

Önsöz

Mithat Cemal Kuntay, Türk Edebiyatı içerisinde önemli bir edebî kişiliktir. Ancak onun bu önemine paralel, hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde bugüne kadar derli toplu, bütüncü bir yaklaşımla, ciddî ve ilmî herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Hakkında yazılanların çoğu dergi ve gazete makalelerinden ileri gitmeyen ve verilen hükümlerin âfâkî olduğu çalışmalardır. Edebiyat târihinin hakkında verdiği hükümler ise genellikle objektif olmaktan uzaktır. Faruk K. Timurtaş, onun “Türkün Şehnâmesinden” adlı eserini seçmeler yaparak yayımlamıştır. Bu eser tam metin değildir. İbrahim Göktürk’ün Mithat Cemal Kuntay çalışması ise ilmî olmaktan uzaktır. Çünkü şâirin gazete ve dergi sayfalarında kalan şiirlerine, makalelerine ulaşılmamış; eserlerinin bütünü değerlendirilmemiş, bilinenler tekrar edilmiştir. Yard. Doç. Dr. Hasan Kolcu, şairin iki tiyatro eserinden biri olan “Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel”ini yeni yazımızla yayımlamıştır.

Bütün bu çalışmalar, kendi başına bağımsız çalışmalar olup edebiyat târihimizin bu önemli şahsiyetini bir bütün olarak ele alıp değerlendirmekten uzaktırlar. Biz bu çalışmamızda Mithat Cemal’i; bütün eserlerini, dergi ve gazete sayfalarında kalmış, kitabına girmemiş şiirlerini, makalelerini, hakkında yapılmış çalışmaların tamamını değerlendirmeye çalışarak Türk Edebiyatı içerisindeki yerine oturtmaya çalıştık. Bunun için, yoğun bir kütüphane çalışması yaptık. Gazete ve dergi taraması gerçekleştirdik. Eserlerinin tamamını değerlendirerek dergi ve gazete sayfalarında kalmış şiir ve makaleleri tespite gayret ettik. Tespit ettiğimiz şiirlerin tamamını; makalelerden ise dil ve edebiyatla ilgili olanlarının metinlerini vermeye çalıştık.

Bu çalışmamızla Mithat Cemal Kuntay’ı edebiyatımızda hak ettiği yere oturttuğumuzu, kendisi ve eserleri hakkında bütüncü bir yaklaşımla bir değerlendirmede bulunduğumuzu düşünüyoruz.

Çalışmamı gerçekleştirirken şahsımdan hiçbir yardımı esirgemeyen, karşılaştığım zorlukları aşmamda bilgisi ve tecrübesiyle katkıda bulunan hocam sayın Yard. Doç. Dr. Hasan Kolcu’ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İçindekiler

Önsöz.....	I
İçindekiler.....	II
Özet.....	III
Abstract.....	IV.
Kısaltmalar	V

BÖLÜM I.

Mithat Cemal Kuntay Hayatı	1-8
Sanatı	9– 24

BÖLÜM II.

Şiir kitabı Türkün Şehnamesi.....	26 – 135
--------------------------------------	----------

BÖLÜM III.

Dergi ve Gazete Sayfalarında Yayımlanmış Şiirler.....	137 – 222
---	-----------

BÖLÜM IV.

Dergilerde Yayımlanan Makaleler	224 – 270
---------------------------------------	-----------

BÖLÜM V

Son Posta Gazetesinde Yayımlanan Fıkra ve Makaleler.....	272 – 408
Son Posta Gazetesinde Yayımlanan Fıkra ve Makaleler Bibliyografyası.....	409 - 542

BÖLÜM VI.

Roman Üç İstanbul.....	544 – 562
---------------------------	-----------

BÖLÜM VII.

Tiyatro eserleri Kemal	564 – 569
Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel	570 – 578

BÖLÜM VIII.

Monografiler Genel Değerlendirme	580 – 582
---	-----------

Mehmet Âkif	
Hayatı - Seciyesi – Sanatı	583 – 595
İstiklâl Şairi Mehmet Âkif	596 – 597
Mehmet Âkif	
Hayat – Sanatı- Seciyesi – Seçme Şiirler	598 – 600
Namık Kemal	
Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında	601 – 604
Sarıklı İhtilâlcı Ali Suavi	605 – 611

BÖLÜM IX

Tercüme Eserler	
Epikür’ün Bahçesi	613-614
İmparatoriçe Elizabeth’in Hayatı	615

BÖLÜM X.

Sosyal Eleştiri Konulu Bir Eser	
İkiler ve Ötekiler	617 – 623
Sonuç	624-625
Kaynakça	626 – 630
Özgeçmiş	631

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

MİTHAT CEMAL KUNTAY
HAYATI-SANATI-ESERLERİ

ÖZET

Edebiyat tarihi araştırmalarında monografi çalışmaları önemli bir yer tutar. Biz bu alışmamızda Türk edebiyatının önemli bir kişiisi olan Mithat Cemal Kuntay'ın hayatını sanatını ve eserlerini inceledik. Bugüne kadar Mithat Cemal Kuntay hakkında ilmi bir çalışma yapılmadığını gördük. Yaptığımız alışma ile edebiyat tarihimizdeki bu açığı kapatmak istedik.

Biz bu alışmamızda Mithat Cemal'i; bütün eserlerini, dergi ve gazete sayfalarında kalmış, kitabına girmemiş şiirlerini, makalelerini, hakkında yapılmış çalışmaların tamamını değerlendirmeye çalışarak Türk Edebiyatı içerisindeki yerine oturtmaya çalıştık. Bunun için yoğun bir kütüphane çalışması yaptık. Gazete ve dergi taraması gerçekleştirdik. Dergi ve gazete sayfalarında kalmış şiir ve makalelerini tespit ettik. Bu şiir ve makaleleri tarih sırasıyla bir bütün olarak çalışmamıza aldık.

Yazarın çeşitli yazarlar hakkında yaptığı monografi çalışmalarını , yazdığı iki tiyatro eserini, bir romanını ve edebiyatla ilgili araştırmalarını değerlendirdik.

Bu alışmada Mithat Cemal Kuntay'ın, edebi kişiliği ve eserleriyle edebiyat tarihimizdeki yerini vurgulamaya çalıştık.

Tezi Hazırlayan :Nülüfer AKLIN
Tez Danışmanı :Yard. Doç. Dr. Hasan KOLCU
Tez Kabul Tarihi ve No :
Jüri Üyeleri :Prof. Dr. Naci TOKMAK
Do. Dr. İ.Güven KAYA
Yard. Do. Dr. Hasan KOLCU

**KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**MİTHAT CEMAL KUNTAY
BIOGRAPHY-ARTS-WORKS OF ART**

ABSTRACT

Monography studies holds a special place in literative history researchs. In this study we investigated the life,arts and work of arts of Mithat Cemal Kuntay who has a very good reputation in Turkish literature. Up to date we have seen that there is no scientific investigation about Mithat Cemal Kuntay.We tried to close this gap in our history of literature with our study.

In our study we tried to carry him to the correct place in Turkish literature he deserved , by evaluating , all his works including the ones stuck in magazine and newspaper pages , his poets that did not took place in his book, articles and studies about him.To achive this goal we made intensive library searches and scanned through the magazines and newspapers. We found out his poets and articles stuck in magazine and newspaper pages. These poets and articles took place all together in chronological order in our study.

We evaluated his monography studies about various authors , two of his theater works , one of his novels and his studies about literature.

In this study , we tried to emphasize the literary personality and his position in our literature history of Mithat Cemal Kuntay.

Tezi Hazırlayan :Nülüfer AKLIN
Tez Danışmanı :Yard. Doç. Dr. Hasan KOLCU
Tez Kabul Tarihi ve No :
Jüri Üyeleri :Prof. Dr. Naci TOKMAK
Doç. Dr. İ.Güven KAYA
Yard. Doç. Dr. Hasan KOLCU

Kısaltmalar

a.g.e. : Adı geen eser.

C : Cilt

M.C.K. : Mithat Cemal Kuntay

Nr: : Numara

S : Sayı

s. : Sayfa

MİTHAT CEMAL KUNTAY

HAYATI

Mithat Cemal¹, 1885 yılında İstanbul'da doğdu. Babası İşkodra eşrafından Selim Sırrı Bey, annesi Tırhalalı Sâmiye Hanım'dır. İlk öğrenimini Aksaray'da « Mekteb-i Osmâni»de yaptıktan sonra, altı ay kadar Galata'daki Sen Jozef'te yatılı olarak okumuştur². Bu sırada babası ölünce (1902) lise öğrenimine Vefa İdâdîsinde devam etmiştir.. Yüksek öğrenimini ise Mekteb-i Hukuk'ta pekiyi derece ile tamamlamıştır.

1908'de, Hukuk Mektebi'nde doktora sınavını vererek ilk hukuk doktoru olmuştur. Bir süre İdare Hukuku alanında hocası “ Sadr-ı esbak Hakkı Paşa”nın yanında bir müddet asistan olarak görev yapmıştır³. Sonra imtihanla Adliye Nezâreti Husûsi Kalemine birinci sınıf kâtip, bir süre sonra da müdür muavini olmuştur. Burada müdürlüğe getirildiği sırada⁴, Birinci Hukuk Mahkemesi âzâlığına geçmiş, bir süre bu görevde kaldıktan sonra, kendi isteğiyle Beyoğlu Dördüncü Noterliği'ne tayin edilmiştir. « Mithat Cemal Türkiye'nin en uzun süre noterlik yapan bir hukukçusuydu. Noterlik dairesi, Edebiyat-ı Cedîde'den başlayarak, Fecr-i Âtî, Beş Hececiler ve Millî Edebiyat gibi akımların temsilcilerinin sık sık uğradıkları bir sohbet yeri idi. Öte yandan buraya, İstanbul'un büyük tacîrleriyle, sanayicileri, ünlü avukatlar, zengin levantenler, yabancı şirketlerin temsilcileri, müdürleri uğrarlardı. Bunlar hem tüm noterlik işlerini Mithat Cemal'e yaptırırlar, hem de onun zevkli sohbetinden yararlanırlardı. »⁵

¹ Bütün kaynaklar arasında yalnızca Meşhur Adamlar Ansiklopedisi'nde yazarın adı “Midhat Cemal (Kuntay – Ahmed)” olarak kaydedilmiştir. (**İbrahim Alaettin Gövsa**, Meşhur Adamlar Ansiklopedisi, C. 3, Forma 67, s. 1068)

² **İbnülemin Mahmud Kemal İnal**, Son Asır Türk Şâirleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, Cüz. 5, s.958, S.N.Özerdim ise, Sen Jozef'te altı yıl okuduğunu kaydeder. (Mithat Cemal Kuntay, Ankara 1957, s.2)

³ **İbnülemin Mahmud Kemal İnal**, a.g.e. , s. 958

⁴ Diğer kaynakların aksine; Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Meşhur Adamlar Ansiklopedisi, Faruk Timurtaş'ın “Türkün Şehnamesinden Seçmeler” adlı eserlerde Mithat Cemal Kuntay'ın müdürlüğe de getirildiği belirtilmektedir.

⁵ **Taha Toros**, M.C.K. , Milliyet Gazetesi, 8 Şubat 1984

Mithat Cemal dostluğa inanan bir insandır. Bu yüzden dostları onun için çok değerlidir. Onlara verdiği armağanlarda da sanatını konuşturur. Bu konuda Yusuf Ziya, şu anıyı aktarır:

«Sevdiklerine yazdığı mezar taşları, dostlarına verdiği fotoğraflara yazdığı mısralar içinde de sahiden güzelleri vardır. Bir gün, Galata'daki Dördüncü Noterlik Dairesi'nde, Nihat Erim'e:

— Baş katibim, baş arkadaşım, baş belam !

Diye takdim ettiği» Süreyya Ormancı'ya armağanı olan fotoğrafın üstünde bu özelliğinin bir yansımaya tanık oluruz:

**«Sen gıyaben de huzurundasın Ey mihr-i zekâ
Seni, zannetme gözüm sadece gördükte arar.
Yerin üstündeki yıldızları bilmezse adam,
Yedi kandilli Süreyya'yı, gider gökte arar ! »⁶**

Evliliğini, Hicaz Valisi Ahmet Râtip Paşa'nın torunu, Eski Şûarâ-yı Devlet âzâsından Nuh Bey'in (Öztoprak)⁷ kızı, Nâile Hanım ile yapmıştır. Bu evlilikten tek oğulları Vedat dünyaya gelmiştir⁸.

Karısı Nâile Hanım'a her zaman büyük bir sevgi ve saygı duymuştur. 13 Ekim 1945'te ölen⁹ karısının ardından, her gün yazı yazdığı Son Posta

⁶ **Yusuf Ziya Ortaç**, Bir Varmış, Bir Yokmuş, Portreler, Akbaba Yayınları, Yeni Matbaa, İstanbul 1960, s. 89-90.

⁷ «Mithat Cemal Bey, İstanbul'un çok kibar ailelerinden birinin kızı Nâile Hanımefendi ile evli idi. Mithat Cemal Bey haremîni çok sever, çok beğenir ve çok sayardı. Üstelik, Nâile Hanımefendi kuvvetli bir ressamdı.

Allah rahmet eylesin, çok nüktedân ve çok alaycı Leyla Vâhid Hanım anlatmıştı, ondan naklen yazıyorum :

— Nâile'yi hepimiz çok sever, çok beğenirdik. Bir şair ve hukukçu ile evleniyor, dediler ve bizi nikâhına davet ettiler. (o zamanlar malûm nikâhlar evlerde olurdu.) Bütün İstanbul, Nâile'nin nikâhına gitti, fakat hepsi Nâile için gelmiş ve Nâile'nin ailesinin dostları idi. Davetli olarak Mithat Cemal Bey'e ise, bir tek kişi gelmişti, zavallı mı zavallı, fakara mı fakara bir Ermeni emlak komisyoncusu, ev simsarı bu adamcağızı da hepimiz tanıyorduk, zirâ işimiz düştüğü zaman eline bir kaç kuruş sıkıştırır ve hizmetimizi görürdü.

Mithat Cemal Bey'in tek dostu ve tek davetlisi olarak, yalnız bu adamı görünce, bütün İstanbul kibarları şaşmış kalmışlardı. » (**Münevver Ayaşlı**, İşittiklerim... Gördüklerim... Bildiklerim... , Güryay Matbaacılık, İstanbul 1973, s.151)

⁷ **Son Posta** gazetesi, 13 Ekim 1945

⁸ **Hasan Kolcu**, Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3141, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 988, Türk Edebiyatı Dizisi: 69, İstanbul 1999, s.10

⁹ **Son Posta** gazetesi, 13 Ekim 1945

gazetesinde onun ölümünden duyduğu, üzüntü ve duygularını şöyle dile getirmiştir: «

Dün Gömdüğüm Kadın

Hususî bir felaketi yazmağa bir gazetenin sahipleri izin verince, o gazetenin kağıtları da tahammül eder. Hattâ benim gibi bir ızdırapları varsa, okuyucuları da katlanır.

Seni bu gazete köşesine onun için yazıyorum Nâile.

Evlendiğimiz gün baba bir takım eşya ile geldin: Piyanon, kemanın, resim takımların, Türkçe, Fransızca ve Almanca kitapların... Fakat bunlardan başka bir ufak kitap daha getirdin.

Mavi bir atlas kese içindeki bu kitap Kur'an-ı Kerim'di. Bunu karyolanın ucuna astın. Yüzünü büsbütün melekleştirten bir tülbentle başını örterek her cuma gecesi (Yâsin) sûresine eğilir, bunu, ölülerinin isimlerine yollarken, bir isim üstünde dururdun, yanaklarında taş damlaları titrerdi. Bu isim senin 28 yaşında ölen annendi.

Sen yukarıdaki eşyanın, kitapların ve Kur'an'ın kadınıydın. Cemiyeti bilmedin, sokağı tatmadın, dedikoduyu duymadın ve onun için dedikoduyu ezberleyemedin, paylaşamadın. Kürkü, elması kıskanmadın. Belki bunlara maddeten doymuş bir ailenin kızı olduğun, ve muhakkak ki mânen de bunların hiçliğini anlayacak bir terbiye sistemiyle yetiştiğin için.

Sana bir şey yapmakla mükellef olan kocandan her şeyi bir defa istedin: Yapamadığım zaman bile.

Cemiyetin kanûnları karı ile kocayı ebediyyen birleştiremiyor. Bunu yalnız ölüm yapar. Yakın bir ölüm bunu bana lûtfedecek. Ve yaşamın verdiği salâhiyetle bu çok yakın ölüm, benim hakkımdır. Bu satırlar vasiyetim olacak, beni senin kabrinin yanına değil, içine gömecekler Nâile! »¹⁰

Yine Yusuf Ziya'nın aktardığı şu anılar da, onun eşine duyduğu derin sevgiyi anlatır: « Nâile Hanıma yazdığı şu mısralarda onun aşık kalbini görürsünüz:

---

¹⁰ **Son Posta** Gazetesi, 15 Ekim 1945

**Her hamleme bir başka kanad, başka ufuksun,
Koptukça kanadlar gibi azmimden ufuklar...
Yırtılmış, atılmış o kağıttır ki hayatım
Her parçası, her bükümünü üstünde adım var !**

Hayat arkadaşının öleceğini duyduğu gün hayat ona ölüm oldu. Aylarca, iki lokma yemeğini tabağına damlayan gözyaşlarıyla karışık yedi.»

Çok titiz bir insan olan ve sağlığına çok dikkat eden Mithat Cemal'in ölüm haberini aldığı anda, babasıyla arkadaş oldukları için onu yakından tanıyan Mûnîs Fâik Ozansoy, üzüntüyle karışık şaşkınlığını şöyle ifade eder: « Mithat Cemal ölebilir miydi ? Bunca gayret, hastalığı yanına yaklaştırmamak için bu kadar îtina, kışın kapalı yerde de çok defa paltosu, yazın yün yelegeği terk etmemek ...»¹¹

Onun bu titizliği hakkında Yusuf Ziya ise şunları söyler: « Bir akşam, yemek salonunda, baktım, masasından alevler yükseliyor. Tutuşmuş bir meyva tabağıydı bu: Kayısılar, şeftaliler, erikler yangını !...

Yarım saat sonra, bahçede kahvelerimizi içerken öğrendim: Tifo'yu yakıyormuş ! »¹²

Mithat Cemal, sağlığına olduğu gibi dış görünüşüne de özen gösteren bir kişidir. « Ben onda, Batı ile Doğu arasında, iki cephenin karıştığı bir özellik bulmaktan da kendimi alamazdım. Giyinişi, zârâfeti Batıdan, duyuş ve nükteleri Doğudan eserd. En ziyâde bu ikinci rüzgarından hoşlanırdım. Geniş bir alnı vardı ve saçları – eski şâirler gibi benzetme yaparsam - sanki ay ışığı ile gümüşlenmişti ! Bu saçlar, kır saçların en göz okşayanı idi. Kravatı daima kelebek kravatı ve elbisesi en usta bir makastarın elinden çıkma !»¹³

Faruk Nafiz Çamlıbel onunla ilk tanıştığındaki intibâlarını şu şekilde aktarır : « Şâiri ilk tanıdığım gün hiç yabancı bulmamıştım : Mevzûları kadar vakûr bir vücut, üslûbu kadar muntazam bir yüz ... Şiirindeki heyecanla sesinin

¹¹ Halit Fahri Ozansoy, Edebiyatçılar Geçiyor, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1967, s. 223

¹² Yusuf Ziya, a.g.e., s. 187

¹³ Halit Fahri Ozansoy, Edebiyatçılar Geçiyor, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1967, s. 223

âhengi, iki damla su kadar birbirine yakındı. Şiirle şâir arasındaki bu asil benzerliğe nâdir tesâdüf olunur...»¹⁴

Yazar Münevver Ayaşlı, onu dış görünüş itibariyle biraz garip bulmuştur. Anılarında şöyle bahseder : « Bu kalabalığın içinde, bir bey nazar-ı dikkatimi çekmişti. Hem şık, hem değil. Hem kibar, hem değil. Hem eşyadan anlıyor, hem anlamıyor....

Meselâ, deve tüyü gâyet pahalı bir palto vardı sırtında, palto güzel ve şık, lâkin kendisine bol ve büyüktü. Boynuna gayet güzel ve pahalı bir “ kaşkol ” takmış, fakat kaşkolun bir ucu sarkıyordu. Elinde bir baston, ama şehir bastonu olmak için çok çok kalındı. Bu kalın bastonla, herkesi rahatsız ederek, eşyaları gösteriyor ve çok zayıf bir Fransızca ile eşyalar hakkında izahat veriyordu. »¹⁵

Sanatçıların birbirleriyle çekişmeleri; onların ilginç kişiliklerini ortaya koyan anekdotlarda görüldüğü üzere, edebiyat ve sanat çevrelerinde olağan karşılanan olaylardandır. Mithat Cemal’le ilgili şu hicivler, onun özel yaşamı hakkında bize ipucu verebilir:

« Ünlü ozanımız Faruk Nafiz Çamlıbel şöyle der bir şiirinde:

**Bir sırrın varsa anlat şair Yahya Kemal’e
Saklat onu bulmazsan noter Mithat Cemal’e
Birincisi esasen kulak vermez sözüne
İkincisi kilitler çekmecenin gözüne.**

Ya üstâd Yahya Kemal ne döktürmüş içki sofrasında:

**İdmanlı Dalkavuklara hayli döktürdü ter
Hepsinden üstün oldu bizim dalkavuk noter.**

Yahya Kemal niye mi kızmış noter arkadaşına ? Mehmet Âkif’i mi övmüş noter ve de akşam sofraya da mı gelmemiş ? »¹⁶

¹⁴ Faruk Nafiz Çamlıbel, Mithat Cemal’i Nasıl Tanıdım, Yedigün Dergisi, 3 İkinci teşrin 1941, Sene. 9, Cilt 18, No. 452

¹⁵ Münevver Ayaşlı, a.g.e. , s. 145

¹⁶ Ş. Kerempeli Ersöz, Noterlik Mesleğinde Dügümler, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, 15 Şubat 1983, Sayı. 37, s. 35-36

Yazdığı başarılı eserlere karşı Mithat Cemal, sanatında kibirli değildir, tenkide açıktır. « Üstâd, basmakalıp övülmeyi istemez, gerçekten tenkid edilmeyi severdi. İlk kitabım. “ Büyük Mâbedin Eşiğinde ”, basıldığı zamanki ikâzını hiç unutmam. İthâflardaki aşırı nezâket payını teşhiste gecikmeyen zeki şâir, bana göndermek lütfünde bulunduğu bir mektupta : (Kitabımın her yeri güzel. Yalnız üstünde ismimin yanına koyduğun “ Büyük Şâir ” müstesnâ. Ancak senin yaşında insan tayıfları, hayâletleri, hiçleri de büyük görür. Tabîî dört beş sene sonra bu sıfatı, hatta bu iki sıfatı bana sarf etmezsin eminim diyordu. Şâirin hatırası önünde eğilerek diyeceğim ki, bu cümlelerde gizlenen tevazû da benim ithâfımdaki mübalağadan daha az büyük değildir.»¹⁷

Mithat Cemal’in tenkitler karşısındaki tevazûsunun yanında diğer bir meziyeti de bunları soğukkanlılıkla ve nükte ile karşılaşmasıdır. Bu özelliğine dâir, Faruk Nafiz Çamlıbel’in şöyle bir anısı vardır :

« Şâir, en derin infiallerini bile, yumuşak bir nükte ile karşılamak adetinde idi. Kendi eserlerini tenkid eden şöhretli bir şahsiyete, o gün, zarif bir mukâbelesini hatırladım. O zaman çok seyrek yazan ve yazdıklarını hiç basmayan değerli muâırız için şöyle demişti :

« — Eski Dîvânda şâiri mâlum olmayan şiirler vardı, Lâedri’nin şiirleri ... Şimdi de şiiri mevcût olmayan bir şâir var ...Lâedri’nin şiirlerini bu şâire, bu şâirin adını o şiirlere versek de biri şâirsiz, öteki şiirsiz kalmaktan kurtulsa !»¹⁸

Hem âlim, hem sanatçı olan Mithat Cemal, edebî araştırmalarını yaparken belki de mesleğinden gelen bir özellikle son derece titiz ve tarafsız davranan biridir. « Mithat Cemal’in zevki de, akli da selimdi. Dostu Mehmet Âkif için nasıl âdil düşünüyorsa, dostunun hasmı Fikret için de öylece bir muhâkeme yürütüyordu. Son Osmanlı üslûpçusu Süleyman Nazif ile millî mütefekkir Ziya Gökalp, onun nazarında, müsâvi birer kıymetti. Halit Ziya ile Ömer Seyfettin, Haşim’le Seyfî, Reşat Nuri ile Yakup Kadri, bütün birbirlerine zıt şahsiyetler, onun dîvânında bir hizaya geliyor, ve o bunların her birine lâayık olduğu hükmü vermekte tereddüt etmiyordu.

---

¹⁷ Mûnis Fâik Ozansoy, a.g.e.

¹⁸ Faruk Nafiz Çamlıbel, a.g.e., s.

Hepsi lâzım bu yurda, hepsi müfit !»¹⁹

Mithat Cemal, târihe duyduğu sevgiyle sanatını besleyen, eskiye bağlılığın yanı sıra, yenilik taraftarı devrimci bir insandır. Atatürk'ün mecliste onun dizelerini okuması, ayrıca Atatürk ve Cumhuriyet için yazdığı yazılar, şiirler bunun en güzel kanıtıdır. Ömrünün son demlerinde Cumhuriyet'e hizmetini politika alanına kaydırmak istemiş fakat talihsiz bir kaza buna engel olmuştur. (30 Nisan 1950).

« Bütün ümitlerini yeni başlayan ve kendisini görevlendiren Cumhuriyet yönetimine bağlamıştı.

Mithat Cemal ne bir arzu, istek gösterdi, ne de bir önemli kişiyi araya soktu... Parti genel merkezi ile hiç bir yoldan bağlantı kurmadı.

Halk kitlelerinin önüne çıkıp kendini seçmenlerine kabul ettirmek gerekiyordu. O amaçla Kuntay da emekliliğini isteyerek 1950 seçimlerine aday gösterildi: Çorum'dan... Peyami Safa ile bu kampanyaya katılmak üzere Genel Merkez'den gerekli tâlimâtı aldılar.

Ankara'dan Çorum'a seçim nutukları atmak üzere yola çıkmışlardı ki, kör talih birden önüne çıkmıştı.... Ona siyâset kapısından giriş nasibi yoktu....Bindikleri otomobil bir trafik kazası yaptığı için nutuk kürsülerine ulaşmadan hastane yataklarına serildi. »²⁰

Yusuf Ziya, ömrünün son günlerinde bir gönül macerası yaşadığını bildirir:

« Ömrünün son yıllarında bir kadına aşık olduğumu biliyorum. Ama ne aşk, ne umutsuz, ne kıskanç aşk...Aşağıdaki şiir onun için yazılmış ve hiç bir yerde çıkmamıştır:

O KADINA

Kendi aşkımda ben vefâ aradım,

Bana siz verdiniz o hârikayı.

Uçurumsuz bir irtifâ aradım,

Sizde buldum bugün o şâhikayı !

---

¹⁹ Faruk Nafiz Çamlıbel, a.g.e.,

²⁰ Halil İbrahim Göktürk, Mithat Cemal Kuntay, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 844, Türk Büyükleri Dizisi: 67, Ankara 1987, s. 89-90

**İstemem vuslatın hakîkâtini,
Yetişir vuslatın hayâli bana.
Bahtiyâr olmak istemem, yetişir
Bahtiyâr olmak ihtimâli bana !**

**Ömrümün günleriyle birliktir
Gecelerden uzun tahayyülünüz,
Talihim gülmemişse kendi bilir,
Bana âlemde sade siz gülünüz !..**

Bu kadın da Mithat Cemal'i seviyordu. Ona varmağa hazırdı. Ama, Mithat Cemal almadı. Gözlerinden yaşlar akarak:

— Almam Yusuf Ziyacığım, dedi, alamam... Kadın zengin, ben züğürdüm. Parası için aldı derler ! »²¹

Noterlik görevini sürdürürken, 30 Mart 1956 günü akciğer kanserinden ölmüştür²².

Ölümü ve hastalık günlerini Yusuf Ziya anılarından şöyle aktarır: « Kışa doğru yatağa düştü. Önce soğuk algınlığı sandı, sonra astım, daha sonra da verem... Asıl hastalığı, kanser, aklına gelmiyordu bir türlü !..

Vefâlı dostu, büyük doktorumuz Ekrem Şerif'in göğsünden kalkan geniş alınına hayranlıkla bakıyor:

— Başu kafasına sığmıyor, diyordu.

Bir gün, on yıldır kapısını açmadığı eşinin yatak odasına geçmek istedi. Onun hayata gözlerini yumduğu yatağa uzandı ve bir daha uyanmamak üzere uyudu. Mezar taşını kendisi yazmıştır:

“ Yolcu ! Burada bir karı, koca yatıyor. İkisine bir Fâtiha yeter ! ” »²³
30 Mart 1956 günü, hayata gözlerini yumduğunda, gelecek nesillere, şiir, roman, araştırma, makale gibi edebiyatın değişik sahalarında, çok kıymetli eserler bırakmıştır.

---

²¹ Yusuf Ziya Ortaç, a.g.e. , s. 88-89

²² Diğer Kaynakların aksine S.N. Özerdim, noterlikten emekli olduğunu yazar. Halil İbrahim Göktürk, 1950 yılında, siyasete atılmak için, emekliliğini istediğini belirtir.

²³ Yusuf Ziya Ortaç, a.g.e., s.92

SANATI

Mithat Cemal Kuntay'ın edebiyatımızda tanınması 1908'den sonra, özellikle de şiirleriyle olmuştur. Mehmet Âkif'le ortaklaşa yazdıkları “Acem Şâhına”¹ ve tek başına yazdığı “Elhamra”² Mithat Cemal'e ilk şöhreti getirmiştir. Kendi ifadesine göre, « Edebiyat mehabbetini çocukluğunda annesinin okuduğu (Cezmi)den almıştır.»³ Memur olan babası gibi annesi Sâmiye Hanım da dönemin gelenekli eğitim ve öğrenimini görmüştü. Namık Kemal'in tarihi romanı (Cezmi)yi okuyabilecek düzeyde zeki ve terbiyeli bir kadındı⁴.

Henüz öğrencilik yıllarında Vefa İdâdîsi'nde iken, şiirle ilgilenmeye başlamıştır. 1908 Meşrutiyetinin ilk aylarında, Tahran'da Millet Meclisini topa tutan Mehmet Ali Şâh'a hitaben, Mehmet Âkif'le beraber yazdıkları « Acem Şâhına » isimli manzûmesi, Âkif'in Birinci Safahat'ına alınmıştır⁵.

ACEM ŞÂHI

« Be-merdî ki mülk-i serâser zemin
Neyrezd-ki hûnî çeked ber zemin. »⁶

Sâdi

Gürz-i girân-ı zulmünü ey kanlı nâsiye;
Eyvân-ı zer-cidârına as ziyetin diye!
Al kanlı bir kefenle donat hayme-gâhını,
Canlarla yak meşâil-i mâtem-penâhını!
Makberlerin hufeyre-i muzlim-dehânları,
Dendân-ı gayz u kahre şebîh üstühânları
Yâd eylesin mezâlimini tâ ebed senin,
Ey cephesi, kitâbesi bin kanlı medfenin!

¹ Mithat Cemal Kuntay, Türkün Şehnâmesinden, İstanbul 1945, s. 116-121

² Resimli Kitab, nr. 7, Nisan 1325 (1909), s. 688-689.

³ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, a.g.e. , s. 958

⁴ Halil İbrahim Göktürk, a.g.e. , s. 1

⁵ Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, Haz. Ömer Rıza Doğrul, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İstanbul 1979, s. 79-84

⁶ « Erkeklik nâmına and ederim ki, baştan başa yeryüzü, bir damla kanın yere dökülmesine değmez.»

Ey bir hayâle tuhfe kılan bin hakîkati,
Ey âhenîn eliyle kazıp kabr-i milleti,
Nûr-u hayât ufuklarını herc ü merc eden,
Leylin şedîd zulmetini rûha mezc eden!
Envâr-ı mihr-i fikri sen ey hâksâr eden,

Meyyitlerin izâmı gibi târumâr eden!
Ey hâdimi serâçe-i mâtem-feşanların!
Raş-i akûr-i zulmüne pâmâl olanların
Gül-gonce-i mezârı mıdır tâc-ı devletin?
Tutmuşsa da avâlim-i efkârı şöhretin
Zanetme ki hükûmetinin efseriyledir...
Sadî'lerin mezâr-ı çemen-ber-seriyledir.
Sadî'lerin mezârı, evet, bir avuç türâb...
Tahtınsa bir cihan ki senin âsüman-meâb!
Lâkin o kabre bence fedâ taht ü efserin...
Makber-güzün olup da sükût eyleyenlerin
Feryâd-ı vâpesînine değmez bu velvelen...
Mudhik gelir nigâh-ı temâşâma hâilen!
Bin mülkü, milleti yok eden pençe-i felek,
Bir şahsı şüphesiz ebedî kılmamak gerek.
Mâzî ki işte makberele mâverâsıdır,
Milletlerin haziyre-i zâir-cüdâsıdır,
Atfeylesen nigâhını ka'r-i zalâmına:
Milletlere gözün ilişir na's nâmına!
Dârâ'ların o nâsiye-i târumârını,
Ecdâdının izâmını, çökmüş mezârını
Pîş-i nigâh-ı ibretine al da bir düşün...
Çoktur bu rütbe dağdağa bir kabza hâk için!
İklimler alan o muazzam Napolyon'un
Bir hufredir kazandığı şey. İşte bak onun
En son serîri makbere-i mâtemîsidir,
Akreplerin nedîmi, yılanların enîsidir!

Yer kalmamış sarây-ı muallâna bak utan:
Mâtem-sarâylarla dolu sâha-i vatan!
Emr-i cihân-mutâı bu dünyâyı râm eden
Eslâfının - bugün düşünürsek - değil iken
Toprak olan dehenleri feryâda muktedir,
Hâlâ senin bu velvele-i nahvetin nedir?

« Riyaset be-dest-i kesânı hatâst

Ki ez-destişan desthâ ber-hudâst. »⁷

Sâdi

Bu müdhiş velvelen İran'ı dâim inletir sanma.
« Muzaffersin! » diyen sesler bütün hâindir, aldanma.
Zafer-yâb olduğun kimdir? Düşün bir kerre, millet mi?
Adâlet isteyen bir kavmi vurmak gâlibiyetten mi?
Nasîbin yok mudur bir parça olsun âdemiyyetten?
Nasıl aldırıyorsun yükselen feryâda milletten?
Emîn ol bunca mazlûmun yüreklerden kopan âhı,
Tependen indirir elbette bir gün lânet-ullâhı!
Sığınmış olduğun şevket-sarây-ı zulmü pek muhkem
Hayal etmektesin... Lâkin ne bârûlar, ne müstahkem
Penâh-ı bî-amanlar, heybet-i Kahhar-ı Mutlakla,
Kökünden devrilip bir anda yeksân oldu toprakla!
O, bir çok memleket vîran edip yaptırdığın eyvan
Harâb olmaz mı? Kabristâna dönmüşken bütün İran?
Evet, İran'ı kabristâna döndürdün, helâk ettin;
Kefen yaptın girîbân-ı ümîd-i çâk çâk ettin!
«Bütün dünya için bir damla kan çoktur» diyorlar, sen,
Şu mâsum ümmetin seller akıttın hûn-i pâkinden!

⁷ Ellerinden Tanrıya inkisar ve iltica ile ellerin açıldığı kimselere reisliğin geçmesi yanlış bir şeydir.

Yüzünden perde-i temkîni artık kaldırıp attın:
Ne mâhiyyet, nasıl fitrattasın, dünyâyâ anlattın!
Livâ-ül-hamd-i hürriyyet iken İslâm için gâyet
Nedir pââmâl-i istibdâdın olmak öyle bir râyet?
Kazak celbeyleyip tâ Rusya'dan, sâdâtı çiğnettin;
Yezîdin rûhu şâdolsun... Emînim çünkü şâdettin!
Şehâmet gösterip binlerce beytullâhı bastırdın;
Şecâat arz edib birçok ricâullâhı astırdın!
Ne Allah'tan hayâ ettin, ne peygamber'den âr ettin:
Devirdin kâ'be-i ulyâ-yi dîni, hâk-sâr ettin!
Hamâset-perverân-ı kavmi tuttun bir bir öldürdün,
Umûmen Şarkı ağlattın, umûmen Garbı güldürdün...
Hayır, hiçbir gülen yok, sızlıyor Garbın da vicdânı,
Görüp ecsâd-ı mazlûmîne meşher-i hâk-i İran'ı!
O Sa'dîler, o Hâfızlar, o Firdevsî, o Râzî'ler,
Gazâlî'ler, o Kutbüddîn, o Sa'düddîn, o Kaadîler
Yetiştirmiş; o Örfî'nin, o birçok şems-i irfânın
Ziyâsından tenevvür eylemiş; iklimi dünyanın,
Bugün makhûr-u nâdânîsidir bir fırka haydûdun!
Nedir pinhan olan esrârı bilmem, bunda Ma'bûd'un.
Hayır, Ma'bûd'a ircâında yoktur bunların mânâ:
Yataklık eylemez cânîye – Hâşâ – bir zaman Mevlâ.
Şehâmet-perverâ, Şâhâ! Zaman, bî-dâdı kaldırmaz;
Hatâ etmekte sin şâyed diyorsan « Kimse aldırılmaz.»
Bu istibdâda artık bir nihayet ver ki: istikbâl
Karanlık derler amma işte pek meydanda: İzmihlâl!

1909'da Resimli Kitap'ta çıkan « Elhamra » şiiri de adının daha çok yayılmasını sağlamıştır.

ELHAMRÂ

Ey leyl-i mâtemi bürünen burc-u pür ziyâ,
Ey hufre-î mezâra dönen şâhik-i safâ,

Ey hûn-ı can-fezâsı biten kalb-î giryezar,
Ey meyyit-i defîne dönen ruh-ı şeb-karâr,

Ey münhedim semâ-yı siyeh, ufk-u ser-nigûn
Ey muğterib ziyâ-yı seher, necm-i leyl-i gûn,

Bir kâinat isen de yıkılmış cihânların,
Bir nev-arûs isen de çıkık üstühânların,

Bir kehkeşân isen de fakat işte târ-mâr,
Bir âsmân isen de fakat hâk-dân-ı karar..

Bir rûh-ı bî-beden gibi eylerdin i'tilâ
Bî-rûh bir beden gibisin şimdi dâimâ !

Öldün evet, fakat acabâ var mı makberin
Bak ey arab cenâzesi yok nevhâ-gerlerin !

Sensin senin zevâline mâtem tutan vücûd
Sensin senin şu na'sene bir kabr-i bî-hudûd

Sensin senin üfûlüne feryâd eden dehen
Sensin şu hey'etinle sana magreb-i kühen

Ey heykel-i müdebdeb zî-rûh-ı zilletin,
Ey senin ferî rûh-ı be-leb ber saâdetin,

Bir milletin hatîb-i muallâ beyânisin
Ağyâr elinde kalmış olan yâr-ı cânısın

Yokdur devâsı bende olan derd-i mûhlikin
Bin yâre açdı kalbime hûn-in güzelliğın

Ağyâr için midir bu edâ bunca işveler
Artık şu kahbeler gibi süslendiğin yeter

Terk et nikâb-ı zinnetini igtirârını
Uryân bırak hakîkatini rûy-ı târını

Tecsim edüb cemâlini kanlar cerîhalar
Etsün lisân-ı hâlini teşkîl-i nevhalar

Değmez bugün bu köhne cemâlin muhabbete
Aç sîne-i serâirini çeşm-i ibrete :

Göster sebû-yı meyleri bezm-i tarabları
Göster nasıl zebûn ediyormuş arabları

Bir âdemin hasâis-i cehl ü atâleti,
Göster nasıl nasıl bütün efrâd-ı milleti

Bir ferd mahv ü kahr edebilmekde muktedir..
Göster müessir ile zalâm-ı beşer nedir,

Göster serîrler ki siyeh-çihre pây-mâl..
Göster kefen bedûş-ı adem bir yığın zulâm..

Gülhande şekl isen de fakat âh-ı giryesin,
Zulmet gibi fezâda durur yerde sâyesin;

Eyvân-ı serbülend-i arab olmasan gerek,
Binlerle kabr-i zâile bir senin müşterek;

Şekl-i hazîni almadadır kadd ü kâmetin,
Makberlerin serâiridir mevc-i zulmetin;

Mâzi-i zulâl perver olan âlem-i şebî !
Âtî zalâm-ı şekk ile bir subh-u kâzibin

Dâr eteğin şererleridir gökde zâhirât
Solgun likâlarla birer levha-i memât !

Âmâlinin gurubunu tasvir eder türâb,
Muzlim ufuklarında uyûn eyler ıġtırâb,

Kalîçe-i zemînine şeb eyler intişâr,
Mağrib-i derinde dâr, harâbende perde-dâr,

Artık şu i'tilâ-yı sefilânedan sıkıl,
Mâzî-i şan u şevketine hürmeten yıkıl !

**Resimli Kitâb ; Nisan 1325 ;
Nr.7 ; s. 688-689**

Necmeddin Sâhir Sılan'ın anılarında belirttiği gibi daha 1909/10'lardayken Tercümân-ı Hakîkât gazetesinin üç ortak yazarından birisidir⁸.

Şöhreti, « Vatan Hisleri » adını taşıyan şiirinin :

**Ölmez bu vatan, farz-ı muhâl ölse de hattâ,
Çekmez kürenin sırtı o tâbût-ı cesîmi.**

beytinin Millî mücadele sırasında (1 Aralık 1921) Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünde Gâzi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) tarafından okunmasından sonra büsbütün artmıştır⁹.

⁸ Halil İbrahim Göktürk, a.g.e., s. 26

⁹ Faruk Kadri Timurtaş, Türkün Şehnamesi'nden Seçmeler, M.E.B. Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, s. 1-11, İstanbul 1971, s.2

Mithat Cemal eserlerini II. Meşrutiyet Dönemi'nde (1908-1918) o günkü akımların hiçbirine bağlı olmadan vermiştir. Fakat şiirlerinde işlediği sosyal ve epik konular nedeniyle, Milliyetçi akıma yakındır diyebiliriz. «Tonu yüksek bir hitâbet üslûbuna sahip olan Mithat Cemal, çok krizli bir sosyal dönemde yaşarken, tarihin parlak günlerini özleyen ve onları içinde yaşanan feci günlerden bir kaçış veya bir ümit kaynağı olarak göstermek isteyen birçok yazarımızı andırır. Eserlerinde, hazin olan yaşanan günler yani şimdiki zaman ile, şanlı ama geçmiş günlerin özlemi bir tezat yaratmaktadır. »¹⁰

Sanatçı, şiirlerinde sert bir söyleyişle, - yazdığı birkaç hiciv şiirinin dışında - milletimizin büyüklüğü, tarihimizin ihtişamı ile ilgili kahramanlık konularından ayrılmamıştır:

« Mithat Cemal çok zeki idi. Bu keskin zekâ, ona sert çizgili şiirler yazdırmıştır. Fazla aydınlık bir fikir dünyasında yaşar gibiydi. Şiirin karanlık, hatta gölgeli yollarına girmemiş, veya girmek istememiştir. Yaradılışının bu zaâfını, yahut kuvvetini, kendisi de bilmiş olacak ki, aşk ve tabiat iklimine hemen hiç uğramayarak, kahramanlık vadisinde dolaştı, “ Türkün Şehnâmesi ” bu yolculuğun notlarından birkaç yapraktır.»¹¹ Şiirlerinde, sosyal alanda gelişmek için, târihten güç almamızı istemiştir. Toplumcu, faydacı bir sanat anlayışı vardır. « Şâirdi. Güzel şair, gür sesli şair. Kelimenin de tadını alırdı, kâfiyenin de... Adı şarlatan bir şöhretle kanatlanmadıysa, edebiyatın siyâsetini yapmadığı içindir. Biraz da elindeki kalem, vatanını, milletini, târihini konuşmaktan, kalbini konuşmaya pek az vakit bulduğu için ! »¹²

« Mithat Cemal için Namık Kemal, Tevfik Fikret, Mehmet Âkif çizgisindedir desek yanlış söylemiş olmayız. Toplum mistisizmini anlatmaya çalışan şâir, şiirlerinde sosyal ve millî duygular içerisindedir:

**Lâkin ne zaman kendimi her yerde bulursam,
Lâkin ne zaman ben de yüz on milyon olursam,
Sanat o zaman bir kuş için, bir at içindir,
Sanat o zaman sanat içindir !**

¹⁰ İnci Enginün, Mithat Cemal Kuntay, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, Dergah yayınları:96, İnceleme Dizisi:14, s. 120

¹¹ Munis Faik Ozansoy, a.g.e. , s.116

¹² Yusuf Ziya Ortaç, a.g.e. , s. 87

Bu anlatım “ ben ” in değil, “ biz ” in ifadesidir. O toplumcu, faydacı ve millî bir şiir taraftarıdır. Bu yüzden “ Toplum için sanat ” ı ilke edinmiştir.»¹³

Mithat Cemal’in öyle mısraları vardır ki, insanların belleğinde güçlü bir yer edinmişlerdir. Atatürk’ün mecliste okuduğu dizeler gibi... Ya da derin bir duyuşla yazılan şu beyit gibi :

**Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır ;
Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır.**

Târimizde isim yapan önemli kişiler için veya milleti etkileyen önemli olaylar için duygularını dizeler dökmek, onun önemli özelliğidir. Atatürk için, Fâtih için, Cumhuriyet için, Çanakkale için yazdığı şiirler gibi...

« Onda ölümsüz şiir değil, ölümsüz mısralar bulabilirsiniz. Bunlar da, bütün kudretlerini, millî ve epik bir duygu bütününe bağlanışlarından alırlar.Yurt ve millet sevgisini işleyen manzûmeleri gerçekten güzeldir ; ton ve eda, tok ve erkekçedir. Nef’iyâne bir gürleyişle söyler ; şiirleri terennüm değil haykırıştır: Sesini tâ uzaklardan duyarsınız.»¹⁴

Mithat Cemal’in dönemindeki diğer şâirler arasında farklı bir yeri vardır. « Onun adını her zaman ağırbaşlı şiirlerin altında görürdüm : İran Şâhına, Elhamra, Vatan Hisleri ... Onun adı yalnız ağırbaşlı şiirleri altında değil, üstünde de göze çarpardı : Kemâlzade Ekrem “ Osmanlı Bayrağı ” şiirini ona ithâf etmişti, Mehmet Âkif’in “ Fâtih Kürsüsünde ” isimli dördüncü “ Safahat ”ı baş sayfasında “ Hamâsî Şâirimiz Mithat Cemal ” kaydını taşıyordu.»¹⁵

Mithat Cemal, aruzun son kuvvetli temsilcisidir. Şiirlerinin hepsini aruz vezniyle yazmıştır. « Mithat Cemal, nazımda klasik aruz geleneğini son temsilcilerinden biriydi. Bu vezne, eskilerin tabiriyle, belki fazla meczuptu. Bu aşırı tutkunluk, bir bakıma şiirinin zayıf tarafı olmuştur denebilir. Sevgilisinin huyunu benimseyen aşıklar gibi, manzumelerinde bazan bu sevgiyi fazla hissettirir, kendisinden ziyade aruzu konuştururdu.»¹⁶

---

¹³ Hasan Kolcu, a.g.e. , s.11

¹⁴ Hikmet Dizdaroğlu, Ölümünün Ardından, Mithat Cemal Kuntay, Varlık Dergisi, 1 Mayıs 1956, Sayı. 430

¹⁵ Faruk Nafiz Çamlıbel, a.g.e.

¹⁶ Mûnis Faik Ozansoy, a.g.e. , s. 115

Hasan Kolcu, onu aruzun diğer başarılı sanatçılarının yanına koyar: «Aruzun başarı ile kullanan Mithat Cemal’i, Mehmet Âkif, Ahmet Haşim, ve Yahya Kemal’in yanı sıra Türk aruzunun kuvvetli bir temsilcisi saymak gerekir.»¹⁷

Sanatçının dili başlangıçta ağır bir dil olmasına rağmen, zamanla dönemindeki sanatçılar gibi sadeleşmiştir. Örneğin ilk şiirlerinden olan “ Acem Şâhına ” şiirinden alınan aşağıdaki dizeler, ilk zamanlar kullandığı dil hakkında bir fikir vermektedir :

**Dârâların o nasiye-i târumârını,
Ecdâdının izâmını, çökmüş mezarını.
Piş-i nihân-ı ibretine al da bir düşün:
Çoktur bu rütbe dağdağa bir kabza hâk için !
(Acem Şahına)**

Zamanla dili sadeleşen sanatçımız, duru Türkçe ile son derece kuvvetli dizeler yazmıştır:

**Taştan bile sağlamsın, ağaçtan bile gürbüz;
Yurdumda güneş doğdu, uyunmaz güpegündüz.
(Yüksel)
Yoksun kuru topraktan ibâret vatanınla,
Târîhini yazmazsan eğer sen de kanınla !
(Târîhin Sesi)**

Mithat Cemal’in sanatında, Mehmet Âkif, Abdülhak Hâmit ve Namık Kemal’in büyük etkileri vardır. Bu etkiyi eserlerinde dâima hissederiz. İşlediği konular ve kullandığı üslûp bakımından bu sanatçıları hatırlatır. « “ Haşmetli ” ve “ azametli ” söyleyişe merakı olan şâir, bu yönden Abdülhak Hâmit’ten de izler taşımaktadır.»¹⁸

¹⁷ Hasan Kolcu, a.g.e. , s. 11

¹⁸ Faruk Kadri Timurtaş, a.g.e. , s. 6

Özellikle onun için hem arkadaş, hem öğretmen konumunda olan Mehmet Âkif'in, hayatında ayrı bir yeri vardır. Âkif'e sonsuz hayranlık duyan Mithat Cemal, gençliğinde onun çevresinde yetişmiştir. Yayımlanan ilk şiiri “ Acem Şâhına ”, daha önce de belirttiğimiz gibi onunla birlikte yazılmış bir eserdir. Bu etkiyi İsmail Habib Sevük şöyle ifade ediyor:

« Mithat Cemal, Hâşim'in içi ile Âkif'in dışından doğmuş gibidir. Mevzularını seçiş tarzında bile onlardan bir edâ sezdiriyor. O da onlar gibi mevzularını içten değil, dıştan almaktadır. Şahsî ve kalbî tahassürlerden çok, haricî ve cemiyete ait heyecanlardan müteessir oluyor.»¹⁹

Mithat Cemal şâirliği yanında nesirde de başarılı bir sanatçıdır. Hattâ edebiyat târihçileri tarafından, nesirde daha başarılı bulunmaktadır. Timurtaş, onu nesrini şöyle değerlendirir:

« Şâirimizin nesirde de dili, şiirlerinde olduğu gibi, zevkli ve güzeldir. O zarif, ince, nükteli bir üslûba ve bâzan sürprizli bir hava meydana getiren bir ifadeye sahiptir. »²⁰

Türk nesrinin ustalarından sayılan Mithat Cemal'in Resimli Kitab, Güneş, Çınaraltı, Servet-i Fünûn, Harb Mecmuası gibi dergilerde yazı ve şiirleri, Son Posta gazetesinde de, ölümünden bir hafta öncesine kadar “ Köşe Penceresi ” başlığıyla her gün yazdığı köşesinde, günlük fıkraları ve makaleleri bulunmaktadır.

Bu eserlerinin yanı sıra, edebiyat târihimiz açısından önem taşıyan monografî çalışmaları vardır. Mehmet Âkif, Namık Kemal ve Ali Suâvî hakkında yazılmış bu eserlerin dışında, Tevfik Fikret hakkında bir çalışma yapmak istemiş, fakat belgelerini topladığı halde, yazmaya ömrü yetmemiştir. Bu belgeler, bugün İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından tanzim ettirilerek, edebiyatımıza kazandırılmıştır. Sâdullah Paşa'nın ²¹ hayatını yazmak için belgeleri toplamış, fakat bu kitabı yazmamıştır. Sâdullah Paşa'nın gelini olan

¹⁹ İsmail Habib Sevük, Edebi yeniliğimiz, s. 447

²⁰ Faruk Kadri Timurtaş, a.g.e. , s. 2

²¹ Türk devlet adamı, şairi ve yazarı. (Erzurum 1838- Viyana 1891) Vezir Ayaşlı Esad Muhlis Paşa'nın oğlu. Resmî görevleri sırasındaki yazışmalarında kullandığı sağlam söz dizimli nesir diliyle ün kazanan Sadullah Paşa, yurt dışındaki gezilerine ait gözlemlerini 1878 Paris Ekspozisyonu, Berlin Mektupları, Charlottenburg Sarayı gibi yazılarında anlattı. Lamartine'den yaptığı Göl şiiri tercümesi ve çağının teknik gelişmesini, aklın, bilimin değerini dile getirdiği On Dokuzuncu Asır kasidesiyle ün kazandı. (Meydan Larousse, Sabah Yayınları, C. 17, s. 181)

Münevver Ayaşlı, bu kitabın yazılması için yaptıkları çalışmaları ve yazılmayış nedenini kendi düşüncesine göre şöyle açıklıyor :

« Mehmed Âkif'i ve Namık Kemal'i yazan Mithat Cemal Bey bu sefer Sâdullah Paşa'nın hayatını yazmak istiyor ve bizden vesika talep ediyordu.

.....

Nihayet Mithat Cemal Bey, büyücek bir tahta sandık içinde bulunan Sâdullah Paşa'ya ait evrakı görmeye bize yalaya geldi.

Mithat Cemal Bey'i tanıyanlar için kış günü Boğaziçi'ne gelmenin ne büyük bir fedakârlık olduğunu bilirler. Hakikaten o gün çok rahatsız olmuş ve yalıda çok üşümüştü.

.....

Bir kaç gün sonra da evrak dolu tahta sandığı, bizim Mustafa dayıya verdim ve Mithat Cemal Bey'in Teşvikiye'deki apartmanına gönderdim.

.....

Sonradan, beni bir kaç defa fena halde kızdırmıştı. Her rast geldiğinde, bana:

— Sandığın içinde hiç bir kıymetli evrak yok, bir adam gönderin de bu hamûleyi aldirtin, demişti.

Mithat Cemal Bey'in bütün şikayeti ve Sâdullah Paşa'nın hayatını yazmayışının tek sebebi, Sâdullah Paşa'nın, çok sade ve çok temiz hayatıdır.»²²

Hayatını yazmadığı Sâdullah Paşa'dan ve onun yalısından 28 Nisan 1947 târihli Son Posta Gazetesi'nde yazdığı “ Sahilsin Boğaziçi ” isimli makalesinde bahsetmiştir. Böylece monografi düşüncesiyle yola çıktığı bir araştırma, sadece makale satırlarında kalmıştır.

Onun bir özelliği de arşivci olması, bir çok belge toplayıp, onlardan olabildiğince faydalanmasıdır. « Mithat Cemal Kuntay, belgelerden çok iyi faydalanmasını bilmiş ve onları çok güzel konuşturmuştur. Hiç bir kitap onunkiler kadar, sayfa altı notu taşımaz (Namık Kemal'ler); hiç bir kitap onunki kadar yazılıandan başkasını konuşturmaz (Sarıklı İhtilâlcî Ali Suâvî) Böyle olduğu halde, ne sayfa altı notları gözünüzü yıldırır, ne de sayfalar boyu süren belgeleri okumaktan kendinizi alabilirsiniz. Çünkü onları

---

²² Münevver Ayaşlı, a.g.e. , s. 145-148-149

kahramanın hayat serüvenine öyle bir bağlar ki, eseri elinize alınca, son satırına kadar, atlamadan ve atlayamadan, dikkatinizi üzerinde toplamak zorunda kalırsınız. »²³

Belge toplamak, belki de mesleğinden gelen bir alışkanlıkla, eserini sağlam temellere oturtmak açısından, onun için çok önemlidir. « Bu türlü çalışmalarında, kahramanlarına beslediği sevgiyi bir kenara bırakarak belgeleri konuşturduğunu söyler; “ devrinin insanları ve olayları arasında ” “ alelâde insanı ” yakalamak ister. Ona göre “ İnsanın yüzünü, biraz da, etrafındakilerin yüzleri teşkil eder; ve insanın hayatı kendinin ve başkalarının vakalarından ibârettir.” Bu inançta olduğundan, kahramanlarının “ yüzünün renklerini kendi öz hayatının usâresinden ” çıkardığı kadar, “ etrafında duranların yüzlerinden aldığı nüanslarla da bulmağa ” çalıştı²⁴.

Monografileriyle, büyük saydığı adamları tanıtmayı görev saymıştır. Geçmişini unutmamak, büyük adamların hayatlarından ders almak, onun târih anlayışında da önemli yer tutar. Bu düşüncelerini şiirlerinde işlemenin yanı sıra, monografilerle de pekiştirmiş, gelecek kuşaklara, geçmişimizden izler bırakacak eserler ortaya koymuştur.

Mithat Cemal Kuntay’ın, şiir, araştırma, çeviri ve fikir yazılarının dışında iki tiyatro eseri vardır : I. Meşrutiyet ve II. Abdülhamit dönemini (1876-1878) anlattığı, Kemal. (Mensur) ile Çanakkale Savaşını konu edinen Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel (Manzum)²⁵.

Edebî hayatı boyunca bir tek roman yazmıştır: Üç İstanbul. Abdülhamit dönemi , II. Meşrutiyet ve Mütareke yıllarının İstanbul’unu anlatan roman, onun şâheseridir.

ESERLERİ :

Kemal

---

²³ Hikmet Dizdaroğlu, a.g.e.

²⁴ Hikmet Dizdaroğlu ,a.g.e.

²⁵ Yeni harflerle basımı: **Hasan Kolcu**, Yirmisekiz Kânun-ı Evvel , Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3141, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 988, Türk Edebiyatı Dizisi: 69, İstanbul 1999

Dört perdelik mensur piyes. Sırât-ı Müstakim Matbaası, İstanbul 1328 (1912), 174 sayfa.

Nefâis-i Edebiyye

İki ciltlik antoloji: Manzum kısım, İstanbul 1329 (1913), 473 sayfa.
Mensur kısım, İstanbul 1329 (1913), 430 sayfa.

İftirâ-yı Taassûb

Tercümân-ı Hakîkât Matbaası, İstanbul 1329 (1913)

Hitâbet Dersleri

Ders kitabı. İstanbul 1330 (1914), 375 sayfa.

Edebiyat Defteri

Ders kitabı. İstanbul 1331 (1915).

Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel

Çanakkale hakkında üç perdelik manzum piyes. Matbaâ-i Osmaniye, İstanbul 1334 (1918), 112 sayfa.

La Dam o Kamelya

Alexandre Dumas-Fils'den tercüme roman, İstanbul 1937.

Epikür'ün Bahçesi

Anatole France'tan tercüme, Servet Yesarioğlu ile. Sebat Basımevi, İstanbul 1937, 135 sayfa.

Üç İstanbul

İstibdâd, İttihat ve Terakkî ve Mütâreke yılları İstanbul'unu anlatan roman. Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul 1938, 654 sayfa.

Mehmed Âkif

(Hayatı-Seciyesi-Sanatı) Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul 1939, 450 sayfa.

İmparatoriçe Elisabeth'in Hayatı

Maureen Fleming'den tercüme, S. Ziya ile. İstanbul 1943, 191 sayfa.

İstiklâl Şairi Mehmed Âkif

Ölümünün Altıncı Yıldönümü Münâsebetiyle. Ülkü Kitabevi, Büyük Türk Şairleri Serisi, nr. 1, İstanbul 1944, 24 sayfa.

İkiler ve Ötekiler

Ülkü Basımevi, İstanbul 1944, 62 sayfa.

Namık Kemal

(Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında)

C. I, Maarif Matbaası, İstanbul 1944, 608 sayfa.

C. II, Kısım I, İstanbul 1949, 776 sayfa.

C. II, Kısım II, İstanbul 1956, 828 sayfa.

Türkün Şehnâmesinden

Şiirler, Tasvir Neşriyatı, İstanbul 1945, 143 sayfa.

Sarıklı İhtilâlcî Ali Suâvî

Ahmed Halid Kitabevi, İstanbul 1946, 191 sayfa.

Mehmed Âkif

(Hayatı-Sanatı-Seciyesi-Seçme Şiirleri). Yeni Mecmûa Yayını, İstanbul 1948, 56 sayfa.

Hukuk İçin Mücadele

Alman hukuk alimi Vering'in eserinin Fransızca'dan tercümesi. Cerîde-i Adliyye'de tefrika edilmiştir.

Yvette

Guy de Maupassant'dan tercüme. Servet-i Fünûn Mecmûasında tefrika edilmiştir. 6 Teşrin-i Sâni 1335 – 15 Kânûn-ı Sâni 1336 tarihleri arasında, No:1434 – 1443 arası tefrika edilmiştir.

Tevfik Fikret

Belgeleri Mithat Cemal tarafından toplanan ve iki cilt halinde hazırlanan eser, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1999 yılında yayımlanmıştır. I.CİLT:Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fatih Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, Mart 1999
II.CİLT: Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M.Fatih Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1999

BÖLÜM II

- TÜRKÜN ŞEHNÂMESİNDEN -

Yurd Duyguları

- 1 -

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Düşmez yere hâşâ o, bizim bayrağımızdır,
Bir fecr olarak doğmadadır her dağımızdan.
Ay yıldız o mâzîdeki bir süstür, emin ol,
Âtîde güneşler doğacak bayrağımızdan.

Altında yatarken de bizimdir yerin üstü,
Bir kal'a olur toprağımız vecde gelir de ;
Dağlar, kayalar göğsümüz üstünde tepinse,
Düşmanları biz râm ederiz kan kesilir de,

Deryâları kan, taşları bitmez kemik olsa,
Bin son nefesin aynı olup bitse nesîmi,
Ölmez bu vatan, farz-ı muhâl, ölse de hattâ,
Çekmez kürenin sırtı o tâbût-ı cesîmi.

Yurd Duyguları

- 2 -

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Dedemiz kolları, biz taşları ettik teshîr,
Koptu mâzî, o karanlıktan örülmüş zincir,
Öyle hürrüz ki ne bir kavma, ne bir ferde esîr;
Hürr olan başlara gök tâç olur, yer de serîr,
Açtı târihi aşan, asrı geçen şanlı yolu,
İrkımın titremeyen tunç eli, âzâde kolu;
Toprağın üstü de uğrunda ölenlerle dolu...
Koptu mâzî, o mezarlardan örülmüş zincir;
Biz o kavmiz ki, ne bir kavma, ne bir ferde esir !

Gölgemiz sırtını asrın ezer, edvâra yüküz;
Şühedâmızla yerin kalbine hep mahkûküz;
Bizi eyyâma sorarsan sana söyler : Türküz !
Biz ne bir kavma zebûnuz, ne de bir ferde esir ;
Hürse bir millete gök tâc oluyor, yer de serîr !

Çekicin satveti, çiftin, sabanın dârâtı,
Sâ'yın al saçlı, alev saçlı kanatlanmış atı;
Fikrin efsersiz olan, çıplak olan saltanatı,
Gitsin etsin bizi milletlere bunlar tasvîr
Koptu mâzî o cesedlerden örülmüş zincir.

İki üç oğlunu binbir ana birden gömeli ;
Vatanın körpe kemiklerinden ibâret temeli ;
Köylünün tutmuş o bünyânı kadîd olmuş eli ;
Bu büyük mâtemi ay yıldız ederken tenvir,
Yaşarız her birimiz bir kanayan kabre esîr.

“Türk ,e tek bir heceden başka nedir sanki? Deme ;
Öyle hor bakma ki isimdir o sessiz kelime !
Vâkîf olsan onun uğruna neler verdiğime !
Ben ne bir kavma zebûnum, ne bir insana esîr :
Hür başım var, ona gök tâc oluyor, yer de serîr !

Atatürk'ün Heykeli Önünde

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Fâilâtün

Fa'lün

Seneler var, hani beklerdik, o heykel bu mudur?
Söndü sandıkları bir fecri yakan el bu mudur?

Bu mudur haykıran ağyârıma Türk olduğumu?
Hani düşmüştüm, o bir hamlede kaldırdı, bu mu?

Hani gördükçe kaçır hâdiseler, fırtınalar,
Hani kim baksa görür, ufku aşan bir dağ var,

O mu sığmış, ebediyyen, bu taşın gövdesine?
Bu mudur kalbine bir milleti basmış sîne?

Hani haykırsa mezarlar uzanır, kalkarmış,
Hani bir darbede üç devri ayırmış, yarmış,

Sağı bitmez gece olmuş, solu sönmez gündüz,
Hani dün Akdeniz'in ürpererek baktığı yüz?

Hani târih ile takvîmi aşip Dumlupınar,
Gelecek günler o isterse Sakarya'yla akar?

Hani hicranlara his, hislere dil vermiştir?
Hani bir millet o bir millete göstermiştir?

İrkımın doğduğu yerdir, başının değdiği yer;
O kadar yükselemez hâdiseler, heykeller,

Ne tabiat, ne de san'at o kadar haykıramaz.
Anlatırken seni bir âbide kavrarsa biraz,

Tuncunun dalgası, girdâbı kalır yamyası;
Ne demeksin, şaşırır vak'aların nâtıkası !

Kalemin gür sesi ancak heceler maksadını !
Boya rü'yanı görür, sayha sayıklar adını !

Bilirim bir taşla san'atla sığar enginler,
Seni söylerse fakat taş kekeler, tunç inler !

Gazi'ye

- Cumhuriyetin onuncu yıldönümünde –

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

İnsan kanının yazdığı tarîhi açarsak,
Sîmâsı dökülmüş, eli titrek, kolu sarsak,

Binlerce hayâlet ebediyyet dilenirler ;
Heykellerinin can çekişen taşları titrer

Bir an unutulmaktan, o bir damla yosundan...
Her âbide kıpkırmızıdır kan kokusundan.

Bir âbidesin sen de fakat her tarafın nûr;
Toprak gibi pek sâde, fakat dağ gibi mağrur !

Târih ebediyyetlere insan diye versin :
Sen hissi olan, göğsü vuran tâk-ı zafersin !

Hisler uçuşur kaskatı tuncunda, taşında !
Şebnemleri var merhametin taş bakışında !

Tunç olmana rağmen de çiçek gördün, eğildin;
İnsan yaratırken bile insan kalabildin.

Çıksan göğe “ buldum ,, diyerek gökyüzü saklar ;
İnsen yere, ay yıldız iner, yerde kucaklar ;

Gözlerde, gönüllerde kurulmuş, oturursun ;
Hislerde, göğüslerde, nabızlarda vurursun ,

On yıldır, omuzlardaki başlar da başındır,
Ak saçlı, siyah saçlı olanlar sarışıdır.

Zirâ bu alev parçalanırken de tamamdır ,
Zirâ bu yığınlarla adam tek bir adamdır :

Zirâ içi hep senden ibâret derimizle,
Sensin tutan âtîyi bizim ellerimizle.

Kanonikaya ¹

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Elbette bilirsin, onu herkes gibi kimdir,
Lâkin onu sen anlayamazsın o; bizimdir.

Bilmem ki bu ellerle o temsil edilir mi?
Her neyse... Nedir malzemen taş mı, demir mi?

Mermerse eğer cansız olan rengine nûr at,
Yok, tunç ise bünyanı avuçlarla alev kat.

Yıldızları mezcet gece renginde demirse,
Yansın içi nisyân onu, hâşâ, kemirirse.

Yıldızlar, alev oklu fecirler avucunda !
Bir meşale olsun kürenin binbir ucunda !

Nabzındaki kan taştaki nabzında da vursun;
Gökten iniyormuş, uçuyormuş gibi dursun !

Hayretle bakıp seçmeyelim kol mu kanat mı ?
Dinlendiği bir dal mı cihan, bindiği at mı?

Sırtında tutuşsun da, uçuşsun da şafaklar,
Târihe “ benimdir ,, diye bassın o ayaklar.

Hür başların ikbâli biriksin de başında,
Kurtardığı bayrak alev olsun bakışında.

İnsan boyu olsun fakat eflâke sürünsün,
Göğsünde de bir milletin ebâdı görünsün.

Dağ parçalarından da mehip olsun omuzlar,
Sırtında bütün mâmelekim var, vatanım var.

¹ Taksim âbidesini yapan İtalyan heykeltıraşı.

Gazi

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Geç kalmış olanlar da bugün bilmelidir ki,
Gazinin ufuklardan uzanmış elidir ki,

Toprakları târihime, coğrafyama soktu.
Bir gün ki vatandır diyecek bir köşe yoktu.

Gitmişti vatan, kalmış olan : dağdı, denizdi,
Yer nâtıkasız, koskoca gök nâsiyesizdi.

Göklerden o el inmemiş olsaydı, muhakkak,
Fecrin gece göz nûru döküp ördüğü bayrak,

Ay yıldızı göğsünde kararmıştı da bezdi,
Bin fırtına kopsaydı temevvüç edemezdi.

Geç kalmış olan varsa evet bilmelidir ki,
Gazinin ufuklardan uzanmış elidir ki,

Toptan verilen şeyleri bir bir geri aldı ;
Türkün koca târihi bugün yoksa masaldı.

On beş Yıl Evvel

- Cumhuriyetin 15 inci yıldönümünde -

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Yıldızları indirdi, karanlıkları attı,
Her fikri yıkıp başka ufuklarla yarattı,

Hem bir kocaman pençe değil, bir ufacık el,
Hem bin asır evvel değil, on beş sene evvel...

Yurdundur, ışık ülkesi olmuş duruyor bak,
Nûrun koşarak, çıldırarak öptüğü toprak !

Artık diridir, dipdiridir tâze kaniyle,
Yok nisbeti mâzîdeki toprak yığıniyle,

Artık bölemezler onu Sultanla, köleyle :
Milyonla adam tek pazıdır, tek adaleyle.

Artık ona toprak diyemezler, vatanındır,
Artık ne siyâset denilen safsatanındır,

Artık ne tesâdüf denilen hâdisenindir,
Artık bu vatan sâde senin, sâde senindir..

Taşdır deme, en körpe kemiklerle örüldü;
Toprak deme, uğrunda kadınlar bile öldü.

On Beş Yılı Karşılarken

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Kim derdi yarılısın da nihâyet yerin altı,
Bir anda dirilsin de şu milyonla karaltı,

Topraklaşan ellerde birer meşale yansın !
Kim derdi şu milyonla adam birden uyansın !

Kim derdi seher yıldızı doğsun da bir evden,
Kaçsın da cehennemler o bir damla alevden.

Canlansın - ışık selleri olsun da o damla –
Beş devletin öldürdüğü devlet bir adamla !

Kim derdi ki en sonra rakamlar da delirsin,
On beş asır on beş yılın eb'âdına girsin !

*

Dünyâları bir ferd evet oynattı yerinden,
Sarsıldı, demirler evet azmin demirinden,

Mâzî yıkılıp gitti evet fesli, kafesli ;
Lâkin bu günün ey granit bünyeli nesli,

Bir şey ele geçmez şerefin sâde adından,

Sen arşı bırak, varsa haber ver kanadından.

Gökten ne çıkar ? Gök ha büyükmüş, ha değilmiş,
Sen alnını göster, ne kadar yükselebilmiş.

Gökler, çıkabildin, uçabildinse derindir ;
Târihini, kendin yazıyorsan, eserindir.

Bahsetme bugün sâde dünün mucizesinden,
İnsan utanır, sonra yarın kendi sesinden.

Asrın yaşamak hakkını vermez sana kimse,
Sen asrını, üstünde izin varsa, benimse.

Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır ;
Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır.

Atatürk'ün Cenazesini Ankara'da Karşılarken

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Gene on beş sene evvel gibi Gazi geliyor;
Gene on beş sene evvelki gibi yükseliyor,

Gene başlarda oturmuş, gene göklerde başı;
Yıldırımlar gene bir eski silâh arkadaşı.

Ölümün bitmeyen ufkunda yatarken gene sağ ;
Bir avuç toprak olurken gene yüksek, gene dağ.

Gene bir memleketin satveti, bir tek emeli ;
Koca bir yurdu tutarken gene sapsağlam eli.

Çürüyen göğsü için tâk-ı zaferler gene dar;
Gene sağdır, gene sağlamdır o, hem dünkü kadar.

Ona hicranla... Hayır, sâde taabbütle eğil;
Ölüdür, doğru, fakat öldüğü hiç belli değil.

Büyük Ölüye

- Atatürk'ün ölümünün yıldönümünde –

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Ebediyet denilen şey de eğer gerçekse ;
Ölmek, eyyâmı eğer atlayarak geçmekse ;

Eğer efsânelerin, gölgelerin var da eli,
Tutabilmişse asırlar denen ak saçlı seli ;

Günlerin varsa eğer akmayarak durduğu yer ;
Fikre heykel diyecek mermeri bulduksa eğer ;

Rûhu sarmış da eğer, fırtına olmuşsa vatan ;
Sözü bayrak bilerek varsa ölürken de tutan ;

Hele, bir nûra kavuşsak diye kalkıp meselâ,
Eğer ardından, önünden koşuyorsak hâlâ ;

O zaman işte ben inkâr ederek öldüğünü,
Atarım bir yana hürmetle şu mâtemli günü.

Yirmi Dokuz Teşrin

- Cumhuriyetin yirminci yıldönümünde -

(.._/_/.._/_/.._/_/.._/_)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

Fa'lün (Bahr-i Remel)

Bir şafaktır bağırın yirmi dokuz teşrinle ,
Yirmi yıldır duyulan sâde o sestir, dinle.

Öldü çoktan gecenin gökteki şahlanmış atı ;
Çöktü çoktan yalanın tahtı, çürük saltanatı.

Çöktü çoktan o asâ kollu, o ak saçlı riyâ ;
Yirmi yıldan beri karşımda güzeldir dünya !

Penbe göklerle, fecirlerle karışmış da kanım,
Yirmi yıldır, güneşin doğduğu yerdir vatanın.

Bembeyâz ufkumu örterse güneşler örter,
Başka nûr olmasa hattâ bu günün nûru yeter.

Deme yirmincisidir yirmi dokuz teşrinin,
Yılı olmaz adı milliyet olan bir dînin.

Bu kadar doğru olan dîne asırlar yaraşır,
Böyle îman ebediyet denen ummânı taşır.

Birinci Teşrinin Yirmi Dokuzu

(.._/_/.._/_/.._/_/_)

Feilâtün / Feilâtün Feilâtün / Fa'lün

Fâilâtün   **Fâilün**   (**Bahr-i Remel**)

Bu rakam başlığı olmuş açılan bir devrin,
Bu rakam başlamış alçaldığı günden Sevr'in ;

İki serdâr eli târihini koymuş bu günün ;

Sayı zannetme, görünmez yeri var gördüğünün

Bu rakam oldu sebep, hem de bugün yirmi sene,
Başımın dağ kesilip göklere yükselmesine.

Görünen şimdi odur gökte güneşten evvel,
Yaptı evlâdını ecdâdına lâyık dört el.

Ne nebî bekler, asırlar, ne de mâbût ister,
İki insan, iki fânî koca bir yurda yeter ;

İki insan... Fakat esrârı nedir anlatamam...
Biri en sâhici insan, biri en gerçek adam.

Bir İsim

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / _ _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün

Feilâtün

Feilün (Bahr-i Remel)

Bazı üç beş sayı, üç beş hece sığmaz akla ;
Bazı bir devletin ikbâli sığar yirmi yıla.

Bir isim öyle büyüktür ki asırdır bâzan ;
Sesi bir ismin emellerdeki sırdır bâzan.

Vatan ismindeki ilk aşkıma, son sevgilime,
Yetti, gün geldi ki, “ Gazî ,, diye bir tek kelime.

Bir isim, bir tek isim bâzı değer bir ordu ;
Doldurur üç hece bâzan kocaman bir yurdu.

Bâzı bin nûrun uçarken bir isimdir kanadı :
Bâzı bir milletin ümmidinin İsmet'dir adı.

Bâzı tam altı asır, “ 29 Teşrin ,, dir ;
Bir isim, bâzı vatan, bâzı bütün bir dindir.

Yüksel

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Bir devri değiştirdi, bugün, yirmi yıl evvel
Göklerde karanlıkları râm etti de bir el.

Yurdun ki büyük nûra babandan alışıktır,
Ey Türkün asil oğlu senin hakkın ışıktır.

Taştan bile sağlamsın, ağaçtan bile gürbüz ;
Yurdunda güneş doğdu, uyunmaz güpegündüz.

Yıldızlar, ışıklardır, alevlerdir akan sel ;
Yüksel, güneşin doğduğu son noktaya yüksel.

Millî Hâkimiyet Şarkısı

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Mosmor eli kıpkırmızı bir yumruk ezerken ;
Başlar eğilirken ; sürü halinde gezerken

Devletleri sultanla, aşiretleri beyle;
Kâşanelerin karnı doluyken kulübeyle;

Bir tek saray on bin evi, yüz bin evi yerken ;
Bir nazlı kadın on köyü bir anda giyerken ;

Sen toprağa artık “ vatanımdır ,, diyemezsin,
İstersen uçan bayrağın elden ele gezsın.

Zindân olamaz kendine tâlihli vatanlar;
Bayrakları bayraktır eğer hürse tutanlar.

Biz işte bu hürriyetin ikbâlini kurduk,
Bir memleketin sığıdığı bir tahta oturduk,

Tuttuk da vatan toprağı ismindeki arşı,
Bir tek adamın gökten inen tahtına karşı !

Hür bir vatanın toprağı etmez ölüden haz,
Kalbinde duran tahtını mazlûm eli tutmaz.

Kanlarla değildir boyanıp durmaya muhtâç
Milyonla başın paylaşarak giydiğı tâç!

Türbe

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Kubbe, dalmış düşünür başbaşa âlâmile;
Cephe, kalkar uzanır altun eliflâmile.

Eğilir, sırtı fetihler dolu, yüzlerce sene,
İki çapraz kolu Kur'anı tutan rahlesine.

Bu şehît, arşı bulutlarla beraber aşalı,
Kanayan gölgesidir yerde yatan türbe şalı!

Ölümün sırtına binmiş de küheylânı diye,
Beş asırdan uzanan örtüsü sarkar küreye.

Uçacak gizli kanatlarla şu toprak yığını,
Biliyormuş gibi koynunda kimin yattığını;

Çünkü üç kıt'ayı takmıştı bu rûh arkasına,
Giriyorken şu siyah örtülü sandukasına;

Çünkü bir yıldızın üstündeki kartaldı tuğu,
Alevin rengi kucaklarken o kat kat kavuğu;

Çünkü miğferlerin üstünde köpürdükçe atı,
Tunç alınlarda parıldardı cihan saltanatı;

Zaferin, çünkü, ziyâsından uzandıkça yüzü,
Kıt'alar almadan âcizdi taşan mülkümüzü.

Dili vardır bu karanlıkların anlarsan eğer.
Altı asrın birikip işte mezâr olduğu yer.

Kimiz

- 1918 mütârekesindeki duygulardan –

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Feilâtün

(Bahr-i Remel)

Yaslıyız, kapkara olsak da hayâlet değiliz;
Silemezsin, izimizdir yerin altındaki iz.

Şahlanır göklere inkâr edilen heykelimiz,
Gösterir ufku, ölürken bile, solgun elimiz.

Kırılan göğsümüzün darmadağın mermerine,
Bir alev dalgası mezceylemişiz kan yerine.

Yerde dursak ne çıkar, gökte yürür maksadımız,
Titretip bürcünü, bârûsunu zulmün, adımız.

Yüzümüz zulme susarken gözümüz ses kesilir;
Zâlimin ruhûna zulmün leşi mahbes kesilir.

Dökülen kanlarımız, farzı muhâl, olsa heder,
Yine tek damlasının kendi yeter, yâdı yeter;

O kızıl damla ki bir hutbesidir hakkımızın,
Gezer etrafını çığlık gibi âfakımızın,

Boşa gitmez, heder olmaz, vurulup düşdüğümüz,
Zâlimin göğsüne çarpar düşüyorken ölümüz.

Canımızdır, acı hissetmeyerek, verdiğimiz;
Şaşırsın, şu asırlar sana anlatsa kimiz.

Talât'ın Tabutu Önünde [²⁶]

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Faîlün (Bahr-i Hezec)

Alnındaki ter bir vatanın döktüğü terken,
Nabzındaki kan belki de bir nesle yeterken,

En sonra, şu bir torba kemik sen misin? Anlat.
Biz dipdiri verdik seni bir devlete Tal'ât!

Takrîben adamlık sena yetmezdi, tamamydın.
Sen kütle–adam, millet–adam, bayrak–adamydın.

En sevdiğin insan senin en çıplak olandı,
Şanlar, senin ölçünle, palavraydı, yalandı,

İnsanların insanlara verdikleri şanlar!
Göğsünde kalır, kalbine girmezdi nişanlar!

Aslâ derileşmezdi vezîr esvabı sende,
Sen zorla büyüktün ne kadar istemesen de!

En sonra eğildinse de kurşunla eğildin,
Altunlar akarken de züğürd ölmeyi bildin.

Neymiş sana heykel? Ne demekmiş sana türbe?
Arkanda kalan tertemiz ismin yetişir be!

---

²⁶ Talât Paşa'nın Berlin'den 25 Şubat 1943 te İstanbul'a getirilen tabutu önünde.

Topkapı Arşivinde

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Göğsüm değer üç asra bütün saltanatile,
Mâzîyi dolaştıkça Süleyman atiyle.

Gönlüm tadar ummanı bütün şâşâasiyle,
Sâller kayıp aktıkça Süleyman paşasiyle.

Ruhum dolar; ömrüm dolar orduyla, gemiyle,
Fermanlar okudukça Selim'in kalemiyle...

Hep sizdedir onlar: aşan oklar, uçan atlar,
Ey şemseli kaplar, çürümüş eski kâatlar!

Gençlerin Şarkısı

- Gençlere ithaf -

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Failün (Bahr-i Hezec)

Bizden ki, koşarken, şu güneş ter diye damlar,
En gerçek adamlar biziz, en gerçek adamlar...

Tek maksadın uğruna ölürken ulu orta,
Tek hisle vuran göğsümüzün vurduğu nokta.

Birleştiği yerken Atatürk'ün İnönü'yle,
Biz ömrü hesap etmeyiz üç fazla günüyle...

Neymiş azıcık eksik olur, fazla olursa
Ölmek de güzeldir bu kadar hazla olursa !..

Lâkin bir avuç toprağımız hendese bilmez;
Lâkin taşımız, meşhedimiz türbe kesilmez;

Yalnız, gömülürken bu kadar körpe adamlar,
Âfâka güneş yaş gibi, ay kan gibi damlar.

Ayıplama

(. _ . _ / . _ . _ / . _ . _ / . _ . _)

Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün (Bahr-i Hezec)

Şu kulpu olmayan refâha kulp takup ayıplama;
Gözükmeyen hataya hem bakup bakup ayıplama;

Kafaysa mide, gökse yer, salonsa dam, ayıplama,
Eşekse, köstebekse gördüğün adam ayıplama.

Târihin Sesi

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâilü / Mefâilü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Doğmuş ta bu Devlet Edebâli'nin evinde.
Akmış tâ akan kan seli imân alevinde,

Üç asra fetihler dolu rüyayı koyanlar,
Boydan boya Târihe uzanmış uyuyanlar

Osman gibilermiş ve Süleyman gibilermiş,
Ceddin o çelik ruhunu dağlarda bilermiş

Yoksun kuru topraktan ibâret vatanınla,
Târihini yazmazsan eğer sen de kanınla!

Topkapı Müzesinde

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Hâlâ koşar ufkumda şu üç tuğlu kavuklar;
Hâlâ şu nalınlardan uçar penbe topuklar;

Ölmez o sevahîli, bürümcüklü kadınlar
Ölmez o elâ gözler, ipek kaşlı kadınlar;

Târihimi ağyar okusun sâde Muhaç'ta;
Ben ırkımı durmuş okurum taştâ, ağaçta;

Bazan Edebâlî'nin asâsında, sesinde;
Bazan Hacı Bektaşî Velî'nin nefesinde;

Bazan şu gönüller dolu germâbe tasında;
Bazan şu kadın tenli ipekler arasında;

Bazan koca bir Şarkı Buhârâ kumaşında;
Bazan bütün üç kıt'ayı bir çeşme taşında;

Üç devri soluk bir yazının çifte “ ha „sında;
Beş asrı kırık bir taşın “ Elfâtîha „sında.

Gönlümde duran âlemi karşımda bulur da,
Hayran yaşarım ufku mezarlar dolu yurda.

İstersen eğer asrını hiç anlamamış de,
Ben böyleyim işte!

Tarih Okurken

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Zannetme ki hep fırtınadan, zelzeledendi,
Devler diye baktıkların insandı, dedendi.

Târihine yalnız kılıcın gölgesi azdı,
İrkin medeniyetti, güneşsiz yaşamazdı.

Heykellere benzerdi Süleyman gömülürken,
Ceddin sekiz on harbe girer öyle ölürken,

Bâki gelir ağlardı, Sinan türbe yapardı,
Al kanda yüzen elde de bir meş'ale vardı.

Ecdâdına kınısız kılıcın lem'ası azdı,
Onlar medeniyetti, güneşsiz yapamazdı!

Ölmez

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Ölmez o senin ismine mâzî dediğin şey;
Ölmez Lâla Şahin Paşa, ölmez Hacı İl Bey;

Mal Hâtun'un evlendiği bir zaviye ölmez.
Kaç yüz sene evvel yaşamıştır diye ölmez.

Mâzî cadı halinde yaşar öldürülürse,
Âtî kararır altına mâzî gömülürse.

Ölmez, Çelebi'nin çini sandukası ölmez.
Ölmez, o velînin bu yeşil hırkası ölmez.

Kalkar da bulutlarda durur şahikavârî,
On bin kitab üstünde ölen Molla Fenârî

Kimler yaşar âlemde, Süleyman da ölürse,
Mâzîde dökülmüş diye al kan da ölürse.

Fatih nasıl ölsün? Adı üç devr arasında!
Baş kalmasa dünyâda, taşın hâtırasında!

Ölmez o güneş parçası rûh “ öldü ,, lafîyle;
Mâzî geberir sâde karanlık tarafîyle.

Dağlardır ufuklarda durur bâzı kabirler;
Mahmûd II ler ölmez, ölen: Mustafa I ler.

Bir bayrağın altında ölen kimse ölür mü?
Bir türbe yerin üsüne hâkimse ölür mü?

Binbir sene geçsin, Atatürk'ün sesi ölmez.
Yıllarla beraber yürüyen gölgesi ölmez.

Binbir sene geçsin, bu Lozan'dır, Lozan ölmez,
Tarihini Türkün yapan ölmez, yazan ölmez.

Fatih'e

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Fâîlün (Bahr-i Hezec)

Hâlâ, adın ezer Venedik serserîsini,
İsfendiyar oğullarının en cerîsini.

Hâlâ, koşar durur Karamanoğlu'nun kızı,
Solgun elinde devletinin ayla yıldızı.

Hâlâ, zafer hadîsini söyler denizde su;
Korkunç ufukta dalgalanıp fethin ordusu.

Hâlâ, fezada dağlar aşar beş ezan sesi;
Kayserlerin ezan dolu Konstantiniyyesi.

Hâlâ, başında işte sekiz dağlıdır ufuk,
Üç devrin ortasında durur kanlı bir kavuk.

Türbe Ve Yıldızlar

(.._/_/.._/_/.._/_/.._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Tutuşur gölge süründükçe ayın fırçasına,
Renk akar, nûr akar etrâfa çağıldarcasına..

İçim artık ölünün gördüğü rûyaya dalar,
Yeniden kopmaya başlar uyuyan fırtınalar;

Kanının dalgası sökmüştü de göklerden ayı,
Kubbe hâlâ duyulan çığlığıdır firdolayı.

Nerde toprakları boydan boya feth etmiş izim?
Nerde üç kıt'ayı koynunda tutan beş denizim?

Yook! Benim olmayacaktır ne bu toprak, ne bu su,
Bana mirâsı denizlerdi, ufuklar dolusu!

Belli olmazdı benim yerlerimin bittiği yer,
Vatanım şimdi şu topraktan ibâretse eğer,

Demek uydurdu fetihler denilen velveleyi:
Demek en sonra şu kabrin de yalandır dediği!

Küre vektile bütün aldığı toprakla dolan,
Bugün üç beş köye, üç beş göle sığmazdı, yalan!

Babanın oğla yalan söyleyecek türbesini,
Yıkarak, boğmalıdır sahte gurûrun sesini,

Diye taş kubbeyi artık yıkıyordum ki, tamam,
Çıktı topraklar içinden bir uzun kaşlı adam.

..... O zamandan beri her türbeyi yırtar, kalkar,
Bana gamdan çürümüş, halkalı gözlerle bakar,

Yüzü âsâra bürünmüş, gözü esrâr örülü,
Başı yıldızlara çarpan bir uzun boylu ölü.

Bâyezâdi Velî'ye

Kulum İskender ! Biti sana vâsıl olduğu gibi bilesin ki Gedügi depeledüm. Gerekdür ki sen de Cem-ün oğlını mecal vermeyüb boğdurasın ki gayet mühimdür. Amma bir ahad vâkıf olmaya. Şöyle bilesin. Alâmet-i şerîf üzere i'timad kılasın. Tahrîren fi evâhir-i şehr-i şevvâl sene seb'a ve semânîn ve semâne mî'e bimekam'ı Edirne.

- Topkapı Müzesi direktörü Tahsin Özün, Arşiv kılavuzundan -

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Lâkin Gedik Ahmet Paşalar boğdurulur mu ?

İnsan canavardır, evet amma, bu olur mu ?

Fatih onu gönlünde taşıırken deli miydi ?

Ahmet Paşa katilliği birleşmeli miydi ?

Hiç Fatih'in oğluyla, Selim'in babasiyle ?
Ceddin kan içer miydi velî maşrabasiyle ?

Bir an için olsun unutup hıncı, gururu,
Söndürmemiş olsaydın o insan boyu nûru,

Türkündü bugün Avrupa Mısırîyle, Faîyle,
Kopmuşdu Lâtin pençesi, Cermen kafasîyle.

Hep Borciyalar tahtını yıkmakdı merâmı,
Bundan mı vezîr Ahmed'in âsî idi nâmı ?

Bir cürmü huzurunda azalmaz sesi miydi ?
Bir cürmü de Otranto'yu feth etmesi miydi ?

Dağdın, o vezîrin gibi bir dağ başı varken.
Gök kubbeyi yıkdın, bize, bir cami yaparken !

Camî dediğın, hem de nihayet şu duvar mı ?
Hem mâbedimiz var, Gedik Ahmet Paşa var mı ?

Hem gökden inen yıldızı söndürmemeliydin,
Madem ki Velîydin !

Lâhi Zaferine

- Mahmut Esad Bozkurt'a -

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Hakkımız bir fecre müstagrak alındır parlıyor.
Lâkin az çok haklı olmak hem kolaymış hem de zor.

Pek kolaymış: Haklıyız zîrâ kıyamet kopmadan;
Haklıyız boğmaksızın mâzîyi kan, âtîyi kan;

Haklıyız katlanmadan harbin siyah âfâtına;
Haklıyız basmaksızın binbir şehidin sırtına

Pek de zormuş: Haksızız zîrâ asırlardan beri
Hak, bizimçin, dâimâ beynelmilel bir serseri !

Adl uman bizsek âdalet dâimâ bir mürteşî
Dâimâ gayzın kilitlenmiş, köpüklenmiş dişi,

Dâimâ zulmün sıkılmaktan morarmış yumruğu,
İşte Türkün nûr ararken, adl umarken bulduğu !

Haklıdır ancak kudurmuş nâra, haksızdır enin.
Kullanan bir elde hak bin bir çelikden âhenin,

Bir esâtîrî kılıcdır, yıldırımlardır kını !
Sen de bir kudretle kullandın ki Türkün hakkını,

Hakkımız kurtuldu artık bir muammâ olmadan:
Kahramansın, hem de bir topsuz, tüfeksiz kahraman.

Kolu Kesik Askere

- 1914 Muharebesinde -

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Geçtin o kesik kolda o mânâlı düğümle ;
Baktım azalan gövdene her günkü gözümle.

Bir an ki, fakat çehreni gördüm mütebessim,
Bir noktaya toplandı cihanlar dolu hissım,

Bir damla kıvılcım gezip âsâbımı yaktı ;
Birdenbire îmânımı hatta yakacaktı:

Her şey düşecek, devrilecek, sâde ayakta
İnkârımın en son sesi dimdik duracak da;

Beynimde o âsî sesimin velvelesiyle,
Kalbimde o îmanımın en son nefesiyle,

Hep haykıracak, haykıracak, haykıracaktım,
Tanrım, seni hatta bulacaktım, soracaktım:

Yârâp, bu kesik kol, bu güler yüz ne demektir ?
İnsan neye bâzan bu kadar fazla melektir ?

Mecnun gibi dalmıştı karanlıklara hissım..
Geçtin yine ey genç, önümden mütebessim,

Bir kal'a vakarındaki göğsünle, başınla,
Baktın bana lâkayd o tükenmez bakışınla !

Artık uçurumuş, ne çıkar, yurduna sağ sol ?
Artık ne çıkar yavrunu yokmuş saracak kol ?

Örtünme kabahat gibi hem, sargını kaldır;
En gerçek olan âbideler böyle sakattır.

Meçhul Asker

- 1914 Umumî Harbinde -

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Neslindeki geçmiş şühedânın adedinden
Toprak utanır, belki rakamlar utanırken,

Ön safta koşar, ilk ölü şevkiyle ölürsün,
Arzın yaşayanlardaki zevkile ölürsün,
Erkekçe, asîlâne, kerimâne ölürsün,
Şöhretlere, destanlara bîgâne ölürsün.

İsminle de, cisminle de bir anda ölürsün,
Meçhul olan eb'âda düşersin, gömülürsün.

Tarihe girersin de bilinmez nedir ismin,
Tarîhi yaparsın, gene efsânedir ismin.

Yoktur yerin üstünde omuzlarda cenazen,
Yoktur yerin altında bakîyyen bile bâzen,

Kabrin, o da yok, varsa, kırık bir taşı yoktur;
Nâşın gibidir, gövdesi yoktur, başı yoktur !

Bir Hâtıra

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Bir hâtıradır ömrüme hâkimdir, unutmam,
Rahmetli, babam şimdi on üç yıl oluyor tam.

Bir gün beni bir kocaman kabre götürdü.
Rahmetlinin ak saçlara rağmen sesi gürdü.

Târih ile hemhâl olan ak saçlı o gür ses:
— Gel bak, dedi, toprak deme, hâlâ ne mukaddes,

Hâlâ Doğunun, Mağribın âfâkına hâkim !
Bildin mi bu toprak ne demektir ? Bu vatan kim ?

Kimdir ki basıp kabrine kalkan bu heyûlâ
Türkün o tükenmez, o büyük ismini hâlâ

Âtiye uzatmış durur eyyâm üzerinden !
Kimdir ki bu ses, böyle duyuldukça derinden.

Nilin o derin göğsünü sarsar da eninler,
Çöllerde kıyam eyleyip ehrâm onu dinler !

Mirâsı bu devlet, bu şehamet bu vatanmış,
Yatmış üçünün göğsüne dehşetle uzanmış !

Ölmüşse de milyonla adam var başucunda,
Hâlâ bu cesed kim ki, karanlık avucunda.

Üç kıt'ayı almış kılıcın kabzası parlar,
Hâlâ o tükenmez adı geçtikçe taparlar.

Birden, o derin çehreye bilmem ki ne oldu,
Hiç ağlamayan gözleri birdenbire doldu.

Haksızdı bu yaşlar, o da hissetti de sildi.
Artık o demin söylediğim gölge değildi.

Bir gölge değil, artık o benden daha zinde:
Binbir hareket mahşeri ürperdi dizinde.

Ak saçları ürperdi,büyük alnı sarardı;
Bir kanlı gururun asabî şimşeği vardı.

Gökten iniyormuş gibi müthiş bakışında.
— “Oğlum dedi, ben cenk edip on altı yaşında.

“Yurdum dediğim toprağı çiğnetmedim işte
“Ufkumda dizilmiş sayısız mâbedim işte !

“Senden de yaşarsan, senin oğlun bunu bekler.
“Kurtarmalıdır yurdu bu eller, bu bilekler.

“Bir bak, ne kadar azdır ölenler eceliyle !,
Ecdadımı gösterdi uzaklarda eliyle.

Rüya gibi bir şeydi ve âtî gibi müphem:
Canlandı, kımıldandı hayâlimde bir âlem:

Bayrakları, mızrakları ürpermiş ufuklar;
Beş asrı yarıp yükselen üç tuğlu kavuklar;

Kan çizgili cepkenler, alev dallı kumaşlar;
Tunç enseler üstünde bakır çehreli başlar;

Miğferlerin altından uzanmış iri gözler;
Dağ gövdeler üstünde birer dağ başı yüzler;

Hançerli kemerler, kızıl üsküflü neferler;
Tokmakları şevkinden uçan kûdsî zaferler,

Âtiyi yarıp geçmeye âmâde bir ordu.
Tâ önde Selîm'in kocaman şekli dururdu,

Îrân'a giden, Mısır'a giren yorgun atiyle;
Ehramı rikâbında tutan saltanatiyle.

Askerlerinin bitmeyen endâmına rağmen,
Yerdeydi rikâbında duran başlar umûmen,

Etrafı bütün inciler, elmaslar, ipekler;
Hürmetle kavuşmuştu mehâbetli bilekler.

Sâdeydi o pek: sardığı bez giydiği bezdi;
Ses yok, hareket yoktu, gören canlı demezdi;

Bir balmumundan yüzdü donuk lem'alariyle;
Dimdik başı, mermer yüzü, taştan nazariyle.

Parlak gözü bomboştu, oyulmuş gibi gûya,
Tâ kalbine üç yüz senedir gördüğü rûya !

Lâkin gelerek hâl-i-tabî-isine rengi;
Bir anda kımıldandı, havalandı üzengi,

Bir kol kanat olmuş iki cânibdeki ordu,
Şâhin gibi âfâka süzölmüş uçuyordu.

Pür velvele, pür gulgule: tekbîr önü ardı;
Bayraklar uçar, başlar uçar, atlar uçardı.

Bir parçası bin yerde uçan burc-ü bedenler;
Yumrukları göğsünde, düşüp can çekişenler.

Bir an için artık görünen tozdu, dumandı;
Lâkin o da çok sürmedi, inceldi, uzandı..

Artık bir uzun çizgi uzar, dalgalanırken,
Birdenbire bir başka duman koıtu, içinden,

Kıpkırmızı bir nûr edip üstünde temevvüç
Bir kal'a kıyam etti ki teşhisi biraz güç.

Hiç, söyleyemem, Çaldıran'ın, Kahire'nin mi ?
Yalnız tanıdım bir uzak âlemde Selîm'i !

Ben bakmamış olsam da tanırdım onu kimdi ?
Artık görüyordum köpüren orduyu şimdi.

Bir hâle kesilmiş de şehinşahına ordu.
Kalbinde Selîm'iyle beraber yürüyordu.

Dalmışdı gözüm, âleme sığmazdı ki nûru,

Çok gördü felek, sanki, şu bir lâhza gururu,

Ufkumdan uçup gitti o leşker, o şehinşâh,
Karşımda hayâlin serilip yerlere nâgâh,

Ey her yeri kopmuş vatan, ey hâk-i mukaddes,
Bakdım basıyor göğsüne toprak diye herkes !

Koştum aradım çehreni, bakdım ki çamurdu;
Alnında eğildim ki, kitâben, okunurdu.

Titredi kopan parçaların her bir adımda..
Kurtarmaya, son azm ile, imkân aradımda,

Koştum ki karaltıydı ufuklardaki ordum..
Beş asra asılmış kılıcımdır, diye koştum,

Çektim ki kınından o da bir nemli demirdi !
Kim der ki, bu sıyrıldı mı, dünya eğilirdi !

Boşlukta koşarken arayıp her yeri; meftûr,
Yerlerde serilmiş görerek kırmızı bir nûr,

Bayrak dedim öptüm ki, ne görsem, o da bezdi
Bin fırtına kopsaydı temevvüç, edemezdi !

Sönmüş olacaktır diye her günkü hûsumet.
Yekpâre sanıp koştüğüm ardından o millet

Baktım ki yakından o da bir başka karaltı !
Kalmışdı koşup gitmediğim bir yerin altı.

Bakdım kefendir sarılan boynuna kat kat;
Bakdım dokunup göğsüne toprakdı hakîkât !

Yıldızlara koşdukça gülümser diye gamzen.
Bakdım ki çıkan karşıma her yerde cenâzen !

Durdukça harâbende, ne ıssız gecelerdi !
Bakdım ki okur ismini nisyan hecelerdi !

Birdenbire yükseldi derinden yerin altı;
Üstünde çıkıp durdu bir ak saçlı karaltı;

Tutmuş da yakamdan beni sarsardı o eller.
“Anlatmalısın, derdi, kimindir ki şu makber

“Milyonla adamdır, diridir muhteviyatı;
“Gömdükleri, anlat ki, kimin hakkı hayatı.

“Yerlerde hayatınca yatıp durmaya böyle,
“Tercih etmez miydin ölüp gitmeyi, söyle !

“Hâlâ sana Millet diyecekler mi ümidin ?
“Bir milleti baştan başa çiğnetmeli miydin ?

“Çektiklerim artık yetişir, bul bana göster,
“Düşmanlara çiğnenmeyerek bir yatacak yer !

“Kabrim kadar olsun, evet, üç beş karış olsun;
“Yalnız yeter ağyârım ayak basmamış olsun !,,

Lâkin bu adam kimdi ? Ne kasvetli adamdı !
Simâsına korkuyla sokuldum ki... Babamdı !

Kimdim ?

-1918 Mütarekesinde –

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Mâzîye sor, ecdâdımı söyler sana kimdi;
Bir bitmez ufuktum, küre vaktile benimdi.

Tûfanlar, alevler beni kal'a sanırdı;
Taçlar uçuşur, dalgalanır, parçalanırdı.

Kahhar atımın kanlı, kıvılcımlı izinde;
Bir başka denizdim ebediyyet denizinde.

Çarpardı göğün kalbi hilalin avucunda;
Titrerdi yerin tâlihi merminin ucunda.

Günler, elimin çizdiği yerlerden akardı;
Üç kıt'ada korkunç atımın izleri vardı.

Üstünden uçarken o neşîbin, bu firâzın,
En şanlı, şehâmetli hükümdarına arzın.

Tek bir bakışım sanki inayetti, keremdi;
İklîli hediyemdi, arâzisi hîbemdi.

Hançerdi hayâlim, bütün akvam ona kındı;
Baştan başa dünya bir esîrimdi; kadındı.

A'sâbına nabzımdaki âhengi verirdim.
Kastylediğim şekli verir, rengi verirdim.

Dünyâ bilir iclâlimi ben böyle değildim;
Ben, altı asırdan beri bir kerre eğildim !

San'at Yurdum İçindir !

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

San'at, o benim kendim için, ırkım içindir;
Kudsî bir ışık olması âfâkım içindir.

Tanrım, beni Nefî gibi şâir yarataydı,
Bir an o dehâdan bana bir damla kataydı,

Dîvânımı İran'a verirdim de süsiyle,
Bağdad'ı yazardım o, otuz bin ölüsüyle...

Olmaz, edebiyatın açan gülleri olmaz;
Bir memleketin kuşları, bülbülleri olmaz;

Tarihi bir efsâne olup anlatılırken;
Karlofça'ya Kaynarca'ya imza atılırken...

İrkim edebiyatını yapmaz iki şeyle:
Mahbup ile, meyle.

Hâşa, bu çamurlar, lekeler başkasınıdır !
Düşmanların al kanlı yeşil hırkasınıdır !

Dördüncü Murad'ın ne duyardım ben atından
İnsanlığım ulvîdir onun saltanatından.

Lâkin ne zaman kendimi her yerde bulursam,
Lâkin ne zaman ben de yüz on milyon olursam,

San'at o zaman bir kuş için, bir at içindir;

San'at o zaman san'at içindir !

Onlar [1]

(.._/_/.._/_/.._/_/.._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

Fa'lün (Bahr-i Remel)

Buruşuk bir deri, altında pürüzsüz yüzü taş,
Bembeyaz bir surat, üstünde çamurdan bir baş.

Tutuşan yurdum uçar kan saçan enzârında;
Uçurumdan da karanlık gözünün ka'rında.

Yatar idâmına hükmettiği bir suçsuz ölü;
Kolonun sırması maslûbun ipinden örülü ²

Bir yığın kardeşimindir gülerek içtiği kan;
Vatanımdır uzanıp kanlı dışından sarkan.

Pusudur sîması, bıçaktır kılıcı;
Ona asker diyemem: Çünkü hazîn, çünkü acı !

Çünkü serhadde ölenler de birer askerdi;
Bu şeritlerle, bu formayla hep ölmüşlerdi.

---

¹ « Onlar » dan maksad, Ankara'daki Milli Mücadeleye karşı cephe alan İstanbul'daki son Bâbiâlî ve son saraydı. Bu manzumeyi İstanbul'dan Ankara'da çıkan Sebil-ür-Reşad gazetesinde Mehmed Âkif'e imzâm ile göndermişim. Fakat Âkif, İstanbul'da bulunduğum için, beni muhafaza maksadiyle manzumemden imzâmı çıkararak basmıştı. Manzumenin 14 Mayıs 1337 (27 Mayıs 1921) tarihli Sebil-ür-Reşad'da imza yerine, " M.,, işaretleriyle çıkmasının sebebi budur.

² Divânı Harp Reisi Kürd Mustafa Paşa.

Gören, ecdadımızın kanları örmüşdü sanır.
Bu şeritlerde, evet, çünkü satırlar vardır,

Yumuşak cildinin altında duran çehresi taş;
Düşünen bir surat, üstünde düşünmez bir baş.

Bu ne hilkatde adamdır ki fenadır, iyidir.
Şimdi âcizler asar tıpkı aşiret beyidir;

Şimdi aylıklar alır, bir köle, bir kul, bir uşak;
Şimdi taşdan katıdır, şimdi çamurdan yumuşak !

Demeyin siz: Bu cesedler yiyen aç gözlü herif kim ?
Bu bütün gün asacak Türk arayan bir hâkim !

İşte kürsîden alıp attığı kanun kitabı
İşte şîrâzesi bir yanda, o bir yanda kabı !

Bu da bir hâkim ! Evet süngüsü, sehpeşiyle;
Kıpkızıl fitratının kapkara simâsiyle;

İşte kin serhoşu, tiryakisi mîzânîyle
İşte kin höcceti îlâmi perişâniyle,

İşte asdıklarının töhmet olan yâdiyle,
İşte ağzında mezarlıkların ebâdiyle,

İşte al kanların üstünde siyah tayfiyle.
İşte “ hâin ,, gibi “ hırsız ,, gibi evsâfiyle;

İşte sırtında yıkık yüz evin enkaziyle,
İşte Nemrûd'a tahiyyat okutan ağziyle,

Bu sizin, işte sizin hâkiminiz, mahkemeniz,
Türkün alınında yanan bir leke “Türküz,, demeniz.

Bu çamurdur, buna hiç nisbeti yoktur belerin;
Vurmayan göğsünüzündür bu çürük kan bu irin !

Kimimiz mülke etabek, kimimiz bir dâmâdı...
Ben demem öyle tükenmez, upuzun bir feryad

Çok ufak, çok hecesiz, çok kısa bir âh ediniz,
Yakılan bayrağımızdır, yıkılan mâbediniz.

Kalbiniz bunlara hiç merhamet etmezse bile,
O çamur göğsünüzün taş kesilen kalbiyle,

Acıyın bâri sürüb gittiğiniz saltanata,
Acıyın bâri o gerdûne-i ikbâle, ata;

Bâri bir haclede ördükleri som sırmanıza !
Bâri altundan asânızla, gümüş kakmanıza.

Sâde dâmâd olarak bir yüzünüz varsa sizin,
Bâri şâhsında tebâh olduğunuz zevcenizin,

Kaybolan isminiz üstündeki mağrur adına,
Bâri koynunda Vezîr olduğunuz bir kadına,

Ona merbut olunuz. Bâri O hâtûnu sevin,
Çünkü son râşesi vardır sönecek bir alevin,

Bu cilâlarsa, yalandan yaşayan şeylerde;
Çünkü Şarkın kocaman nûru akan bir yerde,

Boya çok sürmez erir, sonra muhakkak dökülür;
Bir yalandır ki kanar, can çekişir, derken ölür,

Boş saraylarda kavaslar, ağalar, cariyeler,
Açılan gözden uçan neşeli rûyaya döner;

O hayâlin tadı kirpiklerinizden damlar,
Bir koşan gölgeyi bir âh-ı müebbet kovalar;

Sırmanız, kordelanız, pullarınız, telleriniz
Bu kemerlerle birer hâle olan belleriniz.

Çekmesin ! Çünkü yalandansa da bir şâşâadır.
Bu kılıçlar, bu hâmâilli nişanlarla hayır,

Ursunuz, karhasınız hasta olan bir mülke.
Belinizden uzanan şey de uzun bir teneke !

Yeter artık, bu cilâlar, bu yalan şâşâalar.
El etek öpmeye memûr olan alçak paşalar.

Uçurumlar uyanın, yatmayın artık, kalkın,
Ebediyyen doğamaz sandığınız fecre bakın:

Çürüyüp uçtu ufuktan gece ismindeki beş;
Kalkınız, işte güneş doğdu, güneş doğdu, güneş !

Bu büyük vâka bir al kanda güneş doğmaktır,
Hani, yırtıldı kıyas ettiğiniz bayraktır.

Neye dalgın eğilen başlarınız, gözleriniz ?
Bakınız: Canlanıyor can çekişen minberiniz !

Bakınız: Mâbediniz yükseliyor arşa yine !

Yurdumun hâk ile yeksân edilen sinesine.

Yine doğmuş gibi, gökmüş gibi heybet geliyor !

Yine yer yer tepeler, fırtınalar yükseliyor !

Yine bir hak oluyor, inleterek âfakı

Ezilen milletimin haykırabilmek hakkı !

Yine kabil oluyor – işte bakın istersek.

Yerde çiğnenmeyib insan gibi dimdik yürümek.

Yine – lâkin ne büyük mûcizedir yârâbbi

Alnımız tertemiz, ecdâdımızın alını gibi !

Yine başlarda şerefdir fesiniz, püskülünüz;

Gülecek günlerimizdir, biraz artık gülünüz;

Gülen ikbâlimiz üstünde muammâ yaşınız !

Siz sıkılmakta, fakat anlıyorum haklısınız;

Başınız böyle eğilmekte evet, haklı biraz.

Kamaşan gözleriniz, çünkü, bakıp kavrayamaz:

Şu karanlıkları yırtan bu mukaddes alevi;

«Çünkü bayrak denilen olmalıdır masmavi

«Çünkü altunsa, gümüşdense eğer bir zincir,

« Ona idrakim ecîr olmalıdır, rûhum esir !

« Çünkü boş ânanedir hür yaşamak, hür ölmek !

« Daha bir başka olur, çünkü kelepçeyle bilek !

« Çünkü mânâsı ne bayrak diyerek ölmemizin !

« Çünkü uğruna ölünmez ya nihâyet şu bezin !

« Çünkü çarpan yeri yok taş kesilen sînemizin.

« Çünkü biz şimdi ölen nâşî sıcak annemizin.

« Arma nâmında gümüş kakmalı altun tasını,

« Sancak ismindeki al kanlı ipek hırkasını,

« Kaparız, paylaşırız, her nesi var yoksa... Evet !

« Yemek içmekle biter şey midir ölmüş devlet !

« Çok acıkmışsak, o esnâda da ölmüşse Vatan,

« Kanlı tırnaklarımız, dişlerimizden sarkan,

« Et değil, lokma değil, kanlı Vatan parçasıdır.

« Kırılan parçasıdır, arta kalan parçasıdır.

« Koşarız ardına düşmüş de beş on tane acın,

« Ararız altı asırdır yaşayan bir ağacın,

« Çürümüş dalları hâlinde kemikler, etler,

« Çünkü hep böyle olur parçalanan milletler

« Çünkü insan mı kıyâs eylediniz ? Biz ki « şey » iz,

« Para ismindeki bir hırsıza müstefreşeyiz.

« Hep buhârında gerindikçe doyan karnımızın

« Duymayız âhını binlerce perişan ırzın

« Hepimiz bir kemik almış yalarız, mahkûmuz !
« Doyuran sahibimizdir ! Veren eller: Putumuz !

Kara yüzlerce yüzün işte şefak vakti sesi...
Dinleyin siz bunu kabilsen eğer dinlemesi.

Namık Kemal'in Torunu Cezmi'ye [1]

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Hafîd olmak da Cezmî iş mi bir dâhiye ? Dâhi ol !
Adım başlangıç olsun, gittiğin yol açtığın bir yol !

Baban şair, deden dâhi imiş, vaz geç bu şeylerden,
Senin bitmez izin geçsin, yürürken geçtiğin yerden !

Senin lâyık mıdır gâyen nihâyet bir mezar olsun ?
Kemâl'in kabridir mâdem ki, millet türbedâr olsun.

Fakat bir genç adamsın sen, senin toprak değil hakkın !
Çiçeklerden yapılmıştır, ışıklardandır âfâkın.

Kemâl'in rûhu olmak hem vazîfen, hem de hakkındır.
Evet, ceddin büyük... Ondan büyük şey sâde ırkıdır.

Fakat hakkın değildir iftihâr etmek mezâriyle,
Yapılmaz çünkü âtî öyle bir medfen cidâriyle.

---

¹ Namık Kemal'in torunu ve Ali Ekrem Bolayır'ın oğlu Cezmî'nin elyazısı defterine yazdığım
9 Birinci Kânun 1326 tarihli manzumedir (Bazı yerleri düzeltilerek.)

Zekâ fevkinde bir mâbed, vekar üstünde bir minber;
Yatar koynunda ceddin, işte Cezmî, bir büyük makber !

Bu topraktan gelir on nesli sarsan pek büyük bir ses;
Kemâl'in senden evvel oğludur, herkes !

Eğer lâıyıkсан oğlumsun, ümîdimsin, hayâtımsın;
Vatan uğrunda can vermişsen, artık kâinâtımsın;

Kan isterler bu topraklar bugün, kâfi değildir ter.
Şehid ecdâdın oğlundan, hafîdinden şehîd ister.

Yaşarsan, yüksek ismin, lâıyık olsun, ölmeden yâda;
“Ne devlettir şehîdi zîhayât olmak bu dünyada „²

Ölürsen, bitmeyen isminde dursun solmayan bir kan;
Şehîd olmak vazîfendir, gerek neslen, gerek ırkan !

Fakat ölmez yaşarsan, kol kanat ol, öyle et pervaz,
Bu gökler saltanat, servet değil, mîras olup kalmaz !

Değilsin bir dikilmiş taş ki, ismim dursun alnında !
Yakışmaz âriyet kollar, kanatlar âsumânında !

Senin bir merhalen, bir mebdein, bir gayetin vardır,
Senin bir kendi ismin, kendi mevcûdiyetin vardır.

Koş oğlum, sen koşarken kabrim altüst olsa râzıyım.
Sen âtîsin, ne var kaçsam önünden, ben ki mâzîyim !

---

² Bu mısra Namık Kemâl'indir

Beynelmileliyyetçilik Ve Milliyetçilik

(.._/_/.._/_/.._/_/.._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Fâilâtün

Yanıyor, kalbine bir asrın oyulmuş bir ocak;
Hem ne mûnis, ne mukaddes ne ılık... Fecr olacak.

Kıllı, tunç ellere kan saçlı alevler sarılıp,
Bir çekiç darbesi bin yangını bir anda alıp,

Geceler kat kat eğilmiş duruyor, örs oluyor.
Yanıyor gökyüzü, âtiye kıvılcım doluyor,

Müjde.. Artık bitiyor safsatalar, vâhimler;
Kopuyor nûra birer engel olurken kümeler;

Yıkıyor gökte hurafati verip hep elele,
Kocaman kollu, büyük pençeli binbir amele;

Çöküyor gökyüzü maziyi takıp arkasına,
Katıyor toz gibi yıldızları tarrakasına;

Doğuyor, müjde, ufuklarda fikir şâşâalı
Başka bir belde ki üstünde güneşler asılı;

Başka bir belde ki hep mahkemesiz, zindansız;
Tıpkı cennet gibi hep gözyaşısız, hep kansız;

Ne top efsanesi kalmış, ne kılıç şâşâası
Unutulmuş yerin artık babadan kalma yası

Tâçlar artık düşüyor, sade büyüktür başlar;
Süngü yok, artık öpüp aczi saran kollar var.

Kırılıp vakanüvisin kana batmış kalemi
Artık on nesli tutup harcamıyor tek mermi.

Artık âyetlere her dilde ışıktır kelime,
Artık âfaka yayar Tanrı'yı bir tek nağme.

Birleşip cephelerin artık ibâdet edişi,
Bölmüyor parçalayıp Tanrı denen tek güneşi.

Kubbeler, artık o taşdan o kireçden gökler;
Çünkü tek mâbet olan aleme gök kubbe yeter.

Artık insanlara toprak yetiyor yurt olarak;
Kubbesiz, âbidesiz, tak-ı zafersiz toprak.

Ne kılıç var, ne de bayrak diye yüzlerce boya.
Her taraf: Nûr-u ziyâ, nûr-u ziyâ, nûr-u ziyâ !

*

Boyadır bence asıl nûr-u ziyânın namı,
O benim kendi kanımdan örülen bayrağımı,

Bana bir gaye yapan yer, o fecirler dolu yer,
Bence dünyaya, o dünyadaki her nûra değer

“ Milletim nev-i beşer ,, miş, “ Vatanım ruy-u zemin ,,
Bu muazzam yalan ağyarımı etsin tatmin.

Bana tek yeryüzü vardır “ Vatanım ,, namiyle.
Güneşin nûru yalandır bütün endamiyle.

Gökte ay yıldızımın hissesi şâyet azsa,
İstemem nûru eğer şekli hilâl olmazsa.

Galiçya'daki Türk Askerine

- 1914 Harbinde -

(_ . . _ / _ . . _ / _ . _)

Müfteilün / Müfteilün / Fâilün (Bahr-i Serî')

Verme sakın, çünkü bu toprak senin
Toprak olan cedlerinin göğsüdür.
Altı senin, üstü senindir bütün !
Yer deme, Türk askerinin göğsüdür !

Yerleri göklerde bu bayrakların,
Güç sığarak gölgesi bir kal'aya,
Bir taşın üstünde mi dursun bugün ?
Sığmadı vaktiyle o üç kıtaya !

Yükseliyor işte o bayrak yine,
İşte pazın verdi onun hakkını.
Asya'nın evladı fecirler gibi,
Sardı akıp Avrupa âfâkını.

Üçüncü Orduya ^[1]

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Senin göğsün dururken rûha cennetler penâh olmaz;
Adın varken de destân estemen dersem günah olmaz;
Vatan bir hâtırandır, bin güneş sönsün, siyah olmaz;
Bu millet, ölmeyen isminle dolmuştur, tebah olmaz.
Senindir yerde her yer, bunda artık iştibah olmaz.

Senin pûlâd elin tutmuş, kolay çökmez bu hürriyet;
Cihan altüst olur hattâ, yıkılmaz böyle bir kudret;
Mezarlardır ki topraklarla eyler daîma ülfet;
Senin rûhun ki bir gök kubbedir, kudsî bir ulviyyet;
Senin rûhun dururken rûha gökler bir penah olmaz.

Vatan topraktır amma çiğnenilmekten mualladır,
Zulumdan öç alan insandan evvel çünkü mevlâdır.
Vatan ölmez, ölen evladı saf saf müheyyâdır.
Senin hiç ölmeyen nâmın bekâ lafzında mânâdır,
Adın destânım olmuştur desem artık günah olmaz.

Bu vadîden ki milyonlarca âh ü zâr yükseldi;
Bu deryâdan ki kanlardan mahûf esrar yükseldi;
Bu toprakdan ki dağ dağ kabr olan ahrâr yükseldi,
Bugün mağrur alınlar kalkarak efkâr yükseldi;
Vatan bir âbidendir, bin güneş batsın, siyah olmaz.

[¹] 1908 Meşrutiyetinin ilk günlerinde Safahat Şâiri Mehmed Âkif'le beraber yazdığımız ve bir destan halinde bastırdığımız bu manzume 1 den 6 ncı kıtasına kadar benimdir, 7 den 11 nci kıtasına kadar onundur. (Benim olan kısmını bugünün diline göre düzeltmeye çalıştım.)

Büyükdür bir şehîdin kabri bâzen memleketlerden;
Cesedler, bazı, milletlerden üstündür... Ölürsen sen,
Bu millet yok demek, bitmiş demektir; Her taraf medfen
Kadar husranlıdır, hicranlıdır... Yok yok, eminim ben,
Bu millet ölmeyen nâmınla dolmuştur, tebâh olmaz

Bu Balkanlar senin bir remzin olmuş böyle heybetle,
Şefaklar böyle ulviyet, bulutlar böyle rikkatle.
Geçerken, hûn-i necdet birleşip eski hamiyyetle,
Senindir gökler, ay yıldızlar artık sermediyyetle
Asırlar hep senindir, bunda iştibâh olmaz.

Eğilmek bilmeyen yüksek alınlar ferşi râhindir,
Esâret görmeyen sâfi yürekler haymegâhındır,
Şu parlak devri ey Enver, açan Nuri nigâhındır,
Zaman artık sabahı sermediyyi intibâhındır
“ Bu millet ölmeyen isminle dolmuştur tebâh olmaz.,,

Semâlardan mı nazılsın ? Gönüllerden mi sâidsin ?
Hayâl-i kâk-i hürriyet misin ? Her fikre vâridsin !
Salahaddîn-i sânisin, ne âlî bir mücâhidsin,
Sözüm vahy-i ilâhidir, sen de şahidsin.
“ Vatan bir âbidendir, bin güneş batsın, siyah olmaz.,,

“ Çalış, idrâki kaldır muktedirsen âdemiyyetten.,,
Diyen tehdîd-i mensiyi sen îka eyledin birden;
Bu istibdâd-ı istihsâle bir el yok mudur ? Derken.
Müeyyed bin eli îlâ için bir pençe oldun sen !
“ Senin göğsün dururken rûha cennetler penâh olmaz.,,

Yıkılmışdır esasından bugün zindan-ı istibdâd,
Gezer avâre bir millet mübâhî, muhterem dilşâd,
Unut mâzîyi ey bîçare millet etme artık yâd;
Senindir şimdi mustakbel, senindir herç-i bâdâbâd,
“ Senindir yerde her yer, bunda artık iştibâh olmaz.,,

Siz ey en şanlı erkân-ı alemdarânı ebrâzın,
Ne müstahkem birer yer tuttunuz kalbinde ahârın !
Gezer sît-i bülendi azminiz fevkinde efkârın,
Kalır bir yâdigârı rûh olup yâdında âsârın,
Kalır yâdında mevlânın desem, hatta, günâh olmaz !

1918 Mütârekesinin Galiplerine

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Bir cesedir, bir büyük bayrakla lâkin örtülü !
Basma ! Dün milleti zîra basdığın korkunç ölü !
Basma ! Bir bayrak mukaddesdir, büyükdür, bezse de.
Bir vatan ölmez, bugün, sen bakma, ses vermezse de !

1918 Mütârekesinin İstanbul'undaki Fransa'sına

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâilü / Mefâilü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Bir nûr olarak koşduğumuz hisli Fransa,
Göğsün yine ettense, vuran bir yeri varsa,

Milyonla yaşın aktığı toprakları dinle;
Git sonra övün Panthéon'un, Invalides'inle !

İnsanlığı her dindeki insanlara bir din,
Birleşmeyi irfanlara en hisli bir âyin,

Şefkatla kucaklaşmayı en hür bir ibâdet,
İlân ediyordun, bunu lutf et, yine yâd et !

Mehmet Âkif İçin

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Toprak, onu sen kol kanat ol, öyle kucakla !
Bilmezsin, o gökten de, adından da temizdir,
Ey yeryüzü, mâbet kesilip Tanrıya yüksel !
Koynunda yatan gölge bizim Âkif'imizdir.

Uyumak yok !

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Üç yüz sene evvel yanılıp esnemesile,
Üç asrı uyutmuştu deden kendi sesile...

Dünya uyanırken, uyuyan gözdeki perde.
Korkunç oluyor üç denizin aktığı yerde.

Yüksel de ışıklar uçuşan memleketinden
Sök at o siyah uykuyu ruhundan, etinden !

Artık güpegündüz uyuyan hastaya hak yok,
Yurdun güneşin doğduğu yerdir, uyumak yok !

Varsın !

(.._/_/.._/_/.._/_/.._/_)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

Fa'lün (Bahr-i Remel)

Buna yirminci asır derler, oturmak olmaz;

Kalk, şu topraklara bas hem de « benimdir » diye bas !

Yere hakkiyle basarsan sana âiddir yer;

Doğacak nûra da hâkimsin ayakdaysan eğer !

Dimdik ol, kimse başın nerde biter bilmemeli;

Asrın öpmez koparıp kırmadan âciz bir eli.

Ne kadar varsan o nisbette vurup sarsarsın;

Eziyorsan, yıkıyorsan, yakıyorsan : Varsın !

Varsın âlemde : Sesin varsa, gurûrun varsa;

Varsın : İnsanlar adından bile korkarlarsa !

Kongre Eğleniyor !

Geçen asırda bir devlet Osmanlı İmparatorluğuna harp açtı. Bu devletin bir Generaline ve karısına bir Avrupa payitahtında ziyafetler verildi. Generalin karısıyla başka bir kadın arasında, bu ziyafetlerde, elmas yarışları oldu. Ve bu harpte Osmanlı İmparatorluğu yenilince o payitahtta bir kongre kuruldu : Ve bu kongre bir gururlar panayırı oldu. – **André Maurois'nın bir eserinden hülâsa. S. 291 ve 300 –**

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Elmaslı kılıçlar kuşanup sırma giyerler,
Mağrur, otururlar, koca bir milleti yerler,

Yaldızlı tabaklarda kırem âbîdelerle,
Güllerle, çiçeklerle, asîl orkidelerle,

Bir yanda murahhaslar ufak hartalariyle..
Bir yanda kadınlar iri pırlantalariyle.

Gözler kararıp her kadının bir gülüşünden,
Şamdanlar uzar Anglosakson gümüşünden

Bir yanda ipek dalgası, et dalgası çağlar
Bir yanda, büker boynunu, bir memleket ağlar.

Kandır bu tavanlar, kuru kan, kupkuru kandır;
Âvizesi kandır, bu ışık yağmuru kandır;

Kandır bu salonlar, bu zehirden acı süsler;
Kandır bu kılıçlar, bu hamâilli göğüsler;

Kandır bu elik sesli nutuklar, bu kurumlar;
Kandır bu kızıl kurdelâlar, kırmızı mumlar;

Kandır bu kitaplar, bu kalem uçlu kanatlar;
Kandır bu filigranlı, bu antetli kağatlar;

Kandır bu yeşil örtüler, ak saçlı adamlar..
Türk'ün kanıdır, bazı kağattan bile damlar.

Dumlupınar

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Dağ demez, taşdır demez çağlar, nasıl kandır bu kan ?
Kan değildir, kan kesilmiş bir nesildir çağlayan...

Sormak isterdim esâtîr ufkunun merrîhine,
Hiç nasîb olmuş mudur bir milletin tarihine,

Böyle akmaktan yorulmaz kan, bu îman böyle şan ?
Bir aşılmaz dağla bir sızlar kemikdir çarpışan.

Bir kemikdir, hıncı lâkin yıldırımlardan şedîd;
Bir şehîdin göğsüdür, lâkin ne müdhiş bir şehîd:

Kan sızan ağzında parlar bir alev ulviyyeti;
Ürperen bir fecri söyler hurduhâş olmuş eti.

Çarparak bir devri sarsar, titretir, aydınlatır;
Nâşi en satvetli bir destâna en bitmez satır.

İmparatorluk Devrinin Köylüsüne

(_ . . _ / _ . . _ / _ . _)

Müfteilün / Müfteilün / Fâilün (Bahr-i Serî')

Zorla vuran bir kocamış kalp ile,
Hâtırasın ölmeden evvel bile..

Hiç de değişmezsin ölürsen yarın!
Nerde başın? Nerde pazın, baldırın ?

Başlamayan, bitmeyen âvare et;
Vergi veren, asker olan iskelet.

Yer gibi yurdun, ne duvar var, ne dam;
Elbisesiz, evsiz, emelsiz adam.

Yağmur oyar alnını dağ taş sanır;
Fırtına bağrında kopar çalkanır;

Karla güneş paylaşmaz enseni;
Sarsam eğer gövdeni, öpsem seni

Kanlı haraben dökülür göğsüme,
Ey çürüyen çehre, kemikten küme.

Ürpererek dişleri, tırnakları,
Hakkını almak ezeli hakları;

Et doludur, kan doludur cepleri,
Hep seni yerler senelerden beri.

Kat kat adamlar, demevi ehreler;
Doymadı bir türlü Şu mâmûreler.

Bitmiyor, aslında asırlar mı var?
Tahtı kurar, tcı kucaklar tutar.

Na'şının et yoksulu değnek kolu;
Her sarayın midesi bin köy dolu!

Ey deri, altında ne can var, ne ten;
Her bacadan kapkara sensin tüten!

Sensin akan, kurd içiyor, kuş yiyor,
Evle saray işte bir olmuş yiyor.

Rüstem Paşa Camii

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Koştum duâların çinilerin ilkbaharına,
Daldım hay olup da sütunlar diyârına .

Lâkin o kanlı nokta nedir, aklım kalmadı,
Mabedde dalgalanmada bir katilin adı.

Her neyse... Mâvisin, o kadar mâvisin ki sen,
En ince rûha gökyüzüyüm dersin istesen!

Masmâvi güllerin kokusuz, gölgesizse de,
Mermerlerin kımıldamayan bir denizse de,

Taştan sütunlarında uğuldar satır satır,
Bambaşka bir lisan ki, Süleymânı'ı anlatır.

Yok cür'etim düşüp kapanıp secde etmeye,
Alnım semâya belki değer, kirletir diye.

Bir noktasında sâde durur, dinlenir sızım;
Bir parçacık şu kubbeni ver, âsumansızım!

Çanakkale

1

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Kalkan koludur her kaya bir başka şehidin;
Koldur, fakat azminde kanatlarındaki hız var!

Etlerle, kemiklerle örülmüştür ufuklar;
Ey Akdeniz, insan ölüsünden kapımız var!

Ejdersen eğer, yerleri yık, gökleri yık, ez!
Uğrunda fakat öldüğümüz nokta geçilmez!

Çanakkale

2

(.. _ _ / .. _ _ / .. _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

(**Bahr-i Remel**)

Kan dolar, basma, ayak izlerine;
Çürüyen göğsünü toprak yerine
Koyarak ezme ölen kardeşinin.
Bir avuç yer başıdır kaç kişinin!

Görsün ^[1]

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâilü / Mefâilü / Feûlün (**Bahr-i Hezec**)

Heykelleri dağlar kesilip ufku yaranlar,
Ecdâdı kabirsiz uyuyan bir yeri görsün.

Efsânesi kayb olsa kıyâmet koparanlar,
Târihini okkayla satan elleri görsün.

---

¹ Basılmayan bu kıtayı, Şinasi'nin kabri bulunamadığı ve Arşiv'deki kağıtların sokaklarda bulunup satıldığı 1918 Mütârekesi günlerinde yazmıştım.

« Kuvvet »e [1]

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Kaybolurken göklerin koynunda taşdan nâsiyen,
Sormadın, yatmış serilmiş böyle kimdir inleyen.

Sormadın kimdir bu dağ? Dağdan büyük lâkin sakat!
Âh bilmezsin ne müdhiştir, ne engindir fakat,

Ağlayan bir yüzde bir an titreyen bir damla su:
Çırpınır koynunda zulmün [2] en yenilmez ordusu.

Ben ki hiçbir korku duymam haykırırken yıldırım,
Sonra ben sessiz, sedâsız bir adamdan korkarım.

Kalâlardan hiç çekinmem, sonra, bak, bilmem neden,
Korkarım isminde bir devlet yatan virânedenden.

Bir kıvılcımdır yakar dünyayı bir kabrin gülü,
Bürc-ü bârûlar yıkar bir gölge, bir mechûl ölü.

Ses çıkarmaz, canlıdır zannettiğin bin nâsiye,
Bir mezarın göğsü lâkin haykırır “hakkım” diye!

Bin cehennem gizlenir tek bir nigâhın altında;
Çıkmayan bir sesde bazan gizlidir bin fırtına.

¹ « Kuvvet Denilen Heykele » başlığı altında 1918 Mütârekesi günlerinde, İstanbul’da çıkan “İstiklâl” gazetesinde basılmıştı.

² O zaman basılan şekilde bu kelime “arzın” dı.

Kalâlar, taşlar, demirler, beldeler, mâmûreler,
Yıldırımlardan cehennemler, çelikten çehreler,

Kan saçar, makber saçarken durmayup etrafına,
Râm olur bir gün gelir, bir tek şehîdin tayfına.

Korkarak bak, sen sebepsen, dâimâ bir mâteme;
Bir mezârın gönlü vardır, bir avuç toprak deme.

Bir avuç toprak, ezersen, bir çelik, bir tunç olur.
Ağlayan bir milletin simâsı pek korkunç olur.

Târih Hocasına

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Anlat bana bir parçacık ecdâdımı anlat;
Muhtâcım o efsâneye, târihe masal kat.

Yattıkça büyür dağ gibi bir gölgesi varmış;
Kalkınca, uzar gölgesi dünyâyı tutarmış;

Düşmanları müstefreşelerden yumuşakmış;
On saltanat el pençe rikâbında uşakmış;

Öldükçe yaşarmış yeniden hâdiselerde...
Muhtâcım o ecdâda yalandır deseler de.

Anlat bana bir parçacık ecdâdımı anlat;
Muhtâcım o efsâneye, târihe masal kat.

**1914 Harbinde Yenilen ve
Bir Zaman Eyâletimiz Olan
Bir Ülke İçin**

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Bak, nasıl târihsizdir, dün doğan bir saltanat
Anlaşılmaz şey, bu mâzî pek çabuk birmiş fakat,

Bir vatan lâkin, nasıl, düşmüş ayaklar altına?
Bitmeyen bir ufku sarsan hangi zâlim fırtına?

Yok mu bir el kaldırıp tutsun düşen îmânını?
Büsütün donmuş mudur, bitmiş midir, akmaz kanı?

Yok mudur bir tek yürek hâlâ şu hissiz ülkede?
Pîrler pîr-i mugandır, hânümanlar meykede...

Çarpışır binbir kadeh billûr bir feryâd ile;
Bir kıyamettir gider, bir hây u hû, bir velvele...

Kimsenin alnında yok tek çizgi, bir tek kimsenin;
Her bıyık, pervâne-i mecnûndur bir bûsenin;

Her sakal, hatta ağarmış her sakal râksân-ı şevk...
Hakkıdır, hissesiz zîrâ mahv olan yurdunda zevk!

Her taraf çökmüş, yıkılmış, durma yok, dinlenme yok;
Zıplıyor, çın çın ötüp halhâli, bin gülgün topuk;

Bin edâ, bin inhinâ, bin gamze-i hâletfezâ;
Parçalanmıştır düşer, bir yanda, fânus-i fezâ

Çırpınan parmaklarından, zilli, mevzûn ellerin;
Bir taraftan kollarından, sallanan bir askerin,

Nâralaşmış fişkırır, sarhoş, mülâhham bir karı;
Bir taraftan bir kızın yangınlaşan al saçları

Hem yatak, hem örtü olmuş bitmeyen endâmına;
Bir taraftan bir elin yerden uzanmış câmina.

Kıpkızıl bir gölge damlatmış durur bir solgun el;
Bir taraftan gölge kirpiklerde vuslat bir kese!..

Etten emvâc ile bir tûfan ki çalkanmaktadır;
Eller üryân bellerin üstünde hep yanmaktadır.

Bir vatanken savrulan, yerden uçan, gökten düşen,
Kapkaranlıkken ufuklar, hepsi şâdan, hepsi şen.

Düşmedik şey kalmamış, durmak tutunmak çünkü zor.
En güzel, en ince yüzler bir çamurdur, çağlıyor.

Enseler, eller, omuzlar, çehreler, başlar boya:
Bir batan yurdun hazîn âfâkı çıkmış ortaya.

- O zaman o ülkedeki Türk askerlerine -

Kaç zehirdir girdibâdından bu et girdâbının;
Sen bütün tûlûnce şimşekler çakan âsâbının,

Git, zafer hûrisi râm et tertemiz elyâfına...
Ûrperir zîra hayâlin, bakma çok etrafına.

Yok hayır, dikkâtle bak, ibretle bak, rikkâtle bak;
Bak nasıl, devlet ölür, millet ölümden korkarak.

Bak nasıl, bir memleket, şâyân olur âdasına
Bak nasıl uğrar vatanlar düşman istilâsına.

Kendi öz evlâdı öldürmezse ölmez bir vatan;
Eller alçaldıkça bayraktır, kılıçdır alçalan.

- EVİM -

Kız Kardeşim Hadîce Rüknet İçin

- Oğlu Esad'a -

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / _ _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün

Feilâtün

Feilün (Bahr-i Remel)

Sâde sen kalmadın öksüz ninenin öldüğü gün,
En güzel, en iyi şeyler de yetîm olmuşlar.

Renginin bin kanayan kabri kesilmiş güller,
Sesinin bin kararan türbesi olmuş kuşlar.

Rûhunun gittiği âlemlere lâyıkdı da teni...
“Güzel ,, in hüznü kuşatsın “ iyi ,, nin mâtemini.

Nâile Midhat Cemal'e

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Bir sır gibi sevginle yaşardım yapayalnız
Mahşerde gezerken, karışırken bile halka.
Her hatveme yıldızlar, ufuklar takılırdı,
Taşlarda, dikenlerde yürürken düşe kalka.

Her hamleme bir başka kanat, başka ufuksun,
Koptukça kanatlar gibi azmimden ufuklar.
Yırtılmış, atılmış o kağattır ki hayâtım
Her parçası, her büklümü üstünde adın var.

Vedat Midhat Cemal'e

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Nabzındaki bir damla kan alt üst eder oğlum,
Zulmün, ne çıkar, kolları süngüye, tüfekte !

Mânâsı nedir sanki şu masmâvi semânın
Altında başın eğer dimdik gezmeyecekse !

Kendi Resmime

(. ___ / . ___ / . ___ / . ___)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Bu taşdan yüz, bu dağdan gövde bir şey duymuyor sanma,
İçinden muztarıptır: Yaşsız ağlar, sayhasız inler.

Sütunlar, dalgalar şeklinde titrer, yükselir her gün
Başımdan - Âh, bilmezsin - ne yangınlar, ne enginler !

Uzaktan seyredersen, rûhu cisminden ağır ! Dersin ;
Yakından dinler anlarsan, acırsın “ hastadır ,, dersin.

Ben Böyleyim

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Ben ağlayanın ismini sormam, yüreğimdir
Yersiz kalanın, kendi de bilmez, yeri yurdu.

Kardeşlerimin bilmiyorum hiç biri kimdir;
Gökler azıcık vursa eğer kalbim olurdu !

Bilmem ne demektir ne tekâpû, ne tahakküm;
Lutfümle de, kahrımla da Türküm !

Kendime

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Sütûnlar, tâklar, mamûreler: Çöller kadar vahşî;
Dudaklar diş kadar hissiz, semâlar yer kadar vahşî.

Kaçıp durdum, görüp bir gizli düşman taştâ, toprakta;
Bugün artık kadît ağzımda kalbim dalgalanmakta.

Kafam kopmuş kararmıştır, siyahtır, öyle hâibdir;
Işık, boynumda sırsıklam dolanmış kanlı bir iptir.

Görenler ben asıldım zan ederlermiş ki yanlıştır;
Hayır, göğsümde îmân ettiğim mâbût asılmıştır.

Ben Değilim

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._ _)

Feilâtün / Feilâîtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

(Bahr-i Remel)

Kime sorsam ? Acaba kim şu beyaz saçlı adam ?
Hem beraber yaşarız, hem de fakat hiç tanımam.

Konuşursam konuşur, ben susuyorsam o da lâl.
Ben miyim yoksa bu insan boyu zulmet, bu hayâl *

Hep yüzümdür dediğim iç yüzü yok bir deridir;
Ellerim bilmediğim bir çocuğun elleridir,

Bir oyuncaktır o ellerde hayâlim, hissım
Yok muyum yoksa ? Fakat işte benimdir bu isim !

İşte kendimle dolup taşmada rûhum, bedenim;
Bu sedâ işte benimdir, bu nigâh işte benim.

O hayâlet ki bilenler bana “ sensin ,, derler;
O hayâlet ki benim gülmemi almış da güler;

O hayâlet ki karanlık yüzü çehremle dolar;
O hayâlet ki ben ağlarsam, üşenmez, ağlar;

O hayâlet ki benimser de benim her yerimi,
Bana rekzeyler uzaklarda kalan gözlerimi;

O hayâlet ki vücûdunda kımıldar da elim,
Hem yazar, hem benim imzamı atar, ben değilim !

Kendi Mezar Taşına

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Dünyâyı benimdir sanıyorken bir avuçsam;

Topraktaki zerreysem eğer, taşdaki uçsam;

Engin ne demek, yer ne demek, gök ne demektir ?

Onlar da nihâyet birer efsâne demektir.

Ben görmeyeceksem ebediyet bile azdır;

Ben yoksam, içim nâmütenâhîye garazdır.

- BAŞKALARI VE BAŞKA ŞEYLER -

Bir Kahramana

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Sarsılmaz. Eğilmez ne celâdetli başın var,
Göğsün ne derindir, koca bir kavmi kucaklar.

Bayrak gibisin fırtına koştukça büyüsün
Yokmuş gibi âzâdesin, ölmüş gibi hürsün

Dişler kırılır, değse kemikleşmiş etinden,
Zulmun ödü patlar yürüyen iskeletinden.

Mâbûdunu kaybetmiş iken kapkara bir din,
Mihrabına insan boyu bir meşale diktin.

Bir hamlede zulmetleri yıkdın da başınla.
Ürperdi, kımıldandı ufuklar bakışınla.

Milyonla kemik ürpererek kol, kafa oldu,
Râkid deriler bir koşuşan kavm ile doldu,

Milyonla yürek vurdu da milyonla duvarda,
Ürperdi derin gözler alınsız kafalarda;

Zindanların ufkunda kımıldandı şafaklar
Ürperdi cılızdır diye ezdikleri haklar;

Ürperdi, kelepçeyle kilitlenmiş emeller,
Ürperdi birer tunç olarak tuğladan eller.

Topraktan adamlar kesilip mâden adamlar,
Ûrperdi demirler, granitlerden adamlar.

Yün saçlı hayâletler uçarmış gibi koşdu,
Etsiz, derisiz çehreler ürperdi konuştu.

Milyonla kadîdin hareket yağdı dizinden,
Kurtuldu şafaklar ölümün parmak izinden.

Lâkin o şafaklarda yanan kan, köpüren ter,
Zâlimleri boğsun diye bir yıldırım ister.

Bir fırtına beklerdi alevden kanadıyle,
Sen gayzı güzelleştirerek hakkın adîyle,

Bir yıldırımın, çıkdın alev saçlı atıyla,
Bir fırtınanın nâmütenâhi lugatiyle,

Haykırdın ufuklardan ufuklarla beraber,
Her ârıza mihrâp idi, her mânia minber.

*

Zulmun kuduran kolları som sırmaya batsa,
Mel'un yüzü bin safhalı bir maske yaratsa,

Göğsündeki süs fecr-i ezeller gibi yansa,
Zümrütler, ipeklerle, çiçeklerle donansa,

Süslense ziyânın, kokunun dalgalarıyla,
Altından asâsiyle, çelikten çadırıyla.

Hep sahte nebîler gibi nûrun büyüsiyle,
Bir maskaradır soytarı rengiyle, süsiyle.

Onlar yenemezler seni altunla, demirle,
Birleşdi de alnındaki bir zerre fikirle.

Nabzında vuran fecri yakan yıldız, o damla;
Bir saltanat uğraşmada bir çıplak adamla.

Tanrıya Münâcât

- Harbin başladığı tarihten şimdiye
Kadar filan cephede düşman topyekûn
1.000.000 telefât verdi. -

- Gazetelerden -

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Yârab, bu sıfırlar bir alay körpe ölüyse;
Yârab, bu satırlarda o dağlar gömülüyse;

Hâlâ yaşıyorsak kürenin orta çağında,
Hakkın adı hançerse şakînin kuşağında;

Yârab, gene hâlâ ölümün bayrağı varsa;
Nûr asrının aydınlığı hâlâ bu kadarsa;

Fâtihse kitablarda harâmîlerin ismi,
Simyâ ise, kimyâ ise mermîlerin ismi;

Hâlâ bu ateş aynı ateş, aynı ocaksa;
Hâlâ yedi kat gökyüzü petrol kokacaksa;

Hâlâ zulüm ilmin arayıp bulduğu sırsa;
Hâlâ şu belânın adı yirminci asırsa;

Tanrım, deme lûtfet de şu ümmî, bu münevver,
Tırnakla diş azdır, bize dört tâne ayak ver.

Korkarım

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._ _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Beni korkutmadı aslâ ne topun kükremesi
Ne de zincîrin ömürlerden uzun boylu sesi !

Ölümün gezdiği yerlerde berâber gezdim,
Yine hiç korku denen duygu nedir bilmezdim.

İçi yok gölgeye benzer gece ismindeki dev;
Beni korkutmadı aslâ ne karanlık ne alev.

Korkarım “ gizli „ den ammâ, yılarım “ mübhem „ den;
Korkarım dilsiz olan, söylemeyen mâtemden.

Korkarım dikkat edersen de tanılmazsa keder,
Hele bir handeye gitmiş de sığınmışsa eğer !

Korkarım: Dağlar alaydır, uçurumlar şakadır,
Haksız ölmüş adamın kabri fakat şâhikadır.

Korkarım, bâzı, basarken bir avuç topraktan;
Korkarım ummadığım yerde sedâ duymaktan.

Adem

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Kapkaranlıktır içim kendimi bir an göremem;
Dâima yüzyüzeyim, karşım adem, arkam adem.

Yokluğun zulmeti bağrımda ne bitmez sızıdır;
Ölüm uykuya, bu rûyasızı, ferdâsızdır.

Gezerim kendi cenâzemle vücûdum iki kat;
Bâri tanrım, bir ademsiz ademin varsa yarat.

Kalbimin durduğu kâfi, neye bitsin hissim ?
Bu dudaklar çürüyorken yaşasın bâri sesim !

Titresin öldürüyorken ölümün bâri eli;
Göz ölür, kirpik ölür, bâri nigâh ölmemeli !

Zâlimlere İthaf

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Âsâbı çürük, göğsü çürük, rûhu çürükdür
Mağdur olan insan gibi gaddâr olanın da;

Farzet ki yanardağdır, erir göğsü içinden,
Farzet ki güneşdir, boğulur kendi kanında !

Acem Şahına

« Be-merdî ki mülk-i serâser zemin
Neyrezd-ki hûmî çeked ber zemin. »¹

Sâdi

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Gürz-i giran-ı zulmünü ey kanlı nâsiye;
Eyvân-ı zer-cidârına as ziynetin diye!
Al kanlı bir kefenle donat hayme-gâhını,
Canlarla yak meşâil-i mâtem-penahını!
Makberlerin hufeyre-i muzlim-dehanları,
Dendân-ı gayz u kahre şebîh üstühanları
Yâd eylesin mezâlimini tâ ebed senin,
Ey cephesi, kitâbesi bin kanlı medfenin!
Ey bir hayâle tuhfe kılan bin hakîkati,
Ey âhenîn eliyle kazıp kabr-i milleti,
Nûr-u hayât ufuklarını herc ü merc eden,
Leylin şedîd zulmetini rûha mezc eden!
Envâr-ı mihr-i fikri sen ey hâksâr eden,

Meyyitlerin izâmı gibi târumâr eden!
Ey hâdimi serâçe-i mâtem-feşanların!
Raş-ı akûr-i zulmüne pâmâl olanların
Gül-gonce-i mezârı mıdır tâc-ı devletin?

¹ « Erkeklik namına and ederim ki, baştan başa yeryüzü, bir damla kanın yere dökülmesine değmez. »

Tutmuşsa da avâlim-i efkârı şöhretin
Zanetme ki hükûmetinin efseriyedir...
Sadî'lerin mezâr-ı çemen-ber-seriyedir.
Sadî'lerin mezârı, evet, bir avuç türâb...
Tahtınsa bir cihan ki senin âsüman-meâb!
Lâkin o kabre bence fedâ taht ü efserin...
Makber-güzin olup da sükût eyleyenlerin
Feryâd-ı vâpesînine değmez bu velvelen...
Mudhik gelir nigâh-ı temâşâma hâilen!
Bin mülkü, milleti yok eden pençe-i felek,
Bir şahsı şüphesiz ebedî kılmamak gerek.
Mâzî ki işte makbereler mâverâsıdır,
Milletlerin haziyre-i zâir-cüdâsıdır,
Atfeylesen nigâhını ka'r-i zalâmına:
Milletlere gözün ilişir na's nâmına!
Dârâ'ların o nâsiye-i târumârını,
Ecdâdının izâmını, çökmüş mezârını
Pîş-i nigâh-ı ibretine al da bir düşün...
Çoktur bu rütbe dağdağa bir kabza hâk için!
İklimler alan o muazzam Napolyon'un
Bir hufredir kazandığı şey. İşte bak onun
En son serîri makbere-i mâtemîsidir,
Akreplerin nedîmi, yılanların enîsidir!
Yer kalmamış sarây-ı muallâna bak utan:
Mâtem-sarâylarla dolu sâha-i vatan!
Emr-i cihân-mutâı bu dünyâyı râm eden
Eslâfının - bugün düşünürsek - değil iken
Toprak olan dehenleri feryâda muktedir,
Hâlâ senin bu velvele-i nahvetin nedir?

« Riyaset be-dest-i kesâmı hatâst

Ki ez-destişan desthâ ber-hudâst. » ¹

¹ Ellerinden Tanrıya inkisâr ve iltica ile ellerin açıldığı kimselere reisliğin geçmesi yanlış bir şeydir.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Bu müdhiş velvelen İran'ı dâim inletir sanma.

« Muzaffersin! » diyen sesler bütün hâindir, aldanma.

Zafer-yâb olduğun kimdir? Düşün bir kerre, millet mi?

Adâlet isteyen bir kavmi vurmak gâlibiyetten mi?

Nasîbin yok mudur bir parça olsun âdemiyyetten?

Nasıl aldırmyorsun yükselen feryâda milletten?

Emîn ol bunca mazlûmun yüreklerden kopan âhı,

Tependen indirir elbette bir gün lânet-ullâhı!

Sığınmış olduğun şevket-sarây-ı zulmü pek muhkem

Hayal etmektesin... Lâkin ne bârûlar, ne müstahkem

Penâh-ı bî-amanlar, heybet-i Kahhar-ı Mutlakla,

Kökünden devrilip bir anda yeksân oldu toprakla!

O, bir çok memleket vîran edip yaptırdığın eyvan

Harâb olmaz mı? Kabristâna dönmüşken bütün İran?

Evet, İran'ı kabristâna döndürdün, helâk ettin;

Kefen yaptın girîbân-ı ümîd-i çâk çâk ettin!

«Bütün dünya için bir damla kan çoktur» diyorlar, sen,

Şu mâsum ümmetin seller akıttın hûn-i pâkinden!

Yüzünden perde-i temkîni artık kaldırıp attın:

Ne mâhiyyet, nasıl fitrattasın, dünyâyâ anlattın!

Livâ-ül-hamd-i hürriyyet iken İslâm için gâyet

Nedir pâmâl-i istibdâdın olmak öyle bir râyet?

Kazak celbeyleyip tâ Rusya'dan, sâdâtı çiğnettin;

Yezîdin rûhu şâdolsun... Emînim çünkü şâdettin!

Şehâmet gösterip binlerce beytullâhı bastırdın;

Şecâat arz edib birçok ricâullâhı astırdın!

Ne Allah'tan hayâ ettin, ne peygamber'den âr ettin:
Devirdin kâ'be-i ulyâ-yi dîni, hâk-sâr ettin!
Hamâset-perverân-ı kavmi tuttun bir bir öldürdün,
Umûmen Şarkı ağlattın, umûmen Garbı güldürdün...
Hayır, hiçbir gülen yok, sızlıyor Garbın da vicdânı,
Görüp ecsâd-ı mazlûmîne meşher-i hâk-i İran'ı!
O Sa'dîler, o Hâfızlar, o Firdevsî, o Râzî'ler,
Gazâlî'ler, o Kutbüddîn, o Sa'düddîn, o Kaadîler
Yetiştirmiş; o Örfî'nin, o birçok şems-i irfânın
Ziyâsından tenevvür eylemiş; iklimi dünyanın,
Bugün makhûr-u nâdânîsidir bir fırka haydûdun!
Nedir pinhan olan esrârı bilmem, bunda Ma'bûd'un.
Hayır, Ma'bûd'a ircâında yoktur bunların mânâ:
Yataklık eylemez cânîye – Hâşâ – bir zaman Mevlâ.
Şehâmet-perverâ, Şâhâ! Zaman, bî-dâdı kaldırmaz;
Hatâ etmekteyin şâyed diyorsan « Kimse aldırılmaz. »
Bu istibdâda artık bir nihayet ver ki: istikbâl
Karanlık derler amma işte pek meydanda: İzmihlâl!

Bir Ezan Sesi

(.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

(Bahr-i Remel)

Tutulur hâle gelip taşda sükûn, dağda sükût,
Başı koynunda gömülmüş, düşünürken melekût,

Koptu birdenbire bir ses: Bu semâ hâdisesi,
Gecenin yatsı ezânındaki hicranlı sesi.

Görünen nûrun ucundan duyulan nûr uçdu,
Ayda Fâtih'leri görmüş gibi mağrûr uçdu !

Bu demetlerle sada neydi fakat, yârabbi,
İndi tâ kalbime ecdâdımın âsâbı gibi.

Bitiyor önce uçup, boynuna arşın dolanıp,
Sonra göklerle beraber iniyor dalgalanıp;

Sonra tekrâr uçuyor, tüyleri var, ürperiyor,
Sonra bir gözyaşdır, damlayacaktır, eriyor.

Sonra bir nağmede binlerce öten bülbüldür,
Sonra yıldızlara düşmüş takılan bir tuldür.

Sonra bir tek hecedir, hıçkırık olmuş duruyor;
Sonra bin ses ki Süleyman'a kadar başvuruyor.

Bu sadâ inletiyorken sararak ortalığı,
Yavuz'un titredi kabrindeki mermer sarığı !

Elhamra Sarayına

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Öldün, asırlar oldu da, hâlâ nedir bu süs ?

Hâlâ senin midir sanıyorsun şu Endülüs ?

Öldün, mezarlığında da süslenme fâhişe !
Mâtemsiz öldün işte evet ! Çünkü bir leşe

Çokdur büyük güzelliği millî kederlerin,
Yokdur, Arap cenazesi, yok nevhâgerlerin !

Toprak vatanda taş kesilen bir üzüntüsün;

Mâzî denen karanlığı kirletmesin süsün !

Ağyâr elinde böyle güzel kalmadan sıkıl;
Bir parça kendi kendine sen hürmet et yıkıl.

Olmaz hayır güzelliği bir eski kahbenin;
Çirkin, kızıl saçın gibi çirkin, siyah benin.

Târih Mezarlığında

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Hani ağzında erir, salya kesilmiş de sesi,
Düşünür hep, şu bunak mıydı zafer âlihesi ?

Şu oyuncak mı, şu miğferli kireç miydi Sezar ?
Şu örümcek mi o kartaldı, şu çebkenli mezar ?

Şu mu Darâ ? Hani bir gölgedir altındaki at !

Hani bir rahlede şehnâmesi bir deste kağat;

Hani af etmeyip insan olarak doğduğumu,

Bütün insanları bir kukla yapan kukla bu mu ?

Şu alev miydi ki batmış da çamur âlemine,

Kolu hicranla sarılmış bir otun perçemine ?

O alev miydi şu toprak ki rutûbet kokulu ?

Hani tırnakları varmış, sokulurmuş da kolu,

Elle kopmuş kafanın dişle kırılmış tasına,

Doymazmış yine kan dalgası, kan pıhtısına ?

O levend âbideler hepsi de lâkin cüce mi ?

Hepsi, Keyhusrev'i, İskender'i, Dârâ'sı, Cem'i,

Sığıyor hepsi çürürken en ufak zerrelere,

Demek insanlar eğilmişdi şu bîçârelere ?

Gülerek, hepsine yokluk denilen bir sansar,

Şu oyuncakları mâzîye sicimlerle asar.

Ölüm Karnavalı

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Ne tuhafdır yerin altında ölüm karnavalı !

Eriyen çehre çemendir, çürüyen çehre çalı...

Bıyığın kürkünü sarmış sakalın postekisi,
Bir ufak baykuşa dönmüş karışıp her ikisi.

Çürüyen burnun asılmış uzayan çengeline...
Kimi gözsüz... Kiminin gözleri akmış eline.

Kimi hâlâ yaşıyormuş gibi müdhiş asabî...
Kiminin baldırı şişmiş kabarıp gayda gibi.

Kiminin etleri toprakta birer penbe leke...
Kimi eşya: Kafa bir tahta, kulak bir teneke.

Kiminin ağzı dudaksız, yine lâkin kapalı...
Ne tuhaftır yerin altında ölüm karnavalı !

Kaya

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Neden âsara dayanmış da asırdîde başı,
Dalgalar oynaşdır, fırtınalar arkadaşı.

Yoksa mâzînin ölen kısmı mı sırtında o kir ?
Yıldırımlarla kemikler neye gelmiş birikir.

Onu alnında taşırken geceler âlihesi ?
Neden insan onu gördükçe kısılmakta sesi ?

Kimi enginlere söyler o beyaz gözlü kaya,
Ne zamandan beri gelmiş de çömelmiş oraya ?

Neye bir heykelidir kendisinin kendi yüzü,
Gece taşdı, sabah vakti demirdendi yüzü.

Ölümün elleri örmüş gibidir kalbi katı;
Çökse dünya, yine çökmez o taşın saltanatı;

Nasıl olmuş, çürümüş cildi, dökülmüş de eti,
Yine sapsağlam o vîrânelerin iskeleti !

Uzanırken, göğe saplanması bir diş gibidir;
Otururken, kürenin bağrını ezmiş gibidir.

Âdalâtından uçar akbabalar, kartallar;
Ölü benzinde tuhaf bir ebediyet parlak.

Kabre akdıkça huzûrunda bütün gün ölümler,
“Ebediyim ! ,” diye doğmakta olan nesle güler.

Başı yok, miğferi varmış gibi lâkin hâkim,
O muamma, o soğukkanlı alev parçası kim ?

Kübik Apartmanlar

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Asrın ziyasıdır denilen bitmeyen belâ,
Bir nesli külçe haline koymuş da evvelâ,

Atmış sonunda sar'ası tutmuş alevlere;
Tıkmış demir kemikli, kireç kanlı evlere.

Efradı çizgi kollu, rakam dişli ordular,
Kerpiçle ittifak ederek ufku boğdular,

Öldürdü nûru gizli tereddilerin putu,
Göklerde kuklalarla dolan bir yığın kutu.

Artık semada taşı fütûhatı kerpiçin;
Artık sema kömür kemiren bir alay piçin.

Kahretti âsımanımı bir tuğla dalgası,
Bir damlacık semâ arıyor rûhumun tası.

Boğaziçi

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Feilâtün

(Bahir-i Remel)

Bûsenin rengini binlerce gülün rengi öper;
Âhın âhengini yıldızların âhengi öper;
Suyu, gölgeyle ziyanın ebedî cengi öper;
Burda mehtâbı, denizden çıkararak, dengi öper;

Burda erkekle kadın âşık olur, şâir olur;
İkilik kaygusu kalkar, iki sîma bir olur...

Burda sâhil mütefekkindir, ufuk şâirdir;
Burda dağ : Bağı yanık, benzi uçuk... Şâirdir...
Burda şebnem gibi bir damla çocuk şâirdir;
Göksu, her şii'rini ezber okuduk sâirdir.

Burda erkekle kadın âşık olur, şâir olur;
İkilik kaygusu kalkar, iki sîma bir olur...

Nargile

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Feilâtün

(Bahr-i Remel)

İnce endâmını vermiş asabî marpucuna,
Rûh-ı Şîrâzi karanfil gibi takmış ucuna.

Alarak Hâfız'ın ilhamını Orfî'nin eli,
Gelmiş etrafına saçmış, o kadar debdebeli !

Sonra bir ince ki deryâ-dil olan kalbiyle,
Oyadır, danteledir halkalanan âhı bile !

Dumanından uzanıp şîre uçar kafiyeler,
Yanarak, mahv olarak oyduğu “ vav ,, larla “ ye ,, ler...

Dâimâ sessiz erir, çünkü gönül meselesi !
Çünkü od düşmüş, içinden yaralanmış lülesi !

Fakat en sonra başından atar âvâre yası,
Deli gönlündeki bir damla yaşın kahkahası !

Tavla

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Karacümleyle yürür zannediyorsun, heyhat,
İkibirlerle düşeşlerden ibâret bu hayat !

Düşeş attıkça uçar, kartal olur kurbağalar;
İkibir attı mı şimşekler örümcek bağlar.

İkibir attı mı gün zulmet içer, zulmeti yer;
Düşeş attıkça bataklık soyunur, fecri giyer,

Çamur endâmını elmaslar, ipekler, kokular,
El olur nûr ile okşar, kol olur hisle sarar.

Diyelim, bir de ki insanların en aptalısın,
Ne çıkar ? Sade hayatında düşeş atmalısın !

Herkes ardında koşar, in de koşar, cin de koşar;
İçi boş başlara kuyruk takarak Çin de koşar;

Ucu titrer, koparak yumruğun altında senin
Çin'de, Afgan'da, Buhara'da çıkan hadisenin,

Artık âfaka çöken tantanasın, debdebesin.
Keserek gökleri mağripte güneş rendelesin,

Koparıp sonra ayın meş'alesinden alevi,
Kehkeşandan sökerek sonra avuçlarla çivi,

Yapsın altundan ayaklarla mukaddes bir taht,
Düşüş at sen, iki büklüm sana herkes bir taht !

Artık irfanlara, vicdanlara bağdaş kur, otur
Kestiğin başların ufkunda sütunmuş gibi dur.

Artık arkanda dumanlarla, buhurdanlarla,
Geçtiğin yerde birikmiş köpüren kanlarla,

Yere gökten yeni bir din iniyormuş gibi gez,
Kimse çehrende duran allığa bir maske demez.

Cübbeler, yenler, âsalar geliyorken vecde,
Köşeler mâbed olur, eller, alınlar secde...

*

Düşüş atsan bile... Yok, yok, yine çoktur bu kibir,
Buna zar derler, olur gün ki, atarsın ikibir !

Taşar umman gibi kükrer, köpürürsen, eyvah !
Ben ne tunç âbide gördüm, ne kadar taştan ilah.

Uzanır gölgeden eller koparır, yer etini,
Bir yosun parçası durmuş kemirir satvetini.

Ömrünün aktığı yer belli değildir, kapalı;
Tabutun, hangi ağaç gövdesinin hangi dalı !

Bakma parmaklarının hırsına râm olduğuna,
Şu kemik parçası fırlar basarak yumruğuna,

Uçar, eflâke çıkar, ok gibi yırtar, sokulur;
Başka bir sersemin alnında, iner, yıldız olur.

O da vaktîle düşeşler atarak aldanmış.
Yerler alçaldığı gün, göklere çıktım sanmış !

Süleyman Nazif'e

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Feilâtün

(Bahr-i Remel)

Öyle bir âfete dönmüş ki kamaştan kalemin,
Kale hacmindeki insanları yıkmıştı demin.

Bu ne âfetti, ne ummandı, nasıl kuvvetti,
Zulmu mahvetmeye üç damla mürekkep yetti.

En büyük kuvvetin âlemde fakat handendir;
Dökülen gonce ki yaprakları hançerdendir.

Görmedim başka gülen zulme senin tarzında;
Gülüşün mucize olmuştu gazûb ağzında !

Saltanatlarla güleşmişti ufak bir gülüşün.
Ne kîyâmetti kopan çin-i cebîninle düşün...

Sana nisbetle cılızdır, cücedir âbideler;
Bir ucun arzı yıkar, bir ucun eflâki deler.

Tesâdüfen !

(. _ . _ / . _ . _ / . _ . _ / . _ . _)

Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün (Bahr-i Hezec)

Hayâta siz benim gözümle bir bakın gülersiniz
“ Müessiriz ,, mi zannedersiniz, hayır, esersiniz !

Saraylarîyle, taclariyle en şerefli zîhayat
Dehir kitabının içinde tek sadâlı bir edât !

Zavallı bir edât evet, doğan “ bu ,, dur, ölen “ Şu ,, dur;
Bu koşmalar, didinmeler hamâkatın hurûsudur.

Ya gölgeyiz: Bizimdir aslı faslı olmayan şu yüz;
Ya yıldırımdır ismimiz: Patırtıyız, gürültüyüz !

Sefâ, cefâ, zekâ, dehâ, şeref, cehalet, ilm ü fen,
Tesâdüfen ! Tesâdüfen ! Tesâdüfen ! Tesâdüfen !

Tesâdüfen bu çehre parlıyor, o çehre kapkara;
Tesâdüfen bu muhteşem, tesâdüfen o maskara.

Tesâdüfen bu annedir, bu: Muhterem, bu, mültefet !
Tesâdüfen o bir paçavra, bir kucak kiralık et,

Netîcelerde gizlenir durur sebep tesâdüfen;
Tesâdüfen ! Tesâdüfen ! Hülâsa hep tesâdüfen !

Tesâdüfen sakatsınız, tesâdüfen hekimsiniz;
Tesâdüfen laf anlamazsınız, muhâlifimsiniz;

Tesâdüfen benimle fikr ü hisde müştereksiz;
Tesâdüfen fenâsınız; tesâdüfen meleksiniz;

Tesâdüfen güzelsiniz, tesâdüfen değilsiniz;
Tesâdüfen zekâsınız, değil de sâdedilsiniz;

Tesâdüfen Arabsınız; tesâdüfen Acemsiniz;
Tesâdüfen ya meysiniz, ya bezm-i meyde Cemsiniz...

Ya hilkat imtihanının zavallı kâf-ü-nünuyuz;
Ya ceddiniz denen uzak hayâletin zebûnuyuz.

Bu, muntazam tesâdüfen; o, münhedim, tesâdüfen...
Siz anlayın, ne söyledimse söyledim tesâdüfen !

Eski Boğaziçi

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Siz şimdi inanmazsınız ammâ bu serâbın,
Sâhilleri var, ayları, yıldızları vardı.
Ben böyle değildim, bu deniz böyle değildi:
Bambaşka bir âlemdi, kımıldardı, akardı.

Mehtâbını yaktıkça, erittikçe hayâlim,
Toprakları mâviydi, semâvâtı gümüştü.
Yıldızları alnımda, nigâhımda birikmiş,
Sâhilleri ömrümle berâber yürümüştü.

Vaktiyle bu hicranlı perîler masalında
Her gölge bir insan kadar inceydi, derindi.
Ormanlarının, dağlarının saltanatıyla
Her âlemi gönlüm gibi bir derbederindi.

Anlamadıkları Kadına

(_ . _ _ / . _ . _ / . . _)

Fâilâtün / Mefâilün / Feilün

Feilâtün Fa'lün (Bahr-i Hafif)

Bâzı bir damla yaştım enginde,
Bâzı toprakta bir avuç terdim;
Didinir, çırpınır kadınlardan
Bir nebâtî güzellik isterdim.

Sende buldum nihâyet ey meçhûl,
Şekli, sîması olmayan güzeli.
Rûhunun bir devâmıdır sanki
Bu vücudun ne alnı var, ne eli.

Anlasın anlıyorsa başkaları,
Bana bigânedir o et, o yığın.
Gözlerim ömrünün dakikaları !
Benim olmuştur anlaşılmadığın.

Bâzı zulmetlerinde hep boğulup,
Sonra bir şimşeğin içinde bulup,
Seni bir anda, birden anlıyorum.

Müphemîn âsûmanısın kat kat;
Bâzı veznimle, kafiyemle fakat
Seni ben anlatırken anlıyorum.

Beyaz Kadın

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Bir misline rasgelmedi dünyâları gezdi,
Renginde, hayâlinde, hutûtundaki âhenk.
Zîrâ, bu beyaz alnını nakşeyleyemezdi,
En kalbi vuran mermere, en duygulu bir renk.

Leylâkları,cildinde bu süt rengi beyazlık,
Emmiş acaba hangi baharın nefesinden ?
Sîmâna, bu rengindeki toz penbesi allık,
Düşmüş acaba hangi gülün titremesinden ?

Taştan da güzel hale komuş çizgiyi göğsün;
Çehrende de rengin gözüken kısmı azalmış
Heykellere gitsin de bu haliyle görünsün;
İnsan eti mermerlerin ilhâmını almış.

Bir Antik Kâse İçin

(.._/_/.._/_/.._/_/_)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün (Bahr-i Remel)

Buna derler de Acem nakşı, Bohem billûru,
Güneşin şimdi yeşil, şimdi kızıldır nûru.

BÖLÜM III
GAZETE VE DERGİ SAYFALARINDA
YAYIMLANMIŞ ŞİİRLERİ

Osmanlı Bayrağına

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Temevvüc eyliyorken bir zamanlar fark-ı milletde,
Dönüb bir na'ş-ı hûn-âlûde kaldım hâk-i zilletde.
Vatan meyyit, cihân makber, kefendin sen hakîkatde!
Gelirken dehre yükselmiş idin dest-i meşîyyetde,
Yed-i iblîse geçdin son deminde, ân-ı rihletde !

Hilâlin ra'de, necmin berke benzerken semâlarda;
Sönükdün pek esâfil elleriyle i'tilâlarda.
Gurûb-ı âlına mülkün misâl oldun fezâlarda !
Bir al kanlı hayâletdin şeb-i makber nümâlarda,
Misâl fecr-i kâzibdin sabâh-ı incilâlarda !

Ümîd artık hayât-ı mülke dönmüşdü azalmışdı;
Serîr-i saltanat tâbût-ı devlet şekli almışdı;
Mezâlim âteşi âfâkdan âfâka salmışdı.
Ser-â-pâ âsmân feryâd-ı mazlûmîne kalmışdı,
Zemîn ahrâra makber olmadan artık bunalmışdı.

Seni biz tâk-ı devlette görüp bir başka heybetle,
Muallâksın, sanırdık dest-i istiklâl-i milletle.
Siyâset töhmetiyle hâlbuki sen salb edilmişdin !
Cerîhandan akan kanlarla hep mevkûf-ı nâlişdin ..
Şehîd-i zulm idin kan ağlayan çehrenle ... Ölmüşdün,
Ölürken milleti lâ-kayd görmüşdün de gülmüşdün !
Vatan zulmet-serâ, meş'al cüdâ, al kanlı türbendi ;
Hilâlin, kevkebin gökden inen nakş-ı kitâbendi !
Ufuklar âsmân-ı peyvest olan senin mezârındı;
Bulutlar yükselib gitmiş revân-zâr-ı zârındı.
Bize manzûr olan hûnîn hayâlindi ... Hakîkatde

Cenâzendi gezen hep dûş-1 cûşâcûş-1 hürmetde !
Bugün lâkin dirildin, bir hayât-1 bî-zevâlin var.
Bekâ meftûn-u hüsnündür, bekâ-âşûb hâlin var.
Mekâbirden derîn, ervâhdan yüksek meâlin var;
Gurûb âzâde necmin var, husûf etmez hilâlin var;
Tabîatden, o kânûndan büyük kânûn-1 adlin var.

Sırat-ı Mustakîm, 13 Teşrin-i sâni 324

S. 14, s. 214

Fâtih

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Hâkden gûyâ ki şems olmuş da etmiş iğtrâb,
Mağribî bir reng almış mâtem eylerdi türâb;
Böyle bir şebdi nigeş-bândım dil-i rencîdeme;
Zulmet-i şeb reh-nümâ-yı kabrin oldu dîdeme,
Leylî zannettim görünce zâhirât-1 necm ile,
Katre katre hûnın akmış sîne-i müstakbele !
Medfen-i târında etmişdi senin gûyâ gurûb,
Subh-1 mahşer leyl-i müstakbele hem-âgûş olub.
Kabrinin hîçî dolardı hâk cûşâ-cûşuna,
İlticâ etmiş gibi mâzî gidib âgûşuna!
Meş'al-i kabrin bu zulmetlerde sûz-şikâr idi ...
Meş'alın ki rûz-1 âfilden kalan envâr idi ..
Mülhak olmuşken avâlim füşat-i efkârına,
İltihâk etdin şu dehrin hâk-i zulmetdârına !
Ümmet-i merhûmeye sıyın hayât-1 müşterek.
Bir cihansın asmânın burclar olmak gerek.
Encüm-i â'lemler ki tenvîr eylemiş fikrin senin
Şems yükseklerdeki fikr-i cihângirin senin.
Şanlı eyyâmın senin - şâyeste bulmam hayrete -
Meyl etmişse şu ufk-1 zulmet-ender zulmüne.
Bir kader ki zulmet olmuş nûrının vâ-bestesi.

Yıldırımlar âteşin ef'âlinin ser-riştesi !
Sen gurûb etdin de mutlak sonra oldu rû-nümâ
Leylde, magribde, toprakda şu zulmet câ-be-câ ...
Çehre-i âtînin işmi' zâzı gûyâ bâmdâd.
Mâteminle eyleyüb durdukca öyle imtidâd
Sırr-u makberden alâmet rûz-ı muzlim çehreler ..
Seng-i kabre müftekir durmaktadır ma'mûreler.
Topların döndükce saf saf âhenîn volkanlara,
Rahş-ı tûfân savletin daldıkca hep ummanlara
Bahr-i zehhârın dimâ'-ı mevc-ender-mevc idi.
Serv-i sîmînin ise ervâh-ı fevc-â-fevc idi
Her günün asr-ı serî-ü's-seyr-ü müstakbel .. Yine
Her gicen mâzîydi . Almış sîne-i tekrîmine
Kehkeşânlardan müzeyyen türbet-i ecdâdını
Görmeğe gelmiş idi dârât-i adl ü dâdını ..
Dehrde Mevlâ ki hem manzûr-ı derhem zî-hafâ ,
Sen de hem şu kabre girmiş eylemişsin ihtifâ
Hem yine zâhir durur kabrinde ulvî hey'etin.
Tavr-ı diğeri mi nedir kabir-i semâvî hey'etin?
Hâkdan mı cenneti halk eylemiş perverd-gâr?
Arş-ı mı rûy-ı siyehle eylemişdir âşikâr?
Gördüğüm bir medfen-i muzlim değildir, mutlakâ
Mâtemî bir renk almışdır budur mülk-i bekâ !
Bir cihan-ı nûrdur ey âsmân-ı ebrin bile,
Şems encüm kesret olmuş meş'al-i kabrin bile.

Bahtını tenvîr için şu hâkdan-ı esfelin
Nûr-ı ta'lîk eylemekçün vechine müstakbelin
Leyle-i kabrinden eyyâm-ı bakâ eyler berûz !
Sen de mâzîsin fakat mâzî-i müstakbel-fürûz !

Sırat-ı Müstakîm , 14 Teşrin-i sâni 324

S.10, s.150

Ertuğrul

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Çekildi perde-i mâzi denen pâyân cüdâ zulmet,
Göründü munkarız fersûde-i bünyâdıyla bir devlet;
O Selçûkîlerin pâ-mâl gâret mülki ser-tâ-ser,
O bir sanduka-i mevtâya benzer taht ile efser,
Giryebân-ı vatandır parçalanmış gördüğüm râyet
O paslanmış kılıç bir rû-siyeh cellâd-ı hürriyet;
Sadâsı çıkmaz olmuşdur tehî bâtın olan kûsun
O tac-ı ser-nigûn timsâlidir bir devr-i ma'kûsun.
Bu şîvenzârdan vaktâ ki Ertuğrul zuhûr etmiş;
Rikâb-ı rahşını hem-pâye-i dûş dühûr etmiş;
Kesilmiş seyf-i istîlâsı bir şeh-râh-ı nûr-â-nûr
Ki serhaddı o şehrâhın pey âtidedir manzûr
O mâzî çehreli devr-i siyeh bir şemsi şân olmuş,
O zulmet-zâr âtî subh-ı sâdıktan nişân olmuş.
Eğer îcâb eder de şehriyâr-ı ma'delet-behre

Durursa maksadı ders-i sebât olmak imiş dehre.
Yürürse azmi mahdûdiyeti etmek imiş pâ-mâl
Güzergâhında hatta yol verirmiş devr-i istikbâl.
Önünde bir cihân halk etse Mevlâ ba'd mutlakdan
Onu tahdîd eden bir fikre de mazhar imiş Hakkdan
Zemînde merkadi hem-manzar-ı a'lâ-yı 'ılliyyin
Semâda rûh-ı pâk-ı kâinât-ı ma'delet ayın.
Bevârik merkadinde iltimâ'-ı sermediyyettir;
Şevâhik na'şını a'lâ eden dûş-ı hamıyyettir.
O mihrin hep tevakkuf eylemiş eyyâmıdır eflâk,
O mâhı cüstcû eyler sehâib bir şeb-i sad-çâk;
O kabr-i mürtefi' günbed teâlîgâh-ı millettir,
O sırr-u mâtemi hey'et mücessem âh-ı millettir.

Hayâl-i tal'ati evreng-i nûr etmiştir âfâkı
Zevâhir pâre pâre kalb-i hûn-âlûd-ı uşşâkı.
Mekâbir: Mâtemiyle ser-nigûn bin hâkdan gûyâ,
Fedâ olsun perîşân na'şına cem'iyet-i ecyâ
O şâh-ı lâ-yemûta âlem-i ervâhdır eyvân
Sen ey na'ş-ı mübârek pâdişâh-ı sermedi ünvân !
Değil na'şın değer kabr-i harâbın böyle bin âlem,
Muazzam na'ş-ı bî-nisyân, muallâ kabr-i bî-mâtem ! ..

Sırât-ı Mustakîm, 11 Temmuz 324

S.20, s. 312

Eşref¹

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

- 1 -

Cihânlardan büyük bir nûrsun âfâk-ı hilkatde
Semâ-yı bî-nihâyetsin cihân-ı âdemiyetde
O her bir sânihan kıt'an nazargâh-ı hakîkatde
Ziyâlardır ki doğmuştur sabah-ı sermediyetde
Meşâildir ki yanmıştır kenar-ı kabr-i milletde

- 2 -

Sünûhâtın bütün feryâd-ı mazlûmına benzer de
Çıkıp Mevlâya varmış kalmamıştır hiç yerlerde
Gazâ etdikçe sen hâmenle bir vâdi-i diğerde
Hurûşandır kelâm-i kibriyâ bâlâ-yı minberde
Lisân-ı mahmidettir üstühân-ı enbiyâ yerde

- 3 -

Emeller muntafîdir şem'-i makberler fûrûzândır
Çukurlaşmış sönük gözlerde mâtemler nümâyândır
Zekâlar bir mezar-ı ma'nevîdir yerle yeksândır
Bu levh-i mâtemin fevkinde vicdânın ki nâlândır
Ne vicdân-ı muazzamdır ne ulviyyetde vicdândır.

- 4 -

Tenevvür eyliyorken şem'-i türbetlerle istikbâl

Kırık bir seng-i kabre istinâd etmiş dururken hâl
Zuhûr etdin elinde bir semâvî meş'al-i iclâl
Şeb-i hûnîn-i istikbâle bin nûr eyledin îsâl
Yıkıb mâzîyi bünyâd eyledin bir âlem-i ikbâl

- 5 -

Dönüb tâbut-ı hâk-âlûde bir evreng-i nûr-efşân
Mezarlık şekli aldı alçalıb dehşetli bir eyvân
Küçüldü bir kemik halinde kaldı bir azîm insan
Bütün bunlar senin âsâr-ı hâmendir desem şâyân
Büyük bir inkılâba hâdim oldun ey büyük vicdân

- 6 -

Vatan ki hâk-i rûhâniyesi makberlerle tev'emdir
Senin fikrinle canlanmış bekâ bulmuş bir âlemdir.
Seni sermestdir zann eyleyenler hepsi sersemdir.
Cebînin bir teâlî devridir asr-ı muazzamdır
Vücûdun başka bir âtîdir istikbâle munzamdır.

- 7 -

Büyüksün fevk-i müstakbelde bir âtî-i diğersin
O istikbâl-i milletsin ki leylin yok münevversin
Hükümransın fakat âzâde ser vâreste efsersin
Sorulsa zulmü pâ-mâl eyleyen bir şâirim dersin
Hudâ'dan sâdır olmuş şi'r-i istikbâl-perversin

- 8 -

Tabîat sermedi hâliyle külliyât-ı âsârın
Denizler mevc-ender-mevc olan efkâr-ı nevvârın
Kevâkib nakş-gir sânihât-ı incilâ-dârın
Asırlar peyk-i dûrâ-dûr-ı seyyârât-ı efkârın
Semâlar ma'kes-i rûhun güneşler rûh-u eş'ârın

¹ « Hasbıhal » ve « Deccâl » ünvanlı eser-i muazzamların sahibi.

Devr-i İstibdâd Manzûmelerinden

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Gehî ender gehî bir cübbe-i sadsâle üstünde;
Öter bir gulgule bir sâde dil üstünde bir ruhla!
Açık ağzıyla dinler bin kadar insan bed-endîş
Müşevveş bir zihin binlerle zihni eyliyor teşvîş
Ururdum mazhar-ı hüsn-i kabûl olmuş da herkesden
Ne suflî bir lisân, böyle bir dîn-i mukaddesden,
Kaplar vâsıl-ı semâya haydarâne atdığı târi
Rucû' etdirmek ister gâliba devr-i esâtiri
Müheyyâ-yı memât olmaktadır re'bîyle bir ümmet,
Şu hâkin görmek ister üstünü altıyla hem-zulmet!
Teessür duymamış hem-cinsinin âlâmı altında
Hod-endîşîyi öğrenmiş diyânet nâmı altında
Tezelzül bahş olur idrâke mevzû-ı makâlâtı
Çıkarmış sâha-ı imkâna bu kadr-i muhallâtı
Nazar-endâz-ı gayz olmuş mebânî-i terakkîye
Tarîk-i Hak demiş şeh râh-ı umrandan tevakkîye
Durur da bî-mehâba emr eder bir tavr-ı muğberle
Kanâat etmeyi insanlara bir seng-i makberle
Utanmaz bin şehidin hûn-ı ma'sûm-ı siyâhından
Şu hâkin bahseder durmuş zevâlınden tebâhından:
Onun her zerresi bir katre-i hûndır gubâr olmuş
Düşün her katre-i hûn bir cesedir dağdâr olmuş
Düşün ki ufk-ı millette sevâd-ı mâ'temi vardır.
O tuğrâ-yı dirahşânda midâd-ı mâtemi vardır
Düşün bin gâfilin boynunda zencîr-i esâret vardır
Düşün âlûde-i hâk-i adem bin çeşm-i ibret var
Sürükler her tarafta halkı bir seylâbe-i eşkâb
Olur bin hande-i zâlim o seyle kanlı bir girdâb

Şafak: Canlar yakan bir seyf-i hûn-âbâde ma'kestir
Gece: Zencir-i zulmet-reng istibdâda ma'kestir
Bu bülbül zulmden feryâd eder bir kalb-i âdildir
Bu güller hep tekâsûf eylemiş hûn-âbe-i dildir
Kararım vârid-i hâtır siyehreng-i sâyemden
Bana bahş eyliyorsun sen hayat-ı sermediyemden
Alıp hürriyeti bir ümmetin kalb-i kerîminden
Esâret dersi vermişsin utan tavr-ı sakîminden
Kurulma kürsî-i efkârına bir milletin öyle
Bana mâhiyet-i mâ'nâ-yı eyn ü ânı bir söyle
Nedir bir çehrenin mevlâ-nümâ hüsn-i semâvisi?
Semânın gıpta-bahş-ı kalb olan şu hüsn-i ulvîsi?
Nedir maksad? Güneşden, mâhdan, ebr-i behârîden
Havadan ömrü âbâd eyleyen bir rûh-ı sârîden ?
Turâbın merkezi bir âteş-i hirmâna gark olmuş?
Şehâbın çehresi âteş-pezir-i ra'd ü berk olmuş!
Neden olmuş bulut bir duzah-ı mûzlim-i savâikle?
Zemînin ka'rını seyr eyler âteş hangi sâikle?
Bu ra'd etmez neden efkâr-ı zulmetdârını tehyîc?
Münevver bir sakâmet olmasın bu nûr-ı pîç-â-pîç!
Nedir hikmet-i tabîatde lüzûm cism-i kesredimden?
Haber verir akl-ı zulmet âvare-i envâr-ı encümden
Gözü müstağrak-ı nûr eyleyen birçok avâlim var
O kesret-gehde lâkin Hak denir bir güneş-i mûzlîm var
Semâ meşhûd iken nâ-kâbil-i ihsâ-i sevâbetle
Tecellî kılmamış nûr-ı hakîkat şekli-i sâbitle
Teharrî-i hakîkât derdine düşmüş de seyyârât
Arar şeh-râh-ı zulmetde güneşden başka bir mişkât
Neden zulmetlere nûr-ı nücûm olmakdadır muhtâç?
Nasıl envâr-ı neyyir zulmeti etmekdedir târâc?
Bu sarsar nutk-ı pür esrârı mı olmuş cemâdâtın?
İcâbet-gâhı mı bu leyle-i rûşen ibâdâtın?
Nedir bârân-ı gufrân mı bu yıldırımlar ki nûrâ-nûr?

Aceb bu kehkeşân olmuş mudur tırâje-i deycûr?
Fezâ bir zerre-i ibret ! Deniz katre-i esrâr !
Bütün vîrâneler bir hittâ-i ma'mûre-i esrâr!
Mukabber-i tâ-be-ser insanla dolmuş ayn-ı mahşerdir.
Niçin elsânı iskât eyleyen bir samta mazhardır
Niçin kalmakta mâ'nâsız meâl-i uhrevîsiyle?
Kılar tasvîr-i müstakbel bu hâl-i uhrevîsiyle!
Beşer her bir adımda ka'r-ı kabre müntehî olmuş
Neden her hufre sonra böyle bir kabr-i tehî olmuş
Tebessüm-i hilkati cûşîş-pezîr etmiş şeh-i levlâk
Bu taşlar mı zuhûr etmiş temevvüc eylemiş de Hak!
Aceb âzürde-i hicrânı da olmuşdur da rahmânın
Temevvüc inkisârından mı gelmiştir bu ummânın?
Kamer encüm güneş meş'alkeş-i akl olmadan âcîz!
Akıl feryâd-ı aczı şî'r olan bir kudret-i mu'cîz!
Hûdâ bûsuna a'mâkıyla cevvi-i lâ-tenâhî var
Teâlîsinde fikr-i âdemin hâlâ tenâhî var.
Bu gülşen olduğu günden beri dil-hûn-ı fitrat mı?
Tesâdüf –söyle- herc ü merc olan kanûn-ı fitrat mı?
Nedir mâzîyle müstakbelle hâlin doğru mânası?
Yed-i gâretlerinde mahvedip gitmekdeler nâsı!
Açılmış da kitab-ı Hakk niçün ebhâs-ı ebvâbı
Bu çalak akla karşı andırır mesdûd bir bâbı!
Girer Hakk bürka-i te'vile ber vech-i hakîkîyle
Güneş bâdi-i re'y iken görülmez kendi hakkıyla!
Kelâm-ı sâdık-ı perverdigâr eyler iken itrâ
Hâta-âlûde olsun mu beşer bu nüsha-i kübrâ!
Nedir bâtındaki râz-ı ulûhiyet ki bir yerde
Cihân-ı zılla mustağrak gören her çeşm-i enverde!
Nedir zâhirdeki ârâyiş-i hayret-fezâ anlat
Nedir rûh ü ecel hükm-i kader hükm-i kaza anlat
Neden gâlib gelir edyâna hatta, hükm-i âdâtın
Nedir bezl ettiği hûn-ı beşer seyfi-i meâdâtın?

Bu manzûmeyi bundan iki sene evvel bir ramazan ayında yazmış ve o günün gecesini Kemâlzâde Dâhî-i Necîb Ekrem Beyefendiye götürmüş ve okumuşum. (Mevzûunu iyi intihâb etmişsin!) buyurdular. Muâkabinde dehân-ı vâizden. Manzûmemde îrâd ettiğim sûallere cevap olmak üzere bil-bedâhe elliye mütecâviz beyit-i berceste meâl îrâd ettiler ki müsâadelerini istihsâl etmemiş bulunduğum için (cevap-ı vâiz) ünvanlı o bedfa-i irfânı buraya yazamadım.

Midhad Cemâl

Tercümân-ı Hakîkât, 18 Eylül 1324

S. 9883, s.3

Meclis-i Meb'ûsân

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

- 1 -

Evet, hâk-i siyeh-rengin bulutlarla müsâvîdir.

Muallâsın evet, ahcârın ahcâr-ı semâvîdir.

Yüzün pür-nûrdur, âmâl-i milletden de ulvîdir;

İçin zulmetlidir: Edvâr-ı istikbâli hâvîdir.

- 2 -

Bütün medfenler açmışdır seni seddeyleyen bir el !

O tuğra-yı muazzam bir kitâbendir, kıyâm et, gel!

Ölen ahrâra karşı seng-i makber şekli al yüksel!

Siyeh-pûş adem bir zâir-i keder leyl-i müstakbel.

- 3 -

Bu bang-i sûr-u şâdîler, teheyyücler, hitâbetler

Sükût-u makber-i ahrâra mahsûben mi? Hayretler!..

Kapunda pâs-bânındır kefen-berser hayâletler;

Muhâtındır, muhîtindir bütün mazlûm türbetler!

- 4 -

Durur revzenlerinde mel'anet-âlûde bir deycûr;

O leyl-i vahşetin zulmetli a'mâkında hep manzûr

Dağılmış bir cesed .. Her katre hûnı hande-zen bir nûr!

Aceb kimdir bu na's-ı ser-cüdâ, re's-i cesed-i mehcûr?

- 5 -

Semâsız bir güneşdir gördüğüm kılıf-ı beden mehcûr ..
Sanırsın hâkimiyet devletindedir vatan mehcûr!
Bu mihr-i sermedî olmuş fûrûğundan neden mehcûr?
Bu na'ş-ı ser-nüviştinden nedir, kimdir eden mehcûr?

- 6 -

Bu bir na'ş-ı muazzam ki başı bir na'ş-ı diğerdur.
Zevâlî dehri tutmuşdur, mezarı işte yer yerdir.
Zılâl-ı mâtemiyle nûr-ı istikbâl muğberdir!
Bu günkü hande-i millet bile bak girye-âverdir.

- 7 -

Bütün bir millet olmuşduk zalâm u levse müstagrak;
Kefenler pâk-dâmendir, cesedler muhterem, ak pak.
Bu türbetler muazzamdır, bu makberler değil alçak.
Bugün ma'sûm olan bizde şehâdet hûnıdır ancak!

- 8 -

Serîrin seng-i makberlerdi mebnâ-yı perîşânı;
Serây-ı şevketin zindân-ı nikbetler nige-h-bânı;
Düşün, bir devletin cellâdlar erkân-ı zî-şânı!
Felâketdi giymek mevcûd ise bir parça vicdânı !

- 9 -

Birer canlı cenâze her zekâ : Dermânde kudretsiz.
Teâlî eylemezdi rûhumuz ölsek de hatta biz.
Ne zilletdir, düşün, yükselmeden feryâdımız âciz!
Sen ey nâdi-î millet, âsmân-ı kudret-i mu'ciz.

- 10 -

Bu kavm-i sine-çâkî eyleyen tahlîs sensin sen.
Şakî bir devletin âzâde ser şemşîr-i zulmünden,
Saçıb bârûlarından ra'd ü berk ey kal'a-i âhen
Peleng-i zulmü yakdın der-kemîn-i zulmet olmuşken.

- 11 -

Muallâsın semâlardan, muazzamsın avâlimden;
Bizi âzâd eden ey dest-i kudret tig-i zâlimden;

Livâ-ül-hamdı tathîr eyleyen hûn-ı mezâlimden;
Semâ-yı Şarkı leylâ leyl_olan bir devr-i muzlimden.

- 12 -

Sen olmazsan vatan yokdur, bu millet lafz-ı mübhemdir.
Sen olmazsan avâlim bence bir leyl-i mücessemidir.
Nedir füşhat-serâ-yı devletin bilsen ne âlemdir!
Ridâ-yı nûr-pûş-ı Ka'be sensiz levh-i mâtemdir.

- 13 -

Sen olmazsan dolar âfâk-ı istikbâle zulmet, kan.
Sen olmazsan bu zindanlar olur ma'mûr ve âbâdân.
Kalır lâkin meşâ'il ser-nigûn, mihrâblar vîrân!
Sen olmazsan düşer bünyâd-ı minber, yırtılır Kur'an!

Sırat-ı Müstakîm, 11 Kânûn-ı Evvel 324

S. 18 , s. 276

Harâbeler

(_ . _ _ / .. _ _ / _ _)

Fâilâtün / Feilâtün / Fa'lün (Bahr-i Remel)

Esselâm ey harâb mâbedler,
Taşlar ey sâcid-i müebbedler,
Tâklar, ey kadîd-i senginler,
Ey perîler sükûtlar, cinler,
Kubbeler, ey gunûde eyvânlar,
Ey sefâlet – garîk olan şanlar,
Rûzunuz köhne bir ridâ-yı kefen !
Leyliniz târ bir büyük medfen !

*

Ne için ey harâbe mazlûmsun ?
Sanki bir mağrib-i avâmilsin !
Sanki mir'at-ı infîâlimsin !
Sanki şiirim lisân-ı hâlimsin !

Târsın sanki fikr-i şâirsin
Hak gibi muhtefî ser-esersin,
Sende seyretmeli hafâyı asıl
Konuşur sende hep zulâm ile zıll,
Benim işte o zıll-ı rûh-u âlûd
Şu fenâ âleminde bir mevcûd
Samtımı bir lisân-ı hâl ederim
Zulmâtınla hasbîhâl ederim.
Zulmâtın o bir cihân-ı ebed
Sen onun ortasında bir mâbed
Öyle mâbed ki mâh, mihrâbın
Âsmanlardır itilâyâbın

*

Gâh makber kadar sükûnetyab !
Gâh mahşersin ey cihân-ı harâb,
İnkılâb eylemiş sükûta sesin
Çürümüş bir kitaba benzersin,
Handendir bütün sahifelerin,
Neşelerdir sûtûr-ı bî-eserin ...
Gerçi sen hâk ile berabersin
Yerde bir hâkdan değersin ..

*

Bu perişan muhît-i muzlimde.
Münhedim zübde-i avâlimde
Âsmân rûh, yer mezar olmuş
Maskat-ı re's her mezar olmuş !

*

Ûrkerim hâk-i şeb – muhâtından
Daha muzlimdir üstün altından
Şu yarıklar küşâde bin fem râz
Son nefesler bu ser-nigûn inkâz

*

Toprağın lâ'yed'd sahâyifdir !
Zulemâtın hitâb-ı hâtıftır !
Sâde âlâmı pâydâr olacak
Bu cihân bir hayaldir ancak
Sen onun çehre-i hakîkatisin
Toprağın sanki sermediyetisin
Hiç değişmezsin ey türâb-ı harâb,
Hiç yıkılmazsın ey yıkık mihrâb,

Gerçi barkın sehâibin pek çok
Göge benzersin inkılâbın yok :

*

Aynısın bir küşâde-i makberenin !
Sen ki bin pençe-i cebâbirenin
Ceryângâh idin mezâlimine
Nerde eşhâs-ı vak'an ey sahne ?
Neye fersûdeleştî perdelerin ?
Nerde giryende zulümdîdelerin ?
Nerde mevt-i âferin olan zalemen ?
Nerde feryâda münkalib nağmen ?...

Resimli Kitab , Şubat 1325

S. 17 , s. 383 - 384

Elhamrâ

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Ey leyl-i mâtemi bürünün burc-u pür ziyâ,
Ey hufre-î mezâra dönen şâhik-i safâ,

Ey hûn-ı can-fezâsı biten kalb-î giryazar,
Ey meyyit-i defîne dönen ruh-ı şeb-karâr,

Ey münhedim semâ-yı siyeh, ufk-u ser-nigûn
Ey muğterib ziyâ-yı seher, necm-i leyl-i gûn,

Bir kâinat isen de yıkılmış cihânların,
Bir nev-arûs isen de çıkık üsühânların,

Bir kehkeşân isen de fakat işte târ-mâr,
Bir âsmân isen de fakat hâk-dân-ı karar..

Bir rûh-ı bî-beden gibi eylerdin i'tilâ
Bî-rûh bir beden gibisin şimdi dâimâ !

Öldün evet, fakat acabâ var mı makberin
Bak ey arab cenâzesi yok nevhâ-gerlerin !

Sensin senin zevâline mâtem tutan vücûd
Sensin senin şu na'sene bir kabr-i bî-hudûd

Sensin senin üfûlüne feryâd eden dehen
Sensin şu hey'etinle sana magreb-i kühen

Ey heykel-i müdebdeb zî-rûh-ı zilletin,
Ey senin ferî rûh-ı be-leb ber saâdetin,

Bir milletin hatîb-i muallâ beyânisin
Ağyâr elinde kalmış olan yâr-ı cânısın

Yokdur devâsı bende olan derd-i mühlikin
Bin yâre açdı kalbime hûn-in güzelliğın

Ağyâr için midir bu edâ bunca işveler
Artık şu kahbeler gibi süslendiğın yeter

Terk et nikâb-ı zinnetini igtirârını
Uryân bırak hakikatini rûy-ı târını

Tecsim edüb cemâlini kanlar cerîhalar
Etsün lisân-ı hâlini teşkîl-i nevhalar

Değmez bugün bu köhne cemâlin muhabbete
Aç sîne-i serâirini çeşm-i ibrete :

Göster sebû-yı meyleri bezm-i tarabları
Göster nasıl zebûn ediyormuş arabları

Bir âdemin hasâis-i cehl ü atâleti,
Göster nasıl nasıl bütün efrâd-ı milleti

Bir ferd mahv ü kahr edebilmekde muktedir..
Göster müessir ile zalâm-ı beşer nedir,

Göster serîrler ki siyeh-çihre pây-mâl..
Göster kefen bedûş-ı adem bir yığın zulâm..

Gülhande şekl isen de fakat âh-ı giryesin,
Zulmet gibi fezâda durur yerde sâyesin;

Eyvân-ı serbülend-i arab olmasan gerek,
Binlerle kabr-i zâile bir senin müşterek;

Şekl-i hazini almadadır kadd ü kâmetin,
Makberlerin serâiridir mevc-i zulmetin;

Mâzi-i zulâl perver olan âlem-i şebin !
Âtî zalâm-ı şekk ile bir subh-u kâzibin

Dâr eteğin şererleridir gökde zâhirât
Solgun likâlarla birer levha-i memât !

Âmâlinin gurubunu tasvir eder türâb,
Muzlim ufuklarında uûun eyler ıġtırâb,

Kalîçe-i zemînine şeb eyler intişâr,
Maġrib-i derinde dâr harâbende perde dâr,

Artık Şu i'tilâ-yı sefilânedен sıklı,
Mâzî-i Şan u Şevketine hürmeten yıkıl !

Resimli Kitâb , Nisan 1325 ;
S.7 , s. 688-689

Tekfur Serâyı

Ve

Türbe-i Fâtih

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Bu bir eyvân-ı medfen-hey'et olmuş tayflar dolmuş
Yatar bir devlet âguşunda bir na'ş-ı remîm olmuş;

O bir makber ki eyvân tavrı var hâl-i vakârında
Durur bir millet ümîd-i bekâ kılmış civârında;

Bu eyvân-ı zîb hûn-âlûddur dîdâr-ı mâzîde,
Mücessem fecr-i kâzib leyl-i zulmetdâr mâzîde;

O medfen rûy-ı müstakbelde bir nûr-ı siyeh-perdir,
Bu fecri mahva gelmiş bir mücessem subh-ı mahşerdir;

Bu bir eyvân ki cevî-i hîçî-i mâzîye yükselmiş
Teâlî eyledikçe râhına hep hufreler gelmiş !

O bir makber ki ufuk subh-ı istikbâle düşmüştür
Sukût ettikçe hep ser şâhik-i ikbâle düşmüştür !

Nigâh ettikçe eyler çeşm ü kalbi dehşet istîlâ
O makber, safha-i dünyâyâ çıkmış âlim ukbâ

Olur bâde-i sad feryâdı kalb girye-i meşhûnun
Bu eyvân, arsa-i mahşerdeki enkâz-ı gerdûnun.

O bir Fâtih ki gerdûn dursa azm eylerse durmazdı
Mutî-i emri pek çoktu fakat itbâ'ı pek azdı !

Zemin rûy-ı siyehle alçalırdı hep rikâbında
Semâ yükselmeğe muhtâc idi tasvîr-i kâ'bında.

Şafaklar râyet-i iclâl açardı pîş-i azminde
Değil kan ma'delet câri idi en kanlı rezminde.

Turub bir neyyir-i rahmet gibi üstünde bin na'sın
Arardı bir hakîkât rûy-ı hûn-îninde perhâşın.

Ufuklar âsumânlar hep maâlîsiyle dolmuşdur
Savâik meş'al-i vahdet-serây-ı kabri olmuşdur.

Bu bir kayser ki bir millet der ü dârında hâdimdi !
Kazara bir adâlet eylese bin kere nâdimdi !

Elinde milleti mahkûm idi bir tîgî tenkîle,
Ne necdettir ki katl-i harb ederdi kendi mülkiyle !

Safâsı habs-i ma'sûm eylemekti bak şu câniye
Yüzü baht-ı esâfilmiş gibi handân edânîye !

Giderken harbe üstü bir arûs olmuş gibi pür zîb
İçi pür girye bir tâbûtu eylermiş gibi ta'kib !

Dönerken rezmden mağlûb ve makhûr öyle zilletle
O nısfı hâke hûna münkalib âvâre milletle

Yüzünde kendinin mahfî meserretler nümâyandı
Payinde leşkeri me'yûs çıplâk : Na'ş-ı giryândı !

Bu bir kayser ki kandan zulm ve vahşetten ibâretti !
Senin koynunda rûz ve şeb girân-hâb sefâhattı

Senin ki ey serây ey hûnfeşân gülçehre-i dârât
Hükümrânlar nedîm-i mecdetinmiş de bugün, heyhât

Şu taşlar yekvücûd olmuş izâm-ı târümârnla
Zemînin altı yâr-ı gârdır cism-i nizârınla;

Semâvâtın senin bir taht iken ey âlim-i ikbâl
Kapar âfâkını şimdi açub tâbûtlar şeh-bâl.

Amûd-ı subhdan masnû' olan fevvâre-i billûr
O bir kavs-i kuzahdan halk olunmuş ravza-i pür nûr

Ki bir kasr-ı semâvîsakf idi bir ravza-i harem
Güneş hep silm-i nûr indirir idi pâyine bir dem;

Uçub kevkeblere şebtâblar leyl-i nezîhinde,
Bulutlar gölgeler memzûc idi subh-u sabîhinde,

Nesîm-i subhını eylerdi âh-ı âşıkân tahrîk
Esîr leylini nûr-ı latîf-i kehkeşân tahrîk.

Yatar ebr-i bahârı zıll-ı eşcârında mest olmuş
Çiçekler nûrlar bîtâb-i ezvâkdan solmuş

Tuyûr ârâm eder eshabda şebbâl serv ü şânda
Sabâ şevk-i derûnunda uçar eşcâre bir yanda

O gülgûn hande-i nisvânı tasvîr eyleyen güller
Hayatı jâle- meşhûn rûhu necm âlûd bülbüller

O her bir mevcesi bir tarh-ı sebzîn âb-ı cârîler
Hümâlar, pür-güşâ tavûslar, murg-ı bahârîler

Asâ-yı cevherînler efser-i yâkutlar : Toprak !
Der-i virân-şuden girdâb-ı zulmetlerle müstagrak !

Tükenmiş hûnı akmaktan şu revzenler cerîhandır.
Sükûtun tâb u tâkatten kalan rikkatli nevhandır.

Başında sayhazen bin gird-bâd âh vâveylâ,
Ne rikkattir taşından toprağından kan sızır hâlâ.

Durur encâm-ı ömr-i zâilin rûy-ı hazîninde !
Yarıklar rahneler bir ser-nüviştindür cebîninde !

O bezm neş'e-i ender neş'eler ki reşş-i cân eyler
Hilâl-i nev tulûğ-ı rûh olan peymâneler, meylet

Tarablar eşk-i şâdiler o feryâd-ı semâvîler
Semâlar burclar kızlar melekler : Hüsn-ü ulvîler

O zerrîn bâmlar: fecr-i mücessemeler, türâb alûd !
O sun'î kehkeşanlar: Gevherîn âvîzeler nâbûd !

Eder peygûle-i târikini tenvîr şimşekler
Der ü dîvârını serv-i siyehler bûmlar bekler

Nidâ eyler hakîkâtler cidâr-ı zâr zârından
Durur sahanda bir millet kıyâm etmiş mezârından

Hayâletler koşarlar arsa-i fevk-al-hayâlinde
Durur kâbûslar tâk-ı siyehreng leyâlinde

Şeâmetler yıkılmış çâhlar zulmetli gayyâlar
Cesedler rûhlar medfen-be-dûş olmuş heyûlâlar

Perîler hayyeler âşûblar ucûbeler meşhûd
Defîni nev arûs-ı devlet olmuş türbeler meşhûd

Konar didârına şeb-pere-i feryâd ber-lebler
Gezer na's-ı siyeh-didârının üstünde akrebler !

Zaman seyyâr ü muzlim bir zemîn-i inhitâtındır
Şeb mâzîde zulmet çehre-i nikbet-muhâtındır

Senin bir zulmet-i tufanhurûşundur ki istikbâl
Batub sînende kalmış neyyir-i bâlârev-i ikbâl

Siyeh bir necm-i tâlî'dir türâb-âlûd her zerren
Senin bir seng-i makberden de yüksekdir hazefpâren,

Meâlin yükselir düşdükçe bir dîvâr-ı vîrânın,
Serây-ı münhedimsin ki hakîkâtler hükümrânın !

Derinsin târ bir medfen kadar umkiyyetin vardır
Semâsın öyle bir fevk-al-fezâ mâhiyyetin vardır

Resimli Kitab, Temmuz 1325
S.10, s.997

Harb

- Salahaddin Cemâl Bey'e -

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlüm / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

1

Sen ey anka tanılan kanlı baykuş, tayr-ı pür nikbet,
Olur can saydeden pençende bir avung bir millet,
Sükût eyler cesedler pîş-i pervâzında ... Sad-ı la'net !
Senin şehbâl-i târından hurûşân kanlı bir zulmet,
Hatîb-i zulm ve mâtemsın ki nefes-i nâtıka keder-i mevt !

2

Makâbirdir hitâbet ettiğin, yükseldiğin minber,
Serîr saltanatlar, serbülemler eyvân ve efseler
Bütün kırmak için yaptırdığın bâzîçedir yer yer ...
Ser mevtâ demektir pençene düşmüşse bir efser;
Elinde bir serîr-i saltanat bir na'şa pek benzer.

3

Vücûdun yokluk îcâd eyler insanlık fezâsında,
Meâlin gizli mevtin lafz-ı vahşet ihtivâsında.
Durur alçaklığın âh yetîmin i'tilâsında.

Yüzün manzûr her seng-i mezârın mâverasında,
Elin vardır senin her makberin vaz'-ı esâsında !

4

Makâbir hep lisân-ı hâl ile feryâd ederlerken,
O feryâdın içinden bir zafer âvazı duydum ben !
Vegâ Meydanı bir müdhiş mezâr-istân pür şîven...
Kırık bir seng kabrin bence hiç bir farkı yok zâten,
(Hüvelbâkî) si eksik bir takım tâk-ı zaferlerden

5

Budur meydân-ı harb işte : Ufuklar zâr zâr olmuş;
Lisânlar münce mid, ebkem .. Dehenler târmâr olmuş;
Tahaccür eylemiş şekiller seng-i mezâr olmuş !
Cebeller türbet olmuşdur, ağaçlar türbedâr olmuş;
Zemîn hem makber olmuş, hem firâş-ı ihtizâr olmuş !

Resimli Kitab , Kânûn-ı Evvel 1325

S. 15 , s. 197

Bahriye Şarkısı

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Deryâ ki vatan nâmı alan mâderimizdir;
Her katresi baksan küre-i diğërimizdir,
Her mevcesi tâbut semâ peykerimizdir,
Her cûşîşi Allah'a varan makberimizdir.

Bir ferdimiz öldükçe yaşar koca bir millet..
Gitmek ebedi ömr ile ukbâya ne devlet!
Dünyalara kalsın yine dünyadaki zillet!
Yok basdığımız yerde böyle hâk-i mezellet!

Her meylimiz yatmada na'şında kefen yok:
Bir rûh-ı mücerred ki o, dûşunda beden yok.
Bak kabr-i hazîninde bile hâk-i vatan yok,
Bir makberi yok, zâiri yok, mâtem eden yok!

Lâkin bu vatan hâk-i mezar olmaya gelmez,
Topraksa da toprak gibi hâr olmaya gelmez!
Millet hele bir zâir-i zâr olmaya gelmez.
Âtî ki seherdir, şeb târ olmaya gelmez.

Döndükçe ecel şevk ile pîrâmenimizde,
Dönmez yürürüz kanlı kefen gerdenimizde!
Hûn-âb-ı şehâdet lekesiz dâmenimizde:
Envâr-ı şafaktır yıkanır sanki denizde!

Girmiş yatıyor kalb-i vefâdârına ecdâd..
Deryâ bize bîgâne değil, makber mu'tad!
Her mevce-i pâkinde nihân bir ebedî yâd,
Bir yâd-ı şehâmet ki unutmaz onu ahfâd.

İnsanda da, toprakda da her yerde vatan var:
Bak unsur-ı hâkîsine, mâderde vatan var;
Bak hâk-i siyeh-rengine, makberde vatan var;
Göklerde büyük arş ise, yerlerde vatan var!

Ölmezsek eğer millet için şanlarımızla:
Feryâd ederiz Hâlîka ummanlarımızla,
Tûfânları tasvîr kılan kanlarımızla
Bir sâika şeklindeki vicdanlarımızla.

Âfâk-ı şehâdette yüzen rûh-u necîbe
Dünyada mezar olmaya şâyeste mi Kâ'be?

Arş olmalıdır yerde kalan na'sına türbe,
Kur'ân da hitâb-ı ezeliyle kitâbe!

Sırat-ı Müstakîm, 29 Nisan 326
S.88, s. 170

Girid

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Ey mezarlardan derin yüksek zemîn-i inhitât,
Ey cezîre, ey mezar, ey makber-i deryâ muhât ;

Her yerin bir hufredir açmış dehân-ı kinini !
Yutmak ister milletin âtî-yi nur-âginini !

İskeletler, tayflar manzûr olur senden bana ...
Giryelerden, âhlardan mı edilmişsin binâ ?

Pek karanlıksın – Niçin ? – mâtem denen şey sen misin ?
Sûziş-i cismin nedir, bir misal-i medfen misin !

Na's pâ bir câmisin, bir ser-nigûn tertib misin ?
Nutka gelmiş bir hayâlet, tayf-ı pür nekbet misin !

Fâciât îrâd edersek, nâkil-i efsânesin ...
Mevt-i hâil, makber-i mazlûme misin, anlat nesin !

Bir güneşsin nûrunun mâziler olmuş mağribi ;
Kabre nâzil, mevte mâilsin karanlıklar gibi !

Benzemişsin bin şehidin medfen-i dilhûnuna ;
Kiymaz insan basmaya hâk-i cesed meşhûnuna !

Âsman-ı fevkinde gûya türbet-i ulviyyedir ;
Pîşgâhınında deniz bir bî-nihâyet giryedir !

Sanki bir lâşesin deryâya atmışlar seni,
Kelb-tıynet, karga mâhiyetli bin şahs-ı denî

Sîne-i fersûde ki konmuş didiklerler bütün ;
Sâyebânın bir alay şebâl-i sâfildir bugün.

Her şükûfen hûn-u rengarenk mâhiyetlidir ;
Taşların bir nûr-u bâriddir ki pek zulmetlidir.

Yıldırımlardır bütün şeb-i tâb-ı leyl nikbetin,
Berk-i hûnun şekli almıştır solup benzin, betin !

Ah. Zulmetdir fecâîdir senin her bir yerin :
Nursuz meş'alelerin, meş'al-i cûdâ mâbetlerin.

Ah Leylin benziyor bir serv-i mâtem-pervere,
Senin kabrin huzme-i mehtâbdır düşmüş yere !

*

Yok ne bir makber ne bir meytsin ey zulmetserâ ;
Zî-hayat olmakta aynımsın benim sen âdetâ :

Bak şu deryânın – sen ey zulm-ü beşer nâzîçesi –
Hâdisât-ı dehri tasvir eyliyor her mevcesi

Sen onun emvâcına, ben de şuûn-u ummânına,
Zulmet-i müstakbelin pehnâ-yı bî-pâyânına

Düşmüşüz; yoktur seninle beynimizde farkımız.
Muzlim olmakda bugün birdir bizim âfâkımız.

Bende var bir kalb-i vîran, sende var vîrâneler ;
Bende zulmetler nümâyân, sende mazlûm sahneler

Tâlî' millet miyiz ki böyle zulmet-perveriz ?
Şeb miyiz, mâzî miyiz, bilmem ; o rütbe benzeriz !

Resimli Kitab, Mayıs 1326 ,
S. 20 , s. 654

Verdânî *
yahud
Ruhundan Evvel Semâya Yükselmiş Bir Cesed

- M. Enver Bey'e -

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

İnsan bakıb üfûlüne ey nûr-ı müstetir
Göklerde salb olunmanı mi'râca benzetir
Peyveste-i Hudâ geçinirken müfekkirem
Varmaz asıldığıın yere ey na'ş-ı muhterem
Sen salb olunmadın, hayır, aşdın sehâibi
Yükseldin âsmânlara da'vâ-yi hakk gibi
Bir kabza hâk olan bu yığın medfenin değil
Türbendeki bu na'ş-ı perîşân senin değil
Sen ölmedin senin olamaz bence medfenin
Ölsen de ölmesen de fezâlar yerin senin
Ölmez beşer ... Beşerde olan ihtirâs ölür.
Ölmez büyük doğan, evet, âhâd-i nâs ölür ...
Ben böyle kabr-i muazzama kurb-ı Hüdâ derim
Arşın sükût-ı müdhişine i'tilâ derim
Mısırın muhît-i zevk u sefâhat-nisârını

Tezlîl için mi kazdı, kazanlar mezârını
Rakkâseler gerek o muhît-i mezellete
Çokdur ölü, bu na'ş-ı mübârek o millete
Mısırın dehân-ı zevk u sefâhat-nisârı, bak
Olmakda bir dakîkada bin lahn zevke gark
Samtın o savtı susduramaz ey büyük mezar
Kabrin o kavmi ağlatamaz ey şehîd-i zâr
Kabrin o bir kitâb meâli ki kimseler
Bilmez nedir meâli kırâet de etseler
Ümmîsidir bugün o kitabın o memleket
Aç sîne-i kadîdini, ey şanlı iskelet
Git gir mahâfil-i tarab u zevk u işrete
Na'şınla tut o kavmi getir râh-ı gayrete...

Mısırın türâbîdir diyerek hâk-i makberin
Kabr-i mukaddesin olamaz İngilizlerin
Fikrin senin ki olmadı hiç bir dem onların
Kabrin bizimdir olsa bile âlem onların
Bin kabre cilve-zâr oluyor hâkdan büyük
Kabrin senin fakat kürre-i arzdan büyük ....

Bir gâzî-i mübeccel iken nâmın ... İhtimâl
Kâtil diyen de var sana ey na'ş-ı bî-zevâl
Bilmem ki bir hatâ mıdır ey muhterem nebî
Katl eylemek denîleri halk eylemek gibi ?..
Bir ferdi öldürüb bütün efrâd-ı milleti
İhyâ eden de kâtil ise ... Katiliyyeti
Taktîs eder şu kalb-i harâbım, hüviyyetim
Bir böyle iftirâsa fedâ âdemiyyetim!
Bir şemsdir o alçağı katl eyleyen elin
Bir leydir fezâlara zulmetli maktelin ...
Kâtiler aynıdır şu türâb-ı mezelletin
Sen asmânısın kürre-i âdemiyyetin

Mihrâbsın önünde eder nûr-ı Hakk zuhûr
Bir Ka'besin içinde durur bir cihân-ı nûr

Zulmün ki hâkden ezelf bir serîridir
Nev'ibeşer raiyeti yâhûd esîridir
Sen lahd-i nekbet açdın o taht-ı müdebdebe
Sen zulm ile muhârebe etdin muhârebe ...
Bir ferdsin bakılsa fakat sen bir ordusun
Eninde ey tarab sadâları, ey sayhalar, susun
Feryâd-ı Hakk u ma'deletin âh milletin
Bir ma'kesi olan bu şehîd-i hamiiyetin

Koynunda işte yatmada bir na'ş-ı lâ-yemût
Ey Mısr-ı pür tarab, evet ey Kâhire, sükût !...
Sussun sarîr-i zevk u tarab ... Na'me-i heves
Rahat bırak şu makberi artık sadânı kes ...
Bir İngiliz metâsın ey ip değil misin
Boğdun güzîde bir Arabı ukdelenmeden
Boğdun ...Mezar-ı muhteremi gerçi yerdedir
Kalbi fezâda işte fakat na'ş-ı ukdedir.

* Mısr'da bir köy veya Tunus sahillerinde bir belde. Mısr ve Tunus'ta bir aile adı.

Sırat-ı Müstakîm, 9 Eylül 1326

S.107, s.38

**Harîk-i hâin ve hâil musablarına beş bin beş yüz liradan müteşekkil
bir servet îâne buyuran " Bhopal " hâkime-i zîşânı Şah Cihan**

Bigüm hazretleri hakkında

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Ba'zen beşer kanmış evet gerçi maşrıkın
Ba'zen cerîhalar kurur tîr-i berk-ı müşfikin
Ey seyf-i saltanatdaki pûlâd-ı muhterem.

Yangın ki bir cerîhasıdır hânümanların,
Gökden yağın o karha-i duzahnişânların
İtfâ-yı ıztırâbına şâhâne bir kerem,
Şâhâne bir kılıç oluyor işte rehnümâ
Seyf-i sehâna her yer onun mülkü dâimâ

Kesmez,cerîha-i beşere iltiyâm verir,
Seyf-i sehâna âhen-i pür nûr-ı giryedir;
Bedbîn olan gözümle bugün görmek isterim:
Her seyf-i saltanatda o rikkatde bir demir.

Seyf-i sehâya münferiden işte bağladın,
Hindin vakûr hâkimesi ey büyük kadın ...

Yokdur belinde gerçi evet seyf-i satvetin;
Seyf-i sahâvetin yetişir feth-i â'leme.
Yangın harâbesinde de var zıll-ı re'fetin,
Ey saltanat şükûfesi, ey şanlı hâkime.

Hindin ki muhteşem gülüsün, bin harâbeye
Saçdın bitib tükenmeyecek bûy-ı teslîye ...

Sırat-ı Mustakîm, 27 Temmuz 1327

S. 153, s. 304

Çanakkale'den Kaçanlar

- İngilizlere -

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Târih mürekkeble yazılmaz, onu her gün
Tevdîn eder akmaktan usanmaz kanı Türk'ün
Türk'ün ki eğer nâmını etmezse zaman yâd,
Târihini milletlere eyler gider inşâd
Pürvelevele bir sel kesilib hûn-ı cerîsi
Osmanlıların kanlarıdır vak'a nevîsi !...
Siz, işte bu fitrattaki bir kavme tecâvüz
Etmişdiniz ama, o sâlâbetli o gürbüz
Hûnâb-ı celâdet sizi emvâcına gömdü;
Dârâtını matbuanızın tâcına gömdü.
Sizlerde fakat sade hayâtın adı varmış,
Türk'ün kanı etmiş de temas öyle kızarmış
Târihinizin çehre-i bî-his ve hayâsı!
Askerleriniz fenn-i firârın ulemâsı!

Kimdir bu kaçanlar, kızınız mı, karınız mı?
Cidden o mehâbetli deridnotlarınız mı?
Bir şâibe şeklinde duran öyle denizde,
Nâmusunuzun derbeder enkâzını bizde
Askerleriniz zannediyor aldanyorduk!...
İngiltere ey maskeli haydûd-u müdebdeb;
Ey arzı soyan rahat akvâmı çalan heb.
Biz kavmini millet, seni devlet sanıyorduk!
Git tayf u hayâlet gibi mâzîye rakîk ol,
Çık rahne-i müstakbele kıta'-ı tarîk ol
Müstemleke çal, çullar aşır, kâfileler soy
Git süfre-i akvâma sokul bad-ı hevâ doy;

At armanı örneğini...Ok, balta, asâ bul
Sen ey çete efrâdına hûn-în rüseâ' bul,
Harb etme fakat; tıgını râyatımı kır, at;
Kâfi sana bir pençe-i gâret-i yed-i sirkat.

- Fransızlara -

Ey Paris, evet ey koca fecr-i medeniyet,
Lâyık mı o gölge bile bu teşrîk-i hüviyyet
İnsanlığı her dindeki insanlara bir diyen!
Birleşmeyi âmâl için efkâr için âyin
Şefkâtle kucaklaşmayı evzâ'-ı ibâdet
Yapmak, der ü dîvarı anlardan ibâret
Bir ma'bed-i fikr eylemek inşâ emlâkdan.
Efserleri ilgâ eser-i bî-bedelindi.
Eyvanları bir hufre kılub kubbe yele,
Mâzîyi yıkub putları ucûbeleriyle,
Müstakbeli mezru' ziyâ bir küre-i nûr
Yapmak sana muhtasıddı bu mefkûre-i mebrûr.
Hep nûr ve ziyâ tahammî saçub arz-ı denîye,
Toprakları bir başka hasad-ı medenîye
Bir sîne-i hassâs edebilmekdi merâkın
İnsan idi, beyn-i ilmiyât idi nâmın
İnsanlık o bir mevrâ'n olmuşdu müzehheb;
Şairleri, âlîleri asrın, amelen hep.
Bunlar meğer efsâne, meğer kizb-i mutantan!..
Sensin yine âfâkı dumanlarla karartan;
Sensin sulayan arzı yine hûn-ı beşerle
İnsan kanı bulmazsan eğer işin gökle
Vahşette terakkî yine pür silm-i âmâl;
Sensin yine insanı itüb eyleyen idhâl
Ukbâya serây-ı medeniyyet eşiğinden;
Ehrâm-ı temeddün yine insan kemiğinden;
Türk'ün kanıdır kavminizin maksâdı hâlâ,
Ecsâdımızın toprağı doldurmadı hâlâ,

Hayret, ne derin bir uçurum gayz-ı deniz.
En hisliniz, en fâzılınız, en medeniniz,
Türk'ün kanı mezc ederek hakkın adıyla,
Tersîm eder âmâlini kartal kanadıyla.
Kanlarla tezyin ne demek ey vatan-ı fen?
Çöller bile ümmî şefkâtlerle müzeyyen!...
Yokdur şefkât nâmına olsun, koca Paris
Kalbinde, şerâyîn-i şuûnunda neden, his?
Ey fecr-i asr-ı dâdesi ilmin o semânın.
Binlerle fuhûlün, üdebânın, ulemânın,
Altındaki yorgun mütefekkir buruşuklar,
Şelâle-i efkâra hayâl olmuş ufuklar;
Eflâka hurûşân o müesser o mebâni;
Heykeller, o taşlardaki hiss-i müteennî;
Asâra güzergâh vakûr olmuş alınlar;
Pîşânî-i şöhretleri zî-hâle kadınlar,
Meş'alleri, şehbâl-i perîyâneleriyle
İrfanlara bir efser olan defneleriyle
Gelmiş seni süslerse de... Kalbin yine heyhât
Bir bâdiyedir: Etme o süslerle mübâkat.
Çehren: medenî velveleler, fabrikalar hep.
Kalbin: Uçurumlar, kayalar. Sâikalar hep.
Tevkîf için âtiyi kolundan yakalarsın,
A'sârı şakîler bağlar ve boğarsın;
Ey tüller ipekler bürüsün şehr-i mehâsin,
Bir kanlı palâspâreye lâyük bedevinin!
İrfân-ı beşer meş'ale ey hisli Fransa,
Vidânının umkunda eğer sâmia varsa
İnsanlığın âlâmını feryâdını dinle;
Fahr et o zaman (Panteon)un (Enuelid) nle!

Harb Mecmuası, Şubat 1331

S. 5 , s. 68-69

Kolunu Harb Meydanında Bırakmış Bir Asker *

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün

Geçdin o kesik kolla önümden mütebessüm
Bir gözyaşı bir ukde-i muzlim gibi hissim
Toplandı merâretle gelip gözbebeğimde;
Çarpıştı o mazlûm o kesik koldaki ukde
Dîdemdeki mâtemli merâretli düğümle;
Bakdım o zaman çehrene zulmetli gözümle
Bir berk-ü bükâ kavradı a'sâbımı yakdı,
İdrâkimi îmânımı hatta yakacaktı ...
Her şey düşecek devrilecek ... Sâde ayakda
Bir sayha-i inkâr müebbed kalacak da,
Beynimde bu muzlim sesimin velvesiyle,
Ağzımda kanâatlerimin son nefesiyle,
Rabbim bu kesik kol ne demektir ? Soracaktım
İsyân edecek, ağlayacak, haykıracaktım ...
Asî idi, meftûr idi, mecnûn idi hissim !
Geçdin yine ey genç önümden mütebessim,
Bir kal'a vekârındaki göğsünle başınla
Bakdın bana lâkayd o muazzam bakışınla
Dermiş gibi : "Bir erkeğe kâfi mi değil, sus,
Bir sîne-i mağrûr ile bir cebhe-i nâmûs."
Kalbimle başım etdi o dem sanki tesâdüm
Bir mantık-ı hassâs ile bir hayli düşündüm;
Ma'nâ-yı kaderden müteellim, müteşekkî
Ey genç hayâlinle konuştum da dedim ki:
"Evlâdın eğer varsa elinden tutacak el,
Hemşîre-i hassasına bir ufk-ı muhayyel,
Bir ufk-ı müzehher kuracak dest-i nevâziş

Yokdur, o kerîm el ne için sanki kesilmiş !
Yok zevcene bir halka-i tatmîn olacak kol:
Boşluk uçurum artık o bî-çâreye sağ, sol"
Hâşâ, bu benim sözlerimin safsata hepsi,
Milletle vatan hislerinin âile hissi
Bir makteli, bir taşlanacak makberidir hep
İnsanlara tek âile milletleridir hep.
Hep âile-perver babalar olsa bu ordu,
Evler uçurum âileler gölge olurdu ...
A'sâb-ı hamîyyetde yanan kan, o cerî kan
Olmazsa çamur kütesidir gölgedir insan!
Hicrân-ı vatan zehri, o ateş, o cehennem
Yandıkça hayâlimde sırdır_bedrânem
Boşluklara çarpar tutacak şeyi bulamaz da ;
Sağlamdır elim, belki metânetli biraz da,
Lakin bu kavî kolla da bulmam tutacak yer:
Tuttukça düşer hepsi, ne mihrâb ne minber ...
Derken, bu kesik kolla gelir onları bir bir
Düşdüklere yerden mütehevvir, mütecebbir
Bir azm-i hürûşanla tutar, kaldırır, a'lâ
Eylersin ; iner kalbe emel, ma'bede Mevlâ !
Setretme sakat şeklini, çek sarığın kaldır,
Bak işte (Venüs) âbide-i hüsn-ü sakatdır.
Harbin yine beyninde öten kûs-ı zaferle,
Gâlib gelen ellerdeki nâmûs-ı zaferle,
Ay yıldızımız meş'al-i milliyetimizle,
Hayr-ül halef-i fecr olan râyetimizle,
Bir hacle-i pür tantana kursun sana millet,
Dursun bu kesik kolda arûs-ı ebediyet !...

Harb Mecmûası , Nisan 1332
S. 8, s. 122

* Bu şiir daha sonra "Çınaraltı" dergisinde (8 Mayıs 1943, S.85, s.9) kısaltılarak ve dizelerinde değişiklikler yapılarak "Kolu Kesik Askere" adıyla yayımlanmış ve bu haliyle "Türkün Şehnâmesinden" adlı şiir kitabına alınmıştır.

Serhaddeki Askere

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Deden şehnâmeler mağbûtı bir çok vak'alar yapmış,
Cesedden dâstânlar, rûhdan mecmûalar yapmış;

Senin necdetli hûnından da oğlun şâh eser bekler,
Bedâyi' ihtirâ' eyler ölüm bahsinde erkekler.

Vücûdun muktedir olmaz da na'sın kurtarır belki !
Halâs etmek ne devlet na'ş-ı fersûdenle bir mülkü!

Gelir tayfın kadîdin tahtı bekler tâcî hıfz eyler;
Çıkan rûhun uçar ulviyet-i mi'râcî hıfz eyler.

Bugün na'ş-ı nebî gelmiş senin azminde medfûndur,
Cömerd olmazsa din uğrunda hûnın Ka'be dil-hûndur;

Sen olmazsan yarın yokdur vatan nâmında bir toprak,
Bugün cevval elin tutmazsa bezdir tapdığın bayrak!

Bugün hallet muallâk kalmasın ma'bedlerin târı,
Yarın dünyada yer bulmaz alınlar secde mikdârı!

Dilersen pâ-y-ı tahtın olmasın hicranlı kalbinde,
Süleymân'ın, Selim'in, Fâtih'in destârı bir ukde;

Dilersen yapmasın düşman hükümdârını ey bedbaht;
Yarın hep pâd-şâhân-ı selef sandukasından taht;

Dilersen gezmesin zilletli hüsrânlarla yerlerde,
Eğilmek bilmeyen cebhen Hudâ'dan başka bir ferde;

Cerî göğsünde kan lâzım, gayûr alında bir çok ter,
Bugün ceddin kadar gayret yetişmez fazla azm ister!

Muazzam altı asrın imtidâd-ı nûru nesc etmiş
Gelib târîhinin sırtında bir şîrâze-î müdhiş;

Evet lakin, bugün ecrâmı sarsan gird-bâd işte
Hilâlinden bırakmak istemez bir parça ser-rişte;

Elin gevşerse şâyed bir ufak meyl-i rehâvetle ,
Düşer sıyıtıyla mağrûr olduğun bayrak mezelletle,

Kopar târîhinin şîrâze-î te'yîdi bir günde,
Hazân-ı saltanat ağlar uçan yapraklar üstünde !

Bugün azmin hurûşan olmamış, yâhûd gecikmişse
Yarın artık ne ferdâ var ne bir yer var ne bir kimse!

Ne dârâtın ne târîhin kalır her şey biter her şey;
Çürür tâbût-ı devlet gün geçib gitdikçe pey-der-pey ...

Evet, ani ölüm bir kurtuluş bir zevkdir, lâkin
Felâketdir ki tedrîcen biter enkâzı bir mülkün.

Ezilmek istemezsen sen vatan enkâzı altında
Yetiş te'yîde kâdir ellerin var haydi vaktinde.

Yetişdin, bezl-i can bezl-i emel bezl-i ıyâl etdin;
Ecelle âşinâ çıktım , ölümle hasbîhâl etdin;

Fakat dört beş yıl evvel tam aman Yârab ne sarsardı,
Beyaz alında bir zıll bir çamur bir kirli şey vardı,

Yıkanmış parlıyor artık bugün hûn-u necîbinle;
Değil arkanla artık işte tam göğsünle kalbinle

Gelib çarpışdı âdâ-yı vatan bir dalga şeklinde;
Cerî göğsün demir tıynetli bir sâhil kadar zinde,

O alçak dalganın pîşinde yükseldikçe yükseldi,
Çıkıp ser şâhik-i a'sâr ucundan burca yükseldi!

Tahakküm eyledin âfâka , hâkim oldun eflâke,
Görünmez oldu bilsem nerdedir düşman denen gölge?[*]

Fakat fahr etme erkendir, vazîfen bitmemişdir bak
Yed-i âdâyâ geçmiş inleyen mâtem tutan toprak

Nedir bildin mi? Nâmûs-ı siyeh-bahtındır , ey erkek!
Kolaydır belki can vermek, fakat güç memleket vermek!

Girîbân-ı vatandır bekliyor bir dest-i istirdâd,
O topraklar ki zerrâtında inler bir yığın ecsâd!

**Harb Mecmûası, Kânûn-ı Evvel 1332
S. 15, s. 226**

Beynelmileliyet ve Milliyet *

(.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

Fa'lün (Bahr-i Remel)

Yanıyor, kalbine âtînin oyulmuş bir ocak;
O ne mûnis ne mübârek bir alev, fecr olacak !

---

[*] Çanakkale

Nûrdan kollara kan saçlı alevler münkâd,
Her çekiç darbesi bir fecr ediyorken îkad,
Gölgeler, an'aneler paslı birer örs oluyor;
Cevv-i a'sâra o darbeyle kıvılcım doluyor !
Düşüyor safsatalar,devriliyor vâhimeler:
Pây-i a'sâra birer ârıza olmuş kümeler !...
Yıkıyor hısn-ı hurâfâtı verib hep el ele,
Yıldırım kollu ziyâ pençeli bir çok amele.
Doğuyor yerde sihr sîneli gök şa'saalı
Öyle bir belde ki ufkunda güneşler asılı
Kürenin ma'rekesiz, mahkemesiz, mahbessiz
Sathı bir huld-ı hayâli gibi ıssız sessiz ...
Ne top âvâzesi kalmış ne kılıç şa'saası.
Unutulmuş yerin artık o asr-dâde yası .
Artık ikkil-i zafer yok, mütesâvî başlar;
Süngü yok, za'fa sıyânet uzatan kollar var.
Artık ensâle tahakküm edemez bir mermi;
Kanı bir hâle yapan vak'anüvisin kalemi
Kuru bir dal gibi lebrîz-i hazândır artık;
Bu kadar göz yaşı çokdur onu pek çok suladık.
Ayırıp herkesin âmâlini bayrak boyası
Tığ-i teshîre çöken kanlı merâretli pası
Nazar-ı hayrete bir fecr-i mefâhir yapacak
Şeb-i evhâm o da göklerde nihân olmuş, bak.
Birleşib cebhelerin Hakk'a ibâdet edişi
Kavuramaz vahdet-i sâni' denilen bir güneşi
Kubbeler, küngüreler artık o sun'î gökler ;
Çünkü tâatkede-i arza şu tek kubbe yeter;
Çünkü âyât için ânât-ı ziyâdır kelime,
Çünkü ma'bûdu saçar her yere nûkhet, nağme;
Hakk yapar neyyir-î îmân gibi leyl-i şirki
Huzme-i zâtına menşûr muhallil çünkü!
Her taraf velvelesiz, hâilesiz, heykelsiz,

Ne kemikten kümeler var ne de hûnîn bir iz;
Sâde hislerle emellerle müzeyyendir yer ..
Kadd-i mevzûnunu artık o vakûr âbideler
İstihvanpâre-i hem-nev'ime medyun olarak
Hâki tazyîk edemez, tak-î zafersiz toprak!...
Silinib sîne-i râyât-ı milelden şu boya,
Sarıyor her yeri tûfân kesilen nûr u ziyâ!..

*

Ne dedim!.. Vâhimedir nûr u ziyânın nâmı.
Tozlu mihrâbımı, Kur'anımı , bez bayrağımı
Bana bir gâye yapan yer bu mukaddes yerler
Bence dünyaya o dünyadaki her nûra değer.
Bu kadar fâcialar etdi ki artık te'min
« Milletim nev' -i beşerdir vatanım rûy-ı zemîn»
Sözü bir vâhimedir, fâciadır, müdhikedir;
Kürenin iç yüzü medfen, dışı bir ma'rekedir.
Bence bir rûy-ı zemîn var ki vatan nâmında !
Küre, menfûrum olur, sath-ı siyeh-fâmında
Kavmimin, bayrağımın hissesi şâyed azsa;
İstemem nûru eğer şekli hilâl olmazsa !...

**Harb Mecmûası, Kânûn-ı Evvel 1333
S. 24, s. 374**

* Bu şiir daha sonra “Çınaraltı” dergisinde (15 Mayıs 1943, S.86, s.9) kısaltılarak ve dizelerinde değişiklikler yapılarak yayımlanmış ve bu haliyle “Türkün Şehnâmesinden” adlı şiir kitabına alınmıştır.

Kahbeler

(. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

Fa'lün (Bahr-i Remel)

Bu çamur belki bir anneydi basın dikkatle ;
Belki bir anneyi besler bu kiralık etle ;

Belki bir meşheridir cildinin, en son malının ;
Belki koynunda şu bed-mest adamın, sar'alinın ;
Bu alev saçlı hayalet biraz ekmek aradı.
Belki üç yavruya bir dane melektir bu cadı.
Seyrederken onu dolsaydı eğer gözlerimiz,
Leke zannettiğimiz yüz bakacaktık ki : Temiz !
İstemem dinmeyecek yaş, bana bir damla verin,
Yıkayım hepsini öğrendiğiniz çehrelerin !...

Güneş , 1 Mart 1928

S. 5 , s. 2

Yirmi Yıl Evvel Bugün !

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün

Bir devri değiştirdi bugün yirmi yıl evvel,
Göklerde karanlıkları râm etti de bir el.

Yurdun ki büyük nûra babandan alışıktır;
Ey Türkün asıl oğlu senin hakkın ışıktır.

Taştan bile sağlamsın, ağaçtan bile gürbüz;
Alnında güneş doğdu, uyunmaz güpegündüz.

Yıldızlar, ışıklardır, alevlerdir akan sel;
Yüksel, güneşin doğduğu son noktaya yüksel !

Çınaraltı, 30 I.Teşrin 1943

S. 110 , s. 9

Mâziyi Anarken...

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Zannetme ki hep fırtınadan zelzeledendi,
Devler diye baktıkların insandı, dedendi.

Târihine yalnız kılıcın gölgesi azdı,
İrkin medeniyetti, güneşsiz yaşamazdı.

Heykellere benzerdi Süleyman görünürken,
Ceddin sekiz on harbe girer öyle ölürken,

Bâki gelir ağıardı, Sinan türbe yapardı,
Al kanda yüzen elde de bir meş'ale vardı.

Ecdâdına yalnız kılıcın lem'ası azdı,
Onlar medeniyetti, güneşsiz yapamazdı !

Çınaraltı , 20 Şubat 1943

S. 74 , s. 9

Mâzînin Sesi

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Doğmuş ta bu Devlet Edebâli'nin evinde
Akmıştı bütün kan seli îman alevinde.

Üç asra fetihler dolu rüyâyı koyanlar,
Boydan boya Târihe uzanmış uyuyanlar,

Osman gibiler, sonra Süleyman gibilerdi;
Ceddin o çelik rûhunu dağlarda bilerdi.

Yoksun, kuru topraktan ibâret vatanınla,
Târihini yazmazsan eğer sen de kanınla !

Çınaraltı , 13 Mart 1943
S. 77 , s. 8

Heykeli önünde

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün)

Senelerdir, hani beklerdik o heykel bu mudur?
Söndü sandıkları bir fecri yakan el bu mudur?

Bu mudur, haykıran âtilere Türk olduğunu?
Hani düşmüştüm, o bir hamlede kaldırdı, bu mu?

Hani gördükçe kaçır hâdiseler, fırtınalar,
Hani kim baksa görür ufku aşan bir dağ var,

O mu sığmış ebediyyen bu taşın gövdesine?
Bu mudur kalbine bir milleti basmış sîne?

Hani haykırsa mezarlar uzanır, kalkarmış?
Hani bir darbede üç devri ayırmış, yarmış,

Sağı bitmez gece olmuş, solu sönmez gündüz?
Hani dün Akdeniz'in ürpererek baktığı yüz?

Hani târâh ile takvimi aşır Dumlupınar,
Gelecek günler, o isterse, Sakarya'yla akar?

Hani hicranlara his, hislere dil vermiştir?
Hani bir millet öbür millete göstermiştir?

İrkimin doğduğu yerdir, başının değdiği yer;
O kadar yükselemez şâhikalar, heykeller...

Ne tabiât, ne de sanat o kadar haykıramaz.
Söylüyorken seni bir âbide anlarsa biraz,
Tuncunun dalgası, girdabı kalır yamyası;
Ne demeksin şaşırır vak'aların nâtıkası.

Kalemin râşesi ancak heceler maksadını,
Boya rüyânı görür, sayha sayıklar adını.

Bilirim, taşlara sanatla sığar enginler,
Seni söylerse fakat taş kekeler, tunç inler!

Çınaraltı , 25 Mart 1944

S.131 , s.3

Barbaros'un Heykeli Önünde

- ABİDİN DAVER'e -

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Çizgi şeklinde alıp mermerin ölmez sesini,
Hem Sinan, hem de Süleyman'dı yapan türbesini (*).

Aldı lâkin İnönü'nden Atatürk'ün elini,
Dikti neslim bugün âtiye onun heykelini.

Yeniden gördüm asırlarda fetihler çağını,
Bir alev parçası halinde koşan sancağımı;

Yeniden atlarımın koştı Cezayir'de izi;
Yeniden almışa döndüm o güzel Akdeniz'i...

Ey suyun halkalanan, dalgalanan binbir atı,
Denizin dört asır evvelki gazâ saltanatı,

Bakınız artık o dağdan utanıp kaçtı yosun;
Bakınız işte nihâyet adı var Barbaros'un.

Varamaz âbideler lâkin onun maksadına,
Mermerin hâresi, tunçun sesi azdır adına.

Onu haykırmak için binbir ufuk aşmalıdır,
Yeleler takmalıdır ses canavarlaşmalıdır.

(*) Barbaros, türbesini kendi hayatında yaptırmakla beraber , Sinan'ın mimarı olduğu
bu türbe Süleyman devrinin eseridir.

Çınaraltı , 1 Nisan 1944
S.132, s.3

Toprağın Sesi

(.._ _ / .._ _ / .._ _ / .._ _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Dökülen kanlara doymazdı ne Hind ufku, ne Çin:

O cömert unsuru saçmıştı baban, yurdun için.

Karadan kal'ası kükrerdi, denizden gemisi;
Duyarım altı asırdan beri hâlâ o sesi.

Görmeyenler de bilirlerdi o âfet kimdi;
Devrinin göğsüne bağdaş kurarak hâkimdi.

Yıkıldılar yurdunu bir gün.... O ayaktaydı yine;
Kanayan yıldızı koynunda tutan aydı yine!

Benzemek zehrini hiç tatmadı, kendiydi baban;
Bir avuç toprağın üstünde efendiydi baban.

Taşların göğsü vurup cedlerinin kalbiyle;
Kâinâtındı şu toprak, bir avuç olsa bile.

Bir avuç toprak için altı asır öldü deden;
Yeter artık, yine ders almayalım geçmişten.

Çınaraltı, 19 Nisan 1944
S. 136, s.5

Mahmud Yesârî'yi Düşünürken

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Fırçayla kalem kuvvete meccânen uşakken;
Sanat ayak altında çamurdan yumuşakken;

Garbın nice şâirlerinin yurdu müzeyken;
Şarkinkilerin evleri dârülacezeyken;

Âlim denen açlar, yarı toklar bir alayken;
Bir tane zekâsıyla Peyami “ budala! ” ken;

Bir yanda dehâlar bile doktorsuz ölürken;
Bir yanda îâneyle Yesârî gömülürken;

En sonra yalancıysa gönüllerdeki his de...
Artık bu nesilden yine sen şâh-eser iste!

Son Posta, 14 Eylül 1945

Arsen Lüpen Okuyan Gence

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Yurdun o kadar çok bereketsiz mi adamca?
Lâzım mıdır oğlum, sana Arsen Lüpen amca?

İrfânına bir türlü Nâimâ çıkamaz mı?
Bir millete Kâtip Çelebi'nin başı az mı?

Mâzîye dal, üstün ne çıkar, tozlanıversin,
Âlem seni millî sanacakmış, sanıversin.

İnkâr edilen ceddine hayretler eden var;
Hâlâ müzeomlardaki raflarda deden var!

Ceddinde yanan kan seni yakmaz da beyazsan;
Târihinin ufkunda da bayraklaşamazsan,

Artık ara git kendini sen başka lisânda,
Yok, kendini artık bulamazsın arasan da!

Son Posta, 21 Eylül 1945

Kümeyle

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Vaktin azıcık varsa eğer, dinle vatandaş;
Yükdür bu benim gövdem için iğreti bir baş.

Yok bir değerim, sâde kafam kendi hatamdır;
İnsan ne zaman, başkası olmazsa adamdır.

Göğsüm büyür, alnımda duran saltanatımdan,
Bir gün yine insem de Muhaclarda atımdan,

Târihime minder gibi bağdaş kurabilsem,
Mesudum o gün, asrımın evlâdı değilsem.

Nûrum gibi ay yıldızımındır alevim de;
Gönlüm gibi kendimle döşenmiştir evim de.

Canfesli, çitarîli, buhurdanlı rafımla
Mâzîyim evet, hoş görüver, her tarafımla.

— Hâlin ebedi şeyleri hiç yok mu ki?
— Vardır;
Bir danesi hiç yazmadığım Dumlupınar'dır.

Bir gün onu yazsan ne çıkar kelimeyle;
Uğrunda kadınlar bile can verdi kümeyle !

Son Posta, 21 Ekim 1945

Fakat - Fakat

(. _ . _ / . _ . _ / . _ . _ / . _ . _)

Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün (Bahr-i Hezec)

Niçin olayların meâli hep böyle "Fakat"lıdır?
Niçin apartmanlar öyle hep beş katlıdır?

Birinci kat kış ortasında yaz kadar sıcak; Fakat...
Soğuklar altı ay sürüp, sonunda kalkacak; Fakat...

Kitabda yatmıyor bugün muhâlefet, muvafakat,
Muhâlefet de var; Fakat... Muvafakat da var, Fakat...

Filân adam, lâtif adam, zarif adam, evet; Fakat...
Nişantaşı'nda fazlasıyla var kıvırcık et; Fakat...

Yabancı memleket değil, bizimdir Aksaray; Fakat...
Bizim ışık elektrik, onun ziyası Ay fakat.

Biraz bakılsa köylüdür alevsiz ev, dumansız ev;
Fakat bütün şehirlidir tüten ocak, uçan alev.

Evet bütün şehirlidir yeşil konak, beyaz yalı;
Geniş yanak Hisarlıdır, büyük karn Tarabyalı;

Fakat kemik Torosludur, Sivaslıdır, Tokatlıdır;
Niçin bizim mahallelerde beldeler “Fakat”lıdır?

Son Posta, 27 Kasım 1945

Yalandır

« Aynı dinde ve aynı kültürdeki insanların
birbirlerini boğazladıkları son savaşın önünde »

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / feûlün (Bahr-i Hezec)

Fikrin kocaman kubbesi bir ters uçurumdur,
Nûr ismi verirler: Yalanın yaktığı mumdur.

En canlı ışık yatsı zamanında söner de!
Nûrun adı var, kendisi yoktur, hani nerede?

Başlarda kanaat de yalan, zan da yalandır;
Ellerde adalet de, o mîzan da yalandır.

Şefkat gibi, vicdan gibi, irfan da yalandır;
Hak turfa yalandır, adı turfanda yalandır.

Din habbedir, üstünde duran kubbe yalandır;
İman da masaldır, o da yoktur be!.. Yalandır!

Milyonca yalandır Şu savaŐtan beri hattâ
Mektep de, kitap da!

Son Posta, 21 Aralık 1945

Türk Öğretmenine

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Bazan ölüler yurdu korur, bazı da sağlar;
Göz nûru karışmazsa Şahadet kanı ağlar.

Yoksulluğun ufkunda erirken bile mağrur,
Sensin o hazin nûr, o derin nûr, o büyük nûr.

Hoşnutsun, eğilmiş okuyorsan, yazıyorsan;
Ey terli alın, ey güneşin öptüğü insan,

Şöhret aramaz, Şân aramaz, nâm aramazsın;
Cemiyetin omzunda da yokmuş kadar azsın!

İlmin sesi haykırmaz; ilim Şarlatan olmaz,
Sessiz de seven yoksa vatanlar vatan olmaz!

Sen yurdunu haykırmayarak gizli seversin.
KalmıŐsa eğer, ömrümü Tanrım sana versin.

Son Posta, 22 Aralık 1945

Karlofça Değildir

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Yurdumda felâket doğurur tek ana yoktur
Ufkumda da Türk ismi taşır fırtına yoktur.

Yırtılmaz, asırlarca şafaktan örülen bez;
Târihimin ay yıldızı süngüyle sökülmez;

Çalmaz onu katil de tabancayla, pusuyla;
Vermez sana namusunu ırkım tapusuyla!

Karşıdaki el: Türk'ü yapan, Türk'ü yazandır;
Karlofça değildir, bu Lozan'dır, bu Lozan'dır !

Bir millet, evet nâmını yazmışsa kanıyla
Oynanmaz o ırkın vatanıyla.

Son Posta, 28 Aralık 1945

Lâzımsa Verirler

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Her yüz acı bir genç ölünün dünkü yasıyla;
Her yer dolu bir başka şehidin anasıyla!

Zaten analar bizde kabirsiz yaşamazlar;
Zaten ne kadar gülse güneş... Anlaşamazlar !

Zaten analar bizde çocuksuz analardır;
Hep böyle susarlar, uyuyan fırtınalardır !

Düşman o susan matemini bir yanda bıraksın;
Serhadde duran ordu onundur, buna baksın !

Hâlâ o kadınlar ölü lâzımsa verirler !
Hâlâ yenidir, « Doksan üç »ündür şu kabirler !

Son Posta , 29 Aralık 1945

Tabiat Ressamına

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / _ _)

Fâilâtün / Feiâtün / Feilâtün / Fa'lün (Bahr-i Remel)

Lütfen anlat bana ey milletimin ressamı,
Vatan uğrunda ölüp gitmiş olanlar sağ mı?

Onların fecri senin hangi muşambanda yanar?
Yoksa yanlış mı benimdir dediğim Dumlupınar?

O çiçek resmi güzeldir, bu ağaç resmi iyi;
Severim ben de ağaçtır dediğin âbideyi;

Lâkin uğrumda ölenlerden ağaçlar çok mu?
Yoksa, hâşâ, İnönü'm yok mu, Sakarya'm yok mu?

Hangi tablonda uzanmış yatıyor mûcizesi?
Nerde renk orjisi hâlinde kurulmuş müzesi?

Çok mudur kanların ummanına bir damla boyan?
Az mıdır fırçana kabrinde isimsiz uyuyan?

Son Posta, 2 Ocak 1946

Çiftetelli Mûsikicisine

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / _ _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün (Bahr-i Remel)

Arşa varmışken ilâhileri Hâfız Post'un,
Gök denen kubbeyi tutmuşken o binlerce sûtûn,

Böyle bir kubbe yıkılsın mı beş on zelzeleden?
Çiftetelliye uyansın mı mezârında deden?

Ses çıkarmaz ebediyyen uyuyanlar gerçi;
Basma toprak diyerek, başka bir âlemdir içi,

Vardır, efsâneleşen, gökte biten bir kanadı;
Şahlanan, dalgalanan âlemin Itrî'dir adı !

Basma, toprakta bâzan kanayan bir şey var;
Basma, altında onun bir Hacı Arif Bey var!

Basma, koynunda kabirler de cihanlar saklar;
Basma, Osman Dede'dir çiğnediğin topraklar!

O mezar taşları Nûr-âbidelerdir, kırma,
Bitmeyen nârâyı sesdir sanarak haykırma!

Yeter artık seneler var ki bağırdın, durdun,
Sen misin son sesi Itrî'yi veren bir yurdun!

Son Posta, 4 Ocak 1946

Genç Heykeltraşa

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Önce imânını bul, şeklini oy, rûhunu oy;
Sonra ses hâline koy, sonra alev hâline koy;

Sonra Metristepe'den, söyle, neler gördüğünü;
Duymayan bir adamın kalbine girmez İnönü;

Başka ellerdeki ilhamını tuncun gördük;
Bin Karar mermerinin göğsüne sığmaz Atatürk !

Bir anıttan daha çok anlatır, oğlum, o yası,
Yurdumun, ufka oturmuş düşünen bir kayası!

Duyan eller en ufak bir çizgiye dünyâyı katar;
Duyan ellerde taşın kalbi vurur, nabzı atar!

Yaşayan milleti târihe sokar kendi eli;
Yoksa, heyhât, o büyük ismime lâyük değilim!

Son Posta , 5 Ocak 1946

Islık Çalan Genç Şaire

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Sen ki şairsin evet, türküyü terk et de biraz,
Zaferin kaç senedir beklenen şiirini yaz.

Gezdir elden ele bir meş'ale olmuş adamı,
Yoksa ilhâmın uyanmaz Anafarta'ylada mı?

Daha dün aktı o kardeş kanı çağlarcasına...
Ebediyet de sığar bâzı kağıt parçasına !

Sıgmıyor dersen eğer, şiirini yık, nazmını kır;
Zaferin ismini bir kerrecik olsun haykır,

Başka şair onu bir kapkara mermerle yazar;
Bir kasırgayla yazar, titreyen ellerle yazar.

Yazamazsan, bırak artık şu hazin ıslığını;
Hep savaşlarda kararmıştır o sancak yığını!

Son Posta , 11 Ocak 1946

Gök Nostaljisi

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Sen gökleri, zannetme, eğildikçe senindir;
Gökleri « o, benimdir! » diyebildikçe senindir!
Devrin eli ondan bile rüyaları silmiş;
Artık yedi kat gök, o da, bir cadde kesilmiş!

Artık uçacaksın, yakın olmuş, uzak olmuş;
Artık bu ufuklar, o bulutlar sokak olmuş!

Artık güneşin batması yoktur, gece yoktur;
Hak namına, fen namına bir bilmece yoktur!

Hülyaların ardında koşan günler « ömür » mü?
Rüya denilen şey, gece gündüz görülür mü?
Artık şu siyah uykuyu bir parça bıraksan;
Bir yerde yerin yoktur, eğer gökten uzaksan.

Engeller eğer taşsa ısır, dağsa devir, kır;
Yerlerde kalan hakkını gökten yere haykır!

Son Posta, 17 Aralık 1946

Zavallıların Türküsü

(. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

Fa'lün (Bahr-i Remel)

Öpecekken ısırır, okşayacakken çarpar;
Kahpe dünya, yüzü gülmez, üvey annem gibidir.

Ne odun var, ne kömür var, ne ocak var, ne duman,
Buna rağmen kara kış, evde cehennem gibidir.

Yiyecek yok, içecek yokmuş öbür dünyada;
Ahiret tıpkı Beşiktaş'taki hânem gibidir;

Musluğundan su değildir, uzanan çizgiye bak,
O kadar az ki, rutûbet gibidir, nem gibidir.

Eti ahşap gibidir, yoksa marangoz mu kasap?
Bakkal eczacı mıdır? Peyniri melhem gibidir.

Son Posta, 13 Ekim 1947

Görmedim

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Lûtf için saldırmayan kol duymadım;
Nakd için çırpınmayan el görmedim.

Kim diyor, seldir giden, kumdur kalan?
Hayli kum gördüm, fakat sel görmedim.

Farkı yok Kânunu Evvelden bile;
Böyle bir Teşrin-i Evvel görmedim.

Gözlerinden nûr-ı irfânmış akan!
Arkadaş lûtf et, yakın gel görmedim!

Kalça gördüm, kol, karın gördüm bütün,
Dans eden çiftlerde hiç bel görmedim.

Nâmına tâli' denen ankayı ben
Az buçuk gördüm, mükemmel görmedim.

Son Posta, 16 Ekim 1947

Ahçıbaşı

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Artık aylıkla yaşanmaz, o devirler geçti;
Haydi bakkalla uyuş, hisseni al ahçı başı.

Senden az kurt mu efendin denilen herzevekil?
Etmesin hakkını etmezse helâl, ahçı başı.

Çalmadan korkma, cehennemde bugün boş yer yok;
Eskiden korkulacak yükü vebâl, ahçı başı.

Şimdi sirkatta da insâf aranılmaz aslâ;
Nisfi azdır, şekerin hepsini çal, ahçı başı.

İnsan âlemde şerefsiz yaşamaz mı imiş?
Çocuk aldatmak içindir o masal, ahçı başı.

Koşar ardından fazilet denilen martavalın,
Kim değirmende ağartmışsa sakal, ahçı başı.

Son Posta, 19 Ekim 1947

Lâzımdır !

(..__/.___.__/.___.__/.___.__)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feûlün (Bahr-i Remel)

Fâilâtün

Fa'lün

Yüz parayken şeker, insana şeref lâzımdı;

Şimdi insanlara, heyhât, şeker lâzımdır.

Çocuk öldür, kadın öldür, göbek al, nağralar at:

Çünkü fânilere âlemde eser lâzımdır.

O « moruk » lafzını hiç kullanamazsın sonra,

Bunamıştır diye hor bakma, peder lâzımdır.

Bir alay ismokinin, kürkün eğer yoksa bugün,

Sana bir tane palan, bir de semer lâzımdır.

Kaderin varsa yakışmaz sana ey zengin adam,

Bize ver, biz çekelim, halka keder lâzımdır.

Son Posta, 21 Ekim 1947

Güleriz

(..__/.___.__/.___.__/.___.__)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Ffeilün (Bahr-i Remel)

Yanılırsak, iki üç saniye mesut oluruz;

Şaşırsak, ya gülümser, ya kazârâ güleriz.

İkibirdir bu kumarhânedede hep attığımız;

Nerde biz? Nerde düşüş? Nerde dübârâ?... Güleriz!

Git de anlat yaşama zevkini sen başkasına;

Bize anlatma o efsâneyi zirâ: güleriz.

Feleğin cevrine vaktiyle bakıp gülmüştük;
O zamandan beridir, biz ona hâlâ güleriz.

İnlemek sence gürültüyse, pekâlâ susarız;
Ağlamak, sence, kabâhatsa, pekâlâ, güleriz.

Son Posta, 23 Ekim 1947

Mahrumların Türküsü

(.._/_/.._/_/.._/_/.._)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Ölülerden daha çıplak yaşayan kabileyiz;
Etimiz kışlığımızdır, derimiz yazlıktır.

Acımaz kimseye hiç akli olan zenginler;
Para vermek, paranın kendini gammazlıktır.

Herkesin fikrini « fikrim » diyerek anlatmalı,
Papağanlık da değildir, düpedüz kazlıktır.

Kim demiş: İnsana bir parça hayâ lâzımdır?
Yaşamak sanatının sırrı utanmazlıktır.

Belli oldukça zekâ, işte odur abdallık;
İhtiyâri ise abdallık, o, kurnazlıktır.

Son Posta, 25 Ekim 1947

Yoksa ?...

(_ . _/_/ . . _/_/ . . _)

Fâilâtün / Mefâilün / Feilün (Bahr-i Hafif)

Bir seâdet mi günlerin gelişi?...
Bin felâket mi yoksa her adımı?...

Bu demeçler nedir? Bu hır gür ne?
Yoksa sulh akd edilmiş olmadı mı?

Sulhu ansam niçin ödüm kopuyor?
O perî yoksa gizli bir cadı mı?

Ruşça Almanca'nın devamı mıdır?
Stalin yoksa Hitler'in adı mı?

Bâri Allah'a gitsem açsam mı?
Yoksa hiç açmasam mı maksadımı?

Son Posta, 29 Ekim 1947

Kendime Nasihat

(. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _)

Mefâilün / Feilâtün / Mefâilün / Feilün (Bahr-i Muctes)

Odun hüviyeti aslâ yakışmaz insana;
Ağaç değil, bu çemenzâre sâye olmalısın.

Uşak esâreti bir fikr için de zillettir;
Doğan fikirlere sen sâde dâye olmalısın.

Biter sefâyifi Târih olursan ey fâni,
Fesâne olmalı, yahût, hikâye olmalısın.

Adınla devlet-i dünyâya rütbe vermelisin,
Sanınla rifat-i ikbâle pâyeye olmalısın.

Ölünce sâde değil, zî-hayat iken de Cemâl,
Hudûdun olmayarak bînikâyeye olmalısın.

Son Posta, 4 Kasım 1947

Paradır !

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Feilâtün

Fa'lün

Sanma sanat paradır, sanma ticaret paradır;
Şimdi evlerde satılmakta olan et paradır.

Bu nasıl şey? Tapılan şeyle tapınmak birdir;
Para nâmındaki mâbuda ibâdet paradır.

Bu ubûdiyyeti tenkide mecalim yoktur;
Tapılan kudret-i külliyye nihâyet paradır.

Ne çıkar sanki satılmışsa, kirâlanmışsan?
Ben de bir hayli zebûnum, bu felâket paradır.

Zilletin başka bir üslûbunu keşfetmelisin;
Çünkü zan etme ki her türlü mezellet paradır.

Son Posta, 6 Kasım 1947

Beyefendi

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün (Bahr-i Remel)

Çeneniz dünkü sakalken, başınız dünkü sarılı;
Şimdi siz, siz misiniz? Doğrusu hayret beyefendi,

Ne hakareten usanmalı, ne dayaktan yılmmalı...
Pek utanmazsınız Allah'a emanet beyefendi!

Gölgenizden bile vaktiyle silikken şimdi,
Bu ne heybet, bu ne hiddet, bu ne şiddet beyefendi?

Hep sizin kendinizindir, bu tekâpû, bu sukut;
Baba mirası değildir bu mezellet beyefendi.

— Düşecek kap arıyorlardı geçen gün bunlar;
Bu sinekler de mi beyfendidir?
— Elbet beyefendi!

Son Posta, 9 Kasım 1947

Lâzım !

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / _ _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün (Bahr-i Remel)

Vâkıa fazla tekellüflere değmez dünya,
Fakat ömründe beş on kerre utanmak lâzım.

Vâkıa karnı gözün servete doymak bilmez,
Fakat üç milyona, beş milyona kanmak lâzım.

Vâkıa kimse rızasıyla inanmaz yalana,
Fakat âlemde yalan var ki inanmak lâzım.

Bir avuç toprak iken göklere yükselmek için,
Mutlaka kendini bir şâhika sanmak lâzım.

Uçurumlarda yuvarlanmamak istersen eğer,
Dâima dağ gibi bir zâta dayanmak lâzım.

Son Posta, 15 Kasım 1947

Eski İmlâ ve Eski Kültür

(.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Fâilâtün

« Sad »la yazdımsa cinâyet mi, o avâre « Fas »ı?
« Hâin » kopmaya lâyıık, o mülevves kafası,

O da « Noktayla yazılmaktadır oğlum » dediler;
Harfî târife geçip « lam » dediler, « lum » dediler.

Eski kültür denilen şey ne kadar boş şeydir;
Güftesiz besteye benzer, bir alay heyheydir.

« Sad » mıdır « safsata »nın bünyesi? Yahut « sin » mi?
Şâir oldum diye insan bunu farketsin mi?

Hele vaktında ecel aldı da imlâ hocamı,
Artık aldırmayarak bir okurum « cââm »1, « cam »1.

Birinin mübdii Cem'miş, birinin camcı Moiz;
Ne çıkar işte evet, biz bunu fârik değiliz.

Herzeler herzesidir, cââm-i Cem'in lâklâkası;
Cââm-i Cem'den daha lâzım bize cam fabrikası.

Son Posta, 18 Şubat 1948

Dârâ Olsam !

(_ _ . / . _ . _ / . _ _)

Mefûlü / Mefâilün / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Monden diye züppe olmadansa,
« Bâki » gibi bir kazasker olsam.

İnsanlara ben neler sorardım,
Makberde Nekir-i Münker olsam.

Kıymetleri nakş eder dururdum,
Sîm olsam, avuç avuç zer olsam.

Başsız kadının fakat saçında,
Durmazdım eğer, mücevher olsam.

Mi'mâr olarak düşünmedense,
Yevmiyesi fazla dülger olsam.

Ben, belde değil, gönül alırdım,
« Dârâ » olsam, « Sikender » olsam!

Son Posta, 19 Şubat 1948

Kötü Olsam, İyi Olsam !

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Sığmaz yere, göklerde, gönüllere uçardım,
Hânende-i gerdûnun eğer heyheyi olsam.

Baştan başa, her an, benim olmuştu ufuklar,
Rindân-ı sefânın defi olsam, neyi olsam,

Bir bûseye benzer de dudaklarda gezerdim;
Cem bezmine câm olsam, onun bir meyi olsam.

Ömrüm beşerin sulhuna gülmekle geçerdi,
İnsan olacak yerde Güven Konseyi olsam.

Hâlin utanırdım nice beyefendilerinden,
Mâzîdeki usturpalı külhanbeyi olsam.

Ahlâkımı bilmem ki ne durmuş da sorarsın?
Bir farketme vardır kötü olsam, iyi olsam.

Son Posta, 8 Mart 1948

Şeylerin İç Yüzü

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Müzâri')

Top başlı, süngü dişli, kılıç kaşlı bir cadı,
Sulhun... Melek dedikleri sulhun perisidir.

Saçsız, dudaksız, etsiz olan, gözsüz iskelet;
Bir kör dilenci sanma, zafer serserisidir.

Kültür denen büyük ışığın simsiyah içi,
İrfânı Garb'ın, Afrika'nın Berberi'sidir.

Efsâneler, Masallar evet çok yalancıdır;
Târih, o, en müdâhini, en müfterîsidir.

Yokdur hesabı ağlayanın, hepsi inliyor;
Turânlısı, Habeşlisidir, Âzerisidir.

Yoktur hudûdu kapkara bir Borsadır cihan;
Yıldız da gizli bir emelin müşterisidir.

İnsanı ihtiyaca zebûn etmesin felek;
Âdânın en cebini, hemen, en cerîsidir.

Son Posta, 19 Mart 1948

Hıdırelles

(. . _ _ / . . _ _ / . . _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Fa'lün

Bu soğuklar da nedir yârabî?
Yetişirken sosyal hâdiseler.

Adı var sâde, behârın şimdi;

Ŗu zehir günlere kış dense değer.

Mayıs efsâneye dönmüş artık,
Bir yalanmış koca Nisan da meğer.

Acı artık ne olur Allah'ım,
Yaza bir parçacık imkân veriver.

Hızır İlyas'a yazıklar olsun,
Bu da Ŗâyet Hidirelles'se eğer!

Son Posta, 7 Mayıs 1948

Yok !

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Sevmenin ümmîsidir allâmeler,
Başka ilimdir bu, elifbâsı yok!

Hayf o Mecnûn-ı perîşana ki,
Uğruna can vermeye Leylâ'sı yok!

Menfaatin anlamadım sırrını;
Lafzı, evet, varsa da mânâsı yok!

Bak bu perişan beşerin hâline:
Müşterâken taptığı Mevlâsı yok!

Gıpta o âvâre-edâ rinde ki,
Dâmen arar dest-i temennası yok!

Gıpta o âzâde olan Ŗive ki,
Sâde edâdır da mücdeâsı yok!

Son Posta, 17 Mayıs 1948

Bellidir !

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Kültür, alnından hüveydâ olsa da ilm ehlinin;
Servet, erbâb-ı nükûdun ensesinden bellidir.
Aşk ise öyle bir âfettir ki, aşk erbâbının
Hem sükûtundan nümâyan, hem sesinden bellidir.
Borca müstağrak olan insanların ahvâli de
Resm-ü cisminden, adından, adresinden bellidir.
Âlem ardından koşar, herkes önünden yol açar;
Ehl-i ikbâl öyledir, pîş-i pesinden bellidir.
Bâzı mondenler, lâyıklar var ki, mâhiyyetleri
Şapkanın altında gizlenmiş fesinden bellidir.

Son Posta, 25 Mayıs 1948

19 Mayıs

(.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün (Bahr-i Remel)

Çiğnenen hakkımı, yerlerden alan, gökte tutan,
« O »nun imanı, « O »nun göğsü, « O »nun elleridir.
Ne büyük gündür, ayak bastığı gün toprağına:
Vatan artık vatanımdır, ve o günden beridir.

Son Posta, 19 Mayıs 1948

Yoktur Bugün !

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Emr ü nehy etmek umûmun müşterek bir hakkıdır;
« Ferd » yoktur, « keyfe » yoktur, « mâyeşâ » yoktur bugün.

Mürteşîler devr-i istibdâdin erkâniydi hep;
Artık « iş » var, « hamle » vardır, irtişâ yoktur bugün.
« Sâye-i Şâhane » yoktur, sâyesiz bir milletiz;
Pâdişah yok, « Pâdişahım çok yaşa » yoktur bugün.
Bâzı insan var: Maşayla tutmanın imkânı yok;
Olsa da, heyhât, mangal yok, maşa yoktur bugün.
Postalar « Bay »sız, « Bayan »sız mektup almaz Midhat'a;
Zarfi yanlış yazma, « Bey » yoktur, « Paşa » yoktur bugün.

Son Posta, 16 Haziran 1948

Olimpiyad Meşalesi Önünde

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Bir çok zaferin koskoca destanını bâzan,
Mâtemle susan bir ufacık aile söyler.
Bâzan vatan uğruna ölen dağ gibi gencin,
Son rengini bülbül güle, gül bülbüle söyler,
Harp oldu mu, insandaki vahşiliği, artık,
Etrafına dağlar bile, taşlar bile söyler.
Haksızlığa cemiyet ezelden beri susmuş,
Yalınız, onu taşlar yele, kumlar sele söyler.
Bâzan ateşin gayz-ı zulümden utanır da,
Bin merhametin remzini bir meş'ale söyler.

Son Posta, 30 Temmuz 1948

Molotof Ortada yok !

(_ . . _ / _ . _)

Müfteilün / Fâilün (Bahr-i Münserih)

Ey molotof nerdesin?
Gökde misin, yerde misin?

Kimlere sorsam seni?
Merde mi, nâmerde mi?

Sen de mi oldun acep
Bir fırının mahremi?

Rusya'da hürriyetin
İsmi demir perde mi?

Her Rus'a âfet niçin
Her gününün her demi?

Hak masa altında mı?
Zulm ise minberde mi?

Sen, Molotof, nerdesin?
Yerde mi, göklerde mi?

Son Posta, 31 Temmuz 1948

Yokluk Duygusu

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Sen handeni ömründen uzundur sanıyorsan
Yanlıştır... Akıllıysa çabuk gülmelü insan.
Bir handenin ikmâline dünyada vakit yok;
Bir çok seneler var da bu rüyada, « vakit » yok,
Almaz yaşamak nâmını bir vâhime, bir zan;
Yüz yıl uzayıp gitse de can verdiğimiz an,
Öldük mü, hayat işte çocuksuz bir oyuncak;
Artık buna yokluk bile denmez, « şey »iz ancak!

Son Posta, 3 Ağustos 1948

Bir Kıt'a

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Zulmün bu hazânında, bu insan dökümünde,
Bir goncede bir gizli tebessüm bile çoktur.
Göz yaşları sussun, acımak hisleri sussun,
Vicdanlar uyurken bu kadar velvele çoktur!

Son Posta, 4 Ağustos 1948

Muzaffer Türk Gençliğine

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec 9

Yüksel de sivil bir zaferin verdiği hakla,
Artık bu ateş asrı yeter, nûru kucakla!

Hakkındır evet, yüksel, ufuklar aşarak dur;
Hislerdeki son noktada bayraklaşarak dur;

Düşmanlığı düşman gibi vur, çiğne, ez artık;
Gökler gibi yerler de hudut istemez artık!

İnsan kanının nûr olarak akmasıdır ter;
Artık bugün insanlık ölümsüz zafer ister!

Şefkatleri ceddin de bu kollarla sarardı;
Oğlum, o bakır yüzde kadın rikkâti vardı.

Sen bence şereften de, zaferden de güzelsin,
Hattâ güneşin doğduğu yerden de güzelsin,

Şefkatli vekârınla, tevazulu yüzünle,
Güç bir zaferin verdiği bir tatlı hüznle!

Son Posta, 5 Ağustos 1948

Utansın !

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Hiç okları, mızrakları anlatmasın artık,
Yirminci asır kendi silahından utansın!
Taş devri, demir devri güneşden daha aktı,
Artık bu devir rûy-i siyahından utansın!
Tek Tanrı ve tek kubbe yetişmezse, İlâhi,
İnsanlar o binlerce ilâhından utansın!
Hep marekeler, makbereler gösterecekse,
Gündüz, güneşinden; gece, mahından utansın,
Hep körpe cesetler yiyen aç gözlü zaferler,
Bir annenin âhından utansın!

Son Posta, 6 Ağustos 1948

Dünya Şampiyonlarımız

(__ . / _ . . / . __ . / _ .)

Mefûlü / Fâîlâtü / Mefâîlü / Fâîlün (Bahr-i Müzâri')

Hamlende birleşir, öpüşür teknik, estetik
Kan dökmeden de bayrak olan ey Celâl Atik!

Tarih eğilmiş, ismine hayran olur bakar,
Fethin sivil silahı olan ey Nasuh Akar!

Mersinli Ahmet, ey kolu bambaşka bir kanat,
Bir kahramansın ölmeden, öldürmeden fakat!

Ay yıldız istemez senin alnın Yaşar Doğu
Besbelli çünkü çünkü cedlerinin kimler olduğu!

Haykır Gazanfer, asrına: « Ben başka bir erim,
İrkîyle on asırlık olan bir gazanferim »

Geçmiş de olsa şimdi müebbedlerin tavı,
Şehnâmeler unutmayacak Mehmet Oktav'ı.

Son Posta, 21 Ağustos 1948

Eğilme !

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Zincirlerin altınsa da hattâ koparıp kır;
Susmak ne demekmiş? Yere haykır, göğe haykır!
Vicdan bile duymaz, sesi çıkmazsa, bir âhı;
Sessiz kölelerdir yaratan bin bir İlâh'ı !
Elbet, put olurlar öpülen eller, etekler;
Elbet, öpen oldukça, olur öptürecekler;
Hürriyet, o en son şerefidir, onu satma;
Bir tanrı yeter, kendine bin tanrı yaratma,
İnsandaki dört tane ayak devrini bilme;
Mahv olsa, eğilmezdi baban, sen de eğilme!

Son Posta, 23 Ağustos 1948

Başka Nedir, Ne?

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Zahmetse de, Târihini bir kerrecik aç da,
Bir bak, dedenin azmi ne yapmıştır Mohaç'ta.

Bâzan köpüren hamlesinin ismi Tuna'ydı;
Tırmandığı burcun adı bâzan Viyana'ydı;

Her gün yeri kıpkırmızı bir şeyle sulardı;
Her gün gülerek baktığı şeyler pusulardı...

Târihin, evet, bence değer, bâzan okursan;
Bir yanda Murad'ın uzanıp yattığı Bursa'n!

Bir yanda Selim'ile, Sinan'ile Edirne!
Bunlar da eğer yoksa, kalan başka nedir, ne?

Son Posta, 1 Eylül 1948

Ölümünü Onuncu Yılında

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / _ _)

Fââtün / feilâtün / feilâtün / fa'lün (Bahr-i Remel)

Ne hazindir ki ufuklar dolu insan sürüsü,
Adı kalmaz, sanı, kalmaz bir avuç toprak olur,
Lâkin insan Atatürk oldu mu, bir tek insan,
Bir avuç toprak olurken bile bir bayrak olur.

Azmin alnında O al kanla karışmış terdi;
Kaç asırdır bu vatan bir Atatürk isterdi.

Son Posta, 10 Kasım 1948

Atatürk'e

(.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / _ _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün (Bahr-i Remel)

Kara toprak diye en hissiz ayaklar hattâ
Basamaz toprağa, topraktan cenazen varken,

Ne büyüksün ki huzurunda küçüktür mâtem
On sekiz milyon adam tek kişidir ağlarken...

Damla Dergisi, 15 Kasım 1948

Sayı 8-48 , s. 121

Sonra

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Bitip gitsin hayatım bitmeyen peymânedен sonra;
Ölüm bambaşka bir meyhânedir meyhânedен sonra!
Güzeller hep benim gönlümden olmuş hüzne müstağrak,
Hazindir daima mâmûreler virânedен sonra!

Bırak ömrüm perişanlıkla bitsin bağ-ı vuslatta,
Perişanlık güzeldir zülfü yâre şânedен sonra!

Harâbat-ı hayatın böyledir kânunu alemde
Leb-i peymâne mesteyler leb-i cânânedен sonra!

Son Posta 17 Kasım 1948

Gibidir !

(_ . _ _ / .. _ _ / .. _ _ / _ _)

Fâîlâtün / feilâtün / feilâtün / fa'lün (Bahr-i remel)

Bitti dünya, yine bak bitmedi dünya harbi;
Asrımız sâye-i vahşette cihennem gibidir.

Bu ne kıştır, bu nasıl kardır? Aman yârabbi!
Buna nisbetle kutuplardaki buz nem gibidir.

Kendi neşem neye bîgâne durur böyle bana?
Gayrın alâmi niçin gönlüme mahrem gibidir?

Ne tebessümünde semâ var, ne terennümde fazâ!
Bildiğim âlem-i mey başka bir alem gibidir.

O kadar çok katılaşıp, kabalaşmış ki hayât,
Bir atom bombası bir rûh-u mücessem gibidir.

Para pul yoksulu binlerce zekâ timsâli,
Dolaşır abdala çıkmış gibi, sersem gibidir.

Son Posta, 16 Aralık 1948

İhtikâr Yapanlara

(_ . _ _ / . _ . _ / _ _)

Fâilâtün / Mefâilün / Fa'lün (Bahr-i Hafif)

Bahtınız gülmek isteyince fakat,
Size milyonca yas mı lâzımdır?

Ufka çökmüş durur « Palas »larınız,
Bir de « Peynir Palas » mı lâzımdır?

Yoksa ey eşkiya, utanmak için,
Size kânun mu, nas mı lâzımdır?

Hem refah isteyen alınlarda,
Mutlaka kir mi, pas mı lâzımdır?

Son Posta, 31 Aralık 1948

Koyun Eti Diyor ki:

(_ _ . / . _ . _ / . _ _)

Mefûlü / Mefâilün / feûlün (Bahr-i Hezec)

Kassapla celep olup behâne,
Sevk etti polis beni cihâne.

Hayvandım eğerçi doğduğum gün;
İnsanlara döndürüp zemâne,
Bir rütbe çoğaldı kim nüfûzum
Enmem yere, sığmam âsümâne.
Açlık da bir iş midir ilâhi,
Bilmem ki sebep nedir figâne?
Yetmez mi bir okka ekmek
Binlerce fakir-i nâtüvâne?
Ötmekte şu hâifî terâne:
Yüksel ki yerin bu yer değildir;
Kassâba geliş hüner değildir;
Yüksel ki bunun da fevki vardır,
Hayvanlığın da ayrı zevki vardır.

Son Posta, 20 Nisan 1949

Gazi'nin İlk Adımı

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Masmavi gökleriyle güneşler diyarına
Çökmüştü inkırazın alev saçlı gölgesi;

Bir tek adım bu gölgeyi mahvetti... Dinleyin;
Hâlâ tükenmemiştir o korkunç ayak sesi,

Hâlâ fikirleşen, yürüyen: Hep o kan, o ter,
Bazan, koşan asırlara bir tek adım yeter.

Son Posta, 19 Mayıs 1949

Onlar, Bizler

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Onlar, uyanık hep, tutuyorlar koşan ilmi;
Bizler iki yüz yıl uyuduk, fazla değil mi?

Onlarda güneş yerde; niçin bizde semâda?
Zulmet neye hep bizde, ışık hep hüsemâda?

Bilmem ki güneş sâde neden onların olsun?
Dün geçti, bugün geçti; uyansak yarın olsun!

Gözler neye şaşkındır? Alınlar neye sarsak?
Lâkin yaşıyorsak, azıcık biz de uyansak!

Son Posta, 12 Temmuz 1949

Londra'da Mevlânâ Ve Fatih

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (Bahr-i Remel)

Nâle-i neyden işit gel ya bunu,
Kim neden ağlar, neden göynür bunu,

Guş-i hûş aç, duy şikâyetler eder,
Irmak gibi çoşup akıyor.

Son Posta, 30 Temmuz 1949

Midhat Paşa İçin

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Târih şehit kanları, göz yaşları ister;
Uğraşma, Mürekkeple yazılmaz o satırlar.

Hürriyeti; tarîhin uzun ömrünü, ancak
Midhat Paşa tarzında ölenler yaratırlar,

Son Posta, 8 Ağustos 1949

Bir Kıta

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Ben ağlayanın ırkını sormam... Yüreğimdir,
Feryad edeni, kendi de bilmez, yeri yurdu,

Kardeşlerimin bilmiyorum hiç biri kimdir;
Gökler azıcık vursa eğer kalbim olurdu

Bilmem ne demektir, ne tecelli, ne tahakküm,
Düşmansa fakat karşı duran yurduma, Türküm.

Son Posta, 13 Ağustos 1949

Seciye İdealine

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün (Bahr-i Hezec)

Benim kâbil midir ömrüm düz olsun, dümdüz olsun da,
Bir istifhamı takip etmesin bir başka istifham?

Fakat senden gelen bir tek ışık ilhamım olmuştur;
Bugün Peygamber olsam istemem ben başka bir ilham!

Son Posta, 29 Ağustos 1949

Zafer Bayramını Oğullarımıza Tebrik

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / _ _)

Fâîlâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün

Feilâtün

Feilün (Bahr-i Remel)

Her sevincin içi vardır, onu herkes görmez;
Her saadette hüzensüz sevinenler delidir.

Seni oğlum, bu mezarlar dolu müthiş bayram,
Hem sevindirmelidir, hem de düşündürmelidir.

Unutup dünkü hayâl ülkenin, milli gamını,
Başka bayramlar kıyas etme Zafer Bayramını,

Son Posta, 30 Ağustos 1949

Sulh Çocuklarına

(..__/.___. / ..__/.___. / ..__/.___.)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün

Fâilâtün

(Bahr-i Remel)

Çekicin satveti, çiftin, sabanın daratı;
Fikrin efsersiz olan, çıplak olan saltanatı;
Sâyin al saçlı, alev saçlı, kanatlanmış atı;
Gitsin, etsin sizi âtilere bunlar tasvîr...
Koptu mâzî, o mezarlardan örülmüş zincir.

Son Posta, 27 Kasım 1949

Bir Ziyafet Verene

(__. / . __. / . __. / . __.)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Satrab mısın ey şişman adam, yoksa « Nabab » mı?
Bir parça kızarmaz mı, yüzün maske mi, hab mı?
Cidden o kadar güç mü bu dünyâda utanmak?
Milyonla kadîdin başı şahlanmadadır, bak,

Karnın taşıyorken koromandel yatağından,
Defet o beyaz âfeti hürmetle sağından,

Kıpkırmızıdır, kapkaradır sol, ona bak sen;
Hem şöyle biraz dur da düşün; kimsin esasen!

Mâzîsiz adam, hem sana neymiş bu mübâhat?

Hem sanma senindir o ziyâfet, onu heyhât,

Dağ açlarının rabbına çöl açları verdi,

Mûsâ tanısaymış seni, Firavnı severdi.

Son Posta, 14 Eylül 1950

Cumhuriyetin 27'nci Bayramı Önünde

(.._/_/.._/_/.._/_/.._/_)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fâilâtün

(Bahr-i Remel)

Böyle bir gündü ki, Târihi yolundan çevirip,

Milletin emrine bir devleti bir ferd eğdi.

Ne eserdir ki, tekerrürleri bir başka eser;

Bir rakamdır deme, bir âbidedir « 27 »!

Son Posta, 30 Ekim 1950

O

(_._/_/.._/_/.._/_/.._/_)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Nûru hisleştirek, hissi fikirleştirek,

Kurdu vicdanlara, en yüksek olan mâbedi O,

Başka fânilere âittir ölüm kaanûnu;

Ölümünden seneler geçti, fakat ölmedi O,

Onu andıkça asırlar da tevekküfla geçer;

Sayı almaz, onu ancak ebediyet ölçer.

Son Posta, 11 Kasım 1950

Kore Şehitleri İçin

(_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Hep duyduğum odur, o şehitler sükûtudur;
Bir şairim, fakat ne gülüm var, ne bülbülüm.
Gönlümde bir kasırga kopar: Son nefesleri!
Çok kahraman ölüm bu ölüm, başka bir ölüm!

Son Posta, 7 Aralık 1950

Kore Kahramanlarına

(. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün

Fa'lün (Bahr-i Remel)

Seni dünyada bugün hangi ölüm yıldırın,
Beşiğin fırtınalardır, eşiğin fırtınalar!
Sana baktıkça şaşanlar, bunu bilmezler ki;
Kahramanlar kazanır, oğlunu gömmüş analar.

Son Posta, 17 Aralık 1950

“ O ”nun Heykelini Kırana

(_ . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / _ _)

Fâilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Fa'lün (Bahr-i Remel)

Sen ki yoktun, seni halk etti bu heykel yoktan!
Yoksa yurdunla Buhâra'ya dönerdin çoktan
Tunç adam binmemiş olsaydı eğer tunç atına,
Yurdun inmişti bugün bir otelin katına.
Suç mu, mâsum eşinin ırzını kurtardıysa?
Suç mu, târihini bayraklaştırarak sardıysa?
Suç mudur, Şark'a eğer başka güneş verdiyse?
Suç mudur, Akdeniz'in sırrını gösterdiyse?

Yirmi milyon yüreğin vurduğu taşır, kırma!
Böyle mihrâbı, baban görmedi, el kaldırma!
Sanma taşır, seni hâlâ düşünür baştır o baş;
Sana yekpâre vatan toprağı vermiştir o, taş!
Sen de lutfet, ona bir âbidelik toprak ver;
Yurdu kurtarması bir suçsa eğer, hoş görüver.

Son Posta, 11 Nisan 1951

Büyük Bayramın İlhamları

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Zulmetlere dağlar gibi bir millet eğilmez,
Zulmetlere yalnız uçurumlar alışıktır.
Sultanlığa insanlığı üstün tutamazsan,
Yanmış sayılırsın ! O ateşdir, bu ışıktır.

Bir masaldır bakınız ferde tapan milletler;
Hepsi efsane bugün gelmişinin, gitmişinin,
Milletin kendisidir, kendisinin sultanı,
Hâkimiyet ki güneştir, olamaz bir kişinin.

Son Posta, 29 Ekim 1951

Büyük Ölünün Kabrinde

(. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Ay iner, yıldız iner bayrak olan makberine;
Böyle bir kabre gönüller yakışır taş yerine!
Sığamazsın ölümün bildiğimiz ölçüsüne;

Ölüler lâyük olurlar çünkü mezârın süsüne;
Senin en son döşeğin olmaya dünya yaraşır;
Seni, gökler gibisin, yeryüzü sırtında taşır!

Son Posta, 10 Kasım 1951

Atlantik Zaferi

(..__/.___./.___./.___.)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Medeniyetle beraber yürüyen Türk'ün adı,
Yine vahşetlere meydan okuyup şan aldı.
Fecri yaptık hep o akmaktan usanmaz kanla,
Öldük ecdâdımızın öldüğü bir imanla;

Bu sefer sâde şecaatle, besaletle değil;
Bu sefer başka zafer var, buna dikkatle eğil;
Ateşin rûhunu feyzetti, bu, Türk zaferi;
Bu, dimağın; bu, zekânın; bu şuurun zaferi!

Son Posta, 20 Şubat 1952

Rize'nin Kurtuluş Gününü

Kutlamak İçin

(_.__/.___./__.)

Fâilâtün / Feilâtün / Fa'lün (Bahr-i Remel)

Rize bir kala-i hürriyeti,
Zulmu mahvetti, perişan etti.

İsmi coğrafyada ancak Rize'dir,
Nâmı Târihte bir mûcizedir.

Son Posta, 2 Mart 1952

Atatürk'ün Ölümü

XIV. Yıldönümü münasebetiyle,

(___./_..../.____/_.)

Mefûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün (Bahr-i Müzâri')

Bazan adında bir adamın bir vatan durur,
Bazan da kabri bir ölünün, ufku doldurur;

Ölmek değildir artık onun ölmüş olması;
Her an kucaklar ismini bir milletin yası;
Yastır demem hayır, o büyük mihribanlığa;
Ay yıldızın karıştığı müthiş karanlığa,
Kimdir bu kabri ayla ve yıldızla örtülü?
Kimdir bu kabri bayrak olan bahtiyar ölü?
« Kimdir »mi? Ah anlatamam başka şeydi o,
Herkes ölür; fakat ne olur ölmeseydi O.

Son Posta, 10 Kasım 1952

Fâtih ki...

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Fâtih ki, denizlerde de bir kal'a kesildi;
Fâtih ki, denizden karanın farkını sildi;
Fâtih ki, fezalar aşarak Tanrı'ya değdi;
Fâtih ki, bilinmez ucu hâlâ, neredeydi;
Fâtih ki, fakat, bir ucu Otranto'da durdu;
Fâtih ki, büyük göğsü kesilmişti bir ordu...
Görmüş mü felek, böyle adam? Bir eşi var mı?
Bir böyle fetih kal'ası, beş asra sığar mı?

Son Posta, 30 Mayıs 1953

Domates Hakkında

Mevsimin ilk domatesi Antalya'da

on bir liradan muamele gördü. –Bir gazete –

(. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Bahr-i Remel)

Gerçi kıpkırmızıdır, sanma fakat maskaradır;
Domatestir adı, hor bakma on, on bir liradır!

Ne tevâzu bu! Manavlarda satılmakta yine!
Nasıl olmuş, komamış Bay Sarıyan vitrinine!

Suyu kandır, eti her türlü gıdanın rûhu;
Eskiden, kim inanır, yirmi paraymış yâhû!

Bu ne cüret! Sulanıp durdu yazarken ağzım;
Domates almak için milyoner olmak lazım!

Son Posta, 10 Şubat 1956

Türk'ün Başı

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Türk'ün başı gökte ise ve dimdikse güzeldir;
Zulmün kırılır kolları süngü ise tüfekse,
Mânası nedir, çünkü şu masmavi semanın;
Altında başın eğer dimdik gezmeyecekse...

Son Posta , 16 Mart 1956

Kültür Âfeti

(__ . / . __ . / . __ . / . __)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Dünyayı tımarhaneye döndür de kültür,
Hiç bakmıyoruz kesmeye kültürle teması;
Bir tanesi on akla tasarruf ediyorken,
Bizden kaçıkmiş ulemânın kudemâsı...
Hâlâ yaşamak hakkı için bir sürü hır gür,
Hâlâ bu gürültüyle böbürlenmede kültür!

Son Posta, 19 Mart 1956

Ey Neş'eli Mahlûk

(_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _)

Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün (Bahr-i Hezec)

Bir zerre düşünmek bile bir damla yaş ister;
Her bir olayın içyüzü var: Gülmemeliymiş.

Anlarsın evet gün gelir ey neş'eli mahlûk,
Dünyada gülenler, düşünenler mi deliymiş...

Son Posta, 21 Mart 1956

“Mart”ın Adı

(. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . _ _)

Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feûlün (Bahr-i Remel)

« Kadın »ın anlaşılın kısmı da vardır belki,
Kimse dünyada fakat « Mart »ı çıkıp anlamadı.

Bir « muamma-yı müebbed »se « kadın »dan maksat,
Bütün âlemdede « kadın » olmalıdır « Mart »ın adı!

Kapıdan gitti sanırsın, bacadan baktırır o!
Kömürün bittiği gün, kazma kürek yaktırır o!

Son Posta , 23 Mart 1956

BÖLÜM IV
DERGİLERDE YAYIMLANAN
MAKALELER

Edebiyât-ı Hâzıra

Tenkîde mi muhtâcız, medh-i mütekâbile mi?

Bir takım makaleler görürsünüz, Bâbîâlî'de teâti edilen selamlar kadar uzundur ve yine müdâvele edilen kelimât-ı hulûs ve riyâ kadar bîrûdet-meşhûndur. Acaba biz yek-diğerimizi bu kâbil makalelerle medh etmekle mi edebiyâta bir hizmet ederiz, yoksa hatîatımızı vicdâni bir zebân-ı tenkid ile ta'dâd etmekle mi? Malûmâtı senin hayâtından daha az olan bir tıfl-ı müteazzım âlem-i edebiyatta bir hükûmet-i muhayyilenin tâc-ı ibtihâcını diğerk bir şâb-ı müstetâbın bâlâ-yı serînde uztırken bir iki de refik-i dâhîsinin pâ-yı istiğnâsına mevhûm bir saltanat-ı edebiyenin serîr-i iclâlini atıyor. Âlem-i edebiyattaki bu padişahlık ahz u i'tâsı kadar gülünç bir şey olamaz. Gelmez latifeye bu gidişte devamımız.

Biraz teveccühkâr, biraz müstehzî bir âşîna-yı kadîmim benim hakkımda « edîb-i azîm, şâir-i muhteremim, dâhi-i muazzam » gibi tâbiratı bezl ü bühtân edivermekle ben o kelimelerin mâ-sadak meâli mi olur muşum? Bu ne bâtıl bir zehâb-ı hande-fermâdır. Bu yoldaki tevcihât-ı vâhime zâd edebiyata bir fâide mi temin edermiş? Bu ne garîb bir itikâd-ı beleh-nevâzıdır. Bu gün her memleket edebiyatı âzâde-i nâhun intikâd olur, âsâr-ı edebiyenin fenâ cihetleri gösterilmezse hûn-ı mülevvesi akmayan çıbanlar gibi mühlik ve müteaffin kalır. Târihsiz siyaset olamayacağı gibi tenkîdsiz de edebiyat olamaz. Benim bahsetmek istediğim tenkîd şerâitini câmi' tenkîddir. Tenkîd için düşündüğüm şerâit şunlardır: 1- Bî-araflık 2- Afîf-ül lisân olmak 3- Vukûf.

Bî-araflık – Tenkîdde bir rûkn-i âhenindir. Müverrih gibi münekkid de bî-araflık olmalıdır. Bî-araflık irâe-i sevâbda itra derecesine çıkmamakla tarîf olunur.

Afîf-ül-lisân olmaktan maksad şetm-i taarruzdan hattâ bâriz veya hafif bir istihzadan bile tevakkî etmektir.

Vukûf- İşte tenkîd için en nâ-kâbil iktihâm olan müşkül budur. Bir münekkid neler bilmelidir? Evvela lisân-ı mâderzâdını anâsırıyla bilmelidir, milletin edebiyât-ı mâzîyesini bilmeli ve hattâ müstakbeldeki eşkâl-i

muhtemelesini tahmin edebilmelidir. Edebiyatının târih-i şuarâ ve üdebâsını bilmelidir, eslâf ne gibi temâyülâtın firîfte-viddan mağlûblarıdır yâhud ne gibi îcâbâta karşı koymuş fedâîlerdir bunu da bilmelidir. Hele müterakkî kavimlerden hiç olmsa birinin âsâr-ı hâme-i tenkîdini görmüş olmalıdır.

Târîh-i şuarâ ve üdebâsını bilmelidir dedim, bunu ne yolda bilecek? Meselâ eslâfdan Nedîm'i alalım, münekkid eğer muktedir ise bilecektir ki, Nedîm şiirlerini ne gibi ilcâât-ı muhîtime galebeye muvaffak olamamış, eserleri zamanında, zamanından sonra ne tesir yapmış, zamanımızda ne tesir yapıyor, zamanımızdan sonra ne tesir yapacak, eserleri daha kaç asır yaşayabilecek, vâdisi kâbil-i taklîd midir, şimdiye kadar kendisini taklîd eden olmuş mudur?

*

Şerâiti câmi' olmamak üzere - o tenkîdât-ı müzehhine cümlesinden- size bir tenkîd yapayım da görünüz:

6, 7 sene evvel aksâ-yı şark ufuklarında harb ateşi feverân etmişti. İşte o zaman vasat-ı Şark'da da bir nûr-ı zekâlar zinde-i iltimâ' etti. Rus Kazaklarının, Japonların teri kadar bile kıymetdâr olmayan kanları akmağa başlamıştı. İşte o zaman bizde de bir Türk'ün kaleminden Japonların Hûi necdeti gibi merd ve mukaddes bir midâd-ı beyân cereyân etti. O harbi o kadar şan ve şerefiyle bir seyf-i gayretle bir memleket yaptı: Japonya !... İşte yine o harbi o zaman bir lisân-ı tedkîk ile ve bir kalem-i himmetle bu milletin efrâdından bir genç yazdı: Ispartalı Hakkı !...

Birader-i meslek-i beraberim Ispartalı Hakkı'nın o zaman için (Harb-ı Hâzır) nâmını verdiği bu muharebe kitab-ı manzûmu hakkında söyleyecek birkaç sözüm vardır, müellif hakkında beslediğim muhabbet müebbede-i telîf hakkındaki tarîk-i tenkîdatımda bana reh-zenlik etmek isteyecek. Fakat ben şair hakkındaki muhabbetime şiir ve sanat hakkındaki hürmetimle galebe edeceğim. Bî-teraf münekkid olmak, vefâkâr bir dost olmaktan daha kıymetli bir fazilettir.

(Harb-ı Hâzır) Rus-Japon harb-i âdil ve hâilinden bahis bir kitab-ı manzûmedir. Kitab umûmî-meal bir mukaddeme ile başlıyor. İşte eserin pek mahdûd olan hatalarından birincisi budur. Çünkü mukaddemenin yekûn-ı meânisi şu, netice-i sıfır mâhiyete müncerr oluyor: Beşer câhilmiş, beşer nâkîsa-âlûd imiş, beşer hakîkate vâsıl olamıyor imiş... Bu sözler bir takım

vezinli bedîhiyyât, kâfiyeli mükerrerâtır. Bâhusûs mukaddeme umûmî bir şeydir. Saded-i manzûme ise husûsi bir fikirdir. Demek ki mukaddeme ile saded mütecânis değildir.

Böyle umûmî sözler söylemek eslâfın reh-i refesinde mısraên dolaşmaktır. Mukaddeme-i Manzûmenin lafızları da kısmen ve oldukça fenâdır. Beşer zanûnı bırakmışsa, vehmi koymuşsa...

Niçün yılan gibi vâdi-i şerde çıbandır?

Beşer ki rahm ile şefkât ile mübâhîdir,

Niçün fiâlde hayrette pelengândır?

« Hayrette pelengândır, şerde çıbandır » kelimeleri zannederim ki pesmânde-i devâvîn-i evvel zamandır. Bu filirler ve lafızlar eslâf-ı merhûmenin yed-i yağma-i muâsırına düşmüş edebiyat terekeleridir. Fakat,

Terakkiyâtı muhribliğindedir zâhir

Beşer tarîk-i terakkide gerçi püyandır.

beyti o umûmi ve fenâ olan mukaddeme-i manzûmenin husûsî ve güzel olan tek ve son beytidir.

Harb-i Hâzır'ın ikinci kısmı akvâm-ı mâzîyenin seyyiâtnâme-i âmâlidir.

Eski kavimler şöyle zulm etmişler, böyle can yakmışlardan ibârettir. Bu ansiklopedi mâlûmât mürde ve bedîhesi Acem arûzunun hına-alûd yed-i hamâsiyyetiyle de teşhîr edilse bu pâlâs-pâre-i mâlûmât-ı Şark kalıçe-i girân kıymetlerinden biri gibi telakkî etmek mümtenidir. Fakat manzûmenin âtîdeki kıtaları Nâcî'nin bundan otuz sene evvelki şöhreti ve Kemal ile Hâmid'in a'sâr-ı mâzîye ve müstakbele zulmetleri arasında bir şems-i kâînât-azamet olan heykel kudreti kadar yüksektir:

Pür artur o mezc-i muazzam

Olmaz mı bu silsilâta munzamm

Âz demde o maktel-i muallâ

Yüz bin kadar adam etti ifnâ

Yüz mezcî belki sâbıkînin

Mi'şârını yapmamış bu kînin

Onlar bu rüsûmu hem husûsâ

Mazlûmen ederdi etse ifâ

**Bunlar bu kattâl ü zulmü ammâ
Hep eyledi zâlimâne icrâ,
Evvelleri öyle, şimdi böyle
Bak var mı terakkîyâtı söyle !
Sen ey beşeriyet-i cedîde
Artık hünerinle iftihâr et
Âteşle şu hâli yaz hadîde
Târîh-i cedîde yâdigâr et !!**

Harb-i Hâzır'ın üçüncü kısmı insanla hayvanât arasında mukâyese yapıyor, nihâyet insanın hayvandan daha yırtıcı olduğu neticesiyle bitiyor ki pek fenâdır. Hele,

Yapar şerri hem onda bir hayr arar

Düşünmez ki hanzalda bitmez şeker

beyti bir kabîha-i edebiyedir, bence kitabın bu sahifesini darbe-i rûzgâr çürütüp yırtmalıdır.

7'nci sahifedeki [Âsâr selâm olundu tedkîk] mısraındaki [selâm] kelimesini kâmûs doğru bulsa bile edebiyat bu kelimelere yanlış der. Hele yine yedinci sahifedeki [ceressüm] kelimesi ne kadar acaîb-ül-kıyâfedir. Âdetâ Cenab Şehâbeddin Bey'in [Ahkume]sine nazîredir. Zâten ben (Harb-ı Hâzır) şâirini nâ-me'nûs kelimeler isti'mâlindeki meyi nâ-müstahsiniyle Cenab Bey'e bâzan pek magbût olan bülend-i efkârıyla Abdülhalim Memdûh Bey'e hattâ Abdülhak Hâmid Bey'e benzetiyorum.

Yakdın odun yakar gibi bin şanlı milketi

Yıkıdın ağaç yıkar gibi bin canlı milleti...

beyti hakîkaten Hâmid-pesendânedir.

Ey temür, ey musîbet-i menfûr leng-i çek

Ey yıldırım yutan kedi, ey kan içen peleng,

beyti kadar yüksek bir beyt mâdâm-el-hayât söyleyemeyeceğim için kendi aczime giryende-viddânım , hele şu meydân-ı harb tasvîri zevk-i edebîce o âsâr-ı muhâlinedendir ki bir milletin edebiyât-ı âliyesini teşkil eder:

« Her yerde kül... Kömür, kurumuş kan... Yanık türâb-ı enkâz na'ş-ı nev' beşer... Kol, bacak, ayak, binlerce kâh ve cümçüme, boş göz delikleri... Dişler sırtmış öyle... Kırık bel kemikleri... »

Kitabın nihâyeti ise edebiyatımıza mebd-i terakkî olacak kadar büyüktür.

Lâkin kalır mı böyle bu inkılâb? Günler geçer, sahâif-i tekâlib eder... Hayat bak siler bu kamları. Örtür remâdı kar... Yerde güzel şükûfeler, otlar sürer, Çıkar günler geçer. Len ölür. Elbet kalan kalır...

Me'lûf olur felâkete, idbâre şübhesiz

Ya şekve kâr ü zâr... Veyâ lâl ü müşmeiz

Her şeyi yalan olur, silinir cümle hâtırât

Târîhe terk edilmiş olur sâde bir nişân:

Bir yâdigâr u hışt eser, yâd-ı câvidân.

Nasıl tenkîdimi beğendiniz mi? İşte şâyân-ı edebin dehân-ı takdîrini açık bırakacak bir tenkîd !

Resimli Kitâb, Kânûn-ı Sâni 1325

No: 16, Cilt 3, s. 317

Aruz Öldü mü?

- 1 -

Bir gün, gözleri ağlamaktan kızarmış bir genç, elini omuzuma dayayarak, içini çekti. Ne olduğunu sordum

— Haberiniz yok mu ?.. Aruz sizlere ömür...

dedi. Hayret ettim, ve kendimi zapt edemeyerek,

— Böyle gençliğine doymadan ?

dedim. O,

— Evet, feciaten ölmüş ! Dün Selânik'ten gelen bir arkadaşım haber verdi. diyor, ve ağlıyordu.

Düşündüm :

İçtimâî, edebî hiç bir müessesenin birdenbire öleceğine ihtimal vermedim, şu irtihâl-i müessifin doğru olup olmadığını bir tetkik edeyim, matemini sonra tutarım, dedim. İşte bu gün haber-i vefatı üstünden yedi sekiz sene geçen ve şimdiye kadar çürümüş olması icap ettiği halde her gün boy serpen, ve her gün biraz daha dinçleşen bu acîb cesedden bahs etmek istiyorum. Fakat evvela bu ölü hakkında itirâfâtım var :

Hece şairleri haklı : Bakıyorum aruz, dört beş yüz senelik aruzumuz âdetâ konuşurken kımıldamayan bir adam !.. Söz söylerken dudakları bile oynamayan bir çehrenin cansız çizgilerini almışlar, ucuna kâfiye ve redif diye yeknesak ses parçaları ilâve etmişler, işte aruz !.. Madem ki nâtıkası kirpiklerine, alınının buruşuklarına kadar sirâyet etmiyor, böyle bir çehre, pek hakları var, az çok ölüdür !.. İşte eskiler, ve bilhassa içlerinde işte en kuvvetli bir nâzım olan « Nef'î » : Şiirinde feryad-ı figândan geçilmezken nazımında tek bir dudak olsun hareket etmiyor ve şiirinde fırtınalar tozu dumana katarken nazımında yaprak kımıldamaz. Uçan atların, koşan kal'aların nûr-u nazarla yarışan okların hepsi hepsi yazı, hepsi kağıdın üstüne yapışmış boya !.. Atın adımı fezâyı mı kucaklıyormuş ?.. Görmüyorum hani ?.. Fezayı hatvesine hapseden at şu dört ayağı dört tane kazık resmi gibi kağıda yapışık duran at

mı ?.. Fakat müsaâde edin, muarızlarımızın haklı tebessümlerine ben de iştirâk edeyim.

Evet, onlar haklı : Eslâfın kelime ve terkeb dalgaları ortasında, kımıldamayan koca bir taş var; biz buna ahenk, bu kesâfete aruz diyoruz. Ve yalnız eslâf böyle değil; sonrakiler de böyle. Mesela Kemâl Bey ve Ziya Paşa, onlar da dedelerinin nazmını yazmış, hem ne kaskatı nazım !..

Hece şairleri haklı :

(Sahrâ) müellifi ne yapmış ? Ecdâdı gibi kâfiyeleri alt alta koymamış, işte o kadar ! Sade mısraların ucunda bir inkılâb vücuda getirmiş ! Mesnevi ve gazel şekilleri terk edilmek, seyrek tenâzurlu kafiyelerle manzume yazmak, lisan-ı nazımda bir inkılâb sayılamaz. Gerçi bir de (muhavere)yi lisan-ı nazma sokmuş. Fakat mısraları parçalamak, ve mısra parçalarını müteaddid dudaklara tevzî etmek de lisan-ı nazma muhavereyi sokmuş olmak değildir. Hâmid'in manzum tiyatrolarında üç dört muhavere cümlesini parçalayan bir mısra, bir muhavere olamıyor, ve her mısranın her parçası tiyatronun üç dört şahs-ı vakasının ağzından bir kitâbet-i resmiye cümlesinin kesafet teselsiliyle sarkıyor, hem de ve her kelimesinden mürekkep damlayarak ! (Eşber)in ve (Tezer)in eşhâs-ı vakayı, dikkat ediniz, muhavere değil, mükâtebe ediyor.

(Makber) şairinin, bulutlarla hasbîhâl eden dehâsı önünde, her başa düşen vazife secdedir. Fakat nazma ait olan bu mütâlâa karşısında da itiraf ederim ki : Muârızlarımız haklı !.. Abdülhak Hâmid bile, mısraları parçalamak ve kâfiyeleri seyrekleştirmekle beraber dedesinin nazmını yazmıştır.

Aruz dediğimiz bu mermeri kımıldatmak için uğraşan Muallim Nâci Efendi merhum, bu kayayı bir tarafından çeke çeke nihayet bu yığın elinden kurtuldu ve alnında kafiye büyüklüğünde bir kaç ter damlasıyla bir semt-i meçhûle yuvarlandı. Çünkü, O, bu kayayı rüzgar gibi hariçten gelen kuvvetle kımıldatmak mümkündür zannetmişti. Bir adım attırmak için bu taşın bacaklarına sarıldı, didindi ve bu taşın içine bir damla kan, ve bir parça sinir koymak hatırına gelmedi ve zannederiz elinden gelmezdi.

Muarızlarımızla buraya kadar tamamen beraberiz. Ancak bundan sonra kendileriyle ayrılıyoruz :

Aruz dediğimiz bu taş, bir gün baktık tepesinde bir bozuk hatırat hüviyeti, iki tarafında iki kol, aşağısında bacak şeklinde iki sütûn olduğu halde

yoksuldu. Artık (Fikret), o kayaya bir insan şekli vermişti. Fakat bir insan ki bir türlü kıvılcıkmıyordu. Fikret, terler içinde Haliç'in kenarına düştüğü zaman, hepimiz, koşup baktık : O taş gövde yürüyerek değil, heyet-i mevcûdesi bir yerden başka bir yere taşınmak suretiyle tebdîl-i mevki etmişti. Başımızı yukarıya kaldırdık : Bu mermerin altında göz vardı, olmayan nazardı !..

Elimizle yokladık : Bu mermerin iki tarafından iki kol sarkıyordu, fakat kaskatı, fakat gayrı müteharrik ! Yüzünde bulduğumuz iki dudakta, baktık, bir şey eksikti : Râşe-i teneffüs !.. O zaman hep birden «Bu insan değil, bu heykel !..» dedik. Ve Rebâbın mısralarındaki isâbet-i hutût arasından eliniz, altında sıcak bir kanın darabân ettiği bir deriye değil, bir heykelin mermerine temas ediyor. Fakat, beş altı asırdan beri, en büyük şairlerimizin alnını parçalayan, çıkıntılarında mecrûh dimağların parçaları titreyen bu kayayı, böyle baktıkça konuşacak, zannettiğimiz bir heykel yapmak, müthiş bir inkılâpdır. Fikret, bu müthiş inkılâbı vücuda getirdi. (Rübâb-ı Şikeste) nazmından evvel yazılan manzumeler, başlayan ve biten bir eser olamıyordu. Fikret'ten evvelki manzumelere bakınız : Ünvanlarını beş altı beyit aşağıya ve imzalarını lâlettayin bir kaç beyit yukarıya koymak pek âlâ mümkündür. Manzumelerin kıtaları arasına 1, 2, 3, 4 ilh. Diye rakamlar koyarlar, bir fikri (varan 1 !) (varan 2 !) tabir-i âmiyanesine musaddık olacak surette başka başka şekillerde ifade ederler, bir cinasdan olmayan şeylerin hâsılı cem'ine manzume demek için aynı vezinde, ve beyitlerinin aynı kafiyede olmasını kâfi görürlerdi. Mevzuu mısralara o kadar az tevzi edilir, ve bazı mısralar mevzûdan o kadar başka şeyleri ihtivâ ederdi ki manzumeyi istediğiniz yerinde başladı yahut bitti addedebilirdiniz. Fikret, lisân-ı nazmı bu türlü gevezeliklere vasıta olmaktan kurtaran ilk nâzımdı. Bununla beraber yarattığı taş sînedeki bir mevce-i teneffüs yoktur !

Fikret'in, yonttuğu bu heykelin râkid-i mermerinden bir gün bir haşr-ı hareket fıskırdı, bir izdihâm-ı evzâ yükseldi. Artık bu heykelin alnındaki iki göz bir çift delik olmaktan kurtulmuş, artık sehâr bir elin füsün temasıyla kirpikleri kıvılcıktan o iki deliğe nazar-ı istihzâ, nazar-ı dikkat, nazar-ı giryan, nazar-ı beşûş, nazar-ı kin dolmuş idi.

Evet, artık karşımızdaki bir heykel değil, bir insandı ; şefâfet-i kalb ile dimağın mevâdd telakkisi evvelden canlı bir göz, dudakları kadar

yanaklarından da nâtıka fişkırın canlı bir yüz ve sözlerinin bütün emvâc-ı âhengine kolunun, başının, bacağıının hareketlerini ilave eden canlı bir gövde vardı : (Safahât) nâzımını Mehmed Âkif'in lisân-ı nazmı !

Servet-i Fünûn , 6 T.Sâni 1335 (1919)

Nr. 1434 , s. 39-40

Aruz Öldü mü?

2

(Jan Rişepen)in oğlu (Jak Rişepen) diyor ki :

— Nazım, mihverinin etrafında dönen bir tekerlek olmalıdır, bir tekerlek ki devr-i seriyane mihverine bir hâle resm etsin !

Bu tarifin istediği nazım, bizim lisânımızda Rübâb-ı Şikeste'ye kadar yazılmadı. (Nefî)nin manzumelerindeki maharet her lafzın batın-ı mutantanında bir davulun derisini görmekten ibarettir ; mısralar bire bıçak, nara ki dümdüz ...

Gâhi miyân-ı safda durur kendi tiğveş

Gâhi miyan-şikâf saf-ı düşmenân olur.

gibi nazımın en çok kıyamet-i esvat kopardığı beyitlerdeki ahenk, mısraların başında aynı cüssede doğan ve mısraların sonunda yine aynı şişmanlığı muhafaza ederek ölen bir gürültüdür. Nerde o mısralar ki bir enîn-i ihtizâz ile başlasın, bir sayha-ı sarahati ile devam etsin ve bir velvele temevvücâtı ile yükselerek nihayet bulsun ; bu mısralar ancak (Rübâb)da bulunur ve yalnız (Safahât)da var ... (Nef'i)nin dümdüz bağırın mahrûm-u temevvüc mısraları bir hânendenin gerilen damarlarıdır. Arûzun öldüğünü iddiâ edenler eslâfın bu mısralarını kemik parçaları gibi yüzlerimize çarpabilirler, (dîvân)ları bu bahisde kapayalım. Muallim Nâci Efendi merhumun lisân-ı nazımda yaptığı da, denize düşmüş bir adamın dilini dışarı çekip içeri iterek tatbik edilmiş bir teneffüs-ü sınaıdır.

Tecelliden nedir maksûdı yârin, ben de hayranım :

Tecellî dide-i ser gerdan, tecellizâr hayrette.

*

İlmî, hikmet icadı, kim kimden suâli etsin,

Müessîr perde puş kibriyâ, âsâr-ı hayrette.

*

Reşadı anlamaz âdem zulâli anlamadan.

*

Cevelângir sahra-yı cünûn bendesi, şâhı ;

Dünyaya sezâ dense cünûn-u arabda gahi

İşte hilâvet-i esvatıye, ağzımızda berrak bir menba suyunun hatıra-ı seyalini bırakan bir nazım !.. Fakat, itiraf etmeli ki, kelimeleri arasından hava sızmayacak derecede icrâ-ı elfâzı bir musiki iltisâkı ile birbirine yapışan bu mısralarla (Nef'i)nin lisân nazmı arasında bir kaç asır hicrî farkından başka bir şey yoktur ; bünye, başka elbise-i elfâz içinde hemen aynı bünye-i beyân !.. Nâcî Efendi, meselâ «Tecellîden nedir yârin murâdı ... » demesi îcâb eden eslâfından, « Tecellîden nedir maksudu yârin ...» demekle ayrılabilmiş...Ve «İlahi hikmet icâdı kim kimden sual etsin » derken, « kim kimden » gibi tabirleri lisân-ı nazma sokmakla, eskilerin ibrâz edemediği bir mahareti, o, gösterebilmiş... Fakat merhûmun hikâye-i muvaffakiyeti bu noktada başlar yine bu noktada biter ! Bununla beraber, lisân nazmı endîşe-i sanat haline sokmak istemesi Nâcî Efendi'ye arûzda bir mesâfe-i mühimme vaziyeti verebilir, zannındayım ; her halde bir izi olduğuna şüphe edilemez ; işte arkasından yürüyenler : Mehmed Celâl, İsmâil Safâ, Tevfik Fikret, Mehmed Âkif ...

Manzumeleri dişlerimizi ve dudaklarımızı hırpalamayacak derecede lisân-ı nazmı, zamanına göre, yumuşak olan merhûm Mehmed Celâl Bey,

Bulutlu bir gecenin sîne-i hazîninde

Beraber ağlayalım gel, beraber ağlayalım.

gibi nazım parçalarıyla; Nâcî Efendi'nin ayak izlerine basarak yürümüş bir nâzımdır ; İsmâil Safâ Bey de öyle ... İlk zamanlarında Nâcî Efendi'nin o derece gölgesi ki o vakitki eserlerinden bir çehre vücûda getirseniz alınının buruşuklarını « Nâcî »nin ayak izleri teşkîl eder ; « Safâ »yı , Servet-i Fünûn « Nâcî »nin adımları arasından çekip kurtarmış ... Fakat, su gibi herkesin ayak izine dolmak ve o şekli almak, orta fitratların mahkûmiyet-i tabîyesidir ; (Nâcî)yi üstünden silkip atan « İsmâil Safâ » , şekli itibariyle arûzumuzun güzel ve kendisinin en güzel bir eseri olan :

Ahlâfa

Onlar kimi erken kimi geç gelmesi ma'mul

Onlar ki bugün bizce hüviyetleri meçhûl,

Meçhûl ebediyyen ;

Onlar ki heyûlâ gibi âtîde, uzakta

Eşkâl-i muayyen.

Onlar ki Şu bizler gibi bir gün doğacak da
Bizler gibi bir lahza misâfir kalacaklar,
Bir zevk alacaklar ..
Bizden daha çok anlayacak arzı, semâyı;
Elbette beğenmez olacak : biz kudemayı
Yârab Şu hitabe
Eylerse heves yüz seneden sonra hafidim
Őiiriyle cevaba :
Kabrimde yosun bağlayacak senin sefidim
Düşün yere ! olsun tarafımdan bu, perîşân
Son secde-i sekerân.

gibi, ve « Kuran » unvanlı manzmeleriyle, « Fikret »in meselâ, « kılıç »gibi Őeklen pek derli toplu olan manzmelerinden istinsâh-ı eşkâl etmek istemiş ... Her halde Safâ'nın (Őksz Ahmed) unvanlı eseri « A. Nâdir » Bey'in hayat levhalarını, o zamana göre, pek büyük bir muvaffakiyetle ve edebiyatımızda birinci defa olarak çizen (Son Bse), (Vasiyet) ilh.. gibi eserlerini meşk-i ittihâz eylemiş... Bu, muhakkak. Fakat (Cenâb) Bey'in :

« İsterse elfâzı alır, oynar, kelimeleri kalemi ucunda istediği gibi tahrik eder, sını-i-yi bedîiyeyi - hokkabaz yuvarlakları gibi - Şimdi toplar, Şimdi dağıtır : Şâir-i mâderzât bunların hepsine muktedirdir ...»

« Mekteb » Risâlesi – 28 Teşrin-i Sâni – 312

dediği İsmâil Safâ, yaŐasaydı, Nâcî'den kurtulduğu gibi, Tevfik Fikret'le A. Nâdir'in de tesirlerinden sıyrılacaktı ; O, nazmının son sîmâsıyla ortaya çıkmaya vakit kalmadı, öldü; öldüğü zaman, Şekil itibarıyla pek az Nâcî idi, ve fazla miktarda Fikret ve A. Nâdir !.. İsmâil Safâ'nın, İsmâil Safâ olarak görünmeye ömrü vefa etmedi ... O, arûzun ne türlü kıvraklıklara elveriŐli olduğunu öyle bir isabetle seziyordu ki ... Ve bakınız, Şekil itibarıyla ne güzel mısralar yazmış :

irkindi, inanmazdı « Güzelsin » deseler de.

*

Doktor çıkacak üç aya kalmaz.

- Çirkin Kız Manzûmesi'nden -

Görecekler, sevecekler, kapacaklar sanırım.

- Şarkı'sından -

*

Kimdir kimin cenazesi ? Halk ihtiram eder ..

*

Kimdir kimin bu heykel fâniyet-i beşer ?

- Âtîf Bey'e Mersiye'sinden -

*

Bel bükülmüş, el ayak titrer, sararmış bet beniz.

*

« Kim bilir kimdir, nedir ? » derdim bunun endişesi.

- Zavallı İhtiyar'dan -

İstanbul şivesinin kabul ettiği tekellüm tabirlerini lisân-ı nazma sokmak, yine Nâcî'yi örnek tutarak, « Safâ » Bey'in de büyük mikyasda iştirak ettiği bir harekettir. Mesela, (Nâcî)

Ses çıkarmaz bizim diyarda berk,

Menemen berki yoksa gürler mi ?

Beyitiyle, « ses çıkarmaz » tabirini nazma soktuktan ve ikinci mısradaki « yoksa » edatını yukarı mısradaki « ses çıkarmaz » fiil-i muzâri menfisinden sonra kullanarak nazma tekellüm oynaklığı verdikten, ve bir çok manzûmelerinde böyle şekil incelikleri gösterdikten sonradır ki arûzun bu kabiliyetlerinden Safâ , Fikret, Âkîf Beyler büyük mikyasda istifâde ettiler.

Mesela :

Ben verince bu emrimi, ne dese

Beğenir, hem edersiniz takdîr.

beytinde, Safâ Bey (Ben bu emri verince ne dese beğenirsiniz) tarzını nazma sokmakla Nâcî Efendi'nin işaret ettiği vadiye koşmuştur; yaptığı hiç başka bir şey değil.

Servet-i Fünûn ,13 Teşrîn-i Sâni 1335

Nr. 1435, s. 55-56

Aruz Öldü mü?

3

(Fikret) arûzda bir şimşek gibi çaktı ; ve « Jak Rişepen »in, istediği gibi, Fikret'in nazmı hakikaten çalan bir tekerlekti mesela « La Dans Serpantin » manzûmesi öyle süratle dönen bir dairedir ki katreleri olan mısralar gözlerinizden nihân olur, ve manzûmenin heyet-i mecmûası, bir tekerleğin nesc-i nur inceliğindeki tabakası gibi döner, döner, muttasıl döner...« Fikret» Servet-i Fünûn'a geçtikten sonra artık « hâne berduş » imzasıyla gazeller yazarak « Nâci » Efendi'nin izinde cılız ve mütereddüd bir su gibi titreyip akmaktan kurtulmuştu, zannederim artık« Kope »yi meşk-i ittihâz etmiş onun arkasından yürüyordu. Bu edebiyatımız için pek iyi bir şey oldu. O zamana kadar edebiyatımızda (lamba) yerine (şimşek), (yelpâze) yerine (bulut) vardı, ve tebessüm bir hufre, göz bir feza kadar geniş şeylerdi; gayri tabî bir edebiyat ki devlerin homurdanarak gezdiği bu sahada her şair, karşıdaki ceriha-i tehassüsü balta, hançer, gürz gibi şeylerle açabiliyor, diken ve iğneyi hafif buluyordu : Yeniçeri edebiyatı !.. Nef'î, Hâmid, Kemâl gibi cessem adamların gürültülü feryadları arasında « Fikret » söz söylemek, şöyle sadece konuşmak, meramını samimi sesiyle tane tane anlatmak isteyen bir nâzım idi. Ve « Kope »den « Demircilerin Tatil İşgâli » ismindeki manzûmeyi tercüme ettiği bir musâhebede Fikret, âtideki satırlarla, « Servet-i Fünûn »da ne yapmak istediğini anlatmış gibiydi :

« Bunda ne Alih ve ilâhelerden, ne meleklerin perîlerin kanatlarından.. Ne gök gürültüsünden şimşek parıltısından... Ne bulutların keheşanlarla müsâdemesinden.. Ne dağların denizlerin mehâbet ve dehşetinden.. Hayır, bunların hiç birinden bahis yoktur ; sadece bir hikâye, bir itiraf-ı cinayet ki katilin kendi lisanıyla muhakeme huzurunda vuku buluyor.. »

Servet-i Fünûn - 22 Nisan 315

Burada muazırlarımız diyorlar ki :

— Fakat bu vaad, bu niyet pek büyüktür; ve, zannederiz, « Fikret » bu vaadini, kendisinin ve lisanımızın kabiliyeti derecesinde tutabildi. Çünkü itiraf etmeli ki, lisanımız Fransızca gibi üstünde bir çok kuyumcunun asırlarca işlediği bir lisan olmadığı için, « Fikret » de lisan-ı nazmımızda bir « Kope »

bile olamamıştır. « Kope » « Demircilerin Tatil İşgali » ismindeki o manzûmede hakikaten « Fikret »in dediği gibi bir demirciyi kendi lisanıyla konuşurabiliyor; halbuki « Rübâb-ı Şikeste » sahibi müddet-i hayatında, hiç kimseyi, kendi lisanıyla konuşurmaya muvaffak olamadı. Hatta bir hastayı sayıklatmaya bile !.. « Hasta Çocuk » manzûmesinde hastalanan çocuk:

— **Ağlıyor, çocuklar, bak ...**

Bırak, bırak beni arsız çocuk !.. Ninem toprak !..

diye sayıklıyor. Ve bahis sanat bahsi olduğu için, doğruyu velev ki bir no'lu hakikatte söylemek kabalık telakki edilmeyeceğinden deriz ki bu manzûmede « ninem toprak » diye sayıklayan « Hasta Çocuk » değil, belki manzûmeyi yazan zâttır. Annesi çocuğun öleceğinden korktuğu için, manzûmenin nazmı, hastanın en tabîi surette sayıklaması, ancak « toprak »dan bahs etmesiyle mümkün olabilir sanmış. Hasta çocuğun annesine teselli vermek isteyen hekim ise :

— **Sakın hanım, bu fena hissi etmeyin terviç;**

Bakın, hava ne güzel açtı, incilâ buldu;

Deminki velvele, şiddet sükûn-pezîr oldu.

mısralarında tekellüm üslubuna katiyyen girmeyen (incilâ) (sükûn-pezîr) (his terviç) kelime ve terkiplerini söylüyor ki burada doktor âdeti bir (noter) oluyor. Mukâvelât muharriri üslubuyla söz söylüyor. Ve mesela yine bu manzûmenin yukarısında çocuğun hastalığını hekime anlatan anne, « fakat, nevbet ... » kelimesindeki tekellüm şivesine uydurarak bir semme suretinde telaffuz etmek icâb ederken muharic-i hurufe riayet eden bir dersiâm efendi gibi (nevbet) diyor.

Muarızlarımız, Fikret gibi, nazımda inkılâb vücuda getiren bir sanatkâr hakkında bu kadar acı söylemekte haksızdırlar. Düşünmeli ki bu (Hasta Çocuk) manzûmesi (Mehmed Âkif)in (Hasta)sı gibi fevkâlâde güzel lisan ile otuz sene evvel yazılmazdı, ve vakiâ Âkif (Hasta)sını yazdıktan sonra artık Rübâb'daki (Hasta Çocuk) öldü. Fakat aradaki mesafe-i zamanı da hesaba katmalı. Otuz sene evvel böyle bir manzûme yazmak bir muvaffakiyetti.

Fakat kuzum ne kadar olsa ben de vâlideyim.

gibi tabîi mısralarıyla ve « ninem.. » diyen çocuğuna hitaben,

- Ne var güzelim;

sualini ihtiva eden samimi cümleleriyle bu manzûmenin bazı yerleri pek güzel addedilebilir; ve arûz ile neler yapılacağı anlaşılır.

Mesela, kavis içine aldığım şu parçalar, Fikret'ten evvel yazılmadığı gibi (Safahât) müstesna olmak üzere Fikret'ten sonra da yazılmadı ve bu samimi ifade şekilleri parmak hesabıyla yazılan manzûmelerde de henüz yok :

Size ithaf ile; (size ne için ketm edeyim) ?

— **Bir iltifat kadardır.**

— (**Çocuksuz gerçek**) !

O, (çünkü) pek hatır-engiz, (o çünkü) pek müellim

Bir ihtisas olacak; (ben tahammül eyleyemem).

(Bu yeriliş de niçün sanki ... haber eden var mı ?)

Hayale benzetiyorsun, (yâ) anlamazsın ki ...

(yâ) şiiri bir tutuyorlar hayal batıl ile.

— (**Olur ;**)

(Biraz da sen çalış oğlum, biraz da sen çabala ;)

— (**ya biz**)

(Ya ben) nasıl yaşarım siz ölürseniz ?..

(güzel) evet bu revişler (güzel) bu cazibeler

(güzel).

**(Çocuklardan çocuk) ben pür tehallük pür meserretli
koşardım (hep) ...**

Giderken (böyle,) uryan bir çocuk nâgâh

(Elimden tuttu baktım :) bir küçük gümrâh ...

Dedim ki : İşte hakikat bu, hep (kusuru) yalan

Evet, o geçti, o (hem) bakmadan geçip gitti

İşte bak (ben de ben de) muhtâcım

(Bir umut) şiire istiâreleri

(Şunu) ismiyle yâd edin : (Toprak !)

(İstemem) gülmesin o çehre bana

onda bir şive-i tehakküm var :

(Sen diyor, sen benim) esirimsin;

(Beraber anlayalım gel, o taş ne olsa gerek)

Yaşamak ... Başka ihtiyacım yok

(öyle) yıllarca, dâimâ, (bir çok)
zâr u mağlûl u muhtazır yaşamak
Herkes, büyük küçük, (birikir) reh-güzârına
Ediyor kalbe karanlık, (acı şeyler) ilhâm
(Yürü) : sükût-u adem, (tavır) : Sagir-i istihzâ
« Şu köhne hikmete bak ! » dersiniz ; (fakat elsâf)
(Nedir meramı), Ne ister o (taze)den bu karı ?
Yarın (küçük) gidecek yalnız, öyle mi ...
Nasibin işte bu ... (Hâlâ gözün kenarda) ... Yürü
Bir şifa bekleyerek (kaç gecedir) pür nefret ...
(Şimdi artık) yaşamaktan bile nefret duyuyor ;
(Şimdi artık) bütün âmâlîni tahlîl etsek
(bir yudum zehr) olacak ...
- Canım, (hanım) çocuğum ;
- (Pek güzel,) Sezâ, giderim.
— Bugün yine (dalgınlığım) (pek üstünde)
O hangi kotra, (canım) ?
(Fakat kuzum) (ne kadar olsa) ben de vâlideyim ;
Nedir (iniltisi) hariçde bâd-ı sermânın
Bu tûl-u kadın (bir) o mahsûl-u ömür için yaşıyor.
(Kaç hafta geçti bilmiyorum), bir sihrine
Bak yavrumuz, o dem kadının (doldu gözleri,)
Uzakta (şöyle) beş on haneden beş on (baca)dan
Silah oyunları (zaten) köyünde bildiği şey.
(Koğan, kaçan, boğuşan, öldüren, ölen, ezilen)
(O)nun semmi, (o)nun , Yusuf'un harareti bu !
Harab bir köy (şu yanda) bir (çatı)nın
Çürük direkleri dehşetle fırlamış ; (öteden) ...
Tasvir eyleyemem bir (yürek) ulu münker ...
Sizin de kalbiniz (elbet) acır (değil mi ?) ...
Evet,nasıl veriyor (sehm) bu nazma şimdi emek
şu cümlelerde, şu nesc-i rakîk sanatta
On gün (dür) işte uğraşiyor fikir ve sanatım

(Bundandır) işte, şiir olacak yerde sözlerim
(Bilir misin) nasıl ezhârdır ağlar
(Gülümser) sonra siz nasb-ı nigâh ettikçe dikkatle
(Kim bilir belki) bir tabiattır
«Yaz Aşkına Dâir » dediniz ... (işte :)
Her kahre tahammülle sordum ... (o yaşında)
(yaltaklanır, atlar, sürünür, okşatır, okşar)
Bir ömr-ü muhayyel ... (Hani) göllerde yeşil, boş
(Daha) bir leyle-i firâkın bu
tuhfe-i iştiyâkıdır (düşünen)...
Kapında beklerim; elbet gelir, sorarım : - Bu ne ?

— (ya)

(bu böyle işte,) ..

(O) hep (o), hep (o) mülevves, (o) müfteris kitle !

Bir servet istedin ... (peki, dinle :)

(Lâkin hayır,), (senin ne umurun) ? Bu hizmeti

senden (ne hakla) bekliyorum ?...

Kavis içine aldığım (o, ya, hep, peki, dinle, kim bilir, belki, o ya şimdi, ona, hani) gibi ufak kelimeler ve edatları lisan-ı nazma sokmakla (Fikret) ne büyük bir elastikiyet veriyordu. Parmak hesabına hiç bir garazım ve o tarzın en büyük nâzımı tanılan Mehmed Emin Bey'e hürmetten başka hiç bir hissim yoktur ; bununla beraber zannetmem ki Emin Bey mesela Fikret'in :

Biraz da sen çalış oğlum, biraz da sen çabala !

mısraı kadar tabii bir kaç mısra söyleyebilmiş olsunlar.

Bilhassa (Cenab), (Kılıç) manzumeleri okunulunca arûzun bir mevzûu derli toplu bir surette tebliğ etmekteki kudreti anlaşılıyor. Mesela (Helecanlarla geçen bir günün akşamında zezem-i hilkatı dinledinse, nukuş-u hayatı teşrih ettinse, Cenab'ın mahiyetini anlarsın !) tarzında böyle iki adet şartı iki tane çivi gibi kullanarak perişan mısraları mevzûa adeta mıhlamak gösteriyor ki maharetli bir elde arûz ne kadar kabiliyetli bir vasıta-i tebliğdir. Çekiç manzûmesi de okunulunca bu hakikat teslim edilir : « Bir demir parçası çekiç altında günlerce ezilir, sonra ömrü kınında yatmakla geçer ; sonra o çelik

parçası bir gün bir ehemmiyet alır, bir milleti kurtarır. » deniliyor. Bundan daha samimi bir şekil tebliğ olur mu ? « ömrü kınında yatmakla geçer, bir gün bir ehemmiyet alır » şeklindeki ifadelerden daha tabiisi bulunmaz zannındayım.

Eğer (Rübâb) ile (Safahât) yazılmasaydı aruzun hayat ve mematından ben de şüphe ederdim.

Servet-i Fünûn , 27 Teşrin-i Sâni 1335

Nr. 1437, s. 79-80-81

Aruz Öldü mü ?

4

Aruz vezninin üstünde işleyenlerden biri de A. Nadir Bey olmuştur. Eserlerinin şekliyle mevzuunda iyi kötü bir şahsiyet gösteren, nazımının hiç kimsenin tesirine muvakkit zaman için olsun, inkıyâd etmeyen Ali Ekrem Bey (İlham) imza-yı müstearıyla (Mirsad) Mecmuasında (Kamerî) ünvanlı manzumesini neşrettiği zaman bile yani 207 senesinde, nazımda (Anjanboman= Teâkib ifade) numunelerini gösteriyordu.

**Kamerî, Allah için sükût eyle !..
İşte parlak şafak a'yân oldu,
Âsmân-ı safâya gül doldu,
Gülüyor her cihet; yine böyle.**

**Âh edersen ne dem gülersen sen !
Merhamet etti bak eşyan da sana,
Gözünün nûru eyliyor imâ aşkını;...**

(Yine böyle âh edersin), (aşkını imâ) cümlelerini iki mısraa taksim etmek o zaman için bir yeniliktir. O, (İlham) imzası ile evvela Mirsad'da, bu yenilikleri vücûda getiriyordu; Sonra (A. Nadir) imzası Servet-i Fünûn'da tasvîr-i eşya ile muhavere-i eşhas, yine o zaman için muvaffakiyet addedilecek sûrette, nazma sokuyordu; meselâ (Kayıkçı) ünvanlı manzûmenin şu parçasına bakınız:

**Ağırca bir aceleyle beş on kürek alarak
Biraz açıldı, fakat sonra durdu: Yenlerini
Yavaş yavaş sığadı; saltayı atub yumşak
Benekli mendili kıstırdı koynuna; yerini
Biraz tasarladı... Artık hemen uçub gidecek,
Hayır bir iş daha var...**

— Uf aman kayıkçı nedir

Bu uzun yaptığın işler?

— Beyim kayıkta kürek

Güzelce yağlamayınca döner mi? Herkes bir

Zanâât işler efendim; hem artık işledi, hah !

Bakın nasıl uçacak şimdi, hoop.... Bismillâh !

Son mısraın tabiiliği o zaman için, hatta gelecek bir zaman için bile aruz veznini elastikiyetine delil gösterilecek kadar meydanda olan bu nazmın yukarıki beyitlerindeki teâkub ifade vakıa bugün gözümüze fena görünüyor; (yerini) (kürek) (herkes bir) parçalarının mısra sonlarına gelmesi ifadenin tabiiliğini ve tadını kaçırıyor; fakat biz bunu bugün anlıyoruz; bu manzume çıktığı vakit 316 senesi idi ki hâlâ Fuzulî ve Nef'î lisanlarını yazanlar vardı. Kayıkçı ve emsâli eserlerin nazımlarındaki kıymet, ilk numûneler olmasındadır; ve aradan dokuz on sene geçince bu örneklerden birinci cilt (Safahat)ın nazmı ortaya çıkmakla anlaşılıyor ki, aruz yaşıyor, hem de o zamandan bir çok terakkî ederek...

Filhakîka on sene evvel aruz vezni fikir, his, vak'a ve manzara nâmına hiçbir şeyi daire-i tebliği haricinde bırakmayacak sûrette seyyâl bir şekil alıyordu... Artık o, içine her türlü eşyanın gelişigüzel tıklandığı yamru yumru bir çuval olmaktan kurtulmuş, mevc-i menâzır gitmiş, göğsünde âsûde bir çizgi gibi tutan bir ufuk olmuştu. Artık o bir (ölçü) değil, bir (lisân) idi !..

Aruz vezninde böyle bir manzara-i halk ve tekvin arz eden bu fecr inkılâbı mâzînin harâbesi üstünde dalgalandıran el, bilmem tasrih etmeye lüzum var mı? Mehmed Âkif Bey'in asabi eli idi.

Nesrimizin büyük heykeltraşı Süleyman Nazif Bey şedid bir ziya-ı zekâ arasından (Safahat) nazmını o kadar vuzûh ile gösterdi ki, bu mevzu' üzerinde söylenecek fazla bir kelime, o ziya dalgasının bir kıyısında bir damla karanlıktır; titreyip düşmeye mahkûm siyah bir damla!... Fakat Nazif Bey (Safahat)ın aruz veznindeki mevkiini ancak mükâlât tedkikesinin çerçevesi müsaid olduğu kadar ettiğinden, ben, münhasıran nazma ve şekle aid olan bu yazımda bu noktayı biraz tafsil edeceğim:

(Safahat) müellifi çocukluğunda Muallim Nâci'nin san'at nazmını karşısına koymuş, bütün eşkâl-i ifadesini taklit eder bir vaziyette buluyoruz. Âkif Bey (Resimli Gazete)de (Kur'an) ve (Gazâli) manzumelerini yazdığı zaman tıpkı çocukluğunu gazel yazmakla geçiren (Fikret Bey) gibi, Muallim Naci'yi «Ateşpâre ve Şerâre»leri kadar hatırlatan bir nazımdı: Nasıl ki birinci

(Safahat) da (Dirvas) ve (Hasbîhâl) manzûmeleri de o zamanın ve bu tesirin mahsulleridir:

Ey bülbül terzebân-ı irfân

Dembest nevâlarınla vicdân.

beytini başında taşıyan manzûme Mehmed Âkif'in olmaktan ziyâde Muallim Nâci'nindir, hatta kelimelerine varıncaya kadar: (Terzebân)

Geçenlerde Fikret Bey merhûm bizim için neşredilen bir kitab bize haber veriyor ki (Rübâb)ın bize bazı manzûmeleri Paris mecmualarının resimlerine bakılarak yazılıyormuş; düşününüz, başınızı kaldırınca Şark'ın mâvî semâsını gördüğünüz, biraz yürüyünce Sâdâbâd ve Boğaziçi Sahilerine indiğiniz bir memleketin, ufkunda minareler ürperen ve kubbeler uyuyan bir Şark beldesinin şairlerine Paris matbaaları her hafta bir avuç boya göndermeseymiş, o manzumeler yazılamayacakmış; İstanbul'un sokağı, evi, ailesi, cami ve türbesi, hülâsa evinden çıkıp yarım saat yürüyen hisli bir adamın gözüne mütemadiyan çarpıp duran bu mükerrer benliklerimiz demek ki bir karış boyalı kağıt kadar mânâlı değilmiş !... Evet hatta o kadar değildir ki meselâ bir manzûmede bir aşkın Ayşe veya Hadice ismine ezhâr edilmesi, kabalık, bayağılık addediliyor, şairler Garbı Avrupa'nın muhayyel kadınına aid olamk şartıyla muttasıl hurûf-ı hecâyê ilân-ı aşk ediyorlardı: Madmazek "kaf" !... Madmazel "nun" !... İşte A. Nadir Bey Servet-i Fünûn'un bu türlü yazıları içinde az çok bir istisnâ teşkil ediyor, bize bizi yazıyordu: (Göksu Deresi, Karacaahmed, Kayıkçı, vasiyet) ismindeki manzûmeleri benim memleketimin eşhâs ve eşyası idi. Vakıa (A. Nadir) imzasının üstünde de bâzen Almanya'daki bir âzâm: (Bethofen) , bâzen Fransa'daki bir bina: (Tûr-ı Eyfel) yükseliyordu. Fakat diyecekler ki belki bunlar ve belki Fikret Bey'in ve arkadaşlarınıninkiler, sansürün müsaade edeceği mevzûları her perşembe Servet-i Fünûn'a yetiştirmek ihtiyacının ihtiyâta riâyet eden neticeleriydi. Ben bunu katiyyen zannetmiyorum. Çünkü tek bir mısraı olsun samimiyetle ibâret kalmış olmakla beraber (Öksüzlüğüm) ünvanı altında (Girid) gibi bir siyâset şehidi hakkında yazılan manzûmeler basılabiliyordu.

Hem ne de olsa ben mâdem ki bu memleketin şairiyim, tabl ve kös dinlemiş dedemin vücudumda kımıldayan asâb-ı mevrûsesi, ummam ki, bir Alman dâhi mûsikisinden, manzûme mevzuu çıkaracaktır. Mütihazsıs evvela

bilsin ve eğer şairsem, yani en samîmi duygularımı bir manzûmenin kelimelerine kalemimden ziyâde kirpiklerimin ucuyla damla damla tevdi' eden bir adamsam, (Tûr-ı Eyfel) benim için bir ma'mûrenin sathında bir yığın demirdir! Bununla beraber A. Nadir Bey de bu türlü gayr-i samîmi manzûmeler pek azdı ve Âkif Bey, onda memleketi yazan bir şair bulunduğu için onu derhal sevmiş ve benimsemiş, ecnebi bir memlekette fes gören, bir çok serpûş-ı ecnebi üstünde bayrağının dalgalandığını hisseden bir Türk gibi ona doğru koşmuştu. İşte Servet-i Fünûn şairleri arasında A. Nadir Bey eserlerinin samimiyeti ile, İslâm şairini böyle en hassas yerinden yakaladıktan sonra ona eserlerinin mevzûları ve şekilleriyle icrâ-yı tesîr etmeye başlıyordu. Ve muhavereyi nazma sokan, aruz ile vak'a tasvîr eden bu manzûmelere bakılarak (Safahat)ın birinci kitabı yazıldı. Eğer A. Nadir'in (Vasiyet)inde Bölük Emîni Ömer, Çemişkezekli Memiş'e mektub okumasaydı Mehmed Âkif'in (Asım)ında da (Köse imam) ahabının oğluna haber-i ma'tûh ilmühaberi yazdıramazdı; (Vasiyet) de okunulan mektubun cümleleri arasına muhavere sokulmasaydı (Asım)da da yazılan ilmühaberinin satırları arasında muhavere bulunmayacağı gibi;... İşte (Vasiyet)deki muhavere mektub:

— Gel arkadaş, bakalım gel, şu mektubu anlat:

Babam nasıl?

— İyidir.

— Çok şükür... Nasıl Emine'm?

Yeminlidir, bana korkma yalan demez ki ninem.

Çarık takındığımız gün ağırca hasta idi.

Memiş, eğer ben ölürsem sakın acınma dedi...

— Baban selâm ediyor, Daltaban selâm ediyor;

Bekir selâm ediyor, Pehlivan selâm ediyor;

Ninen selâm ediyor, emmi kızların hâkezâ;

Çoban selâm ediyor...

— Bak hele! diyindi bana.

Bizim kadın nice olmuş... Bizim kadın Emine?

— Bekir nişanlanıvermiş, Bey Irmağı daşmış;

Sular yeşil öyüğün üstünü basıp aşmış...

— Yoğundu... emme su ha! Coşgun olmalı bu sene.

Kızılıpınar bu kader daşmadıydı...Sen de hele
Şu mektubu bitir artık, bizim kadın nicedir?

— Memiş durundu...

— Bırak ben tamam sekiz gicedir

Düşümde görmedim artık...

— Bu yıl da sazlı ile

Çekirge çok düşüyormuş, ögen hele yoğumuş.

Ağılda üç koyun ölmüş; sıcak birez çoğumuş.

Senin buzağ büyümüş, kök ağaç çiçek açmış;

Zavallı çöp Hasan'ın kır tayı dağa kaçmış.

İmam dua okumuş cenge...hâ selâm ediyor,

Ömer gilin kızı doğmuş... Sadık selâm ediyor...

— Bırak bırak, yetişir anladık...

— Selâm ediyor !

Servet-i Fünun, 4 Kânûn-ı Evvel 1335

No: 1438, s. 92

Aruz Öldü mü ?

5

İşte (Âsım)daki muhavereli ilmühaber :

Evvelâ ortaya bir « Hû » mu atarlar ? Hadi at !

Başla : « Bâdî-i ... »

— Evet, « ilmühaber oldur ki »

— Mahallemizde ..» çabuk yaz !

— Şaşırma, dur ki

— « Filan sokakta ..»

— Yavaş söyle ! ..... oldu. « Kâin olan »

— « Falanca hânedede .. sâkin ... falanca .... oğlu .....filân ....»

Düşünme ! « Her ne kadar ..»

— Oldu. Söyle sen

— « Ma'tûh »

— Peki ! « Değilse de ...»

— Lâkin kalem kırıldı be tûh !

— Öbür kalemle yaz artık. Ne makta var, ne çakı !

« İâşesiyle ...» bitirdin mi ?

— Söyle !

— « İnfâkı

Tamamen üstüne aid ve ...»

— Haydi !

— « Efrâdı

Kesîr ..» - Evet ! Azıcık dur !

— « İyâl ü evlâdı »

— Peki ..

— « Bulunduğu ...»

— Dur dur !

— Yoruldun anlaşılın !

— Yorulmadım hadi sen !

- « Halde uhdesinde olan »

Yazıldı bitti mi ? « Bîlcümle mal ü mülkü ..»

- Evet,

- « Ahiren aldığı ..» Yazdın mı ?

- Dur fakat ..... !

- Ne var ki ?

- « Aldığı » kâfi mi ? İstemez mi nikâh ?

- O halde şöyle yazarsın : « Ahiren istinkâh »

- Bu oldu .. « Ettiği ....» kız neydi !

- Söyledik ya kuzum.

İşitmedin mi demin ?

- Haklısın, devam et : « Rum

Cemâatinden » efendim « filânenin .. » yazıver ..

- Yazıldı.

- « Üstüne etmek ..»

- Biteydi cümle .

- «Diler

Ve böyle malını beyhude yolda imhâya

Kıyâm eder... »

- Yavaş ol, koş diyen de olmadı ya ?

- « Ve arz edildiği vech üzere emr-i infâkı ...»

-Ne itina bu, Yesâri misin nesin ?

- Tıpkı !

- Yazındı : « Kendine mahsus ve münhasır bulunan ...»

- Yavaş !

- Adam çızıktırır ! Bakma hüsn-ü hatta filan !

« Küçük, büyük, bütün evlatlarıyla zevcesini ...»

Yazıldı bitti ya ?

- Sabret düzeltelim şu (sin)i !

Düzeltilir.

- Yaz bakalım : « Her cihetçe pek mahrum

Ve ihtiyaç »

- Evet oğlum, yazıldı, bekliyorum.

« İçinde ölmeye mahkum ..»

- Eder mi ?

- Yok, « bırakır ..»

- Yazıldı. « Olmağın .. »

- Alâ !

- Fena mı yoksa ?

- Hayır !

Fena olur mu ya ?

- « Mumâileyhin .. »

- İşte bu, çok !

- Ne çare ! « Şer-i şerif cânibinden .. » Oldu mu ?

- Yok !

Biraz yavaşça ..

- Peki .. Haydi şimdi bağlayiver :

« Lüzûm-u hacrine dair .. » yaz « İşbu ilmühaber Mahallemizce » mi dersin ? Dedinse « bittanzim Huzûr-u hâkim-i şer'îye ... » sec'i yap : « Takdîm Kılındı. »

- Âferin oğlum, imam da böyle yazar.

- Onu bilmem, şu bitirdik ya nihayet zor zar !

Mehmed Âkif'in Bey'in yazdığı bu ilmühaber parçası, zannedersem, nesirde bile bu kadar tabii bir lisanla güç yazılır. Hâlâ arûz öldü diyorlar ; fakat o cesette bu hareket ne ?

Arûz vezninin bünye-i lisanımıza muvaffak bir lehçe olup olmadığını - Ya gelmiyorsam - en evvel düşünen H. Nâzım Bey olmuştu, yirmi şu kadar sene evvel diyordu ki :

« Lisanımızda müsta'mel olan evzân - sükûn ve harekatta efâil ve tefâile tevaffık-ı kelâm demek olan (vezn-i arûz) ve mısranın aynı hecede tertibinden ibaret olan (vezn-i asli) namları ile - iki kısma ayrılmıştır. Vezn-i arûz fi-l-asl Arabî ve Farisî lisanlarına mahsus ve o lisanların tabiatına muvafık ise de asırlardan beri bu iki lisanın tesiri altında bulunmakta olduğu halde tabiat-ı esasîyesini muhafaza etmiş olan Türkçe için ecnebi kalmaktan kurtulamamıştır. Çünkü vezn-i arûz bir takım imâlatı muhtevîdir. Halbuki Türkçede med ve imale yoktur. Bu cihetle kudemanın âsârında elfaz Türkîden pek çoğuna med verilmiş ve bunlardan bir takımı el-yevm-i metruk ise de bir takımı elân temdid edilmekte bulunmuştur. Gerçi bunların metrukiyetine imkan

bulunabiliyor. Fakat bu imkanın ne kadar büyük müşkülât , tağyirat ile terâfuk edeceği nazım ile iştilal edenlerce kolay anlaşılır şeylerdendir. Hele kelimelerin nihayetlerinde bulunan hurûf-u illetin imâle edilmesi men'i nâkabil bir mahzurdur. Bu imalat lisanın mahiyet-i asliyesine muvafık olmadığı gibi şiirde müstamel kelimat-ı Arabiyye ve Farisiyyenin hasbelusûl imalesi de şivemize mülayim gelmediği için kavaid-i şeriyemize vakıf olmayan ekseriyet-i mutallaka nazarında şiir-i Türkî büsbütün başka bir lisan gibi telakki edilir ve en tabii bir şiirde tabiattan eser görülmez. Bunun neticesi olarak okuyanların veya işitenlerin hissiyatına tamamiyle iştilak ettiremez. Bundan dolayı fi-l-asl daha müessir surette tebliğ-i hissiyata hadem olan vezin bizdeki istimaline göre bu maksadın husûlüne hizmet yerine haylûlet eder.

Bu veznin lisanımızda tatbikinden husûle gelen diğer bir mahzur vezni arûz ile büyük şiirler yazmakta imkansızlık derecesine varan müşkülattır ki esâtizi şuaramızın mecmûi üç dört taneden ibaret olan tiyatro ve hikaye tarzındaki âsâr-ı manzûmesi bu müddeamızı isbat edecek kadar muvaffakiyetten baâddir. Rikkat, şiddet, teheyüç, ulviyet gibi hissiyat-ı mütezadeyi tebliğ edecek olan büyük bir şiirde yek-ahenk bir vezin istimaliyle muvaffakiyet nasıl mümkün olabilir ? »

Servet-i Fünûn, « Şiirimiz » unvanlı makale - 30 Mayıs 312

Son zamanlarda arûz vezninin kenarına yığılan bütün itirazlar, (H. Nâzım) Bey'in bu söylenilmiş sözlerini karıştırarak husûle getirilen dalgalardan sanıyorum ; bu yığına bazan da ufak bir iki mütalaa ilave olunuyor :

« Yeniçeri » gibi kelimeler arûza sığmıyor, « gelememekte » gibi fiiler de kezâ ...

İtirazları tane tane tetkik edelim ; evvela, deniliyor ki :

« Arûz vezninde imâle var, Türkçede imâle yok ; Türkçe kelimeleri imâle etmemek güç, etmek çirkin. Nitekim eslâf pek fena şekilde imâleye mecbur olmuşlar ; bilhassa kelimelerin nihayetindeki hurûf-u illeti imâle etmemek mümteni »

Hakikaten eslâfın ağzında Türkçe kelimeler bazan gerinir gibi bir vaziyet alıyor :

Yakasın Rum ilinin dest-i takva ile almışsın ;

Kerâmet gösterib halka suya seccade salmışsın.

Şiiri pek güzel, fakat nazmı pek fena olan şu beyitte (yaka), bir el tutmuş çıkıyormuş gibi yukarıya kalkıyor ; (Rum ili) çarmıha gerilmiş, kopacakmış sanıyorsunuz o derece çekiliyor ; (ile) edatının sağ tarafında üç uzun bir kulp var. Fakat bu imâleler zannetmem ki kelimelerin arûz veznine muvafık olmamasından ileri gelmiş olsun ; işte aynı kelimeler, hiç birini uzatmadan, tekellüm lisanındaki sevimli ve toplu şekilleriyle arûz vezninde kullanılabilir :

Kalenderin zebir olmuş su görmedik « yakası » nı

Mehmed Âkif

Biz ki her mevcûdu yıktık gayesiz bir fikr « ile »

Yıkmadık bir şeyi bıraktık ... Sade bir şeyi : Aile .

Mehmed Âkif

Çatırdamakta bütün hânümanın temeli;

Alev saçakları sarmış, yerinde yok « Rumeli »

Mehmed Âkif

Saniyen deniliyor ki :

« Vezn-i arûz ile büyük şiirler yazmak imkansız denecek derecede güç. »

Güç olması davası doğru, fakat imkansız denecek derecede güç olması iddiası yanlıştır : Mehmed Âkif Bey'in beş cilt « Safahât »ını teşkil eden manzumeler binlerce, ve A.Nâdir Bey'in « Vapur » , « Vasiyet » unvanlı manzumeleri yüzlerce beyitlidir ; Fâik Âli Bey'in Mücellledât manzûmesi var ; Hâlid Fahri Bey « Baykuş »u yazdı, üç perdeli bir temâşâ eseridir; güçlüğü adem-i imkan derecesine varan bir vezinle « Baykuş » nasıl yazıldı ?

Arûzun genç kahramanı (Fâruk Nâfiz) ne büyük manzûmeler yazdı, hem de bu lisanla :

Hasta alnında yanarken derdi,

Ellerin verdiği bir damla sudur.

Bir zaman gökten ölüm beklerdi,

Şimdi kalbindeki : Can korkusudur !

« Bozgun » - Fâruk Nâfiz

Yalnız arûz vezni güçtü, bu, doğru ... Fakat bilmek isterim, (sa'y-akl) sanayi-i nefisede kabul edecek miyiz ? Sarf olunan zaman, elde deilen mahsul

ile mütenasip olması bir ilm-i iktisat düsturudur ki Sanayi-i Nefise için kabul edilemez: Heykeltıraş tuğla fabrikası değildir; ressam fotoğraf, şair tab makinesi olmadığı gibi !. Arûz vezni güçtür, diyorsunuz ! Demek ki siz kolaylık arıyorsunuz, çaresi var : Mensur yazınız !.. Hatta daha kolayı var : Hiç yazmamak !..Arûz güç değil, sanat güçtür : Benim elimin altında davul gürültüsü çıkaran tanburu, Cemil Bey'in parmakları içinde dinlediğiniz zaman semadan sesler işitiyorsunuz ; niçin ? Cephe-i dehânın eğildiği her telin üstünde bir bileğin âsabi kırk, elli sene gece gündüz çırpınmış da onun için !

Sâlisen deniliyor ki :

« Yekahenk bir vezinle rikkat, şiddet, teheyüç, ulviyet gibi müttezat hisler nasıl yazılır ? »

Nasıl mı yazılır : Didinerek, çalışarak, uğraşarak !.. Arûz vezni kadar, parmak vezni de beceriksiz bir elde arşın ve terazi gibi kaba bir ölçüdür ; fakat sanatkar elinde her ikisi de, ve bilhassa arûz, bir lisandır ; ve her mevzûya göre aynı veznin kalıbından bir başkası, aynı veznin yüreğinde bir başka helecan koparmak sizin elinizdedir ; veznin yeknesaklığını, siz izâle edeceksiniz : Ona ilave edeceğiniz seslerle!..

Şu bildiğimiz « mefâilün, feilâtün, mefâilün, fa'lün » veziniyle Mehmed Âkif Bey, bakınız, ne kadar zıt şeyleri - Fezânın gizli yerlerinden birbirinden ne kadar müsâvi sesler toplayarak - yazıyor ; mesela, vatan hissini, dünyada gökyüzünden sonra en yüksek olan bir şeyi, şu manzûmenin sonları a'sârı yarıp geçen gür bir sesle haykırıyor; manzûmenin baş taraflarında ise bir vakayı hikaye eden ses bir odanın duvarlarıyla muhât denecek kadar muhtasır ve laübâli bir sestir :

**Boşalmasıyla o esnada üç beş iskemle,
Oturdu karşıma bir kır sakallı âdemle,
Ridâ-yı mâteme girmiş felâket arkadaşı ;
Sevimli bir de küçük kız .. Ya beş, ya altı yaşı.
Reîs-i ailenin pek vakûr olan hüznü.
Güzide reng-i tecellüde kaphyor yüzünü.
Kadın da öylece görmek istiyor temkîn !
Sönük nazarları lâkin bükâ kadar gam-kin !
Zehirli bir düğüm olmuş dudaklarında keder,**

**Ki zorlamakla açılmaz .. Çözerse girye çözer !
Solunda erkeğinin ibtisâm-ı cebrîsi ,
Sağında yavrusunun inşirâh-ı fitrîsi ,
Önünde nâmütenâhi nazar-rübâ safahât,
Enîn-i ruhunu bir türlü etmiyor iskât.
Görünmüş olmalı bir şey ki, sonradan, gözüne ;
Götürdü mendili bîçâre ansızın yüzüne.**

İşte hikaye anlatan bir sada !.. Sonra işte yine aynı veznin ağzında başka, büsbütün başka bir ses var, « Ne ağlıyorsun, evladın, vatanın için öldü ! » diyen bir ses :

**Ne var hicâb edecek bunda ey zavallı kadın !
Değil mi bir anasın sen, ölen de evlâdın ?
O haklı girye-i hicrânı hapse kalkışmak,
Hûda bilir ki hatadır .. Günaha girme, bırak !
Bırak merâret-i ruhun buram buram insin ...
Boşanmadan dınecek bir belâ mıdır ye'sin ?
Seyirci farz ediyorsan muhît-i mâtemine ;
Yabancı hangi nazardır bükâ-yı mahremine ?
Nihayet arkadaşım var, değil mi, sonra da, ben ?
Vebâli boynuna olsun, eğer bu zanda isen !
Mesâibin ezeli âşinâsı varsa, biziz ;
Cihanda bir günümüz geçmemiş felâketsiz !
Sürûra kalsa da bîgâne Müslüman yüreği ;
Bilir teessür-ü mâsum önünde inlemeyi .
Onunla söyleşilir en acıklı hicranlar,
Ki her figânı açık bir lisan kadar anla
O halde anlaşarak paylaşın melâlinizi ;
İşitmek istiyorum, çünkü, hasbihâlinizi.
Senin nedir bakalım gizli gizli feryâdın ?
Evet ; boyunca beraber yetişmiş evladın,
Bahar-ı feyz-i hayatında pâymâl olarak ;
Fidan vücudunu yutmuş yabancı bir toprak,
K i nerde belli değil ... Bilmek istesen de muhâl.**

Olanca yâdı bugün bir çamurlu, kanlı hayal !
O yâdı ruhuna gömdün ki bir vazifendir.
« Unut ! » demek açılan kabri görmemektendir.
Hayır, demem .. Bilirim pek vefâlıdır o mezar.
Fakat, düşün, neye oğlun hayatı istihkâr ?
Edip de böyle perişan bıraktı annesini ?
Evet, yaşatmak için ümmehâtın akdesini,
« Fedâ-yı can edeceksin ! » demiş « vatan » hissi ...
Demek : Heder değil oğlun, vatan fedâisi.

Berlin Hatıraları – Mehmed Âkif

Sonra, yine aynı vezinle ve fakat başka bir sesle, müstehzî bir sesle câmi dersinde (i'lâl) tasvir ediliyor :

- Bilir misin bu garip ümmetin nedir hâli ?
« Yehâfü » sıygasının çingiraklı i'lâli !
- Nasıl, nasıl ?

- Hele sabret: « Yehâfü aslından ... »

Deyip de ezbere bir çok ibâreler okutan
Hocam, hitâma yakın devresinde i'lâlin
Meyân-ı kafiye-dârında çifte « filhâl » in
Okur dururdu, bu bir an'aneydi besbelli :
« Kaçan ki sâkin olur vav, onun da mâ-kabli
Hurûf-u sâlimede harf-i gayr-ı sâkin olur ;
O vavı müttefikân meddeder imiş cümhûr ...
O halde, biz dahi ettik : yehâfü oldu. » ...Evet !

Fatih Kürsüsünden – Mehmed Âkif

Sonra, aynı vezinle fakat bu büsbütün başka bir sesle, Lââbâli görüşen bir arkadaş sesiyle (fikre) nakl olunuyor :

Kalenderin biri köyden sabahleyin fırlar,
Arar nasibini ; avdette kırdâ akşamlar.
Fakat güneş batarak ortalık karardıkça,
Görür ki : Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca.
Herif ağaçta iken bir iniltidir ! İşitir ...
Bakar ki : Bir kötürüm tilkinin yanık sesidir.

Zavallı, pösteği olmuş, bacak yok işleyecek ;
Boğazsa işlemek ister ... Ne yapsın, inleyecek !
Biraz geçince, kavi pençesinde bir ceylan,
İner yakındaki vâdiye karşıdan arslan.
Yukarda çıkmaz olur, şimdi, yolcunun nefesi ;
Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi !
Yiyip şikârını arslan dalınca ormanına ;
Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına ;
Doyar efendisinin artığıyla, sonra yatar.
Herif düşünmeye başlar eder de hâle nazar :
« Cenâb-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki :
Açım ! demekle amel-mende bir topal tilki,
Ayağına gönderiyor rızkın en mükemmelini ..
O halde çekmeli insan çalışmadan elini.
Değer mi koşmaya akşam, sabah, yalan dünya ?
Dolaşmayan dolaşandan akıllı ... Gördün ya :
Horul horul uyuyor kahpe tilki, senden tok !
Tevekkül etmeli öyleyse şimdiden tezi yok.
Yazık bu ana kadar çektiğim sıkıntılara !... »
Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara
Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet eder.
Birinci gün bakınır : Yok ne bir gelir, ne gider !
İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür ;
Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür.
Ölüm mü, uyku mu, her neyse âkıbet uzanır ;
Fakat işittiği bir sesle silkinir, uyanır :
« Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin !
Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin ?
Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak !
Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak. »

Fâtiḥ Kürsüsünden – Mehmed Âkif

Servet-i Fünûn , 18 Kânûn-ı Evvel 1335

Nr. 1440, s. 110-111-112

Aruz Öldü mü ?

6

Sonra, yine aynı vezinle, fakat başka bir sesle, atâlet-i umûmiye önünde yükselen hırçın bir sesle, feryâd ediyor :

Nedir bu meskenetin sen de bir kımıldasana !

Niçin kımıldamıyorsun ? Niçin ? Ne oldu sana ?

Fâtih Kürsüsünden – Mehmed Âkif

Sonra yine aynı vezinden, fakat başka bir ses, son asrın terakkiyatı önünde bir nidâ-yı hayret yükseliyor :

Nedir şu bir sürü fenler, nedir bu sanatler ?

Nedir bu ilme tecellî eden hakikatler ?

Sefineler ki yarar kıta kıta deryayı ;

Şimendifer ki tarar buk'a buk'a dünyayı ;

Şuûn ki berka binip seslenir durur ovada ;

Balon ki rûh-u kesîfiyle yükselir havada ...

Hulâsa, hepsi bu âsâr-ı dehşet-âkînin,

Bütün tekâsüfüdür toplanan mesâînin.

Fâtih Kürsüsünden – Mehmed Âkif

Sonra yine aynı vezinle, fakat başka bir sesle, tarih-i islâmın ihtişamı karşısında zabt-ı mübâhât edemeyen bir sesle, bir saltanat, bir satvet tasvir olunuyor :

Kuşattı satveti dünyayı bir avuç Arab'ın !

Dayandı tâ bir ucu Sedd-i Çin'e ; diğer ucu

Aşıp bulut gibi, binlerle yükselen burcu,

Uzandı ansızın İspanya'nın eteklerine.

Hicaz'ı, Çin'i düşün nerde ? Nerededir Pirene !

Donanma, ordu yürürken muzafferin ileri ;

Üzengi öpmeye hasretti Garb'ın elçileri !

Fâtih Kürsüsünden – Mehmed Âkif

Sonra, yine aynı vezinle, fakat başka bir sesle, bugünkü izmihlâl-i manevi önünde hisli bir müslüman yüreğinden çıkabilecek bir sesle, bir velvele-i hüznün koparılıyor :

Hayat odur ki : Nihâyet bahâsı hûn olsun,
Senin hayat-ı seflin : Bah-yı namusun !
Düşün : Hayata fedâ etmedik elinde ne var ?
Şeref mi, şan mı, şehâmet mi, hak mı, vicdan mı ?
Vatan mı, hiss-i hamîyyet mi, hak mı, vicdan mı ?
Mezar mı, türbe mi, ecdâdının kemikleri mi ?
Salîbi sîneye çekmiş mesâcidin biri mi ?
Ne kaldı vermediğin bir çürük hayatın için ?
Sayılsa âh giden fidyeler necâtın için !

Fâtih kürsüsünden – Mehmed Âkif

Nihayet işte aynı veznin muhtelif mevzulara tevzî ettiği muhtelif sesler :

Muhâvere :

- Şu karşılıklı binalar düşündürür mü seni ?
- Niçin düşündürecek ? Önce söyle hikmetini ...
- Şu sağ taraftaki ?

- Mektep.

- Evet. Bu cephedeki ?

Bir eski medrese olmak gerek ... Değil mi ?

- Peki.

- Peki nedir ? Biraz izâh edilse çok eksik !
- Zavallı milleti vahdet-cüdâ eden « ikilik »
- Sırtmıyor mu o pis dişleriyle karşında ?

Fâtih Kürsüsünden – Mehmed Âkif

Hikâye :

Birinci defa imiş binmiş ihtiyar kayığa ;
Piyâde yağ gibi kaydıka doğrulup açığa ;
İşildamış gözü, bir kav çıkıp demiş : « Yâ Hay !
Ömür ömür bu ömür işte : Hem otur, hem kay ! »

Fâtih Kürsüsünden – Mehmed Âkif

Muaheze :

- Şu gördüğün kocaman kütle yok mu ? Dâr-üt-Tıp.
- Demek bu medrese Tıbbiye Mektebiydi ...

-Ayıp !

-Ayıp nedir ?

- Bunu olsun görüp de bilmemeniz.

Fâtiî Kürsüsünden – Mehmed Âkif

Zannederim ki, bu kadar muhtelif sesler, daha fazla miktarda, ancak tabiatın sînesinde ve ancak Garp musikisinde bulunabilir.

Servet-i Fünûn, 25 Kânûn-ı Evvel 1335

Nr. 1441, s. 127

Magosa Zindanında

Vatan Heyecanı

“Nefsime zindanı felaket ve fakat, vicdanıma

Arş-ı ûlâ-yı saadet bildiğim” Magosa Hapishanesi.

Kemal’in üç büyük aşkı vardı: Vatan, asker, edebiyat. Erkân-ı Harp zâbiti Manastırlı Rifat’ın “Çanta” mecmuasındaki bir piyesini, Magosa zindanında aldığı gün, Kemal için millî bir bayram oldu. O gün kale odasındaki sürgüne 6 misafir geldi: Meçhul bayrama tesadüfün sürüklediği ufak bir kalabalık... Misafirlerden biri Kemal’e Manastırlı Rifat’ın bir mektubunu “Çanta” mecmuasıyla beraber verdi.

Bu mecmua o sayısında “Ya Gazi, Ya Şehit” piyesiydi. Bu okunur okunmaz, Hapishanelere yarım yamalak giren ve yalnız evlere alışık olan bayramlardan başka bir bayram başladı. Bu, Osmanlı târihinde ayrı bir bayramdı: Zulmün hükûmet sürdüğü memlekette bu bayram, evden çok zindana yakışıyordu. Millî bayramdı ve içtimaî bayramdı bu... İki zâbitin üç edebi yazısında duran vatan meseleleri önünde Kemal’in duyduğu sevincin bayramı. Magosa sürgününün, Avrupa’dan döndükten sonra, büsbütün kadınsız kalan gönlünde, yukarıda dediğim gibi yalnız üç aşk vardı: Vatan, asker, edebiyat. İşte Magosa sürgününün yazılarını okuduğu Rifat ve Bedri askerdiler; işte onların yazıları artık kitabet değildi. Ve işet yazılarının mevzuu vatanın kendinden bile kuvvatliydi: Vatanın iki ıstırabı.

(İstirap herkesin ve her şeyin kendinden kuvvetlidir.)

Kemal’in Manastırlı Rifat’a mektubundan:

«_ Bir sabah vakti idi. Hava yiğitlerin nârası gibi gürelemekte, güneş ezkiyamızın fikri gibi parlamakta iken bulunduğum ve nefsim zindanı felaket ve fakat vicdanıma arş-ı ûlâ-yı saadet bildiğim mahpese beş altı arkadaş geldiler, mektubunla âsârını da beraber getirdiler. En evvel “Ya Gazi, Ya Şehit”i okuduk. İçimizde ağlamadık göz, çarpınmadık gönül, kızarmadık çehre, titremedik vücut kalmadı.»

Fakat Magosa sürgününe ve misafirlerine beş dakikadan fazla bayram yapmak çoktu; ve arkasından elem başladı:

Aynı mektupta aynı fıkranın devamı: « Ona kanamadık, “Görenek”i de kiraat ettik; tıpkı arzu ettiğim gibi, evvela güldük, sonra ağladık. Yaşa Rifat.

Ona da kanaat etmedik, Bedri'nin "İskât-ı Cenân"ini okuduk. Yalnız nümûne gösterdiği hanedanın değil, umum milletin o şeniadan dolayı uğradığı tedenni belâsına ağlaştık, fâillerine lânetler ettik, aferin Bedri. »

Fakat iki asker edib azdı, Erkân-ı Harp zâbiti Zeki Bey niçin yazmıyordu? Ve Magosa sürgünü, şimdi buna mahzundu.

Aynı mektubun ve fıkranın devamı: « Bu üç eserin mütalâasından hâsıl ettiğim lezzet üzerine fikrime bir durgunluk, gönlüme bir inkisâr geldi. Ona sebep de Zeki'nin* halini düşünmektir. O niçin bir şey yazmaz? Bu zamanı terakkide öyle zekâvetle malûmatı cem etmek şerefine nâil olanlar, elini uzatmağa cesaret edemeyip de milletin hâme-i edebini dilenci derneği etmek isteyen esâfilin pençe-i iğtisabında bırakmak revâ mıdır? »

* * *

Asıl tuhafı şudur: Kemal Magosa zindanında bile bir türlü bedbin olmadı; bu zindana ilâmsız atılmasına 40 milyon ağız susmuştu, O, bundan bile fütûr getirmedi, ve bu milletin hayatından emin olmak için iki zâbitin üç yazısından iman kuvveti aldı.

Aynı mektubun başlangıcı:

« İki gözüm Rifat'ım,

Yaşasın Yeni Osmanlılar, süphane kadir-ül-kayyum. Bundan on sene evvel devlet bir ceride-i askeriye neşretmek isteyip de zâbitler içinde kâtipten bozma iki üç kişiden başka muharrirlik edebilecek adam bulamadığı sırada gökten bir melek nazil olsa da on sene sonra yirmişer, yirmi ikişer yaşında zâbit, ve hatta şakirtlerimiz, milletin üstad ve belki mucid-i edebiyetini olacağını haber verseydi kim inanırdı? Lâhavle velâ kuvvete illâ billâh, bu milletin mi hayatından ümit yokmuş, bu halkın mı terbiyesi kâbil değilmiş? Onu düşünenlerin beyni kurusun, Onu söyleyenlerin dili tutulsun. »

Etrafını 40 milyon sükûtun sardığı Magosa zindanında böyle bir iman heyecanını duymak için Kemal'e sebep bile çoktu, vesile yetiyordu, iki zâbitin üç yazısı kadar az bir vesile.

Çınaraltı, 5 Birinci Kânûn 1942

Cilt 3, Sayı 63, s. 6

---

* 1908 Meşrutiyetine kadar Tophane Müşri ve Mekâtib-i Askeriye Nazırı Zeki Bey

Vezin ve Kâfiye Dedikodusu

Eser vermeyen diyârlarda sanatın dedikodusu, sanatın boşuğunu doldurmak isteyen bir devdir, o merteye büyüktür. Ve esersiz adamın rahat salâhiyetiyle ben de iki dedikodu yapacağım: Vezin ve Kâfiye.

Evvelâ kâfiye dedikodusu. Mektebin kâfiyesiyle sanatın kâfiyesini karıştıranlar gördüm ki, bazı mısraları kâfiyesiz sanıyorlar. Halbuki lise kâfiyeleri sanat kâfiyeleri değildir. Mısralar, kürsüde ve sırada olduğu gibi, sanatta bitmezler. Lisenin kâfiyesi felakettir, çünkü kâidedir, sanatın kâfiyesi inşahtır, sesin ve telâffuzun bahtiyar olması, göğsümüzün sevinmesidir, çünkü sanatın kâfiyesi zandır, koskocaman hayatımız ne kadar “zan” ise, kâfiye de o hacimde zan.

İki oğlum cihana etti veda

İki insan değil, çöken iki dağ.

Lise hocası (Muallimsiz sanatlar ne kadar talihlidir.), evet lise hocası “dağ”ı “veda” ile kâfiye sanan talebesini döndürebilir. Halbuki kâidenin, kürsünün, binanın (Mektep binasının) yok dediği bu kâfiye, etin, damarın, ruhun çok mevcudiyetli kâfiyesidir. (Ey sanat, Tanrım seni muallimden muhafaza buyursun ve programdan halâs kılın.)

Eski Arap harfleri zamanında, kürsü ve bina talebeyi bu kâfiyeden dolayı döndürürken, açık hava insanları, “veda”ı ve “dağ”ı, “ayın”sız ve “gayın”sız sanmanın son yirmi yıldaki saadetini tadıyorlardı. Halbuki o târihte muallim, talebesine numara verirken - ki bu iki elin parmakları kadar olduğu için midir nedir, her numarayı bir parmağına koyarak veriyor gibi rahatsız olurdu- Evet o zamanki muallim:

Bu mezarlar ki uzanmış yatıyor ey yolcu,

Nereden başladı yükselmeğe bak nerde ucu !

beytini kâfiyeli sanan talebesini, kâide ve kânun dolu öfke ile derhal döndürebiliyordu. Çünkü “yolcu” ve “ucu” kelimelerinin cevherleri “yol” ve “uç”tur, ve eski lisede bunu kâfiye sanmak suçtu. Halbuki, mektebin, bu “Neûzillâh”lı suçu, sanatın kâfiye zaferidir.

Vezin dedikodusu: Binanın (mektebin), kitabın (kâide kitabının) ve ünvanın (muallim) vezinli dediği şey de, Tanrıya hamdolsun, sanatın bugün vezinsiz bulduğu şeydir.

Sögülmeğe, döğülmeğe, koğulmağa billâh...

Bu, imalelerle uzatılırsa nokta bile mısra olur, yukarıki mısra, sanatta, yani memursuz ve muallimsiz sanatta, mevzun değıllerdir. Nasıl ki gene binanın, kitabın, ünvanın vezinsiz zannedebileceğı aşığıdaki mısralarda, sanatın mebzul vezinli ve zengin aruzlu eserleridir:

..... **bi,**

Tereddüd diyorum zangoçluk...

Ve:

Hâlâ titrer üstüne enzâr-ı temâşâ..

Kâide ilk mısradaki “bi”yi sanatın kullandığı ölçü ile uzatmağa galiba razı olmaz, ve “titrer” kelimesini “titirer” okumaya kâidenin dili, galiba bir türlü varmaz. Aşk gibi sanatta da iki kere iki dört etmez.

Çınaraltı, 24 Temmuz 1943

Cilt 4, Sayı 96, s. 7

6 Türkçeci

1- Asım Efendi; 2- Cevdet Paşa; 3- Vefik Paşa; 4- Ziya Paşa;
5- Suâvi; 6- Kemal.

I-Asım Efendi:

19'uncu asrın başında Türkçe'nin en büyük dil vak'ası Asım'ın Kâmus'u tercümesidir. Fakat bu tercümenin herkes Arap diksiyonerini Türk'e öğreten tarafını aldı; hiç kimse bunda Türkçe'nin dil hâdisesi olan derin cepheyi görmedi. Yalnız Ziya Paşa müstesna.

Kâmus tercümesinin sahici bir Türkçe vak'ası olduğunu 76 yıl evvel ilk Ziya Paşa yazdı:

“ Bizim tabiî inşamız Mütercim-i Kâmus'un ve muahharan Muhbir Gazetesinin ittihaz ettiği şive-i kitabettir.” Hürriyet Gazetesi, No. 11, 7 Eylül 1868.

II- Cevdet Paşa:

Koca Reşit Paşa, hususî Kütüphânesinin memuru olan Cevdet Hoca'ya: “Kısa, kısa yaz.” Dedi. Bu sözden Türkçe'nin ilk standart eseri Kıyas-ı Enbiyâ ve Cevdet Paşa çıktı.

III- Vefik Paşa:

Lehçe'de Arapçasız ve Acemcesiz Türkçe'ye yer ayırdı ve Türkçe'nin diksiyonerini verdi.

IV- Ziya Paşa:

Hürriyet Gazetesinin 11'inci sayısındaki “ Şiir ve İnşa ” makalesini yazmakla kalmadı, aynı gazetenin 53'üncü sayısında Türkçe olmayan bir Türk gazetesini ilk defa o ayıpladı:

“ Trabzon vilayetinde dahi bu kere bir gazete neşrine muvaffak olunmakla birinci nüshası görüldü. Mezkur gazetenin mukaddemesinde, değil Trabzon ahalisinin, belki Babîâli'nin bile istinbatında müşkülât çekeceği tâbirat-ı veysiyâne ile imlâ-yi sahâyif olduğundan bu gazetenin neşrinden maksat ne olduğu anlaşılamadı. Eğer murat Trabzon ahalisini vukuat-ı âlemden haberdâr etmek ise bu lisanla olmayacağı zâhirdir. Yook, Türkçe lisanda böyle Arabî ve Farisî karışık şeyler de yazılır olduğunu göstermekse ahaliye ne fayda?

V- Suâvi:

Suâvi'nin Londra'da çıkardığı Muhbir Gazetesindeki yazılarının tabii yazı dilimiz olduğunu,yukarıda gördüğümüz gibiilk, Ziya Paşa söyledi. Fakat Suâvi'nin kendi kendini anlatırken söylediği şu sözler, kitabetsiz ve mâzîsiz yeni bir Türkçe'yi nasıl aradığını gösterir:

“ Bu işe parmak sokmaktan (İstanbul'daki Muhbir Gazetesine yazı yazmaktan) asıl muradım, vatanımız gazetelerinin köhne inşâlarını ve mûtad-ı kadîm üzre bî-mânâ şitayişlerini bozmak idi. Hem lisanı bozdum, hem de memleketimize hürriyet-i aklâm soktum. ” Şûrâ-yı Ümmet, No. 137, 6 Şubat 1324

VI- Kemal:

Namık Kemal 54 yıl evvel kardeşi Ömer Naşit'e¹ : “Mektuplarını Türkçe İsterim” diye yazdı:

“ Kardeşçiğim,

Mektubun geldi. Tebrikine memnun oldum. İnşallah ben de senin daha büyük nişanlarını, rütbelerini tebrik ederim. Tebrikine memnun oldum ama, mektubun yazılışına memnun olmadım. Söylediğin gibi bir şeyler yazmayıp da bir takım tumturaklı tâbirler aramaktan mânâ nedir? Benim için iyi yazar diyorlar, hiç öyle mektup yazdığımı gördün mü? Bundan sonra mektuplarını Türkçe isterim, iyi mi Naşitciğim.”

7 Teşrin-i Sânî 302

Kardeşin

Kemal²

---

¹ Namık Kemal'in baba bir, ana ayrı kardeşidir. Kemal'in annesi Fatma Hanım, Ömer Naşit Bey'in annesi Dilber Hanım'dır. (Kemal'in babası Mustafa Asım Bey'in 4 karısı vardı: Fatma, Dilber, Maide, Dilber Hanımlar.)

² Kemal'in kendi el yazısıyla ve şimdiye kadar hiçbir yerde basılmamış olan mektubu. (İki oğlu Fahri Naşit ve Ahmet Naşit'in vasıtasıyla.)

Gazi Mustafa Kemal Ve Şair Abdülhak Hâmit

Dün Abdülhak Hâmit öleli on bir yıl oldu.

**Çınaraltı, büyük Türk şairinin aziz hatırasını
saygıyla anar.**

Atatürk, “büyük”ten evvel “ince” idi. Bâzan , onu, otuz kırk kişilik davetlilerin hepsiyle ayrı ayrı müsâvi gördüm. İrtifâ’ından konuşacak sandığım büyük adamın, sofrasında ilk bulunduğum gece şaşım: “Şâhika” olmamak, “baş” olmamak, “ayrı adam” olmamak imkanını ne kadar kolay benimsiyordu. Atatürk cemiyet adamlığının “virtuose”u idi. Öfkesi tabiatın gazablarına benzeyen Atatürk, kızdığı zaman karşısındakiyle kendisinin arasındaki bağlardan bir tanesini bile sağlam bırakmayarak hepsini kıran, koparan, muhatabını yıkan Atatürk, bu öfkesini az istisnalarla, hemen daima lâyıık olanlara karşı kullanıyordu. Bunun haricinde karşısındakilerin bütün hisleriyle, sözleri ve sükûtlarıyla meşgul olacak kadar muâşeretinde sabırlı, dikkatli ve inceydi.

Atatürk, Abdülhak Hâmit’e, Napolyon’un Goethe’ye dediği gibi “işte adam!” diyerek, insana adamlık tevcih etmek gururuyla ve şahsının irtifaından eğilerek iltifat etmedi: Atatürk, Hâmit’le karşı karşıya durdu, ve sesleri birbirine karışarak konuştular. Hâmit’i Çankaya’ya davet ettiği geceler, kendini Hâmit’e kâfi görmeyecek kadar ince oluyor, salonunu edebiyat köşesi haline sokmak için şairleri ve edipleri de çağırıyordu. Ve salonundaki havayı Hâmit’e lâyıık yapmak kadar muazzam bir tevazuyla onu ağırılıyordu.

“Gazi Mustafa Kemal – Şair Abdülhak Hâmit” ismiyle yazdığım eser için, muhterem Mahmut Esat Bozkurt’tan telefonla bu mevzudaki hatıralarını rica etmiştim. Bu ricamdan iki gün sonra Mahmut Esat Bozkurt’un âni ölümünü duydum.

Bu ıstırap içinde, istediğim mektubu unuttum; ve aradan günler geçti. Bir gün, muhterem karısı Fehedâ Bozkurt gözyaşı dolu sesle, telefon etti:

— Mahmut Esat Bey’in size ait bir mektubu var, bitiremeden ö..

Son kelimenin devamını o mu söyleyemedi, ben mi dinleyemedim, bilmiyorum.

Bitmeyen, imzasız, târihsiz mektubu, ertesi gün aldım. Atatürk’ün Hâmit’i davet ettiği zaman, gösterdiği itinanın sâdik bir şahadetini taşıyan bu imzasız,

târihsiz hazin mektubu, yukarıdaki sözlerimin târihi bir vesikası olarak ve tamamıyetine dokunmamak için, şahsım hakkındaki satırları da çıkarmayarak aynen okuyucularıma veriyorum:

“Çok muhterem Mithat Cemal Beyefendi,

Atatürk-Abdülhak Hâmit konuşmalarına dair hatıralarımı bildirmekliğimi arzu buyuruyorsunuz. Emrinizi yerine getirmeye koşuyorum. Bilmem şu bir iki kırık dökük hatıra, o iki büyük alanın iki büyüğü hakkında bir şey söyleyebilecekler mi? Takdiri Zâtîâlînizedir.

Bir gün Atatürk beni çağırdı:

— Bu akşam yemekte bulun. Abdülhak Hâmit için bir ziyafet veriyorum, buyurdular.

Mükellef bir sofraya kurulmuştu. Ev sahibi yerinde Atatürk, sağında Madam Lusiyen, solunda bayan General Kazım Sevüktekin oturuyordu. Atatürk’ün karşısında, o her vakitki gibi zarif, kibar, asil tutumuyla Abdülhak Hâmit, sağında o zamanın Hariciye Vekili Tefvik Rüştü Aras, solunda ben vardım. Şairlerimizden, rahmetli Celâl Sahir’i hatırlıyorum. Yakup Kadri, Falih Rıfkı, vesâir nesir üstadlarımız da hazırıldılar. Sofranın diğer başında da Reşit Galip, Kılıç Ali, Hasan Cavit, Salih Bozok Beyefendiler yer almışlardı. Hep edebiyattan, Türklükten, politikadan ve hep güzel şeylerden konuşuluyordu.

Bir aralık Atatürk, Abdülhak Hâmit Beyefendi’ye çok güzel şeyler söyledi. Başta Atatürk olmak üzere hepimiz büyük şair için birer beyit söyledik.

Atatürk hatırımda kaldığına göre, zâtîâlîlerinizin bir beytini okudu, zaten bunu her vakit anardı:

Ölmez bu vatan farz-ı muhâl ölse de hattâ,

Çekmez kürenin sırtı bu tâbûy-ı cesîmi.

Abdülhak Hâmit başını takdirle salladı. Sonra, sözü Celâl Sâhir’e verdi. Abdülhak Hâmit de güzel bir şakacık yaptı:

— Canım efendimiz, Celâl Sâhir de bir şair midir? Dedi. Celâl Sâhir gülümsedi. Ve biraz düşündükten sonra ayağa kalktı, şu beyitleri söyledi:

Mâtemî bir güneş ufuklarıma,

Gene nûr-ı siyâhımı saçdı;

Kalbimin sâk-ı ra’şedârında,

Gene bir gonce-i siyâh açdı.

Yakup Kadri, “Şair değilim” dediyse de kabul edilmedi. Romanlarından sevdiği bir parçayı okudu, alkışlandı. Edip ve şairler rollerini bitirince, sıra benim gibi edip olmayanlara geldi. Neler çektiğimizi tarif edemem. Buram buram terleyenler mi istersiniz? Sıra kendine geliyor diye kızarıp bozaranlar mı? Neler ! Bu da hayli gülmeye sebep oldu. Doktor Tefik Rüştü gençliğinde yazdığı bir şiiri okumaya kalkıştı. Bu, “ninni” idi. Fakat nöbetini savdı. Sıra bana geliyordu. Geldi! Aklıma bir şey gelmez oldu. Ha gayret, filan derken Abdülhak Hâmit’in o güzelim parçalarını unutarak, Nedim’den okudum:

Bezm-i şerâbdan geçemem doğrusu Nedîm,

İşret tabiatımca, tarab meşrebimcedir.

Bu parçadan Abdülhak Hamit hayli hoşlandı. Kılıç Ali, Hasan Cavit Beyler de söylediler fakat hatırımda değil. Galiba Salih Bozok da bir şey bilmiyorum gibi yaparak, bir türkü söyledi, alkışlandı, ve laz havası oynadı.

Atatürk arzu buyurdular ki, herkes bildiği bir şeyleri büyük şairin önüne sersin; ona çiçekten, mûsikiden ve şiirden bir saygı demeti sunulsun.”

İşte, titiz bir müsveddenin sık çizgileri içinde bitmeyen, beyeze çekilmeyen mektup ve Atatürk’le Hâmit’in karşı karşıya buldukları zamanların en sadık ifadesi.

Çınaraltı, 14 Nisan 1948

Cilt 1, Sayı 5, s. 9

Edebiyatta İnkâr !

Bir ruh vak'asıdır: Borçlular alacaklılarını sevmezler; ve alacaklılarının bir an evvel ölmeleri ihtiyacından doğan gizli za'fi, borçlular “tenkit”in ismine ve süsüne sararak, edebiyatta onların çoktan öldüklerini iddia ederler. Hâmid’i, Kemal’i, Fikret’i inkâr edenler, çok defa, onlara borçlu olanlardı; ve bu inkârı hep, “tenkit”in ismine ve süsüne sardılar. Çünkü tenkid, çok defa, haksız inkârın, seciyesiz hücumun, zekâsız hicvin “hile-i şeriye” sidir. Münekkid, maskeli münkirlerin derileşmiş maskelerini, Geothe, Eckerman ile konuşurken ne güzel yırtar:

“ Münkirlerim alay alaydır. Fakat bunları kısımlara ayırmak imkansız değildir.

- 1- Anlamayanlar;
- 2- Kiskanalar;
- 3- Muvaffak olmayanlar.

Anlamayanlar, yani enâyiler, yani bilmeyerek beğenmeyenler. Bunların mazeretleri var: Bilmemek

Kiskanalar, yani kafa kıymetimle kazandığım saadeti ve şöhreti çekemeyenler, yani refahıma, adıma, ve sanıma kızanlar, ve ellerinden gelse canıma kıyacak olanlar, fakat, bedbaht ve fakir olsam, susacak olanlar.

Muvaffak olamayanlar, yani kendileri bir şey yapamadıkları için benim yaptıklarımı çekemeyenler, ve bunların arasında kıymetli oldukları halde bile kendilerini gölgede bıraktığım için beni affedemeyenler.”

Ancak, büyük şair, münekkidlerinin hepsine “münkirler” demeyecek kadar insaflıdır, ve yukarıdaki üç kısma şu dördüncüyü de katar:

“ 4- Dirayetli muârizlarım. İnsanım, ve insanlığımdan gelen yanlışlarım, tabii ki var. Yazılarım, tabii ki, bu hatalardan kurtulmuş değil. Fakat kendi terbiyemi kendim çok ciddiye aldığım için, kendimi âdilikten kurtarmaya, asilleştirmeye çalıştığım için, hatalarımı düzeltmeye o derece muvaffak oldum ki, kusurlarıma hücum edilirken, ben ekseriya, o kusurlarımdan kurtulmuş bulunuyordum; hem çoktan beri.”

İnkârın en zâlimi susmaktır. Bilmem hangi millette şöyle bir tabir varmış: Öldürünceye kadar susmak! Beğenmemek, hattâ sövmek, hattâ mahvetmek için

bile sanatkârdan bahsetmemek. İşte inkârların ve idamların en kurnazı. Bu sükût, bizde son zamanda âdeta müessese halini aldı. Almanya’da bunun kahrını çok çeken Nietzsche olmuş. Çocuk kadar kibirli olan ve bu gururunu “ Âtîde, mâzîyi, Nietzsche’den evvel, ve Nietzsche’den sonra diye ikiye bölecekler.” Diyecek dereceye çıkararak bu filozof şair, Almanya’da bu zâlim sükûtun zehirlerini tattı. Kendi demesine göre Almanlar onu okumuyorlardı ki kendisinden bahsetsinler. “Almanya’dan başka her yerde okuyucularım var; sahici dehâlar bile okuyucularım arasındadır. Viyana’da, Sen-petersburg’da, Stokholm’de, Kopenhag’da, Paris’te, Nevyork’ta beni keşfettiler: Sâde bir yerde keşfedilmedim, Avrupa’nın yavan memleketi Almanya’da.”

Fakat inkârların en kurnazı olan sükût, hakikî sanat adamlarının eserlerindeki büyük sese galebe çalamıyor. Hâmid’i inkâr edenlerin isimlerini biliyor muyuz? Bazılarını belki biliyoruz, fakat Hâmid’e izafeten.

Tek eseri, başkasının eserini inkârdan ibaret olmak, kaderlerin en hazinidir. Kendi eserlerine basarak başlarıyla devirlerini delip yükselemeyenler ayaklarının altında enkâza muhtaç olurlar; ve heykelleri bunun için yıkarlar. Fakat bir yıkıntının temeli ne kadar sağlamdır ki, üstünde uzun müddet durmak mümkün olsun. Zola vakıa Hugo’yu yıkmakla çok muvakkat bir şöhtret yaptı; fakat bu şöhtreti, Zola’nın ciltlerle eserlerini teslim alıp nesillere emanet etmeseydi, Rougon-Macquart’ların müellifini bugün kaç kişi bilirdi? Recaizâde’yi Hacı bilmem kimin inkâr ettiğini bugün bilenler kaç tanedir? Fakat Tâlim-i Edebiyat müellifini geçen yıl heykelini Beyoğlu’nun kalbine, ve o kalbin en çarpan yerine diktiler; Galatasaray Lisesine.

Şöhtretleri inkâr etmekle meçhûliyetimiz azalmaz; o şöhtretler artar, eğer hakikî iseler.

Çınaraltı, 5 Mayıs 1948

Cilt 1, Sayı 8, s. 8

BÖLÜM V

“ SON POSTA ” GAZETESİNDE YAYIMLANAN FIKRA VE MAKALELERİ (Edebî Metinlerden Seçmeler ve Bibliyografya)

Namık Kemal ve Ragıp Paşa

1908 meşrutiyeti.

İkinci Abdülhamit'in mabeyincilerinden Vezir Ragıp Paşa Yıldız Sarayı'nda Le Temps gazetesini muntazaman 30 yıl her gün okuyan ve Galatasaray Sultanisi ile Mekteb-i Mülkiye'den iyi diplomayla çıkan kültürlü saray adamıdır. İnkılâp hükûmeti tarafından Akdeniz adalarına sürülür. Sonra Yıldız Sarayı'da bazı politika sanıklarına yardım ettiği anlaşılır, sürgünlükten affedilerek İstanbul'a döner ve Talât Bey'in ahbabları arasına girer. Bir gün Dahiliye Nazırı Talât, Namık Kemal'in damadı Menemenlizâde Rifat Beylerle eski mabeyinci Ragıp Paşa arasında şu sahne geçer:

Talât Bey (Menemenlizâde Rifat Bey'e) Takdim ederim, Ragıp Paşa!
Der.

Menemenlizâde Rifat Bey (Gülümseyerek) — Paşa hazretlerini tanırım.

Ragıp Paşa (Gülümseyerek) — Ben de beyefendiyi tanırım.

Talât Bey Ragıp Paşa'la Rifat Bey'den nerede ve nasıl tanıştıklarını merak eder, sorar. Rifat Bey o mecliste Talât Bey'e anlatır; kayınbiraderi Ali Ekrem Bolayır'a da vakayı hikaye eder.

Ali Ekrem Bolayır'dan bizzat dinlediğim vaka şudur:

Memlekete ait bütün emellerini Beşinci Murat'ın padişahlığına bağlayan Namık Kemal, bu hükümdarın çıldırıldığını ve tahttan düştüğünü görerek yeise düşer. Fakat Abdülhamit tarafından Midilli'ye sürüldükten sonra iyi adam diye tanıdığı Şehzâde Kemalettin Efendi'ye ümitlerini rapteder. Ve o sırada emniyete lâyık bir genç olarak tanıdığı ve kendisine damat etmeyi düşündüğü Menemenlizâde Rifat Bey'i Şehzâde Kemaleddin Efendi'ye Midilli'den gönderdiği haberleri ve mektupları vermeye vasıta eder.

Bu hadise tamamen bilinmemekle beraber, müphem bir surette ve Abdülhamit'e jurnal edilir. Ve mabeyinci Vezir Ragıp Paşa (o zaman henüz Bey) sarayın liva rütbesinde bir paşasıyla birlikte, Rifat Bey'in büyük kardeşi Şûra-yı Devlet âzasından Menemenlizâde Abdullah Bey'in Üsküdar'daki evini basmaya ve orada oturan Rifat Bey'in Namık Kemal'le muhabere kağıtlarını meydana çıkarmaya ve, Şehzâde Kemaleddin Efendi'ye ait olan izleri elde etmeye memur idiler.

Ve bir gece Ragıp Bey'le ismini hatırlayamadığım bu paşa Abdullah Bey'in evini basarlar. Rifat Bey kitaplarını ve kağıtlarını ararken Ragıp Paşa yanındaki paşaya döner;

— Paşa hazretleri, der, bu iş uzun sürecektir. Siz yanımızdaki odayı arayınız, ben de bu odayı tetkik edeyim.

Paşa yandaki odada tetkikatta bulunmaya gider. Ragıp Bey de bulunduğu odada evrakı ararken eline geçen bir küçük şeyi cebine kor, ve Paşanın araştırma yaptığı odaya gider:

— Paşa hazretleri, ben bir şey bulamadım! Der. Paşa da

— Vallahi ben de öyle beyefendi.

Der. Ve elleri boş olarak dönerler; ve Abdülhamit'e bir şey bulamadıklarını arzederler. Fakat bir defa Menemenlizâde Rifat Bey'den şüphelenen Abdülhamit onun ihtiyaten Hasanpaşa karakolunda tevkif edilmesini irade eder. Vaka Ramazan ayında geçer. Zavallı Rifat Bey karakolda günlerce yattıktan sonra, nihayet Kadir gecesi gelir. Ragıp Bey Abdülhamit'e suçu olmadığı halde karakolda yatan Rifat Bey'i arzeder ve;

— Efendimiz, der, bu, toy çocuğun biridir. İftiraya uğramış. İrade buyurursanız Kadir gecesi hürmetine kendisini azad etsinler.

Fakat Abdülhamit'in iradesi üzerine Hasanpaşa karakolundan çıkan Rifat Bey'i polisler evine götürmezler. Saraya Ragıp Bey'e götürürler. (Çünkü Ragıp Bey böyle emretmiştir.) Ve Ragıp Bey Menemenlizâde Rifat Bey'le odada yalnız kalınca:

— Sen ne aptal adamsın, bu defter saklanır mı?

Der, ve Üsküdar'da Abdullah Bey'in evinde bulduğu küçük şeyi – ki bir defterdi - sobanın ateşlerine attıktan sonra Rifat bey'e bu gafletinden dolayı pek çok söylenir, ve ilave eder:

— Efendimiz seni suçsuz sanarak affetti. Fakat bu gafletinden dolayı seni ben affetmedim. Benim de başımı belaya sokacaktın.

Sonra tatlı tatlı gülerek nasihat eder:

— Her zaman evrakımı aramaya beni memur etmezler. Namık Kemal'in de başını yersin, kendinin de. Gözünü aç

Mabeyinci Ragıp Bey'in bu iyiliğini sade Menemenlizâde Rifat Bey değil, ilerde kayımbabası olan Namık Kemal de unutmaz, ve ileride kayınbiraderi olan Ali Ekrem Bolayı da.

Ve, vakta ki 1908 meşrutiyeti olur; ve mabeyinci Ragıp Bey - ki artık vezir Ragıp Paşa'dır - Abdülhamit'in adamı diye Akdeniz adalarına sürülür. O sırada Rodos'ta Akdeniz adaları valisi olan Ali Ekrem Bolayı Ragıp Paşa'ya o derece iyi muamele eder ki, Paşa sürgün olduğunu hissetmez.

Aşağıdaki mektup, işte o zaman Cezayir Bahr-i sefid Valisi olan Ali Ekrem Bey'e adalarda sürgün olan Ragıp Paşa'nın yazdığı şükran kağıdıdır, ve kendi el yazısıyla dosyamda mahfuzdur.

« Maruzu çakirleridir,

Her mahrumiyet acı bir şeydir. Fakat en büyük mahrumiyet bütün hassasiyetini tamamiyle tarif edememektir. İnsan bir ulviyet karşısında bulunup lâyıkiyle tarif edemez ise kendinde büyük bir boşluk, azim bir dalâlet hisseder. Ol kadar ki, kendi hiçliğini kat'i surette anlayarak kendi kendine nazar-ı istihfaf ile bakar. Eski Yunaniler pek güzel söylemişlerdir ki ilâhların lisanı şiirdir. Ve şiir olmalıdır. Bana karşı gösterdiğiniz uluvviyet beni ol kadar teshir etti ki, ömrümde birinci defa olarak şiir meziyetinden mahrumiyetimi hissettim. Emin olunuz ki en birinci şair, Hattâ pederiniz merhum dahi büyüklüğünüzün kalb-i mecrhumda ateşlediği hisleri mümkün değil tarif edemez. Görüyorsunuz ki büyüklüğünüze karşı bir mikyasa yoktur. Ve namusum üzerine kalem ederim ki, bunda riya, bir mübalağa yoktur. Bunu samim-i ruhumla beyan ediyorum. Ve emin olunuz ki, kainat bu kadar büyüklüğe şahid olmamıştır. Yine namusum üzerine yemin ederim ki, büyüklüğünüzü görmeye bâdî olup lânet ettiğim felaketimi sevdim. Bu sözüme taaccüb etmeyiniz. İnsanlığı en hakir gördüğüm bir zamanda o hareket-ı necibânenizi, ve daha doğrusu, kahramanlığınızı görünce sahîh insanın ne kadar büyük olduğunu güzel bir surette anladım. Hattâ kardeşlerimin bile ne halde bulunduğumu anlamak istemedikleri bir zamanda, o son nefesime kadarteabbüd edeceğim dest-i mürüvvetkâranenizi uzatmanız beni gaşyetti. Ve bütün insanlığın, ve bilcümle fezailin sizde temerküz ettiğini imanım gibi anladım ve tasdik ettim. Siz aklınızca bir mukabelede bulundunuz

zannediyorsunuz. Vallahi doğru değildir. Bu hareketiniz kıyastan beridir. Bunda nisbet aramak günahdır. Benim size karşı hareketim hiçtir. Ben en adi bir vazifeyi ifa ettim. Fakat siz, fevkaltabia bir kalbe malik olduğunuzu gösterdiniz. Aynı mahiyette olmayan şeylerin kıyası kabil değildir. Aklımca bu sözlerle o, kendimde duyup sevdiğim hissiyattan bir cüzünü tarif ettim zannediyorum. Pek batıl bir fikir. Bunu lisan-ı beşer tarif edemez. En güzel tarif olarak şunu söyleyeceğim: Hemen Cenab-ı Hak sizi, ve aziz ailenizin kâffe-i efradını iki dünyada da aziz etsin. Her keder ve elemi sizden uzak etsin; hatt bana vermesini isterim. Bunları yazarken aklıma garip bir fikir geldi. İnşallah bu âlicenap dost şu yazdıklarına bir ikinci büyüklük gösterir, o da, şu benim tarif edemediğim hissiyatı benim lisanımdan olarak mucîzkâr kalemiyle yazar da insanlara yeni bir ders daha vermiş olur. Vallahi bunu yapınız ve mümkün olursa bana da bir suretini veriniz.

Bugün mahdum kölenize tafsilât vermeyerek enişteniz Rifat Beyefendi'yi görmesini ve emlâkimiz hakkında ika olunan müşkülâtı tarif etmesini yazdım. İstanbul'dan aldığım bir mektubun mealinden anladığıma göre herkes benim idare-i mündefia-i müstebidenin kirli alınlarından ve jurnalcilikle meluf bulunmadığımı tasdik ediyor. Yalnız bende iki milyon derecesinde bir servet tahmin edildiği, ve bu kadar servete malik olduğum halde cesim bir lane-i milliyede bulunmadığımdan bu felakete giriftar olduğum ima ediliyor. İstanbul'da bulunduğum zaman bu « lejand » kabilinden olan Acem mübalağasını işitip lazım gelenlere izahat-ı kâfiye vermiştim. Namusum üzerine yemin ederim ki, bana isnad olunan, bu servetin yüzde onu yoktur. Bugün kat'ı hesap etmek iktiza etse, belki, yüz bin lira hasıl olmaz. Otuz sene nasıl çalıştığımı bildiğiniz için vücudu olmayan bir servetten dolayı en siyah felaket içine düştüğmden, elbet bana daha ziyade merhamet edersiniz. Ticaret-i milliyemiz içinde ol kadar mühim bir mevki işgal etmiştim ki, bu hamiyetli Osmanlı beni mahvetmek değil, bana hürmet etmeye mecburdur. Şu tahammülfersa olan hal-i pür melâlimin nihayet bulması için tedbir ve teşebbüsât-ı mümkünenin bir an evvel ittihaz ve icrasını istirham ederim. Ve münasip addolunursa Sadrazam Paşa, Mahmut Şevket Paşa ve Talât ve Doktor Nazım Beyler gibi sâhib-i nüfûz olan zevata süratle yazmanızı ve ihtirâmât-ı

faikamın kabulünü rica ederim. O babda emr-ü irade hazret-i menlehülemrindir.
26 Ağustos 325

İstanköy bedbahtı

Bende

Ragıp

Bu mektubun başındaki satırlar bilhassa şunu gösterir: Babasına ve eniştesine eski Mabeyinci Ragıp Paşa Abdülhamit zamanında yapmaktan korkmadığı iyiliğin mahsubunu Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem tamamiyle icra etmekten inkılâbın en heyecanlı günlerinde ürkmemiştir.

Son Posta, 17 Ekim 1946

Su Medeniyeti, Su Edebiyatı

Her köşesinde su medeniyeti çağlayan bir tarihimiz var. Altı asrın çeşmelerinden bu medeniyet aktı, selsebillerinden bu medeniyet çağındı, fıskiyelerinden bu medeniyet fişkırıldı. Su dinde var, aşkta var, keyifte var, matemde var.

Peygamberimize Fuzulî en coşkun na'tını yazarken « su » yalnız kafiye'nin redifi değıldir, imanın da dalgasıdır.

Bu beyitte iman aşktır:

**Hâk-î pâyîne yetem der ömrlerdir muttasıl,
Bâşını taşdan taşa urup gezer âvâre su.**

**Zerre zerre hâk-i dergâhına ister sala nûr,
Dönmez ol dergâhdan ger olsa pâre pâre su.**

**Yâ Habîbullâh, yâ hayrelbeşer, müştakınım
Öyle kim lebteşneler yanub diler hemvâre su.**

**Çeşme-i hurşitten her dem zülâl-i feyz iner
Hâcet olsa merkadin tecdid eden mimâre su.**

Aşkta su var. Şair Belîğ'in sevgilisini aramak için su, şehir şehir, köy köy geziyordu.

**Oldu revâne cânib-i her şehir-ü kûye su;
Ol serv-i nâzı çıkdı meğer cüst-ü cûye su!**

Nedim de en ince ilhamını sudan aldı:

**Leb-i havzı mâh-i nevin pâresi,
Süreyyâfeşân âh-ı fevâresi.**

**Âbı nâz etmiş de bir fevâre resm etmiş hayat
İşte ol sudur atılmış kâmetin olmuş senin.**

Su şehri olduğu için Bursa Divan edebiyatında en baştadır. Divan üstadlarından Hasib Efendi Bursa'da 32 su sayar. 1. Pınarbaşı; 2. Naib Pınarı; 3. Sütlüce; 4. Sahrınç; 5. Umurbey suyu; 6. Müftü suyu; 7. Asâs suyu; 8. Yegni suyu; 9. Kazık; 10. Kâtib suyu; 11. Devlengeç suyu; 12. Kadri suyu; 13. Gümüş suyu; 14. Fındıklı suyu; 15. Yatağan suyu; 16. Yayıcılar suyu; 17. Nilüfer suyu; 18. Kaplıkaya suyu; 19. Ayrancı suyu; 20. Çatalçeşme suyu; 21. Sugıcık suyu; 22. Kozpınarı suyu; 23. Acıçeşme suyu 24. Laklak suyu; 25. Fazlıpaşa suyu; 26. Kavaklı suyu; 27. Zeyniler suyu; 28. Hakimşah suyu; 29. Delice suyu; 30. Gökdere suyu; 31. Akçağla suyu; 32. Alışar suyu.

Bu sular tabiatındır; fakat bu suları cılız kollar ve bacaklarla can çekişip ölmekten kurtarmak kudreti medeniyetindir. Ve su medeniyeti derken bunu söylemek istedim.

Bu suların yalnız mevcudiyetlerini muhafaza değil, hüviyetlerini de , farikalarını da tesbit etmek ecdadımızın eseridir. Şair Hasib Efendi'nin bir manzumesinde, bu suların isimlerini, cisimlerini ve hattâ vasıflarını öğreniyoruz. Mesela Pınarbaşı suyu, Bursa sularının en başında geliyormuş ve doktorlar bunu her suya tercih ediyorlarmış:

**Suların başı Pınarbaşı suyudur elhâk,
Onu tercîh eder cümle miyâha hukemâ,**

Sahrınç suyunun da yemeği hazmetmek hususunda eşi olmadığını yine bu vezinli ve kafiyeli tarifeden anlıyoruz:

**Varımı Sarnıç suyunun dünyâda bir mânendi;
Ettirir haz tâamı ne kadar olsa revâ.**

Müftî suyu hakkında da şair, şeriata muvafık diye bir şeyler söyler ve bu lakırdısını suyun isminden aldığı ilhama sararak, şu beyti yazar:

**Müfti suyun, olur olmaz suya tercih edemem,
Hele şerice sudur iç raiyh-il fetvâ.**

Divan Edebiyatının fena an'aneleri yüzünden bu sulardan bazılarının hakiki farikaları öğrenecek yerde isimlerinin ilhamlarından çıkan mazmunları beğenmekle iktifaya mecburdur. Yukarıdaki beyitten sonra şu aşağıki beyitte de suyun adı olan « Asâ »nın icap ettiği « Kerâmet » mazmunu içinde suyun hüviyeti kayboluyor:

**Hoş gelir pirlere içmeye bu âb-ı asâ;
Onu izhâr-ı kerâmetle akıtma, mevlâ.**

Herhalde bu suyun ihtiyaçlara iyi gelmesi de hakikat olmaktan ziyade «Asâ», « Kerâmet » ve « Pir » tedailerinin bir mazmun vak'ası olsa gerek.

Manzumenin bazı beyitlerine göre de, Bursa'nın bu otuz suyundan birkaç tanesi âdetâ ilaçtır. Üç derde devâ olan « Kaplıkaya » suyu gibi:

**Kaplıkaya suyu hoş kaaba kacaaga sığmaz,
Sed-dü kebd-ü tehali eridilmiş ol mâ.**

Bu beyit sayesinde, biz Bursa bir suyun idrar tıkanıklığına, karaciğer ve dalak hastalıklarına birebir gelen bir ilaç olduğunu öğrenirken, bazı doktorlarımız da « kebed » diye yanlış söyledikleri bir kelimenin doğru telaffuzunu öğreniyorlar. Kafiye hakkında henüz bir karar veremedim amma, veznin birçoklarımıza, birçok şeyler öğrettiğine kanaatim var.

*

Fakat Bursa'nın bu 32 suyu şair Hasib Efendi'nin devrinde mevcut olan sulardır. Bu manzumenin yazıldığı tarihten 100 yıl sonra, Bursa bir hayli su daha kazanmıştır. Ve suların da istatistiğini yazan bir şair çıkmıştır: Baba Efendizâde Şeyh Said Efendi.

Bursa'nın bu yeni sularının Gülpınar, Âb-ı hayat, Âb-ı güher, Altınoluk, Kurdbasan, Kestane olduklarını bu manzumeden öğreniyoruz. Suların hüviyetine gelince, altı sudan beş tanesinin farikaları bütün sular hakkındaki vasıflardan

kalın çizgilerle ayrılmıyorsa da Kestane suyu öyle değildir: Bu su, içkinin buharıyla paslanan dimağları bizute aynalara çevirmek hassasına maliktir. Yalnız bir noktada şüphem var: Acaba bu suyun sarhoşlara işkembe çorbası gibi şuurlarını iade etmesi bir hakikat midir? Yoksa « Kestane » kelimesinin hatırlattığı « mestâne » lüğatının bir tedaisi midir?

Çünkü Divan Edebiyatında kelime realiteden evvel gelir.

Fakat her millette, her devrin edebiyatı muvaffakiyetinin yanında bir takım zaaf lar da taşır. Divan Edebiyatımızda iç dünyayı sanatın bilgini, ayağını bukağı gibi bağlayan gazel kafiye leri ve kafiye redifleriyle beraber bize hakikatlerden bazı çizgiler ve noktalar verdi. Su kadar hür bir unsuru gazellerin kafiye leri ne ve kasidelerin rediflerine kürek mahkumları gibi bağlayan edebiyatımız nihayet, sanatı samimilikte arayan Fikret'in kalemiyle suyu en gerçek hislerin ifadesinde kullandı:

**..... Yarın sen de bir avuç toprak
Kesâfetiyle gelirsın bu sâyegâha bırak
Esîr-i feyzini döksün ilelebed mevlâ.**

Bu mısralarda bir damla su, ölümün bile karanlığını azaltıyor.

Son Posta, 2 Kasım 1946

Edebiyatımızda Mevkîler

Divan Edebiyatının çok meşhur olan Sadâbad'ından sonra, Tanzimat Edebiyatının Çamlıca'sı gelir. Kemal, Hâmit ve Sezaî Çamlıca'yı çok sevdiler; ve fırsat düştükçe yazdılar. Kemal'in İntibah ismindeki hikâyesinin sayfaları Çamlıca'yla başlar. Çamlıca 10 sayfa sürer ve hikâyenin kendisi bu 10 sayfadan sonra gelir.

Abdülhak Hâmit'in, Sami Paşazâde Sezaî'ye yazdığı mektubun dörtte biri Çamlıca'dır:

« Mektubundaki sözlerinle Çamlıca'ya olan sevdami uyandırdın. Bilmem ki, sen Çamlıca'nın ulviyet-i cismâniyesi misin? Yoksa Çamlıca senin hâtıra-i ulviye-i mücessemen midir?

Çamlıca'da bülbül yavrusu dinlediğimi ben nasıl unuturum. Ben eminim ki, biz Çamlıca safasını ne yeni dünyada sürebiliriz, ne eski âlemde.

Ne Amerika ormanlarında buluruz; ne İtalya müzelerinde. »

Ve:

« Çamlıca yalnız vatanımız değil, efkâr-ı şairânemizin de mâderidir.»

Ve, Makber'in yirmi iki yaşındaki dahisi bu mektupta Divan şairlerinden kesin bir çizgiyle ayrılarak, bülbül değil, Çamlıca'nın bülbülünü yazar.

Çamlıca'nın bülbülü hakkındaki bu yazıya Sami Paşazâde Sezaî de şu cevabı verir:

« Çamlıca'da bülbül yavrusu dinlediğimizi unutmamışsın. Ben de o kadar unutmadım ki şimdi dinleyecek olsam kalbimde belki aks-i sedasını işitirim. Londra'nın, Paris'in operalarındaki musikiler, o kuşcağızı bize unutturmayacağından şüphe yok. »

Abdülhak Hâmit sade kuşları değil, bülbülden Sami Paşa'ya kadar insanları da severken ve yazarken Çamlıca'yla karma karışık sevdi ve yazdı. Rümuzulhüküm müellifi merhum Sami Paşa hakkındaki şiiri Çamlıca'yla başlar:

MÂZÎ MESİRELERİ

Bir yer o, mâder-i vatanın en güzel yeri;
Yıldızlı Çamlıca; vatanın mihr-i mâderi
Sami Paşa harâbesi; Mâzî mesiresi;
Zâhirdi bir tarafta Selâmî hatiyresi
Olmuştu komşuluk bize bâdî-i ıktiran;
Bir mekteb-i edebdi bu virâne bir zaman;
Bir asr-ı muhteşem buradan eylemiş mürûr!
Cevvâl idi bu mazlîmede bir beyâz nûr,
Bir ihtiyar melek ki bugün târ-i irem.
Üstadımız o pîr-i mualla vü muhterem
Baksam da hâmidâne atâyâ-yı fitrata,
Medyûn-ı şükr-ü mahmedetim ben o hazrete.
Cennetmekân mekârim-i ahlâk sahibi,
Kâni değildi ders ile iflâha tâlibi;
Eylendi hem de hâlini islâha i'tinâ;
Bîgâne ben o sâyede olmuştum âşına,
Seksen yaşında şâhikalar tay ederdi O;
Yağmur yağardı seller akardı, giderdi O!
Olmakdı maksadı yalnız vâsıl-ı ilâh;
Bilmem, tahassurîyle mi yanmış bu hânıhak?
Her çıktığı zamanda gelir halka ihtilâç;
Öpmekte dest-ü pâyımı marzâ-yı ihtiyâç,
Feryâd resti herkese, her hâle mültefit;
Âlimlere muîn idi cühhâle mültefit,
Nazırdı hak gözüyle o, ebnâ-yı âdeme;
Hâki gibiydi köşkü de âfâk-i âleme
Allâme-i zemân idi hem binazîr idi,
Hak rahmet eylesin, o; büyük bir vezîr idi.

Namık Kemal’de başlayan Çamlıca, şair Mehmed Celâl de bile devam etti. Kamussuz Türkçe’yi dilimize sokanlardan biri olan bu şair en güzel bir beytinde sevgilisini Kanlıca’sının bu mutlu bir gecesinin koynunda ağlamaya çağırır:

**Bulutlu bir gecenin sîne-i hazîninde
Beraber ağlayalım gel beraber ağlayalım.**

Fakat Çamlıca’nın bu güzel talihi Tanzimat Edebiyatıyla beraber bitti. Onun korkunç güzelliğine en son hayret eden adam, ne bir Türk şairi; ne bir Türk ressamıdır, Almanya’nın son imparatorudur. İstanbul’a ailesiz olarak yaptığı ziyaretlerin birinde Kayser Çamlıca’ya çıkınca, ayağının altına serilen güzelliğe şaşacak, ve Berlin’deki imparatoriçeye şu mealde bir telgraf gönderecek: « Dünyanın en güzel şehrinin en güzel yerinden, size telgraf çekiyorum. »

Hayranlığı Namık Kemal’de başlayan, Mehmed Celâl’de devam eden ve Almanya’nın son imparatorunda sona eren Çamlıca bu güzel talihini Servet-i Fünûn edebiyatıyla kaybetti. Tanzimat Edebiyatının Çamlıca’sından sonra Servet-i Fünûn Edebiyatı Büyükada’yı sevdi. Halit Ziya’nın kalemiyle Ahmet Cemil Büyükada’da bedbahttı. Hüseyin Cahit, silahları olmadığı halde orta çağ kahramanları kadar korkunç olan güzel kadının karşısına Büyükada vapurunda oturuyordu. Yanılmıyorsam, Orta Asya’nın kavruk derili üzümçüsü, hazin ve boğuk sesiyle üzümünü satmak için, Büyükada’nın Nizam yolunda haykırıyordu.

Şair Mehmed Celâl de artık hep Büyükada’da aşık oluyor, vefasız sevgililere hep orada ağlıyordu. Ve itiraf etmeli ki, Büyükada Çamlıca’dan daha vefalı çıktı. Çamlıca çok güzel kadınlar gibi meftunlarının adını unuttu; halbuki, Büyükada « Şair Mehmet Celâl sokağı »nı vücudunun en güzel yerinde taşıyor.

Namık Kemal’le üstad Ekrem Recâizâde’nin de basılmamış olan ve dosyamda bulunan hususî mektuplarında « Göksu » âlemlerinden, edebiyatımıza girecek kadar güzel satırlar var. Rûşen Eşref’in « Boğaziçi » ismindeki eseri

ince çizgileriyle ve farikalı renkleriyle Boğaziçi'nin sulu boya narinliğinde tablolarıdır. Ve Saffeti Ziya merhumun bazı yazıları Boğaziçi'nin hâtıralaşmış, tarihleşmiş sandal âlemlerini unutulmaktan kurtaran canlı yazılardır.

Edebiyatımızda seyrek olmakla beraber, bazı mahalleler de var. Namık Kemal « Cezmi »de Sultan Ahmet mahallesini, Sokullu'nun ve ikinci vezir Ahmet Paşa'nın yanyana duran konaklarına; dallarına adam asılan ve gölgesinde ölüler yatan çınar ağacına varıncaya kadar yazdı. « Cezmi » müellifinin yazılarında ismi geçen semtlerden biri de İntibah'daki Ali Bey'in çapkınlık için gittiği evin semti olan Kuzguncuk'tur. Bu hikâyede Ali Bey «Bir piyâdeye binerek» Kuzguncuk'a doğru gider; ve, Kuzguncuk iskelesine çıkınca « Yalı kapısını taharriye başlayarak dolaşılması lazım olan sokaklar mehtap sayesinde gûzar ederek önüne tesadüf eden bir köşeyi devredince gördü ki, bir bahçe kapısı azıcık açılmış Mehpeyker'in (sevgilisinin) mef-i cemâli yan tarafından alınma bir melek tasviri gibi bir ağaca dayanmış duruyor.»

Yine biliyoruz ki, Namık Kemal meşhur « Rüya »sını da Boğaziçi'nde gördü; ve, zannederim, Gelibolu'ya mutasarrıf diye sürüldüğü zaman oturduğu Beylerbeyi'ndeki bir köşkte.

İstanbul semtlerini hurda yerlerine ve ücra köşelerine varıncaya kadar yazan, Ahmet Rasim'le, Hüseyin Rahmi'den sonra, Mehmet Âkif'tir. Fakat Âkif'in, bu semtleri onlardan sonra yazması ancak tarih itibariyledir. Âkif bu mahalleleri hem aruzla bir topaç gibi oynayarak nazmen yazdı, hem de kendi hususî, kendi şahsî Türkçe'siyle.

İstiklâl şairi, Meşrutiyette yanan Hırka-i Şerif mahallesini, istibdadta derin ve kabarık çizgilerle yazar:

**Bizim mahalleye poyraz kışın da ograyamaz;
Erir erir akarız semtimizde geldi mi yaz!
Behâri görmeyiz amma lâtif olur derler.
Çiçeklenirmiş ağaçlar, yeşillenirmiş yer,
Demek, şu arsada ot bitse nevbekar olacak,
Ne var gidip yakacıklarda demgüzâr olacak?
Fusûlu dörde çıkarmaz bizim sokaklarımız;
Kurak, çamur, iki mevsim tanır ayaklarımız.**

Safahat şairi bana bu şiirini kurşun kalemle yazılmış uzun kağıtlardan okuduğu zaman, kendisine şu yolda takılmıştım:

— Bu yalnız sizin semt değil, bizim semt de...

Mekteb-i Hukuktaki arkadaşlardan bir çoğunun semti de.

Bu, bir mahalle değil, Tşrk ve mşslşman İstanbul.

Son Posta, 8 Kasım 1946

“Âşiyân” ve “Edebiyat-ı Cedîde”

Bazan toprakların da, taşların da hususî kaderleri var. Rumelihisarı'nın kendisi ve mevkii gibi.

Eğer tarihe inanmak ayıp değilse, Dara'nın orduları da oradan geçmişmiş; « Xenopho'un on binler »i de oradan mürur etmişmiş; Haçlılar ordusu da orasını kısmen sahne olarak geçmişmiş; Rum imparatorlarının « Unutulma kuleleri » denen resmî hapisaneleri de orada yapılmışmış.

Zaten tarih bir yığın « mış »lardır.

Bugün bu « mış »lara mukabil, iki tane « dır » var: Fatih, İstanbul'u almaya oradan başlamıştır; ve Fikret, Rumelihisarı'ndaki yalıyı, babası Hüseyin Efendi'nin Aksaray'daki konağına tercih ederek, senelerce orada kalmıştır.

Dün ziyaret edilen « Âşiyân »ın parasından planına kadar her şeyini, Fikret, yine Rumelihisarı'ndaki bu yalıda gecelerce ve günlerce düşünmüştür: Geceleri uykusu kaçacak kadar, ve gündüzleri karilerini eserlerinden ve mektup aldığı dostlarını cevaplarından mahrum edecek kadar.

(O tarihte Paris'te okuyan Neyyir Bey'e, çok geç yazdığı bir cevapta Fikret «Âşiyân »ı gece gündüz düşündüğü için kağıdına mukabelede çok geciktiğini itiraf eder; « Âşiyân »ın güzel şekli kadar, bu güzel ihtiras da Fikret'in sanatkarlığının eseridir. Ve bunun hikayesi olan müsvedde Fikret'in el yazısıyla dosyamdadır.)

Yalnız bir şey var, « Âşiyân » eğer sade Fikret'in değil de, « Edebiyat-ı Cedîde »nin de hatırlanacağı bir yerse, bu binaya yalnız Hâmid'in, yalnız Ekrem'in ve Kemal'in değil, yeni edebiyatın bütün bayrak adamlarının çavuşlarına, onbaşlılarına kadar eserleri ve resimleriyle girmesi lazımdır.

Henüz basılmayan ve dosyamda duran bir mektubunda Süleyman Nazif'in dediği gibi Fikret, nazmın Şinasi'sidir; ve Şinasi de nesrin Fikret'i olarak «Âşiyân »a girmelidir. Sâhirlers, Zâhirlers, Nâirlers de, hep beraber.

Son Posta, 27 Kasım 1946

Edebiyatta Parti Kavgası

İstibdadda Tevfik Fikret'in manevi hükûmeti altında çıkan « Servet-i Fünûn » dergisi, o zamanın gençleri için çok güzel mefhumların toplandığı yerdi: Sahici edebiyatın, içtimai namusun, gizli isyanın, kültür Avrupa'sının biriktiği bir mecmua.

Fakat, 1316 yılında (1901'de) bu güzel derginin vahdeti parçalandı; Mabeyn Kâtibi oldukları için kendi imzalarını kullanamayan ve A. Nadir ve H. Nazım müstear adlarıyla manzum ve mensur eserler yazan Namık Kemal oğlu Ali Ekrem ve Ahmet Reşit Beyler, « Servet-i Fünûn » muharrirliğinden çekildiler ve, « Malûmat » gazetesine muharrir oldular.

Bu, o zamanın gençliğinde yanlış izahlara vesile oldu; ve, fısıltı halinde dedikodular başladı: Ali Ekrem ve Ahmet Reşit Beyler Mabeyn Kâtibi oldukları için, başta Tevfik Fikret olarak, « Servet-i Fünûn » muharrirleri onları istiskal ediyorlarmış; ve bu iki zat, bu istiskale katlanamayarak nihayet, bu mecmuayı bırakmaya ve, Baba Tahir'in « Malûmat »na yazı yazmaya mecbur olmuşlarmış.

Bir çok dedikodular gibi, bunlar da bir takım « mış »lardı; ve laftı. Fikret, Ali Ekrem ve Ahmet Reşit Bey'i, saray katibi oldukları için, nasıl istiskal edebilirdi ki, dosyamda kendisinin el yazısıyla mevcut olan çok dost üsluplu bir mektubunda, Fikret, akrabasından bir zabitin « Yemen »e gönderilmemesi için, Ali Ekrem'den saraydaki nüfuzunu kullanmasını rica ediyordu. Asker doktor olan Cenab Şehabeddin ise, Ali Ekrem'in saraydaki nüfuzu sayesinde, terfi ediliyor, ve dosyamda kendi el yazısıyla mahfuz olan şu mektubu Mabeyn Kâtibi Ali Ekrem Bey'e taşradan gönderiyordu:

« Dâhî-i necib beyim efendim,

İstanbul postası şimdi geldi, şimdi gazeteleri açtım, terfimi gördüm. İşi bu derece-i muvaffakiyete getirinceye kadar, ne kadar yorulmuş, ne kadar üzülmüş olduğunuzu pek iyi tahmin ederim. Ooh, uzatınız, azîm bir iştiyak-ı şükran ile yanan dudaklarınızın buse-i minnetini tenezzülen kabul için mübarek dest-i necâbetinizi uzatınız, öpeyim. Hâme-i dehâ ile asâyı insaniyeti, aynı vüs'at ve sühuletle idare eden yed-i pâkinizi bir kerre daha, bir kerre daha öpeyim ... Şu anda bütün ruhumdan taşan derya-yı şükranı anlatmak için bana

dalgalar, fırtınalar gibi vâzh sesler lâzım; bu sürûr-ı minnetgüzârânemi anlatabilmek için ne kelimeler, ne ahenkler bulmak istitorum; heyhat, şu anda, şu heyecan-ı şeydâ içinde felc-ü sükûtta başka bir şey bulamıyorum. Bu ciheti, beni bu günlük mazur görünüz, sükût edeyim, kalbimin daraban-ı hayretini dinlendireyim. Filhakika şimdi: « Bu nasıl oldu? » diyorum. Bin silsile-i esbâb-ü asâr, bin zincir-i mükaddimat-ü netâyic, bin halka-i kıyâsat tertib ediyorum; hayır, tarih-i tâliimin bu sahife-i istisnasına bir miftah-i münâsib bulamıyorum. Benim şu türlü izah edemediğim muvaffakiyet sizin, birer sitâre-i insaniyet olan ikinizin (Ali Ekrem ve Ahmet Reşit Beylerin) füsûn-i inayetinizden başka bir silah ile ibrâz edilebilir miydi ?

Hissiyat-ı hasmâneyi « fétichisme » âsarı gibi telekki etmek mümkün ve belki doğrudur. Mamafih bu böyle idi; « Malûmat »a karşı « fétichiste » idim, her şey idim, bhusus bir düşman idim. Gerek zât-ı edibâneleri, gerek Reşit Beyefendi « Malûmat »a karşı benim hissiyatıma tamamiyle iştirak edemezsiniz. Çünkü sizin mevki-i içtimâiyeniz bir korkuluk teşkil ediyordu. « Malûmat » meselâ bendenize karşı kullandığı lisan-ı mütearrızâne ile size hücum edemiyordu. Bu cihetle gerek efendimizin ve gerek Reşit Beyefendi'nin « Servet-i Fünûn »dan « Malûmat »a intikâliniz haberini fevkalâde teessür ve taaccüple aldım, fakat inandım; eğer ben Cenab Şehabeddin, kendim olmasaydım da bu « Malûmat »a intikâl haberi Cenab Şehabeddin hakkında vârid olsaydı kâbil değil inanamazdım. İşte « Malûmat »a karşı mevkiim bu id. Fakat efendimizle, Reşit Beyefendi'nin oraya dühûlü bittabî işin rengini değiştirdi. Kemal-i liyakatlerinden başka iffet ve faziletleri müsellemler iki edibin oraya intikâli bir darbe-i tathiriyye demektir; bu cihetle « Malûmat »ı evvelki his ve nazarımla telâkki etmek azîm bir hata olurdu. Mamafih eğer taraf-ı necinânenizden memur ve mükellef olmasa idim, « Malûmat » için bir şey yazmak hatırıma gelmezdi. Fakat mademki « collaboration »a davet suretiyle bendenizi taltîf buyuruyorsunuz: Alerre's-ü velâyın ... Yazarım; nazım ve nesir, elimden ne gelirse, ne kadar gelirse yazarım, takdir ederim. Kalben sizinle beraber olmak cihetine gelince: Bunda hiç tereddüd buyurmayabilirsiniz, sizinle ilelebed bereaber olmak bir zeria-i mübâhâttır; sizinle beraber olacağım, hattâ Tefvik'ten (Tefvik Fikret) ayrılmaksızın sizinle beraber olacağım; Çünkü sizi bulunduğum şu nokta-i bîtarafiden, kalben, Fikret'le « Servet-i Fünûn » ile

yine beraber görüyorum; ve bunu böyle görmekten beni men buyurmamanızı istirham edeceğim.

Mektubunuzun bir noktasında: « Artık vukuât-ı edebiyeye bigâne mi kalacaksın? » suali irâd buyuruluyor. Hayır, kendim bigâne kalmayacağım, fakat, « Cenab Şehabeddin » namı bigâne kalacak. Çünkü hasbelmemûriyye merkez-i edebiyat olan Babiâli caddesinden uzak bulunuyorum, bir mağlûbiyet-i dâime halinde kalıyorum ki, bu da hoş bir şey değil. Bundan yakayı kurtarmanın tarikını ancak nam-ı müstear istimalinde buldum. Âb-ü dâne bizi İstanbul'da yerleştirmeye kadar « Şekib Hicrî » arz-ı endâm etsin. Bâki gerek Reşit Beyefendi hazretlerinin ve gerek zât-ı necibânelerinin mübarek ellerinizi öpmekle temin-imüfaâhir eder, ve tenezzülen kabulü istirhamıyla arz-ı tazimat ve tevkîrat eylerim efendimiz hazretleri. Bende Şekip Hicrî. »

Ve Cenab Şehabeddin, aslı kendi el yazısıyla dosyamda duran bu Şekip Hicrî müstear imzasıyla Ali Ekrem'e gönderdiği mektupta kullandığı aynı iğreti isimle «« Malûmat » gazetesine şiirler gönderecek.

Son Posta, 28 Kasım 1946

Bir Edebiyat Kavgasında Abdülhak Hâmid

İstibdad devrinde Tevfik Fikret'in kafası ve kanadı altında mesut bir manzarayla çıkan « Servet-i Fünûn »dan ayrılan A. Nadir (Namık Kemal oğlu Ali Ekrem Bey) ve H. Nazım (Ahmet Reşit Bey) Baba Tahir'in « Resimli Malûmat »ına muharrirliklerini umumî efkâra hazîn bir matbuat vak'ası olmaktan kurtarmak mevkiinde idiler. Bu, Fikret'ten ayrılmaktan ziyade Baba Tahir gibi siyah şöhreti olan bir adama katılmanın ızdırabından doğan bir lüzumdu. Baba Tahir, o tarihte Ülâ rütbesinin sırması ve nişanlarının elması altında da simsiyah bir adam olmaktan kurtulamıyor, « Bey » olamıyordu; kendisinin bulunmadığı yerlerde dâimâ ve hattâ bulunduğu yerlerde dâimâ Baba Tahir'di. A. Nadir'le, H. Nazım gibi kültürlü ve şerefli iki gencin Baba Tahir'le yan yana durmaya razı olmalarında hem kendilerinin kusuru, hem Tevfik Fikret ve arkadaşlarının günahı vardı. Ekrem ve Reşit Beyler kabahatliydi; çünkü « Servet-i Fünûn »dan çekildikleri zaman « Malûmat » mecmuasına yazı yazmaktansa yazı hayatından büsbütün çekilmek hem mümkün, hem lâzımdı. Tevfik Fikret ve arkadaşları günahkârdılar, çünkü « Servet-i Fünûn »un havasını Ekrem ve Reşit Beyler için tenffüs edilemeyecek bir hale sokmuştu, ve iki eski arkadaşlarını « Malûmat » mecmuasına istiskalin, gururun yumruklarıyla itmiştiler. Birbirlerini sık sık ve karşılıklı medheden « Servet-i Fünûn » muharrirlerinin bu mütekâbil sitayişlerini himaye eden Tevfik Fikret, A. Nadir'in, « Servet-i Fünûn »a basılmak üzere gönderdiği bir makaleyi değiştiriyor, sonuna muharririn yazmadığı bir fıkrayı ekliyor ve bu suretle A. Nadir'i bir mecmuada değil, hatta ondan pis bir mezbeleden bile kendini müdafaa zorunda bırakıyordu.

A.Nadir'in bu tenkidine târiz diyen, ve arkadaşlarının târiz edilmesine razı olmayan Tevfik Fikret'in A.Nadir'e gönderdiği ve dosyamda kendi el yazısıyla duran mektup aynen ve tamamen budur:

« Ekremcik,

Müsveddelerin bir kısmını bikir olarak iade ediyorum; çünkü öyle istemişsin. Fakat şurasını söyleyim ki, bunları iade edişim gazetenin (Servet-i Fünûn) münderecatı bana muhavvel olduğu, ve bu salâhiyetten olur olmaz her şeyi terviç ve müdafaa mesleğim bulunduğu için değil; bunda hata ediyorsun.

Bu cüretim, makalenin sonları, gazetenin şimdiye kadar alışmadığı bu yolda, yani kendi dilimizle kendimize târiz - tenkid değil târiz! - yolunda yazılmış olmasından ileri geldi. Sen de bilirsin ki Faik Âli, Süleyman Nesip (Süleyman Paşa oğlu Sami), İbrahim Cehdî, hattâ Cenap hakkında kullandığın lisan, bir lisan-ı tenkid değil, âdetâ târiz ve tezyiftir. Servet-i Fünân'da şimdiye kadar kaçındığımız bu nevi mücadelâta kapı açacak olursak sonra ne olur?

Hem niçin itiraf etmeyim? Bu adamları müdafaa benim haddimin fevkindedir. Ben ne bir Cenap, ne bir Faik Âli, ne bir Cehdî, ne bir Nesîb derecesinde kuvve-i fikriyeye, kuvve-i kalemiyeye mâlik değilim. Olsam bile onlar kendilerini müdafaadan âciz midirler ki bu vazifeyi deruhde etmek gibi bir herzevekillikte bulunayım?.. Nasıl oldu da mütalâatını bu kadar hararet-i dem ve tehevür-i nazarla yazdın? Doğrusu şaştım kaldım. İptidâları pek iyi gidiyordun, sonraları birden değiştin. İhtimal sen farkında değilsin; fakat emin ol ki, bu adamlara ait sözlerinin hemen her kelimesinde tehevürünün zehirleri titriyor.

Dediğin gibi herkes fikrinde hürdür; binâenaleyh Servet-i Fünân'a ait makaleni aynıyle, tamamiyle basmalı idi. Lâkin o zaman vürud etmek ihtimali olan cevapları da basmak lâzım gelirdi. Sonra ne yapardık? Henüz etrafın şemâtetini lâyikiyle susmadan Servet-i Fünân'un kendi kendini hırpalamaya, dikkat ediyor musun Ekremciğim, kendi kendini hırpalamaya - tenkid ve muahazeye değil - incitmeye kalkışması pek gülünç, daha daha doğrusu pek giryeengiz olmaz mı idi? İşte bunu düşünerek bu hafta makalenin yalnız nazariyat kısmını derç ile diğer parçasını - affına itirâren - terkettim. Bunun bir kitap olarak intişarı hakkında herkes kendine ait müdafaayı istediği yerde serdeder, ve Servet-i Fünân masun kalır. Çünkü pek iyi bilirsin, Servet-i Fünân'da neşredilen bu nevi mütalâat, imzaya bakılmadan, hep gazetenin kendi fikr-i mahsûsu, fikr-i zâtisi gibi telakkî ediliyor. Böyle bir telakki mevcut iken itirazlar dercine kalkışmak. Servet-i Fünân kendi muharrirleri aleyhinde idare-i lisan ediyor, onları tezyif ediyor, zihâb-ı müellimine mahal verdi. İşte ben bunu istemem. Bir de ufak tefek bazı şüpheli yerler var ki, onları, görüştüğümüz zaman şifahen arz edeceğim.

Şimdi bilmiyorum, sen makalenin bu hafta konulan kısmının da, diğer kısım gibi niçin terkedilmediğinden şikayet edeceksin, darılacaksın. Fakat insaf

et; bir hafta önce « mabadi var » diye kestiğimiz bir makaleyi nasıl yarım bırakabilirdik? Bunun imkanı yoktu. Vakiâ bazan mabadli kalan makaleler oluyor; fakat onlar bir sebab-i mücbirle, ezcümle sansör tarafından vakitsiz menedildiği için öyle oluyor. Bundan başka senin makalen onlara makis değildir. Herhalde şundan emin ol ki, ben hakikat hilafında hiçbir şey yapmak istemem. Kimin için olursa olsun, samimî olan tenkidâtına, hele kendim için istediğin kadar târizata Servet-i Fünûn'un sayfaları daimâ ve kemal-i iftihar ile açıktır. İsimleri geçen zevatın içinde ciddi bir tenkide kızacak kimse olmadığı sence de malum olmak lâzım gelir. Fakat mektubunda « Her itirazı göze aldım.» deyişin de gösterir ki, bu sefer tenkid değil, târiz etmişin.

Bir de şiirlerim hakkındaki mütalâtından dolayı hatırıma toz konmamasını işrap ediyorsun. Bilmeli değil misin ki, sen nasıl bir nazarla bakacak olsan benim bulunduğum dereke-i aczin, hiçliğin derinliğini göremezsin?.. Hakkımdaki sözlerin, haddimin pek çok fevkinde iltifattan ibaret kalır. Rübâb-ı Şikeste saha-i intişara atıldığı günden itibaren, muhteviyatı benim için, reddedilmiş çocuklardan başka bir şey değildir. Fena, iyi onlar hakkında söylenecek sözlerin artık bana zerrece taalûku yoktur. Baki ihtiram ve iştiyak iki gözüm. – Tevfik Fikret. »

Tevfik Fikret'in mektubu samimi olmaktan ziyade makûl olmayı tercih ediyordu. « Ekremcik » tâbiri, « Ekremciğim » olamıyordu: « Ekremcik » öyle bir hitaptı ki, muhatap çocuksa nevazişdi, değil de hitap edenin yaşında ise hakarete yakın ve onu mânen çocuklaştıran bir şeydi. Sonra, Fikret, A.Nadir'in makalesinde değişiklik ve ilave yaparak onun « Servet-i Fünûn »dan uzaklaşmasını fiilen istiyordu ki, Fikret'in inceliği böyle bir şeyi dalgınlıkla yapmış olması imkanını kaldırıyordu. A. Nadir'in Tevfik Fikret'e yazdığı şu cevap, bu itibarla, kısmen haklıydı:

« Makalemin birinci kısmında Cenab Bey'e ait bir bahsi tay ettiğinden tenebbüh ederek son gönderdiğim yazıların ya aynen dercini, yahut bana iadesini sana en kat'i ve ciddi lisan ile yazmıştım. Sen yine tuttun makalemin sülûsanını tayyederek, kuyruğunu kulağını keserek sonunda bîlüzûm itirazı ibkâ, hattâ bir iki satır da fıkra-i aciz ilâve ile neşrettin. Bu muamele evvela benim şahsıma karşı en ağır bir taarruzdur. Saniyen, makalenin hatimesi o kadar münasebetsiz oldu ki, bütün halk nazarında elbette istihfafa mahkûm

olmuşumdur. İşte bu da haysiyet-i edebiyeme, tahammül olunmaz bir tecavüzdür; buna karşı şahsıma ettiğin taarruzu, pek râna olan hilm-i rindânemle hazmederek yalnız haysiyet-i edebiyemi kurtarmak çaresini aradım. Düşündüm ki bunun husûlü ancak Makale-i naçizin olduğu gibi neşriyle hasıl olabilecek. Erbâb-ı mütalâa nazarında yalnız bu suretle istihfaftan kurtulabilirim. Makalenin risale şeklinde neşri zaman muhtaç olduğu için, hasıl olan su-i tesiri resâil-i mevkutadan birine göndermek zaruri idi. Tabii Malûmat'a yolladım. Ve bunu müteakip müsveddatı aldirmek için Servet-i Fünûn matbaasına gönderdiğim adamla tezkeren bana vasıl oldu.

İtiraf etmeliyim ki, tezkereni daha evvel de almış olsam yine yapacağım bu idi. Çünkü Servet-i Fünûn'da üç dördünüz bir araya gelerek heyet teşkil ve beni birbirinize olan muavenet ve müzaheretiniz arasında, aranızda âdeta istiskal eylediğinizi zaten görüp duruyordum. Tarafınızdan nail olduğum muamelât-ı bâridâneye karşı gösterdiğim tahammül de sırf edebiyata olan muhabbetimden ve neşr-i âsâr emelinden münbais idi. Bu sefer hakkımda revâ gördüğün muamele ile artık beni bütün bütün hiçe saydığınızı da anladım. Bundan sonra Servet-i Fünûn'a yazı yazmamaya karar verdim. Yalnız şurasını söyleyim ki, Malûmat muharrirleri arasına karıştıgım zannıyla beyhude muztarip olmayınız. Servet-i Fünûn'dan ayrılmaya karar verdiğim zaman isimleri yalnızca kendilerince malûm bir takım ufak tefek muharrirlerle birleşmeyi değil, kıymet-i edebiyeleri Servet-i Fünûn'ca da müsellemler olan zevat ile birlikte Malûmat gazetesinde kendim için ayrı bir «milieu» peyda etmeyi de beraber düşündüm. Fikrimi Sezai Bey'e (Sami Paşazâde) söyledim, kabul etti, hattâ bir de makale verdi. Menemenlizâde Tahir Bey'i gördüm, O da Servet-i Fünûn'un istibdad-ı edebisinden kurtulmak arzusunu izhar etti. H. Nazım'ı (Ahmet Reşit Bey) buldum. Her nerede olsa benimle iştirakte tereddüd etmeyeceğini söyledi. İşte artık senin ortaya koyduğun vâhi lüzumlara ittibâen sesimizi boğazımızda boğmak mecburiyet-i elîmesinden kurtuluyoruz. Şurasını da temin edeyim ki bizim « Milieu »de bulunan zevat arasında yekdiğerini medhetmek için sarahaten yahut zımmen, maddeten yahut mânen hiçbir mukavele, akid ve teati edilmediği gibi el birliğiyle başkalarına taarruz maksadı da yoktur. Bizce herkes, herkes hakkındaki kanaat-i edebiyesini söyleyebilir. İnşallah, siz de bir gün bu meslek-i hakikati kabul edersiniz.

Tezkerende beyan ettiğin azara gelince, bunların hülâsası: « Birbirimize tariz etmeyelim, makalenin evvelki nüshada mabadi var denilmiş iken bu hafta basılmaması nasıl olur? »dan ibaret. En bîtarafâne tenkidâtıma tezyif, tahkir namlarını verivermekle sözlerini vâhi olmak mertebesinden bir derece yükseltemezsin. İstersen biraz soğukkanla düşün, vizdanına müracaat et. Tezkerenin lisan-ı beynelihvan yazılabilecek mektupların değil, Beynessüferâ teâti olunan notaların lisanına benziyor. Böyle bir lisan ile cevap vermeyi doğrusu kabul edemedim. Zaten şu cevabı yazmasam da olabilirdi. Fakat ilk ve son defa olarak şunu anlatmak istedim ki, samimiyet iddiasıyla tesis olunmak istenilen hodperestliklerin ömrü, arada bizim gibi dervişnihâdan bulunsa bile yine bu kadar sürebilir. »

Bütün bu kavgalarda bir kişi vardır ki, hudutlarımız içinde kalmak şartıyla, çok büyük şair olduğu halde gayet realisti; bir dâhiye çok benzeyen bu zat « Makber » şairi idi, ve « Servet-i Fünûn – Malûmat » kavgasının mânevi tarafını zarif eliyle bir köşeye iterek, Londra’daki maslahatgüzarlık maaşının müsteşarlık aylığından tenzil edilmemesini, yalnız «Servet-i Fünûn»un eski muharrirleri, yalnız «Malûmat »ın yeni muharrirleri değil, aynı zamanda sevilmiş ve temiz iki saray kâtibi olan Ali Ekrem ve Reşit Beylerden şirin bir mektupla rica ediyordu:

« 10 Şubat 1910

Nûr-u aynım Ekrem’im,

Güzel mektubunu aldım. Davetin de pek hoş. Ancak şu aralık icabette isabet etmiş olmayacağımı bilirsin. Hal ve mevkiimi oradaki Ethem Bey’den sor. Siz beni meydan-ı edebiyata davet edeceğinize Reit Bey’le (H. Nazım Bey) beraber şöylece bir himmet savursanız da maslahatgüzâr namıyla bana verilmiş olan akçenin maaşımdan tenzil suretiyle istirdâd olunmamasını müstedâ atufetlû başkâtip beyefendi hazretlerine (sonra vezir olan mâbeyn başkâtibi Tahsin Paşa) gönderdiğim telgrafnâmelerin hangi hasır altında bulunduğunu meydana çıkarsanız derim.

İşte o zaman amin-i pürgamine bir inam etmiş olurdu. İstanbul’da geçen mebâhis-i edebiyeden asla haberdar değilim. Servet-i Fünûn yedi sekiz aydan beri gelmiyor. Niçin göndermiyorlar, bilmem. Tevfik Fikret’e yazıp isteyeceğim amma üşeniyorum. Sen üşenmezsen söyle göndersinler. Malûmat’ı da siz

gönderiniz de telezzüz ve istifâde edeyim. Belki o zaman, ben de mukabeleten irsalâtta bulunurum.

Ancak Tevfik Fikret'le aranızın açılmasını asla tecviz edenlerden değilim. Benim gibi senin de o şahs-ı mukaddesi takdis edenlerden olduğunu unutam mı? Hem zaten tarz-ı cedîdin nesini tenkit ettin? Kendi kendinizi mi beğenmemeye başladınız? Şu « Tarz-ı cedîd namıyla yazılmakta olan iş'arı »ı ve onun tenkidini ben de görsem olmaz mı? Elhâsıl senden Malûmat'ı, Tevfik Fikret'ten de Servet-i Fünûnu isterim. Sezai'den de (Sami Paşazâde) mektup isterim. Bana Bakıcığım için bir kelime taziyet yazmadı. Şu dakikada içim kan ağlıyor. Sizin benden beklediğiniz, istediğiniz şeyleri ben sizden bekliyorum. Baki var ve bahtiyar olasın. Ammin, Abddülhak Hâmid. »

Şunu da söylemek lâzımdır: Bu yazımdaki mektuplar şimdiye kadar hiçbir yerde basılmadı.

Son Posta, 5 Aralık 1946

Bir Tercüme Hâdisesi

«Tercüme» Dergisinin Mart 1946 sayısını, Milli Eğitim Bakanlığı, şiir tercümelerine hasretti. Bu, Türk edebiyatında bir hâdisedir. Bütün dünya edebiyatının manzumelerinden, böyle bir kitap dolusu tercüme yapmak, edebiyatımızda sayı itibariyle birincidir.

Batı'nın, Kuzey'in, Güney'in, Doğu'nun manzum edebiyatını, dilimizin ucunda ve elimizin içinde ilk defa buluyoruz. Manzum edebiyatı sevenler için bu saadetin bir hususîyeti var. Böyle deyince yazımda belki bîtaraflığımı azaltacak, zaten, bir Fransız mütefekkirinin dediği gibi, objektif olmak insanlar için kabil değildir. Ve çok güzel şeylerin karşısında, Ernest Renan'ın, Akropol Harabeleri karşısındaki feryadını ben de tekrarlamak arzusunu duyarım: «Yarabbî, bu derece güzel bir şey karşısında beni bîtaraf olmaktan koru!»

Tercüme Dergisi'nin tercümeleleri arasında en evvel çok sevdiğim bir şiirde durdum: Viktor Hugo'nun « Légende Des Siccles » ismindeki kitabının «Booz Endormi » ismindeki manzumesinde.

Hugo'nun bu şiirini Orhan Veli Kanık'ın vezinli ve kafiyeli olarak tercüme ettiğini görünce dehşet içinde kaldım. Çünkü tuhaf bir inatla, benim, öteden beri verilmiş bir kararım var: Şiirler anlaşılmaz, tadılır; ve anlaşılmadığı için de anlatılmaz. Ana dilindeki manzumeler hakkında böyle bir kanaat taşıyan adam, yabancı dildeki bir manzumenin tercümesiyle, hem de manzum tercümesiyle karşılaşınca ne hale girer, anlarsınız.

Fakat itiraf ederim ki, tercümeyle aslıyla karşılaştırmak için, Hugo'nun kitabını kütüphanemden alıp, tercümesiyle yan yana koyunca, kitabın kütüphane rafında duran boş yeri, kanaat diye yıllardan beri başımda taşıdığım karara, zalim bir ağzın derinliğiyle gülüyor gibi durdu.

İşte manzumenin birinci kıtasının tercümesi:

**Uzanmış uyumuştü Booz, iş yorgunu;
Bütün gün didinmiş durmuştu harmanında;
Sonra serip her günkü yere yatağını,
Uyumuştü Booz, ölçeklerin yanında.**

Münekkitliği « Güç adam »lık sayanlar bu tercümeyle iki tane kusur bulabilirler:

Kitabın aslında, dört mısraın dördü de kafiyelidir; halbuki tercümesinin ancak iki mısraında kafiye var. Ve kitabın aslında Booz « buğdayla dolu ölçeklerin » yanında uyur; halbuki tercümelerde yalnız ölçeklerin yanında uyumaktadır, ve ölçekler buğdayla ne doludur, ne boş.

Bence bu tenkidi yapacak muhterizin adı « Münekkid » değildir, sade «Muteriz»dir.

« Harmanında » ve « yanında » gibi güzelliği tabiiğinin aleyhinde olmayan kafiyelerle yapılan bir tercümede, lâyiha ve nota tercümelerinin sadakati aranmaz; sanat tercümelerini sesi iade eden ve mânayı ses halinde veren hüneri aranır.

Orhan Veli'nin tercümesinde bu güç hüner, bu çok hüner var. « Uzanmış, uyumuştur ..» diye başlamanın güzelliği dört mısraa bol bol yetiyor.

Bu güzel başlangıç, bu muvaffakiyet bile şu demektir: Mütercim şiiri tercüme etmemiştir, yazmıştır âdeti.

Manzumenin aslının ikinci kıtası şu mısrayla başlar:

Co vicillard possedait des champs de bilés et d'orge;

Bunu mütercim şu mısralarla iade eder:

Epeyce tarlası vardı bu ihtiyarın;

Muteriz bu tercümeyle de şu suretle çıkışabilir: Ooo! Olmamış!

Viktor Hugo'nun ihtiyarı, çıplak tarlalara sahip değildir, onun tarlaları vasıflıdır, buğday ve arpa tarlalarıdır. Halbuki mütercimin tarlası alelîtlâk tarladır!

Bu, şiiri anlamaktır, tatmak değildir. Ve şiiri tadan, mısraın tercümesinde epeyce hazin olur.

Şiirin, şair olan mütercimi tapu kâtibi değildir, şairdir, ve bilhassa tercümenin de şairidir; yani yalnız kendi şiirlerinin değil, başka dillerden yaptığı tercümelerin de şairi!.. Böyle bir sanat adamı « arpa ve buğday

tarlaları »nı « Epeyce tarla » diye tercüme ederken, bunu tadan zümreye hitap eder. Sanat kalabalık değildir, tenhadır; ve sanatkâr kütlenin değil, zümrenindir.

Bilhassa;

Il était, guoique, riche a la justice enclin;

Mısramın şu tercümesi, zevk duygusuna ne kadar sadıktır;

Zengindi, ama hakkı hukuku bilirdi;

Bunu « Kâtip » şu yolda tercüme eder:

« Her ne kadar zenginse de adalete mâildi.»

Fakat mütercim; ayrı hüviyetli bir şair olursa « her ne kadar » felaketini tek « mim »li « ama » ile ortadan kaldırır; ve « adalete mâildi » felaketinden «Hakkı hukuku bilirdi » ile kurtulur.

Orhan Veli bu tercümesiyle eser yazmış oldu.

*

Tercüme Dergisinin bu özel sayısının şimdi bir başka tercümesinde duracağım. Bunun ismi, şair « Sabit »in « Berbernâme »sini, « Dürrenâme »sini hatırlatan « Arkayık » bir isimle başlıyor: « Çiroznâme »!

Bu da Orhan Veli Kanık'ındır. Charles Cros'nun « Le Hareng Saur » ismindeki şiirini « Çiroz » diye değil, « Çiroznâme » diye tercüme etmek sanatta şahsiyet sahibi olmaktan çıkan bir marifet vak'asıdır. Bu tercümenin gizli büyü, aslındaki mısraların sonlarındaki tekerrürleri, tercümesinde aynı tekrarlarla değil, Türkçe'sinde gizli olan sesleşmiş turnurlerle ifade etmesindedir.

Birinci kıtanın aslı:

Il était un grand mur blanc-nu, nu, nu,

Coptre le mur une echelie-haute, haute, haute,

Et, par terre, un hareng-sec, sec, sec.

Beyaz kocaman bir duvar, çıplak mı çıplak, üzerinde bir merdiven yüksek mi yüksek, duvar dibinde bir çiroz kuru mu kuru...

Bu tercümenin büyüünü görmeden evvel bulamayacak ve gördükten sonra anlamayacak kadar sanat bedbahtı olanlar, karşılarındaki tercümeyle rahat rahat şu yolda itiraz edebilirler!

— Bu tercüme olmamış! Bunun tercümesi şudur: « Büyük bir duvar vardı, çıplaktı çıplaktı; duvara bir merdiven dayanmıştı, yüksekti, yüksekti; ve yerde bir çiroz vardı, kuruydu, kuruydu, kuruydu. »

Ve muhakkak bu tercüme çirozdan bile kurudur, kurudur, kurudur.

Mütercim « vardı »yı atmakla « çıplak duvar »ı büsbütün çıplaklaştırıyor ve duvardan başka bir şey görmüyoruz. Hele « çıplak », « yüksek », « kuru » tekerrürlerini « mi »lerle anlatmak bir tercüme zaferidir.

Bir başka yazımda Tercüme Dergisi'nin Rimbaud (Renbo)dan yapılan tercümelerinde duracağım.

Son Posta, 26 Aralık 1946

Âkif'in Bir Fârikası

İstiklâl marşı şairini yakından tanımayanlar, onu resminde, şahsında, şiirinde bir düziye kaşları çatılmış görürler. Halbuki onun bir farikası da gülmekti: Tatlı gülmek, acı gülmek, acıyarak gülmek, kızarak gülmek, ve daha bir çok nüanslarla gülmek.

İkiyüzlülükten şikayet ettiğim bir gün bu çeşitli gülüşlerinden birinin fasılasında:

— İkiyüzlülük mü, dedi. Ooo, ikiyüzlülere can kurban.

Kırk iki yüzlülerden ne haber!

1918 mütarekesinde Vahdettin'in dirayetinden bahseden bir softaya İstiklâl marşı şairi, acı acı güldü ve;

— Acemi Abdülhamit'tir o!

Dedi.

1908 Meşrutiyetinde veliaht Reşat Efendi padişah olup kendisinin çok lehinde olan meçhuliyetten çıkmıştı. Her gün biraz daha anlaşılıyor, ve biraz daha sevimsiz oluyordu.

Nihayet Abdülhamit zamanında, sarayında yıllarca mahpus kalmanın sebepsiz şerefini harcaya harcaya, eski korkunç veliaht, korkuluktan ibaret bir yeni padişah olmuştu. « Safahat » şairi, bu yeni padişahın tombul resmine baktı, baktı ve;

— Fakat şu Abdülhamit çok akılsız adammış dedi, ben onun yerinde olsam, Reşat Efendi'yi senelerce sokağa çıkmaktan men edeceğime, kolundan tutar, sokak sokak gezdirir, ve halka « Ey ahali, benden sonra işte bu adam padişah olacak! » derdim.

İnce, keskin, iğneli gülüşlerinden bir çokları da şiirlerindedir.

O, kaşlarını çatıp nasihat ettiği zaman değil, cemiyete gülerek hücum ettiği vakit sevimliydi; ve zeki gülüyordu. Birine hediye verdiği bir paket tömbekinin üstüne kurşun kalemle yazdığı şu kıta, Sâbit'le, Keçecizâde İzzet Molla'nın ince mısraları müstesna, Divan edebiyatımızın pis hicivden ve kaba hezelden ibaret kalan manzumelerinden bıkanlar için çok yeni bir tebessüm tarzıydı:

**Şirâzîdir iç âfiyetle; olsun şu da hâtırında lâkin;
Bir tömbekidir bugünkü, feyzi, Sâdî'yi yetiştiren o hâkin!**

İstiklâl marşı şairi iki yerde çok güzeldi: Güldüğü zaman, resim yaptığı zaman:

Kendini ressam sanan badanacıya gülerken, ve eski köy düğünlerinin resmini yaparken!

Onun törenini bundan sonraki yıllarda yapacağımız zaman, yüzünü tamamiyle iade etmek istersek, o çehredeki nüanslı ve nisaplı tebessümleri de unutmamalıyız.

« Nisaplı! » çünkü mevzuu kadar gülmesini biliyordu, ve çok kısa gülüyordu.

Son Posta, 28 Aralık 1946

Edebiyatımız Bir Kitap Kazandı

Mâzînin karanlıklarını devamlı bir tahammülle azaltarak edebiyatımıza meçhul köşeler gösteren, ve keşiflerinin gururunu mizaçlaşmış tevazuyla yok denecek hale koyan Hakkı Tarık Us , bu sefer de Namık Kemal'in şimdiye kadar fark edilmeyen bir eserini buldu: « Silistre Muhasarası »

Edebiyatımızın yakın mâzîdeki meçhullerini çok yerli bir érauditionla yer altı denecek kadar kesif karanlıklardan çıkaran ve yer yüzüne iade eden Hakkı Tarık Us'a gelinceye kadar, hiçbir tarihçimiz Namık Kemal'in « Silistre Muhasarası » isminde, ve « Vatan Yahut Silistre »den başka hüviyette bir eseri olduğuna dikkat etmemiştir.

Halbuki bu eserin Kemal'e ait olduğuna ihtimal vermemek için maddi bir sebep vardır, eserin müellifi olarak kabında « Ahmet Nafiz Efendi »nin bulunması! Çünkü, Hakkı Tarık Us tarafından ele geçirilen eser, kendisinin müsaadesiyle bir müddetten beri kütüphanemde ve şimdi yazı masamdadır ki kabı şu tarzdadır;

« Silistre Muhasarası- Hassa ordu-yı hümayununa mensup kıla-i bakanı topçu alayının yedinci taburunun birinci bölüğü yüzbaşısı Ahmet Nafiz Efendi'nin eseridir- İlk defa olarak Teodor Kasap Matbaasında tab olunmuştur. Sene. 1290 »

Tarık Us'un avuçlarında yanan hamlelerin ışığında öğreniyoruz ki bu « Ahmet Nafiz Efendi » belki hakikaten vardı; fakat bu eser hakikatte onun değildi: Magosa zindanında iken Kemal tarafından yazılmış, ve « Ahmet Nafiz Efendi » adıyla bastırılmıştır. Bu kitabı Kemal'in yazdığı, veyahut, yeniden yazmışçasına baştan başa düzelttiği, Hakkı Tarık Us bana hakikatleri söyledikten sonra, bir çok satırlarında belli olmaya başlamıştır. Gelişigüzel açtığım 51inci sayfanın üç yeri Kemal'i haykırır;

Meselâ:

« Serdar Ekrem merhumun ehliyetperverliği delâlidir ki ...»

Yine meselâ:

« Mumaileyh Mehmet Ağa Silistre'ye mülâzımlık ile gelmişti. Arap tabyasında dahi pek çok gayret ve şecaati görüldü. Nihayet hücum günü topların başında bulunarak, Rusya'nın erkân-ı harp reisi toplara hücum etmekle, kılıcıyla onu tepelemiş, ve bu suretle hücumun faydasız kalmasına dahi bir büyük hizmet etmişti. »

Ve bilhassa meselâ;

«Erkânı (Harp) reisiyle mübazeresinde kendi dahi ağırca yaralanmış olduğu halde yine muharabeden el çekmedi. Akıbet vücuduna bir gülle isabet etmekle said-il hayat ve şehid-il memat sırrına tamamiyle mazhar olmuştur. »

Ve nihayet meselâ;

« Merhum, Engürü halkından, benzi sarıya mail, kumral, bıyıklı, çakır elâ gözlü, orta boylu, kalınca kemikli, takriben, yirmi beş yaşında bir yiğit idi. »

Bütün bu satırlarda Namık Kemal vardır. Birinci fıkrada « ehliyetperverliği delâлиндendir ki » tarzında bir ifade bünyesi, o zamanki Türkçe'de, yalnız Namık Kemal'indir. İkinci fıkradaki « Bir büyük hizmet etmişti » büsbütün onundur; ondan başkası « Büyük bir hizmet etmişti » yazar. Hele üçüncü fıkradaki « Said-il hayat ve şehid-il memat » Kemal'in kullandığı tabirlerdendir; « Namık Kemal » ismiyle basılan eserinin birinci cildinin 378'inci sayfasında Şinasi'nin resmi, ve altında da Kemal'in el yazısıyla ve imzasıyla olan şu yazısının klişesi vardır;

« Yeni Osmanlılar reisi, reis-il mücahidin ve kıble-i erbâbı yakın said-il hayat ve şahid-il memât Şinasi merhum. »

« Silistre Muhasarası »nın kabındaki « Ahmet Nafiz Efendi »nin olmadığı ve Kemal'in olduğu hakkında bir ikinci delil daha vardır ki, yine Kemal'in kendi el yazısıyla olan bir mektubundaki hâmiştir. Namık Kemal, İkinci Abdülhamit'in iradesiyle hapishane-i umumîde politika sanığı olarak yattığı günlerde, babası Mustafa Asım Bey'e gönderdiği gizli mektubun tepesine şu hâmişi yazmıştır:

« İki “ İntibah ”, bir “ Silistre Muhasarası ”, bir “ Gülnihal ”, bir “ Akif (Akif Bey)” isterim. “ Silistre Muhasarası ”nı Ohanes'de bulursunuz. “ Gülnihal ”

olmasa da olur. Burada kitapla eğleniyoruz. Ondan rahat. Bir şeyden muztarip değilim. »

Bu hâmişin bulunduğu mektubun klişesi de Kemal'in el yazısıyla olarak, « Namık Kemal » ismindeki eserimin basılmakta olan ikinci cildinin « Kemal hapishane-i umumîde » faslındadır.

Bu « Silistre Muhasarası » herhalde « Vatan Yahut Silistre » değildir. Ve Kemal bu eserinden « Vatan » olmayarak bahsettiği zaman da « Silistre Muhasarası » diye değil, « Silistre » diye bahsetmiştir. Mecmua-i Ebüzziya'nın 5'inci cildinin 53'üncü numaralı ve gürci safer 1304 tarihli nüshasının 1665'inci sayfasında başlayan ve 1674'üncü sayfasında biten ve Ebüzziya'ya hitap eden mektubunda Kemal « Vatan » piyesi hakkında hep « Silistre » demiştir, ve mektubun hiçbir tarafında « Silistre Muhasarası » yoktur. Hatta « Vintorien Sardau »nun « Patri » ismindeki piyesiyle, Kemal kendi « Vatan »ı arasında yapılan mukayeseyi tenkit ederken eserinden yine « Silistre » diye bahseder. « Silistre Muhasarası » demez. Bundan başka; Hakkı Tarık Us'un hususî bir dikkatle dediği gibi Kemal'in « Kanije Muhasarası » da Kemal Magosa zindanında bulunduğu ve eserlerini kendi imzasıyla bastırmaktan mahrum edildiği sırada « Ahmet Nafiz » adıyla neşredilmiştir.

Zaten bu maddi deliller olmasa bile, « Silistre Muhasarası »nın Kemal'e ait olduğunu gösteren ifade oyunları, üslup farikaları birer manevi delildir; ve bu deliller, yalnız yukarda geçen dört fıkraya münhasır değildir, kitabın hemen her tarafında vardır;

Sayfa 82.

« “ Çitane ”de bulunan arkadaşlarımız kendilerini iki misli düşman ordusunu bir iki hamlede perişan ettiler. Hattâ kumandanları bulunan merhum Çerkes İsmail Paşa o gün muharebeye alay elbisesiyle çıktığı ve düşmana o halde görünmek kendince muhataralı olacağını ihtar edenlere;

— Ne zararı var! İslam askeri Rusya'nın bana atacağı güllenden, kurşundan emin olur.

Diyerek nefsinin maiyetinde bulunan mücahitlerin umumuna siper etmek isteyecek kadar gayret gösterdiği meşhurdur. »

Sayfa 67;

« Paşa'nın şehadetinden birkaç gün sonra düşarünileyh kaleye geldi; Tedâbir-ü hareket-ı askeriyeden hiçbir şeyi tağyir etmeyerek Musa Paşa merhuma hayrühalef oldu. Hâl o derece sabıka muvafık idi ki, Musa Paşa merhum herkesin gözü önünde defnolunmamış olsa berhayat zannolunurdu. »

Bu satırların yalnız ifadesi değil, içi de Kemal'dir. Yalnız bazı yerler var ki eserin tamamen Kemal tarafından yazılmadığını, ancak yer yer düzeltildiğini sanmak hakkını bize veriyor. Şu satırlar gibi:

« Bu sırada Hüseyin Paşa merhum Serdar-ı Ekrem hazretlerine muhafız Paşa'nın şehadetini ve Rusya'nın imdada geleceğine dair ortada bir takım şayialar dolaştığını... »

Kemal « şehâdetini » ve « dolaştığını » diye Arapça ve Türkçe iki kelimeyi birbirine bağlamaz.

Ancak muhakkak olan bir şey var. Bu eser belki tamamen Kemal'in kaleminden çıkmadı, fakat herhalde bir çok yerine Kemal karıştı. Kabında « Ahmet Nafiz Efendi » bulunsa bile, « Silistre Muhasarası » bu iki ihtimali de ihmal etmeyerek, Namık Kemal'in tarihini yazacaklara haber veren Hakkı Tarık Us'tur. Ve « Silistre Muhasarası »nı Namık Kemal'den sonra Hakkı Tarık Us'a borçluyuz.

Son Posta, 27 Mart 1947

Edebiyatta İhtiraslar ve Basılmamış Bir Mektup

Tanzimat edebiyatının iki büyük adamı Namık Kemal ve şair Ziya Paşa, hürriyet bayrağının altında birleşirken, birbirlerinde kaybolacak kadar tek vücutlu, tek yürekli, fakat iki kafalı bir esâtir ejderhasının heybetiyle sarayı ve Babîâli'yi korkutmuşlardı. Fakat biliyoruz ki şöhret hırsı bu tek vücudu ikiye böldü, ve Namık Kemal'in üç dört fena beytini, ancak bu kadarını ve bu türüsünü « Harabat » adındaki üç ciltlik antolojisine alan Ziya Paşa, ve bundan dolayı Paşa'ya « Tahrib-i Harabat » ve « Tâkib » isminde insafsız tenkidlerle hücum eden Namık Kemal, birkaç senelik dargınlığın sığacağı bir uçurum açıldı; bir hâdise ki çok tatsız.

Bu tatsız şeylerden biri de Said Bey ile Ebüzziya arasında geçen bir hâdisedir ki, hiçbir yerde basılmayan ve Ebüzziya'nın el yazısıyla dosyamda duran bir mektubun ilk kısmı bunun hikâyesidir.

Hâdise şudur:

Ebüzziya « Rebî-l Mârifet » ismiyle takvimli ve faydalı dergiler basıyordu ki, tabıları o zamana göre Alman'ların bastıkları kitaplardaki nefaseti - Aradaki farkın payı verilmek şartıyla - hatırlatacak kadar güzeldi. Fakat bunları, çok saygı duyduğu ve Viyana'da büyükelçi olan Sadullah Paşa'ya her nasılsa göndermemişti. Bu ihmali, kendisine hatırlatıyor ve:

— Sadullah Paşa'ya « Rebî-i Mârifet » niçin göndermiyorsunuz? Diyordu. Ebüzziya bu ihtar üzerine Viyana'da elçimiz olan Paşa'ya, bu nefis mecmuayı Said Bey vasıtasıyla derhal gönderiyor, Sadullah Paşa da yine Said Bey vasıtasıyla Ebüzziya'ya bir teşekkür mektubu yolluyordu.

İşte hiç güzel olmayan hâdise bu mektupla başlar. Fakat bunu anlatmak için Said Bey'in adında durmak lâzımdır: Said Bey Osmanlı İmparatorluğunun ilk Maarif Nâzırlarından olan Kemal Paşa'nın oğludur; ve babasının Berlin elçiliğinde yanında bulunarak, İstanbul'daki sağlam tahsilini, Berlin'de Almanca tamamlayan ve « Kemal Paşazâde Said Bey » diye meşhur olan zattır. Fakat o zamanın belediyesiz sokaklarına lâzım olan hakareti, yazın dahi lastik giymek suretiyle ifade eden bu zatın halk arasındaki lâkabı « Lastik Said »dir. Matbuatımıza yaptığı büyük hizmetlerle isminin yanına bugün ancak

« Muhterem ve merhum » kelimelerini koymağa borçlu olduğumuz bu Said Bey sistemli tahsiline, iyi bildiği Fransızca ve Almancasına, ve Almanya’da mektepte okuyarak edindiği hukuk malûmatına, ve bütün bunların neticesi olan gazetecilik âlemindeki çok mümtaz başmuharrirliğine rağmen, hicvi ve hezeli fazla seviyor, haklı ve haksız, güzel ve çirkin, mensur ve manzum hicivleriyle matbuâtın mânevi asâyişini rahatsız ediyordu.

Halbuki o zamanki matbuat hayatında Said Bey’in malûmatı, eşi az gösterilecek kadar esaslıydı; ve şöhret kazanması için, kazanılmış şöhretlere hücum etmesine hiç lüzum yoktu. Büyük zekâsını tekzip edecek tek vaka olarak, Said Bey bu lüzumsuzluğa kail değildi; ve bu zaafının devamı olarak, Ebüzziya’ya da hücum etmiş, ondan gördüğü şiddetli mukabele üzerine araları açılmıştı. İşte tam bu sırada Viyana elçisi Sadullah Paşa « Rebî-i Mârifet »e teşekkür için yazdığı mektubunu Ebüzziya’ya verilmek üzere Said Bey’e göndermiş bulunuyordu.

Said Bey ise, yaşından ziyade başının olgunluğuna uymayan çocukça bir hisle, aralarındaki matbuat kavgasından dolayı, Ebüzziya’ya göndermiyor, saklıyordu. Fakat, bu mektup Mustafa Reşit Bey’in çıkardığı « Bedaylülînşa »nın İkinci cildine konulmak üzere ona veriliyor, ve sureti biri tarafından Ebüzziya’ya gösteriliyor, Ebüzziya müteessir oluyordu. Bu teessürle Ebüzziya tarafından Sadullah Paşa’ya gönderilen ve hiçbir yerde basılmayan mektubun baş tarafı bu hâdisenin hikayesidir ki, okuyucularıma aynen veriyorum:

« Seniyülhimem devletlû efendimiz hazretleri! « Bedâylülînşa » namıyla bugünlerde neşrolunmaya başlayan bir mecmuai muharrerâtın ikinci cildine dercedileceği beyanıyla, asliyle tatbik edilmek üzere, bir mektup sureti irâc eylediler ki, taraf-ı âlî-i irfanpenâhilerinden namı hakirâneme tahrir ve irsal buyrulmuş imiş.

Filhakika sureti okumaya başladığımda iştimal ettiği tâbiratı bendeperverânededen aslının kalemi âli-i âsafânelerinden sâdır olmuş, ve sırf kullarını taltif maksadıâlisiyle isdar ve ihsan buyurulmuş bir berâtı iltifât âyât olduğunu idrâk ile fevkalâde müteheyyiç oldum. Ne fâide ki bu ibtihâcım yine o anda, ve fakat esefâlûd bir surette mahvoldu. Çünkü sûretin zirindeki 25 Haziran 1884 tarihi o aralık gözüme ilişti.

Muhtâc-ı arz-u izah değildir ki böyle bir inayetnâme-i âli ile şerefyab olmaklığıma Said Beyefendi sebep olmuş idi. Çünkü dokuz seneye tekarrüb eden iftirâk-i medîd-ü ahir arasında hiçbir suretle arzı ihlâsa muvaffak olamayışımın dolaylı dâg-ber dil-i esef-ü nedâmet olduğum halde, zâten mechûlüm olmayan ahlâkî fazıla-ı asafânelerini ihtar ile « Rebî-i Mârifet »i takdim hususunda cesaret bahş olan mirî mumaileyh idi. Halbuki kendisiyle aramızda cereyan eden ve şayet nazar-ı mutalaa-i asafânelerine ilişmemiş olmaklığı ihtimali madari tesliyeti kemteranem bulunan mebâhis-i seyyie ondan sonra zûhura gelmiş ve mebhûsünah olan iltifat nâme-i devletleri dahi o sırada vürûd eylemiş olmasından lütufnâme-i âli-i kerimânelerinden mahrumiyetimi yine müşarünileyh tecviz etmiş olmak lâzım geliyor. Allah bilir ki kulunuz itab-ı devletlerini bir ders-i hikmet ve hakkımda mahz-ı lütf-ü inâyet addeden meftun-u irfân-ı âlîleriyim. Binaenaleyh Said Bey'in âcizlerini şu iltifatnâme-i âli ile şerefyâb olmaktan mahrum edişi bendenizce firâmûş edilmeyecek zâyıattan mâduttur. Bahusus böyle bir iltifata mazhar olmuş iken ondan haberdâr olmamaklığım, bittabî, lâzime-i şükranında bulunmamaklığımı ve bu da nezd-i âli-i asafânelerinde bir küstai iltifatşinas tanımaklığımı istilzam eyleyecek hâlâtın olduğundan kullarınca hakikaten bir teessür-ü azimi mucip olmuştur. Velhâsıl Said Beyefendi'nin dilhirâş etmekte yekdiğerinden müessir olan şu iki sillî mânevi ile bendenize tahsis ettiği ceza her türlü ukubâtı maddiyeden eşed olmakla beraber kendi ahlâk-ı seyyiesince de bir miyâr-ı cedîd addolunmağa sezâdır. Maamafih hakikat-i hâlin şu suretle olsun meydana çıkmasından, ve binaenaleyh nezd-i devletlerinde bir hicâb-ı ebedden kurtulmaklığımdan dolayı ne kadar teşekkür eylesem yine azdır. »

27 Mayıs 1885 tarihi ve « Bende: Ebüzziya Tevfik » imzalı mektubun yukarıya aldığım satırları edebiyet tarihimizin hal tercümelere kısmına itina ile konulacak sayfalardandır.

Son Posta, 14 Nisan 1949

İstihzâ Edebiyatı

Dîvan edebiyatının sahici hocalarından Tahir Olgun, bize Türkçe'de manzum hezlin ilk şairini tanıttı: Germiyanlı Şeyhî ve Harnâme'si

Bir risale ki sayfalarının 68 olan sayısıyla mütevazi; müellifinin ismine koyduğu « Araştıran » kelimesiyle mütevazi; mevzuun az olmayan meçhullerini malûmlaştırırken, üslûbundaki mahviyetle büsbütün mütevazi.

Rahatsız etmeyerek öğreten eser.

Vakıa, « Hüsrev ü Şirin Tercemesi »ni veren Şeyhî'yi « Harnâme » ile hatırlamaya ve kendisini kendisine bu eseriyle üstün tutmaya muhtaç değil. Öyleyken « Harnâme » iki sebeple çok mühimdir: İstihza eseri olduğu halde pis olmaması ve fertten ziyade cemiyeti hırpalaması, Sürûri'nin, Nef'i'nin hicivleri ne kadar pistir, biliyoruz; sonra ikisi de cemiyeti değil, şahısları tenkit ederler. Halbuki Şeyhî'nin « Harnâme »si, Fuzulî'nin meşhur mektubundaki « Selam verdim, rüşvet değildir diye almadılar. » fıkrası gibi içtimaî tenkittir.

Şarkiyat bânilerimizden Tahir Olgun, bize, « Harnâme »yi kelimelerinin mânalarını, bu mânaların üstünde ve altındaki mefhumlarla, ince işaretlerle öğretiyor, tanıtıyor, tattırıyor. Şairin hal tercümesini de hususî hayatının hurda cazibesıyla tekrar tekrar okutuyor: Eserin tek zayıf tarafı olan çürük sayfa kağıtları mükerrer okumanın tesiriyle o kadar eskiydi ki, kitapçılardan değil, sahaflardan, terekelerden alınmışa döndü. Büyük târihi, küçük târihin yani menkıbelerin yaptığını bilen Tahir Olgun, Şeyhî'nin küçük târihinden alınan fıkralarla eserinin ilmî vakârını, ağıdalı olmaktan kurtarıyor, derin ve veciz tetkiklerine şuh bir edâ veriyor. Meselâ şu fıkrayla: Şöhreti şairliğine inhisar etmeyen, ve nazik bir göz hekimi olarak da tanınan Şeyhî'ye giden bir hasta, kendi gözlerini muayene ettirdikten sonra, onun gözlerini de kan içinde görünce, ilaç için verdiği paraya bir mislini daha katar, ve şöyle der: Bu da kendi gözlerinizin ilaç parası!

Edebiyatımızın uzak köşelerini bu kadar şirin ve şuh bir üslûpla yanbaşıma getiren Tahir Olgun, büyük bir üstattan fazla bir şeydir de. İnce bir sanatkar.

Son Posta, 22 Nisan 1949

Harf İnkılâbına Dair

Harf İnkılâbı eskidi; öyleyken bazılarının gözünde bu sabah yapılmış kadar yenidir; ve uzaktan öyle tahmin ediyorum ki, bazılarının gönlünde gizli bir hicran mevzuudur. Bana bile eski yazılar akraba, ve yeni harfler ahbab gibi görünüyor. Alışkanlığın bu beşerî bir zaafıdır. Fakat bazan öyle hâdiseler karşısında kalıyorum ki, harf inkılâbının mânasındaki şümûlünü bir kere daha anlıyorum: Geçende, ihtiyar değil, fakat yaşlıca ve eski bir zat Nedim'in, Dîvan Edebiyatının muamma oluşundan şikayet ediyor ve , Nedim'in şu beytinden mâna çıkaramadığını söylüyordu:

Harem serâyına Kafûr-ı zer-kemer hâdim.

Derinde Cengiz-ü Kazolangirây bir tâtâr.

Fakat bu beyti, yukarıdaki harflerle değil, eski yazıyla basılmış olan Nedim Dîvanından okuyordu. Ve beyitteki « Kâfur »u anlamıyor, « Kuzum » diyordu, « Buradaki altın kemerli kâfurdan maksat sırma şeritle ambalaj yapılmış kâfur olduğuna göre şiirden bir mâna çıkmıyor.» O, zat böyle sanmakta haklıydı; çünkü eski yazıda majüskül yoktu, ve Mısır hükümdârı olan « Kâfur », ilaç olan « kâfur »ile farksız yazılıyordu. Yalnız şu majüskül farkı bile harf inkılâbını sevmemize yeter. Mübalağa ediyorum sanmayınız: Bir harf hacmindeki ufacık bir şey yüzünden neslimiz eski edebiyatı anlayacağız diye bir ömür harcadı.

Son Posta, 3 Mayıs 1949

Edebiyatta Deliler

Hikaye ederler ki vaktiyle Londra 'ya giden bir Fransız, bir gün. Charles Dickens'i ziyaret eder; söze, büyük romancının kıymetli saatlerinden birkaç dakikasını alacak derecede kendisine duyduğu hayranlığın itirazıyla başlar? Ve ilave eder:

-Şöhretiniz, ve dünyayı tutan sevginiz, kimbilir, sizi, sayısız ve mü'zic ne ziyaretlere maruz bırakıyor. Kapınız kimbilir ne kadar aşındırılıyor. Kimbilir ne prensler, ne devlet adamları, ne alimler, ne muharrirler, ne artistler ziyaretinize koşuyor; ve hatta ne deliler.

Dickens haykırır:

- Evet! Deliler, bilhassa deliler! Beni en çok onlar eğlendiriyorlar.

Ve, deli olmayan misafirini, omuzlarından yakalayıp kapı dışarı eder. Charles Dickens ki rikkatli bir güzellikle « Dick »i yazan adamdır, delileri daima severdi. Ve, Mademki, çıktığı zaman onun « David Copperfield »ini herkes okumuştur. « Dick »i de herkes tanımıştır.

Fakat İngilizlerden başka « herkes»! Çünkü bir aralık İngiltere'de İngiliz hikayecilerini okumamak modası vardı. Ve İngilizce olan bazı şaheserlerin ancak tercümeleleri okunuyordu.

Hatta genç bir sanatkarın Anatole France' a dediğine bakılırsa, « Dombey and Son» İngilizceden başka dillerde ve İngiltere'den başka yerlerde okunmuştu; ve yine onun demesine göre Byran tatsız bir şairdi... Bunları büyük istihza şairi Anatole France, acaba alay olsun diye icad etmedi mi? Ve acaba gerçekten genç bir sanatkardan mı duydu? Bilmem. Bu ciheti bir tarafa bırakalım, ve yukarıdaki rivayete ilave ettiği şu kararı dinleyelim: Öyle sanıyorum ki, Byron asrının en büyük şairlerinden biridir, ve yine o zandayım ki Dickens hissetmek melekesini her muharrirden fazla kullanandır; ve romanları onların ilham kaynakları olan merhamet ve aşk kadar güzeldir; ve « David Copperfield» yeni bir incildir, ve « Dick », çok makul bir delidir; çünkü onun şuuru, dimağın değil, kalbin şuurudur; ve yalan söylemeyen tek şuur ancak odur. Amma bu adam, uçurtmaların üzerine Birinci Charles'in ölümü hakkında bir takım şeyler yazıyormuş da bunları uçurtuyormuş, ne çıkar! Bu adam kimsenin fenalığını istemiyor, herkes hakkında hayırhahdır; ve hikmetin başı budur. Amma « Dick» deliymiş; ne beis var! Delilik dimağın bir nevi orjinalitesidir. Fakat ateh değil; delilik! Çünkü ateh entelektüel melekelerin kaybolmasıdır. Halbuki delilik bu melekelerin acayip ve ayrı bir tarzda

kullanılmasıdır.

Paul Hervieu de, Dickens gibi düşünür, ve delileri enteresan bulur; «İnconnu»sünde, korkunç bir delilik hikayesi anlatır ki, bu, bir cinnet olmaktan ziyade bir rüyadır; fakat rüyaların en müthiş ve en muntazamı! Nadir bir marifetle, « kâbus» mefhumunu en son noktasına çıkarır.

Bu yazının notlarını kendisinden aldığım Anatole France diyor ki:

Fazla fenalık yapmamak şartıyla deliler, bana çok sevimli gelir. Hiç fenalık yapmamaya gelince. bu, insanlara yasaktır, ister deli olsunlar. ister akıllı... Muzır olmadan yaşamının çaresi henüz bulunmamıştır. Delilere hor bakmayalım. Onlar da bizim gibi değil mi? Hiçbir noktada deli olmadığını kim iddia ederek böbürlenebilir? « Littre »nin diksiyonerinde, ve Fransız fiziycisi « Robin»in eserinde « Deli » nin tarifini aradım, ya hiç bulamadım; yahud bulup okuduğum şeyler manadan mahrumdur; çünkü; delilik herhangi bir anatomik bozuklukla karakterize olmazsa, tarife sığmaz. Biz, bizim gibi düşünmeyene deli deriz.

Edebiyattaki delilerden biri de hikayecilerin şahı Maupassant'ın «Horla»sındadır. Zavallı «Horla» o adamdır ki, uykularına bir cadı musallattır, ve bu kâbus, mütemadiyen, onun, yatağının başındaki sütü içer. Zavallı deli, bir düzeye içilen bu süttten tehevür ve fütur içindedir. Hakkı da var; zira görünmeyen bir düşmanın , mütemadiyen, insana zıt gitmesi kadar korkunç bir şey yoktur.

« Görünmeyen Düşman» a inanmamazlık etmeyelim. Diyeceksiniz ki, görünmeyen mahluk olur mu? Tabii ki olur, niçin olmasın? Akla aykırı olan, görünmeyen mahlukların var olmaları değil, yok olmalarıdır. Eğer hayat bütün şekilleriyle bizim mahsusatımızın çerçevesine girebilseydi ve biz bütün mahlukatı görüp kavrayacak bir hususiyetle yaratılmış olsaydık, bu muazzam bir tesadüf olurdu.

Hayatın bize görünebilmesi için « temperature »ün çok hususi şartlar lazımdı. Eğer gazat tabakalarında hayat varsa ki, nihayet, bu pek de mümkün olmayacak bir şey değildir, biz onu göremeyiz. Fakat görmemek inkar etmek için sebep değildir. Madde, gaz halindeyken, kesif şekilde iken olduğundan daha az enerjiye malik değildir.

Güneşler, her manzumenin merkezinde, mükevvenatı hamiyane ve hakimane fonksiyonlarıyla doldururlarken nasıl olur da ebedi sükütlar diyarı sayılırlar?

Madem ki toprağın evladları, suyun yavruları vardır; havanın da çocukları niçin olmasın? Mani ne?

Delilerin gördükleri, duydukları şeyleri biz görmüyoruz, duymuyoruz, diye inkar etmeyelim; hatta roman delilerinin bile.

Son Posta, 21 Temmuz 1949

Çok Eski Terbiye

“Eski” ye duyulan hicranda geçmiş senelerin payı az değildir. Fakat bu anlatacağım çok eski şeydeki güzelliğe duyduğum hasrette geçen yılların değil, gelen nesillerin hissesi çoktur.

Çok eski şey şudur:

Faik Âliyi geçen gün Erenköy’ündeki köşkünde ziyaret ettim. 43 senelik üstadım, kağıtlarını karıştırmak imkanını benden esirgemedi. Basılmamış bir mektubunu okurken şu satırlarda durdum.

Bundan kırk sekiz sene evvel, Servet-i Fünûn mecmuasını o zaman meydancık sokağındaki idare hanesinde İsmail Safa, Cenap Şehabettin ve ben Tevfik Fikret’in yanında öteden beriden konuşuyorduk. Fikret ayakta pencereden sokağı seyrediyordu. O sırada Avrupa’dan mezunen İstanbul’a gelmiş olan Abdülhak Hâmid’in Sirkeci tarafından Ahmet İhsan matbaası olmasına, yani mecmuanın idare hanesine gelmekte olduğunu pencereden görmüş; “Hâmid geliyor” diyerek hemen odadan fırladı; biraz sonra, merdivenin aşağısında karşıladığı büyük ziyaretçisiyle odaya girdiler. O küçük oda, o anda Yeşil cami gibi, Süleymaniye gibi ruhaniyet ve ulviyetle dolu bir mabetti. Hiç unutmam: Odaya girince eli ve başıyla selam vererek kapının yanındaki bir sandalyeye oturan edeb ve şiir sultanını, İsmail Safa: “Aman efendim, şöyle” diyerek köşedeki koltuğa buyur edince, “Burası iyi” demiş, ısrar üzerine o koltuğunun yanındaki pencere bir hoş bakarak camın açık olduğunu sözde ima etmişti. Hakikatte bu, baş köşeye geçip kurulmayı istemediği için bir bakıma ve çünkü Hâmid, fitri, samimi, samadâi, tevazu dedi. Cami kapısını kapadım ve her oturduğu yere bir saltanat bayisi veren o insan üstü, köşedeki sade koltuğa geçti. En çok İsmail Safa konuşuyor ve onu konuşturuyordu.

Zavallı eski terbiye, sen 48 yılda bu kadar çok eskiyecektin? Hayır, ben “eski terbiye” değil; bu Fikret, Hâmid’i divanın aşığı diye karşıladı.

Son Posta, 12 Ağustos 1949

Tarziye mi? Tören mi?

Cemiyet terbiyesinin bir eksik tarafı var. İnsanların lââyık oldukları alâkayı göstermek için ölmelerini beklemek.

Bu insanlardan biri de Tefvik Fikret'tir. Geçen gün ona yapılan yıl dönümü töreni, bu bakımdan bana hüüzün verdi. Süleyman Nazif'in doğru bir tâbiriyle "nazmın Şinâsi'si" olan büyük inkılâpçı Fikret'e, sağlığında lââyık olduğunu duymak mı? Ve duyurduk mu? 10 Temmuz İnkılabını bizim neslimiz, onun şiirini, onun "Bir lâhzel teehhur"ünü ezberleyerek beklemiştir. İcap ederdi ki, 10 Temmuz İnkılabı ilan edildiği gün en kalabalık yer Fikret'in evinin önü olsun ve kabanın sert güzelliğini taşıyan bir heyecanla başlarımızın üstünde dalgalanan bayrak, karga tulumba edilen Fikret olsun. Hele ölen Fikret'in cenazesinin bütün İstanbul kaldırmalıydı; halbuki bu tabutu ne muhtasar bir kalabalık taşıdı.

Ona sağlığında hiç mi alaka göstermedik?Gösterdik

Meselâ “Sis” i sükût ile karşılamadık, ve “Zulmeti beyzâ” terkibi Pierre Loti’nin “Obscurite blanche” indan alınmıştır, dedik. Yine meselâ “Rübâbı Şikeste” nin “Size ey bildiğim kâriler” diye başlayan manzum mukaddemesinin Sully Prudhomme’dan kurgulama olduğunu haykırdık,

Bu haksızlıkları o adama karşı yapıyorduk ki, Divan şairlerinden sonra, ilk manzumeler kitabını verendi: “Şakaklarında vakitsiz beyazlanan teller” mısrasını ilk yazandı; “Nedir meramı, ne ister bu tazeden o karı? mısrasıyla genç kadın yerine “taze” yi ilk kullandı; “Halûk’un Defteri” ile mesela Victor Hugo’nun nazmındaki büyük edayı manzume dilimize ilk sokandı. Eskilerin “Sultanuşşuara” dedikleri şair Bâki:

**Kadrini senk-i musallâd bilip ey Baaki,
Durup el bağlayanlar karşına yaran saf saf**

diyerek, hiç olmazsa toprağa girmeden hürmet göreceğini ummuştur. Fikret’in hürmet görmesi için ölmesi kifâyet etmedi, gömülmesi lâzım geldi; ve kabrinde tören yapılıyor. Yazımın adı onun için iki istifhamdır: Tarziye mi? Tören mi?

Son Posta, 21 Ağustos 1949

Yerli Edebiyat ve Ahmet Rasim Bey

Evliya Çelebiden sonra yurdumuzda meşhur bir seyyah daha vardır:

Edebiyatımız.

Osmanlı ve hatta Türk edebiyatı asırlarca diyaar diyar dolaştı ve her seyahatinden, sırtında Arap, Fars ve Fransız mallarile döndü.

Yerli yazı bizde Hüseyin Rahmi ve Ahmet Raşim Beylerle başlar gibidir.

Ahmet Rasim Bey yerli edebiyatın en muvaffak, örneğini “Şehir mektubu” ismindeki eserine verdi günlük hâdiselere, ince bir tebessümün arasından bakan bu eser, yerli edebiyatımız da bir merhaledir. “Şehir mektupçusu” imzasını taşıyan bu zarif notlar günün Amerika İspanya muharebesi gibi ağır hâdiselerinden bahsederken devrinin meşhur nükte sanatkârı “Muhsin” hakkında yapılan şakalar gibi hafif fıkralarla, uzaktan perişan görünen; fakat yakından muntazam bir sanatkârlık vakası olan şaheserlerdir.

Bir muharebenin ağır mevzuunu, konuşma diliyle ve alay üslûbiyle hafifleştirmekte, “Şehir mektupçusu” nun ne derece muvaffak olduğunu görmek için, 150 inci “Şehir mektubu” nun şu satırlarına bakınız:

“Biri çık demiş, öteki çıkmam demişten azan İspanya Amerika muharebesinden henüz bir duman çıkmadı. Amma bir de çıkacak olursa meydana epeyce iş çıkacak! Hattâ siyasiyûni mütekaaideden birinin düstür-ü itlâkına şayan olan; “Muharebe iki taraf birbirini anlamaktan çıkar.” sözü, epeyce dolgun sözlerdendir. “Şehir mektupçusu” sıfatıyla “Ajans Röyter” e abone yazıldım. Binaenaleyh muharebe hakkında alacağım telgrafnameleri “Malûmat” a (Malûmat” bir dergi idi) günü gününe yazacağım. Niyetim gazete içinde gazete bulundurmadır. Bir telgrafına da bilmem hangi hükûmetin Hariciye Nezareti müsteşar muavini sâni vekili başkâtibi Mösyö (Yandlı Brayt) ın ağzından bir nutuk muharrer idi. Bu nutukta Avrupa müvazene siyâsiyesi mevzuubah olup da biliyor ki: “İspanyanın Amerika ile muharebe etmesinden dolayı sulh ve müsâlemeti umumiyyeye hâle gelmiş nazariyle bakılamaz. Çünkü muharebe meydanı denizdir. Eğer insanlar zülmeşeyn yani hem karada hem de denizde yaşayan mahlûkattan olaydılar, muharebatı bahriyeden dolayı sulh ve müsâlemeti umûmiyye muhtel olmuştur, denilebilirdi. Gerçi top tüfek patlayacak; kılıç çekilecek, torpido atılacak, gemiler batacak; nefer, onbaşı, çavuş, mülâzim, hattâ amiral bile ölecek, pek çok kişi ortada kaynayacak ise de bu ölüleri hâdisât önüne katıp götürecektir. Küba tütününü ile yaprak sigarası ile meşhur olan Havana şehri topraklarla ezilecek, fakat Avrupa lâkayid bir seyirci gibi bunları temaşa edecektir. İspanya, Avrupa’nın öz evlâdı olan bu kavim

Amerika'nın melez çocukları ile çarpışacak, öz evlad babasına çeker derler. Doğrudur. Onun için İspanya Avrupa'ya çekilecek. Amerika'da Küba'yı yüklenerek Amerika'ya çekip götürecektir.

Amerika'nın, "Küba" yı İspanya'dan alıp cumhuriyetlerinin manzumesine katmakla neticelenen 1895-1898 savaşını, bu derece tebessümlü bir üslubla yazdıktan sonra çok şahsiyetli "Şehir mektupçusu" nükte sanatkarı "Muhsin" e şu zarif istifhamlarla geçer:

"Muhsin Bey'i tanır mısınız? Şu yakında gördüğünüz hiç var mı? Acaba nerededir? Kuşdili'nde mi? Yeldeğirmeni'nde mi? Moda'ya çıkıyor mu? Yoksa Kalamış'tan süzülerek gece saat bilmem kaç kadar Fener'de mi parlatıyor?"

İçinde cevapları olan bu usta suallerden sonra,"Şehir Mektupçusu " henüz kısa bir hal tercümesi yazılmayan bu büyük nükte sanatkarı "Muhsin" nereleri sevip sevmediğini, hangi yerlerde nasıl dolaştığını anlatır:

"Adayı pek sever, baharı Şişli'de geçirir, Kalender'e bayılır, Sarıyer'den pek haz etmez, yalnız Fındık suyundan kurdunu kırar, Kestane suyuna telveden azma kahve nazarıyla bakar, Kızılıçık suyuna dayanamaz. Tarabya'da en şık İngiliz centilmenini andırır, Beykoz'a güvenir, Kavacık'ta çakar, İncir Köyü'nde küfeye biner, bitâp Göksu'ya düşer. Artık Kandilli karargâhıdır."

Yalnız taklit sanatkarı değil nükte üstadı da olan "Muhsin'in, meddahlıktan ibaret kalmayan ve edebiyatımıza girmeye laik olan hürriyetini gösteren fıkralarını toplamak Ahmet Rasim Bey'in şuh kalemine çok yakıştırdı. Fakat her vadide eser veren aziz Ahmet Rasim Bey'den her şeyi beklemek de insafsızlık olur.

Bir tanesini aşağıda anlatacağım fıkralarını da onunla çağdaş olanlardan hayatta kalanlar varsa yazmalıdırlar. Dediğim fıkra şudur: Bir gün Beyoğlu'nun kalabalık bir sokağında Muhsin, borç etmekle tanınmış bir vezire rastlar; sıkıntıda olduğunu ve kendisine iki lira vermesini rica eder. Vezir "Aman Muhsin" der "Sokak ortasında para verilir mi? Görenler ne der?" Muhsin şu cevabı verir:

"Görenlerin ne diyeceği malum! Paşa, vakti ile Muhsin'den borç almış, şimdi ödüyor!" derler.

Ahmet Rasim Bey'in şehir mektupları, şahısları ile, hadiseleri ile bütün bir devrin tarih kitabıdır. O mektuplarda cemiyet hayatının acı taraflarını tatlı bir tebessümle ve hazin bir sevinçle okursunuz. Bu yazılarda sanatın davası yoktur, sanatın kendisi vardır. Fakat bu o kadar ağdasız bir varlıktır ki farkında olmamak çok mümkündür. Gelişi güzeli katfî bir güzellik gösterdiği bu mektuplardan biri de, gazetecilik hayatındaki "mahrum muharrir" in tasviridir. Muallim Naci'nin:

Para ister muharririn-i kirâm,

Sâhib-i İmtizâz hayrette!

Mısraları ile levhalaştırdığı muharrir mahrumiyetini Ahmet Rasim ufak bir cümleli bir muhavere destanlaştırır, Şehir Mektupçusu'nun , bir Kurban bayramındaki halinde bir devrin hemen bütün muharrirlerinin görebilirsiniz:

"Bayramda herkesin cebinde para bulunur, benim inadına bulunmaz. Dün direktöre yazdım aldırmadı. Akşama doğru kapıdan kinayeli bir çehre ile girdim. Çakmadı, yavaş yavaş yanına sokuldum. Derhal bir iş buldum, yarım saat kadar başından savdı. En nihayet iş amana girdi. Muhavereye giriştik.

—Aman direktör Bey, yarın bayram !

—Ya?

—Evet.

—Peki efendim. Fakat...

—Fakatı filan yok. Sen yaşlı başlı adamsın. Namazı kılar kurbanı keser bir parça kavurma çiğner, trene biner gelirsin.

—Peki amma ben daha kurban almadım.

—Allah, Allah! al efendim.

—Param yok.

Direktör suratını astı. Fena halde içini çekerek:

—Benim de"

Mübâlâğa etmeyerek diyebilirim ki Ahmet Rasim'in Şehir Mektupları edebiyatımızda muasır bir Naima Târihi'dir. Yalnız bir farkla Târih-i Naîmâ devletin Şehir Mektuplarıdır; Şehir Mektupları halkın Tarih-i Naîmâ'sıdır.

Son Posta, 1 Eylül 1949

Edebiyatımızda Parazitler

Edebiyatımızda kendileri de, eserleri de parazit olan bir takım adamlar türedi. Kendileri parazittir ve başka nebatın ve mahlukun zararına yaşayan otlar ve böcekler gibi cemiyetin zararında hayat haklarını ararlar.

Eserleri parazittir, tabiatın sanatlaşan sesini boğmak için bir gürültü kesilmeyi marifet diye alırlar.

Gülünç olmakla kalsalar, bütün maskaralar gibi bunların da mevcudiyetlerini görüşmeyecek kadar uzaktan bakarak katlanmak mümkün.

Fakat bunlar sade gülünç değil, bazan da korkunç olmak istiyorlar ve kuvvetin son ifadesi olan korkunçluğu ayakta duran şeyleri yıkmakta arıyorlar. Bereket versin ki, bu edebiyat "Clown" larının ellerindeki kalem, cemiyetin müesseselerini değil, bir tahta perdeyi bile yıkmaktan bile acizdir. Fakat onlar ellerindeki çöple, Türk ismetinin iki kalesi olan Türk annesini ve kızını yıkmak için çabalanıp dururlar, salyalarını terlerine katan bu mahalle çocukları maneviyatımızda yıkacak körpe bedenleri ararlar.

Hürriyetin her türlüünü bizden yüz elli yıl önce tanıyan Fransa'da bile "Zola" nın, Fransız kadını bir hekim gibi soymasını affetmemişlerdir. Büyük romancının maksadı, kadın etini çıplak göstererek okuyucularının sayısı ve parasının miktarını çoğaltmak değildir, başını çıplak göğüslere koyarak cemiyetin hastalıklarını teşhis etmektir. Öyleyken "La Terre" müellifine, bu güzel çıplaklığı affetmediler ve bir köy hekimi "Temps" gazetesinde çıkan 28 Ağustos 1887 tarihli mektupta şu satırları yazdı:

"Maksadım köylülerimizi fazilet ve ismet örneği göstermek değildir. Bu hususta söylenecek çok şey vardır. Fakat "La Terre" ve okuduğu şeylerden, 20 yıllık bir köy hekimi sıfatıyla şunu anladım ki, Mösyö Zola köylülerimizi sık sık görmemiştir. Onlarda hicap duygusu o derece ifrata varmıştır ki, sıhhatlerini ve hayatlarını kaybetmek pahasına bile bazı hastalıklarını hekime söylemekten utanırlar. Öyle hastalıklar ki, onları hekime açmakta, şehirliler hatta kenar mahalleliler bir dakika gecikmezler"Fransız köylüsünün hicap duygusunu müdafaa eden bu köy hekimi, bu Mösyö Fournier acaba geri adam mıydı? Yoksa "Türk kızını erkeğin altına serilmiş" diye yazan bu ileri adam demokrasiyi pornografi mi sanıyor?

Son Posta, 4 Eylül 1949

Eski Edebiyatımızda Mevcud Olmayan İki Tarz

Divan edebiyatında iki türlü eser yok.

1-Mektuplar, 2-İtirafklar,

Evvela mensur mektuplar, bir mevcudiyet sayılacak bir tarzdan örnekler teşkil edecek miktarda değildir. Vakaa Fatih Sultan Mehmet'in Feridun Bey Mecmuasında kendi kalemiyle yazılmış mektupları vardır ve bunlar Kemal'in tabiri ile "Fâtih'in Cevdet'in kariha ve temadilad-ı müceddidanesinin ne derece âli ve müesser olduğunu ispat edecek" kıymettedir.

Fakat bu mektuplar hem resmidir; hem de meselâ, Madam dö Sevinye'nın kızına ve başkalarına ve yine meselâ Çesterfid'in oğluna yazdığı mektuplar gibi, bir milletin edebiyatıyla merhale olacak eserler değildir. Hatta Tanzimat edebiyatındaki Abdülhak Hâmid'in "Mektuplar" 1, Muallim Naci'nin "Mektuplarım" 1 Cenap Şehabettin'in "Hac Yolunda" ve "Avrupa Mektupları" ile "Namık Kemal" in basılmış bazı mektupları bile, doğrudan doğruya mektup edebiyatının hüznü ve Kemal'in basılmış mektupları bazı taraflarla mektup olmakla beraber, umumî vasıf makaleleridir.

Yazılmış hiçbir jurnal hatıra, itiraf yoktur ki muharririne, ölümünden sonra, umumi bir sevgi sağlamasın, meselâ on sekizinci yüzyılın Fransız elipslerinden olan ve "İncas" "Olisaire" isminde eserler veren "Marmontel" bu iki kitabı, arıların uçtuğu bir bahçede "Virjil" in, "Georgiques" ini okuyan bir çocuktan bahsederken yazdığı satırlar kadar alâka uyandırmamıştır. Çünkü bu çocuk müellifin bizzat kendisidir; çünkü bu arılar, bizzat müellifin, çocukken balını yediği arılardır; müellifin muhayyilesi, bizzat yaşadığı şeylerin hatıralarla ışıklıdır. Alevlidir, canlıdır, bir kelimeyle doğrudur. Bu müellif ki müelliflerin içinde en soğuk olanıdır, kendini yazarken bu kadar sevimli olursa, bir dâhinin bir Jean Jacques Rousseau'nun, bir Chateau Briand'ın kendilerini yazdıkları eserler okuyanlarda nasıl bir kıyamet koparır. Tahmin edebiliriz ve bilhassa kusurların itirafları hakkındaki satırlar.

Fakat her itiraf aynı miktarda sıcak olamıyor kilise evliyasından "Augustin" in itirafı gibi bu büyük âlimin yazdığı itiraflar insan merakını değil, ancak Tanrı aşkına tahrik edecek mahiyettedir. Ve bu âlim insanlara değil Allah'a itirafta bulunuyor. İşlediği günahları anlatarak nedamet duyuyor. Halbuki bir kusurun itirafındaki güzelliği nedamet kadar azaltan şey yoktur.

Son Posta, 15 Eylül 1949

Batı Metodlariyle Fuzulî

Sabırlı ve sistemli çalışmanızı örneği, edebiyat doktoru Abdülkadir Karahan yıllardan beri süren bir araştırmanın neticesi şudur:

“Fuzuli Muhiti, hayatı ve şahsiyeti”

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları serisinin 418 numaralı olan bu kitap İbrahim Horoz Basımevinde basıldı, manevi değerinin çokluğu ile tezat teşkil edecek kadar az bir şey karşılığında satılıyor. Fuzulî’yi 6 lira mukabilinde bu derece etraflı olarak öğrenmek imkânı yeni nesle nasip olan, ve bizim neslimizi hazin hazin düşündüren bir tarihtir.

Terkibi ve telakisi bakımından büsbütün yeni bir manzara arz eden Abdülkadir Karahan’ın “Fuzulî” si. Şairin aşk ve hicran şair olmasında ibaret kalan klişelerin üstüne çıkmıştır ve birçok hususiyetler taşımaktadır. Mesela gelişigüzel açılınca rastlanan “kaynakların tenkidi” ismindeki fasıldan şu çok hususi görüşler vardır: “Fuzulî’nin hayatı ve şahsiyeti üzerindeki araştırmalarda kaynaklarımız ilkin onun kendi telifleridir. Divan şairlerinden pek azında görülebilecek şekilde ve bu edebiyat ekolünün verdiği imkanlar nisbetinde Fuzulî’nin hürriyetini en iyi belirten şahısların tenkitli tabloları henüz vücuda getirilmemiş olmakla beraber onun kendi eserleri olduğuna hemen işaret etmeliyiz.

Bununla beraber biz buradaki kayıtları birer hakikat gibi kabul etmekten ziyade onları sanatkarın kendi şahsiyet ve mizacı ile ve o zamanki edebi telakki hudutları dahilinde mukayese ettikten sonra nakil ve tesbit etmek fikrindeyiz. Mukaddemesinde şiir telâkkisi, hayatı ve şahsiyet hakkında kıymetli fikirlerde bulunan Türkçe, divanın kasideler kısmında devrinin siyasal ve sosyal yaşayışından parıltılar; gazellerinde şairin psikolojisi ve sanatı kıtalarında, rûbailerinde, nâzımlarında içtimai hayat, ahlâk görüşü ve dünyaya bakışı ifadelendirilmiştir.

Şairimizin hususiyet ve kudreti etrafında esaslı bir fikir veremeyen gençlik meyvası Beng-ü Bâde’ye onun mizacına olgun izzeti nefis yüksekliği ile beraber sanatkârlık gururumuzu istihza kuvvetini, samimiyetle sanatkarane nesrin eşsiz bir örneği olan şikayetname, çok güzel belirtecek durumdadır. İlk defa bizim bu eserde bahis mevzuu edilen manzum ve mensur mektup da dikkate değer. Muhayyile zenginliği, din ve teknik bakımlarından ölmez eserleri başında gelen Leylâ ve Mecnun mesnevisi, Fuzulî’nin duyuş ve düşünüşü, tasavvufunu ve filozofisini ana çizgileriyle sarmış; içinde hayatına ve milliyetine dair maddî malumatın, bazı ipuçları da serpili duran Hadikat-üs-suâdâ muharrinin sanat, mezhep ve hayat görüşü ile süslenmiş, şahsiyet ve felsefesini kucaklamıştır.

“Bibliyografya icmalı” başlığı hakkındaki şu satırları da, müellifin tetkik sahasını bütün genişliği ile gösterir; “Edebiyat tarihi ile uğraşanların bu alan da çok yavaş ilerlemeleri yüzünden, Tanzimat’tan sonra da bir türlü derhal Avrupalı bir usule sahip olamadık. Bu arada son asır edebiyat tarihi tetkik usullerinde Fuzulî’ye müstesna bir mevki verilmekle beraber bu bahiste de Şuarâ Tezkireceliği zihniyetinden ve eskiden beri süre gelen doğru, yanlış mütaleaların tekrarından pek te ileriye varılmadığını görüyoruz. Ziya Paşa manzum Harâbat mukaddemesinde (1291-1874) ona temas etmiştir. Ve Hârâbâtına da onun her çeşit nâzımlarından örnekler almışsa da, bunlara esaslı bir değer veremeyiz. Ebüzziya Tefvik’in Nümun-i Edebiyat-ı Osmaniye’de hayatı hakkında (1296-1879) yazdıkları gayri mevsuk olduğu gibi eksik ve hatalıdır; ve fakat sanatına dair ileri sürdüğü fikirler dikkate lâyıktır.

Tetkikine bu mebdelerden başlayan müellif, Abdülhalim Memduh gibi dördüncü beşinci derecedeki yazı adamlarında bile durarak bu incelemelere devam eder:

Tarih-i Ebediyat-ı Osmaniye’de (1888) Abdülhalim Memduh Fuzulî’yi Ebüzziya ve Recizâde’den Naci’nin evvelâ Esâmi (1308-1990) senesinde, sonra Lugat-ı Naci’de bu yolda malûmat şuarâ tezkerelerinden büyük bir fark ve üstünlük gösterir denemez. ..Ne Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid’den, Tefvik Fikret ve Süleyman Nazif’e kadar Tanzimat ve Edebiyat-ı Cedîde şairlerinin tahassüsleri, ne de Rıza Tefvik veya Ali Kemal gibi muharrirlerin mütaleaları, bu konuda hemen Cumhuriyetle bilinenlere ve duyulanlara tamamiyle yeni ve esaslı bir şey ekleyebilmiştir.”

Yalnız eserin bir noktasında tereddütle duracağım; Fuzulî’nin “Şöhret bulmuş” kaydıyla kitaba ilâve edilen resmî

Vakıa bu resitede Füzulinin,

Gözünde şule nümâ mihr-i âteşin-i irak,

dir. Fakat ona eserlerini okuyarak vereceğimiz hüküm ve kesin bu derece gürbüz olmamak lâzımdır. Bilhassa bizzat Fuzulî’nin:

Ben neyim? Bir gedâ-yı biser-ü pâ

Heyetim mâr, himmetim ankaa.

demesinden, kendisinin nahif ve zayıf olması hatıra gelir.

Üstüne tereddütle durulacak birinin bundan ibaret olması, 300 büyük sayfalı bir eserin çok lehindedir. “Fuzulî” müellifini çok içten tebrik ederim.

Son Posta, 22 Eylül 1949

Keşki Ben Yazsaydım

“Safahat” şairi Âkif’in en büyük talihsizliği, onun hakkıdır. Belki kitap yazmamıştır. Şiirleri kendisini en gür sesle nesillere haber veren bu hacimde bir şairi ben mi yazmalıydım! “Mehmet Âkif” adımdaki eserini basıldıktan sonra, sizin örneği olan bu kitabın, o büyük adama karşı küçülmesindeki hüznü, okuyanlardan ziyade yazan duymuştur, yani ben.

Fakat bu bedbaht ben, dün bir an için mesut oldum: “Mehmet Âkif” ismindeki eserini ben yazmamışım, ve ispatı kolaymış. Saadetlerin hemen daima sebebi mukaddemesi malzemesi olan bir gaflet için de bu müjdeye inanmak ihtiyacıydım. Fakat bir taraftan murdar manzumelerini kitap şeklinde bastırmakla kendinin yine kendisine ne kadar fenalık ettiğinin farkında olmayacak kadar budala bir adamın bana sövmek için yazdığı hususî bir mektupta bu müjdenin bulunması, diğer taraftan “Mehmet Âkif” ismindeki eserimi basan matbaada kitabın provalarında bile mükerreren yaptığım tashihlerin şahitlerinin hâlâ hayatta olmaları, bu eserimin sahibi olmamaktan duymak istediğim saadete imkân bırakmadı ve sevincim bir an bile sürmedi.

Ancak hayatım boyunca sürececek bir acı duydum ki, ona da, yine bu budala mektup sahibinin bir sözü sebeptir: “Safahat” ın birinci kitabındaki “Acem Şahı” ismindeki manzumenin benim olan birinci kısmı benim değilmiş ve bu birinci kısım da, ikinci kısmını yazan Mehmet Âkif’inmiş.

Âkif’e ölümünden evvel ve sonra tecavüzün, hakaretin, iftiranın her çeşidi yapıldı. Fakat benim yirmi iki yaşında yazdığım imaleli, zihafı bir manzumeyi, “Safahat” şairinin yazdığını söyleyecek kadar ona hakaret eden olmadı. Bu iddia eğer, bana düşmanlıksa o yaşta benim Âkif kadar aruz veznine tasarrufumu itiraf etmektir ki budala bir düşmanlıktır; eğer Âkif’e dostluksa, Tanrım insanı ahmakların dostluğundan korusun. Bazı hayvanların bile dostlukları bu mektup sahibininkinden çok zekidir.

Son Posta, 24 Eylül 1949

Namık Kemal ve Sultan Hamidin Saray Adamları

Namık Kemal Akdeniz adalarından üçünde (Midilli’de, Rodos’ta, Sakız’da) sürgün mutasarrıf olarak bulunduğu zaman, kendisini, Sultan Hamid’in sevmediğini bilen hükûmet adamları, bu sevgisizliği padişaha şirin görünmek için kullanıyorlardı.

Namık Kemal de, Padişaktan ziyade padişah olan vezirlerin ve nazırların şerrinden korunmak için bir taraftan padişaha kur yapıyor, bir taraftan da padişahın saray adamları arasında temiz olanlardan kendisinin kıymetini bilenlerle dost oluyordu. Bunlardan 4 tanesi şunlardır: Sarayın kitapçibaşısı Gelenbevî Tevfik Bey; mâbeyn ikinci kâtibi Halepli Kadri Efendi; sonraları Baş Mâbeynci olan Hacı Ali Paşa; ve mâbeynel Rasim Bey.

Kütüphanemdeki Kıbrıslı Kaytazzâde şair Nâzım efendinin dosyasında onun el yazısı ile Namık Kemal’in basılmamış mektupları vardır. Bu mektupları “5” numaralısında Sultan Hamid’in kitapçibaşısı Gelenbevî Tevfik Bey’den bahsederek Namık Kemal’in yazdığı satırlar tarihimiz için bir vesikadır; okuyucularıma aynen veriyorum.

“16 Kânunusani 95 tarihli taltifname-i biraderâneleri kemali memnuniyetle alındı. Lisanı halimin, iftirâk cihetiyle karalar giymiş bir timsâli müşahhas olan arizef kemterânemin payihtahtı şevkef-bahtı yenilemeye kadar yüz sürebildiğine, ne yalan söyleyeyim, teşekkür yerine hased ediyorum.

Hakkımda ibraz buyurulan evsafı müşevvikaane ve ataafı müşfikinin hiç birine lâyük olmadığını bilirim. Bendenizde bir meziyet var ise, o da,

Ânan ki hâk râ benazar kîmyâ künend

Sırrına mazhariyeti tamme de mazhar olan velinimet efendimizin ednâ nigâh-ı feyz-iktinâh-ı cihansitânilerine nâiliyet, ve o şerefe muvaffakiyetim için sermaye-i mahmedet bildiğim itirafı acz ve idamei sadakatten ibarettir. Acaba kapı yoldaşları, ve hususile serki tâbi-i Şehinsâhi Tevfik Bey efendi hazretleri, bendenizi bütün bütün mü hatırdan çıkardılar? Eğer münasip ise, miri müşarunileyh hazretlerine;

Ey sâkinân-ı bezm-i vatan,

Gurbet esiri, derd-ü belâ mübtelâların.

Beytinin ihtarını istirham eder ve sat-ı melekîyyussifat-ı hazreti velinimete, münasip düştükçe ubudiyet ve tazimat-ı nahsusai kemferanemden bahse mürüvvet buyurulmak dünyada en büyük emelim ise de adâbı rikkîyyete muhalif düşülebileceği hatırası ile böyle bir istidaya cesaret edemediğimi de Kemali ile arz eylerim. Baki, velinimetime dua”

Sultan Hamid'in kitapçibaşısı Tevfik Bey hakkında Midilli sürgünü ve vatan şairi Namık Kemal'in yazdığı bu ateşli satırların sebebini anlamak için bu zatı tanımak lâzımdır. Abdülhamid'in son ve İkinci Meşrutiyetin ilk şeyhislâmı Cemaleddin Efendi'nin oğlu Ahmet Muhtar Bey, ana tarafından mensup olduğu Gelenbevi'nin torunu olan bu Tevfik Bey hakkında malûmat rica ederek yazdığım mektuba verdiği cevapta şunları yazar, "Sultan Abdülhamid Han'ın kitapçibaşısı Tevfik Bey, muhakkıkı Rûm Gelenbevi İsmail Efendi'nin torunudur.

İstinye'deki yalısında otururdu. Alelusûl medrese tahsili, yani gayet metodik ve esaslı tahsil görmüş olduğu gibi Garp ulûmuna da vakıftı. Bahs-ü münazaradan çok hoşlanırdı ve biraz tesir-ü kelâm idi. Hatta pederim merhum, henüz pek genç mekaamı Meşihat-ı İslâmiye mektupçuluğunda bulunurken İstinye'de, yan yana, birkaç yalı da Gelenbevizadelerin ve Rumeli payelilerinden Aziz Efendi (Aziz Efendi, esbak Maarif Nazırı Merhum Said Bey'in babasıdır.) Hayrullah Efendi, Gelenbevizade Tevfik Bey merhum ve validemin amcası Cebelüttarıkzâde İbrahim Bey merhumdan valideme geçen yalıdır.) Hayrullah Efendi, Gelenbevizâde Tevfik Bey merhum ve validemin amcası Cebelüttarıkzâde İbrahim Bey merhumdan valideme geçen yalıda da pederim merhum otururlarken saza çıkılan geceler de Tevfik Bey merhum daima pederim merhum ile bir sandala binmek istediği halde babam, Tevfik Bey'in, sandalda muttasıl heyetten ve felsefeden bahsedip sazı dinlemeğe mani olacağı için allem-ü kalem edip, Balıkhân Nazırı Ali Bey denmekle maruf Ali Rıza merhumu Tevfik Bey'in sandalına bindirmiş. Ali Bey, her defa Tevfik Bey'in:

"Ali, şu yıldızı görüyor musun? Filan yıldızıdır, güneşten bin milyon defa büyüktür, arza güneş kadar yakın olsaydı, küremiz derhal eriyip nâr-ı beyzâ haline gelirdi. Ali Eflâtun pek parlaktır, fakat Aristo çok derindir. Ali, beni dinlemiyorsun" deyip çenesini çektiği için, bıkip usandığından, Tevfik Bey ile sandala binmemeğe yemin eylemiş, Mirimüşarünileyh, Sultan Abdülhamid Han'a, cidden merbuttu; lâkin bazı ahval ve harekâtını tenkitten hali kalmazdı. Haftanın çok gecelerini sarayda geçirirdi ve yalısına geldiği geceler fazlaca işret ederdi. Sarayda sekte-i kalpten vefat etti. Merhum, Hür-ül fikirlikle müştehir olduğundan sarayda birdenbire irtihal eylesinden dolayı, Sultan Abdülhamid Han çok telaş eylemişti; ve müteaddid doktora muayene ettirip sekte-i kalpten vefat ettiği hakkında rapor almıştı.

Ahmed Muhtar Bey'in kendi el yazısı ile dosyamdaki bu mektubu gibi, mektebi mülkiyeden birincilikte çıktığı için Sultan Hamid tarafından mâbeyn katipliği ile saraya alman ve seviyesiyle tanınan rahmetli Refik Bey'in de, müracaatım üzerine yazdığı cevap vardır ki, Tevfik Bey hakkında aynen şunları yazar; "Anadolu kazaskerliği payesini haiz, fakat ruhsatı seniyle ile cübbe ve sarıktan vareste imiş. Ehli ilim olmakla beraber hürriyet sever ve

terakkiperver imiş, Nücûm ilminden behresi çok olduğu için müsahabelerini alelekser yıldıklarla tezyin edermiş; İlm-i nücüm erbabından olmasına rağmen bir gün sarayda oturup dururken bihaberâne füceten vefat etmiş vefatı zat-ı şâhânece merak ve endişesi mucip olarak bir hayli tetkikatı istizam etmiş, fakat şüpheyi dâi bir şey bulunamamış.”

Bu iki mektup fikrasına göre, Namık Kemal’in saray adamı Tevfik Bey’le dostluğunun şu suretle başlaması ihtimali var: Namık Kemal’in babası Mustafa Asım Bey hem maliyede esham müdürüydü, hem de sarayın müneccimbaşısı idi. Tevfik Bey’le dostluğunun şu suretle başlaması ihtimali var: Namık Kemal’in babası Mustafa Asım Bey hem maliyede esham müdürüydü, hem de sarayın müneccimbaşısı idi. Tevfik Bey de hem sarayda, hem yıldızlar ilmine meraklı olduğuna göre Mustafa Asım Bey’le ahbaptılar ve Namık Kemal onu bu vesile ile tanıdı. Fakat padişahın kitapçıbaşısı ve Abdülhamid’e çok bağlı olmasına rağmen, hükümdarın yanlış şeylerini tenkid etmesi, hürriyeti sevmesi, Namık Kemal’e ahbablıklarını dostluk derecesine çıkarmış ve bu dostluğu şiir parçaları ile kendisine vefasızlığının serzenişini yapacak kadar samimileştirmişti. Nihayet sırtındaki sırmalı kazaskerlik üniformasına ve başındaki sırmalı sarığa rağmen içki kullanacak kadar rind ve Avrupa dili öğrenecek kadar olması Namık Kemal’le dostluklarını büsbütün çoğaltmıştı.

Büyük vatan şairinin bu saray adamıyla sevişmesindeki sır budur. Öteki üç saray adamıyla dostluğunu da gelecek yazımda göstereceğim.

Son Posta, 29 Eylül 1949

Midhat Efendi ve Bayan Parker

Şikago üniversitesine bağlı Deneme okulu müdürü Bayan Parker'in hazırladığı ve ilmi kontrolünü üniversitenin ihtisas sahibi profösörlerinin yaptığı kitaplarının 16 tanesini sene “Nedir? Niçin?Nasıl?” isimli bir seri halinde dilimize çevirtecek olan “Doğan Kardeş Yayınları” müessesesi kitaplardan 6 tanesinin tercümesini bastı “Ses nedir?”, “Hava nedir?” “Ateş nedir?”, “Bulut, yağmur, kar nedir?”, “Yer çekimi nedir?” ,“Gökyüzü nedir?” Suallerini kaplarında isim olarak taşıyan bu ufacık eserler, hacimlerinden daha mahviyetli ve tabılarından daha sevimli bir maksatla yayınlanıyor: Çocuklarımıza tabiat bilgilerini eğlendirerek öğretmek.

Kendi mizacımı ölçü olarak aldığım için midir, nedir? Bilmem; öğrenmek pek sıkıntılı şeydir. “İlmi tecessüs” diye azametli bir ismi olan bu kabusu insana şirin göstermek, hele çocuğun afacan ve zeki gözünde cici bir şey gibi oyuncaklaştırarak sevimli yapmak, bir pedagoji zaferidir. Hiç bilmiyormuş denecek kadar unuttuğum şeyleri sayfalarında adeta yeniden öğreniyormuş gibi okuduğum bu altı kitapçık “Doğan kardeş yayınları”nın gürültüsüz bir memleket hizmetidir. Dışı ve içi ile çocuklarımızın ellerini ve başlarını kendine çekecek ve çocuklarımızı okumaya, tenbih ve tehdit ile değil, sevgi ile mahkum edecek olan bu eserlerin karşısında merhum Ahmet Mithat Efendi’yi hazin hazin düşündüm. O Mithat Efendi ki, ansiklopedisiz olan memleketimizde, bu bilgileri çocuklara, delikanlılara hatta birazda yaşlılara öğretecek kitapları Tahtakalede’ki evinde bir taraftan tek başına yazıyor, bir tarafatan ailesi ile beraber basıyor,dikiyor ve neşrediyordu. Aslını Amerikalı bir mektep müdiresinin bir heyet yardımı ile yazdığı ve Türkçes’ini bir Türk anonim şirketinin maddi sermaye vüsatıyla sağladığı bu çok hayırlı eserler karşısında müellife, heyete, mütercime ve şirkete duyduğum şükranlar içinde 19. Asrın ikinci yarısında Tahtakalede’ki küçük kira evinde hem müellif, hem mürettip, hem mücellit olan büyük insanın hatırasından utandım. Meşrutiyetin başında bu Midhat Efendi’ye sövmeyecektik.

Son Posta, 23 Ekim 1949

Boş Kalan Yer

Birdenbire ölen ve yeni yazdığı fikrasını, bir günlük fasılayla, gazetede okuduğumuz İbrahim Alâettin Gövsanın kültür hayatımızda boş kalan yeri, münferit çalışmaların dolduramayacağı kadar geniştir. Onun ölümü ile “Keşfüzzünun” sahibi Katip Çelebi’nin “Sicilli Osmanî” müellifi Mehmet Süreyya efendinin “Kamus-ülâlâm”ı yazan Şemsettin Sami Beyin, “Şekayık” mütercimi Mecdi ve “Hadikatülvüzra zeyli” muharriri Rıfat Efendilerin muasır bir devamı olan değerli bir ilim adamımızı kaybettik.

Bir heyetin başarabileceği bir eseri sistemli ve sabırlı bir çalışma sayesinde tek başına veren “Meşhur Adamlar” müellifi İbrahim Alâettin Gövsa’nın kıymeti yalnız bu kadar değildi: ince şiirleri ile pedagojiye ait eserleri ile gazetelerdeki makaleleri ve fıkraları ile çeşitli meziyetleri şahsında toplamış mümtaz bir şair, bilgin bir müellif ve mevzuuna hakim hâkim bir muharrir idi. Fakat onun şahsiyetini yapan tarafı bunlarında üstündeydi: Uykusuna ve istirahatına bile ayırmakta cimri davrandığı zamanını, okumaya ve yazmaya hasretmesi.

Onu, elinde kitap olmayarak gördüğüm olmamıştır. Fakat teslim etmeliyiz ki, onun elimizden düşürmediğimiz eserleri, hayat boyunca kendi elinden düşürmediği bu eserlerden çıktı. Bu derece yorucu bir sâyin yıpratıcı intizamı, onun şair ve artist tarafını azaltmamıştı. Mersiyeden mizaha kadar, her vadiye yazdığı şiirlerin hafızalarda kalan mısraları bunun delilidir.

İbrahim Alâettin’in şahsında bir kişinin değil, bir çok adamın kaybını duydum: Bir biyografin, bir bilginin, bir şairin, bir müellifin ve muharririn.

Ve hepsinin üstünde muhatabını incitmemek için, konuşurken seçtiği kelimelerin manalarından seslerine kadar itina eden bir efendi adamın.

Son Posta, 1 Kasım 1949

Ankara'da Bir Sokak İsmi

Ankara'da 1922 yılının başında Maarif Vekâleti bir müsâbaka açmıştı. Bu İstiklâl Marşının müsâbakasıydı ve buna 742 şair girmişti. Tuhaftır ki müsâbakayı kazanmaya lâyük olan bir tek şair bu şiir yarışına girmemişti: Mehmet Âkif.

Mehmet Âkif bu şiir yarışına nasıl girerdi? Müsabakayı kazanana Maarif Vekâleti 500 lira mükâfat vereceğini ilan etmemiş miydi? Gururların içinde yalnız bir tek şeyin, yalnız mahrûmiyetin gururunu duyan edebiyat ve ahlâk şairi Mehmet Âkif istiklâlimizin kurtulacağını para ile mi haykıracaktı? Maarif Vekâleti İstiklal Marşının müsâbakasını kazanan şaire para vadetmekten vazgeçerse, ancak o zaman Âkif müsâbakaya girecekti., bunda inat ediyordu. Nihayet, o zamanki tâbir ile “Umum Maarif Vekili” Hamdullah Suphi Bey, İstiklal marşının maddeten ödenmeyeceğini Mehmet Âkif'e şu mektupla vadetti: “Pek aziz ve muhterem efendim. İstiklal marşı için açılan şiir yarışmalarında ki sebebin izâlesi için pek çok tedbirler vardır. Zatı üstadânelerinin matlup şiiri vücuda getirmeleri maksadın husûlü için son çare olarak kalmıştır. Asil endişenizin icap ettiği ne varsa hepsini yaparız. Memleketi bu müessir telkin ve tehyîç vasıtasından mahrum bırakmamanızı rica ve bu vesile ile en derin hürmet ve muhabbetimi arz ve tekrar eylerim efendim. 3 şubat 1887 Umumu Maarif vekili, Hamdullah Suphi.

İstiklal Marşı böyle necip bir şartla yazıldı ve maddeten ödenmedi. Fakat bu maddi bedelden mahrûmiyete mukâbil, İstiklâl Marşını, büyük şairine, asıl Türk milleti 27 yıldanberi her gün mânen ödüyor: Ortaya çıkmaktan korkan kıskanç mırıldanmaların maskesine ve bu şiirin marş olamayacağını iddia eden yazıların suratına en son, en gür sesiyle onu haykırarak!

Bu büyük sesi Ankarada'ki bir sokağın başına şehir meclisinin kararı ile yazılan şu üç kelime gönüllerden örülmüş bir güneşle mühürledi: Mehmet Âkif Ersoy Sokağı.

İstiklal marşını yazdığı binanın bulunduğu sokak, iki gündenberi Mehmet Âkif'in büyük ismini taşıyor. Bu dünyanın en erkek milletinin kendisini manen borçlu sandığı insanlara karşı zimmetini ödemeye doyamamasının tarzıdır. Halbuki zavallı Âkif kendisini memleketine karşı alacaklı değil, borçlu görerek, yaşadığı ve öldü. Sağ olsaydı, emin olunuz, bu büyük mazhariyetin ani olan gururuna, O zamanın ebedi olan hüznü karıştırdı.

Son Posta, 2 Kasım 1949

“Kaleme Almak”

Sağlığında çok tanınmış, ölümünden sonra çok unutulmuş bir şairimiz ve bir edibimiz vardı; Lamartin’in bir eserni Birinci Meşrutiyet’ten evvel tercüme ve neşretmişti. Tercümesini okumadığım halde, mütercimliğine şairliğinden ve edipliğinden ziyade kıymet verdiğim bu zat ile ahbablığımız hasbihal edecek dereceye varmıştı, bir gün kendisine “Niçin tercihan bu eseri tercüme ettiniz?” dedim, şu cevabın karşısında kaldım: “Tercüme etmedim, kaleme aldım!” “Kaleme almayı” anlamadığımı görünce de izah etti: Kendisi Fransızca hiç bilmezmiş. Fakat kardeşi Fransızca iyi bilirmiş. Kitabı o okumuş ve kendisine mevzuunu anlatmış.

Kendisi de oturup bu tercümeyle kaleme almış!

Bu hikaye değil vakadır. Ve vaka olduğu da edebiyat tarihçilerimizin tekikleri ile sabit olacaktır. Zaten bu kültür laubaliliği, bu kaleme almak tuhaflığı, başka eserlerimizde de ve bilhassa bazı târihlerimizde de masal değildir, tam manası ile “olay”dır.

Vesikalı târih yazmak usûlünün mâzîsi Avrupada da pek eski olmamakla beraber, bizde târihçilik, son zamanlara kadar, bu “kaleme almak” tâbirinin devam eden bir mânası olmuştur ve arşivlerde sabırlı araştırmalar yaparak eser vermek zahmetine katlanılmamıştır.

Hele siyasî arşivlerdeki tetkiklerin Avrupa’da bile muayyen yıllara münhasır tutulması vesikalı eser vermeyi imkansız bir hale koymuştur. Geçende bir Fransız meslekdaşımız Avrupa arşivlerindeki bu tahditleri tarihleri ile yazmıştı: Bu tetkiklere Mesela Fransa ve Almanya’nın siyasî arşivlerinde ancak 1871 tarihine ve İngiliz Dışişleri Bakanlığı arşivinde ancak 1885 yılının sonuna kadar izin veriliyormuş.

Galiba bu ölümlü dünyada işin doğrusu, yalnız tercüme eserlerini değil, tarih kitaplarını da “kaleme almak”tır.

Son Posta, 5 Kasım 1949

Kendi Olan Büyük Adam

On bir yıl evvel yine böyle bir kasım ayının onuncu günü onu ebediyyen kaybettik. Fakat bu ölüm günü, dün kadar, bugün kadar yenidir. Zamanın, Ölenleri unutturmakta ki acı kudretinin,önünde cılız kaldığı bir fâninin huzurundayız.

Çok farikaları vardı, fakat en kuvvetlisi “benzemek” ihtiyacını duymamasıdır. Kendisinin daha büyük olduğunu ima ile, hatta mânidar sükutla bile anlatmadığı halde İskender’den Napolyon’a kadar hiç kimseye benzetilmesini istemedi ve beklemedi. Bunu bilenler yüzüne karşı yapamadıklarını, gıyabında yapıyorlar ve Napolyon’la onun arasında benzerlikler arıyorlardı. Halbuki Atatürk, zaferinin hudunu çizen kahramandı; Napolyon, Asya’yı almak, İstanbul’da saltanat kurmak,Edirne yolu ile Paris’e dönmek rüyalarını görmüştü. Atatürk sarayda ev gibi oturdu, devlet başkanlığını millet ferdi olarak yaptı; Napolyon, kendi taç giymiş, kardeşlerine taç giydirmiş ve taç giyecek bir oğlan doğsun diye ikinci defa evlenmişti.

Bununla da kalmamış kendisine İsa gibi tapacak derecede Fransızlar’ın cahil ve saf olmadıklarına yanmıştı. Atatürk beşeri bir kumandı; Avrupa’nın asayışı onun büyük askerliğinden huzursuz olmadı. Napolyon insanların başına kendisinin bela olduğunu yine kendisi söylemiş ve Russo’nun kabrinde; “Bu adamla ben olmasaydık beşeriyet rahat ederdi” demişti. Atatürk memleketi büyük askerliğiyle kurtardıktan sonra vatan toprağını genişletmek için değil, derinleştirmek istemiş, harp kahramanlığının yerine sivil dehâsını koymuştu. Napolyon bir Fransız edibinin dediği gibi Avrupa fatihliği ile işe başlamış, fakat Fransa’yı eskisinden perişan bırakmıştı.

Atatürk kimseye benzemedi, hele Napolyon’a hiç.

Son Posta, 10 Kasım 1949

Duran Saat

Namık Kemal'in ölüm yıldönümü olan dünkü cuma günü Cağaloğlu'ndaki bir sokağın köşesindeki bir binada güzel bir şey yapıldı. Büyük vatan şairinin öldüğü günde yine Cağaloğlu'nda, aynı binanın yanındaki bir sokakta bulunan bir binada iki vak'a olmuştu.

Cağaloğlu'ndaki sokağın bir köşesindeki bina, Halkevi binasıdır ve yapılan güzel şey de İstanbul Üniversite talebesinin büyük vatan şairini yekpâre bir sesle anmasıdır.

Halkevinin yanında ki sokakta bulunan bir bina Ebuzziya Matbaasıydı: ve Kemal öldüğü gün bu binada geçen iki vak'a şudur: Kemal'in öldüğünü duyuca Ebuzziya bayılmıştı ve aynı anda Ebuzziya'nın karşısında ki duvar saati durmuştu.

Namık Kemal yazdığım bir kitaba bu saatin resmini koymak için, beş yıl evvel Ebuzziya matbaasına gitmişim; saati elli dört yıldan beri işlemiyerek Velid Ebuzziya'nın karşısındaki duvarda buldum. Akrep ve Yelkovan, Kemal'in ölüm haberi matbaaya geldiği gün, hangi noktada durmuşlarsa hâlâ oraada duruyorlardı.

Yalnız saatin göğsünde Ebuzziya'nın yazısıyla şu not vardı:

“İttifakatı garibeden olarak bu saat Kemal'in yevmi vefâtı olası 1888 senesi Kanûnevvelin ikinci pazar günü, kurulması bitip, kendi kendine durmuş ve binaenaleyh bu hatıra-i elimenin medarı tezkârı olarak bir daha işletilmemiştir.”

Saatin göğsünde bu nottan başka tepesinde başka bir şey duruyordu:: Yarım asrın bir parmak tozu!

Velid'in babası Ebuzziya, işleteceğim diye, duran bir kalbi incitmemişti; Ebuzziya'nın oğlu Velid de temizliyeceğim diye, bir kabrin toprağını dağıtmamıştı.

Son Posta, 3 Aralık 1949

Bir sevginin tahlili

Bazı sevgilerin yakından bakılmaya tahammülleri yoktur, Bunda bazen inkılâpsevgileri de dahildir. Bunun müstesnalarından biri münevver gençliğin ideal sevgisidir; ve ışıklı gençliğin son remzi olan üniversite talebesinin sevgisi.

Bir memlekette üniversite gençliği “doğru” yu ve “güzel”i sevebiliyorsa karar verebilirsiniz: O memleket yaşayacaktır. İstanbul Üniversitesi talebesinin, geçen gün, 61 senelik bir ölünün ismine, eskidikçe büyüyen bir bayrak gibi koşması yurdumuzun manevi temellerinden biridir.

Eskimiş ölümler hakkında ki sevgilerin mânâsı büyüktür. Namık Kemal, sağlığında çok sevilmmişti. Fakat onun sağlığındaki temiz ve geniş sevginin yanında bir takım sevgiler de vardı ki bazen vasıtaydı bazen süstü.

Mesela Namık Kemal’in en şahsi eseri şu kelimeydi: Vatan! .. Fakat bu kelime bile bazen, karanlık adamların elinde menfaatleri örtmek için bir bayraktı, bir nevi “slogan” dı. Mesela Namık Kemal’in inkılâp arkadaşlarından, o zaman ki tâbiri ile “Yeni Osmanlılar”dan biri, Kemal’in “Vatan” kelimesini vatansız bir veziri sadrazam yapmak için kullanmak istemişti. Yine meselâ, İngiliz lirası ile dört buçuk kere milyoner olan bir Mısırlı Osmanlı Veziri Mısır sultanlığına kavuşmak için Kemal’in icadı olan “vatan” kelimesine bayılıyor ve “vatan” kelimesine aylık bağlıyordu; ve Kemal sevgisi bazı emellerin vasıtasıydı.

Kemal sevgisi, bazan da, süstü. Ve bazıları Kemal’i başlarına, yakalarına takıyorlardı.

Fakat Namık Kemal’in sayısı çok az olan bu fena âşıklarının yanında ,onu Harbiye, Tıbbiye ve Mülkiyeden, İdadiye ve Rüştüyelere kadar, bütün mekteplerdeki çocuklar ve gençler, bazan hocalarından, bazan babalarından gizli gizli seviyorlardı; ve onların köşelere kaçarak, göğüslerinin en sıcak yerlerinden çıkarıp gizli baktıkları simsiyah resimdi. Kemal’indi.

Son Posta, 5 Aralık 1949

Eğer Maksût Eerse...

Fıkramın adı bir beytin birinci mısrasının yarısıdır.

**Eğer maksût eserse mısra-ı berceste kâfidir,
Acep hayretteyim ben sedd-i İskender hususunda**

İşte bir mısra ki bizzat kendisi, kendi davasının delilidir. Şairin söylediği Birinci mısra o derece berceste ki, ben dahi dâhili olduğum halde bir çoklarımız şairinin ismini bilmediğimiz halde şiirini, hayat boyunca, her vesilede okuyacak derecede ezbere biliyoruz.

Bu mısraı okumamız için yüzlerce mümtaz mısraa rastlamışsak, büyük şair filozof Rıza Tevfik'in bir mısraı bence bunların en başındadır:

Güldün, bu gülüş benden eziyet gibi geçti.

Bu mısraın içimde kopardığı kıyametin mantığı bile hurdahaş eden büyük dalgaları içinde, aziz üstatla, iki ay evvel bulunduğumuz bir çaydan dönüşte şöyle demiştim:

— Ah üstadım, keşke alim olmasaydınız.

— Niçin?

dedi. Kendimce izah ettim:

“Serâb-ı Ömrüm” bir cild değil, bir kaç cild olurdu da onun için!

Üstad nezaketinden ve ben münasebetsizliğim örtmek telaşı ile gülüştük “Münasebetsizliğimi diyorum; çünkü itraf ederim ki “Serâbı Ömrüm” yukardaki mısraların, yer yer fasılasız devam ettiği şiirler kitabıdır; mahiyeti kadar hacmi bakımından da, şimdiye kadar çıkan şiir kitaplarının en büyüğüdür. Aruzla yazılmış bazı manzumelerin, ifade eskiliğini şairinin omuzundan ziyade o şiirlerin yazıldıkları tarihin sırtına yükletmek lazımdır. Fakat şunu da söyleyeyim ki, büyük şairin en genç yaşında yazdığı en ihtiyar şiiri bugün için de yarın için de dedbiyatımız için muazzam bir vakadır.

En genç yaşında, yani yirmisinde!

Son Posta, 6 Aralık 1949

Divan Edebiyatımız ve Musikimiz

Eski bestelerimizin iki meşhur koleksiyonu vardır: biri Osmanlı İmparatorluğunun ikinci meşrutiyetinde son mekke emiri olan Şerif Ali Haydar Paşa'nındır, diğeri Mısırlı prens Halim Paşa'nın.

Bu çok kıymetli iki koleksiyondan birincisini, Şerif Ali Haydar Paşa'nın oğullarından ve büyük musiki üstadı Şerif Muhittin'in kütüphanesinde dün bir kere daha ziyaret ettim. Bunu 30 yıl evvel yine aynı kütüphanede görmüştüm ve memleketimizin gerçek musikisinin kalbine ve ruhuna parmaklarım temas ederek güzel maziyi ellerimle dakikalarca okşamıştım. Bu sefer ki ziyaretimde, yaşlanmanın insanı eşyalaştıran katılığı ile notalarda besteleri bırakarak güftelerde uzun uzun durdum. Bazı güftelerin fenalığı karşısında o kadar rahatsız oldum ki, okuyucularımı rahatsız etmek ihtiyacını duydum.

Nedim Divanının hangi sayfası açılrsa, öyle şarkı güftelerine rastlanırsa en az güzeli bile bestelere ikinci bir ilave eder. Büyük bestekârlarımız bu şiirleri nasıl seçmemişler ve dilsiz yahut kekeme bir takım manzumeleri intak etmeye niçin çalışmışlar, anlamak güçtür. Hele Tanzimat Edebiyatının zuhurundan sonra Divan Edebiyatının güzel olacağı yerler en evvel musiki üstadlarının besteleriydi. Nedim ve Fuzuli Divanları varken vezinli ve kafiyelede olsalar lakırdı olmaktan başka mahiyetleri olmayan şeyleri almışız; evet muntazaman hep onları.

Son Posta, 12 Aralık 1949

Denizler ve Edebiyat

İran'da Hafız Divanı, yeniden gayet güzel basılıp gayet ucuz satılığa çıkarılınca vatanseverler kıyamet koparmışlardı: Bu kitaptan zümre sanat heyecanını alır, fakat kütle kalenderlik öğrenir. Bu eseri, Milli Eğitim bakanlığı, kütlenin alamayacağı kadar pahalı satmalıdır, diye bir hücum kıyameti.

Ve İran'ın Milli Eğitim Bakanlığı Hafız Divanını, bizim para ile bir lira olan eski fiyatından yine bizim parayla on beş lira olan miktara çıkardı.

Edebiyatı büyük mâzîli olan İran'ın bu uyanıklığı, bizim mahmur gözlerimize şiddetle çarpmaya layıktır.

Divan edebiyatının yarımını teşkil edecek kadar büyük şair olan "Nedim" harika olan şiirlerini yazarken Rusya Kronştad tersanesinde harp gemisi yapıyordu.

Biz kağıthane sefasına dalıyorduk, Karadeniz Rus gölü oluyordu. Ve Kırm harbinden sonra ancak bir müddet, 1870 Fransız mağlubiyetine kadar bu sıfatını kaybeden Karadenizin tekrar Rus gölü olmasından çıkan felaketlerin müfredatı malum.

Fakat bu felaketlerin tabiatı edebiyatımıza bir türlü girmedi. Bugünün edebiyatı ise ne Akdeniz'i, ne Karadeniz'i, hissediyor: üstelik maymunun insana benzeyeceği kadar olsun ,Nedim Divanına benzeyen bir eserden mahrum.

Son Posta, 13 Aralık 1949

Dilde İnkılâp, Evet; İhtilâl Hayır!

Dil kurultayı Terim komisyonunun esaslı raporunun ittifakla kabul edilmesi,”dilde inkılap lazım değilmi?” sualine karşı “evet” ve “ihtilâl caiz değilmi?” sorusuna karşılık “hayır” demektir. İhtilâl inkılâbın ancak çok kısa bir başlangıcı olduğu zaman güzeldir: Dilde de böyledir. Fransanın ihtilâli bile devam ettiği zamandan ziyade geçip gittikten sonra güzeldi.

Türkçenin dil inkılabıda mazinin bu hususta ki kabahatlerine karşı bir isyan bir ihtilâl olarak ortaya çıktı;ve bu pek tabii idi. Hâdiselerin teselsül ve tedriç mantığı bu ihtilâlde muvakkaten kayboldu. Bu gayet tabii idi. Yapmanın mukaddemesi yıkmaktır. Fakat bu yıkıcılık sürüp gitseydi, meydana yeni bir bina görmek isteyenler bir harabeyle karşılaşacaklardı.

Terim komisyonunun kararı dilde ihtilâle son verdi, bundan sonra artık inkılâp devrine giriyoruz.

Esasen bazı uydurma kelimeleri yazılarında kullananlar konuşurken bir defa olsun harcamıyorlardı.

Mesela çok aziz Nurullah Ataç son zamanlarda yazılarını uydurma kelimelerle tıka basa doldurduğu halde ne vakit kendisiyle görüşsem rahmetli bey babasının dili ile konuştu.

Son karara aziz Nurullah Ataç’ın herkesten çok sevinmesi lazım gelecektir: İsminin yarısı Arapça olmaktan kurtuldu.

Son Posta, 24 Aralık 1949

Bir Dilettante ve Bir Büyük Şair Kaybettik

Bazı insanların çok yaşlı ölmeleri, duyacağımız acıyı bir zerre azaltmaz. 82 Yaşında ölen Rıza Tevfik bunlardandır. Onun üstün şahsında bir dilettante ve bir büyük şair kaybettik.

Onun hakkında « dilettante » kelimesini, Avrupalıların verdiği mana ile, ve Türkçesini bulmadığım için, kullandım. Meselâ « Renan » gibi büyük bilginler hakkında Fransız münekkitlerinin yazdıkları bu hürmet kelimesinin, adeta tek denecek kadar hakiki mefhumu, bizde ve bizim ölçümüzle Rıza Tevfik'ti.

Onun büyük şairliği bir devri dolduracak hacimdedir. Yirmi iki yaşında « Gelibolu'nun Hamzabey Sahilinde » şiirini aruz vezniyle veren delikanlı, aynı vezinde,

Güldün, o gülüş benden eziyet gibi geçti

gibi şiirleri, olgun yaşında, ihtiyar çağında, hasılı hayatının her devrinde bol bol verdi.

Fakat onun büyük şair olduğu yer, hece veznidir. Mübalağa etmeyerek diyebilirim ki, Rıza Tevfik hece şiirinin, dış tarafıyla, Fikret'i ve Akif'i ; ve iç cephesiyle Abdülhak Hâmid'i idi.

Fikret'e hece vezniyle yazdığı mersiye, kendi vadisinde, Baki'nin Süleyman mersiyesinden az güzel değildir.

Rıza Tevfik her yerde güzeldi: Sohbet sedirinde, ders kürsüsünde, Olemp tepesinde, hitabet meydanında, her yerde, her yerde.

Bu irtifaların hepsine çok yakışarak oturdu.

Yalnız bir yere oturmayacaktı: Politika sandalyesine. Bu, hem şahsının talihsizliği oldu, hem memleketin.

Ben onun şahsını ve sanatını o kadar sevdim ki, son satırlar o sevginin hicranıdır.

22 yaşında « Hamzabey Sahili » ismindeki şiiri yazan bir şairi bugün toprağa vereceğiz. Rıza Tevfik 22 yaşında ölseydi toprağa yine büyük şair olarak girecekti. Bu güzel kader az insana nasip olmuştur.

Son Posta, 1 Ocak 1950

Şair Padişahlar

Yavuz Sultan Selim, yalnız padişahlar arasında değil, şairler arasında da büyük şair sayılabilecek şiirler söylemiştir.

Nesir kısmı merhum Ebüzziya Tevfik Bey tarafından toplanan ve birkaç defa basılan, ve içindekilerin intihabındaki isabeti bir eser kıymetinde olan « Nümûne-i Edebiyat-ı Osmaniye » nin nazım kısmını da seçmek için Ebüzziya'nın müracaatine cevaben mütalealarını yazan Namık Kemal, Yavuz Sultan Selim'in şairliği hakkında şunları söyler:

« Sultan Selim, benim zannımca asrının en büyük şairidir... Hatta İbni Kemal'e dahi müreccahtır. İbni Kemal'in :

**Gözlerimden akdı deryâlar gibi yâşın benim
Dostlar, bin derde düştü ummadık başım bânim.**

Beyti kadar parlak, tâbiri âharla şairane bir sözü yoktur sanırım.

Bununla beraber Sultan Selim Türkçeden ziyade Fârîside mahir olduğundan, zamanının şairleri de en güzel sözlerini Fârîsi söylerler idi. Bilmem ne hikmettir ki, hilâfeti İstanbul'a getirmeğe muktedir olan Sultan Selim, edebiyatı kendi milletinin lisanına nakletmek istemedi ! İhtimal ki, hatırına gelmemiştir. Benim itikadımca Sultan Selim Kaşgar'da bulunan müslümanların kılıcının sayesinde Garnata'ya gitmesini arzu ettiği kadar, kaleminin sayesinde de daima :

**«Şiirler pençe-i kayırmadan olurken le zan
Beni bir gözleri âhûya zebûn etti felek.**

Beyti gibi sözler söylemek gerekti. Sultan Selim'in, İbni Kemal'in ufak tefek şiirlerini kütüphanelerdeki Tezkire-i Şuarâlarda, ve daha merak edersek Hayrullah Efendizâde Hâmid Bey'in (Abdülhak Hâmid'in) kütüphanesinde bulabilirsiniz.»

Namık Kemal bu satırları yazdığı zaman, Midilli Adasında sürgündü. Halbuki bu menfâsından evvel Magosa'da sürgün bulunduğu yıllarda basılan, ve kendisinin de takrizi bulunan, Tayyazâde Ahmet Ata Bey'in «Tarih-i Ata »-

sında, Yavuz Sultan Selim'in, ilk mısraı « Yaşım benim » kelimeleriyle biten matlan bulunduğu gazel ile beraber, başka şiirleri de vardı. Bunların oradaki mevcudiyetini hatırlamamıştı, ve yukarıdaki beyti hafızasından yazmıştı. Bunu ezberden yazdığı, yukarıdaki ikinci mısrandaki « çok nesne gördü » yerine « Bin derde düştü » yazmasıyla da anlaşılıyor. Kemal'in, nazire söyleyecek derecede (bu nazire Kemal'in Divanında da vardır.) bazı yerlerini beğendiği gazel şudur:

**Gözlerimden akdı deryâlar gibi yâşım benim
Dostlar, çok nesne gördü ummadık başım benim**

**Geçmek için seyl-i eşkimden hayâlim askeri
Bu direkli, iki gözlü köprüdür kaaşım benim**

**Her gece altun benekli âsumânîler giyip
İşbu çerh-i pirezem olmuştur oynâşım benim**

**Ben gedâ gurbet diyârında kalırdım yalnız
Mihnet-ü derd-ü belâ olmasa yoldaşım benim**

**Ey felek dokuz dolû cam içmeyince Han Selim
Dehr içinde olmadı her giz ayakdâşım benim.**

Bu gazelin birinci beytinde hicranını Fuzuli kadar güzel yazan Sultan Selim Cihangir olmak için yaratılan, ve ancak sekiz seneden ibaret saltanatına bu hamlesini sokamayan bir hükümdar kendi nâşî musalla taşında yatarken bile, sevgilisinin ayakta durmasına razı olmuyordu :

**Ben yatam, lâyük mi ol karşımda dura
Serv-i nâzım, diyn: ben öldükte nemâzım kılmasın !**

Biliyoruz ki, « Diyn » kelimesi, o asrın telaffuzuyla « din » okunacaktır, ve « deyin » manâsındadır.

Büyük hükümdarın ve büyük şairin şu beytinde, nazmın musikisi o payeye çıkıyor ki, bugün yazılmış zannına kapılabiliriz:

**Biz bülbül-i muhrk-dem-i glzr-ı fırkiz,
Âteş kesilir geçse seb glşenimizden !**

Gelecek haftaki « Tarih Köşeleri » nde Selim'in cedlerinin ve oğlu ile torunlarının şairliğini konuşacağım.

Son Posta, 5 Ocak 1950

İhtisas Başka, Bilgi Başka

Her milleti, mazisinin güzel taraflarına bağlayan rabitaların düğümünü gevşetmemek muhakkak ki, çok doğrudur. Bu noktadan bakınca, okullarımızda eski edebiyatımıza, son zamanlarda verilen ehemmiyeti beğenmemek kabil değildir. Ancak çok güzel, güzelin düşmanıdır, bunu da unutmamak lazımdır. Edebiyatımızın mazisini çocuklara, hatta gençlere öğretmek için, birinci derecedeki dört beş şairimiz bol bol yeter. Sade « Nedim » divanı, bütün bir divan edebiyatını çok iyi tanımak için fazlasıyla kâfidir. Bu büyük şairin divanını, yüzde yüz anlayarak okuyan nesiller, edebi mazimizin güzel olan tarafını biliyor sayılabilirler. Böyle bir ana divanın baştan aşağıya tetkikine, bir de, Nef'i, Fuzuli ve Baki gibi birkaç şairimizden seçilen parçalar ilâve edilirse bu kadarı hayat boyunca bir insanı idare eder.

Halbuki bazı okulların edebiyat derslerinde, Divan Edebiyatımızın sekizinci, onuncu sîmaları olan, isimleriyle eserlerini ancak edebiyatta ihtisas yapmak isteyenlerin bilmesi icap eden bir takım şairler öğretilmek isteniliyor. Ve mesela, Hayâlî, Vehbî gibi Dîvan sahiplerinin, anlaşılması hamlelere ve hummalara muhtaç olan manzumelerinden imtihan vermek lazım geliyormuş. Bu şairlerimizi de yeni nesillere tanıtmak, hem iyi tanıtmak, muhakkak ki, beni ve benim neslimi çok sevindirir. Ancak şunu da itiraf etmeliyim ki, « ihtisas » işini, « umûmi bilgi » işiyle karıştırmak faydasızdır, hatta zararlıdır. Mesela :

Elde işkembe fener, arkada zenbil-i sahûr

Gece vaktında şikemhârelerindir meydan.

Beytini bilmeyen, ve bu mısraları söyleyen şairin hal tercümesini ezberlemeyen nesil, bir şey kaybetmiş sayılmaz, sanırım. Hele bunları bülbül gibi ezberlemedi diye bir çocuğun imtihanında dönmesi hiç de doğru değildir kanaatindeyim. Edebiyatımızın güzel mazisi bu mısralar, ve bu şairler değildir; hem de hiç değil.

Son Posta, 8 Ocak 1950

Kanunî Süleyman'ın Şairliği

Birinci Süleyman kadar talihli hükümdar Osmanogullarının tarihinde azdır. Yavuz'un oğlu olarak doğdu, ve babasıyla yan yana durduğu halde küçülmedi; çok büyük bir insanın oğlu olmasına rağmen, asaleti kendinden başladı; mâbedini Sinan yaptı; mersiyesini Bâkî yazdı; 13 harbe girdi; sultanlığı 48, ömrü 74 yıl sürdü... Devrindeki vatan haritasına bakarken gözler kamaşır; Atlâs denizinden, Amman Denizinin kıyılarına; ve Macaristandan, Kırım'dan, Kazan'dan Habeşistan'a uzanan korkunç bir harita...

İçine iklimler sığan böyle bir saltanatın sahibi olmak, bir hükümdarın seciye ve akıl muvazenelerinin ikisini de sarsmağa kifayet edebilirdi.

Öyleyken, kendi eliyle fethettiği Rodos adasının bembeyaz sakallı ....siyesi, dizine kapanır ve elini öperken bile, genç Süleyman, şırmamadı; bu mısralar, onun şairliği kadar olgunluğunu da gösterir:

Şol ki istiğnâ serîrinde oturdu şâh vâr;

Serteser olmâga heft iklime sultan istemez !

Yedi iklimin padişahlığına; istiğna tahtının sultanlığını tercih ettiğini, bu kadar gur sesle söyleyen Süleyman yalnız büyük şair değil, aynı zamanda da büyük insandı. Üç kıtada atının ayak izi olan bir dünya sahibinin saltanatına erişenler değil, Asmaaltı'nda üç dükkanın anahtarına malik olmanın minnacık refahına kavuşanlar bile üç günlük ve manasız ömürlerine sığmayacak kadar kabarırlar.

Bir bunu düşünür, bir de Süleyman'ın yukarıdaki iki mısramı okursak ne çapta bir adam huzurunda bulunduğumuzu anlarız.

Mohaç fatihinin şair mizacı başka bir alemde; ve onun, fecirlerden dokunmuş bayrağından, dağlardan örülmüş ordusundan başka bir bayrağı ve başka bir ordusu daha vardı. Şu iki mısramda o leşkeri, ve o alemi alemi, hayretle görüyoruz:

Al bayraklı sipâhi leşkerimdir eşk-i surh

Dûd-ı âhim götürelden bâşım üstünde âlem.

Filezof meşrebli hükümdar örneği « Mark Orel » bile Osmanoğullarının onuncu padişahının « Muhibbî » mahlasıyla yazdığı şu gazeldeki hayat telakkisini ve realist rüiyeti görseydi, severdi.

**Halk içinde mûteber bir nesne yok devlet gibi;
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi!**

**Saltanat dâdikleri, ancak, cihan gavgâsıdır,
Olmaya taht-ı seâdet, dünyede vahdet gibi;**

**Ko bu ayş-u işreti, çünkim fenâdır âkıbet;
Yâr-ı bâkî isteriyse, olmaya tâat gibi;**

**Olsa kumlar sâğışınca ömrüne hadd-ü aded,
Gelmeye bu şişe-i çerk içre bir sâat gibi;**

**Ger huzûr etmek dilersen, ey Muhibbî fâriğ ol,
Olmaya vahdet mekaamı küşe-i uzlet gibi.**

Eski, fakat güzel bir tabir ile nazar-ı hakîm sahibi Süleyman, dünyaya yalnız hakîmane gözlerle bakmakla kalmıyordu, aynı zamanda şu mahud dünyaya bir pul kadar değer vermeyecek kadar kalenderdi. Fakat bu kalenderlik, mahrumların züğürt tesellisi değildi. Süleyman, şu beyitleri söylediği zaman, tahtının bir ayağı Macar'da, bir ayağı Kırım'da, bir ayağı Habeş'te, dördüncü ayağı da bir milletin kalbindeydi. Şu beyitler, rakı parası bulamayan bedbaht bir şairin değil, Süleyman isminde bir dünya hükümdarınınındır;

**Mülk-i dünyâ kimseye kalmaz, sunu berbâd olur;
Ey Muhibbî, şöyle farz et kim Süleyman olmuşuz!**

**Sâkın aldanma, eser bir gün muhâlif rüzgar,
Kibr-ü kîni terk kıl, germe gövüs yelken gibi;**

Dâne dâne sây kılsan, eylesen dünyâyı cem'

Dâğdır bâd-ı fenâ, âhır, onû harmen gibi...

Süleyman Kanûni'nin devri Dîvan edebiyatı hakkındaki isabetli intihapları ve kararları, nesillere bir ders kıymetinde olan Namık Kemal'e göre edebiyatımızın en mühim zamanıdır. Kemal şöyle der: « Şi'ren devr-i edebimiz Sultan Süleyman zamanında başlıyor; amma nasıl başlıyor? Güneş Şarktan, mehtap ara sıra Garptan doğduğu gibi başlıyor; Şarkta zuhûr eden şairimiz Fuzûlî'dir; Garptan zuhûr eden muktebis mahlûkumuz ise Bâkî'dir. »

Büyük şairimiz Kemal'in birincisini güneşe, ikincisini aya benzettiği Fuûlî ile Bâkî'nin yaşadığı bir devirde hükümdar olmak, büyük bahtiyarlık olduğu kadar, şair olmak pek de kıskanılacak bir mazhariyet değildir. O iki büyük şairin arasında sıkışıp mevcudiyetini kaybetmemek güçtür. Bugün bazı beyitlerini, darbimesel gibi dilimizden düşürmediğimiz Süleyman'ın ismini, bu beyitlerde hatırlamayacak kadar unutmamız, Fuzûlî ve Bâkî ile muasır olmanın muzibliğidir, sanırım. Yoksa, Sultan Süleyman, babası Yavuz Selim hacminde olmamakla beraber, hayat görüşü hakkındaki bazı şiirleriyle, ortanın üstünde bir şairdir.

Son Posta, 12 Ocak 1950

İşte Cevap Veriyorum !

İstanbul'da, Edirnekapı'da Camii sokağında 37 numarada « Emekli Edebiyat muallimi Naci Sarç » imzasıyla şöyle bir mektup aldım:

« Muhterem Beyefendi,

Size bu mektubu hiç yazmamak dahi mümkün idi, ancak popüler bir muharrirsiniz. Yanlış yazdığının herhangi bir şeyi okuyan halk anı yanlış olarak beller. Bu sebepten tasdi eyledim.

Gözlerimden aktı deryâlar gibi yâşım benim

Ve

Geçmek için seyl-i eşkimden hayâlim askeri

Mısralarını ihtiva eyleyen gazeller merhum Selim Han'ın değil, aynı devirde yaşamış ve andan evvel vefat etmiş olan Karamanlı Neşrî'nindir. Lâtifi tezkiresinde bu malumatı bulmak kabildir. Bunun gibi Şîrler pençe-i..... beyti dahi Selim Han'a ait değildir. Esasen bu işten bir nebze anlayanlar, o beytin lisanının çok muahhar devrelere ait bulunduğunu ve hiç tereddütsüzce sezerler. Lütfen bu hususları her zamanki medeni cesaretinizi ibraz ederek kariin huzurunda tashih buyurmanızı rica eder ve olmadığı takdirde buna acizin mecbur kalacağımı maalihtiram arzederim efendim. »

Mektup burada bitiyor. Medeni cesaret gösteremez imişsem emekli muallim bay Naci Sarç bu hatalarımı kendisi düzeltecekmiş, bu da olabilir.

Fakat bu ne ifade? Bunlar ne biçim lakırdı? « Medeni cesaret » ne kelime? Anatole France gibi bir adam, ömrünün mühim bir kısmını harcayarak « Jan Dark » hakkında yazdığı kitaptaki yanlışlarını gösteren mektupları kitabına ilave ve bu tashihleri yapanlara teşekkür etmişti. Bir yanlışın itirafı neden medeni cesaret olsun? Hele bu yanlışları düzeltecek salâhiyette insanlar çıkarsa onlara teşekkür etmemek neden vazife olmasın?

Ammâ bu güzel itiraflar ve teşekkürler için ortada yanlışın ve tashihin bulunması lazım. Vakıa bu işte de yanlış var amma, bende değil, yukarıki mektupta.

Hem de bir değil, birkaç yanlış!

Bay Naci Sarç'a göre mektubundaki mısraların bulunduğu gazel Selim Han'ın değilmiş, Neşrî rahmetlininmiş, çünkü Nahifi Efendi tezkiresinde öyle yazmışmış!

Bir defa Tezkire-i Şuara müelliflerine ne dereceye kadar inanmak mümkündür? Onu, emekliye ayrılacak derecede edebiyat muallimliğinde eskiyen Bay Naci'ye sorarım. Mesela Neşrî Efendi'yi ele alalım:

Tezkire-i Şuara müellifleri, bu zatın, doğduğu yeri bile yazmakta ittifak edemezler.

Neşrî'nin, Latifî ile Riyazî, Karamanlı olduğunu bildirir, Âşık Çelebi Bursalı olduğunu söyler, ve başka Tezkire-i Şuaracılar da Germiyanlı olduğunu yazarlar. Hangisi doğru? Şairlerin memleketlerinde ittifak edemeyenlerin eserler hakkındaki sözlerine yüzde yüz nasıl güvenebiliriz?

Sayın mektup sahibinin bu ihtilaflardan da haberi yok. O, yalnız Nahifî de Nahifî! Onu tutturmuş. Halbuki Ata tarihinin 4 üncü cildinin 42 nci sayfasında, yukarıki mektupta bahsi geçen gazel, Yavuz Sultan Selim'in olarak yazılıdır. Namık Kemal'in Midilli'den Ebüzziya'ya yazdığı 24 Cemazielâhir 96 tarihli mektupta da aynı gazel aynı padişahın olarak yazılmıştır.

(Bu mektup Mecmua-i Ebüzziya'nın 10 uncu Gurre-i safer 1298 tarihli nüshasındadır.) Namık Kemal, evvelce kütüphanemde bulunan ve şimdi Türk Tarih Kurumu kütüphanesinde olan kendi el yazısıyla yazılı divanında da Sultan Selim'in bu gazeline nazire söylemiştir.

Şairlerin ölüm ve doğum tarihlerine ve birkaç mısralarına inhisar eden Nahifî Efendilerin yazdıkları neden doğru oluyor da, Tarih-i Ata müelliflerinin, Namık Kemallerin yazdıkları niçin yanlış oluyor? Emekliye ayrılacak derecede mesleğinde eskiyen bir edebiyat muallimi Ata Tarihini, Namık Kemal'in mektubunu şimdiye kadar nasıl görmemiş oluyor?

Mektup sahibi diyor ki « Şîrler pençe-i kahrımdan... » mısraının bulunduğu beyit Sultan Selim'in olamazmış, bu işten bir nebze anlayanlar o beytin lisanının çok muahhar olduğunu sezerlermiş!

Demek ki aruzun sesini yarım asırdan fazla eserlerde dinleyen bendeniz, sonra Namık Kemal, sonra Bursalı Tahir Bey, sonra tarih sahibi Ata Bey, hepimiz bu sestem bir nebze bile nasip almamışız; yalnız bu ses Tanrı canibinden emekli edebiyat muallimi Bay Naci Sarç'a sunulmuş!

Böyle bir iddia biraz tuhaftır. Evvela şunu söyleyeyim ki, bu, beyit değil kıtadır. Ve bu kıta Bursalı Tahir Bey'in kitabında, Ata Bey'in tarihinde, Namık Kemal'in yukarıda tarihini yazdığım mektubunda Yavuz Selim'in olarak gösterilmiştir.

İşte cevap verdim. Fakat mektup sahibinin dediği gibi, bu cevabı, medeni bir cesaret örneği sanmak safdilliğinde bulunarak vermedim. Emekli edebiyat mualliminin talebelerine bu tarihe kadar öğretmediği şeyler hakkında talebesine nâçiz bir yardımda bulunmak için cevap verdim; ve biraz da emekli muallimlerine.

Son Posta, 18 Ocak 1950

Bir Kitap Mukaddimesi

Politika adamlığında ilim adamlığını ikinci bir tarafı olarak muhafaza eden Şükrü Kaya, mümtaz kitaplarına bir tane daha ilave etti:

«Eski Yunan Masalları »

Kitabın kabında « Legendes de la Grece Antique » cümlesinin altında « Türkçe Metni » notu vardır.

« Şişko » ismindeki tercümesiyle Türkçe'ye çevirdiği yabancı dili Türkçeleştirmekteki zevk pâyesi ve kudret derecesinin ispatını yıllarca evvel veren Şükrü Kaya, « Eski Yunan Masalları »nın tercümesine « Türkçe Metni » demekle, ortaya kibirli bir iddia değil, haklı bir dava koymuştur. Ve kitabın Türkçe'ye çevrilen her sayfası bu davanın ispatıdır.

Tercüme kokmayan bir tercüme.

Bu zafer, onun ismini taşıyan bir eser için çok tabiidir; herkesin bildiği bir şeyi tafsil edecek değilim. Yalnız iki şeyde duracağım. Birincisi, bu eserin, büyük bir ihtiyacımıza hitap etmesidir. Şimdiye kadar, bizde ihmal edilen mevzulardan biri de Yunan mitolojisidir.

Eski Mekteb-i Harbiye'nin Erkânıharp sınıfında yetişen Fatihli Mehmet Tevfik Paşa'nın «Esâtir-i Yunaniyan » ismindeki eseri, Bursalı Mehmet Tahir Bey'in « Osmanlı Müellifleri »nde dediği gibi, « bu yolda yazılan âsârın en büyüğü » idi. Paşa'nın kitabı, bu yoldaki eserlerin en büyüğü olduğuna göre, bu mevzu hakkında, küçük ve orta hacimli başka kitapların da yazılmış olduğunu kabul etmeye mecburuz. Fakat ben, kendi hesabıma, bu mecburiyetin dışındayım. Çünkü bunları çok aradım, bulamadım. Tevfik Paşa'nın, çok kıymetli olan, fakat Yunan masallarının renkleri ve çizgilerinden ziyade, hâdise taraflarını veren eseri hakkındaki derin şükranımızı, şimdi bir kere daha duymakla beraber, büyük emek mahsulü olan bu kitap, ya çok okunmanın; yahud, biraz eskimenin neticesi olarak, bu husûstaki ihtiyaç ve iştahımızı tamamen karşılamıyordu. Bu vadideki malumatı, sistem dahilinde benimseyen salâhiyetli bir şahsiyet olarak da, bütün hayat boyunca bir tek adama rastlamıştım ki, merhum Hüseyinzâde Ali Bey'in Akdeniz medeniyetinin anası olan eski Yunan'ı tanıtan mitoloji hakkında, lisanımızda bir tek kitap ve sohbetlerimizde bir tek adam bulunması, yine kendime izafeten söylüyorum, çok acıydı. Şükrü Kaya, muhaverelerinde, bana kısmen unutturduğu bu ıstırapı; « Eski Yunan Masalları »nı vermekle, büsbütün giderdi.

Konuşurken ve yazarken çok güzel olan Şükrü Kaya'yı, gönül dolusu heyecanla, bir kere daha sevdim.

Eserin ikinci bir tarafı daha var: Mukaddimesi...

Bazı eserlerin mukaddimeleri, biliyoruz ki, ayrı ayrı birer eserdir. Meselâ « Vico »nun « Tarih Felsefesi Prensipleri »ni, Fransızcaya tercüme eden « Michelet »nin esere mukaddeme şeklinde nutku; ve yine meselâ Victor Hugo'nun, sahne edebiyatında romantizmin programı ve beyannamesi mahiyetinde olarak yazdığı « Cromwell » mukaddemesi; ve yine meselâ « Bernard Shaw »un « Sainte Jeanne » ismindeki eserinin « Önsöz »ü; ve yine meselâ Namık Kemal'in « Celâleddin Harzemşah » tiyatrosunun mufassal mukaddemesi ve, Naim Baba'nın « Sahîh-i Buhâri » tercümesi mukaddemesi...

Bu mukaddemelerin bir kıymetlisini, Şükrü Kaya bize, « Eski Yunan Masalları » tercümesinin başındaki 12 sayfada verdi.

Bazı kültür dalları vardır ki, tahsil tarzımızın zarûri bir mahkumiyetle, bu gıdaları biz, bünyemizin kanına ve nescine kalbetmek üzere midemize kadar indiremiyoruz, ve ağzımızda çiğneyerek hazmediyoruz. Yanılmıyorsam, eski Yunan kültürü bunlardandır. Bu geniş bilgi ikliminin, gözümüzü karartan ücra köşelerinden biri olan « Yunan mitolojisi »ni, bu mukaddeme bize şiddetli bir ışıkla gösteriyor. Tedris soğukluğundan kurtulmasını bilen bir üslupla, bu mevzuu, müteaddid derslerin zübdeleştigi on iki ufak sayfada bulmak isterseniz bu mukaddemeyi okuyunuz. Mukaddemeden parçalar (s.5) !

« En genci üç bin yaşında olan bu lejandlara insanların vicdanı değilse bile, irfanı ve hafızası sadık kalmıştır. Bir çok milletlerin tarihinde ve edebiyatında klasikleşen bu lejandlar, insanların his ve heyecanına, hâlâ zengin bir ilham hazinesi olmakta devam etmektedir. Renaissance devrinin Humanizma denilen irfan doktrini Yunan, Roma, ve diğer klasik lejandların yeniden tetkik ve taklidiyle başlar. Şimdi, dünya edebiyatının her safhasında ve her sayfasında, bu lejandlara, tanrılarına, müzelerine, kahramanlarına, imâlar, telmihler, teşbihler vardır. »

Bu güzel satırların dilimizde yepyeni olan mefhumlarını, tabir caizse bekâretlerini rahatsız etmekten korkmakla beraber, istitraten söylemek isterim ki, bu esâtir ilhamlarının sayıları ve mahiyetleri, adetâ başka bir âlem manzarası gösterir.

« Vico »nun « Tarih Felsefesi Prensipleri » mukaddemesinde denildiği gibi, « Verron », Latinler ilahlarından otuz bin tanesinin, ve eski Yunanlıların ilahlarından da aynı miktarda olanlarının isimlerini tescil eder. Ve yine bu ilahların bir taraftan ilk

mahkemeyi kurduklarını; bir taraftan da sonra ilahlara istihale eden eski kahramanların haydutlukla fahr duyduklarını « Vico »nun eserinin mukaddemesinden öğreniyoruz.

Fakat « Vico »nun mukaddemesini bırakalım; ve bize, bir takım teferruattan ziyade bu masal mâbudlarının ana renklerini ve esas çizgilerini veren mukaddemeye, Şükrü Kaya'nın 12 sayfasına gelelim:

« Onları (Yunan masallarını) anlayabilmek için, Yahudilerin mukaddes kitabını (Bibl) in Mâsum bir edâ ve üslupla anlattığı İsrail peygamberlerinin hikayelerini, Homer, Zerdüş, Virgil, Firdevsî gibi talihin bir zamanlar bazı milletlere nasip ettiği ölmezlerin yarattıkları, yaşattıkları lejandları, kahramanları, o kahramanlıkların cenk, cidal, aşk, şehvet ihtiraslarının akla sığmaz destanlarını, bilmek lazımdır. »

Bu lüzum, Yunan edebiyatının yenmiş, çiğnenmiş, hazmedilmiş neticelerini, Avrupa'nın ve bilhassa Fransa'nın şairlerinden almakla doymak isteyen ve asıl gıdaların kendilerine, köyelerine, topraklarına kadar uzanamayan edebiyatımızı intibaha davet ederken, dikkat ve dehşetin iki hacmiyle gözlerimizi dört açmaya zorlayan şu korkunç satırlarla biter:

« Klasik lejandlarla ülfeti olmayan güzel sanatların ve onlara iltifat etmeyen milletlerin cihana mal olacak, ölmeyecek eserler, şöhretler yaratabileceği şüphelidir.»

Aziz okuyucularım, sizlerden acı bir ricada bulunacağım; bu kitabın kendisini okuyamayacak derecede vaktiniz azsa, hiç olmazsa mukaddemesini okuyunuz: 12 sayfa!

İtiraf edeyim ki, bu ricada birde ufak bir hile var: Mukaddemeyi okuduktan sonra kitabı okumaya mahkumsunuz.

Son Posta , 16 Şubat 1950

Benim Diksiyonerim

İhtiyar = Ölü müsveddesi.

Dalkavuk = Artist uşak.

Cenin-i sâkit = Korkunç olmayan yegâne insan.

Akıllı adam = Kendini budala gösteren zeki.

Akılsız adam = Kendini zeki gösteren budala.

Hayat = Mürettip yanlışıyla dolu bir kitap.

Kefen = Modası değişmeyen yegâne esvap.

Yaşlanmak = İnsanın eşyalaşması.

Yüzük = Süse esaretimizin ilk halkası.

Pırlanta ve inci = Güzel kadında vücudunun bir kısmıdır, çirkin kadında eşyadır.

Takma dişler = Busenin mezar taşları.

Takma saçlar = Çıplak başların peştemalları.

Uzun sakal = Çenede saç.

Saraylar = Bir nevi yamyamlardır, kulübeleri yerler.

Bütçe = Ferdi devlet kadar kuvvetli yapan şey.

Bütçe açığı = Bir millete düşmanın girdiği kapılardan biri.

Ahşap ev = Çadırın ikinci ismi.

Nasır = Kalbinde olursa saadet, ayakta olursa ıstırap.

Eşek = İnsan adı taşımazsa, merhamete lâayık bir mahluk.

Ayı = Teştitlisi hakaret, teştitlisi mâlum olan mahlukun adı olan tuhaf bir kelime.

Felek = Kendisinden şikayet etmesini bilmeyenlerin, şikayeti adet edindikleri bir zavallı.

İftira = sessiz tabanca.

Tarih = Yaşlıların masalı.

Masal = Çocukların tarihi.

Kumar = Haber vererek sirkat.

Harita = Küre-i arzın karikatürü.

Hattat = Şarkta ressamların ismi.

Son Posta , 17 Şubat 1950

İntihal Meselesi

Kadın çok Güzelse, bu çok güzelliğini; erkek, çok zenginse, yahut çok bilginse bu çok servetini, bu çok ilmini insanlara affettirmelidir, diye bir söz işitmişim. Hayat, bu lakırdıyı her gün tasdik ediyor; ve güzellik, servet, ilim gibi şeylerin bir nevi kabahat olduğunu görüyoruz.

Muvaffak adamı, insanlar affetmiyorlar. Tevfik Fikret, «Rübâb-ı Şikeste »nin o çok güzel mukaddemesini, ve bilhassa o murassa « Sis » manzumesini yazdığı zaman, Babıâli tokuşunda, gizli bir kıyamet kopmuş, bu sinsi kıyamet nihayet gazetelerde bir fırtına halini almıştı: « Rübâb-ı Şikeste »nin şairi, kitabının manzum mukaddemesini « Sully Prudhomme » dan çaldı, « Sis »teki « zulmet-i beyzâ »yı « Piyer Loti »den çaldı, filan ...

Bu türlü lakırdılar, bir memleket için şerefli şeyler değildir. « Fikret » gibi bir edebiyat inkılâpçısının, başkasından bir şey çalmaya muhtaç olduğunu söylemek, onun Türk şiirini temelinden çatısına kadar ne büyük kudretle değiştirmiş bir adam olduğunu anlamamak demektir... Fransa'nın biliyoruz ki, en büyük şairleri, klasikleri Yunan, Latin trajedilerini, mevzularıyla almışlar, bazan da mısra mısra kopya etmişlerdir.

Böyle İntihale can kurban. « Loti »nin « Beyaz Karanlık »ını yalnız Fikret okumuş değildir, bunu okuyan bir çok şairlerimizdir. Niçin bu beyaz karanlıktan, sis tedâisini, bu tedâiden de « Sis » manzumesini çıkaramadılar?

Divan şairlerine haydut muamelesi mi edeceğiz? En kuvvetli divan şairlerimizin gazellerinde, kasidelerinde, Fars şairlerinden ilhamlar, hattâ aynen Türkçe'ye çevrilmiş mısralar, beyitler vardır. Aynı İran şairlerini, o devirde bir çok şairlerimiz okudular; niçin Fuzulî bir tanedir, niçin Nef'i iki tane değildir?

Üniversitemizin çok değerli bir profesörünün, Fars edebiyat tarihi hakkındaki eserinin « İntihal midir, değil midir? » diye senatoda tetkik edilecek bir mevzu haline konulduğunu gazetelerde gördüğüm zaman çok acı duydum. Bizim memlekette kadınsanız, güzel; erkekseniz, zengin veyahut bilgin olmamanın çaresini arayınız. Bu kabahatlerinizi affetmiyorlar.

Son Posta, 28 Şubat 1950

Saadetlû Filip Efendi Hazretleri

Bu martın ikinci günü, ölümünün ellinci yılı olan gazeteci Filip Efendi, okur yazar olmadığı ve bir tek kelime yazmadığı halde, kültür hayatımızda yeri olan adamdır.

Üç mühim gazetede yazısı yoktu, fakat hamlesi vardı. « Ceride-i Havâdis » ismindeki gazete, Türkiye’de « Takvim-i Vekâyî »den sonra, Türkçe olarak çıkan ikinci gazete idi. 1840’ta « Vilyam Çörçil » bir İngiliz’in malı olan bu gazetedir ki, Filip Efendi gazetecilik hayatına girdi. Ve yine bu gazetedir ki, 1839’daki Gülhane Hattının Türkiye’ye soktuğu hürriyetlerin neticesiydi. Filip (Çünkü o tarihte o, efendi değildi) bu gazeteye işçi olarak girdi. Bu, güzel bir başlangıçtı; ve Filip Efendi 1866’da « Muhbir » ismindeki gazetenin sahibidir. Bu gazete o kadar gür sesliydi ki, padişah ve sadrâzam bundan korktu. Tabii ki, gazetenin ses tarafı Ali Suavi idi. Fakat ümmî olan Filip Efendi de, Girit ianesinde gösterdiği gayretle bu gazetenin vaka tarafı idi. Nihayet, hükûmet gazeteyi kapadı. Ve Ali Suavi, Londra’da tek başına çıkardığı bu gazetenin ilk nüshasının ilk sütununa şu cümleyi koydu: « Muhbir, doğru söylemek için yasak olmayan bir memleket bulur, yine çıkar. »

Bundan sonra, Filip Efendi, « Veledülcevâip » ismiyle çıkan gazetededir. Bu gazetenin güzel hüviyetini anlamak için, ilk nüshasındaki şu beyti okumak kâfidir:

Tarzı tâzide yeter eyledim ispatı hüner;

Başlayım hizmetime belde lisânıyla bugün.

« Tâzî » kelimesi biliyoruz ki « Arabî » demektir. Gazetenin sahibi, Beyrutlu Ahmet Faris isminde Beyrutlu ve hıristiyan bir Arap’tı; evvelce « Elcevâip » ismiyle çıkardığı gazeteyi artık Türkçe olarak neşrediyordu, ve kendisi de müslüman olmuştu. Filip Efendi de bu gazetenin yardımcısı idi.

Nihayet Filip Efendi « Tarîk » gazetesini, meşhur Kemalpaşazâde Sait Bey’in başmuharrirliği altında çıkarıyor, ve Sultan Hamit tarafından « ûlâ evveli » rütbesi verilerek « Filip Efendi Hazretleri » oluyor.

Bu « hazretleri », ona hiç de çok değildi: Okumamış, yazmamıştı amma, okutmuş ve yazdırmıştı.

Son Posta, 4 Mart 1950

Benim Diksiyonerim

Nezaket = Riyanın bayramlık elbisesi.

Kabalık = Samimiyetin iç gömleği.

Tiyatro eserleri = (Muvaffak iseler) Hayatın tablosu, (muvaffak değilseler) hayatın fotoğrafisi.

Kafiye = (Muvaffak ise) Mısraların İskarpini; (Muvaffak değilse) mısraların nalını; (Çok fena değilse) mısraların nalı.

Cimri = Fukaralıktan kurtulması mümkün olmayan adam.

Cömert = Parası olmadığı halde bile zengin adam.

Ahlaksız= Muvaffak olursa tarihe, muvaffak olmazsa hapishaneye giren adam.

Güzel şöhret = Tarihin cümle kapısı.

Fena şöhret = Tarihin servis kapısı.

Hafıza = Mektepte muvaffakiyetin vasıtası.

Zekâ = Hayatta muvaffakiyetin vasıtası.

Ölüm = Büyük tasfiyeci.

Mirasyedi = Başkasının alın teriyle para kazanan.

Horultu = Uykunun bestesi.

Hırıltı = Ölümün bestesi.

Sükût = İnsanları kâbil-i tahammül olmalarının vasıtası.

Hitabet = İnsanın yalnız kendisini memnun eden gürültü.

Kasa = Servetin maddi dolabı.

Dedikodu = Kültür fıkarasıyla, para fıkarasının tesellisi.

Gözyaşı = Mürayilerde gözün terlemesi.

Ter = Bir nevi sudur ki çalışanlarıki güzel, tembellerinki pis kokar.

Bataklık = Sudan fikre kadar hareket etmeyen her şeyin manzarası.

Nükte = Kadın gibidir, güzel olduğu zaman çekilir.

Pırlanta yüzük = Güzel kadının parmağında haşvi melih, çirkin kadının parmağında haşvi kabih.

Telefon rehberi = İnsanların akıllandıktan sonra yegâne okudukları kitap.

Çek defteri = Nesrin en güzel olduğu yer.

Baston = İnsanların dört ayağından, şimdilik keşfedilen üçüncüsü. (Dördüncüsü henüz bulunamadı.)

Son Posta , 7 Mart 1950

Nef'i ve Sihâm-ı Kazâ

Nef'i yalnız ölümünün tarihi belli olan, doğumunun tarihi bilinmeyen büyük şairlerden biridir. Asıl adı « Ömer »dir, « Nef'i » mahlastır. Bu mahlası ona veren, « Kühül, Ahbâr » müellifi, Ali Efendi'dir. Ali Efendi, Erzurum'da defterdar olduğu zaman, bu mahlası ona vermişti.

« Nâimâ »nın, Erzurum civarında « Hasan Kalesi »nde doğup, İstanbul'a geldiği zaman « Zümre-i küttâb »a girdiğini yazdığı « Nef'i », saray odunluğunda boğularak öldürüldüğü gün Harac muhasebecisi idi. Nef'i bu padişahın okundan, atına kadar her şeyi, eşsiz kasidelerle ve mübalâğalarla medhetmişti; böyleyken Bayram Paşa'yı hicvedince, Paşa'nın « halk yanında namısım, haysiyetim kalmadı » diye şikayeti üzerine, aynı padişahın iradesiyle ve o devir ülemasının bu katli şeriate uygun gösterilen fetvalarıyla öldürüldü. Boğdurulduktan sonra denize atılan Nef'i'nin tabîî ki kabri yoktur; ve Babîâlî'nin Sirkeci yolundaki kapı dışında bulunan bir kabrin Nef'i'ye ait olduğu hakkındaki iddia yanlıştır.

Bu yanlışa işaret eden Bursalı Tahir Bey, bu kabrin sonradan yapıldığını da ilave eder.

Nef'i içkiden insana kadar, canlı ve cansız her şeyi mübalağayla beğenecek kadar iyi yaratıldığı halde, içinde bulunduğu cemiyet, insanlara en ağır lisanla sövecek kadar, onu kötümser yaptı. Ebüzziya'nın dediği gibi, Gürcü Mehmed Paşa, Nef'i'yi, memuriyetinden üç defa azlettiği halde, şair, bu haksızlığın ikincisine kadar Paşayı medhetmekte devam etti; fakat nihayet üçüncü azlinde sabrı tükendi ve ona ağır hicivler yazdı.

Önceden medhettiği adamı, sonra zemmetti diye Nef'i'yi haksız bulmamalıyız; ismi, bugün, Nef'i'ye izafeten anılacak derecede mevcudiyeti az olan bu resmî adamı, bu kadar büyük bir şaire reva gördüğü haksızlığın vukuundan ve tekerrüründen dolayı zalim bulmalıyız, Fakat vesikasız yazılan tarihimizin hâdiseleri hakkında kararlar verirken acele etmemek de lâzımdır.

Böyle olmakla beraber, çok pis yerleri olan « Sihâm-ı Kazâ »ya, münhasıran bir gevezelik diye bakmak da doğru değildir. « Sihâm-ı Kazâ » bir ıztırab eseridir. Bu ıztırabın en esaslı sebebi de Nef'i'nin dünyaya gelmekteki zaman ve mekan hatasıdır. Devir-adam olan bir şairin hayvanlar gibi boğdurulmasına Bayram Paşa'nın öfkelenmesi, ve padişahın bu öfkeyi makul görmesi kâfi geliyordu. Fakat hadisede,

Nef'i'den daha zavallı olan Bayram Paşa'dır: Hafızalardaki ismini Nef'i'nin hicvine borçlu olduğu için.

Büyük tarihçimiz « Naîmâ »nın Nef'i hakkındaki idam iradesini tasdik eden ülema fetvasından, bir Farça beyit yazacak kadar, rahat ve kolay bahsetmesi de acıdır. Dediğim beyit şudur:

**An şâir-i hecâgû ki nâm-ı üst Nef'i,
Katleş becâr mezheb vâcib çu katl-i ef'î!**

Bu beyite göre Nef'i'nin öldürülmesine fetva verenler, bir yılanın öldürülmesini caiz görmüş olmaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Tarihimiz, Mehmed ve Bayram Paşalar gibi insanlar yerine, keşki « Nef'i » gibi bir çok yılanlarla hayvanat bahçesine dönseydi.

Tarihin, yine vesikasız rivayetine göre, Nef'i'nin Gürcü Mehmed Paşa tarafından azledildiği cizye veya harac muhasebeciliği, onun devletteki hizmetinin üçüncüsüdür. İki memuriyeti, Erzurum'dan İstanbul'a geldiği vakit tayin edildiği mukata katipliği ile, ondan sonraki maden mukataacılığıdır. Son memuriyetinden kendisini azleden Gürcü Mehmed Paşa'ya, « Sihâm-ı Kazâ»sındaki hicvi şu yolda başlar:

**Zehî husran-ı dîn-ü devlet-ü nek-i müslümanî
Kola bir div-i hunsâ mâlik-î muhr-i Süleymânî!**

Mehmed Paşa'ya « hunsâ » demesinin sebebi, hâdımâğası oluşudur.

**Ne dîv! Efsârı yok bir bârgir-i heft-peyker kim,
Har-i Deccâldır, derddim, eğer olsaydı pâlânı,**

**Sitemdir cümle Gürcistâna, ger, Gürcî olursa bu,
Meded! Kaspâr-i mülk işitmesin bû zulm-ü bühtanı.**

**Vezâret kimdedir, gör, ey nizâm-ül mülk, ey âsaf,
Olmuş bir acûz ile nizab-ı devlet-i fânî!**

**Üçüncü defadır bu! Hak belâsın vire melunun,
Ki yok yire beni azl etti, olmuşken senâhânı.**

Hicviyenin pis olmayan kısımları bu kadar zadır. Öteki beyitler, hiciv edilenden ziyade, hicvedeni kirletecek kadar pistir.

Hiciv sanatını küfür haline sokan o beyitlerden bazılarını veriyorum ki, okuyanlar Gürcü Mehmed Paşa'dan ziyade Şair Nef'i'ye acımak ihtiyacını duyacaklardır, sanırım:

**Gören timsâh-ı müsteskî sanırsa nola terkîbin;
Dehânından gelir b ... gibi dâim bû-yı pinhânı**

**Dehânı b ...lu bostan, gibîdir gûyâki vusatta,
Eşek başı gibi yer yer sökülmüş köhne dendânı,**

**Mücessem zarta-ı yahbeste-i dîv-i Demâvendi;
Mükerrer yesteh-i efsürde-i patrik-i nasrânî,**

Bu beyitlerin dışı o kadar muvaffaktır ki, mânasını anlamamak ve noktalarla geçtiğim pis kelimeler bilinmemek şartıyla, insan bu hicivlerin ahengine kapılarak, bir medih kasidesi okuyorum sanabilir. Bilhassa «mücessem » kelimesiyle başlayan beyitteki kuvvetli hayalin, sövmek için harcadığına, insan, acır. Nef'i söverken de, tabiidir ki, Nef'i gibi sövecekti. Mahalle çocuğu olarak değil.

Fakat keşki hiç sövmeseydi de, yalnız hicvetseydi. Ve Keşki, mutlaka sevecekse, Gürcü Mehmed Paşa'nın ağızına, yüzüne hücum edeceğine içtimai taraflarını tenkid etseydi.

Fakat Nef'i'de hiciv ihtiyacı, mübalağalı medihlerin adetâ bir emniyet sübabı şeklini alır, ve adetâ mizaclaşır. Düşmanlarına hasredeceğini sandığımız, « Sihâm-ı Kazâ »sı, kendi babasını tezyif ile başlar. Bu hicvinde Kırım Hânına Misafir olan, ve ondan hediyeler alan babası hakkında, başkasının ağızından kendine hitaben şu beyitleri yazacak kadar insafsızdır:

**Kırımı han sana verse babandan artar mı !
Yabâna söyleme, verme verub, keder Hana,**

**Babâna bin deve, ger sâna bir keçi verse,
Onû dahî bana ver, deyû göz kırpar Hana !**

**Kanâat eyle baban, gibi olma pes cerrâr.
S... B... ye de tek verme der-ıser Hâna !**

Bu mısraların noktalarla geçtiğim kelimeleri, Nef'i hacminde bir şairin, babasına değil, hiç kimseye karşı kullanacağını insan düşünemez. Fakat, bu mısralardan, ayanı zamanda şunu anlıyoruz ki, Nef'i'nin gördüğü zulüm, yalnız devlet adamları tarafından vuku bulmamıştır; cimri olan babası da, Nef'i'yi bedbaht etmiştir.

Fakat bir taraftan da, Nef'i'nin Kırım'a hiç gitmediği halde Kırım Hanı Canbekgiray tarafından Murad Paşa'ya tavsiye edilmesi Kırım'a giden babasının Hân nezdinde, oğlu lehinde teşebbüslerde, ricalarda bulunduğunu hatırlatır. O zaman da , babası aleyhinde yazdığı hicvin çirkinliği büsbütün artar. Zaten, tuhaf bir tesadüfle, o çok büyük şairin babası aleyhindeki bu hicvin sanat noktasından hiçbir değeri yoktur.

Son Posta, 23 Mart 1950

Kitapsız Bir Mesleğin Kitabı

Dilimiz hitabetsizdi; ve bunun tabii neticesi olarak, hitabet de kitapsızdı. Değerli Taha Toros bu eksiği tamamladı ve « Türk Hatıpları » ismindeki kitabı verdi. Uzun emek mahsulü olan bu kitapta, eski Osmanlıca'nın ve bugünkü Türkçe'nin hatıpları, daha doğrusu hitabelerini okuyoruz.

Tanzimat'tan sonraki hatıplardan başlayan, ve bugünkü hatıplarımla biten bu kitap, bir asırdan fazla zamanın « Şifâhi Edebiyat » adamlarını, bize, isabetli bir şahadet parmağı işaretiyle gösteriyor. Bu bakımdan eser, ilktir. « Bu bakımdan » kaydını koyuyorum, çünkü, sahte tevazuu bırakarak, ve kendimden bahsedeceğim için okuyucuların affını dileyerek söylemek isterim ki, « Hitabet Dersleri » ismiyle, bu mesleğin ilk kitabını ben vermişim. İstanbul'da kitapçı İlyas Efendi'nin bastığı bu eser, hitabetin tarihçesini, kaidelerini, ve meşhur adamlarını ihtiva ediyordu. Taha Toros'un kitabı, tertip planı bakımından büsbütün başkadır, ve bu itibar ile ilk eserdir. Türk'e ait olmamakla beraber Türkçe'ye ait olduğu için Adanalı şair Hayret Hoca'nın « suki Ukâz » ismindeki risalesinde « Kussibni Sâide »nin meşhur hitabesi ve Arap hitabetinin tarihçesi vardı ki, açık Türkçe'yle yazılmıştı; bu eseri, bu vasfıyla düşünersek, benim kitabım da ilk eser sayılmaz. Fakat başka bir millete ait olan hitabet mesleğinin hatıpları ve tarihini ihtiva eden bir kitabın Türkçe yazılmış olması başkadır.

Taha Toros sabırlı bir sây ile, bu ikinci « başka »yı verdi; ve bizim hitabetimizi bize gösterdi.

Yalnız, din farkı, milliyet at-yrılığ ve parti başkalığı gözetilmeyerek, tarafsız bir sanat endişesiyle eserini veren Taha Toros, İkinci Meşrutiyet'in hatıpları arasında Nasuh Efendioğlu Hoca Mustafa Asım ve Hoca Sabri Efendileri kitabına niçin almadı, bilmiyorum. Bilhassa üniversite hatıpları arasında çok ayrı bir yeri, ve çok başka bir tarzı olan sadrâzam Hakkı Paşa'yı devirleri ihata eden, ve tetkikini Suriye mebusu Nakkaş Efendi gibi ücra köşelere kadar sokan bu eserde mutlaka bulmalıydık. Fakat müellifin bize verdiği şeylerin çokluğu karşısında, vermediği şeylerin azlığını düşünmek, ve kendisini tebrik etmek lâzımdır.

Son Posta, 26 Mart 1950

Presembolist Şâir Ona Derler

Nasıl ki korkunç büyük şair de odur, yani Nedîm.

Bu devir adamının Dîvanında hâlâ çoğumuzun keşfetmediğimiz öyle şiirler var ki, bugün, yığından ayrılmak, izdihâmın üstüne çıkmak, hâsılı bir dağ tepesi kesilip bulutların koynunda kaybolacak derecede yükselmek için eksantrik şeyler yazanların gözlerini ve ağızlarını hayretlerle dolu bir halde açmaya mahkûm eder.

Şeyh Gâlip'in en remzî şiirleri, Servet-i Fünûn'da Cenap'ın en sembolik manzûmeleri, presembolist Nedîm'in bazı beyitleri yanında dümdüz kalır.

Hiç unutmam, Cenap, Servet-i Fünûn'daki bir manzûmesini şu beyitle bitirdiği zaman, eski Bâbîâlî yokuşunda bir takdîr kıyameti kopmuştur:

O handeler ki birer pembe bûse olmak için

Leb-î mahabbete karşı recâ eder gibidir.

Muhakkak ki bu iki mısra, edebiyatımızın klasik zevk esâretinden kurtulamadığı devirde çok güzeldi. Fakat öyle sanıyorum ki, Nedîm'in Dîvanında çok meşhur olan şeyleri bilmeye inhisâr eden ve korkunç güzel olan beyitleri hiç görmemiş olmaktan hâsıl olan bir gafletle, Cenap'ın yukarıdaki beyiti hayretlere, kıyâmetlere sebep oluyordu. Meselâ Nedîm'in bazı beyitlerini bilseydik, Servet-i Fünûn'daki şiirleri mâzîsiz sanmazdık; meselâ şu iki beytini:

Tâ giribânına dek çeşm-i serâb-âlûde;

Tâ kemergâhına dek gamzesi hâb-âlûde!

Çekesin sîneye ol, şûh-u keşâkeşler ile;

Alasın bûsesin, amma ki itâb âlûde !

Yeni şair, asırlarca evvelki bu büyük ölüye, bu mezarsız "Nedîm"e derler.

Son Posta, 6 Nisan 1950

Hem Muharrir, Hem Mürettip, Hem Mücellit

Bundan 70 sene evvel, İstanbul'da Mısır Çarşısı'nın arkasındaki Tahtakale semtinde küçük bir ev var; bu evde, iri yapılı genç ve dinç bir adam, ellerinin zarif ve uzun parmaklarından düşmeyen kâmiş kalemle yazı masasında, bir düziye, sığır dili kağıtlara yazılar yazar, iri yarı vücûduyla tezat teşkil eden bu ince el yazılarıyla, kağıtlar dolduktan sonra yazı masasından kalkar; muhtasar bir mürettip masasına geçer ve bu satırları matbaa harfleriyle dizer ve basar; bu kitapları alarak, ve kendisi başta olarak, çoluğu çocuğu bu kitapları, forma forma dikip ciltlerler.

Bu harika adam, devlet bütçesinden kendi yazı masasına kaçan Ahmet Mithat Efendi'dir. Geçen gün Beykoz Halkevi, Ahmet Mithat Efendi'nin bir çok ayırıcı vasıflarını hatırlattı. Fakat bende Ahmet Mithat Efendi, üç Fârikasıyla yaşar: Eserlerinin hem muharriri, hem mürettibi, hem mücellidi üstün adam.

Mithat Efendi'nin devrinde, Osmanlı "İntelligentzia"sı devlet bütçesi oburluğuna tutulmuştu. Ahmet Mithat Efendi, devlet bütçesini yemekten kaçan nâdir müslüman Türklerden oldu.

Halbuki Mithat Efendi'nin Mithat Paşa gibi bir himâyecisi vardı; ve Halil Rifat Paşa'yı sadrazamlık, Köse Raif Paşa'yı nâzırlık makâmına çıkarmakla nihâyetlenen bu himâye Ahmet Mithat Efendi'nin devlette yüksek sandalyelerden birinde oturmasının, vaatler bir başlangıcı olabilirdi. Ahmet Mithat, resmi paranın refahından da, cakasından da Tahtakale'deki evinin odasına sığındı: Kâh yazıhâne, kâh mürettiphâne, kâh mücellit dükkanı olan odasına...

Büyük bir halk çocuğu !

Onun bu muazzam tarafını, hayatının sonlarına doğru Padişah, sırmalarla, nişanlarla örtmek ihtiyacını duydu: "Felekte baht utansın bî-nasîb erbâb-ı himmetten."

Son Posta, 9 Nisan 1950

Tek Heceli Kelimelerin Kuvveti

Bilhassa seçim dedikodularında tek heceli kelimelerin kuvveti, mübalağa olmasın amma, başmakalelerin, iri manşetlerin kudretinden çoktur.

Vecizenin marifeti, kısanın güzelliğini kafalardan evvel kulaklara karşı gizli bir tahakkümle kullanmaksa, tek heceli kelimeler, vecizeyi bir damla kadar küçültmenin sırrını taşır, ve korkunç güzeldir.

Meselâ,

— Falan adam, falan lider adaylığını koymuş.

dersiniz; muhatabınız tek heceli bir kelime söyler:

— Â !

Bu mikrop kadar küçük kelimedede dağ hacmindeki adayı öldürmenin kuvveti vardır; hem o kadar vardır ki, bu adayın partisinin muhalifi olan parti gazetesinin başyazarı, onun aleyhinde ne yazarsa hep, bu “Â”nın upuzun bir tedâisidir.

Ve “Â” söyleyenin sesini kullanmaktaki sanatkârlık derecesine göre, artık “harf” değildir, “kelime”dir, “makale”dir, “risâle”dir, “kitap”tır.

Bu “Â”yı ciltlettirebilirsiniz.

Son Posta, 15 Nisan 1950

Sabahleyin

Bu, bir zaman parçası değildir, bir şiir kitabıdır. Evvela şu noktada durmak isterim.

Her devirde, ezici bir takım edebiyat standartları vardır. « Tanzimat » ta Nâmık Kemal, Servet-i Fünûn'da, Tevfik Fikret ve bu devirde Nâzım Hikmet.

Tanzimatta, nesir ve nazım yazan her orta adam için, Namık Kemal'e iyi veya fena olarak benzemek bir kaderdi. Abdülhak Hâmit bile kendi şahsiyetini buluncaya kadar bundan kurtulamamıştı. Servet-i Fünûn'da ise, Cenap Şehabettin, Hüseyin Siret, Fâik Âlî gibi, kendileri yine kendilerine benzeyecek kudrette olanlardan maadası için, mutlaka Fikret gibi yazmak, fenâ Fikret olmak, yahut « Fenâ-fil Fikret » olmak taştan ve demirden kuvvetli bir kaderdi. Bugün de , tezini bırakınız, şekliyle, sesiyle, soluğu ile Nâzım Hikmet'e benzemek, genç şairler için kaderleşmiş gibidir. « Sabahleyin » şairi için, genç olmasına rağmen, bu mahkumiyetten kurtulmak güzel bir talih olmuştur. Sanatta hürriyeti tatmak, ancak muayyen bir yaştan sonra mümkündür. « Sabahlayın » şairi, bu muayyen yaşı beklemeden evvel bu olgunluğa eriştiği için çok beğenilmek saadetinin yanbaşıında, çok kıskanılmak tehlikesine maruzdur. Yalnız bu kadarı bile, «Sabahleyin » şairini tebrik etmek için bir sebeptir.

Eseri okuyanlar, sözlerimin doğruluğunu göreceklendir, eğer eserin güzelliğinden başka şeylerle meşgul olmaya vakit bulabilirlerse.

Son Posta ; 19 Nisan 1950

Kaybolan Tarz

Eskiden büyük hiciv şairi Nef'i en başta olarak, aruz şairleri mizahın ve küfürün yani ince ve kalın hücumun şeklini « Kıt'a » denen nazım şeklinde bulmuşlardır.

Son zamanlarda « kıt'a » kayboldu. Eşref'in kıtaları bir devri sarsmıştı. Onda son şeklini bulan nazım tarzı, ondan sonra her şairin elinde şahsî ahlaksızlığa, resmî zulme karşı bir silah oldu.

Mesela « Şantimes » ismindeki ecnebi hekimin, İstanbul'a hükümet tarafından getirilmesi üzerine, ismini hatırlayamadığım bir şair, husûsi bir ahlaksızlığın aleyhinde şu kıtayı yazıyordu:

**Tertemiz şapkayla gelmişken bu şehre « Şantimes »
Rütbe-i ûla ile giydirdiler bir yağlı fes.
Şantimes'den başka türlü hastalıklar bertaraf;
İllet-i ma'hudeye bir çare bulmak mültemes.**

Üsküdar'lı Talât Bey'in şu « Kıt'a » sı da gençlerin muhitinde casusluk aleyhine bir efkâr-ı umûmîye yaratıyordu:

**İstemem devlet aleyhinde evimde kilûkal
Korkarım curnal ederler herkesin namusu var.
Askerîden, şeyhten, Kişşisten, Küttâbdan
Hazreti şah-ı cihanın it kadar casusu var.**

Hâsılı « Kıt'a » merakı bugünkü vecize iptilâsı kadar idi. Menemenli Tâhir Bey « Şimşek Gürültüsü » diye yanlış bir tabir kullanınca, buna canı sıkılan Muallim Nâci için yapacağı hücumu « Kıt'a » şekli vermek ilk iş oluyordu:

**Gürledib Berki, Şarkı güldürdün
Ehli hikmet revâ görürler mi ?
Gürlemez hiç bizim diyarda Berk
Menemen Berki yoksa gürler mi ?**

Edebi tartışmalarda da « Kıt'a » bir bomba gibi patlıyordu. Muallim Nâci'nin « Smble » ismindeki eserinde müellifin, kendisini, sâf göstermesine stad Ekrem şu « Kıt'a » ile hücum ediyordu:

Boştur ol « Smble » perdazil ahlâk-ı hasen

Ehl-i « Mizan » seni bilmez mi, ne akrepsin sen ?

Hişsin hiç fazilette, denaette fakat

İliş istersen eğer kâfiyeye, hepsin sen

Hâsılı « Kıt'a » denen nazım şekli şirin tarafı olan fert işin, sağlam tarafı olmayan hkmet işin bir âfetti.

Bugün dîvan tarzını bıraktık. Öyleyken gazel yazıyoruz; fakat « Kıt'a » yı kullanmıyoruz.

Tuhaftır; nazım şekillerinin bile insanlar gibi kaderleri var.

Son Posta ; 21 Nisan 1950

Rubâîler Şâiri

Aruz vezninin kırk yıllık aşığıyım. Öyle iken rübâî vezinlerinin hiç birini sevmem. Çünkü aruz vezninin, sesimi pehlivanlaştıran âhenk kavislerini rübâî vezinlerinin gizli mûsikisinde bulamam. Hele rübâî vezinlerinde, sesin devamını kıran ve adetâ teneffüsü rahatsız eden bir hıçkırık vardır ki, bu vezinlerdeki manzumeleri okurken, sesimde başlayan düğüm sınırlarıma kadar kayar, telâffuzumu ve âsâbımı bozar. Bir rübâî ölçüler dışında denecek kadar çok güzel olmalı ki mûsikinin sektesini ona bağışlayayım. Mesela Ömer Hayyam'ın bana vezin itiyâdını unutturacak kadar güzel olan Rübâîleri böyledir. Şarap içerken, kopan fırtınayla içki şişesi düşüp kırılınca, Ömer Hayyam'ın meşhûr rübâîsinin son mısraı olan şu müstesnâ rind infîâlî:

Hâkem bedehen meğer, tü nesti Rabbî

o derece güzeldir ki, veznini ukdesine, sektesine bakmam; şiirin mânâsına bakarım:

« Yâ rabbî, ağzım kurusun ben içtim, sen mi sarhoş oldun ! »

Türkçe'de şimdiye kadar, meselâ Farsça'nın Ömer Hayyam'ı kuvvetinde bir rübâî şairi yoktur sanıyorum. Tek tek bazı rübâîlerde bu tarzın edebiyatımızda muvaffak bir vâdi olduğunu iddia edemeyiz.

Eski Dîvan şairleri için olduğu gibi, son zaman şairleri arasında da bazıları bu yolda eser verdiler. Hele Şeyh Gâlip'in:

Olmaz hele suhtevât şair;

Etmem o gürühü bahse dâir.

beytine şair Adanalı Hayrettin sekiz, dokuz rübâîden teşkil eden manzûmesiyle verdiği cevap diyebilirim ki, bana rübâî tarzını sevdirmiştir, o kadar sıcak ve cana yakındır.

Fakat Hayyam'ın bir çok rübâîlerini ve Adanalı Hayrettin'in bu sekiz dokuz rübâîsini istisna edersek, Rübâî vezninde bir nazımla karşılaştığım zaman, daha

okumadan beğenmeğe hazırlanırdım. Hiçbir sanat eseri hakkında böyle peşinen menfî karar vermeye hazırlanmak katiyyen doğru değildir, ve fena bir ruh vak'asıdır.

Fakat itiraf etmeliyim ki, beşeri zaafplarımın arasından bunu atamamışım. Ve yine itiraf edeyim ki, Cemal Yeşil'in "Rübâîler" ismindeki şiir kitabını okumadan evvel, gizli gizli beğenmeğe hazırlandım... Arûzun sektesiz vezinlerinin davul zurnası, daha doğrusu ses saltanatıyla dolu. Arûz orkestrasyonunu yapan "Nef'i"lerin göğsümü ve ruhumu dolduran büyük sesinden aldığım, ve bir türlü kurtulamadığım tahattürler arasında, bu "Rübâîler"i sevmeyecektim, beğenmeyecektim, bitirmeyecektim.

Fakat çok aziz Cemal Yeşil'in, bu "Rübâîler", bana bir azizliği oldu. Sekteli vezinle yazılan bu şiir kitabını, Nef'i'nin Bağdad Kasidesi'nden duyduğum tatla sonuna kadar okudum.

Soğukkanlı rübâî vezinlerine, Cemal Yeşil, Nedim'in sevgilisinde tasvir ettiği, "kırık bir ter-zebân"ın latif lüknetini sokmuş.

Sanatın kâide değil, sır olduğunu "Rübâîler" ismindeki şiir kitabı, kulağıma bir kere daha fısıldadı. Eserin 13'ncü sayfasındaki veznini, güzel muhtevâsı kadar sevdiğim "Dağın Ardı" ismindeki şiir, kim der ki, rübâî vezniyle yazılmıştır.

**Serdim sardım yumak yumak yol bağını,
Uçtum geçtim masalların Kaf dağı.
Bağrında kuraklık, dağın ardında su var;
Kandırdı su isteğim, suyun kaynağını.**

Bir de, ölüp giden yıllarımıza, renk ve ışık orjisi içinde tuttuğumuz acayip mâtemi gösteren şu Rübâîye bakınız:

**Yetmiş iki millet, yedi renk avize
Caz, konfeti, pırlanta, ipek, içki, meze,
Her yıl sonu böyle tuhaf yas tutarız,
Bir, bir daha derken geçecek ömrümüz.**

Bunun gibi bir rübâî, bir şairi ikinci bir ölüm olan unutulmadan kurtarmaya yeter. Hayatlarından bir senenin gittiğine içlenecek yerde, yeni bir yıl kazandıklarına sevinenleri, bu Rübâî acı acı düşündürecek; ve her yılbaşı eğlencesine, bu şiir, her kelimesinden ışıklı ve renkli birer damla zehir indirecektir.

“Köy Mezarlığı” ünvanlı Rübâide evvela, şu mısraı okuyunuz:

Bir ses boyudur ahreti dünyasından.

Ve bu mısraın, hayat itiyâdlarımızı şaşkırtan acı güzelliğinin havası içinde bütün Rübâiyi okuyunuz:

Ev, tarla, davar, çoluk çocuk, komşu, dünür,

Her şey ölünün yattığı yerden görünür;

Bir ses boyudur ahreti dünyasından

Hepten sona ermez bu mezarlıkta ömür.

Rübâî vezniyle, benim gibi, arası iyi olmayanlara o vezni sevdirmek isterse, tavsiyem şudur: Cemal Yeşil’in “Rübâîler”ini okusunlar.

Son Posta, 27 Nisan 1950

Kronştat Donanması ve Çerağan Edebiyatı

Deli Petro, Kronştat Tersanesinde Rus Donanmasını yaptıırken İstanbul'da Çerğan Edebiyatı, çok büyük şâir Nedim'in sesiyle Sâdâbâd dağlarını ve İbrahim Paşa Sarayı'nın tavanlarını parlatıyordu.

En büyük şairimiz "Nedim" hakkında kaba bir söz söylemek, ne hatırımdan geçer, ne elimden gelir. Her okuyuşumda yeni bir hayretle sevdiğim; kendisinin aşık olduğu insanlar kadar, benim kendisine meftûn olduğum bu dâhi şair, edebiyatımızın gururudur. Ancak bu gurur "Sanat, sanat içindir." Kâidesinin câiz olduğu devirlerde, fazla hissedilebilirdi; fakat Nedim'in şuh ve şen şarkılarının çarptığı ufukların öte tarafından çekiç sesleri gelir ve Rus Donanmasının bayrakları yükselirken, Nedim Hacminde bir dâhinin bile sanat büyüklüğünden rahatsız olmamak kâbil değildir. İnsanlar gibi edebiyatın da askere çağrıldıkları devirler vardır; ve o devirlerde sanat, sanat için değil, memleket içindir.

"Edebiyatın askere çağrılması"ni belki mürettip yanışı, belki ukâlalık sanacaksınız. İki de değil. Niçin değil, bakın:

Fransız İhtilâlinde "Lyon"da ihtilâl çıkar, bastırmaya giden kumandan, elindeki kuvvetle isyânı bastıramayacağını anlar, merkeze şöyle bir telgraf çeker: "Bana serian, ya otuz bin asker, yâhud üç yüz Marseyyez notası gönderiniz."

Millî bir şiirin, bazan bie ordu kuvvetinde olduğu vardır. Ve edebiyatımız, henüz bu türlü şiirlere muhtaçtır. Vatan toprağı kadar güzel, ne tek bir kadın vardır, ne tek çiçek.

Son Posta, 26 Mayıs 1950

Lağvı İstenen Damgalar

Türk Edebiyatının çok ayrı siması Halide Edip Adıvar Büyük Millet Meclisinde, bağımsız milletvekili sıfatıyla, hülâsaten şunları söyledi:

« Mehmet Âkif'i sevenlere mürteci, Tevfik Fikret'i sevenlere komünist, Mehmet Emin'i sevenlere ırkçı damgası vurdular.»

Bu damgaların lağvını isteyen bu sesi hürmetle karşılamayacak kimse yoktur. Çanakkale'nin âbidesini iki üç damla mürekkeple tarihin göğsüne diken Mehmet Âkif'e; elindeki Türk bayrağından «mevce mevc fer» dökülen Tevfik Fikret'e; «dini, cinsi ulu» bir Türk olduğunu 25 milyon Osmanlının yüzüne ilk haykıran Mehmet Emin'e, o damgaları nasıl vurabiliriz ? Bunların şairliğini inkar etmeyi kâbil-i tahammül bulabilirim. Dünya çapında şairlerin münkirleri vardır. «Zoile» siz Homer yoktur. Fakat İspanya'yı yazdı diye «Hugo» ya ve «Hâmid» e memleketsiz şair; «Akropol Münâcâtı» nı yazdı diye «Rönan» a papaz muharrir, nasıl denir ?

Nasıl denir ki, bugün, «Moriyak» a bile yobaz denmiyor.

Bu çok yanlış kullanılan damgalara en son sesiyle haykıran fikir kahramanı Hâlide Edip Adıvar'a minnetlerimi yollarken, bu heyecanımı paylaşmayacak hiç bir kimse yoktur. Yalnız bazıları müstesna; bu damgaları kullanmış bulunanlar.

Son Posta ; 4 Haziran 1950

Köylünün Hiciv Kudreti

Edebiyatımızın Nef'i'den, Sürûri'den, Küfrî'den, Eşref'e kadar hiciv şairlerini, hususi bir merakla okudum. Bunlardan, bilhassa, Nef'i ve Eşref'in hiciv şiirlerinde vardıkları noktaya şaştım; fakat buna rağmen, bu hayret, bazan nefretle karıştı; çünkü; utanmak duygusunu rahatsız eden eserlerle karşılaştım. Öyle eserler ki, içinden fırlayan pis şeylerden, insan esvabının bile kirlendiğini sanır.

Bence hiciv, tenkidir; fakat tenkidin ilim olmaktan tamamen çıkması, ve güzel sanatlara tamamen dahil olmasıdır. Bunun için de muvaffak tenkid gibi, muvaffak hicvin de şahsî olmaması ve içtimaî olması lazımdır. Ve yine bunun için, şahsın hicvinde bile, cemiyetin tenkidi varsa, o eser güzeldir; ve keza bunun için, Molière büyüktür, Sürûri de büyük değildir.

Güzel hicvin ölçüsü, bence şudur: Kızımızın yanında okuyabilmeliyiz.

Bu temiz hicvi Anadolu köylüsünde buldum. Zaten Anadolu köylüsünde « Caustique » bir mizaç var; ferdi, hatta cemiyeti bir tek kelime ile mahkûm eder. İskilip'e giderken, gözleri fazla parlayan bir köylüye rastladım; konuşuyorduk; halkın şikâyet mevzuu olan resmî bir adamı, bu köylü, şu iki kelimedede hapis ve teşhir etti: « İnsan ertesi ! »

Cumartesi, pazartesi kelimelerinden aldığı tedâi ile, köylü, bu resmi adamı, beşer nev'inden sonra gelen, fakat, hayvan nev'ine de girmeyen, ikisi ortası bir mahlûk diye hicvediyordu.

Bütün hayatımda en korkunç hiciv örneği olarak Şekspir'in şu tâbirini okumuştum: « Terzi elinden çıkmış adam ! » İddia edebilirim ki, İskilip köylüsünün tâbiri ondan da yamandır.

Son Posta ; 9 Haziran 1950

Darbimeseller Ve Milletler

İç Anadolu'da bulunduğunuz zaman, eskiden millet manasına yahut, kütle mefhumuna gelen «Cumhur» un, yani halkın hakikileri ifadedeki şaşılacak kudretini, kullandıkları darbı mesellerde görürsünüz.

Mesela felaket zamanlarında, süs kadar ehemmiyetsiz şeylerle uğraşmanın ifadesi, onların sık kullandıkları şu darbı meselde ne kadar çoktur: « Köy yanar, kahpe taranır.» Şehrin zoraki tedâillerle yazdığı vecizelerin soğukluğu yanında, köyün isabetli görüşten doğan darbı meselleri, insanın beynini ve kalbini sıcak bir sirâyetle sarar.

Zaten «Halk» denen milyonlarca başlı bir anonim şair, bir isimsiz filozof vardır ki, bunun her nüktesi, hatta her kaidesi, zamanların ve mekanların üstünde duran bir şümül ile, nesillerden nesillere ter ü taze olarak intikal eder ve bilhassa bir milletin iç yüzünü söyler.

Mesela, kazanmak için yaşayan Amerikalıların şu darbı meseli, onların ne kadar çok ifadesidir: « Ne yiyorsun söyle, kimsin söyleyeyim !» Yani havyar yiyebiliyorsan muayyen bir refah seviyesinin sahibisin ve o miktarda adamsın.

Yine mesela konuşmak sanatını incelestiren ve biraz da konuşmak için yaşayan Fransızların şu darbı meseli onların sîmasıdır: « Kiminle konuşuyorsun söyle, kimsin söyleyeyim.» Yani, yalnız seciyen değil, kültürün de konuştuğun adama göre, ve bu refakatin ifade ettiği kadardır.

Fakat başka milletleri bırakalım. Anadolu halkının hayat edebiyatıyla dolu, öyle tabirleri, öyle vecizeleri ve nükteleri, ve bilhassa darbı meselleri var ki, en seçkin müellifleri okumaktan duyulacak zevki, bir darbede size verir.

Son Posta ; 10 Haziran 1950

Hürriyete Esâret

Bir numaralı vatan şairi Nâmık Kemâl, hürriyete esaretini şu beyitinde söyler:

**Ne efsunkâr imişsin, âh ey dîdâr-ı hürriyet
Esîr-i aşkın olduk, gerçi kurtulduk esâretten.**

Esâretin mevzuu, bu beyitte olduğu gibi, hürriyet de olsa esâret, esârettir. Ve esâretin sebebi, yine bu beyitte olduğu gibi, hürriyetin büyüğü de olsa, esâret, esâretten başka bir şey değildir. Fransız ihtilalinde, bir kaç sene evvel, birbirlerinin nikâh cemiyetinde şahitleri, davetlileri olanların, günün birinde birbirlerini giyotine gönderip öldürmeleri, hürriyetin «efsûn» undan çıkan esâretin neticeleriydi. Hatta, bizde, ve Nâmık Kemâl'de bu hürriyet esâreti o dereceye varıyordu ki, hürriyetin bir numaralı şairi bile, Kanun-u Esâsî'ye itiraz eden adamların, mahkeme kararı olmadan ve idareten sürülmelerini, beş makaleyle istiyordu. Ve büyük vatan şairi, hürriyete o derece esir idi ki, bu esâretini bütün mübalağayla tatmak için hürriyete «Sultan-ı Hürriyet» diyordu.

Halbuki, sahici hürriyet, hiç bir kimsenin, hiç bir fikrin, kafamızda, «Sultan» haline gelmemesidir.

Kısa, doğrunun son ifade vasıtasıdır; ve kısa söyleyeyim: Hürriyet, hürriyetin bile sultan olmamasıdır.

Son Posta ; 14 Haziran 1950

Hem Çizmecî, Hem Fal Bakıcı, Hem Şair

Osmanlı Tarihinin hükûmet köşelerinde, saray aşçılığında sadrazamlığa yükselenler olduğu gibi, edebiyat köşelerinde de aktar, sarraç, çizmecî şairler vardır.

Tasavvuf şairlerinin en sonuncusu ve en büyüğü Osman Şemsi Efendi, Abdülaziz devrinde, büyük Şark kültürüyle, hükûmette en yüksek yerlere oturmaya namzed ve lâayık olduğu halde, Babîlî'deki herhangi bir makama Üsküdar'daki ufacık aktar dükkanını tercih etmiş idi; ve mânevi huzuruna çıkmak isteyenleri, burada, edebiyat sultanı olarak kabul ediyordu.

Biliyoruz ki, « Sultanusşuara » diye anılan ve Kanûnî Süleyman'a yazdığı mersiye, Süleymaniye Camiine, hacmiyle eşit olan şair Baki de saracı. Ve Osmanlı devletinin, soy asaleti gibi esassız şeylere ehemmiyet vermeyen bir halk hükûmeti olduğunun şu da bir delilidir ki, sarac Baki Efendi, mütevazî bir dükkandan çıkarak kazaskerlik pâyesine ermişti.

Bu yazımda yüzünü bir miktar göstereceğim şair Zâtî Efendi de hem çizme dikişçiliği ediyor, hem fala bakıyor, hem de şiir yazıyordu. 876 Hicret yılında Balıkesir'de doğan bu şairin asıl ismi İvaz'dır. Çizme dikiciliği yaparak girdiği hayatı, biraz sonra bıraktı. İkinci Bayazıt'ın zamanında Balıkesir'den İstanbul'a geldi. Üç padişahın devrinde yaşamasına, ve şiirleriyle tanınmış olmasına rağmen ne İkinci Bayazıt, ne Yavuz Selim, ne de Kanûnî Süleyman devirlerinde hükûmette mevki sahibi olmadı. Yalnız bu üç padişahın üçüne de medih kasideleri yazdı, ve ihsanlar aldı. Yavuz Sultan Selim'e takdim ettiği kasidenin;

Serverâ, bir bende-i bî kayttır kapunda adl,

Tutamazdı âni zencîre çeküp Nûşîrevân,

Beytini Yavuz Sultan Selim pek beğenmişti. Ve kendisi, bu takdir ile hayat boyunca böbürlenmeyi, bu takirden çıkabilecek bir memuriyet almaya tercih edecek kadar rind bir adamdı. Bu rindâne tevekkülde fena bir kaderin de payı vardı: Sağırdı. Ve Balıkesir'den İstanbul'a geldiği zaman kadılık mesleğine girmek istemiş ve bu sakatlığı yüzünden girememiş, ondan sonra, acı talihini kabul ederek, işi falcılığa dökmüştü. Muallim Naci hülâseten diyor ki; Bayazıt cami-i şerifi avlusuna girenler, Zâtî'yi orada bir dükkanda perişan bir kılıkla görürlerdi. Balıkesir'deki çizmecî

İstanbul'da falcı olmuştu. Ve yine Naci'nin notuna göre, İkinci Abdülhamit zamanına kadar falcıların Bayazıd civarında çokça olmasının o devirden kalmış fena bir âdet olması ihtimali vardı. Bayazıd Camisinin avlusundaki küçük dükkanı bir taraftan istikbalini öğrenmek, bir taraftan da şair olmak isteyenlerle dolup boşalıyordu. Bu falcı şaire, fal baktırmak isteyenler, birinci; ve şiire heves edenler ikinci sıfatına müracaat ediyorlardı.

Fakat ziyaretçilerin çokluğunda, onun, neşeli ve nükteci olması da âmildi. Gelenleri, hem nükte söylemekle, hem de falcılığın salâhiyetini onlara istikballeri hakkında gaipten müjdeler vermekte kullanmakla neşelendiriyordu. Bazan kaba şakalar da ediyor; fakat, falcılığına, şairliğini ve âlimliğini de katarak, bu şakaların kabalığını azaltıyordu. Meselâ, « Dabbe » lakabıyla tanılan bir zat, kendisinin falına bakmasını isteyince, Zâtî ile aralarında şu muhavere geçiyordu:

- Bazılarının falına bakıyormuşsunuz. Benimkine de bakar mısınız?
- Din falı mı olsun? Dünya falı mı?
- Din falı olsun!

Bu cevabı alınca, falcı şair, « Dabbe » kelimesini ihtiva eden bir âyeti seçerek muhatabının « dabbe » lâkabına tariz ediyordu.

Muhatabı şu cevabı veriyordu:

« Bunu bana, başka birisi söylemiş olsa, mahvederdim. Fakat sana gücenmek elimden delmez; çünkü zarif adamsın! »

Zehirli nüktelerinden biri de Ali Paşa isminde çirkin bir adama verdiği cevaptır. Zâtî'yi konağına davet eden bu Paşa ilk defa gördüğü şairin yüzüne bakıyor ve: « Zâtî güzel bir adam değilmiş.» diyordu.

Bu Paşa, belki de, şairin sağırlığını düşünerek, bunu söylemişti. Fakat sağırların, kendi aleyhlerinde söylenen şeyleri duymaktaki hususîyetlerini bilmek istemeyen bu Ali Paşa'ya, Zâtî şu cevabı veriyordu: « Yiğit Yiğidin aynasıdır!»

Zâtî, çok güzel yazmaktan ziyade, yalnızca çok yazmak tarafıslı idi. Eserlerinin rakamları:

1600 gazel, 400 kaside, 5000 beyitli Şenc-ü Pervâne, 2000 beyitli Amed-ü Mahnoüd isminde manzum bir eser.

Fakat beyitlerin, kendilerinden ziyade, sayıları meşhurdur. Bazı beyitleri vardır ki, yalnız bunları yazmakla kanaat etseydi, hem boş yere yorulmazdı, hem edebiyatımızdaki mevkii yine bugünkü kadar olurdu... Meselâ, yukarıda bahsi geçen büyük tasavvuf şairi Osman Şems Efendi'nin « Döne Döne » manzumesi diye tanılan,

ve üstad Ekrem'in « Talim-i Edebiyat »ına takdirle alınan şiirinin ara beyti olarak iktibas edilen iki mısra Zâtî'nindir:

**Ayağı yer mi basar, zülfüne berdâr olanın?
Cân-ü şevk iyle verir cân-ü seri döne döne.**

Bilhassa peygamberimize yazdığı şu beyit, bu yoldaki şiirler arasında, en güzellerindendir:

**Kaametın ey bûstân-i lâmekân pîrâyesi,
Nürden bir serdir düşmez zemîne sâyesi.**

Son Posta, 10 Ağustos 1950

İnkâr Edilen Adam

Yarım asrı tamamlamadan ölen Tefvik Fikret'i ölümünün yıldönümü vesilesiyle, geçen gün hatırladık. Fikret hakkındaki bu alâka çok azdır. Memleketimizde mermer, eğer, yalnız merdiven yapmak, yalnız mezar taşı dikmek için malzeme olmaktan kurtulmuşsa, ve heykeller de yapı harcı olmaya başlamışsa, bu inkılâpçı şairin Ankara, İstanbul, Bursa, Edirne gibi eski ve yeni başkentlerde birer tane heykeli olmamalı mı? Evine müze demekle kanaat edilmeli mi? Türk dostu yabancıların bile adını sokaklarımıza verdiğimiz halde , onun Aksaray'da oturduğu sokağa ismini vermekte tereddüd etmeli mi? Birinci meşrutiyeti, Namık Kemal'in « Vatan Kasidesi » hazırladığı kadar, ikinci meşrutiyeti Tefvik Fikret'in « Sis » manzumesinin kolaylaştırdığını kabul etmemeli mi?

Onun siyasî inkılâbımızdaki payını hatırlamak, hadi diyelim ki, uzun iş; hadi diyelim ki bir külfet.

Ve hadi öyle olsun.

Fakat onun edebiyatımızda yaptığı inkılâbı görmemek kâbil mi? « Rebab-ı Şikeste » ile, o zaman çıkan şiir kitaplarını yan yana koyarlarsa, bugünkü neslin çocukları, Fikret'in ne yaptığını görürler. Fikret'in teneffüsümüzü ayarlayan ve su gibi bir nazımla şiirlerini yazdığı devirde, başkalarının « gazel » ve « kaside » şeklinde yazdıkları manzumeler, ağızımızda bir avuç çakıl taşı gibi sesimizi düğümlüyordu. Onun kaleminden aruz vezni bazan aktı, bazan çağladı, bazan da damladı. Başka edebiyatlardaki nâzım inkılâpları, uzak ve yakın mâzîlerinin devamıdır. Fikret'in nazım inkılâbı, « devam eden » değildir, « başlayan »dır.

Galiba onu, bu derece büyük olduğu için inkâr ediyoruz; yahut inkâr kadar sevimsiz bir tarzda hatırlıyoruz. Büyüklüğü yarım ağızla anılan bu sahici büyük şair, çabuk öldüğü için bahtiyardır; yalnız bunun için.

Son Posta , 21 Ağustos 1950

Darbimeselleşen Mısralar

Uzun ömürün ve uzun adamın aksine olarak, yazıda « kısa » kuvvetin manzarasıdır. Darbimesellerin hafızalara hakim olmalarının sırrı biraz da kısalıklarındır. « Vaktim olmadığı için mektubumu uzun yazdım »ı bilirsiniz. Kısa yazmak için yalnız bol vakit değil, bol sermaye de ister. Darbimesel kuvvetinde mısralar söyleyen şairler bunun misalidir.

İnan Halûk, ebedi bir şifâdır aldanmak

Mısraını kazanmak için edebiyatımız beş yüz yıl, Tevfik Fikret'i bekledi.

**Nush ile yola gelmeyi etmeli tekdîr,
Tekdîr ile uslanmayanın hakkı kötektir.**

**Bed asla hiç necâbet verir mi üniforma,
Zerdûz palan ursan eşek yine eşektir.**

Mısralarını yazabilmek için Ziya Paşa olmak lâzımdı.

Bütün bir cemiyetin felsefesi olan aşağıdaki mısraı da yerli ölçümüzle hiciv dehâsı olan Eşref, ancak o büyük şair söyleyebilirdi:

Kişi his ettiği nisbette yaşar.

Fakat tuhaftır, eski şairler arasında, darbimesel kuvvetinde mısralar söylemek kudretini, üçüncü, hattâ dördüncü derecede olan bir şair gösterdi: Öziçeli Alâeddin Sabit Efendi.

Fakat dördüncü derecede bir şair olmasına rağmen, şiirlerindeki mahlası, ismini unutturacak kadar şöhret kazandı.

Bu şöhretin ilk ve galiba tek sebebi de, darbimeselleri mısralara sokması, yahut, darbimesel kuvvetinde mısralar söylemesidir.

Nâbî ile aynı asırda yaşayan « Sâbit »in bu hususiyeti birinci derecede bir şair olan Nâbî bile şu beyitlerle tasdik etmişti:

**Darbülmesel irâdına bû asrda, Nâbî
Kimse olamaz Sâbit Efendiye resîde.**

Ve:

**Nâbî olamaz sâbit Efendi gibi herkes,
Darbülmeseli nükteveran darbimeselde,**

**Ol gûne zebanzet sözü kim bulmağa kaadir?
Mecmua-i erbâb-ı suhan, cümlesi elde!**

Fakat en büyük dostları arasına girecek kadar mûzib olan kıskançlık, Sâbit'e karşı takdir ve Nâbî'ye karşı hürmet duygularıyla dolu olan Sâbit'le Nâbî'nin arasına girmekte de gecikmiyor; ve, Sâbit'i kıskanmaya hiç de muhtaç olmayan Nâbî, Sâbit'e şu mısralarla tariz ediyordu:

**Sözde darbülmesel irâdına söz yok ammâ,
Söz odur, âleme senden kala bir darbimesel.**

Bu tariz hem haklı, hem haksızdı. Haklı, çünkü, Sâbit, şiirlerine çok defa ve çok miktarda darbimeseller sokuyordu; haksızdı, çünkü Sâbit, yalnız, mevcut darbimeselleri şiirlerine almakla kalmıyor, bazan da darbimeseller kuvvetinde mısralar yazıyordu.

Sâbit'te, Nâbî'ye aid olan şiirlerinde, bazan hürmet taşan, bazan tariz damlayan sözler söylüyordu.

Meselâ, Nâbî'nin:

Sana benzer, feleğin mih-i dirahşânı mı var?

Mısraıyla başlayan gazeline nazire yazarken, naziresinin bittiği beyitte, o büyük şaire hürmetini bu dereceye vardıyordu:

**Hazreti Nâbî üstâda nazîre demeye,
Sâbît âsâ, Halebin merd-i suhandâni mi var?**

Fakat yine Nâbî'nin:

Derûnumda keder var ye's-ü ümmîde liyâkat yok.

Mısraıyla başlayan gazeline nâzire yazan Sâbit, buna yazdığı nâzireyi, o büyük şaire şu tarzle bitiriyordu:

**Kumâş-ı nevezhur-ı mârifette şimdilik, Sâbit
Bulunmazsa Haleb damgası İstanbul'da rağbet yok.**

Bunlar, dünyadaki edebiyatların müşterek kaderi olan dedikodu faslıdır. Asıl mesele, Sâbit'in çok hususî bir farikası da, darbimesel kuvvetindeki mısralarıdır. Şu mısralar gibi:

**Nushan maraz-ı aşka ilâç eylemedi hiç;
Ey şeyh-i kerâmetfürûş; ez de suyun iç.**

Ve:

**Meydana geldi na's-ı rakib-i nemime-sâz;
Kıldım huzûr kalb-ile ömrümde bir nemâz.**

Kendi düşmanlarına duyduğu gayzdan ziyade, düşmana karşı insanların duyduğu kinin hududunu mücerret olarak gösteren yukarıdaki beyit ruh zehrinin eşsiz ifadesidir.

Şair Sâbit'in bir güzel farikası da, kadı olduğu halde softa olmayışıdır. Bosna'da, Konya'da, Diyarbakir'de kadılık eden Sâbit, şeyhlerin riyakârlığına şu beyitle hücum ediyordu:

**Şişiren dâmen-i pür feyzî sebû-yi meydır;
Şeyh keşf etmese de, sırr-ı abâyı biliriz.**

Son Posta, 24 Ağustos 1950

Silahlı Edebiyat Hocası

Divan edebiyatının tarihinde « Hoca Neşet » diye anılan, ve asıl ismi Süleyman olan bir şairimiz vardır ki, Divan şairlerinin birçokları kadar güzel şiirleri ve bilhassa beyitleri olduğu halde, bir nevi talihsizlik eseri olarak fena şair olmakla tanılır.

Halbuki başka şeyleri ve bilhassa çok zarifâne nükteleri olmasa bile Hoca Neşet, bazı beyitleriyle yalnız edebiyat tarihine değil, edebiyata da girmeye lâyıktır.

O beyitler şunlardır:

Nevbahâr-ı gül-i ruhsârın takvim-i cünün

Andelibân-ı gama mevsim-i feryâd yazar.

Ve:

Âdâb-ı aşk âşika ancak niyâz imiş,

Âyîn-i şevk dilber-i tannâza nâz imiş.

Ve:

Telâş-ı vâd-i vilâle sebep nedir bilmem?

Yalan mı yok güzelim, özr-i ârifâne mi yok?

Hoca Neşet « Müsahib-i şehriyâri » diye meşhur olan Ahmed Refiâ Efendi'nin oğludur. Ahmed Refiâ Edirne'ye sürülmüştü ve sonra « Hoca Neşet » diye anılacak olan « Süleyman » 1148'de Edirne'de doğdu. Ahmet Refiâ Efendi şiirle uğraşıyordu ve oğlu Süleyman'ın doğum tarihi olan şu mısraı, babası söyledi:

Hudâyâ, iki âlemde azîz eyle Süleymanımı.

Ahmet Refiâ Efendinin şairliği azdı, fakat musikici tarafı, vadisinde kendisini mümtaz bir mevkie çıkaracak kadar çoktu ve menfâsı olan Edirne'de şu hazin beytin bulunduğu şarkının güftesini yazıyor, bestesini yapıyor, ve musiki heveslilerine meşkediyordu:

Meskenimden dûr edip, gurbette sergerdân eden,

Kısmetim mi? Tabiiim mi? Yoksa cânâ, sen misin?

Şu şarkı o derece yayıldı ki, padişahın, seslerin her türlüsüne karşı kapalı olan kulağına kadar vardı, ve, şarkının güftesindenve bestesinden hoşlanan padişah, eserin iki kere sahibi olan Refiâ Efendi'yi sürgünden affetti. Hattâ, padişahın, şair ve bestekâr Refiâ Efendi, Müsahibi Şehriyârî olduğu zamandan daha ziyade iltifat gördü. Bu iltifatın neticelerinden biri olarak, Refiâ Efendi, Haftan ağası olarak Hicaz'a gönderildi.

Bu hâdise, Hoca Neşet'in hem hacı, hem mevlevî olmasına sebep oldu: Hoca Neşet, yani asıl ismiyle Süleyman, babası hacca gittiği zaman, resid denecek yaşıydı, Hicaz'a babasıyla beraber gitti; ve oradan yine babasıyla dönerken, Konya'da Çelebi Efendi'ye intisap etti, sikke giydi. Fakat Süleyman, Hacı ve Mevlevî olmasına rağmen « Hacı Neşet » veyahut « Neşetül mevlevî » olarak değil, « Hoca Neşet » olarak tanıldı. Onun hocalığı, şairliğinden de evvel geliyordu. Bunun sebebi var: Şiirlerinden ziyade, dersleriyle hüviyetini yapması.

Talebesi arasında, Pertev efendi, Beğlikçi İzzet Bey, Hoca Vahyîve bilhassa Şeyh Galip vardı. Bu çok büyük şaire « Esad » mahlasını Hoca Neşet vermiş, ve bir de mahlasnâme yazmıştı ki, bu beyit o manzumededir:

Neşet dedi pîrân zebânından edip gûş.

Mahlas ona « Esat » ne seâdet, bu ne şandır.

Hoca Neşet'in tuhaf bir tarafı vardır: Ders vermek için tedris kürsüsüne giderken, muharebe meydanına gider gibi bütün silahlarını takması! Esasen silah kullanmakta melekesi vardı, zeâmet sahibiydi, ve 1182 Hicret yılında açılan Rus harbinde Osmanlı ordusunda bulunmuştu. Bu beyti, o muharebeye girdiğini anlatır:

Hasretle gözüm yaşı ki zib-i çemen oldu;

Rûmelleri kühsar-ı Bedahş-ü Yemen oldu.

Hoca Neşet'in bir de çok mümtaz bir tarafı vardır:

Mevki sahibi olan hükûmet adamlarına, kendisi için, fakirler için ricalarda bulunması! Bu çok güzel tarafına itiraz edenlere verdiği cevap, bu meziyetinden bile güzeldir. Ona:

— Şunun bunun işi için bu kadar yüz suyu dökülür mü_ Diyorlardı.

O, Şu cevabı veriyordu:

— Yüz suyu ile değirmen çevrilmez ya! Böyle işler görülür!

Mevlevi zerafetini Őairlięiyle büsbütün inceleŐtiren Hoca Neşet, ders okuttuğu için « Hoca » lâkabını almıştı. Yoksa softa değildi. Ve softalara sataŐmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. ubuk içen Hoca Neşet'e bir softa tariz ediyordu:

— Cennette ateş yok. ubuğunuzu orada nereden yakacaksınız?

Hoca Neşet cevap veriyordu:

— Sizin için kebab piŐirilen ocaktan!

Son Posta, 31 Ağustos 1950

Eski Şiir ve Yeni Nesil

Mâzîsine dayanmayan hiçbir güzel sanat şubesi yoktur. En yeni, en bugünkü sanatkar, mesleğinin mâzîsine dayanarak hamlelerini yapar; zaman geçtikçe, şahsiyetini bulur, ve en sonra kendisine dayanır. Mâzî ile alâkalı olmayarak başlayan sanat adamları, topraktan mahrum olan ağaç köklerinin perişan saçlarıyla muallâkta durduktan sonra kurur. Bu, edebiyatta da böyledir.

Şiirlerini serbest nazımla veren bir büyük şairimiz bile edebiyata aruzla başlamıştı. Fakat aruz vezni, inceliklerini, yeni bir şaire çok zor tanıtır, buna bir ömür ister. Nejat Tahsin Alper'in « Semaya Karşı » ismindeki şiir mecmuasının yapraklarını çevirdikçe hayret ediyorum. Eserin başında, merhum Hıfzı Tefvik Gönensay'ın yazdığı satırlardan anlıyoruz ki, şair Nejat Tahsin Alper « Yeni harfleri kabul ettiğimiz sene doğmuş » tur; ve « Birinci Dil Kurultayı Dolmabahçe sarayında toplandığı yılda dört yaşında » dir. Harf İnkılâbımızla yaşıt olan bu genç şairin Arap harflerini tanınması, ve bünyesindeki olgunluğu eski harflerden ve eski kültürden alan aruz nazmını tatması ihtimalleri çok az olduğu halde, bu inkılâp çocuğu, manzumelerinde, aruz nazmını bizim neslimiz kadar kavramak harikasını göstermiştir. Ben, heykelden şiire kadar, bütün sanat dallarında satih adamıyım. Sesini ve sathını sevdiğim bir avuç mermer ve birkaç damla mürekkep beni fetheder. Sanat, benim için, âdetâ « münderecatsız hikâye » dir. Derinlik başımı döndürür, ve midemi bulandırır. Eseri, itiyadındaki ve gönlümdeki kulaklarla duyarım ve anlamam. Bu genç şairin manzumelerinde, beni bahtiyar eden, ve muvaffakiyetle kullanılan sesi duydum. Konuşurken anlamak, okurken duymak taraftarıyım. Bir şair, gökyüzünün üstünde kalan duyguları ve düşünceleri bile, kekeme sesle yazıyorsa, o manzumeyi, sanattan anlamamak ihtimalinin tehdidi karşısında dahi sevmem. Bu, benim, sanattaki büyük hürriyetimdir. Nejat Tahsin Alper'in kitabını bu hürriyetle okudum ve çok sevdim.

Aruzun en ağır, hattâ en güç vezni olan « Mefûlü fâilâtü mefâîlü fâilü » nü, bu şiir kitabının 20'nci sayfasındaki « Ayrılık » manzumesinde muvaffakiyetle kullanan, ve bunun kadar pürüzsüz bir sıra nâzmlar veren genç şair, aruzu, geniş teneffüslerle diriltmiştir. Fakat zaten aruz ölmemişti ki dirilsin. Fakat onu ölü doğmuş kavanoz cesetleri halinde verenler o kadar çok ki..

Son Posta, 13 Eylül 1950

Kânûni Sultan Süleyman ve Şair Hayâlî Bey

Bazı büyük hükümdarların güzel talihlerinde bazı hususîyetler de var: Devirlerinde, Devir-adamların bulunması.

Osmanlı tarihinde, bu talihli hükümdarlardan biri de Kanunî Sultan Süleyman'dır. Zamanında Fransız dilinin en büyük kuyumcuları biriken 14'üncü Lui gibi, Sultan Süleyman'ın da devrinde Fuzulî, Bâkî ve Hayâlî Bey gib büyük şairlerin ve Mimar Sinan gibi muazzam sanat adamlarının yetiştiği bahtiyar bir hükümdardır. Türbesini Sinan yapacak, ve mersiyesini Bâkî yazacak.

Bence, fütuhatının arasına, bu türbe ve mersiye de dahildir.

Devirlerinde büyük adamlar yetiştiği için talihli olan hükümdarların bu güzel kaderleri, yalnız tesadüfün değil, biraz da kendilerinin eseridir. Bu adamları ziyan olmaktan korumayı bilmişlerdir.

Nasıl ki, Bâkî ve Fuzulî kadar değilse de, Divan edebiyatında çok hususî bir yüzü olan Hayâlî Bey de, Kanunî devrinde tesadüfen dünyaya gelmekle beraber, bu padişahın iltifatına nail olması tesadüfen değildir. Kanunî'nin kıymet bilir bir hükümdar olmasının neticesidir. Bu hükümdar onun eserini mütemadiyen okudu. Hattâ onu müteaddid defalar huzuruna kabul etti.

Avrupa elçilerine üzengisini öptüren, ve bizzat bulunduğu Rodos harbinde bir Meryem yortusu günü adayı fethedip; ak sakallı Rodos şovalyesinin, dizlerine kapandığını genç yaşında gören bir padişahın, bir şairi defalarca huzuruna kabul edecek, ve şiirlerini daima okuyacak kadar alâka göstermesi, bir mermer heykelin eğilmesi kadar, o zaman için, gayri tabii bir şeydir.

Sultan Süleyman kim? Şair Hayâlî Bey kim?

Bu suali mübalağalı bulmayınız. Tanzimat devrinde bile bir sadrazam, en büyük vatan şairimizi, Babîâli'de değil, yalısında huzuruna kabul etmeden evvel mühürdarının odasında beklettiriyordu. Hem de öyle bir sadrazam ki, mühüründe, tevazuunun şu manzum nasihati hakedilmiş:

Hâk ol ki Hüdâ mertebeni eyleye âfî;

Tac-ı ser-i âlemdir o kim hâk-i kademdir.

Hayâlî Bey, Kanunî Sultan Süleyman'ın büyük huzuruna müteaddid defalar kabul edilmesinin mânasını şu çok ince beyte sokmuştu:

**Bir bezm-i hâsa mahrem oluptur Hayâlî kim,
Açılmaz onda gunce-i cennet hicaptan.**

Bu beytin birinci mısraındaki « Mahrem » kelimesinden anlıyoruz ki, şairin padişah huzuruna çıkması, bu kabulün sayısı ve şekli bakımından «mahremiyet » derecesine çıkmıştı.

Bir şairin resmî tarafı müsaid olmadığı halde, padişaktan (hem de nasıl padişah!)Süleyman gibi bir padişaktan bu derece iltifat görmesi şaşılacak şeydir. Bir şaşılacak şey de Hayâlî Bey'in, bu korkunç iltifattan seciye müvazenesinin bozulmaması, yani bir tek kelime ile şıarmamasıdır. Bu iltifat, ona, zamanı şairleri arasında da ayrı bir mevki vermişti. Fakat bu mevkiden haberi yokmuş gibi, Hayâlî Bey, kalenderliğini, rindliğini, ârifâneliğini kaybetmemişti. İkbale eğilmediğini şu beyitle anlatır:

**Gördü mahsûs olduğun meydân-ı istiğnâ bana,
Şehperin gönderdi sorguc kaafdan ankâ bana.**

Asıl ismi « Mehmed » olan, Vardar Yenice'sinde doğan; ve Şeyh Galip gibi genç yaşında şair diye tanılan; önce şeyhlerden Baba Ali-yye Mest'in tarikat hizmetinde bulunmuşken, sonra başdefterdar İskender Çelebi'ye ve sonra Sadrazam Ceneveli İbrahim Paşa'ya çatarak, en sonunda ikisi de idam olunan bu iki devlet adamının mebzul iltifatlarını gören Hayâlî Bey 964 Hicret yılında mevud eceliyle öldü. « Eceliyle » diyorum, çünkü başı kesilerek ölmenin devlet teşrifatı sırasına girdiği devirlerde, Hayâlî Bey, öyle iki devlet adamının ikisi de « ecel-i gayr-ı mevude » ile ölmüşlerdi, onlara intisabı, kendisinin de idam edilmek suretiyle ölmesi için, usûle muvafık iki sebebi.

Hayâlî Bey'in divanı var, ve son zamanda basıldı, fakat aşağıdaki beyti yazan adam divan sahibi olmaya muhtaç değildir:

**Aşk bir şem'i ilâhidir, benim pervânesi;
Şevk bir zencîrdir, gönlüm onun dîvânesi.**

Fakat şu güzel beyitlerini de, divan sahibi olduğu için, tanıyor ve tadıyoruz:

**Senk-i cevrinle dil-i vîrânım âbâd eyledin;
Kible hakkıyçin bir kâbe bunyâd eyledin.**

Ve:

**Her kişi yârın temâşâ etmede bir kûşede,
Ben hayâl-ı yâr ile kaldım temâşâdan cüdâ.**

Ve:

**Halk-ı âlem andefîbi mürğ-i cânım sandılar;
Ettiği nâlişleri âh-ü figaanım sandılar.**

Hayâlî Bey'in divanını, kütüphanelerimizde, aynı rafa Fuzulî ve Bâkî divanlarıyla yan yana koyabiliriz.

Tabii ki onlardan sonra.

Ve yine tabii ki, aynı devrin şairleri oldukları için değil, Divan edebiyatını o iki büyük şairden sonra Hayâlî Bey de teşkil ettiği için.

Son Posta, 14 Eylül 1950

Edebiyatta Hırsızlık

Hırsızlığın fazla suç olmadığı bir yer var: Edebiyat.

Fakat her şeyde olduğu gibi, edebiyatta da kabahatleri hattâ cürümlerin bile, cezasından ziyade üslûbuna, yani tarzına bakılır.

Nesirlerde Âkif Paşa'nın, nazımda Şeyh Galip'in « Yeni »yi ilk olarak verdiği Divan edebiyatında, hırsızlığı korkmadan itiraf eden zat, « Hüsn-ü Aşk» şairidir. 22 yaşında yazdığı rivayet edilen bu eseri için Şeyh Galip şöyle der:

Esrârını Mesnevî'den aldım;

Çaldım, veli, mirî malı çaldım.

«Devletin malı deniz, onu yemeyen donüz» diye yeniçeri Türkçe'siyle konulan kaidenin tatbiki sanılan yukarıdaki beyitte, Mevlâna-yı Rûmi'nin « Mesnevî »si, « Mirî malı » olarak vasıflandırılırken, büyük kıymetinden dolayı umûmun istifade edebileceği eser olarak gösterilmek istenilmiştir.

Yoksa, çalınması caiz olan hükümet malına benzetilmemiştir. Zaten Şeyh Galip kadar mânevi bir adamın, başka türlü düşünmesine imkan olamazdı. Fakat ilhamının esrârını, başka yerden çaldığını söylemesi, medeni bir cesaretti; ve, Mevlâna'ya karşı beslediği gönül ubûdiyetini göstermek için, kendine iftira ediyordu.

Şeyh Galip'in yukarıdaki beyti için « Medeni cesaret » dedim. Çünkü kendisinden yarım asır sonra doğan şair Sümbülzâde Vehbî, edebiyattaki hırsızlığa elin değil, dilin kesilmesiyle cevaplandırmak isteyecek, ve şu beyti söyleyecekti:

Sirkat-i şî'r edene kat'ı zeban lâzımdır;

Böyledir şer'i belâgatde fetvây-ı sühan.

Şark ve Garp'ın en büyük sanat adamları « Edebiyatta hırsızlık »tan kurtulamamışlar, daha doğrusu kurtulmak istememişlerdir. Yalnız, yukarıda dediğim gibi, bu kabahati, ölçü ve üslûp, güzelleştiren iki vâsıta. Bir Batı edibinin dediği gibi, « Arı gibi çalmalı, karınca gibi değil. » Ve iki tarz arasındaki farkı şu yolda anlatır:

« Arı kimseye zararı dokunmayarak çalar; fakat karınca, tâneyi sırtlar götürür.» Arının bal çaldığı çiçek örselenmez.... Halbuki karıncanın çaldığı şeyin yerinde yeller eser. Anatole France'ın dediği gibi, « Mollieré arı gibi çaldı.» Bu büyük adam herkesten bir şeyler aldı. Zamanındakilerden ve eskilerden. Latinlerden, İspanyollardan, İtalyanlardan ve hattâ Fransızlardan çaldı.

17'nci yüzyılın tanınmış komediler müellifi «Cyrano de Bergerac »dan yine aynı asırda 18 tiyatro eseri veren, ve saray papazı olan, Rahip ve şair Bois-Robert'den ve zavallı Scarron'dan bir çok şeyler aldı.

Bu halini yüzüne vurmadılar. Evvelce yazılmış eserlerden bir şeyler almak, daima devam etti; fakat bunu, Mollieré ve La Fontaine kadar yapan olmadı gibidir. Yine Anatole France diyor ki, hâdiselerin ve tertiplerin miktarı, inanılmayacak kadar azdır. Çünkü insan iptilâları çok mahduddur.

Dünyayı idare eden açlık ve aşktır. Ve ne yazılmak istenilirse istenilsin, ancak iki cins insan vardır. Sanat ne kadar büyük, samimî, yüksek ve gerçek olursa olsun, sanatın yaptığı tertipler basittirler ve haddizâtında müptezel şeylerdir. Bütün müellifler bu müşterek şeylerde birleşirler. Yalnız birleşmedikleri bir şey var: Onları mizaçlaştırmak.

Bir aralık Richepin'i bile eser hırsızlığıyla itham ettiler. İddiaya göre, şair, bir şiirini, Alman şairi Frèdèric Rückert'ten çalmıştır. Fakat Richepin hiç telaş etmeyerek ispat etti ki, kendisi de, o Alman şair de o şiiri, kimler tarafından yazıldığı meçhûl olan bir takım efsanelerin bulunduğu eski bir mecmuadan almıştılar.

Bu mecmuayı görmeyenler, Alman şairinin oradan intihalde bulunduğunu bilmiyorlar, ve şiirinin mevzuunu aynı mecmuadan alan Richepin', Alman şairinden eser çalmakla itham etmeye kalkıyorlardı.

Bu hâdiseyi kendine mahsus nârin bir istihzâile anlatan Anatole France, intihal iddialarına karşı gizli alayını şu sözlerle açığa vurur:

« Fikirlerimizin çalındığını gördüğümüz zaman, haykırmaya başlamadan evvel, o fikirlerin hakikaten bizim olup olmadıklarını araştırmalıyız.»

Ve ilâve eder:

« Bir fikir, ancak, şekli sayesinde yaşar; ve eski sanata yeni şekil vermek, işte sanat dediğimiz budur. Ve bu da insanlara nasip olan halketmek kudretinin yegâne vak'asıdır.»

Son Posta, 21 Eylül 1950

Atatürk ve Ahmet Rasim

Ölüm yıldönümü nasılsa unutulmayan « Şehir Mektupları » ismindeki yazılarıyla, devrini damlalar kadar küçük cümlelerle nesillere gösteren; ve Darüşşafaka'nın Salih Zekiler gibi sahici âlimler yetiştirdiği yıllarda o müesseseden mümtaz bir sîma ile çıkan; ve bilhassa devlet bütçesine tırmanmayıp, kendi kalemiyle dayanarak, çıplak hayatını mahrumiyetin gururuyla süsleyen Ahmet Rasim'i, büyük Atatürk, bilvâsıta değil, bilâvâsıta beğenmiş ve mebus seçilmesini istemişti.

«Bilvâsıta değil bilâvâsıta » dedim. Çünkü bütün bir ömür harplerin ve inkılâpların en güçlerini yapan, ve Reiscumhurluk sandalyesinde Reiscumhurdan çok fazla bir hacimle oturan Atatürk'ün, halk yığını arasında kendisini kaybetmenin zevkini her ikbale tercih eden, ve bunu ir dava haline koymanın, mahviyetle karışık hokkabazlıklarını yapmaya tenezzül etmeyen Ahmet Rasim'i görmemesi, ve bu kıymetli adamı, ona, yanındakilerin göstermesi, hatırlatması, velhasıl Ahmet Rasim'i Atatürk'ün, bilvâsıta düşünmesi icap ederdi. Halbuki iş büsbütün aksine oldu. Kıymetli Ahmet Rasim'i mebus seçtirmeyi, bizzat Atatürk düşündü; ve yanındakilerden biri, bu çok güzel şeye mani olmak için, kıymetli muharririn çok yaşamasını sebep diye yakaladı ve Atatürk'e;

— Paşam, Ahmet Rasim ihtiyardır, artık bundan sonra iş göremez.

Atatürk bu cevabı verdi:

— Ben Ahmet Rasim'in mebusluğa seçilmesini, bundan sonra göreceği işler için değil, şimdiye kadar gördüğü işler için istiyorum.

Eğer Atatürk'ün yanındaki bu «Biri» Atatürk'ün yerinde olsaydı, Zavallı Ahmet Rasim, hâlin ne olurdu senin?

Son Posta, 23 Eylül 1950

Muazzam Bir Yıldönümü

Çok büyük şair Nedim ne vakit doğdu bilmiyoruz fakat biliyoruz ki bugün öldü. Bir milletin edebiyatını onun derecesinde teşkil eden bir şairin ölüm gününü bilip de doğum gününü bilmemek, mübalağa etmeyerek söyleyebilirim ki, güneşin yalnız gurubundan haberdâr olmakla, fakat tulûuna vâkıf olmamakla müsâvidir.

Nedim, edebiyatımızın büyük mâzîsini yapan dört beş şairden biridir. Fakat onun ayrı bir yüzü vardır ki, kendi olmasıdır.

Şairlerimizin İran şairlerinden kimlere benzediklerini, az çok biliyoruz. Ve bu benzeyiş, o şairlerin mütercimi olmak değilse bile, mülhemi olmaktır. Nedim, bu hususta bir istisnâdır.

Bu hacimde bir şair, cemiyetten istiskal görmemekle beraber, saray aşçılığından, saray bahçıvanlığından sadrazamlık sedirine çıkanların bulunduğu bir muhitte, makam diye, ancak bir mahkeme kadılığına çıktı; ve mal diye de ancak Beşiktaş'ta bir eve sahip oldu. Fakat o ahlâkıyla da şairdi; ve ona mevki ve mal hiçbir şey söylemedi. Şehveti aşk kadar güzelleştirerek yazarken, bir mahkeme kadısının resmî vakarını rahatsız edecek şiirleri pervâsızca söyledi. Ve Beşiktaş'ta Tekerlek Mustafa Çelebi mahallesinde ve Arap iskelesi civarındaki bu evinin tapusunu sevgilisine vermeyi istedi. Bu hazîn fedakârlık onun şu beytinde durur:

Münâsıptır sana ey tıfl-ı nâzım hucdetin al, gel,

Beşiktaş'a yakın bir hâne-i virânemiz vardır.

Fakat bu çok büyük şairin ölüm yıldönümünü anarken iki meçhûlün hüznü içindeyiz: Vaktiyle hangi tarihte doğduğunun, ve bugün nerede gömülü olduğunun bilinmemesinden çıkan hüznün.

Son Posta, 2 Ekim 1950

Beş Tane Türkçe

Tarihteki mevcudiyetimizi okuyup anlamak için dört beş tane Türkçe bilmeye mecburuz. İnanmıyor musunuz? İşte yazayım da hem görün, hem inanın:

Vezir-i Azâm = Sadr-ı Azâm = Baş Vekil = Başbakan,

Kubbe-nîşin = Mecâlis-i Aliyyeye memur = Sandalyasız Nâzır = Nezâretsiz Nazır = Devlet Bakanı.

Sekban başı = Yeniçeri Ağası = Serasker = Harbiye Nâzır = Millî Müdafaa Vekili = Savunma Bakanı.

Kapudan-ı Deryâ = Bahriye Nâzır = Bahriye Vekili.

Sedâret Kethüdası = Mülkiye Nâzır = Dâhiliye Nâzır = Dâhiliye Vekili = İçişleri Bakanı.

Reisülküttâb = Hâriciye Nazır = Hâriciye Vekili = Dışişleri Bakanı

Baş Defterdâr = Defterdâr-ı Şikk-ı Evvel = Maliye Nâzır = Maliye Bakanı.

Çavuşbaşı = Deâvî Nâzır = Adliye Nâzır = Adalet Bakanı.

Arpa Emîni = Zahire Nâzır = Ticaret Nazır = Ticaret Vekili = Ticaret Bakanı.

İhisab Nâzır = Şehremîni = Belediye Reisi = Belediye Başkanı.

Yeniçeri Kâtibi = Serasker Müsteşarı = Harbiye Müsteşarı = Millî Savunma Yardımcısı.

Daha bir çok var, bu enginden bir iki damla.

Avukat = Muhâmi = Dava Vekili

Şair = Ozan

Âlim = Bilgin

Kaari' = Okuyucu

Muharrir = Yazar

İslambol = İstanbul = Derâfiye = Derseâdet

Eğer tarih okuyorsak, bu gürlütye bir başka kalabalık daha ilâve etmek mecburiyetindeyiz: Mîlâdî, Rûmî, Hicrî tarih, alaturka ve alafranga saat ve arkasından hicrî ayların, rûmî ayların ve inkılâp aylarının isimleri.

Bu kadar izdihamın ortasında bunalmak ve hiçbir şey öğrenmemek hem vazifemizdir, hem hakkımız.

Son Posta, 19 Ekim 1950

Ziya Gökalp İle İki Defa Görüştüm

Ölümünün, daha doğrusu büyük ziyanın 26'ncı yıldönümü anılan Ziya Gökalp ile görüştim. Bu iki görüşmenin ikisi de konuşma değildi, görüşme oldu.

Birinci görüşme:

1908 meşrutiyetinin ilk yıllarında Cağaloğlu'nda bir evde oturuyordum. O tarihte, Cağaloğlu, iç politikanın, fikir ve edebiyatın bir nevi mahallesiydi. Ben, bu semtin şu kısmıyla alâkalı idim: Yusuf Akçora, Abdullah Cevdet, Ağaoğlu Ahmet, ve Hüseyinzâde Ali Bey'in oturdukları binaların bulunduğu kısmıyla.

Bir gece bizim eve Abdullah Cevdet Bey, yanında, tanımadığım bir zatla geldi, ve: « Ziya Bey » dedi. Ziya Bey, Ziya Gökalp'ti; ve, mektep sıralarında büyük şairliği, ve derin felsefeciliğini duyduğum müstesna adamı evimde görmek, beni şaşırttı. Bahtiyarlığım sesimden sükûtuma kadar her şeyimden taşıyordu. Fakat biraz sonra bana acayip bir durgunluk geldi. Çünkü Ziya Gökalp hiçbir şey söylemiyor, hattâ, benim hürmet dolu sözlerime karşı, muaşeret vak'ası olan mûtat kelimeleri bile söylemiyordu. Abdullah Cevdet Bey söyledi, ben söyledim. Ve o gece Ziya Bey hiçbir şey, amma tek bir şey bile söylemedi. Ve evimden çıkarken, kendisine söylediğim mükerrer, ve o zamanın kâidesi olan ağdalı teşekkürlerime bile cevap vermedi. Belki inanmayacaksınız, o gece, üç saatten fazla, odamda oturan Ziya Bey'in sesini bile duymadım; bir kelimelik sesini bile!

Ve o gece Ziya Bey'le sade görüştük, konuşmadık.

Aradan haftalar geçti... Bir gece, Şeref sokağında oturan Hüseyinzâde Ali Bey'in evine Ağaoğlu Ahmet Bey'le gittik.. Orada Ziya Gökalp'i bulduk: Biz gelmeden evvel başladığı mevzuu kısa cümlelerle söylüyordu, fakat sözleri muhavere olamıyordu. Onunla o gece de konuşmadım, onu dinledim.

Bildik konuşuyordu; ve kendisi, hatifden bir sadâ idi.

O tarihten beri bende iki Ziya Gökalp vardır: Biri, ilminin esrârını, gökyüzünden inen kısa cümlelerle insana tebliğ eden âlim. Biri de, hece vezninin en kuvvetli şiirlerini vermeden evvel, aruz vezninin şu tunç mısralarını döken şair:

**Damarlarımda duran duygular ki, târihin,
Birer sesidir. Ben sahîfelerde değil,
Güzîde, şanlı, necip ırkımın, uzun ve yakın.**

Büyük kaybımın, 26'ncı yılında, ben bu iki Ziya Gökalp'i andım

Son Posta, 27 Ekim 1950

İki “Nedim”ler

Türk irfanının en büyük şairi Ahmet Nedim Efendi'den 62 yıl önce ölen Mehmed Nedim Efendi ile edebiyatımızın iki «Nedim»i vardır. Divanlar bile, bu iki şairin bazı gazellerini, birbirlerine isnâd etmek suretiyle ikisini karıştırırlar. Ve bazı edebiyat meftunlarımız bile, «Nedim» deyince, yalnız, ikinci «Nedim»i tanımakla kanaât ederler. Tarih sırasıyla birinci «Nedim»i, ve eski tabirle «Nedim-i Kadîm»i öğrenmeye üşenirler.

Mümtaz aruz şairi Halil Nihad'ın, esasen çok iyi bilerek, ve sonra da mütemâdiyen her cephesini araştırıp yeniden öğrenmeye doyamayarak vücûda getirdiği «Nedim Dîvanı» ismindeki eseri, eşsiz bir kitap olmak vasfını, bir çok meziyetleriyle kazandığı gibi, «Nedim-i Kadîm»in Dîvanını ihtivâ etmek noktasından da ayrıca kıymetlidir.

Halil Nihad'ın bu eserinin cevap vermeyeceği, hemen hemen hiçbir ihtiyacımız yoktur. Bu kitap o derece sabırlı, tahammüllü bir araştırmanın, hem de mukabilsiz, hattâ nankör bir didinmenin hâsilasıdır. Ancak, eser Arap harfleriyledir, ve yeni nesle kapalı bir kitaptır. Onun için, bu kitabı esas tutarak, ve umumî kütüphanelerdeki tetkiklerime, iki şairin dîvanındaki intiyaplarımın neticelerini katarak, iki «Nedim»leri, yeni nesle, iki yazımla göstermeye çalışacağım.

Bu yazım «Eski Nedim»e aittir.

İki Nedim'ler arasında, isim bakımından «Ahmed» ve «Mehmed» farkları vardır. Eskisi «Mehmed Nedim»dir, yenisi «Nedim Ahmed».

Cedlerimiz eserlerini beğenmemelik etmek hiç de güzel bir şey olmamakla beraber, bir ıztırabın ifadesi olarak diyeceğim ki, eskilerin yazdıkları hal tercümelerinin mânası bir mezar taşının yazısına sığacak kadar azdır. Meselâ «Tezkere-i Sefâî»de eski Nedim'in hüviyeti iki satırdır: Mehmed Nedim Efendi iyi Arapça bilirdi; Nazımda ve nesirde üstâddı; ve meclisi hoştu, yani güzel konuşurdu.

Bu iki satır, binlerce insan hakkında söylenebilecek kadar umumîdir. «Zeyl-i Uşşâkîzâde»den bir iki kelime daha fazla malûmat edinebiliyoruz!

Eski Nedim, Molla Çelebi'nin tekkesine devam etmiş, ona derviş olmuş. Sonra Şeyhislâm Ebû Sâid Efendi'den icâzet almış.. Kırk akçe medresesi müderrisliğinden azledilmiş iken, Hicretin 1064'üncü yılında Cenâbî Efendi medresesinin hâricine nâil olmuş; Hicretin 1068'inci yılında Sâdi Efendi Medresesine vâsıl olmuş, 1081 Hicrî yılında da ölmüş.

Hem nesir, hem nazım yazmakta kudreti varmış; aynı zamanda malûmatlı adammış; çok iyi Farsça bilirmiş; aynı zamanda güzel adammış. Üç dilde şiiri varmış.

Eski Nedim, bu kitapta da birkaç satırdır. Fakat onun talihsizliği, bu hususta, büsbütün eski şairlerimizinkinden fazla değildir. Talihsiz olmakta onu, eski şairlerden ayıran husûsiyet, Halil Nihad'ın dediği gibi şundadır:

Kendisinden sonra doğan, büyük şair Nedim'le adaş olması.

Hem konuşurken, hem yazarken çok zarif olan merhum Halil Nihad, eski Nedim'in, yenisiyle adaş olmasındaki bedbahtlığı şu misalle anlatıyor: Nedim'ler talihçe « Duma »ları andırır. Meşhur « Alexandre Dumas »nın adaşı olan şairlerden « Adolphe Dumas »nın bir tiyatrosu, vaktiyle, « Odeon »da ilk defa oynanarak oldukça muvaffakiyet kazanmış. O akşam oyundan sonra, «Adolphe Dumas» muvaffak olmanın sevinci içinde, adaşına şöyle demiş: « Artık şimdi iki Dumas var; vaktiyle iki Cornaille olduğu gibi!»

Dumas, adaşını saygıyla selamlayarak cevap vermiş: « Bonjur Thomas!»

Büyük şair « Pierre Corneille » değil, orta şair « Thomas Corneille » olduğunu anlatmış.

Fakat, Halil Nihad'ın güzel bir dikkatle gördüğü ve gösterdiği gibi yeni Nedim, adaşı eski Nedim hakkında böyle kaba davranmak şöyle dursun, bilâkis, şu mısralarla hürmet göstermiş:

Hem mahlasım ki, nazm ile etmişti sell-i seyf,

Ancak kendi hesabıma diyebilirim ki, eski Nedim sade yeni Nedim'le adaş olduğu için, yeni Nedim'le aralarında kıyas edilmeyecek kadar büyük fark bulunduğu için sönmüştür. Bu kararımı yine Nedim'e ayırdığım gelecek yazımda izah edeceğim.

Halil Nihad'ın kitabında olmayan, Seyrekzâde Asım Efendi'nin « Zeyl-i Zübde-tül eş'ar »ında vardır ki, İstanbul Üniversitesi kütüphanesinin Türkçe yazmalar kısmında 3401 numaralı eserdir. Bunda da Nedim Mehmed Efendi bir satırdır: « Nedim Efendi bin seksende mevt olmuştur.» Bu bir satır bile, « Zeyl-i Uşşâkîzâde »deki ölüm tarihinden bir yıl eksiktir; ve Seyrekzâde Asım Efendi, bu bir sene eksikliği şu mısralarla tevsik eder:

Sahn-ı cennette Nedimâ ol nedim-i kudsiyan.

Nedim-i kadimin gazelleri içinde «Zeyl-ü Zülde-tül-Eşâr» sahibi Seyrekzâde Asım Efendi'nin de beğenerek eserine aldığı beyitler gibi güzel sözler yok değildir. Fakat bunlar bile, yeni Nedim'in şiirlerine yaklaşamaz. Meselâ şu beyitler:

**Söyleşilmez gamze-i dilberle mest olmuş yine;
Elman bilmez nedir, hancer-bedest olmuş yine.**

**Bilmez edeb-i bezm-i gülü nâleye başlar,
Âşık geçinir bülbül-i şeydâ söze gelse.**

Divanındaki şiirlerin en güzelleri olarak seçilen bu beyitler, eski Nedim'in, ancak, aruz vezni kullanmaktaki muvaffakiyetinin delilidirler.

Son Posta , 28 Ekim 1950

Bir Hiciv Şairinin Ölümü

İngiltere'nin nesirde büyük şairi Bernard Show bir asırdan altı yıl eksik bir yaşta geçen gün öldü. Victor Hugo, şöyle der: « Bazan asırlar yüzyıldan eksiktir.» Bu sözü, biraz da kendisi için söyleyen büyük Fransız şairinin bu güzel cümlesi, İngiltere'nin kaybettiği büyük istihza şairir için de, bu şiirlerini nesir olarak yazmakla beraber, çok vâritti.

Hiciv, çok defa nükteye dayanan bir edebiyat şubesidir. Öyleyken Anatole France gibi, Bernard Show da, hicvi, keyifli birkaç dakikamızı dolduracak kadar küçük bir nükte cilvesi olmaktan kurtarandır. « Jan Dark » için yazdığı mensur kitabın mufassal önsözünde, Bernard Show, derin bir ilim olgunluğunun verdiği gibi, eserin içinde de istihza ile bilgiyi yan yana, mümtaz bir marifetle idare etti.

Fakat yazarken, geniş bir bilginin ufuklarını, kat kat cepheler halinde, satırlara sokan bu İngiliz hicivcisi, konuşurken nüktenin birkaç damladan ibaret hacmiyle kanaat ediyordu.

Meselâ, bir kadınlar kongresinin toplantısında, kendisinin bulunmasını ve kadınlar lehinde bir şeyler söylemesini, toplantının temsilcileri, kıymetli bir emel olarak kendisine söylüyorlardı:

— Üstad, toplantımıza lûtfen gelseniz de, kadınların lehinde birkaç söz söylemeniz.

Üstad, bu teklifi memnuniyetle benimsiyor, ve toplantı kürsüsünden kadınları şu yolda methediyordu:

— Kadınlar dünyaya kırk meziyetle gelirler. Her yıl bir meziyetlerini harcarlar. Ve kırk yaşını bitirdikleri zaman hiçbir meziyetleri kalmaz.

Kendisini toplantıya çağırınları, bu sivri bir nükte bir iğnenin ucunun yarasından büyük olmayarak yaralıyordu; ve toplantıdaki kadınlar, kendisini davet ettiklerine, gülerek pişman oluyorlardı.

Fakat tabii ki, Bernard Show, bu nüktelerden ibaret değildir. Onu altı yıl eksikle bir asır haline koyan şey, söyledikleri değil, yazdıklarıdır.

Son Posta, 4 Kasım 1950

İkinci Nedim

İkinci Nedim, eski tabirle « Nedim-i Kadim » denilen şaire nisbetle, bizim meşhur « Nedim »imizdir. Bence onu bir tacdâr gibi Nedim II. Diye yazmalıdır. Yine bence, divân devrinde ikinci Nedim kadar büyük şairimiz yoktur.

Tabii ki bence...

Divân şiirinde tasavvufun karanlığını arayanlar; ve aşkın vuslat tadına tahammül edemeyerek yalnız hicranın feryadını duymak isteyenler, Nedim'in visâl ve şehvet şiirlerini hırpalarlar. Halbuki bence Nedim, şehveti aşk kadar güzel söyleyendir. Nedim'i en büyük şair olarak kabul eden Namık Kemal bile, şiirlerini çıplak bir kıza benzetmiş, ve hem güzelliğine hayran olmamak kâbil değildir, hem de onu Nedim-i efkâr etmek câiz değildir, demişti. Halbuki, yine bence, Nedim'in şiirindeki çıplaklık, insan çıplaklığı değil, heykel çıplaklığıdır. Müzelerde çıplak kadın heykelleri, ahlâka aykırı ise, Nedim'in esvapsız şiirleri de o miktarda öyledir.

Dîvanları kendi rüyetimizle tanımaktan bizi alıkoyan iki şey var:

- 1- Bu dîvanları yüzde yüz anlamaya imkan veren müşterek bir kafa terbiyesi ve bir tahsil tarzı devrinden uzak olmamız.
- 2- On taneden fazla olmayan büyük dîvan şairlerimizin divanlarını baştan sona kadar okumayarak, müşterek ve umumî zevkin kabul ettiği şiirlerinde takılıp kalmamız.

Nedim'in Dîvanını birkaç hoca ve meraklıdan başka, hemen hepimiz bu türlü biliyoruz. Bir toplantıda Nedim'i konuşunuz; hattâ bir makalede, bir antolojide Nedim'i arayınız, karşınıza hep bu tipler çıkacaktır.

Haddeden geçmiş nezâket, yâl-ü bâl olmuş sana;

Mey süzülmüş şîşeden, rûhsâr-ı âl olmuş sana.

Ve:

Nâzı âb etmiş de bir fevvâre resm etmiş hayâl,

İşte ol sûdur, atılmış kaametın olmuş senin.

Çok güzel olan, fakat beğenilmesi salâhiyetsiz ağızlarda modalaşan, âdetleşen bu beyitlerin hâricinde Nedim'in çok Nedim olduğu şiirler var ki, bilmiyoruz. Ve bunlar

o beyitlerdir ki, bazan fena başlayan, fena devam eden, yahut fena biten kasidelerinde, gazellerindedirler. Eski şairlerimizin dîvanlarını tamamen okumak, hele tamamen anlamak ıztırabına katlanmadığımız için, bir şairi son şekliyle gösteren şiirlerini bilmiyoruz; ve o derece bilmiyoruz ki, bu şiirler sanki hiç yoktur.

Nedim'in bu harikulâde beyitleri gibi:

**Ne hâlet var o şûhun nahl-i kadd-i canfezâsında,
Ki, reftârın görüb, yoldan döner ömr-i şitâbânım.**

**Hayâl ettikçe rûyin, tâ seher ol dâmen-i zülfe.
Sarıldı rîse-i reyhan gibi hâb-ı perişânım.**

Fakat bu harika beyitlerden sonra şu âdî mısralar gelir:

**Görüb ellerle mey nûş ettiğin, lâyık mıdır zâlim;
Ola sîh-i kebâb-ı laht-i dil her nevk-i müjgânım.**

Her manzumeyi bir kül olarak kabul etmek isteyenlerin, bu beyitlerin bulunduğu gazeli, çok güzel iki beyti ile, çok fena bir beytine feda ederek antolojilerine almamalarını anlarım. Fakat anlamadığım şey, Nedim'i beğenmek iddiasında olanların, Nedim'in en çok o iki harika beyitte bulunacağını bilmemeleridir.

Bazan da fena başlayan şiirlerinin çok müstesna bir güzellikle biten sonundan haberimiz olmasına sabrımızın azlığı imkân vermiyor; hem de çok ufak bir nazım parçasında bile.

Şu kıtada olduğu gibi:

**Niçin bu gûne muhâlif cevâb söylersin?
Sanâ kerem sorarım, sen, itâb söylersin.
Nedir lebinde bu terlik, bu tatlılık? Gûya,
Şeker tebessüm edersin, gülâb söylersin!**

Nedim'i edeb duygularımızı rahatsız ettiği iddialarına hak verdirir gibi görünen şiirleri içinde öyleleri vardır ki, güzelliklerindeki başkalıklar muhakememize ihtiyarını

kaybettirir. Şu mısraların bir eşine üç dilde (Fransızca'da, Farsça'da ve Türkçe'de) okuyabildiğim Şiirlerin hiÇ birinde rastlamadım:

**Hayli demdir kim, belin kacmağa kaseddikçe ben,
Nâz ile benden yine bana girîzan olmadım.**

14'üncü asrın İtalyan Şair ve edîbi Boccas'ın « Décameron »u cemiyetin ahlâk kâidelerine aykırı idi; fakat bu kitap, İtalyan nesrini yaptı. Açık saçık diye, ebediyetinden bir parçasını bile kaybetti mi?

Son Posta, 6 Kasım 1950

“ Renkli Şiirler ”

İskender Fikret’in genç şair olduğunu biliyordum. Fakat « Renkli Şiirler » ismindeki mecmuasını okuyunca, genç şairin, dinç şair olduğunu da gördüm.

Evvelâ, mecmuasının çok mümtaz olan isminde duracağım: « Renkli şiirler.»

Şiirin yarısı ses, yarısı renk olduğuna göre, bu ismin bir iddia olduğu sanılır. Fakat biliyoruz ki, iddia ile dava arasında şu fark vardır: İddia, ispat edilemeyen davadır; dava ispat edilen iddiadır. Bu tarife göre, genç ve dinç şairin kitabının ismi bir davadır, ve içindeki manzumeler o davanın ispatlarıdır.

İsminde durduğum eserin şimdi içine girelim; fakat ondan evvel şunu söylemek isterim: İskender Fikret, hece ve serbest nazım vâdilerinde aruz vezninin dikenli yollarında adımları kanayarak geçen sanatkârdır. Ve Nâzım Hikmet, Rıza Tevfik, Ziya Gökalp, nasıl aruz vezninin meşakkatlerini çeke çeke, hece vezninde güzel şiirler vermek muvaffakiyetine erişmişlerse, İskender Fikret’te, « Renkli Şiirler »inde zaferinin çiçeklerini o dikenli merhalelerden geçerken toplamıştır.

Ve şu tek mısrada, taptaze bir levhanın yepyeveni renklerini bulduğumuza şaşmamalıyız:

Çatlak dudaklarında diş diş yazılı adım.

Genç şairlerden bazıları, manzumede nazma ve kafiyeye, ve şiirde şiire tahammül edemiyorlar. Manzum yazacaklar, fakat nazımsız! Ve şiir yazacaklar fakat şiirsiz!... Onların ne demek istediklerini anlıyorum. Ancak bu nazımsızlık ve bu şiirsizlik, âciz olmanın değil, büyük şair olmanın neticesi olmalıdır.

Sonra kendine güvenen sanatkar, kafiyeyi ve nazmı hissettirmeyerek kullanandır. Bunu, İskender Fikret’in kitabında, ve meselâ şu kıtada görüyoruz:

Bu şehirde bir adam yaşıyor;

Gök gibi, rüzgâr gibi,

Geniş hâtıralarda kalbi;

Geçmiş zamanı yaşıyor.

Hakikî « Yeni »yi okumak isteyenlere İskender Fikret'in «Renkli Şiirler »ini tavsiye ederim. Yeni neslin bu sesini, en eski nesiller bile seveceklerdir.

Son Posta, 1 Aralık 1950

**Son Posta Gazetesinde Yayınlanan
Fıkraların Bibliyografyası**

- Tabiat Ressamına (Şiir) , 2 Ocak 1946
- Kahve, Kulüp, 3 Ocak 1946
- Çiftetelli Mûsikicisine (Şiir) , 4 Ocak 1946
- Genç Heykeltraşa (Şiir) , 5 Ocak 1946
- Gurur ve Para Alışverişi, 9 Ocak 1946
- Demokrasi mi, Sosiyokrasi mi? , 10 Ocak 1946
- Işık Çalan Genç Şaire (Şiir) , 11 Ocak 1946
- İstinye'deki Yalı, 12 Ocak 1946
- Yahudi'nin Silahı, 14 Ocak 1946
- Kalayın İntikamı, 16 Ocak 1946
- Şairlerimizin Evleri Nerede? , 17 Ocak 1946
- Yenilmeyen Almanlar da Var, 18 Ocak 1946
- Türkçe'miz, Türkçe Oluncaya Kadar, 19 Ocak 1946
- 30 Türbe, 23 Ocak 1946
- “ Hatıra Defterleri ” Hüseyin Hilmi Paşa, Kâmil Paşa ve Reşat Nuri, 24 Ocak 1946
- Modanın Mantiğı, 25 Ocak 1946
- Târihteki İstifhamlar, 26 Ocak 1946
- Kaybolanlar, Azalanlar, Çoğalanlar, 30 Ocak 1946
- Abdülhamit'in Vehmi, 31 Ocak 1946

- İyi mi, Fena mı? , 1 Şubat 1946
- Hâlâ Eser-i Cedîd Kağıdı, 2 Şubat 1946
- Edebiyat da Adam Oldu, 6 Şubat 1946
- 24 Saatlik Sadrazam, 7 Şubat 1946
- Bir Nüfûs Tezkeresi, 8 Şubat 1946
- Kütüphâne-Adam, 9 Şubat 1946
- Çizgiler Kayboldu, 13 Şubat 1946
- Eski Nesilde Şiir Yazmak, Şiir Okumak Merakı, 14 Şubat 1946
- Kadının Dört Belası, 15 Şubat 1946
- İstiklâl Marşı Hakkında Yükselen Gür Bir Ses, 16 Şubat 1946

- Bütçeden Kaç Türk Çocuğu ! , 20 Şubat 1946
- Reiscumhur Olmak Efkârındadırlar, 21 Şubat 1946
- Şiirden Kaç Türk Çocuğu (Şiir) , 22 Şubat 1946
- Bir Bütçe Hâdisesi, 23 Şubat 1946
- Bir Müsâbaka Münâsebetiyle, 27 Şubat 1946
- 19'uncu Asırda Paşa Şairler, 28 Şubat 1946

- İki Eksik, 1 Mart 1946
- Kitap Aristokratları, 2 Mart 1946
- Konser Dediğin, 6 Mart 1946
- İmparatorluk Târihinde Siyah Bir Yaprak, 7 Mart 1946
- Asfaltla Mülâkat, 8 Mart 1946
- İki Cenaze, İki Gemi, 9 Mart 1946
- Millî Hâfıza, 13 Mart 1946
- İmparatorluk Târihinde, Yalanın ve Riyânın Mumu, 14 Mart 1946
- Tanılmayan Yüz Yıl, 15 Mart 1946
- İki Kerre İki, 16 Mart 1946
- İnsanlar Bir Tane Değildir, 20 Mart 1946
- “Târih Köşelerinde ” 3 Mektup, 21 Mart 1946
- Kağıt Korkunçtur, 23 Mart 1946
- Pantolon ve Cinayet, 27 Mart 1946
- “Târih Köşelerinde ” Yanlış Mezar Taşları, 28 Mart 1946
- Belediyenin Kitapları, 29 Mart 1946
- “Beton İstemem! ” , 30 Mart 1946

- Çok Güzel Kitap, 3 Nisan 1946
- Fese ve Eski Harflere Dâir, 4 Nisan 1946
- Târih Nasıl Yazılır? , 5 Nisan 1946
- Japon Saatleri, 6 Nisan 1946
- Talihli Nesil, 10 Nisan 1946

- “Târih Köşelerinde” Devlet Batıran Fertler, 11 Nisan 1946
- Bir Törenin Mânası, 12 Nisan 1946
- Büyük Bir Kayıp, 13 Nisan 1946
- Sulha Niçin İnanmıyorum? 17 Nisan 1946
- Kitap Adaleti, 18 Nisan 1946
- Millî Şef ve Çocuk Öğretimi, 19 Nisan 1946
- Üniversite Yurdu, 20 Nisan 1946
- Bir Yangın Münâsebetiyle, 24 Nisan 1946
- “Târih Köşelerinde ” Bir Kongrenin Senaryosu, 25 Nisan 1946
- Bir Hafta Azdır, 26 Nisan 1946
- Çalınan Ölü, 27 Nisan 1946

- Târihe Giren Bir Kravat ve Bir Sakal, 1 Mayıs 1946
- “Târih Köşelerinde ” Hüsrev Paşa Köleleri, 2 Mayıs 1946
- Bir Diktatör ve Bir Filozof, 3 Mayıs 1946
- Güzel Bir Tayin, 4 Mayıs 1946
- “Midhat Paşa ”nın İlk Mânası, 8 Mayıs 1946
- “Târih Köşelerinden ” Hafız Paşa Vak’ası, 9 Mayıs 1946
- Politikada Reşitlik, 10 Mayıs 1946
- Süper Devlet, 11 Mayıs 1946
- Çirkin Bir Yanlış, 15 Mayıs 1946
- Büyük İkramiye Nedir? 16 Mayıs 1946
- “Târih Köşelerinde ” Bir Siyasi Kehânet, 16 Mayıs 1946
- Dayak Millî Değildir, 17 Mayıs 1946
- Atatürk’ün Şahâdet Parmağı, 18 Mayıs 1946
- Çok Yaşamının Mahzûrları, 22 Mayıs 1946
- 19’uncu Asırda Arap Halifelerinin Değiştirilmesi Teklifi, 23 Mayıs 1946
- Bir Masanın Üstünde Bir Yazı, 24 Mayıs 1946
- Kıyâmetler Kopuyor, 25 Mayıs 1946
- Siyasî Bir Yosma, 29 Mayıs 1946
- “Târih Köşelerinde ” İnsanlar Dâima Kötü Değil, 30 Mayıs 1946
- Tiyatrolu İstanbul, 31 Mayıs 1946

- Kelimeler ve Mefhûmları, 1 Haziran 1946
- Vazife Meczûbu, 2 Haziran 1946
- Kùltür Aristokratları, 5 Haziran 1946
- Demokrasiye Dâir, 7 Haziran 1946
- “Târih Köşelerinde” Vaktiyle Babîâli Yokuşu, 7 Haziran 1946
- Staj Parmaklığı, 8 Haziran 1946
- Belediye Reisine Pulsuz Dilekçe, 9 Haziran 1946
- Doktordan Belediye Reisi, 10 Haziran 1946
- Yok Olmak Sanatı, 11 Haziran 1946
- Benim Diksiyonerim, 12 Haziran 1946
- İsimler ve Soyadları, 13 Haziran 1946
- Irklar Biraz da Mutbaktan Çıkarılmış, 13 Haziran 1946
- Bu Efendiler Kimdirler ki? 14 Haziran 1946
- Bir Milletın İlk ve Son Günahı, 15 Haziran 1946
- Süt Politikası, 16 Haziran 1946
- Bir “Bile” Edatı, 17 Haziran 1946
- Yeniden Doğan Müessesese, 18 Haziran 1946
- Üniversite ve Âkil Hoca, 19 Haziran 1946
- Verene de Kızıyoruz, Vermeyene de, 20 Haziran 1946
- “Târih Köşelerinde” Üç Devirden, Üç Olayın Hikâyesi, 20 Haziran 1946
- Paranı Güzel Olduğu Yer, 21 Haziran 1946
- Lâğvedilecek Ada, 22 Haziran 1946
- Bir İmzasız Adama Cevap, 23 Haziran 1946
- Dört mü, İki mi, Bir mi?, 24 Haziran 1946
- Kaybolan Sınıf, 25 Haziran 1946
- Yabancı Ansiklopediler ve Biz, 26 Haziran 1946
- Spordan Dayağa, 27 Haziran 1946
- “Târih Köşelerinde” İsrail Oğulları, 27 Haziran 1946
- Bir Resmin Mânası, 28 Haziran 1946
- Tuhaf Bir Rüya, 29 Haziran 1946
- Yabancı Kelimeler, 30 Haziran 1946

- Politika, saç, ses, 1 Temmuz 1946
- Münâsebetsiz Misafir, 2 Temmuz 1946
- Desinler diye, 3 Temmuz 1946
- Vatana Hizmet ve Para, 4 Temmuz 1946
- Sandık, Klinik, Kütüphane, 5 Temmuz 1946
- “ Târih Köşelerinde ” Resmin Güç Girebildiği Memleketin Bütçesine Resmî Sokan Adam, 5 Temmuz 1946
- Amerikalı Bir Evliyâ, 6 Temmuz 1946
- Resmî kıskançlık, Resmî Kurnazlık, 7 Temmuz 1946
- Meçhûl Kalmayı Bilmek, 8 Temmuz 1946
- “ Matamore ” Tipi, 9 Temmuz 1946
- Vitamin de Eski, İztırap da, 10 Temmuz 1946
- Bir Yeraltı Hükümdarı, 11 Temmuz 1946
- Her Gönülde Bir Mebus Yatar, 12 Temmuz 1946
- “ Târih Köşelerinde ” Bir Cemiyet Nasıl Cahil Kalır, 12 Temmuz 1946
- Boru Havagazı Değildir, 13 Temmuz 1946
- Büyük Cesaret, 14 Temmuz 1946
- Namaza Dur Efendi! , 15 Temmuz 1946
- Yüz Elli Senelik Bir Şarkı, 16 Temmuz 1946
- Siyâsi Kinler, 17 Temmuz 1946
- Sıfır Adam, Numara Adam, 18 Temmuz 1946
- Hürriyeti Görmek İçin, 19 Temmuz 1946
- “ Bir Dîvan Şairi Örneği ” Hayret Efendi, 19 Temmuz 1946
- Doktorlu Seçim, 20 Temmuz 1946
- İyimser, Kötümser, 21 Temmuz 1946
- Ada’dan Galata’ya Kadar, 22 Temmuz 1946
- İki Çâre, 23 Temmuz 1946
- Çıkmayan Kokular, 24 Temmuz 1946

- Bir Köylünün İki Kinâyesi, 25 Temmuz 1946
- Bazı Rakamları Kıskanmalıyız, 26 Temmuz 1946
- “Târih Köşelerinde” Fatih ve Stefan Zvayg , 26 Temmuz 1946
- Yeni Milletvekillerimize, 27 Temmuz 1946
- Kaç Türü Politikacı Vardır?, 28 Temmuz 1946
- Düşenin Dostu Olmayan Diyar, 29 Temmuz 1946
- Beyaz ve Siyah, 30 Temmuz 1946
- Kaldırım Politikasının da Diksiyoneri Vardır, 31 Temmuz 1946

- Cemiyete Acı Gülenler, 1 Ağustos 1946
- Seciyeli Olmak Güç Değildir, 2 Ağustos 1946
- “Târih Köşelerinde” Avrupalılaşmak Merakı, 2 Ağustos 1946
- İnsanlar Mükâfat Olarak Verilemez, 3 Ağustos 1946
- Politika Dili, 4 Ağustos 1946
- Yanlış Sıfırların Lûtfu, 5 Ağustos 1946
- Modası Geçmeyen Rüyalar, 6 Ağustos 1946
- Târih Tekerrür Etmemelidir, 7 Ağustos 1946
- Yedi Sene, Yedi Ay, ve Yedi Gün Sonra, 8 Ağustos 1946
- Hususî ve Resmî Para, 9 Ağustos 1946
- “Beynelmilel Ölçüde” Kıymetlerimiz, 9 Ağustos 1946
- Bundan Hakaret Çıkar, 10 Ağustos 1946
- Diplomat Nükteleri, 11 Ağustos 1946
- İhtiyarlamak Alışmaktır, 12 Ağustos 1946
- Mevsûk Bir Antika, 13 Ağustos 1946
- Çubuk ve Pipo, 14 Ağustos 1946
- Kars’tan Boğazlar’a Kadar Bir Kişiyiz, 15 Ağustos 1946
- İhtiras Lâzımdır, 16 Ağustos 1946
- Gençlik ve Sandalye, 17 Ağustos 1946

- “ Bir Zamanlar ” Aşkımız Bile Bizim Değildi, 17 Ağustos 1946
  - Kendimize Başkası Diye Bakmak, 18 Ağustos 1946
  - Politika, Bakkal ve Kasap, 19 Ağustos 1946
  - Cemiyete Dargın Adamlar, 20 Ağustos 1946
  - Yanlış Çalışkanlıklar, 21 Ağustos 1946
  - İki Cevap, 22 Ağustos 1946
  - Türkiye’den Gitmek İsteyenlere, 23 Ağustos 1946
  - “ Edebiyat Dedikoduları ” Şaheserler Bazan Dalâletten Doğar, 23 Ağustos 1946
  - Modern Kazalar, 24 Ağustos 1946
  - Eski Zamanda Devlet Adamı Mefhumu, 25 Ağustos 1946
  - Eski Zamanda Kültür Telakkisi, 26 Ağustos 1946
  - Kelle, Rees, Baş, Kafa, 27 Ağustos 1946
  - Dün Komşum Balkona Çıkmadı, 28 Ağustos 1946
  - Balmumundan Kanatlar, 31 Ağustos 1946
  - “ Hayat Dedikoduları ” Büyük Adamların Aşkları, 31 Ağustos 1946
-
- Şuurlu Talihsizlik, 1 Eylül 1946
  - Gözün Memnuniyeti, 2 Eylül 1946
  - Hâfız Baba’dan Lenin Amca’ya, 3 Eylül 1946
  - Türk İzzet-i Nefsi, 4 Eylül 1946
  - Mirasyedi Olmayan Taçlı, 5 Eylül 1946
  - “ Millî Kibir ” meselesi, 6 Eylül 1946
  - “ Târih Köşelerinde ” Midhat Paşa ve Tevfik Fikret, 6 Eylül 1946
  - Kadınlığın Başına Gelenler, 7 Eylül 1946
  - Adaletin Hıfzıssıhhası, 8 Eylül 1946
  - Kuvvetin Güzel Olduğu Yer, 9 Eylül 1946
  - Yurda Kitap Veriniz, 10 Eylül 1946
  - Mâtem Tutan Ejderha, 11 Eylül 1946

- Ya Ölmediyse?, 12 Eylül 1946
- “Târih Köşelerinde” Fikret’in Mersiyesinden Çıkan Korkunç Mektup, 12 Eylül 1946
- Renkli, Boyalı, 13 Eylül 1946
- Mâzînin Dekoru, 14 Eylül 1946
- Beğenmemek Merakı, 15 Eylül 1946
- Halk Adamlığı, 16 Eylül 1946
- Kanaatlerin Tenhâlığı, 17 Eylül 1946
- Allah Taksiratını Affetmesin, 18 Eylül 1946
- Gazete Korkunç Olmamalıdır, 19 Eylül 1946
- “Târih Köşelerinde” Fikret ve Osmanlı Şehzadeleri, 19 Eylül 1946
- Kurultayda Bir Tâbir, 20 Eylül 1946
- Tanrım Beterinden Esirgesin, 21 Eylül 1946
- Şeyh Gâlip Müzesi, 22 Eylül 1946
- Vapurda Manikür, 23 Eylül 1946
- Demirbaş Meçhûller, 24 Eylül 1946
- Fakat Belli Değil!, 25 Eylül 1946
- Vaktiyle Azil Sebepleri, 26 Eylül 1946
- “Târih Köşelerinde” Tolstoy’un Rusya’sı, 26 Eylül 1946
- Bir Teberrûun Mânası, 27 Eylül 1946
- Vefât Etmiş Bir Dil, 28 Eylül 1946
- Türkçe’nin Bayramı, 29 Eylül 1946
- Hayat Merkezleri, 30 Eylül 1946

- Ölmeyen Müessesese, 1 Ekim 1946
- Çöp Kamyonları, 2 Ekim 1946
- Memleketinden Korkan Adam, 3 Ekim 1946
- Beş Medeniyet, 4 Ekim 1946
- Yeni Korku, 5 Ekim 1946
- “Târih Köşelerinde” Bir San-Fransisko Maceracısı, 5 Ekim 1946

- Düşen Son Taş, 6 Ekim 1946
- Devlet Gemisi, 7 Ekim 1946
- Meşhur Yerli Kavgalar, 8 Ekim 1946
- Bursa'da Neler Düşündüm? , 9 Ekim 1946
- Lâtime, Lâtime Gerek, 10 Ekim 1946
- “Târih Köşelerinde ” Milliyet ve Cevdet Paşa, 10 Ekim 1946
- Türkçe ve Mac Arthur, 11 Ekim 1946
- Ekmek ve ayak, 12 Ekim 1946
- Bir Gramafon ve Bir Keman, 13 Ekim 1946
- Güzel Ölmek İsteyen, 14 Ekim 1946
- En Ucuz Şey Nedir? , 15 Ekim 1946
- Jeanne D'Arc Gemisi, 16 Ekim 1946
- Belediye Evden Başlar, 17 Ekim 1946
- “Târih Köşelerinde ” 17 Ekim 1946
- Yıkılan Ev, 18 Ekim 1946
- Makineye Alışalım, 19 Ekim 1946
- Sivrisineğin Saltanatı, 20 Ekim 1946
- Profesör Ferit Kam, 21 Ekim 1946
- Devlet Kuvveti ve Eser, 22 Ekim 1946
- Millî Sesimiz, 23 Ekim 1946
- Bir “Sehl-i Mümtenî” , 24 Ekim 1946
- “Târih Köşelerinde ” İkinci Mahmud'un Meçhûl Bir Oğlu mu Vardı? , 24 Ekim 1946
- İki Piyenin Mânası, 25 Ekim 1946
- Sahte Şaheserler, 26 Ekim 1946
- Meçhûl Kardeşler Lâzım, 27 Ekim 1946
- İnsan Haklarının 4'üncü Tab'ı, 28 Ekim 1946
- Birbirini Doğuran Rakamlar, 29 Ekim 1946
- Bir Kişiyi Tenkit Edemeyiz, 30 Ekim 1946
- Bostan Dolabı Gibi İnsan Dolabı, 31 Ekim 1946

- Kadın Terlikleri, 1 Kasım 1946
- Mühürlenmiş Cumhuriyet, 2 Kasım 1946
- “Tarih Köşelerinde” Su Medeniyeti ve Su Edebiyatı, 2 Kasım 1946
- “Talât Bey” Niçin “Talât”tı?, 3 Kasım 1946
- Bir Adam Kazandık, 4 Kasım 1946
- Bir Yere Gitmeyerek, Yürüyenler, 8 Kasım 1946
- “Tarih Köşelerinde” Edebiyatımızda Mevkiler, 8 Kasım 1946
- Akropol’den Gelen Nâralar, 9 Kasım 1946
- İttifak Edilen İnsan, 10 Kasım 1946
- Kendi Kendime Sorduğum Şeyler, 11 Kasım 1946
- Beş Lira, 12 Kasım 1946
- Başka Sandalyede, Başka Adam, 13 Kasım 1946
- Ticaret Kanunları, 14 Kasım 1946
- “Tarih Köşelerinde” 112 Sayfada 32 Yıl, 14 Kasım 1946
- Eğlenceye Dâir, 15 Kasım 1946
- Eğlenmeye Dâir, 16 Kasım 1946
- Sarı Defter Nesli, 17 Kasım 1946
- Bu İskele Avusturya’nın mıydı?, 18 Kasım 1946
- Konuşmaya Dâir, 19 Kasım 1946
- “Karın Ağrısı”, 20 Kasım 1946
- Giyinmeye Dâir, 21 Kasım 1946
- “Tarih Köşelerinde” Bir Örnek Adam, 21 Kasım 1946
- Hangisi Haklı, 22 Kasım 1946
- Güç Bir Kitap, 23 Kasım 1946
- İki Asırlık Araba, 24 Kasım 1946
- Nezleye Dâir, 25 Kasım 1946
- Cemiyet Terbiyesi, 26 Kasım 1946
- “Âşîyan” ve “Edebiyat-ı Cedîde”, 27 Kasım 1946

- Çukurova'da Yağmur, 28 Kasım 1946
- “Târih Köşelerinde” Edebiyatta Parti Kavgası, 28 Kasım 1946
- Zenci Edebiyatı, 29 Kasım 1946
- Roosvelt'in Heykeli, 30 Kasım 1946

- Anadolu'da Marsilya, 1 Aralık 1946
- Selâma Dâir, 2 Aralık 1946
- İsimlerin Kaderi, 3 Aralık 1946
- Köylü ve Toprak, 4 Aralık 1946
- “Canlısı Daha Ucuz!”, 5 Aralık 1946
- “Târih Köşelerinde” Bir Edebiyat Kavgasında Abdülhak Hâmit, 5 Aralık 1946
- Veresiye Opera, 6 Aralık 1946
- Şemsettin Temizer, 7 Aralık 1946
- Muhârebe Ekmeği, 8 Aralık 1946
- Masa ve Loca, 9 Aralık 1946
- İngiltere'nin Güzel Talihi, 10 Aralık 1946
- Fennî Cellatlar, 11 Aralık 1946
- Kâtil mi, İntihar mı? 12 Aralık 1946
- “Târih Köşelerinde” Bir Düzeltmenin Manüskrileri, 12 Aralık 1946
- Devletlerin Gördükleri Rüya, 13 Aralık 1946
- Mâzîyi de Yazmalı, 14 Aralık 1946
- Elçisiz İspanya, 15 Aralık 1946
- Dehâ ve Akıl, 16 Aralık 1946
- Gök Nostaljisi, 17 Aralık 1946
- Yabancı Dostlar, 18 Aralık 1946
- Dilsiz Ârif, 19 Aralık 1946
- “Târih Köşelerinde” Şehamette Avrupa ve Biz, 19 Aralık 1946
- İki Muahede, İki Adam, 20 Aralık 1946

- Ne Çabuk Anladık!, 21 Aralık 1946
- İki Demokrat Vezir, 22 Aralık 1946
- Japonya ve Zelzele, 23 Aralık 1946
- Kanımızda Rakam Yok, 24 Aralık 1946
- “Sosyete” Tâbiri, 25 Aralık 1946
- Beğenmeyen Adam, 26 Aralık 1946
- “Edebiyat Köşelerinde” Bir Tecüme Hâdisesi, 26 Aralık 1946
- Stalin’in Devamı, 27 Aralık 1946
- Âkif’in Bir Farikası, 28 Aralık 1946
- Bir Nevi İyimser, 29 Aralık 1946
- Noel Baba, 30 Aralık 1946
- Kırbaç, 31 Aralık 1946

- Hâlâ O Mektup, 1 Ocak 1947
- Ölen Roçild, 2 Ocak 1947
- “Târih Köşelerinde” Şarkta Yanlış Yakalama Merakı, 2 Ocak 1947
- Bir Kütüphane Ziyareti, 3 Ocak 1947
- Edebiyatta Bir Zafer, 4 Ocak 1947
- Şeker Bayramı, 5 Ocak 1947
- Mağaza Vitrinleri, 6 Ocak 1947
- Bugünkü İnsanın Mâhiyeti, 7 Ocak 1947
- İnsan Kanı ve Karaborsa, 8 Ocak 1947
- Mütarekesiz Düşman, 9 Ocak 1947
- “Târih Köşelerinde” Avrupa Gören Üç Padişah, 9 Ocak 1947
- Kar ve Edebiyat, 10 Ocak 1947
- Oluvermek, 11 Ocak 1947
- Lüks İhtiyaçtır, Fakat... , 12 Ocak 1947
- Bir Kişi Olmak, 13 Ocak 1947

- Kaç Kùltür Lâzımmış! , 14 Ocak 1947
- Dindar Avrupa, 15 Ocak 1947
- Her Sabah, Her Gazetede... , 16 Ocak 1947
- “Târih Kùşelerinde ” ,İstibadda İki Kâtil Meselesi, 16 Ocak 1947
- Gençlik ve İdeal, 17 Ocak 1947
- Torba, Zarf, Klasör, 18 Ocak 1947
- Mesleğe Yardım, 19 Ocak 1947
- İhtiyarlık ve Coğrafya, 20 Ocak 1947
- Mùnih'teki Kitaplar, 21 Ocak 1947
- Bir Kùtüphane Mùnasebetiyle, 22 Ocak 1947
- Bekledięimiz Kùçük Kitap, 23 Ocak 1947
- “Târih Kùşelerinde ” Abdùlhamit Ebùzziya'ya Niçin ve Ne Vakit İnandı? , 23 Ocak 1947
- İki Yol, 24 Ocak 1947
- Bir Politika Cambazı, 25 Ocak 1947
- Kadınlığa Dâir, 26 Ocak 1947
- Avrupa'da Bir Netâmeli Konak, 27 Ocak 1947
- Kapı ev Coğrafya, 28 Ocak 1947
- Bir Terbiye Devri, 29 Ocak 1947
- Cemiyetin Sakat Tarafları, 30 Ocak 1947
- “Târih Kùşelerinde ” Ahmet Âsım Efendi ve Őemseddin Sâmi Bey,
- 30 Ocak 1947
- Kavas Devletler, 31 Ocak 1947

- Bùtçesiz Konak, 1 Şubat 1947
- Edebiyatta “ Şebeke ” , 2 Şubat 1947
- Açık Arttırmayla Bir Satış, 3 Şubat 1947
- İtalya'nın Yeni Dışbakanı, 4 Şubat 1947

- Millî Eğitimin Bir Kararı, 5 Şubat 1947
- Elçilik Mesleği, 6 Şubat 1947
- “Târih Köşelerinde” Külhanbeyi Sâmi, 6 Şubat 1947
- 12 Saat Oturanlar, 7 Şubat 1947
- Kendileri Olmayanlar, 8 Şubat 1947
- Gâip Aranıyor, 9 Şubat 1947
- Bir Devir ve Bir Kitap, 10 Şubat 1947
- Tembelliğin Felsefesi, 11 Şubat 1947
- Çok Erken, 12 Şubat 1947
- Beter Oldu, 13 Şubat 1947
- “Târih Köşelerinde” Bir Sadrazam Konağı, 13 Şubat 1947
- Seciye Kahramanlığı, 14 Şubat 1947
- Topraksız Köylü, 15 Şubat 1947
- İhtilâl Eşyası, 16 Şubat 1947
- Aptalın Tarifi, 17 Şubat 1947
- Balolara Dair, 18 Şubat 1947
- Mâlûm Olmaktan Korkmak, 19 Şubat 1947
- Şark Cömertliği, 20 Şubat 1947
- “Târih Köşelerinde” Bir Konağın Dedikodusu, 20 Şubat 1947
- Kassâb Felek, 21 Şubat 1947
- Târih bilmenin Fenalığı, 22 Şubat 1947
- Metafiziksiz Devlet, 23 Şubat 1947
- Katlanan Mahlûk, 24 Şubat 1947
- Temiz Adamdı!, 25 Şubat 1947
- Gözlerin Farkı, 26 Şubat 1947
- Tekirdağı’ndan Mektup Aldım!, 27 Şubat 1947
- “Târih Köşelerinde” İki İhtilâlin Târihi, 27 Şubat 1947
- Kısa Bir Hastalıktan Sonra, 28 Şubat 1947

- Büyük Kaybımız, 1 Mart 1947
- Enternasyonal Modacılık, 2 Mart 1947
- En Mûzib Eşya, 3 Mart 1947
- Çok Konuşuyoruz!, 4 Mart 1947
- Yıkılan Kışla, 5 Mart 1947
- Gençliğin Elleri Üstünde, 6 Mart 1947
- “Târih Köşelerinde ” Harbe Karışan Gümrük Emîni, 6 Mart 1947
- Musikimiz İçin Sualler, 7 Mart 1947
- İki Kubbenin Hayâli, 8 Mart 1947
- Korktuğum Kitaplar, 9 Mart 1947
- Avrupa Emniyetinin Can Damarı, 10 Mart 1947
- Ne Kadar Sabırlıymışız!, 11 Mart 1947
- Devlet Terekeleri, 12 Mart 1947
- Bedava Fenalık, 13 Mart 1947
- “Târih Köşelerinde ” Şifâhen Meşhûr Halk Adamları, 13 Mart 1947
- Yalnız Onun mu Haberi Yok? 14 Mart 1947
- Kendimize Hürmet Etmek, 15 Mart 1947
- Sahici Kıymet, 16 Mart 1947
- Bir Çek, ve Bir Heykel, 17 Mart 1947
- Âriyet İsimler, 18 Mart 1947
- Yaşayan İnkılâp, 19 Mart 1947
- Cömert Kan, 20 Mart 1947
- “Târih Köşelerinde ” Edebiyat İnkılâpçısı, 20 Mart 1947
- Ne Olur, Kürsülerimiz Olsa, 21 Mart 1947
- Yaşlıların Oyuncakları, 22 Mart 1947
- İçi Olmayan Adam, 23 Mart 1947
- Geç Kalmış Öfkeler, 24 Mart 1947
- Reçete Gibi Söz, 25 Mart 1947
- Beyaz Ev, 26 Mart 1947
- Ciano'nun Kitabı ve Biz, 27 Mart 1947

- “Târih Köşelerinde ” Edebiyatımız Bir Kitap Kazandı, 27 Mart 1947
- Tiyatrosuz Aktörler, 28 Mart 1947
- Takdîrde Ölçü, 29 Mart 1947
- Peker ve Mefhûmlar, 30 Mart 1947
- Beyoğlu Avrupa’sı, 31 Mart 1947

- Merhamet Teşkilâtı, 1 Nisan 1947
- Kat Mülkiyeti, 2 Nisan 1947
- Yanlış Yazılan Târih, 3 Nisan 1947
- “Târih Köşelerinde ” Amasya’da Bir Prusyalı, 3 Nisan 1947
- Millî Olmayan Balık, 4 Nisan 1947
- Ayna Merakı, 5 Nisan 1947
- Sel ve Kum, 6 Nisan 1947
- Eser Vermenin Saadeti, 7 Nisan 1947
- Hasköy’de Nedim Müzesi, 8 Nisan 1947
- Züppeliğin Çeşitleri, 9 Nisan 1947
- Hayretle Okuduğum Dergi, 10 Nisan 1947
- “Târih Köşelerinde ” Midhat Efendi Zindanda, 10 Nisan 1947
- Güç Bir Cadde, 11 Nisan 1947
- Başımızın Göğe Değmesi, 12 Nisan 1947
- Mutlak İyi Yoktur, 13 Nisan 1947
- Tanrıöver’in Konferansı, 14 Nisan 1947
- Esrarsız Asır, 15 Nisan 1947
- Horasancı Bugün Olsa Ne Derdi? 16 Nisan 1947
- Bir Zamanki Hükûmet Mefhûmu, 17 Nisan 1947
- “Târih Köşelerinde ” Asker Edipler, 17 Nisan 1947
- Oturmaya Dâir, 18 Nisan 1947
- Irk Ayrılığı ve Kültür Birliği, 19 Nisan 1947
- Resmî Deliler, 20 Nisan 1947
- Güzel Bir Masa, 21 Nisan 1947

- Kùltür Cakası, 22 Nisan 1947
- Bir Hitâbenin Tonu, 23 Nisan 1947
- Kanun Varsa, Hâkim de Var, 24 Nisan 1947
- “Târih Kôşelerinde ” Yedi Ay Geciken Evlenme, 24 Nisan 1947
- Lippman’ın Tereddüdü, 25 Nisan 1947
- Kaybettiğimiz İlim Adamı, 26 Nisan 1947
- Geçmiş Zaman Olur ki... 27 Nisan 1947
- Sahilsiz Boğaziçi, 28 Nisan 1947
- Kadın Çantaları, 29 Nisan 1947
- Kira, 30 Nisan 1947

- Bakmak, Görmek, 1 Mayıs 1947
- “Târih Kôşelerinde ” Tanımadığımız Bir Şair, 1 Mayıs 1947
- İstanbul Limanında Amerika, 2 Mayıs 1947
- Şark Odası, 3 Mayıs 1947
- Sam Amuca, 4 Mayıs 1947
- Bir Şairin Bir Nâsiri, 5 Mayıs 1947
- Sinsi Cemekânlar, 6 Mayıs 1947
- Xenophobia, 7 Mayıs 1947
- Teşekkür Etmeye Muhtacız, 8 Mayıs 1947
- “Târih Kôşelerinde ” Bir İftiranın Güzel İstırabı, 8 Mayıs 1947
- Kendi Kendine Yetmek, 9 Mayıs 1947
- Kadın Gözlükleri, 10 Mayıs 1947
- Sanatta İki Uç, 11 Mayıs 1947
- İsmi Sıfat Olanlar, 12 Mayıs 1947
- Gururun Kalorisi, 13 Mayıs 1947
- Mutbak Medeniyeti, 14 Mayıs 1947
- Toprak ve Vatan, 15 Mayıs 1947
- “Târih Kôşelerinde ” İki Şehzâde ve İki Hekim, 15 Mayıs 1947
- Dil Meselesi, 16 Mayıs 1947

- Hayâl Bu Ya! 17 Mayıs 1947
- Ekmek ve Nutuk, 18 Mayıs 1947
- Bir Harfin Güzelliği, 19 Mayıs 1947
- Silinen Sınıf, 20 Mayıs 1947
- Yeni Evlerimiz, 21 Mayıs 1947
- Araba ve İnkılâp, 22 Mayıs 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Mekteb-i Harbiye'nin Üstâd-ı Ekrem'i , 22 Mayıs 1947
- Bir Konuşma Münasebetiyle, 23 Mayıs 1947
- Cinâyet “ Orgie ”si, 24 Mayıs 1947
- Silahsız Şehir, 25 Mayıs 1947
- Harp Dosyaları, 26 Mayıs 1947
- Kazandığımız Adam, 27 Mayıs 1947
- Kallaş Aylar, 28 Mayıs 1947
- İdamsız Rusya, 29 Mayıs 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Namık Kemal ve Abdülhak Hâmit, 29 Mayıs 1947
- Rüyada Bir Mülâkat, 30 Mayıs 1947
- “ Hürriyet ”in Târifi, 31 Mayıs 1947

- “ Merhûm Müstakîm İdi ” 1 Haziran 1947
- Diktatör Kelimeler, 2 Haziran 1947
- Fikir ve Menfaât, 3 Haziran 1947
- Güzel İki Tasavvur, 4 Haziran 1947
- Resmî Kitâbet Olmayan Nutuk, 5 Haziran 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Fikret'in Basılmamış Bir Kasîdesi, 5 Haziran 1947
- Kerbelâ ve Üniversite, 6 Haziran 1947
- Bulmak Güçtür, 7 Haziran 1947
- “ Siesta , ve Milletler ” , 8 Haziran 1947
- Ebubekir Hâzım Tepeyran, 9 Haziran 1947
- Rüşvet ve Hediye, 10 Haziran 1947

- “ İki Defa Kemalist Olduk ”, 11 Haziran 1947
- Devrinin Farkında Olmak, 12 Haziran 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Unutmadığım Şeyler, 12 Haziran 1947
- Bir Toplantı Vesilesiyle, 13 Haziran 1947
- Güzel Dikkât, 14 Haziran 1947
- “ Çirkinliğim Kuvvetimdir ” 15 Haziran 1947
- Göz Akrabalığı, 16 Haziran 1947
- Duvarlardaki İhtarlar, 17 Haziran 1947
- Bir Tayin Münasebetiyle, 18 Haziran 1947
- Eser Değil Fedakârlık, 19 Haziran 1947
- “ Târih Köşelerinde ” İki Yabancınn Gözüyle Osmanlı İmparatorluğu, 19 Haziran 1947
- Nasıl Katlanmışız, 20 Haziran 1947
- Politika İftirâları, 21 Haziran 1947
- Kültür Ubûdiyeti, 22 Haziran 1947
- Edebiyat Her Yere Girmemeli, 23 Haziran 1947
- Dil ve Sanat, 24 Haziran 1947
- İstanbul’da Fena Oturuyoruz, 25 Haziran 1947
- İçi Dışından Temizdi, 26 Haziran 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Rambert’in Gözüyle Abdülhamit Devri, 26 Haziran 1947
- Mahracanın Filleri, 27 Haziran 1947
- Üç Meydan, 28 Haziran 1947
- Toplanan Silahlar, 29 Haziran 1947
- Hanım Efendi, 30 Haziran 1947

- En Rahatsız Yer Neresidir? 1 Temmuz 1947
- Guillodot ve Boulanger, 2 Temmuz 1947
- Sormayınız! , 3 Temmuz 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Abdülhak Hâmîr Delirmiş miydi? 3 Temmuz 1947
- Sivas’daki Oda, 4 Temmuz 1947

- Nerede Kaldı, 5 Temmuz 1947
- Yaşamak Beklemektir, 6 Temmuz 1947
- Yanlış Bir Hicran, 7 Temmuz 1947
- Yerli Kâşif, 8 Temmuz 1947
- Bir Tek Adam Ne Yapar? 9 Temmuz 1947
- İki Hazîn İnkıraz, 10 Temmuz 1947
- “Tarih Köşelerinde ” İki Siyasî Düşmanın Barışması, 10 Temmuz 1947
- Sömürge Edebiyatı, 11 Temmuz 1947
- Menfî Adam olmak Merakı, 12 Temmuz 1947
- Pis Paranın Murdar Gururu, 13 Temmuz 1947
- Marmara Kulübü, 14 Temmuz 1947
- Eski Düğünler ve Yeni Balolar, 15 Temmuz 1947
- Avrupa’ya Bakan Kafesli Pencere, 16 Temmuz 1947
- Medeni İnsanlar Çoğalıyor, 17 Temmuz 1947
- “ Târih Köşelerinde ” 5’nci Murad’ın Kılıç Alayını Görmek İçin Yapılan Kerevetlerden, Abdülhamit’in Kılıç Alayı Görüldü, 17 Temmuz 1947
- “ Ceyhan ”la “Seyhan ” Dertleşiyor, 18 Temmuz 1947
- Ada İskelesi Vapur İle Dertleşiyor, 19 Temmuz 1947
- Kâğıtla Yazı Makinesi Dertleşiyor, 20 Temmuz 1947
- Avrupa Sulh Perisiyle Dertleşiyor, 21 Temmuz 1947
- Allah’ın İnâyeti, 22 Temmuz 1947
- Klasik Aşk İle Naylon Aşk Dertleşiyor, 23 Temmuz 1947
- Zulüm Görmenin Kudreti, 24 Temmuz 1947
- “Târih Köşelerinde ” Midilli’de Kulaksızzâdelerin Evi, 24 Temmuz 1947
- Küstah Olmak İhtiyâcı, 25 Temmuz 1947
- İşlediğimiz İki Hata, 26 Temmuz 1947
- Meşâle mi, Kundak mı? 27 Temmuz 1947
- İmzasız Mektup Sahibine, 28 Temmuz 1947
- Yıkılan Mektep, 29 Temmuz 1947
- Düşünenler, 30 Temmuz 1947
- Coğrafyanın Çekmecesi Değil, 31 Temmuz 1947

- “Târih Köşelerinde” Della Suda’lar ve Çitli Suyu, 31 Temmuz 1947
- Atomdan Kuvvetli Bir Kelime, 1 Ağustos 1947
- Açık hava Tiyatrosu Münasebetiyle, 2 Ağustos 1947
- Bomba ve Büyük Para, 3 Ağustos 1947
- Kabul Ettirmenin Tarzı, 4 Ağustos 1947
- Yeni Bir Bayrak, 5 Ağustos 1947
- Türkiye ve Türkiye Musevileri, 6 Ağustos 1947
- Eski Bir Ramazan, 7 Ağustos 1947
- “Târih Köşelerinde” İlaç Hırsızlığı ve Niko Bey’in Kahramanlığı, 7 Ağustos 1947
- Saygıda Mübalağa, 8 Ağustos 1947
- Hindistan Yirmi Birinci Asırda, 9 Ağustos 1947
- Târihimizde Beş Korku, 10 Ağustos 1947
- Profilden Bakmayalım, 11 Ağustos 1947
- Ev ve Sokak, 12 Ağustos 1947
- Hususî Izdıraplardan Renkler, 13 Ağustos 1947
- Ateş Sütûn, 14 Ağustos 1947
- “Târih Köşelerinde” Eski Bir Ramazan Tasviri, 14 Ağustos 1947
- Meş’um Damadlıklar, 15 Ağustos 1947
- Resto, Bu Nedir?, 16 Ağustos 1947
- Müsteşrikler, Müstegribler, 17 Ağustos 1947
- Amerika Yunanistan’a Uzak Değil, 18 Ağustos 1947
- Ekrem Uşaklıgil, 19 Ağustos 1947
- “Târih Köşelerinde” Eski Ramazanlarda Vâizler, Hâfızlar ve Eğlence Yerleri, 21 Ağustos 1947
- Târihçilerle Konuşmayın, 22 Ağustos 1947
- Bir Canavar Örneği, 23 Ağustos 1947
- Sesini Kaybeden Cemiyet, 24 Ağustos 1947
- 500 Metrede 10 Milyoner, 25 Ağustos 1947

- Sivil Silah Depoları, 26 Ağustos 1947
- Heyette Noksan Var, 27 Ağustos 1947
- Olgun Bir Kadın Örneği, 28 Ağustos 1947
- “Tarih Köşelerinde” Yeniçeri Kıyafetleri, 28 Ağustos 1947
- Bir Broşür Münasebetiyle, 29 Ağustos 1947
- Tartışma Usûlü, 30 Ağustos 1947
- Zenginler ve İaneler, 31 Ağustos 1947

- Cemiyetin İlk Hücresi, 1 Eylül 1947
- Dalgınlık Cilveleri, 2 Eylül 1947
- Atina Ve Villon, 3 Eylül 1947
- Meçhûl Mültecîler, 4 Eylül 1947
- “Tarih Köşelerinde” İmparatorluk Döneminde Dârülfünûn, 4 Eylül 1947
- Bir Yere Gelmeyen İki Yaka, 5 Eylül 1947
- Üç Halka, 6 Eylül 1947
- Bilanço Merakı, 7 Eylül 1947
- Zekâsız Şikayetler, 8 Eylül 1947
- Bir Nutuk Münasebetiyle, 9 Eylül 1947
- Adalet Dağıtanlara Yardım, 10 Eylül 1947
- Tatsız Adam, Şeker Adam, 11 Eylül 1947
- “Tarih Köşelerinde” Müsbet ve Menfî Tarafıyla Bir Prototip, 11 Eylül 1947
- Talihli Bir Bakanlık, 12 Eylül 1947
- Yalancı Müminler, 13 Eylül 1947
- Üç Diplomalı Bakan, 14 Eylül 1947
- İktidar Mevkiinde Eskimek, 15 Eylül 1947
- Mânidar Bir Yasak, 16 Eylül 1947
- Büyük Edebiyatlar, 17 Eylül 1947
- Güzel Susan Millet, 18 Eylül 1947
- “Tarih Köşelerinde” Çarıkof ve Erenthal, 18 Eylül 1947
- Tezgahla Masa Konuşuyor, 19 Eylül 1947

- Vur Abalıya! , 20 Eylül 1947
- Adalette Merhamet Mefhûmu, 21 Eylül 1947
- Politikanın Bakkaliyesi, 22 Eylül 1947
- Bir Gence Cevap, 23 Eylül 1947
- Mahkemeye Müdahale, 24 Eylül 1947
- Et Yiyenler, Ot Yiyenler, 25 Eylül 1947
- “Târih Köşelerinde ” İki Şark Şairi ve Bir Tartışmanın Hikâyesi, 25 Eylül 1947
- Yabancı Düşmanlığı, 26 Eylül 1947
- Hamdi Dikmen, 27 Eylül 1947
- Köpekler ve Kediler, 28 Eylül 1947
- Sivil Almanya, 29 Eylül 1947
- Rejim Ve Başyazarları, 30 Eylül 1947

- Kılıcın Selamladığı Kabir, 1 Ekim 1947
- Göç Arabalarında Sîmâlar, 2 Ekim 1947
- “Târih Köşelerinde ” Politikada Vesileler ve Sebepler, 2 Ekim 1947
- Affedilmeyen Eşya, 3 Ekim 1947
- Terbiyenin Can Çekiştiği Yerler, 4 Ekim 1947
- Para ve Devlet Adamı, 5 Ekim 1947
- Yazı ve Devlet Adamları, 6 Ekim 1947
- Öfke ve Devlet Adamı, 7 Ekim 1947
- Kolera ve Yoğurt, 8 Ekim 1947
- Memleketimiz İçin Bir Kayıp, 9 Ekim 1947
- “Edebiyat Alanında ” Mânasız Olmadığı Halde Güzel, 9 Ekim 1947
- Hem Zengin, Hem Sevimli, 10 Ekim 1947
- Utanılacak Kaderler ve Kazalar, 11 Ekim 1947
- Belediye ve Halk, 12 Ekim 1947
- Zavallıların Türküsü (Şiir), 13 Ekim 1947
- “Reklam”mış!, 14 Ekim 1947
- Adaletin Hıfzıssıhhası, 15 Ekim 1947

- Görmedim (Şiir) , 16 Ekim 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Şinasi Efendi ve Reşit Paşa, 16 Ekim 1947
- Salâh Cimcoz’un Yüzü, 17 Ekim 1947
- Hazin Bir Senaryo, 18 Ekim 1947
- Ahçıbaşı (Şiir) , 19 Ekim 1947
- Okuyamadığımız İstanbul, 20 Ekim 1947
- Lâzımdır (Şiir) , 21 Ekim 1947
- Şehir Meclisine Açık Dilekçe, 22 Ekim 1947
- Güleriz (Şiir) , 23 Ekim 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Halkevinde İngiltere’nin Sesi, 23 Ekim 1947
- Rahmetli Nâzan Dânişmend, 24 Ekim 1947
- Mahrûmların Türküsü (Şiir) , 25 Ekim 1947
- Yoksa?... (Şiir) , 29 Ekim 1947
- Fena Çalışanlar, 30 Ekim 1947
- “ Nana ” ve “ Miloviç ” , 31 Ekim 1947

- Hep Kelimelerin Kabahati, 1 Kasım 1947
- Şer’iye Mahkemeleri, 2 Kasım 1947
- İstibdâdın Mantığı, 3 Kasım 1947
- Kendime Nasihat (Şiir) , 4 Kasım 1947
- Korkunç Kale, 5 Kasım 1947
- Paradır! (Şiir) , 6 Kasım 1947
- “ Târih Köşelerinde ” Bir Tiyatronun Devamı, 6 Kasım 1947
- Şekerli Kahve, Sade Kahve, 7 Kasım 1947
- Bir Telefona Cevap, 8 Kasım 1947
- Beyefendi (Şiir) , 9 Kasım 1947
- Hâlâ Bize Bakıyor, 10 Kasım 1947
- Romanya’nın Pasiyonaryası, 11 Kasım 1947

- Yazılamayan Yazılar, 12 Kasım 1947
- Kalabalıkta ve Tenhada, 13 Kasım 1947
- “Târih Köşelerinde” Mâzînin Üç Yazılışı, 13 Kasım 1947
- “O Merdivenden Çıkmam”, 14 Kasım 1947
- Lâzım! (Şiir), 15 Kasım 1947
- Mukaddes Korku, 16 Kasım 1947
- Süs Yarışı ve Kadın, 17 Kasım 1947
- İngiltere’deki Kânûn, 18 Kasım 1947
- Müthiş Alkış!, 19 Kasım 1947
- Sizden Sonra, 20 Kasım 1947
- “Târih Köşelerinde” Takvimin Fena Târihleri, 20 Kasım 1947
- Vazife Taassubu, 21 Kasım 1947
- Pek Çok Güzel Bir Karar, 22 Kasım 1947
- Bir Törenin En Güzel Tarafı, 23 Kasım 1947
- Hep Bir Kişi!, 24 Kasım 1947
- Çerçevesiz Tablolar, 25 Kasım 1947
- Acı Bir Kaybımız, 26 Kasım 1947
- İnsan mı, Dükkân mı?, 27 Kasım 1947
- “Târih Köşelerinde” Osmanlı İmparatorluğu ve Birinci Abbas, 27 Kasım 1947
- Şkâvetin, Şakâvetle İzâlesi, 28 Kasım 1947
- “Kaç Mecit Bozarsın?”, 29 Kasım 1947
- İçkinin Ölçüsü, 30 Kasım 1947

- İş Şarkıya Kaldıysa, 1 Aralık 1947
- Kaldırıma Düşen Kitap, 2 Aralık 1947
- Zanâata Yenilen Sanat, 3 Aralık 1947
- Virgülsüz, Noktasız Eserler, 4 Aralık 1947
- “Târih Köşelerinde” Şair İbrahim Cudî Efendi, 4 Aralık 1947
- Otomobil İrtifai, 5 Aralık 1947
- Bir Yıldönümü, 6 Aralık 1947

- Çiçek Başka Nereye Dikilir, 7 Aralık 1947
- Bir Kitabenin Hikâyesi, 8 Aralık 1947
- Korkunç Bir Mürettip Yanlışı, 9 Aralık 1947
- Düşenden Vebâlı Gibi Kaçarız, 10 Aralık 1947
- Çoğalanlar, 11 Aralık 1947
- “Târih Köşelerinde” Şair Şeyhislâmlar, 11 Aralık 1947
- Benim Kâmusum, 12 Aralık 1947
- Görülmeyerek Var Olmak, 13 Aralık 1947
- Hakikî Fetihler, 14 Aralık 1947
- Eve Giren Cenaze, 15 Aralık 1947
- Kânûnların En Nazlısı, 16 Aralık 1947
- Böyle Gecenin... , 17 Aralık 1947
- Bir Resimden İçime Çöken Hüzün, 18 Aralık 1947
- “Târih Köşelerinde” Sultan Aziz ve Âli Paşa, 18 Aralık 1947
- Hey Gidi Nemçelu Hey! , 19 Aralık 1947
- Buda'nın Heykeli, 20 Aralık 1947
- Bir Dayak Vak'ası, 21 Aralık 1947
- Kavga Etmek İhtiyacı, 22 Aralık 1947
- Gümrük Cambazları, 23 Aralık 1947
- “İşte Benim Elmaslarım!” , 24 Aralık 1947
- İçki Düşmanları Kongresi, 25 Aralık 1947
- “Târih Köşelerinde” Sarıksız Olduğu İçin Kesilen Baş, 25 Aralık 1947
- Demirbaş Dört Düşmanımız, 26 Aralık 1947
- Teşhis, Tedavinin Yarısıdır, 27 Aralık 1947
- Rahmetli Francala, 28 Aralık 1947
- Halk, Avam, Zümre, 29 Aralık 1947
- Üç Taçlının Ölümü, 30 Aralık 1947
- Heyecan Duyduğum “Helecan” , 31 Aralık 1947

- 1948, 1 Ocak 1948

- “Târih Köşelerinde ” Gaziantep’in Kurtuluşu, 1 Ocak 1948
- Hayırlı Kurtizanlar Bile Fenadır, 2 Ocak 1948
- Tevazuun Bu Kadarı da Fazla, 3 Ocak 1948
- Yol Muadelesi, 4 Ocak 1948
- Yapım ve Bakım, 5 Ocak 1947
- Dünyanın Mihveri, 6 Ocak 1947
- Unutmayacağımız İnsanlar, 7 Ocak 1948
- Teşbih, Ama Sevimli, 8 Ocak 1948
- “Târih Köşelerinde ” Şair Şeyhislâmlar, 8 Ocak 1948
- Coğrafyasız Hükûmet, 9 Ocak 1948
- Fıkra Anlatanlar, 10 Ocak 1948
- Yabgın Hakkında, 11 Ocak 1948
- Acı ve Tatlı Farklar, 12 Ocak 1948
- İnkılâp Tecvitleri, 13 Ocak 1948
- Sualler, Cevaplar, 14 Ocak 1948
- Çok Yaşamının Mahzurları, 15 Ocak 1948
- “Târih Köşelerinde ” İstanbul Yangınları ve Şanîzâde Lâyihası, 15 Ocak 1948
- Houriou ve Şehbâz Efendi, 16 Ocak 1948
- Evvelâ Tencere, Sonra Pilav, 17 Ocak 1948
- Aile Kokan Sandıklar, 18 Ocak 1948
- Çimentonun Çıktığı Yer, 19 Ocak 1948
- İki Çeşme, 20 Ocak 1948
- Tarif Edilemeyen Şeyler, 21 Ocak 1948
- Eşya Hicranı, 22 Ocak 1948
- “Târih Köşelerinde ” Ebussuud Efendi, 22 Ocak 1948
- Birkaç Rakkam Lakırdı, 23 Ocak 1948
- Vatanda Gurbet, 24 Ocak 1948
- Makasla Kitap Yazılmaz, 25 Ocak 1948
- Nan-ı Azîz, 26 Ocak 1948
- İşâri Ahiyre Değîn, 27 Ocak 1948
- Kimler, Nelerden Korkar? 28 Ocak 1948

- Eski Ricâl Çocukları, 29 Ocak 1948
- “Târih Köşelerinde ” Fatih’in ve İkinci Mahmud’un Anneleri, 29 Ocak 1948
- Hem Nâil, Hem Lâyik Olmak, 30 Ocak 1948
- Tenkitsizlik Felakettir, 31 Ocak 1948
- Dünyayı Dolduran Bir Ölüm, 1 Şubat 1948
- Hükûmet Kapısında Kulluk, 2 Şubat 1948
- Aldığımız “ Kuyruk ” , 3 Şubat 1948
- Emelsizliğin Gururu, 4 Şubat 1948
- Devlet İşinde Şahsın Rolü, 5 Şubat 1948
- “Târih Köşelerinde ” Şekerpâre Hatunun Sürülmesi, 5 Şubat 1948
- Gaziantep Gecesi, 6 Şubat 1948
- Oda Musikîsi, 7 Şubat 1948
- Zulüm Alingan Olur, 8 Şubat 1948
- İrtifâlar Sükûtun Ölçüsüdür, 9 Şubat 1948
- Başkasının Fena Olmasına Muhtaç mıyız? , 10 Şubat 1948
- Yangın Duvarı, 11 Şubat 1948
- Beş Milyon Liralık Yalan, 12 Şubat 1948
- “Târih Köşelerinde ” Biten Bir Saltanat, 12 Şubat 1948
- Asrımızın Vafı Nedir? , 13 Şubat 1948
- Bazı İmtihanlar, 14 Şubat 1948
- Hudûdumuzu Geçen Şöhretler, 15 Şubat 1948
- Hazin Bir Karnaval, 16 Şubat 1948
- Fert Hürriyeti ve Polis, 17 Şubat 1948
- Eski İmlâ ve Eski Kültür (Şiir) , 18 Şubat 1948
- Dârâ Olsam! (Şiir) , 19 Şubat 1948
- “Târih Köşelerinde ” Mazlûmların Bedava Avukatı Bir Şair, 19 Şubat 1948
- Merhûm Tuhaf Adamdı! , 20 Şubat 1948
- Bir Yanlış Lakırdı, 21 Şubat 1948
- Kadın Ne Vakit Kadındır? 22 Şubat 1948

- Keşke Tanımasaydım, 23 Şubat 1948
- Kültür Kardeşliği, 24 Şubat 1948
- Bir Mûsibet = Bin Nasihat, 25 Şubat 1948
- Mukavva Mâmureler, 26 Şubat 1948
- “Târih Köşelerinde ” Kocaman Bir Devlet Adamı, 26 Şubat 1948
- Anlamak mı Güç, Anlatmak mı? 27 Şubat 1948
- Bir Cenazenin Hikâyesi, 28 Şubat 1948
- Bir Kongre, 29 Şubat 1948

- Mâbedden Kovulan Satıcılar, 1 Mart 1948
- Politikacı Dediğin Böyle Olur, 2 Mart 1948
- Doktor Mortman’ın Sakalı, 3 Mart 1948
- Petrol Humması, 4 Mart 1948
- “Târih Köşelerinde ” Şair Puşkin ve Çar Nikola, 4 Mart 1948
- Bilmemenin Rahatlığı, 5 Mart 1948
- Hakîkatin Tek Kusuru, 6 Mart 1948
- Mersin Ağır Ceza Reisi, 7 Mart 1948
- Kötü Olsam, İyi Olsam (Şiir) , 8 Mart 1948
- Tek Dilde Kaç Dil? , 9 Mart 1948
- Eskinin Glossaire’ini isteriz, 10 Mart 1948
- “Pactole ” Nehri, 11 Mart 1948
- “Târih Köşelerinde ” Tesadüfün Mesut Rolü, 11 Mart 1948
- Ecel-i Mev’ut, 12 Mart 1948
- Kara mı, Deniz mi? , 13 Mart 1948
- Talâk Şehri, 14 Mart 1948
- Göğü Kaybetmek Üzereyiz, 15 Mart 1948
- 121 Yıllık Tıbbiye, 16 Mart 1948
- Devlet Adamı ve Tenkit, 17 Mart 1948
- Wallace ve Harem Ağası, 18 Mart 1948
- “Târih Köşelerinde ” Edebiyatımızda Manzum Mektuplar, 18 Mart 1948

- Şeylerin İç Yüzü (Şiir) , 19 Mart 1948
- Harp Kurbanlarından, 20 Mart 1948
- “ Kiskanalar ” , 21 Mart 1948
- Gaziantepçilerden Bir Sual, 22 Mart 1948
- Pahalılık ve Şiir, 23 Mart 1948
- Bir Asrın İki Ucu, 24 Mart 1948
- Kırılan Ayna, 25 Mart 1948
- “ Tarih Köşelerinde ” İdam Edilen Şairler, 25 Mart 1948
- “ Eşrâtüssâ'a ” , 26 Mart 1948
- Bir Vasiyetin Hikâyesi, 27 Mart 1948
- Târihomani, 28 Mart 1948
- Bir Telefon, Bir Mektup, 29 Mart 1948
- Alman Kokuyor, 30 Mart 1948
- Beyaz Saray, 31 Mart 1948

- Asrımız Sâye-i Şahânedede ... , 1 Nisan 1948
- “ Tarih Köşelerinde ” İdamdan Kurtulan Şair, 1 Nisan 1948
- Benim Diksiyonerim, 2 Nisan 1948
- Dehâ Yerine Sistem, 3 Nisan 1948
- 18 Nisan, 4 Nisan 1948
- Halil Menteşe, 5 Nisan 1948
- Bir Muharrir Ne Zaman Sevinir? , 6 Nisan 1948
- Âdemîsi, 7 Nisan 1948
- Tek Müşterili Bir Satış, 8 Nisan 1948
- “ Tarih Köşelerinde ” , “ Opere ”den “ Opera ”ya, 8 Nisan 1948
- Devlet Gibi Adamlar, 9 Nisan 1948
- Mâbetler ve Müminler, 10 Nisan 1948
- Lâyıklık Nedir? , 11 Nisan 1948
- Ceza Evleri, 12 Nisan 1948
- 13 Nisan'ı Unutamayız, 13 Nisan 1948

- “ Osmanlı Cumhuriyeti ! ”
- Eksik Âbide, 15 Nisan 1948
- “Târih Köşelerinde ” Şair Padişahlar, 15 Nisan 1948
- Hangisi Akıllı, 16 Nisan 1948
- İptidâi Dalkavukluk, 17 Nisan 1948
- Benim Diksiyonerim, 18 Nisan 1948
- İlmihâl Kitapları, 19 Nisan 1948
- Bir Kulübün Açılması Münasebetiyle, 20 Nisan 1948
- Kusuru Affın Çaresi, 21 Nisan 1948
- Merhûmu Nasıl Bilirsiniz? , 22 Nisan 1948
- “Târih Köşelerinde ” Birinci Dünya Harbinde Ağlayan Alman Elçisi, 22 Nisan 1948
- Muâsır Bir Din Kitabı, 23 Nisan 1948
- En Pahalı Şey, 24 Nisan 1948
- Ölüler Diriliyor, 25 Nisan 1948
- Bir Kitap Karşısında, 26 Nisan 1948
- Beyoğlu’nda Şeyh Galip, 27 Nisan 1948
- Bunun da mı ismi ilkbahar? , 28 Nisan 1948
- Türkiye’nin En Büyük Kapısı, 29 Nisan 1948
- “Târih Köşelerinde ” , Padişahlar ve Şairler, 29 Nisan 1948
- Bir “ Diptyque ” , 30 Nisan 1948

- Yıkılan Medeniyet, 1 Mayıs 1948
- Altın Stoku, 2 Mayıs 1948
- Stalin, Rusya’dan Daha Çok, 3 Mayıs 1948
- Edebiyat Vefat mı Etti? , 4 Mayıs 1948
- Bir Vasiyetnâme, 5 Mayıs 1948
- İnsanların ve Hayvanları Kaderi, 6 Mayıs 1948
- “Târih Köşelerinde ” Osmanlı İmparatorluğunda Sarık, 6 Mayıs 1948
- Hıdırelles! (Şiir) , 7 Mayıs 1948
- Yalnızlıktan Kurtulan Türkiye, 8 Mayıs 1948
- İtalya’nın En Akıllı Adamı, 9 Mayıs 1948
- Ercüment Ekrem ve İki Kalem, 10 Mayıs 1948

- Ölmemişler Meğer! , 11 Mayıs 1948
- Abdülhamit ve Rusya, 12 Mayıs 1948
- Sâdi'nin Âbidesi, 13 Mayıs 1948
- “Târih Köşelerinde ” Şiirde Erkek Ses ve Kadı Fazıl, 13 Mayıs 1948
- Aruz da Ölmemiş Meğer! , 14 Mayıs 1948
- Konfor Merakı, 15 Mayıs 1948
- Sâdi ve Yücel, 16 Mayıs 1948
- Yok! (Şiir) , 17 Mayıs 1948
- Yahudi Devleti ve Herzl, 18 Mayıs 1948
- 19 Mayıs (Şiir) , 19 Mayıs 1948
- Bu Herzl de Kim? , 20 Mayıs 1948
- “Târih Köşelerinde ” Osmanlı İmparatorluğunda Çöküntü Sebepleri, 20 Mayıs 1948
- Benim Diksiyonerim, 21 Mayıs 1948
- “Açlar Arasında Ben Tok Olmam! ” , 22 Mayıs 1948
- Din Memurları Yetiştirmek, 23 Mayıs 1948
- Gül Sergisi, 24 Mayıs 1948
- Bellidir! (Şiir) , 25 Mayıs 1948
- Rüyaların Bile Mantığı Vardır, 26 Mayıs 1948
- Bir Felaketin Rakamı, 27 Mayıs 1948
- “Târih Köşelerinde ” İnkılâp Tarihimiz ve İttihat ve Terakki, 27 Mayıs 1948
- Benim Diksiyonerim, 28 Mayıs 1948
- FâtiH ve Hoca Sadettin, 29 Mayıs 1948
- Bakkallar Saltanatı, 30 Mayıs 1948
- Köylü Ne Miktar Efendimizdir? , 31 Mayıs 1948

- Mânen Açılan Türbeler, 1 Haziran 1948
- Kadın Şairlerimiz Niçin Yok? , 2 Haziran 1948
- Kumral Saç ve Bıyıklı Ahmet Rıza, 3 Haziran 1948
- “Târih Köşelerinde ” Büyük Şeyhülislamın Küçük Sadrazamı, 3 Haziran 1948
- Böyle Bir Târih İsteriz, 4 Haziran 1948
- Aruzun Muzibliği, 5 Haziran 1948

- Adliyenin Büyük Kaybı, 6 Haziran 1948
- Yumurtanın Kudreti, 7 Haziran 1948
- Hakiki Hürriyet Nerede?, 8 Haziran 1948
- Mahallelerin Hüviyetleri Kayboldu, 9 Haziran 1948
- Eski Bir Kağıt, 10 Haziran 1948
- “ Târih Köşelerinde ” Kağıthane ve Kağıthane’de Boğulan Dilsiz, 10 Haziran 1948
- Kaderlerin En Güzeli, 11 Haziran 1948
- Vaitler Dolu Bir İsim, 12 Haziran 1948
- Benim Diksiyonerim, 13 Haziran 1948
- Bir Hindi Hikâyesi, 14 Haziran 1948
- Hep Hücum Ediyoruz! , 15 Haziran 1948
- Yokdur Bugün! (Şiir) , 16 Haziran 1948
- Edebiyat Bir Tane Değil ki, 17 Haziran 1948
- “ Târih Köşelerinde ” François Copee’nin 40ıncı Ölüm Yılı, 17 Haziran 1948
- Mücadele Mizacı, 18 Haziran 1948
- Kadın Terzileri ve Erkekler, 19 Haziran 1948
- Zâtülhareke Bir Kitap, 20 Haziran 1948
- Sanat ve Kapitalizm, 21 Haziran 1948
- Kadın ve Cemiyet, 22 Haziran 1948
- Türkçe’nin Serzenişi, 23 Haziran 1948
- 21/22 ‘de Kalkan Tâbir, 24 Haziran 1948
- “ Târih Köşelerinde ” Toprak Şairi Fuzulî, 24 Haziran 1948
- Beğenmek ve Beğenmemek, 25 Haziran 1948
- Zaferler ve Sanat Eserleri, 26 Haziran 1948
- Vaka Kuvvetinde Bir Söz, 27 Haziran 1948
- Uç Yâ Kulum! , 28 Haziran 1948
- Uzunluk Modası, 29 Haziran 1948
- Yedi Sağırlar Hikayesi, 30 Haziran 1948

- Büyük bir Temel Atıldı, 1 Temmuz 1948
- “ Târih Köşelerinde ” Helva Sohbetleri ve Mahalle Kahveleri, 1 Temmuz 1948
- Konaklar ve Müzeler, 2 Temmuz 1948

- Demokrat Kelimesinin Hâli, 3 Temmuz 1948
- Fare ve Kedi Meselesi, 4 Temmuz 1948
- Avrupa'ya Gidelim mi? , 5 Temmuz 1948
- Bunlar, Onlar mıdır? , 6 Temmuz 1948
- Papuç ve Ayak, 7 Temmuz 1948
- Haşmetlû Tesadüf, 8 Temmuz 1948
- “Târih Köşelerinde ” Eski Kahvehanelerde Ne Konuşurlardı? , 8 Temmuz 1948
- Prens Sabahattin'in Ölümü Vesilesiyle, 9 Temmuz 1948
- Politika Her Yere Girmemeli, 10 Temmuz 1948
- Tarımda Makineleşmek, 11 Temmuz 1948
- Zebunküş İlim, 12 Temmuz 1948
- 5 Tane Gurur, 13 Temmuz 1948
- Allah Kurtarsın! , 14 Temmuz 1948
- İştiklerimize Nasıl İnanalım? , 15 Temmuz 1948
- Gecekondu Şairleri, 16 Temmuz 1948
- Memur ve Esvap, 17 Temmuz 1948
- Hazin Fark, 18 Temmuz 1948
- “Yehuda'nın Sesi ” , 19 Temmuz 1948
- Kanûn ve Şahıs, 20 Temmuz 1948
- Harp Daüssılası, 21 Temmuz 1948
- 22 Sayfalık Büyük Kitap, 22 Temmuz 1948
- “Târih Köşelerinde ” Pamuk Şeyh Denen Şair, 22 Temmuz 1948
- Kapkara Gün Dostumuzun Yıldönümü, 23 Temmuz 1948
- Kulak Hürriyeti, 24 Temmuz 1948
- Tek Hak, Tek Hukuk, 25 Temmuz 1948
- Sevindiğim Bir Mülakat, 26 Temmuz 1948
- İki Göz Lazımdır, 27 Temmuz 1948
- Kaç Türlü Tenkit Var? , 28 Temmuz 1948
- Cehaletin Tenkidi, 29 Temmuz 1948
- “Târih Köşelerinde ” Karlofça'yı İmzalayan Samur Kürk! , 29 Temmuz 1948
- Olimpiyad Meşalesi Önünde (Şiir) , 30 Temmuz 1948
- Molotof Ortada Yok (Şiir) , 31 Temmuz 1948

- Ada Vapurunda Oyun, 1 Ağustos 1948
- Mithat Paşa'ya Heykeller, 2 Ağustos 1948
- Yokluk Duygusu (Şiir), 3 Ağustos 1948
- Bir Kıt'a (Şiir), 4 Ağustos 1948
- Muzaffer Türk Gençliğine (Şiir), 5 Ağustos 1948
- “ Târih Köşelerinde ” 19uncu Asırda İngiltere'ye Kaç Türlü Bakıyorduk?, 5 Ağustos 1948
- Utansın (Şiir), 6 Ağustos 1948
- Devletlerimiz ve Elçilerimiz, 7 Ağustos 1948
- Anıt-Kabir, 8 Ağustos 1948
- Hükûmetlere Gülen Tebaa Lazım!, 9 Ağustos 1948
- Limanlarımız, 10 Ağustos 1948
- Memleketimizin Misafir İhtiyacı, 11 Ağustos 1948
- Entârinin Arifesinde, 12 Ağustos 1948
- “ Târih Köşelerinde ” 19uncu Asırda Fransa'ya Kaç Türlü Bakıyorduk?, 12 Ağustos 1948
- Mecburî Tebessüm, 13 Ağustos 1948
- Tuhafıma Giden Ölçü, 14 Ağustos 1948
- Eski Kabahatlerden Yeni Dersler, 15 Ağustos 1948
- Sağlam Bir Hükûmet Örneği, 16 Ağustos 1948
- Bir Kanun Tasarısı Karşısında, 17 Ağustos 1948
- Vesile ve Sebep, 18 Ağustos 1948
- Fena Vecizeler, 19 Ağustos 1948
- “ Târih Köşelerinde ” 19uncu Asırda Avusturya'ya Kaç Türlü Bakıyorduk?, 19 Ağustos 1948
- Bir Vapur Karşısında, 20 Ağustos 1948
- Dünya Şampiyonlarımıza (Şiir), 21 Ağustos 1948
- Fâik Âli ve Râbia Hatun, 22 Ağustos 1948
- Eğilme! (Şiir), 23 Ağustos 1948
- “ Niçin? ”ler, 24 Ağustos 1948
- Gözle Anlamak, 25 Ağustos 1948
- Susan Adam, 26 Ağustos 1948

- “ Târih Köşelerinde ” 19uncu Asırda Rusya’ya Kaç Türü Bakıyorduk? , 26 Ağustos 1948
- Güç Doğan Çocuk, 27 Ağustos 1948
- Avamsız Memleket, 28 Ağustos 1948
- Orman Davamız, 29 Ağustos 1948
- Mûsikimizin İki Kolleksiyonu, 30 Ağustos 1948
- Boğaziçi misin Sen!?, 31 Ağustos 1948

- Başka Nedir, Ne? (Şiir) , 1 Eylül 1948
- İki Râbia Hatun, 2 Eylül 1948
- “ Târih Köşelerinde ” 19uncu Asırda Amerika’ya Kaç Türü Bakıyorduk? , 2 Eylül 1948
- Bazı Mefhumlar, 3 Eylül 1948
- Hasbaya Yakışıyor! , 4 Eylül 1948
- Hapishanede Ölen Adam, 5 Eylül 1948
- Sistemli Tahsilin Kuvveti, 6 Eylül 1948
- Mevkiinin Altında ve Üstünde Olanlar, 7 Eylül 1948
- İhtiyarlıkta Azalan ve Çoğalan, 8 Eylül 1948
- Bazaltik Mağaralar, 9 Eylül 1948
- “ Târih Köşelerinde ” 19uncu Asırda İtalya’ya Kaç Türü Bakıyorduk? , 9 Eylül 1948
- Tam Yazılmayan Büyük Adam, 10 Eylül 1948
- Şeyler, Şahıslar, Mısrarlar, 11 Eylül 1948
- Hâkimiyetiniz mi?! , 12 Eylül 1948
- Tuhaf Bir Devir, Tuhaf Bir Saray, 13 Eylül 1948
- Edebiyat Hareketleri, 14 Eylül 1948
- Yerden Tavana Kadar, 15 Eylül 1948
- “ Cak ” Yoktur, “ Dı ” Vardır, 16 Eylül 1948
- “ Târih Köşelerinde ” 19uncu Asırda İslam Dünyasına Kaç Türü Bakıyorduk? , 19 Eylül 1948
- Bakkal Kurnazlığı, 17 Eylül 1948

- Sultan Hamit ve Hamdi Bey, 18 Eylül 1948
- Niçin Beğendiniz?, 19 Eylül 1948
- Cennetin Duvarında Yarıklar, 20 Eylül 1948
- Yine Yaparız Paşam!, 21 Eylül 1948
- Tüccar Muharrir, 22 Eylül 1948
- Kadının Girmediği Şey, 23 Eylül 1948
- “Târih Köşelerinde” 19uncu Asırda Mısır’a Kaç Türlü Bakıyorduk?, 23 Eylül 1948
- Marsilya’da Türkiye, 24 Eylül 1948
- Nasıl Oturuyoruz?, 25 Eylül 1948
- 16 Yıllık Bayram, 26 Eylül 1948
- Dolan Bir Boşluk, 27 Eylül 1948
- Eğer Hâhî Selâmet, 28 Eylül 1948
- Lüks Eşya Vergisi, 29 Eylül 1948
- Zaferi Sayıklamak, 30 Eylül 1948
- “Târih Köşelerinde” 19uncu Asırda Siyasi Bir Takdir ve Tenkit Örneği, 30 Eylül 1948

- Sistemin Vatanı Almanya, 1 Ekim 1948
- Devlet İdaresi ve Teşbih, 2 Ekim 1948
- Fransa Diktatörlüğe Gebe, 3 Ekim 1948
- Bir Anahtar, Üç Bayrak, 4 Ekim 1948
- An’anelerin Ölümü, 5 Ekim 1948
- Basılmayan Bir Kitap, 6 Ekim 1948
- Kıskanmak Lazım Gelse, 7 Ekim 1948
- “Târih Köşelerinde” Devlet Borçlarının Acı Hikayesi, 7 Ekim 1948
- Kanaâtinden Korkmamak ve Kanaatlere Kızmamak, 8 Ekim 1948
- Şehirlerin Kitapları, 9 Ekim 1948

- İngiltere Devleti Niçin Güzeldir?, 10 Ekim 1948
- Adı Çıkmak, 11 Ekim 1948
- Spiritizma Düşünleri, 12 Ekim 1948
- Çirkinlikten Rahatsız Olmak, 13 Ekim 1948
- Tehlike Zevki, 17 Ekim 1948
- Sahne Sanatkarlarımızın Refahı, 18 Ekim 1948
- Göz Meselesi, 19 Ekim 1948
- Bir Şehrin Hususiyeti, 20 Ekim 1948
- Boşanma Mevsimi, 21 Ekim 1948
- “Târih Köşelerinde” Kâtip Çelebi ve Tütün, 21 Ekim 1948
- Olayların İstihzası, 22 Ekim 1948
- Ölüm Değil Ziyağ, 23 Ekim 1948
- Düğün ve Cenaze Çiçekleri, 24 Ekim 1948
- Kolay Lekelenmek, 25 Ekim 1948
- Evsiz Memleket, 26 Ekim 1948
- Lisansız İnsanlar, 27 Ekim 1948
- Çaput Çıktı!, 28 Ekim 1948
- “Târih Köşelerinde” Panslavizmin Geçirdiği Safhalar, 28 Ekim 1948
- Üç Türlü Sulh Vardır, 30 Ekim 1948
- Milletleri Rakamlar Yapar, 31 Ekim 1948

- Gümüş Devri mi?, 1 Kasım 1948
- Karaborsa Elzemdir!, 2 Kasım 1948
- Bir Piyes Münasebetiyle, 3 Kasım 1948
- Politikasız Akademi, 4 Kasım 1948
- “Târih Köşelerinde” Dekart’ın Memleketinde Bâtıl İtikadlar Saltanatı, 4 Kasım 1948
- Yeni Bir İlmin Kitabı, 5 Kasım 1948
- Bir Dünya Vak’ası, 6 Kasım 1948
- Türkçe’yi Ararken, 7 Kasım 1948
- Seçim Sırrı, 8 Kasım 1948

- Şekerden Korkmaya Başladım, 9 Kasım 1948
- Ölümünün Onuncu Yılında (Şiir), 10 Kasım 1948
- Din Bilginlerini Böyle İsteriz, 11 Kasım 1948
- Namık Kemal'in Basılmamış Bir Mektubu, 12 Kasım 1948
- Bir Vasiyet, Bir Miras, 12 Kasım 1948
- Çok Tuhaf Bir Tesadüf, 13 Kasım 1948
- Müellif mi? Mütercim mi? , 14 Kasım 1948
- Resmî, Fakat Güzel Bir Hassasiyet, 15 Kasım 1948
- Harbin Bir Çıbanbaşı, 16 Kasım 1948
- Sonra (Şiir), 17 Kasım 1948
- Bir Taş Ne Yapar, 18 Kasım 1948
- “Târih Köşelerinde ” Mendile Boşaltılan Kahve, 18 Kasım 1948
- Saçmalar Antolojisi, 19 Kasım 1948
- İstibdâd İçin de Bilgi Gerek, 20 Kasım 1948
- Monografi, 21 Kasım 1948
- Hizmetkarlar Anlamazlardı, 22 Kasım 1948
- Uzun Ömürlü Bir Tâbir, 23 Kasım 1948
- Güzel Bir Karar, 24 Kasım 1948
- Bir Ölüye Tesadüfün Tarziyesi,25 Kasım 1948
- “Târih Köşelerinde ” Namık Kemal ve Beranje, 25 Kasım 1948
- Geleneklerin Silindiği Asır, 26 Kasım 1948
- Kardan Şiir Çıkarmak, 27 Kasım 1948
- İsrarla Mücadele Cemiyeti, 28 Kasım 1948
- Tabiatla Güreşmek, 29 Kasım 1948
- Bir Devlet Adamı, 30 Kasım 1948

- Bugünkü Bir İhtilaf, 1 Aralık 1948
- Bir Felaketin İyi Tarafı, 2 Aralık 1948
- “Târih Köşelerinde ” 19uncu Asırda İki Yahudi İnkılâpçısı, 2 Aralık1948
- İnsanlar İnsan Olmaya Karar Verdiler, 3 Aralık 1948
- Böyle Dalkavuğa Can Kurban, 4 Aralık 1948
- İtiraz Deryası Tevfik Efendi, 5 Aralık 1948
- Lüks Meselesi, 6 Aralık 1948

- Şark ve İsrâf, 7 Aralık 1948
- Ayıplamaya Yüzümüz Yok ki! , 8 Aralık 1948
- Fikirle Menfaatin Çarpışması, 9 Aralık 1948
- “Târih Köşelerinde ” Sehi Bey ve Evliya Çelebi, 9 Aralık 1948
- Yine Dil Derdi, 10 Aralık 1948
- Bir Roman Mükafatı, 11 Aralık 1948
- Artık Unutmuyoruz! , 12 Aralık 1948
- Bayrağımıza Hicran, 13 Aralık 1948
- Yurdumuzdan Gidenler, 14 Aralık 1948
- Verem Savaşı, 15 Aralık 1948
- Duvarın Cevabı, 16 Aralık 1948
- Gibidir! (Şiir) , 17 Aralık 1948
- Gayri Şahsîlik, 18 Aralık 1948
- Bir Telefon Konuşması, 19 Aralık 1948
- Yemek Medeniyeti, 20 Aralık 1948
- (İttihâm Ediyorum)un Yıldönümü, 21 Aralık 1948
- “Gizli ” En Büyük Tehlikedir, 22 Aralık 1948
- Güzel Bir Uyku, 23 Aralık 1948
- “Târih Köşelerinde ” Abdülaziz ve Üç Avrupa Sarayı, 23 Aralık 1948
- Abone Nutuklar, 24 Aralık 1948
- Salomsuz Cemiyet, 25 Aralık 1948
- Yıkılan Şeyler, 26 Aralık 1948
- Mermerin Sefil Olduğu Memleket, 27 Aralık 1948
- Bir Kart dö Vizit, 28 Aralık 1948
- Güzel Sanatlar Duygusu, 29 Aralık 1948
- “Tabanca ” “ Fikir ” değildir, 30 Aralık 1948
- “Târih Köşelerinde ” Sadullah Paşa'nın Venedik Mektubu, 30 Aralık 1948
- İhtikâr Yapanlara (Şiir) , 31 Aralık 1948

- Nelere Türkçe Demişiz? , 1 Ocak 1949
- Bir Bankamızın Kazancı, 2 Ocak 1949
- Kendini Hicveden Memleket, 3 Ocak 1949
- Gizli İnkâr, 4 Ocak 1949

- 6 “Hayret ”e 1 “Hayret ”!, 5 Ocak 1949
- Süveys Kanalı ve Yahudiler, 6 Ocak 1949
- “Târih Köşelerinde ” Mizancı Murat Bey (Politikacı ve Romancı Olarak) 6 Ocak 1949
- İftira Mahkûmu, 7 Ocak 1949
- Vâsita ve Gâye, 8 Ocak 1949
- “Bir Defa Oldum !”, 9 Ocak 1949
- Fazâilet “Solitaire ” değildir, 10 Ocak 1949
- Tahsilde “Gavage ”, 11 Ocak 1949
- Tahammül Yıllarındayız, 12 Ocak 1949
- 5 Ocak Gününü Unuttuk, 13 Ocak 1949
- “Târih Köşelerinde ” Fran-Masonluk (Osmanlı İmparatorluğunda ve Batıda), 13 Ocak 1949
- Polis Tekniği, 14 Ocak 1949
- Başpehlivan İkiz Osman, 15 Ocak 1949
- Şaşmak İstiyorsak ... , 16 Ocak 1949
- Yabancı Bir Profesör, 17 Ocak 1949
- Merdiven Düşmanlığı, 18 Ocak 1949
- Türkçe La Fontaine, 19 Ocak 1949
- Kiracıların Şımardığı Diyar, 20 Ocak 1949
- “Târih Köşelerinde ” Masonluk ve Fransa İhtilâli, 20 Ocak 1949
- “İrâde Mirâde Tanımam! ”, 21 Ocak 1949
- Çabuk Verilen Kararlar, 22 Ocak 1949
- Başımıza Gelenler, 23 Ocak 1949
- Solmayan Mürekkep, 24 Ocak 1949
- Mâzîsiz Konaklar, 25 Ocak 1949
- Sanatın Cihangirliği, 26 Ocak 1949
- Bütçe Sıkıntısı ve Tasarruf, 27 Ocak 1949
- “Târih Köşelerinde ” Şair Nef’i ve Ebüzziya, 27 Ocak 1949
- Daha İyi Olamaz mıyız?, 28 Ocak 1949
- İstikbâlin Gülünç Kâşifleri, 29 Ocak 1949
- Hurâfe Hasreti, 30 Ocak 1949
- Gömleğe hakaret, 31 Ocak 1949

- Parti Yapmak Neden Güç? 1 Şubat 1949
- Yakalanan Bomba, 2 Şubat 1949
- Rüşveti Anlamayan Adam, 3 Şubat 1949
- “Târih Köşelerinde ” Konya Sürgünü İstanbul’daki Oğluna Edebiyat Öğretiyor, 3 Şubat 1949
- Büyük Bir Sanat Adımı, 4 Şubat 1949
- “Bu Toprağın Sesi ”, 5 Şubat 1949
- Kopan Burun, 6 Şubat 1949
- Bizim Bildiğimiz Macaristan mı?, 7 Şubat 1949
- Kaybettiğimiz Devlet Adamı, 8 Şubat 1949
- Fahri Ovacık’ın Mektubu, 9 Şubat 1949
- Kendimize İzin Verdiğimiz Şeyler, 10 Şubat 1949
- “Târih Köşelerinde ” İkinci Meşrutiyetin İlk Ayları, 10 Şubat 1949
- Sahici Sesimiz, 11 Şubat 1949
- Kapışılan Gazete, 12 Şubat 1949
- Zulüm ve Edebiyat, 13 Şubat 1949
- “Yanlış !” Demek Merakı, 14 Şubat 1949
- Para ve Mâneviyyat, 15 Şubat 1949
- Eski Felâketin Yeni İsimleri, 16 Şubat 1949
- Türkçe Müslümanlık, 17 Şubat 1949
- “Târih Köşelerinde ” İkinci Meşrutiyet ve Necmettin Molla Bey, 17 Şubat 1949
- Dünün Tarihi, 18 Şubat 1949
- Seçkin İnsan ve seçkin Şair, 19 Şubat 1949
- Meseleyi Medreseye Düşürmek, 20 Şubat 1949
- Bir Yıldönümü Münasebetiyle, 21 Şubat 1949
- Bir Mülakat Münasebetiyle, 22 Şubat 1949
- Mucize Asrı, 23 Şubat 1949
- “Külhanbeyiler Sabretmiyorlar!”, 24 Şubat 1949
- “Târih Köşelerinde ” Guizot, Koca Reşit Paşa ve Sâdullah Paşa, 24 Şubat 1949
- Uydurma Kelimeler Meselesi, 25 Şubat 1949
- Veyl Galiplere!, 26 Şubat 1949
- Mâbedden Kovulan Satıcılar, 27 Şubat 1949

- Vatansızlığın Vatandaşlığı, 28 Şubat 1949

- Türk Ocakları Açılıyor, 1 Mart 1949
- Mefhûmları Karıştırmamak, 2 Mart 1949
- Bahtiyar Bir Terfi, 3 Mart 1949
- “Kabineler Düşüren”in İztırabı, 3 Mart 1949
- Okullar ve Politika, 4 Mart 1949
- Pantolon Meselesi, 5 Mart 1949
- Hüviyyet Hırsızlığı, 6 Mart 1949
- Üç Kelime Çok Az, 7 Mart 1949
- Bir Sözün Bir Çok Mânası, 8 Mart 1949
- Bir Kitabın Âkıbeti, 9 Mart 1949
- Hem Hintli, Hem Şair, Hem Vali, Hem Kadın!, 10 Mart 1949
- Şairler, Öldürücü Şairler, 11 Mart 1949
- Gençlik ve Demokrasi, 12 Mart 1949
- Namus Hırçınlığı, 13 Mart 1949
- Mesleğinin Sonuna Varmış Adam, 14 Mart 1949
- Kulüp ve Kahve, 15 Mart 1949
- Kusura Bakmayın Zeman Güleşüdür!, 16 Mart 1949
- Mahviyyeti, Mahv Olmak Sanıyoruz, 17 Mart 1949
- “Târih Köşelerinde” Muallim Naci Merhaledir, 17 Mart 1949
- Parti Mefhûmunun Hudutları, 18 Mart 1949
- Siyâset ve Mondenlik, 19 Mart 1949
- Bursa'nın Kitabı, 20 Mart 1949
- Değişme ve Didişme, 21 Mart 1949
- Bir Yaşın İzahı, 22 Mart 1949
- Söz Atmak, 23 Mart 1949
- Yabancı Tiyatro, 24 Mart 1949
- “Târih Köşelerinde” Marcel Proust ve Salonlar, 24 Mart 1949
- Adalette Pusu Kurmak, 25 Mart 1949
- İstifhamlar, 26 Mart 1949
- Züppe ve Yobaz, 27 Mart 1949
- Füc'eten Yazı Yazanlar, 28 Mart 1949

- “ Söz Dinlemek Güçtür! ”, 29 Mart 1949
- İçimde Ukte Olan Kelime, 30 Mart 1949
- Pehlivanların Kitabı, 31 Mart 1949
- “ Târih Köşelerinde ” Napolyon Yirmi Yıl Yattığı Mezarından Nasıl Çıkarıldı, 31 Mart 1949
- Yolda Okuyor muyuz?, 1 Nisan 1949
- Alafranga Yalan, 2 Nisan 1949
- Bir Resim Münasebetiyle, 3 Nisan 1949
- Yine Yangın, 4 Nisan 1949
- Yahudi Nasıl ve Niçin Devlet Oldu?, 5 Nisan 1949
- Bir Davadan Dersler, 6 Nisan 1949
- Korkunç Servet, Korkunç Fıkaralık, 7 Nisan 1949
- “ Târih Köşelerinde ”, İki Şark Hükümdarının Avrupa Seyahatleri, 7 Nisan 1949
- Hayvanlarla Aramızda Sûitefehhüm, 8 Nisan 1949
- Bir Saat Beş Çayı, 9 Nisan 1949
- Âhır Zaman Diktatörleri, 10 Nisan 1949
- Balta ve Ateş, 11 Nisan 1949
- İstanbul’da Bir Kadın Kulübü, 12 Nisan 1949
- İsmi Lazım Değil, 13 Nisan 1949
- Fikir ve Vergi, 14 Nisan 1949
- “ Târih Köşelerinde ” Edebiyatta İhtiraslar ve Basılmamış Bir Mektup, 14 Nisan 1949
- Kara Kıştan Yaz Saatine Mektup, 15 Nisan 1949
- Bezginliği Taklit, 16 Nisan 1949
- Alman Elçilik Binasının Müşterileri, 17 Nisan 1949
- Resmi Bir Yalanın Hikayesi, 18 Nisan 1949
- Sâym Refahı, 19 Nisan 1949
- Koyun Eti Diyor ki: (Şiir), 20 Nisan 1949
- İki Yüz Seksen Milyon Lira, 21 Nisan 1949
- “ Târih Köşelerinde ” Ben Roubi’nin Anlattıkları, 21 Nisan 1949
- İstihzâ Edebiyatı, 22 Nisan 1949
- Bazı Şeyler Majüskülle Yazılmalı, 23 Nisan 1949

- Gâipler Aranıyor, 24 Nisan 1949
- İki Başlı Kartal, 25 Nisan 1949
- Büyükler Ne Vakit Büyüktür, 26 Nisan 1949
- Uzun Ömrün Tehlikesi, 27 Nisan 1949
- Kendi Kendimizi Tanımak, 28 Nisan 1949
- “Hicivler ve Vecizeler ” Maskeler, 28 Nisan 1949
- İlmin Mûzipliği, 29 Nisan 1949
- Hem Devlet Adamı, Hem Gizli Adam Değil, 30 Nisan 1949

- Halkın Dışındayken Halktan Olmak, 1 Mayıs 1949
- İki Tarafın da Haklı Olduğu Dava, 2 Mayıs 1949
- Harf İnkılâbına Dâir, 3 Mayıs 1949
- Sürü, Yığın, Ehâli, Millet, 4 Mayıs 1949
- Yirmi Birinci Yüzyılda, 5 Mayıs 1949
- “Demir Perdenin Arkasında ” Bir İtalyan Sanatkarın Gözüyle Lenin, 5 Mayıs 1949
- Arkadaş Gibi, 6 Mayıs 1949
- Silah ve Saban, 7 Mayıs 1949
- Milletlerde Mizaç Farkı, 8 Mayıs 1949
- Değerli ve Seciyyesiz Bir Düşmanımız, 9 Mayıs 1949
- Milletlerde Refah Ölçüsü, 10 Mayıs 1949
- Denize Dayak, Dağa Ferman, 11 Mayıs 1949
- Birleşmiş Seyyareler Müessesesi, 12 Mayıs 1949
- “İlmin Alay Tarafı ” Vaktiyle Edison’la Yapılmış Bir Mülakat, 12 Mayıs 1949
- Anıtların Malzemesini İyi Seçmeli, 13 Mayıs 1949
- Bir Konağın Güzel Kaderi, 14 Mayıs 1949
- Politika İlim Değil, Sanattır, 15 Mayıs 1949
- Classicomanie, 16 Mayıs 1949
- İrade Kötürümlüğü, 17 Mayıs 1949
- Kafadan Topal, Ayağı Topal, 18 Mayıs 1949
- Gazinin İlk Adımı (Şiir), 19 Mayıs 1949
- “Târih Köşelerinde ” Eskiden Edebi Tartışmalar Nasıl Yapılıyordu?, 19 Mayıs 1949

- Hâlâ mı Harem, Selamlık, 20 Mayıs 1949
- Târihin Kitap Olmayan Kısmı, 21 Mayıs 1949
- Bunlar, Onların Torunları mı?, 22 Mayıs 1949
- “Politika Sanattır ” Ne Demekmiş? 23 Mayıs 1949
- Lağvedilen Şeyler, 24 Mayıs 1949
- Vesile, Sebep, 25 Mayıs 1949
- Kötümser Olmamanın Çareleri, 26 Mayıs 1949
- “Târih Köşelerinde ” İkinci Mahmut ve Mûsiki Büyüklerimiz, 26 Mayıs 1949
- Adaleti Yanıltmak, 27 Mayıs 1949
- Gençlik ve Polis, 28 Mayıs 1949
- Zaten İnanmamıştım, 29 Mayıs 1949
- Fâtih’in Huzurunda İki Şair, 30 Mayıs 1949
- Zavallı Ressamlarımız, 31 Mayıs 1949

- Terzi Dükkanı! , 1 Haziran 1949
- Münevver Düşmanlarımızı Tanıyalım, 2 Haziran 1949
- “Târih Köşelerinde ” Hasan Can’ın Sesiyle Yavuz Sultan Selim, 2 Haziran 1949
- Sömürgecilik, 3 Haziran 1949
- Ahlâk Tanzifatı, 4 Haziran 1949
- İstanbul’un Fetih Gününü Bilmiyoruz, 5 Haziran 1949
- Bir Fakülte ve İki Sarık, 6 Haziran 1949
- Kuvvetin Yakıştığı Millet, 7 Haziran 1949
- Efektif Para Meselesi, 8 Haziran 1949
- İlahiyat Fakültesi, 9 Haziran 1949
- “Târih Köşelerinde ” Altı Karılı Bir Batı Hükümdarı, 9 Haziran 1949
- Bir Evkaf Memuru, 10 Haziran 1949
- İki Önemli Kelime, 11 Haziran 1949
- İhtifalciye İhtifal, 12 Haziran 1949
- Açık Yaka, 13 Haziran 1949
- Kaybettiğimiz İlim Adamı, 14 Haziran 1949
- Bir Zindan ve Bir Heykel, 15 Haziran 1949
- Vergi Hırçınlığı, 16 Haziran 1949
- “Târih Köşelerinde ” Abdülmecit, İkinci Mahmut ve Molteke, 16 Haziran 1949

- Bir Evlenme, 17 Haziran 1949
- Mansıbın Tadı Kaçtı, 18 Haziran 1949
- Sineksiz Büyükada, 19 Haziran 1949
- Arap Devleti ve Deniz, 20 Haziran 1949
- Mithat Paşa Niçin Büyüktür? 21 Haziran 1949
- Meşhur Kavgalar, 22 Haziran 1949
- Sudan Korkmamalıyız, 23 Haziran 1949
- “ Târih Köşelerinde ” Mâzîmizin Resimlerini Yapan Ecnebi Ressamlar, 23 Haziran 1949
- Kaçırduğımız Otel, 24 Haziran 1949
- Türk Hukukçuluğunun Kaybı, 25 Haziran 1949
- Politika ve Dayak, 26 Haziran 1949
- Bir Vecize ve Bir Ölüm, 27 Haziran 1949
- Şehâdet Getirin, 28 Haziran 1949
- Tanrının En Büyük Lütfu, 29 Haziran 1949
- Denizde Ankara, 30 Haziran 1949
- “ Târih Köşelerinde ” Eski Ramazanlar ve Yenileri, 30 Haziran 1949

- Üç ses ve On Ses, 1 Temmuz 1949
- Paso Var, Paso Var, 2 Temmuz 1949
- Türk Adliyesine Hürmet, 3 Temmuz 1949
- Yabancıların Teessürü, 4 Temmuz 1949
- Bir Hastahane, 5 Temmuz 1949
- Örnek İnkılâp, 6 Temmuz 1949
- Taklit Kabir, 7 Temmuz 1949
- “ Târih Köşelerinde ” Süsün Soysuzluğu, 7 Temmuz 1949
- Bir Müzedeki Uçar kale, 8 Temmuz 1949
- Güzel Bir Adım, 9 Temmuz 1949
- Mühimdir! , 10 Temmuz 1949
- Tanrının Kazasında Kulun Payı, 11 Temmuz 1949
- Paşa Olmuş, 12 Temmuz 1949
- Onlar, Bizler, 13 Temmuz 1949
- Babalarının Oğlu Olmayanlar, 14 Temmuz 1949

- “Târih Köşelerinde ” Fransa’nın İki Tarihçisi, 14 Temmuz 1949
- Gebe geceler, 15 Temmuz 1949
- “Sefine-i Nuh ”, 16 Temmuz 1949
- Eski Ramazanlarda Sahur, 17 Temmuz 1949
- Câni Çocuklar, 18 Temmuz 1949
- Yeni Bir Para, 19 Temmuz 1949
- Partiler ve Aynalar, 20 Temmuz 1949
- Piyango ve Politika, 21 Temmuz 1949
- “Târih Köşelerinde ” Edebiyatta Deliler, 21 Temmuz 1949
- Hatırlanan Târih, 22 Temmuz 1949
- Kavga İhtiyacı, 23 Temmuz 1949
- Bir “Cartel ” Lâzımdır, 24 Temmuz 1949
- Bir Kültür Vak’ası, 25 Temmuz 1949
- Seciyye Sertliği, 26 Temmuz 1949
- Bakkal Kurnazlığı, 27 Temmuz 1949
- Londra’da Mevlânâ ve Fatih, 30 Temmuz 1949
- Kültürel İklim Yokluğu, 31 Temmuz 1949

- Penisilin Haydutları, 1 Ağustos 1949
- İnsaf ve Merhameti Kimden Bekliyoruz, 2 Ağustos 1949
- Kimsesiz Çocukların “ Kimse ”si!
- Blase Gençler, 4 Ağustos 1949
- “Târih Köşelerinde ” Napolyon Ve Yengesi Katerin, 4 Ağustos 1949
- Bu Memlekette Adam Yok mu?, 5 Ağustos 1949
- Çabuk İhtiyarlıyoruz, 6 Ağustos 1949
- Deliren Filler, 7 Ağustos 1949
- Mithat Paşa İçin, 8 Ağustos 1949
- Eğitim Bakanının Beyanatı, 9 Ağustos 1949
- İstibdâdın da Teşhisi Güç, Hürriyetin de... , 10 Ağustos 1949
- Nâmevcud Olmanın bir Nev’i, 11 Ağustos 1949
- “Târih Köşelerinde ” Türk Kadını ve Tanzimat Gazetecileri, 11 Ağustos 1949
- Çok Eski Terbiye, 12 Ağustos 1949
- Bir Kıt’a, 13 Ağustos 1949

- Toplantı Edebiyatı, 14 Ağustos 1949
- Hürriyet Rüyası, 15 Ağustos 1949
- Bir Buçuk Saatte ! , 16 Ağustos 1949
- Gayri Tabii Hacimde Bir İnsan, 17 Ağustos 1949
- Piyasa İle Hükûmet Arasındaki Mesafe, 18 Ağustos 1949
- “Târih Köşelerinde ” Tanzimat ve Türkçe Hekimlik, 18 Ağustos 1949
- Et Yemeyenler Kliniği, 19 Ağustos 1949
- Taklit Meselesi, 20 Ağustos 1949
- Tarziye mi? Tören mi? , 21 Ağustos 1949
- Amatörce Çalışmak, 22 Ağustos 1949
- Her şeyi Biliyoruz, 23 Ağustos 1949
- Muhatap Belediye Reisimiz Varmış da Haberimiz Yok! , 24 Ağustos 1949
- Müşterek Eserler, 25 Ağustos 1949
- “Târih Köşelerinde ” , Türkçe mi? Fransızca mı? , 25 Ağustos 1949
- Avrupa’ya İlim Seyahati, 26 Ağustos 1949
- Allah’tan Geliyorum, 27 Ağustos 1949
- Hükûmet İşinde Gayri Şahsîlik, 28 Ağustos 1949
- Seciye İdealine, 29 Ağustos 1949
- “İşte Adam !” , 30 Ağustos 1949
- Zafer Bayramını Oğullarımıza Tebrik, 31 Ağustos 1949

- Tabiatın Mûzibliği, 1 Eylül 1949
- “Târih Köşelerinde ” Yerli Edebiyat ve Ahmet Rasim Bey, 1 Eylül 1949
- “Yüksek Sesle Oku!” , 2 Eylül 1949
- Meşhur Olmak İçin, 3 Eylül 1949
- Edebiyatımızda Parazitler, 4 Eylül 1949
- Bir Futbol Oyunu, 5 Eylül 1949
- İçtimâî Kalenderlik, 6 Eylül 1949
- Eski Bir Nutuk, 7 Eylül 1949
- İlme Tahakküm, 8 Eylül 1949

- “ Târih Köşelerinde ” Ondokuzuncu Asırda Avrupa’da Müvâzene Unsuru İki Devlet, 8 Eylül 1949
- Kısık Sesle Konuşulan Hükûmetler, 9 Eylül 1949
- Yapmamak, Yapar Görünmek, 10 Eylül 1949
- Namaz Âyeti ve Bektaşî, 11 Eylül 1949
- Dedikodu Teknisyenleri, 12 Eylül 1949
- Yanlış Anlaşılan Kelime, 13 Eylül 1949
- Memleketimizin Dayandığı Temeller, 14 Eylül 1949
- Güzel Bir Bûse, 15 Eylül 1949
- “ Edebiyat Köşelerinde ” Eski Edebiyatımızda Mevcut Olmayan İki Tarz, 15 Eylül 1949
- Hep Başkalarını Konuşuyoruz, 16 Eylül 1949
- Hayat Hukuku ve Devletler Hukuku, 17 Eylül 1949
- Bir de Malsızlık Beyannamesi Lazım, 18 Eylül 1949
- Mermer Kartdövizit, 19 Eylül 1949
- İçtimâî Bir Oruç, 20 Eylül 1949
- Vapur ve Tren Hamalları, 21 Eylül 1949
- İtirazlar, 22 Eylül 1949
- “ Edebiyat Köşelerinde ” Batı Metodlarıyla Fuzûlî, 22 Eylül 1949
- Avrupa’da Açılan Kapı, 23 Eylül 1949
- Keşki Ben Yazmasaydım, 24 Eylül 1949
- Bir Sokaktan Kaç Şey Geçiyor, 25 Eylül 1949
- Balıkesir’de Bir Vaâz, 26 Eylül 1949
- Ses Farkları Kalktı, 27 Eylül 1949
- Asrımız Sâye-i ... , 28 Eylül 1949
- Peyk Adamlar, 29 Eylül 1949
- “ Târih Köşelerinde ” Namık Kemal ve Sultan Hamid’in Saray Adamları, 29 Eylül 1949
- Cinâyetler ve Cinaî Romanlar, 30 Eylül 1949

- Kazara Yaşayanlar, 1 Ekim 1949
- Nerede Başlar, Nerede Biter, 2 Ekim 1949

- Ateş, 3 Ekim 1949
- Muhayyel Ada, 7 Ekim 1949
- Dünyanın Çivisi Çıkabilir mi ?, 8 Ekim 1949
- Cevap Vermemek Kudreti, 9 Ekim 1949
- Türâbi Şuayp Efendi'nin Çocukları, 10 Ekim 1949
- 1849'da Nezaket Nasıldı Dersiniz ?, 11 Ekim 1949
- Uğurlu bir Misafir, 12 Ekim 1949
- Artık Toprağımızın Altı da Bizim, 13 Ekim 1949
- “Târih Köşelerinde ” Vatan Şairi ve Saray Adamları, 13 Ekim 1949
- Politika Belâgatçiliği, 14 Ekim 1949
- İki Dava, 15 Ekim 1949
- Sıfatlar Pahalıdır, 16 Ekim 1949
- Çörçil'in Nutku, 17 Ekim 1949
- Benzemenin Felaketi, 18 Ekim 1949
- Kaybolan Anahtar, 19 Ekim 1949
- Şopen'den Zerrelere, 20 Ekim 1949
- “Târih Köşelerinde ” Hacı Ali Paşa, Besim Bey ve Namık Kemal, 20 Ekim 1949
- Sıfır Merakı, 21 Ekim 1949
- Prensın Takma Gözü, 22 Ekim 1949
- Mithat Efendi ve Bayan Parker, 23 Ekim 1949
- Dışişleri Bakanımızın Bir Misafiri, 24 Ekim 1949
- Yazanlar ve Yayanlar, 25 Ekim 1949
- Dört Hekim ve Beşincisi, 26 Ekim 1949
- Hâlâ O Mektup, 27 Ekim 1949
- “Târih Köşelerinde ” Az Sayfalı Büyük Bir Kitap, 27 Ekim 1949
- Yenir mi, Yenmez mi ?, 28 Ekim 1949
- Mithat Paşa'nın Mânevi Evlatları, 30 Ekim 1949
- Kültürümüzde Dört Yabancı, 31 Ekim 1949

- Boş Kalan Yer, 1 Kasım 1949
- Ankara'da Bir Sokak İsmi, 2 Kasım 1949
- Amerika'nın İki Tanınmış Ademi, 3 Kasım 1949
- "Tarih Köşelerinde" Tolstoy ve Bolşevikler, 3 Kasım 1949
- Bir Kelimenin Yıldönümü, 4 Kasım 1949
- "Kaleme Almak", 5 Kasım 1949
- Mûsiki ve Dayak, 6 Kasım 1949
- Söylemek mi Güç, Dinlemek mi ?, 7 Kasım 1949
- Sokaklarımızda Manevi Temizlik, 8 Kasım 1949
- İhtikâr ve İddihâr, 9 Kasım 1949
- Kendi Olan Büyük Adam, 10 Kasım 1949
- Politika ve Kaldırım, 11 Kasım 1949
- Mide Meselesi, 12 Kasım 1949
- Çocuk Haftası, 13 Kasım 1949
- "Görüp İşittiklerim", 14 Kasım 1949
- Robdöşambr Giymeyen Taclı, 15 Kasım 1949
- Nişan Bâbında, 16 Kasım 1949
- "Lejyon Donör" ü sevdim, 17 Kasım 1949
- "Tarih Köşelerinde" İkinci Sultan Hamit Aleyhinde Olanlar, 17 Kasım 1949
- Bir Yalanın Yüzüncü Yılı, 18 Kasım 1949
- Yaşasın Makina !, 19 Kasım 1949
- Güzel Bir Teşebbüs, 20 Kasım 1949
- İstanbul'un Sesi, 21 Kasım 1949
- Sokağa Saygı, 22 Kasım 1949
- Don Kişot'un Atı ve Avrupa, 23 Kasım 1949
- Bayramsız Milletler, 24 Kasım 1949
- "Tarih Köşelerinde", Sultan Hamid'in Aleyhinde Olan Avrupalılar, 24 Kasım 1949
- Demeç Merakı, 25 Kasım 1949
- Cânî Namzetlerine Acıyalım, 26 Kasım 1949
- Sulh Çocuklarına (Şiir), 27 Kasım 1949

- Kadın Modasının Muzipliği, 28 Kasım 1949
- Radyodan Duyduğum Ses, 29 Kasım 1949
- Seyyah Hırçındır, 30 Kasım 1949

- Acayip Davalar ve Acayip Müdafaalar, 1 Aralık 1949
- “Târih Köşelerinde ” Edebiyatta Klişeleşmiş Takdirler, 1 Aralık 1949
- Mûsikimizde Güfteler, 2 Aralık 1949
- Duran Saat, 3 Aralık 1949
- Benim Diksiyonerim, 4 Aralık 1949
- Bir Sevginin Tahlili, 5 Aralık 1949
- Eğer Maksût Eerse, 6 Aralık 1949
- Politika Cilveleri, 7 Aralık 1949
- Tenkit Medeniyetin Ölçüsüdür, 8 Aralık 1949
- “Târih Köşelerinde ” Tanzimattan Sonra İlk Öldürülen Sadrazam ve Kengrili Osman Çavuş, 8 Aralık 1949
- Terbiyenin Envâi, 9 Aralık 1949
- Fukaraperver Bir Kış, 10 Aralık 1949
- Tebdîl Gezen İlâhlar, 11 Aralık 1949
- Denizler ve Edebiyat, 13 Aralık 1949
- Uzun İbrahim Paşa, 14 Aralık 1949
- Evde de Memleket Derdi, 15 Aralık 1949
- “Târih Köşelerinde ” Hürriyetsiz Paris ve Bir Mektuptan Satırlar, 15 Aralık 1949
- Galatasaray’ın İngilizcesi, 16 Aralık 1949
- Fâtih’in Heykeli, 17 Kasım 1949
- Gelene mi Sevinmeli, Gidene mi ?, 18 Aralık 1949
- Ölmek Kudreti, 19 Aralık 1949
- Dört İsimli Bir Şey, 20 Aralık 1949
- “Revgân-ı Zeyt ” (Zeytinyağı), 21 Aralık 1949
- Bir Kültür Vakası, 22 Aralık 1949
- “Târih Köşelerinde ” 19 uncu Yüzyılda Rum ve Bulgar Meselesi, 22 Aralık 1949

- 38 Metrelik Bir Yüz, 23 Aralık 1949
- Dilde İnkılâp, Evet ; İhtilâl, Hayır ! , 24 Aralık 1949
- Mahkeme Olmasaydı Ne Yapardık! , 25 Aralık 1949
- Avrupa'nın Noel Babası, 26 Aralık 1949
- Mehmet Âkif ve Abdülhak Hâmit, 27 Aralık 1949
- Üniversite Gençliği, 28 Aralık 1949
- Adaletin Adaletle Benzememesi, 29 Aralık 1949
- Ölüm Yıldönümünde Mehmet Âkif, 29 Aralık 1949
- Yavuz Selim ve İkinci Vilhelm, 30 Aralık 1949
- Kırılan Zincirler, 31 Aralık 1949

- Bir Dilletande ve Bir Büyük Şair Kaybettik, 1 Ocak 1950
- Bir Hikaye ve Bir Hedef, 2 Ocak 1950
- Laf Kıtılığında, 3 Ocak 1950
- Bayram ve Yortu, 4 Ocak 1950
- Çok Güzel Bir Hürmet, 5 Ocak 1950
- “Târih Köşelerinde” Şair Padişahlar, 5 Ocak 1950
- Gençliğe, 6 Ocak 1950
- Çabuk Müellif Oldun, 7 Ocak 1950
- İhtisas Başka, Bilgi Başka, 8 Ocak 1950
- Bir Parça Mâzî Yandı, 9 Ocak 1950
- Yangın Hıfzıssıhhası, 10 Ocak 1950
- İstanbul'un Beş Yüzüncü Yılımı Düşünürken, 11 Ocak 1950
- Bu Kar, Başka Kar, 12 Ocak 1950
- “Târih Köşelerinde” Kanûnî Sultan Süleyman'ın Şairliği, 12 Ocak 1950
- Acaba Bunlar, Onların Torunları mı ? , 13 Ocak 1950
- Kara gün Dostu, 14 Ocak 1950
- Muhtaç Olduğumuz Rakam, 15 Ocak 1950
- Klişe Heyecanlar, 16 Ocak 1950
- Bir Neslin Terbiye Mefhûmu, 17 Ocak 1950

- İşte Cevap Veriyorum, 18 Ocak 1950
- Eserde Ses Duymak İddiası, 19 Ocak 1950
- “ Târih Köşelerinde ” Fâtih’in Şairliği, 19 Ocak 1950
- Yirminci Asır, 20 Ocak 1950
- 65 Kuruşa “ Fâtih ”, 21 Ocak 1950
- Süs Köpekleri, 22 Ocak 1950
- Çiçek ? Çok ! Meyva ? Yok !, 23 Ocak 1950
- Sözle Değil, Vakayla Nasihat, 24 Ocak 1950
- Karı Koca Kavgaları, 24 Ocak 1950
- “ Târih Köşelerinde ” Hem İzmir’de Bergama, Hem Berlin’de, 24 Ocak 1950
- Karıştırmak Merakı, 25 Ocak 1950
- İki Güzel Felaket, 27 Ocak 1950
- Asya’da Avrupalı Bir Cumhuriyet, 28 Ocak 1950
- Bir O Eksikti, 29 Ocak 1950
- 7 Rakam, 30 Ocak 1950
- “ Cennetmekân ”lar, 31 Ocak 1950

- Muhtaç Olduğumuz Kitap, 1 Şubat 1950
- Tuhaf Bir Cemiyet, 2 Şubat 1950
- “ Târih Köşelerinde ”, Osman III. Ve Bir Fransız Elçi Katibi ve Bir Fransız Müellifi, 2 Şubat 1950
- “ Müdafaa-i Meşrua ” silahı, 3 Şubat 1950
- Dün Gazetemizde Bir Resim Vardı, 4 Şubat 1950
- Benim Diksiyonerim, 5 Şubat 1950
- Târih Tekerrürdeki Mana, 6 Şubat 1950
- Kitapsız İki Büyük Şairimiz, 7 Şubat 1950
- Târih Yakınlaştıkça Meçhulleşiyor, 8 Şubat 1950
- Patırtı ve Lakırdı, 9 Şubat 1950
- “ Târih Köşelerinden ” Mithat Paşa’dan Notlar, 9 Şubat 1950
- Nereye Dikmeli, 10 Şubat 1950

- “Tâlihiniz Yokmuş !”, 11 Şubat 1950
- “Hudâyî Nâbit”, 12 Şubat 1950
- O defter Nerde ?, 13 Şubat 1950
- “Nâmun Kimesneler” 14 Şubat 1950
- Ay ve Haç, 15 Şubat 1950
- Güç Olan Tenkit Değildir, 16 Şubat 1950
- “Kitap Kenarlarında” Bir Kitap Mukaddimesi, 16 Şubat 1950
- Benim Diksiyonerim, 17 Şubat 1950
- Mâzîye Bakarken, 18 Şubat 1950
- “İkisini Satın Almadık”, 19 Şubat 1950
- Bir Ölünün 300 üncü Yılı, 20 Şubat 1950
- Bir Elçinin İstihbâr Kaynağı, 21 Şubat 1950
- Bir Mektup Sahibîle Hasbîhal, 22 Şubat 1950
- Divanlardan Soğumanın Kolayı, 23 Şubat 1950
- “Târih Köşelerinde” Osmanlı Tarihinde İki “Bekir”, 23 Şubat 1950
- Telefonla Neler Konuşulur ?, 24 Şubat 1950
- Milli Hâkimiyet Hareketleri, 25 Şubat 1950
- Sarhoşlar, 26 Şubat 1950
- Memur Niçin Bedbahttır ?, 27 Şubat 1950
- İntihâl Meselesi, 28 Şubat 1950

- Eski Beyoğlu, 1 Mart 1950
- Fena İlanlar, 2 Mart 1950
- “Târih Köşelerinde” Keçecizâde Fuat Paşa ve Çar Nikola, 2 Mart 1950
- Bazan Bir Tek Gün Bir Tarihtir, 3 Mart 1950
- Saadetlu Filip Efendi Hazretleri, 4 Mart 1950
- Unutmuyoruz !, 5 Mart 1950
- Bâki Kalan... , 6 Mart 1950
- Benim Diksiyonerim, 7 Mart 1950

- Zemm-ü Kadih, 8 Mart 1950
- Hata, Savap Cetveli, 9 Mart 1950
- “Târih Köşelerinde” Altı Padişahlı Bursa, 9 Mart 1950
- Zâlim Sular, 10 Mart 1950
- Yumruk Müessesese oldu, 11 Mart 1950
- Bir Kâbustan Kurtulacağız, 12 Mart 1950
- İlk Hangi Türbe Açılıyor ?, 13 Mart 1950
- Kalenderin Defterinden, 14 Mart 1950
- Beş Sayfa, 15 Mart 1950
- Talât Paşa ve Yarım Kalan Tebessüm, 16 Mart 1950
- “Târih Köşelerinde” Reşit Paşa Niçin Büyüktür ?, 16 Mart 1950
- Haklı Bir Bayram, 17 Mart 1950
- Haşmetlû Tesadüf Hazretleri, 18 Mart 1950
- Dilencisiz İstanbul, 19 Mart 1950
- Kalenderin Defterinden, 20 Mart 1950
- Yüz ve Maske Hakkında, 21 Mart 1950
- Çok İsimli Mefhumlar, 22 Mart 1950
- Fena Müsteşrikler, fena Müstagripler, 23 Mart 1950
- “Târih Köşelerinde” Nef’i ve Siham-ı Kazâ , 23 Mart 1950
- Çinili Köşkün Başına Gelen Kaza, 24 Mart 1950
- İnisiyâl İptilâsı, 25 Mart 1950
- Kitapsız Bir Mesleğin Kitabı, 26 Mart 1950
- Gazete ve Yanlış Haber, 27 Mart 1950
- Beğenmemekten Korkmak, 28 Mart 1950
- Ölmeye Gör, 29 Mart 1950
- Paraya Dâir, 30 Mart 1950
- “Târih Köşelerinde” Yakın Tarihin İki Vesikası, 30 Mart 1950
- Cömertliğe ve Cimriliğe Dair, 31 Mart 1950

- Yabancıları Ayıplamayalım, 1 Nisan 1950

- Benim Diksiyonerim, 2 Nisan 1950
- Gücenmeyiniz Efendim, 4 Nisan 1950
- İkinci Açılan Türbe, 5 Nisan 1950
- Presenbolist Şair Ona Derler, 6 Nisan 1950
- “Târih Köşelerinde” Yakın Tarihimizin İki Vesikası, 6 Nisan 1950
- Beklenen Kıyamet, 7 Nisan 1950
- Zekâya Tahammül, 8 Nisan 1950
- Hem Muharrir, Hem Mürettib, Hem Mücellit, 9 Nisan 1950
- Seddi Ye’cûc (Çin Seddi), 10 Nisan 1950
- Benim Diksiyonerim, 11 Nisan 1950
- Paspastan Ne Haber ?, 12 Nisan 1950
- Güzel Sanatları Hükümetleştirmek, 13 Nisan 1950
- “Târih Köşelerinde” Yakın Tarihimizden İki Vesikannın Son Sayfası, 13 Nisan 1950
- Seciye Ve Seçim, 14 Nisan 1950
- Tek Heceli Kelimelerin Kuvveti, 15 Nisan 1950
- İmtihan Cilveleri, 16 Nisan 1950
- Tuhaf Bir Korku, 17 Nisan 1950
- Sabahleyin, 19 Nisan 1950
- Cennetin Şubeleri, 20 Nisan 1950
- “Edebiyat Köşelerinde” Tahatturlar, 20 Nisan 1950
- Kaybolan Tarz, 21 Nisan 1950
- Çizmeden Yukarı Çıkmak, 22 Nisan 1950
- İdealin Büyüsü, 23 Nisan 1950
- İki Bayramın Sırrı, 24 Nisan 1950
- Hangisi Güç, 25 Nisan 1950
- Tabii Konuşmak, 26 Nisan 1950
- “Edebiyat Köşelerinde” Rubâîler şairi, 27 Nisan 1950

- Mutlak Fena, Mutlak İyi Yoktur, 20 Mayıs 1950
- İnsanların Kolay Seviştikleri Yer (Anadolu Hakkında), 21 Mayıs 1950
- İki Türlü Milletvekilliği Var, 22 Mayıs 1950
- Oda Nutukları, 24 Mayıs 1950

- Medeni Devlet Manzarası, 25 Mayıs 1950
- “Târih Köşelerinde” Sakız Adası Macerası, 25 Mayıs 1950
- Kronştat Donanması Ve Çerağan Edebiyatı, 26 Mayıs 1950
- Bazıları Milletvekili Olmamalı, 27 Mayıs 1950
- İçtimâî Merhametin Partisi Yoktur, 28 Mayıs 1950
- Soranlar, 29 Mayıs 1950
- Açılan Türbe, 30 Mayıs 1950
- Tifo, Meyve mi, Maraz mı ? 31 Mayıs 1950

- Buna da Şükür, 1 Haziran 1950
- “Târih Köşelerinde” Kurşun Kalemle Yazılan Pusula, 1 Haziran 1950
- Köylünün Gözleri, 2 Haziran 1950
- Dert, İstirap, 3 Haziran 1950
- Lağvı İstenen Damgalar, 4 Haziran 1950
- Anadolu'nun Tercüme-i Halinden Bir Köşe, 5 Haziran 1950
- Batı Kültürünün İki Penceresi, 6 Haziran 1950
- Üç Fukaralık, 7 Haziran 1950
- Laikliği İlk Yazan, 8 Haziran 1950
- “Târih Köşelerinde” Türkiye'yi Paylaşmak İçin Napolyon'un Rusya İle Muharebesi, 8 Haziran 1950
- Köylünün Hiciv Kudreti, 9 Haziran 1950
- Darbimeseller Ve Milletler, 10 Haziran 1950
- Mevcudiyetimizin Yüzde Seksen Beşi, 11 Haziran 1950
- Kadın İnkılâbının Bir Eksiği, 12 Haziran 1950
- Sayının Büyük Kudreti, 13 Haziran 1950
- Hürriyete Esâret, 14 Haziran 1950
- Adamın Envâi, 15 Haziran 1950
- İkiyüzlülük, 16 Haziran 1950
- İnanmanın Renk Farkları, 17 Haziran 1950
- Uzak Ramazanlar, 19 Haziran 1950
- Gönüllerin Ucuz Olduğu Memleket, 20 Haziran 1950
- İftiranın Cevabını Zaman Verir, 21 Haziran 1950

- Vazife Hissinin Hazin Tuhaflıkları, 3 Temmuz 1950
- 10 Kuruşa Satılan Saadet, 4 Temmuz 1950
- Şiir ve Memuriyet, 5 Temmuz 1950
- Bir Kelime , 6 Temmuz 1950
- “Târih Köşelerinde ” 1848 İhtilâli, 6 Temmuz 1950
- Medih mi? Zem mi? , 7 Temmuz 1950
- “Zenginmişiz de Haberimiz Yok! ” , 8 Temmuz 1950
- İnsanlarla Alay Eden Taş, 9 Temmuz 1950
- “ Yâ Hâfız! ” Levhaları, 10 Temmuz 1950
- Sonuna Geldik Sanıyorduk; Halbuki ... , 11 Temmuz 1950
- Nemazın Envaı, 12 Temmuz 1950
- Yenicamiin Arkasından Geçerken, 13 Temmuz 1950
- “ Târih Köşelerinde ” Bir Vakitki Ramazanlar ve Kadir Geceleri,13 Temmuz 1950
- Milletlerin İki Dili Vardır, 14 Temmuz 1950
- Tahayyül Ettiğim Gazete, 15 Temmuz 1950
- “Şimdi Padişah Oldum!” , 16 Temmuz 1950
- “Tevehhüme İtibar Yoktur” , 17 Temmuz 1950
- Güzel Bir Kayıt, 18 Temmuz 1950
- Çiftliğe Yine Müşteri Geldi! , 19 Temmuz 1950
- “Târih Köşelerinde ” Şarl Mismar ve İzzet Molla, 20 Temmuz 1950
- Ağustosta Dikilecek Heykel, 21 Temmuz 1950
- Mertebânî Sokağı, 22 Temmuz 1950
- Sermestler, Bedmestler, 23 Temmuz 1950
- Hapisten Çıkmak Kolay Değildir, 24 Temmuz 1950
- Cephaneli Vatandaşlar, 25 Temmuz 1950
- Kanada'nın Kaybı, 26 Temmuz 1950
- Bir Devletin İki Kralı, 27 Temmuz 1950
- “Târih Köşelerinde ” Kaba Zulüm, İnce Zulüm, 27 Temmuz 1950
- Ortalık Harp Kokuyor mu? , 28 Temmuz 1950
- Paraya İbadet, 29 Temmuz 1950
- Amerika'da Keten Helvası, 30 Temmuz 1950
- İki Açık Hava Tiyatrosu, 31 Temmuz 1950

- Bitmeyen Para, 1 Ağustos 1950
- Telgraf, Mektup, Telefon, 2 Ağustos 1950
- Bilinmeyen Mâzî, 3 Ağustos 1950
- “Târih Köşelerinde ” Bir Mahkeme Reisine Bir Mektup, 3 Ağustos 1950
- Lâtif Telgraflar, 4 Ağustos 1950
- Faal Politika, Kavval Politika, 5 Ağustos 1950
- Memur Olmanın Çocuklar, 6 Ağustos 1950
- Sıcakların Muzipliği, 7 Ağustos 1950
- Ak Akçe ve Kara Gün, 8 Ağustos 1950
- Çalışmanın Para Etmemesi, 9 Ağustos 1950
- Bir Mektuptan Bir Cümle, 10 Ağustos 1950
- “Târih Köşelerinde ” Hem Çizmeci, Hem Fal Bakıcı, Hem Şair,10 Ağustos 1950
- Ucuz Memur, 11 Ağustos 1950
- Gazetelerin Yeni Bir Mazhariyeti, 12 Ağustos 1950
- Bir Arzuhal Münasebetiyle, 13 Ağustos 1950
- Merhûmu Nasıl Bilirsiniz? 14 Ağustos 1950
- Yavaş Acele Etmek, 15 Ağustos 1950
- Merhûm Niçin Sevimliydi?, 16 Ağustos 1950
- “ Bu Vapur Rötâr Yapar! ” , 17 Ağustos 1950
- “Târih Köşelerinde ” Mezar Taşına İsmi Yanlış Yazılan Büyük Şair, 17 Ağustos 1950
- Bir Ölümün Mânâsı, 18 Ağustos 1950
- Bir Yemin, 19 Ağustos 1950
- “ O Halde Geç Kaldım! ” , 20 Ağustos 1950
- İnkâr Edilen Adam, 21 Ağustos 1950
- Neden Lâzımdır?, 22 Ağustos 1950
- Sanat Saltanatı, 23 Ağustos 1950
- Uzaktan Tenkit Yanlıştır, 24 Ağustos 1950
- “Edebiyat Köşelerinde ” Darbimeselleşen Mısralar, 24 Ağustos 1950
- Hicranla Baktığımız Dağlar, 25 Ağustos 1950
- Bir Taçlının Kumar Kazancı, 26 Ağustos 1950
- “ Türk Gibi Güzel! ” , 27 Ağustos 1950

- “Potemkin Köyü”, 28 Ağustos 1950
- Önce İnsan, Sonra Eşya, 29 Ağustos 1950
- Yorgan ve Ayak, 30 Ağustos 1950
- “Biz, Bize Benzeriz” in Mânası, 31 Ağustos 1950
- “Edebiyat Tarihi Köşelerinde” Silahlı Edebiyat Hocası, 31 Ağustos 1950

- Yazılmamış Destan, 1 Eylül 1950
- Orman ve Çiçek Medeniyeti, 2 Eylül 1950
- Doğruluk Güçtür, 3 Eylül 1950
- Kırılmayan Yegâne Taç, 4 Eylül 1950
- Anneler Günü, 5 Eylül 1950
- Paranın Âciz Olduğu Yeler, 6 Eylül 1950
- Tabiattan Yardım Beklemek, 7 Eylül 1950
- “Târih Köşelerinde” Cenaze Önünde Bile Sönmeyen İki İnsan, 7 Eylül 1950
- Bir Nutuktaki Bir Fıkra, 8 Eylül 1950
- Bedava Yapılabilecek Şeyler, 9 Eylül 1950
- Acıklı Bir Yanlış, 10 Eylül 1950
- Maçka’daki Şark Kahvesi, 11 Eylül 1950
- Hâlâ “F” Harfinde, 12 Eylül 1950
- Eski Şiir ve Yeni Nesil, 13 Eylül 1950
- Bir Ziyafet Verene (Şiir), 14 Eylül 1950
- “Târih Köşelerinde” Kanûnî Sultan Süleyman ve Şair Hayâli Bey,14 Eylül 1950
- Çok Yaşamak, 15 Eylül 1950
- Korktuğumuz 5 Şey, 16 Eylül 1950
- Zavallı Hekimler, 17 Eylül 1950
- Yabancı ve Husûsi Dostumuz, 18 Eylül 1950
- Geri Bırakılan Karar, 19 Eylül 1950
- Bir Çıkmın Altın, 20 Eylül 1950
- Vasıtalar, 21 Eylül 1950
- “Edebiyat Dedikoduları” Edebiyatta Hırsızlık, 21 Eylül 1950
- Bir Çiftlik ve Bir Dretnot, 22 Eylül 1950
- Atatürk ve Ahmet Rasim, 23 Eylül 1950

- Dilenci Teşkilatı, 24 Eylül 1950
- Meçhullerin Azalmasındaki İstirap, 25 Eylül 1950
- İdam Cezası, 26 Eylül 1950
- İdam Cezası ve Sultan Hamit, 27 Eylül 1950
- Dayağın Ehemmiyeti, 28 Eylül 1950
- “Târih Köşelerinde ” Umûmî Târihin Tımarhane Kısmı, 28 Eylül 1950
- Millî Hakimiyetin Yüzde Sekseni, 29 Eylül 1950
- En Talihsiz Memleket Neresidir? , 30 Eylül 1950

- Köylüde Mefhumları Çoğaltmalı, 1 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” Fâtih ve Fetih, 1 Ekim 1950
- Muazzam Bir Yıldönümü, 2 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” İkinci Mehmet’in Birinci Padişahlığı, 2 Ekim 1950
- Edebiyatımızın Büyük Kaybı, 3 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” İkinci Mehmet Padişahlıktan Çekiliyor, 3 Ekim 1950
- “Şedde ”den Korkuyoruz, Niçin? , 4 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” , Müstakbel İstanbul Fâtihinin Babası ve Annesi, 4 Ekim 1950
- Korkular Diyarı, 5 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” Fâtih’in Yastığı, 5 Ekim 1950
- “Edebiyat Tarihi Köşelerinde ” Tevfik Fikret ve Fâik Âli, 5 Ekim 1950
- Âdemîsi, 6 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” Birinci Adım, 6 Ekim 1950
- “Mühlet Verme! ” , 7 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” İkinci Adım, 7 Ekim 1950
- Bursa’nın Vazifesi, 8 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” Muhasarada İstanbul’un Dış Yüzü, 8 Ekim 1950
- Allah’a Yalvarmak, 9 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” Muhasarada İstanbul’un İç Yüzü, 9 Ekim 1950
- Yüzde On, 10 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” İstanbul’un 12 Defa Muhasarası, 10 Ekim 1950
- Tabut Müsaderesi, 11 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet ” İki Padişahın İstanbul Muhasarası, 11 Ekim 1950

- Yine “Şedde” Meselesi, 12 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Fâtih’in İstanbul Muhasarasından Evvel Söylediği Nutuk, 12 Ekim 1950
- Kaldırılacak Bir Mesafe Kaldı, 13 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” İmparator Konstantin ve Papa Beşinci Nikolas, 13 Ekim 1950
- “Târih Köşelerinde” İki Aliler, 13 Ekim 1950
- Bursa’yı Artık Tanıyacağız, 14 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” İkinci Sultan Mehmet ve Onbirinci Konstantin, 14 Ekim 1950
- Kalender, 15 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Batacak Devlete Veliâht Doğuracak Kadın Aranıyordu, 15 Ekim 1950
- Bir İhtiyar Züppenin Yıl Dönümü, 16 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Devletine Devletler Katacak Padişah Veliâht Düşünmüyordu, 16 Ekim 1950
- “Kübik”in Öldürdüğü İstanbul, 17 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Top, 17 Ekim 1950
- Tebessümsüz Memleket, 18 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Harp İlmi, Harp Medeniyeti, 18 Ekim 1950
- Beş Tane Türkçe, 19 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Dışarda Düşman, İçerde Nifak, 19 Ekim 1950
- İnekler Türbesi, 20 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Fetih Ordusunda Veliler- Akşemseddin, 20 Ekim 1950
- “Târih Köşelerinde” İki Alilerden İkincisi, 20 Ekim 1950
- Mangal, 21 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Fetih Ordusunda Veliler- Molla Gürani, 21 Ekim 1950
- Kalkan Bir Tabir, 22 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Fetih Ordusunda Veliler-Akbıyık, 22 Ekim 1950
- Kabahat Bizde, 23 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Fetih Ordusunda Veliler- Molla Hüsrev, 23 Ekim 1950
- Hürriyet Meğer Sokağa Çıkmakmış!, 24 Ekim 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Fetih Ordusunda Devlet Adamları-Zaganos Paşa, 24 Ekim 1950

- Dünyayı Öfke İdare Ediyor, 25 Ekim 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Fetih Ordusunda Devlet Adamları-Halil paşa, 25 Ekim 1950
- Bir Servetin Manası, 26 Ekim 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Fetih Ordusunda Devlet Adamları- Balta- Oğul, 26 Ekim 1950
- Ziya Gökalp’le İki Defa Görüştüm, 27 Ekim 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Fatih’e Layık İki Düşman, 27 Ekim 1950
- Asır Hastalığı, 28 Ekim 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” İkinci Sultan Mehmet’in İntikam Yemini, 28 Ekim 1950
- “ Edebiyat Târîhi Köşelerinde ” İki “ Nedim ”ler, 28 Ekim 1950
- İki Bozuk Şey, 29 Ekim 1950
- Cumhuriyet’in 27inci Bayramı Önünde, 30 Ekim 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Fâtih’in Beğendiği Düşman, 30 Ekim 1950
- 92 ve 43 , 30 Ekim 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Fetihte İntihar Eden Şehzâde, 31 Ekim 1950

- Büyük Hürriyet Şehidinin Oğlunu Kaybettik, 1 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Yeniçeriler, 1 Kasım 1950
- Süleyman Nazif’in Bir Mektubu, 2 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” İmanla Hurafe Harp Ediyordu, 2 Kasım 1950
- Onlar Nasıl Çalışıyorlardı! , 3 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Yirmi Üç Tılsımlı İstanbul, 3 Kasım 1950
- Bir Hiciv Şairinin Ölümü, 4 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Müstakbel İstanbul Fatihinin Çadırı, 4 Kasım 1950
- Hikâyeyi Biliyor musun? , 5 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Ejder Öldürülecek, Sonra Yılan Ezilecek, 5 Kasım 1950
- İçtimâî Merhamete Alışmaya Başladık, 6 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” İstanbul Sularında Muharabe, 6 Kasım 1950
- “ Târîh Köşelerinde ” İkinci Nedim, 6 Kasım 1950
- Bir Kelime İçin Dâva Açılır mı?, 7 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Karadan Geçirilen Gemiler, 7 Kasım 1950
- 8 Saat Musiki, 8 Kasım 1950

- “Fâtih Sultan Mehmet” Sonsuz İrtifâlardan Atılan Taş G lleler, 8 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Soğuk Su Halicinde Türk Gemileri, 9 Kasım 1950
- O (Şiir), 11 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Denizsiz, Karasız Konstantiniyye, 11 Kasım 1950
- Otel ve Sinema Yıldızları, 12 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” İstanbul Koparılacak Bir Meyva Olgunluğundaydı, 12 Kasım 1950
- Ümidin Kes ... , 13 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” İfritle ve Şeytanlarla Dolu İnsan Gemileri, 13 Kasım 1950
- Cesaret-i Gayri Medeniye, 14 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Türk’ n Haliçte İlk Köprüsü, 14 Kasım 1950
- “Tarih Köşelerinde” Sarrafın Bazan Hayırlısı da Oluyor, 14 Kasım 1950
- Hem Var, Hem Yok, 15 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Muhasara Ordusunun Mum Donanması, 15 Kasım 1950
- İsimsiz Bir Hastalık, 16 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Bizans’ın Son Gecesi, 16 Kasım 1950
- Kendi Yaptığımız Yollar, 17 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Bizans’ın Tepesine Tekbirlerle Türk Bayrağını Diken Yeniçeri Hasan, 17 Kasım 1950
- Numare ve Sıfır, 18 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Ayasofya’da Son Ayın, 18 Kasım 1950
- “Tarih Köşelerinde” İbrahim Müteferrika, 18 Kasım 1950
- İstihza Hastalığımız, 19 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” İstanbul’un Fethedildiği Gün, 19 Kasım 1950
- Âlim Olmak Hastalığı, 20 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Fâtih İnkıraz Beytini Nerede Okudu?, 20 Kasım 1950
- “Kabul!” ler, 21 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Lukas Notaras ve Çocukları, 21 Kasım 1950
- Devlet Adamlığı ve Şans, 22 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Bir İdamın Tetkiki, 22 Kasım 1950
- Bir Yol Nüktesi, 23 Kasım 1950
- “Fâtih Sultan Mehmet” Türk İstanbul’da İlk Patrik, 23 Kasım 1950
- Yiyecek Şeyler Memuriyet Remzi, 24 Kasım 1950

- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Fatih İstanbul’da Nüfus Kalabalığı İstiyor, 24 Kasım 1950
- Kıyafet ve Terbiye Kaht-ü Galâsı, 25 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Sultan Mehmet Bey ve Galata Emannâmesi, 25 Kasım 1950
- Bir Devrin Kitabı, 26 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Fâtih Sultan Mehmet Bey’in Galatalılara Emannâmesi, 26 Kasım 1950
- Adam Yetiştirmek, 27 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Galata Emannâmesinin Türkçe Metni, 27 Kasım 1950
- Düğme Miktarı Mâtem, 28 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Karadan Gemi Geçirmek Kopya, Yağma Orijinal! , 28 Kasım 1950
- Niçin Kitap Değil de Broşür!, 29 Kasım 1950
- “ Fâtih Sultan Mehmet ” Fâtih’in Ölümü, 29 Kasım 1950
- Terddüd Nâmındaki Fâcia, 30 Kasım 1950

- “ Renkli Şiirler ” , 1 Aralık 1950
- Kedilerin Talihi, 2 Aralık 1950
- Büyük Adamlar ve Büyük Sözler, 3 Aralık 1950
- Diplomatlık ve alınganlık, 4 Aralık 1950
- Köy Yanar, Kadın Taranır, 5 Aralık 1950
- “ Târih Köşelerinde ” Dördüncü Mehmet ve Afife Kadın, 5 Aralık 1950
- Ahmet Rıza ve Bir Tatil Günü, 6 Aralık 1950
- Kore Şehitleri İçin (Şiir), 7 Aralık 1950
- Servis Merdivenleri, 8 Aralık 1950
- Bir Heykeller Listesi, 9 Aralık 1950
- Yirmi Beşlikler, 10 Aralık 1950
- “ Otuz Sene Geç Kaldınız! ” 11 Aralık 1950
- Uzaktan Bakmamalı, 12 Aralık 1950
- İçkisiz Musiki, 13 Aralık 1950
- Hastalıkla Eğlenmek, 14 Aralık 1950
- “ Târih Köşelerinde ” İstanbul Dilencileri Hakkında Bir Ferman, 14 Aralık 1950

- Gayri Şahsî Devirler Gelmeyecek mi? , 15 Aralık 1950
- Kıyafet Hürriyeti, 16 Aralık 1950
- Kore Kahramanlarına (Şiir) , 17 Aralık 1950
- Bir Türbede Bir Tören, 18 Aralık 1950
- 50 Yatak, 19 Aralık 1950
- Üçüncü Dünya Harbini Kimler İdare Edecek? , 20 Aralık 1950
- Kendimizi Beğenmek ve Beğenmemek, 21 Aralık 1950
- “ Târih Köşelerinde ” Bâbîâlî Kaç Defa Yandı? , 21 Aralık 1950
- Eski Harflere Hasret, 22 Aralık 1950
- İnsan Kadri Bilmek, 23 Aralık 1950
- İki Tâbir, 24 Aralık 1950
- İcraat ve Parasızlık, 25 Aralık 1950
- Muhârebe Müsveddeleri, 26 Aralık 1950
- Türk Kanı, 27 Aralık 1950
- Heyecan Duymak İhtiyacı, 28 Aralık 1950
- “ Târih Köşelerinde ” Bugünkü Belediye Başkanlığının Mâzîsi Olan İhtisap Ağalığı, 28 Aralık 1950
- Bir Telgraf, 29 Aralık 1950
- Giden Yabancılar, 30 Aralık 1950
- Bir Masa ve Bir Pencere, 31 Aralık 1950

- Bir Yılbaşı Tebriki, 1 Ocak 1951
- Yıkıldı Gitti, 2 Ocak 1951
- Tarihsiz Adamlar, 4 Ocak 1951
- “ Târih Köşelerinde ” İstanbul’da Su Sıkıntısının Mâzîsi, 4 Ocak 1951
- Cilâsız, Cakasız Adam, 5 Ocak 1951
- Muhâcir ve göçmen, 6 Ocak 1951
- Tabiat Utansın, 7 Ocak 1951
- İki Korkunç Boya, 8 Ocak 1951
- Emretmek Saadeti, 9 Ocak 1951

- Benim Diksiyonerim, 10 Ocak 1951
- İspatlı Dâva, 11 Ocak 1951
- “Târih Köşelerinde” Mâzîde Su Vesikaları, 11 Ocak 1950
- Korkulu Rüya Görmemek İçin, 12 Ocak 1951
- Beşinci Hatıra Pulu, 13 Ocak 1951
- Haliç’in Geçirdiği Tehlike, 14 Ocak 1951
- Sulhü İnsanlardan Evvel Yapanlar, 15 Ocak 1951
- Rolünü Değiştiren Serpûş, 16 Ocak 1951
- Şu Lüzumsuz İlkbahara Bakın, 17 Ocak 1951
- Bir Bu Eksikti! , 18 Ocak 1951
- “Edebiyat Konuşmaları” Bir Büyük Padişaha Bir Büyük Mersiye,18 Ocak 1951
- Uyuşturan İlaç, İyileştiren İlaç, 19 Ocak 1951
- Bir Asansöre Sevinilir mi? , 20 Ocak 1951
- Hâkimler Kanunu, 21 Ocak 1951
- Kaçırarak, 22 Ocak 1951
- Yerli Heykel, 23 Ocak 1951
- Dil ve Bayrak, 24 Ocak 1951
- Kirletmek İhtiyacı, 25 Ocak 1951
- “Edebiyat Konuşmaları” Adanalı İki Hiciv Şairi, 25 Ocak 1951
- Görünür Kaza, Görünmez Kaza, 26 Ocak 1951
- Motör Sesi, 27 Ocak 1951
- Dedikodunun Kudreti, 28 Ocak 1951
- İkimizden de Kurtulursunuz! , 29 Ocak 1951
- Kumar Müsveddeleri, 30 Ocak 1951
- Meçhûl İstanbul’un Kitabı, 31 Ocak 1951

- Yarısı Verem, 1 Şubat 1951
- “Târih Köşelerinde” Sultan Aziz’i Kendi mi Öldürdü? Başkaları mı? , 1 Şubat 1951
- Hekim ve Simsar, 2 Şubat 1951
- Bir Yanlış Tashihi, 3 Şubat 1951
- Pislikten Korkmayalım! , 4 Şubat 1951

- Ölüm Fabrikası, 5 Şubat 1951
- Bir Komisyon Münasebetiyle, 6 Şubat 1951
- Benim Diksiyonerim, 7 Şubat 1951
- Taif'deki Çukurdan, Hürriyet-i Ebediyye Tepesine, 8 Şubat 1951
- “Târih Köşelerinde” Cesedi 300 Hıristiyana Yerlerde sürttürülen Şeyhislâm, 8 Şubat 1951
- Gürültünün Lağvı, 9 Şubat 1951
- Kumral Adam Yerine, Esmer Adam, 10 Şubat 1951
- Hem Sıyânet Meleği, Hem Umacı, 11 Şubat 1951
- Âşşyan Yanmasın Diye, 12 Şubat 1951
- İnsan Etinin Kilosu 2 Liraya, 13 Şubat 1951
- Suç İşleyen Çocuklar, 14 Şubat 1951
- İki Tane “ki”, 15 Şubat 1951
- “Edebiyat Konuşmaları” Şair ve Aşık Bir Şeyhislâm, 15 Şubat 1951
- Sinema, Balo, Ev, 16 Şubat 1951
- Öteki Dünyada Mesken Buhranı, 17 Şubat 1951
- Yeni Politikada Eski Faktör, 18 Şubat 1951
- “Mecelle”nin Yanlış Bir Maddesi, 19 Şubat 1951
- Hem Vatanseverlik, Hem Tesadüf Oyunu, 20 Şubat 1951
- İstenilen Bir Kanun Münasebetiyle, 21 Şubat 1951
- Sayısını Allah Bilir, 22 Şubat 1951
- “Târih Köşelerinde” Sadrazam İbşir Paşa’yı Nasıl Öldürdüler, 22 Şubat 1951
- Tecrübe Kimlere Faydalıdır?, 23 Şubat 1951
- Kelimededen Korkmak, 24 Şubat 1951
- İstanbul Radyosunda Dede Efendi, 25 Şubat 1951
- Dördüncü Dünya Harbi, 26 Şubat 1951
- Benim Diksiyonerim, 27 Şubat 1951
- Adaletin Islahı, 28 Şubat 1951

- Taş Yerine Tunç, 1 Mart 1951
- “Edebiyat Konuşmaları” Şair Bir Sadrazam, 1 Mart 1951
- Mühür ve Asâ, 2 Mart 1951
- Mısır'da Kadınlık Hamleleri, 3 Mart 1951

- Bir Elçiye Verilmiş Bir Cevap, 5 Mart 1951
- Servet ve Zabıta Vak'ası, 6 Mart 1951
- Kitap ve Devlet Adam, 7 Mart 1951
- Aşk Olsun Balıkesirlilere , 8 Mart 1951
- “Târih Köşelerinde ” Sultan İbrahim’i Nasıl Öldürdüler, 8 Mart 1951
- Hançer, 9 Mart 1951
- İlaç ve Karaborsa, 10 Mart 1951
- Göçmenler Bakanlığı, 11 Mart 1951
- Din ve Eşya, 12 Mart 1951
- Işığın Diksiyoneri, 13 Mart 1951
- Helvacı Kağıdı Değildir, 14 Mart 1951
- Bir Masanın Etrafında, 15 Mart 1951
- “Târih Köşelerinde ” Şair Pertev Paşa’yı Nasıl Öldürdüler?, 15 Mart 1951
- Talât Paşa Niçin Sevimliydi? , 16 Mart 1951
- Mektebi Olmayan Şey, 17 Mart 1951
- On Sekiz Mart, 18 Mart 1951
- İnsan Satılır mı? , 19 Mart 1951
- Garba 125 Yıl Önce Attığımız Adım, 20 Mart 1951
- Belediyenin Aldığı Beyaz Saray, 21 Mart 1951
- Öfkesiz Kavga, 22 Mart 1951
- “Târih Köşelerinde ” Viyana’yı Kuşatan Veziri Nasıl Öldürdüler?, 22 Mart 1951
- En Yeni An’ane ve En Eski Teceddüd, 23 Mart 1951
- Suikastlar Geçidi, 24 Mart 1951
- Bir İlacın Yıldönümü, 25 Mart 1951
- Çalışmayan Mekanizma Yok Demektir, 26 Mart 1951
- Seul’den Korkunç Bir Tablo, 27 Mart 1951
- İkinci Monte Karlo, 28 Mart 1951
- Benim Diksiyonerim, 29 Mart 1951
- “Edebiyat Konuşmaları ” Mısraları Kendisinden Daha Meşhur Bir Şair, 29 Mart 1951
- Diplomalı İşsizler, 30 Mart 1951
- Birbirimizi Öldürmeyelim, 31 Mart 1951

- İnat Şehveti, 1 Nisan 1951
- Politika Şehveti, 2 Nisan 1951
- Para Şehveti, 3 Nisan 1951
- Benim Diksiyonerim, 4 Nisan 1951
- Yumruk Yerine Toka, 5 Nisan 1951
- “Târih Köşelerinde ” Cesedi Bin Parça Edilen Ahmet Paşa, 5 Nisan 1951
- Bir Köprü ve Bir Levha, 6 Nisan 1951
- Güzel Taşımak, 7 Nisan 1951
- Kirli Bir Sarayda, Temiz Bir Adam, 8 Nisan 1951
- Kötümser Olmak İhtiyâcı, 9 Nisan 1951
- Birbirini Öldüren Eşya, 10 Nisan 1951
- “ O ”nun Heykelini Kırana (Şiir), 11 Nisan 1951
- Benim Diksiyonerim, 12 Nisan 1951
- “ Târihin Dedikodu Köşelerinde ” Bizde Târih Nasıl Yazılır? , 12 Nisan 1951
- Mustafa Paşa'nın Takma Gözü, 13 Nisan 1951
- Akdeniz'in Sırrı, 14 Nisan 1951
- “ Zafer ”in Azli, 15 Nisan 1951
- Şişli'de Yobaz, Fâtih'te Gâvur, 16 Nisan 1951
- Hem Büyük Şair, Hem Büyük Zavallı, 17 Nisan 1951
- Yatak Odası, 18 Nisan 1951
- Ankara'da Şarkılı Şiir Gecesi, 19 Nisan 1951
- “ Anıtlar Arasında ” Bursa'nın Hüviyyetinin Toplandığı Bir Anıt, 19 Nisan 1951
- “ Sayın ” Kelimesi, 20 Nisan 1951
- Kolay Şöhret, Kolay Servet, Kolay Sanat, 22 Nisan 1951
- Doğru Teşhis ve Doğru Tedavi, 23 Nisan 1951
- Mefhûmları Kelime Saymak, 24 Nisan 1951
- Kalça Namusu, Kafa Namusu, 26 Nisan 1951
- “ Edebiyat Konuşmaları ” Ankara'da Şair İkbâl Günü, 26 Nisan 1951
- Bir Emekli ve Bir Vecize, 27 Nisan 1951
- “ Slogan ”lar Hem İyi, Hem Fena, 28 Nisan 1951
- Ahlâk Muâdelesı ve Kongresi, 29 Nisan 1951
- Hastabakıcılar, 30 Nisan 1951

- Bir Türbe ve Bir Cephâne, 1 Mayıs 1951
- Bir Bayram ve Bayramlar, 2 Mayıs 1951
- Terbiyesizlik Bir Müessesese Olmamalıdır, 3 Mayıs 1951
- “ Târih Köşelerinde ” Şeyhislâm Halil Efendi'nin Karısı Zîbâ Hanım'ı Nasıl Öldürdüler, 3 Mayıs 1951
- Suistimâl Tiryâkiliği, 5 Mayıs 1951
- Önce Terbiye, Sonra Tâlih, 6 Mayıs 1951
- Üç Gün, Üç Gece Düğün, 7 Mayıs 1951
- Ceza, Cürmün İçinde, 8 Mayıs 1951
- Erkek – Kadın, 9 Mayıs 1951
- Sür'ati Gayri Mümküne, 10 Mayıs 1951
- “ Edebiyat Konuşmaları ” Edebiyatımızda Kadınlar, 10 Mayıs 1951
- Kânûn Sağanağı, 11 Mayıs 1951
- Garajdan Müzeye, 12 Mayıs 1951
- İnkâr Oyunları, 13 Mayıs 1951
- 14 Mayıs 1950, 14 Mayıs 1951
- Büyük Rüyaların Avukatı, 15 Mayıs 1951
- Harpten Daha Pahalı Bir Sulh, 16 Mayıs 1951
- 24 Vâiz, 17 Mayıs 1951
- “ Edebiyat Konuşmaları ” Orta Şair, Fakat Ayrı Şair, 17 Mayıs 1951
- Nâhoş Bir Rivâyet, 18 Mayıs 1951
- Tenkit İhtiyâcı, 19 Mayıs 1951
- Lâkaytlık, Cemiyetlerin Ölümüdür, 20 Mayıs 1951
- Kıskandığım İki Ev, 21 Mayıs 1951
- Bir Şoförün, Bir Sözü, 22 Mayıs 1951
- Üniversite Binasının Fena Bir Kaderi, 23 Mayıs 1951
- Kıbrıs'a Gidecek Üniversitelilere, 24 Mayıs 1951
- “ Târih Köşelerinde ” Hâlet Efendi'yi Nasıl Öldürdüler? , 24 Mayıs 1951
- Garba Açılacak Pencereler, 25 Mayıs 1951
- Bu, Kültüre Ceza Olurdu! 26 Mayıs 1951
- İstanbul'a Sevgi ve Saygı, 27 Mayıs 1951
- Temizlik Meziyet Olmamalıydı! , 30 Mayıs 1951
- Bu Parklar ve Heykeller Niçin Bizde Yok? , 31 Mayıs 1951

- Benim Diksiyonerim, 1 Haziran 1951
- Müellifsiz Büyükada, 2 Haziran 1951
- Kurtulduğumuz Moda, 3 Haziran 1951
- Batıda En Çok Harcanan Şey, 5 Haziran 1951
- Paris'te Seçim, 10 Haziran 1951
- Bir Mülâkat ve Bir Ölüm, 14 Haziran 1951
- Tuhaf Bir Dalâlet, 15 Haziran 1951
- Yarım Şehitler İçin, 17 Haziran 1951
- Yeninin ve Eskinin Aşıkları, 19 Haziran 1951
- Napolyon ve Hitler, 21 Haziran 1951
- Bir Kütüphâne Manzarası, 24 Haziran 1951

- Rakam Merakı, 1 Temmuz 1951
- Fransa'da Numaralı Felâketler, 5 Temmuz 1951
- Hava Tebdîline Giden Heykel, Bir Telefon Muhaberesi, 17 Temmuz 1951
- Avrupa'da Seyyahın Mânası, 20 Temmuz 1951
- "Maatessüf Yaşıyor!" 21 Temmuz 1951
- Boş Saray, Dolu Ev, 22 Temmuz 1951
- Her Şeyden Para Çıkıyorlar, 23 Temmuz 1951
- Mesut Olduğumuzu Bilmiyoruz, 24 Temmuz 1951
- Hem Papaz, Hem Karteziyen Avrupa, 25 Temmuz 1951
- Amerikan Filosu ve Bir Karakol Gemisi, 26 Temmuz 1951
- Jules-Romains'le Mülâkat, 26 Temmuz 1951
- Destanlarımızı Terennüm Etmiyoruz, 27 Temmuz 1951
- Bir Fransız Gencinin Cevabı, 28 Temmuz 1951
- Hazin Bir Bayram, 29 Temmuz 1951
- Avrupa'da Menfî Şeyler, 30 Temmuz 1951
- Dört Türbe ve Bir Hamamböceği, 31 Temmuz 1951

- İstirapla Alay, 1 Ağustos 1951
- Zavallı Müsâvât, 2 Ağustos 1951
- Victor Hugo'nun Evi, 2 Ağustos 1951

- Paris'te Bir Cellât Ailesi, 3 Ağustos 1951
- Aristokrasi Ölmek İstemiyor, 4 Ağustos 1951
- Her Sınıfta Kültür, 5 Ağustos 1951
- Banka Gibi Adam, 6 Ağustos 1951
- Bir Açık hava Tiyatrosunda, 7 Ağustos 1951
- Seyyah ve Polis, 8 Ağustos 1951
- Memleketlerde Sanatkâr Farkı, 9 Ağustos 1951
- İtalya'da Lokanta Medeniyetinin Dereceleri, 9 Ağustos 1951
- Ticânîlerin Paşa Babaları, 10 Ağustos 1951
- Çantamı Tanıyamadım, 11 Ağustos 1951
- Taassubun Güzel Olduğu Yer, 12 Ağustos 1951
- Merkez ve Füniküler, 13 Ağustos 1951
- Karşılamadığım Sivil Şehit, 14 Ağustos 1951
- Bir İstasyon ve Bir Heykel, 15 Ağustos 1951
- “Evet” Edatı Avrupa'da da Güzel, 16 Ağustos 1951
- Benedetto Croce İle Mülâkat, 16 Ağustos 1951
- Masala İnanan Avrupa, 17 Ağustos 1951
- “Spiçer”i Niçin Kaçırdınız!, 18 Ağustos 1951
- Avrupa Bir Kelimeye Aşık, 19 Ağustos 1951
- Sinirlendiğim Kule, 20 Ağustos 1951
- İnsandan Çok İsa Gördüm, 21 Ağustos 1951
- Paris'te Gördüğüm Rüya, 22 Ağustos 1951
- Avrupa'dan Dönmedim, Kaçtım, 23 Ağustos 1951
- Roma'da Bir Likör Fabrikasının Edebiyata Her Yıl Verdiği Bir Milyon Liret, 23 Ağustos 1951
- Alafranga Türkçe, 24 Ağustos 1951
- Yeni Bir Bayrak, 25 Ağustos 1951
- Bilmediğimiz Mefhûmlar, 26 Ağustos 1951
- Sormak İsterdim, 27 Ağustos 1951
- Bir Mefhûmun Bayramı, 28 Ağustos 1951
- Hypercritique, 29 Ağustos 1951
- Benim Diksiyonerim, 30 Ağustos 1951
- Allah'ın İnâyeti, 31 Ağustos 1951

- Şeyler ve Şiirler, 1 Eylül 1951
- Zâbıta Romanı ve Târih, 2 Eylül 1951
- İmzasız Kağıda İmzalı Cevap, 3 Eylül 1951
- Maiyet Sesi, 4 Eylül 1951
- Etten Değil, Taştan Adam, 5 Eylül 1951
- 70 Yaşında Bir Genç, 6 Eylül 1951
- “Târih Köşelerinde ” Rüşvete Aklı Ermeyen Devlet Adamı, 6 Eylül 1951
- Çiftlik-i Hümayûn Değildir! , 7 Eylül 1951
- Fakat Deli Bağlar Gibi Değil, 8 Eylül 1951
- Hacivad’ı Yaratmak Hünerdir, 9 Eylül 1951
- Bakkal Kurnazlığı, 10 Eylül 1951
- Benim Diksiyonerim, 11 Eylül 1951
- Bir Kabrin Projesi, 12 Eylül 1951
- Bedava Terbiyeli Olanlar, 16 Eylül 1951
- Kesmediler miydi Onun Başını? , 17 Eylül 1951
- Bu da Kongre, Fakat Eğlenmiyor, 18 Eylül 1951
- Saatli Mektuplar, 19 Eylül 1951
- Kavgada Perâkendecilik, 20 Eylül 1951
- Reiscumhurumuzun Bir Ziyaret, 21 Eylül 1951
- Maateessüf Haklıymış! , 22 Eylül 1951
- “ Autarchie ” ve İş Bankası, 23 Eylül 1951
- İki Kayık, 24 Eylül 1951
- Ada Vapurunda Şimendifer, 25 Eylül 1951
- Kitapsız Mektepliler ve Mektepsiz Kitaplar, 26 Eylül 1951
- Târihi Bir Zarûret, 27 Eylül 1951
- “Târih Köşelerinde ” Lucrece Borgia’nın Doğrusunu Roma’da Tanıdım, 27 Eylül 1951
- Millî Mücadelenin Bir Meçhûl Askeri, 28 Eylül 1951
- Politikasız İlim, İlimsiz Politika, 29 Eylül 1951
- Üç Büyükler Nelerdir, Kimlerdir? , 30 Eylül 1951

- Bir Kabir Taşında Üç Yanlış, 1 Ekim 1951

- Bir Tarziye, 2 Ekim 1951
- Karadeniz Göl müdür, Deniz midir?, 3 Ekim 1951
- Onu Niçin Alkışladık, 4 Ekim 1951
- “Târih Köşelerinde” İkinci Sultan Hamit ve Sicilya Kralı Denis, 4 Ekim 1951
- İyi ki Panorasını Gördü, 5 Ekim 1951
- Kıyâmet Alâmeti mi, Medeniyet Alâmeti mi?, 6 Ekim 1951
- Bir Tasa, Bir Tasarı oldu, 7 Ekim 1951
- Bedava Avukat, 8 Ekim 1951
- Kırılıandan Sonra Çalınan, 9 Ekim 1951
- Muhârebe Oynuyorlar, 10 Ekim 1951
- İstirap Dinlemeye Tahammül, 11 Ekim 1951
- “Târih Köşelerinde” Mithat Paşa’yı Öldürmemek İçin Apteshâneye Kaçan Osman Çavuş, 11 Ekim 1951
- İngiliz Târihçisi “Türk Gibi Güzel” Der, 12 Ekim 1951
- Petrol Kokan Devlet Adamı, 13 Ekim 1951
- Mahvolan Millete Bakın Dostlar, 14 Ekim 1951
- Rivâyetler, Tekzîbler, 15 Ekim 1951
- Resmî Tebliğden Bir Satır, 16 Ekim 1951
- Yeni Bir İlaç Dolayısıyla, 17 Ekim 1951
- İmtihan ve Piyango, 18 Ekim 1951
- “Edebiyat Târihi Köşelerinde” İki Mutasavvıf Şair, 18 Ekim 1951
- Klasiklerden Sonra, Klasiklerimiz, 19 Ekim 1951
- Yeryüzü ve Yer altı, 20 Ekim 1951
- Sükût Sanatkârı, 21 Ekim 1951
- 14 Yaralı Misafir, 22 Ekim 1951
- Pahalılığın Kasârı, 21 Ekim 1951
- 14 Yaralı Misafir, 22 Ekim 1951
- Pahalılığın Kasîdesi, 23 Ekim 1951
- Amelî Nasihatler, 24 Ekim 1951
- Tabanca Serenadı, 25 Ekim 1951
- “Târih Köşelerinde” Mikelanj İstanbul’a Gelmek İstedi. Onu Edirne Vâlisi de Davet Etti, 25 Ekim 1951
- Rahmet mi, Yağmur mu?, 26 Ekim 1951
- Millî Beyoğlu, 27 Ekim 1951

- Bir Siyah Tahta, 28 Ekim 1951
- Büyük Bayramın İlhamları (Şiir) , 29 Ekim 1951
- Yerli ve Yabancı Meselesi, 30 Ekim 1951
- İki İşsiz, 31 Ekim 1951

- Sebil mi, Başka Bir Şey mi? , 1 Kasım 1951
- “ Edebiyat Târîhi Köşelerinde ” Güzel Türkçe’den Örnekler, 1 Kasım 1951
- Denir, Bir Gün Gelir ki... , 2 Kasım 1951
- Bizim Güneşimiz, Bizim Olmalı, 3 Kasım 1951
- Sahiden Alkışlanan Nutuk, 4 Kasım 1951
- Dayak Atmak Meselesi, 5 Kasım 1951
- Resmî Yolculuklar, 6 Kasım 1951
- Yepyeni Bir Bayrak, 7 Kasım 1951
- Kültüre Hücûm, 8 Kasım 1951
- “ Târih Köşelerinde ” Târihimizin Büyük Sâhifeleri, 8 Kasım 1951
- Fena Mıntıkalar, 9 Kasım 1951
- Büyük Ölünün Kabrinde (Şiir) , 10 Kasım 1951
- Ona Ağlayanlar, 11 Kasım 1951
- Eser-i Cedîd Kağıdı mı Yoksa? , 12 Kasım 1951
- Âyân Meclîsi Elzemdir, 13 Kasım 1951
- Hükûmet Edebiyatı, 14 Kasım 1951
- Dersââdet mi, Derfelâket mi? , 15 Kasım 1951
- “ Târih Köşelerinde ” Veysî Efendi’nin Gördüğü Rüya, 15 Kasım 1951
- Kumar, Lâzımmış Meğer! , 16 Kasım 1951
- Yabancı Nutukta Yerli “ İnşallah ” , 17 Kasım 1951
- Göçmenlere Fenalık Eden “ Göçmenler ” , 18 Kasım 1951
- Bir Anıt ve Bir Sembol, 19 Kasım 1951
- Hususî Sermâyeye Mesût Olacak, 20 Kasım 1951
- Servis Merdivenleri, 21 Kasım 1951
- Lağvedilen Şeyler, 22 Kasım 1951
- Otomobil ve Sokak, 23 Kasım 1951
- Din ve Güzel Sanatlar, 24 Kasım 1951
- Üniversite ve Garson, 25 Kasım 1951

- Bir Ölünün Kemikleri, 26 Kasım 1951
- Acayıp Bir Mektup, 27 Kasım 1951
- Kış mı Korkunç, Kömür mü?, 28 Kasım 1951
- “Beyefendi” Mefhûmuna Tahammül, 29 Kasım 1951
- Fasulya Gibi Nimet Oldu!, 30 Kasım 1951

- Bir Ölüm Cezası Münâsebetiyle, 1 Aralık 1951
- Vaktiyle “Öküz” Ne Demekti?, 2 Aralık 1951
- Meçhûl Olmaktan Kurtulmak, 3 Aralık 1951
- Çok Sevdiğimiz Evler, 4 Aralık 1951
- Türkçe Bilmez Ama..., 5 Aralık 1951
- Tekirdağı’na, Erzurum’a Şükran, 6 Aralık 1951
- “Târih Köşelerinde” İkinci Sultan Hamit ve Bir Hayvanat Bahçesinin Hikâyesi, 6 Aralık 1951
- Belediye’nin Bir Tasavvûru, 7 Aralık 1951
- İş Olmadı mı, Laf Başlar, 8 Aralık 1951
- İstanbul Avukatları Çoğalıyor, 9 Aralık 1951
- Baro ve Kütüphâne, 10 Aralık 1951
- Bu Ne Çalgı Merakı, Y Rabbi?, 11 Aralık 1951
- Sun’î Sıkıntı, 12 Aralık 1951
- Cenîn mi, Çocuk mu?, 13 Aralık 1951
- Yerli İki İlim Vak’ası, 14 Aralık 1951
- Şehir Meclisindeki “Bela” Kelimesi, 15 Aralık 1951
- Dışarda Silah, İçerde Silah, 16 Aralık 1951
- Kültürümüzü Sevenler, 17 Aralık 1951
- Atina’da Mecelle, 18 Aralık 1951
- Kara Vâsıtasının Deniz Kazası, 19 Aralık 1951
- Yabancı Bir Dost, 20 Aralık 1951
- Uğursuz Taht, 21 Aralık 1951
- Bu da Fazla Şans, 22 Aralık 1951
- “Saray” Merakı, 23 Aralık 1951
- Muâhedelerin Tashîhi, 24 Aralık 1951
- Sevimli Bir Tiyatromuz, 25 Aralık 1951

- Şunu İsmiyle Yâdedin... , 26 Aralık 1951
- Mehmet Âkif ve Abdülhak Hâmit, 27 Aralık 1951
- Niçin Tabanca Taşıyormuş! , 28 Aralık 1951
- Bir Yemin Meselesi, 29 Aralık 1951
- Tebdîl Gezen Beygir Ölülere, 30 Aralık 1951
- Yemek Müstahzârâtı, 31 Aralık 1951

- Üç Dereceli Adalet, 1 Ocak 1952
- Medeni Kabadayılık, 2 Ocak 1952
- Helal Olsun, 3 Ocak 1952
- Vasiyet Edilen Beyin, 4 Ocak 1952
- Bir Yabancı Cenaze Önünde, 5 Ocak 1952
- Yeni Yıla Beddua, 6 Ocak 1952
- İdamdan Korkmayın, 7 Ocak 1952
- Kopan Düğmeler, 8 Ocak 1952
- Dünyanın Kaderini Konuşanlar, 9 Ocak 1952
- Medeni Kanûnun Tâdili, 10 Ocak 1952
- İki Rakam, 11 Ocak 1952
- Bir Duvarda Bir İşmar, 12 Ocak 1952
- Eserine Et Koy, 13 Ocak 1952
- Benim Diksiyonerim, 14 Ocak 1952
- Bir Tane Adalet, 15 Ocak 1952
- Bir Sualin Etrafında Bir Konferans, 16 Ocak 1952
- Sıfat ve Mübalağa Merakı, 17 Ocak 1952
- Platinin Kendinden Utandığı Yer, 18 Ocak 1952
- Bu, O Sandık mıdır?, 19 Ocak 1952
- Fazilete Canı Sıkılanlar, 20 Ocak 1952
- Geciken Bir Hak, 21 Ocak 1952
- Girdap Meydan Oluyor, 22 Ocak 1952
- Kütlenin Öfkesi, 23 Ocak 1952
- Ya Başlama, Ya Bitir! , 24 Ocak 1952
- Valilikler ve Seçim, 25 Ocak 1952
- Bir Türbede Bir Yazı, 26 Ocak 1952

- Aşk ve Politika, 27 Ocak 1952
- Çok Güzel Bir Kanûn, 28 Ocak 1952
- Bir İstifhamın Çengeli, 29 Ocak 1952
- Güç Bir İş, 30 Ocak 1952
- Bu Meçhûl Adamlar Kimlerdir? , 31 Ocak 1952

- Güç Bir Sayı, 1 Şubat 1952
- İki Toprak ve İki İnsan, 2 Şubat 1952
- Bir Mektebin Yıldönümü, 3 Şubat 1952
- Mustehlik İnsan, Müstahsil Hayvan, 4 Şubat 1952
- İstenmeyen Maaş Zammı, 5 Şubat 1952
- Adres Yanlılığı, 6 Şubat 1952
- Ceza, Bela İzahsız Olmamalı, 7 Şubat 1952
- Tek Heceli Bir Kelime, 8 Şubat 1952
- Katil Olmak İçin Ne Lâzım, 9 Şubat 1952
- Bir Bütçe Rakam İle Karşı Karşıya, 10 Şubat 1952
- Pahalı Çirkinlik, 11 Şubat 1952
- Bir Medeniyet Ölçütü, 12 Şubat 1952
- Köylü Partisi, 13 Şubat 1952
- Kurşun Kalem Yerine Makine, 14 Şubat 1952
- Yabancılar Bizi Bizden Öğrenmediler, 15 Şubat 1952
- İki Ziyaret, 16 Şubat 1952
- Haliç Yine Deniz Oluyor, 17 Şubat 1952
- Evvela Kendimize Hürmet Edeceğiz, 18 Şubat 1952
- Cakanın En Manasız, 19 Şubat 1952
- Atlantik Zaferi, 20 Şubat 1952
- Bir Pul ve Atatürk'ün Bir Sözü, 21 Şubat 1952
- Ankara Treniyle Gelen Rakamlar, 22 Şubat 1952
- Hangi Dayak Yasaktı? , Hangi Dayak Atılıyor? 23 Şubat 1952
- Türk Adaletinde Yeni Bir Adım , 24 Şubat 1952
- Kıyamet Alâmeti, 25 Şubat 1952
- Adalet Hekimliği, 26 Şubat 1952
- İnşallah Doğrudur, 27 Şubat 1952

- Eğer Her Suça Bir Farika Lâzımsa, 28 Şubat 1952
- Körleri Anladık, Ya Basiretsizler? , 29 Şubat 1952

- Gazete Korkunç Olmamalıdır, Hattâ Amerika'da Bile!, 1 Mart 1952
- Rize'nin Kurtuluş Gününü Kutlamak İçin, 2 Mart 1952
- İstanbul Takımı Atina'da 3-0 Yenildi, 3 Mart 1952
- Kavalalı'dan Utanıyorum! , 4 Mart 1952
- Yüz Yaşında Bir Umacı, 5 Mart 1952
- Kin Silahı Değil, Müdafaa Aleti, 6 Mart 1952
- Talihsiz Adam, 7 Mart 1952
- Devlet Kapısı, 8 Mart 1952
- Van'daki Kılıç, 9 Mart 1952
- Kaybolan Yüz, 10 Mart 1952
- Üstadlar Değil, Anneler Cemiyeti, 11 Mart 1952
- Sındırgı Mahkemesi Vesilesiyle, 12 Mart 1952
- O Millet mi Bu Millet? , 13 Mart 1952
- Bir Yapının Fıatı, 14 Mart 1952
- Batı Üslûplı Doğu Âlimi, 15 Mart 1952
- Bir Yabancı Kıyametin Gidiş Tarzı, 16 Mart 1952
- Resmî Sıfatlar ve Hususî İftiralar, 17 Mart 1952
- “ İki Şahit ” denen Felaket, 18 Mart 1952
- Demokrasinin Bence Tarifi, 19 Mart 1952
- Benim Diksiyonerim, 20 Mart 1952
- Boğaziçi'ni Süsleyen Vapur, 21 Mart 1952
- Kağıtsız Hükûmet, 22 Mart 1952
- Dördüncü Parti, 23 Mart 1952
- 82 Yıl Önce Bir Kehanet, 24 Mart 1952
- Politikada Olgunluk, 25 Mart 1952
- Eski Alınganlık, Yeni Vurdumduymazlık, 26 Mart 1952
- Vatikan'da Türkiye Elçiliği, 27 Mart 1952
- Yerli Kömür ve Yabancı Döviz, 28 Mart 1952
- Köprü Merakı, 29 Mart 1952
- Benim Diksiyonerim, 30 Mart 1952

- Girmeyeceğimiz Konferans, 31 Mart 1952

- Asya'da Amerikanvâri Şekavet, 1 Nisan 1952
- Aylık ve Ücret, 2 Nisan 1952
- Propagandanın Müsbeti Onlarda, Menfîsi Bizde, 3 Nisan 1952
- Bu, O Irmak mı? , 4 Nisan 1952
- Bir Bardak Su Meselesi, 5 Nisan 1952
- Benim Diksiyonerim, 6 Nisan 1952
- Monte Karlo'dan Yıldıza, 7 Nisan 1952
- Stalin'in Sozîsı, 8 Nisan 1952
- Para Cezası Yerine Vicdan Azâbı, 9 Nisan 1952
- Boya Meselesi, 10 Nisan 1952
- Taşranın Cazibesini Çoğaltmalı, 11 Nisan 1952
- Memuriyet Malzemesi, 12 Nisan 1952
- Târihe Garaz Olanlar, 13 Nisan 1952
- Bir Çuval İnciri Berbat Edenler, 14 Nisan 1952
- Çiçek Palas Toplantısı, 15 Nisan 1952
- Benim Diksiyonerim, 16 Nisan 1952
- Leipzig Şehrinden Değil, Gülhane Parkından! , 17 Nisan 1952
- Sualler, Cevaplar, 18 Nisan 1952
- Coğrafyamızda Bazı İsimler, 19 Nisan 1952
- Mânasız Suikastlar, 20 Nisan 1952
- Yağmur Duası, 21 Nisan 1952
- Nazik Olmayan Sualler, 22 Nisan 1952
- Bir Müessesenin Mâzîsi, 23 Nisan 1952
- Mikroplarla Göz Aşinalığı, 24 Nisan 1952
- Bir Lokomotif, 25 Nisan 1952
- Şunu İsmiyle Yâdedin, 26 Nisan 1952
- 34 İmzalı Takrîr, 27 Nisan 1952
- Bir Damla Budalalık, 28 Nisan 1952
- Yüzde On, 29 Nisan 1952
- İki Macera Adamının Filizleri, 30 Nisan 1952

- Makineleşen Anadolu, 1 Mayıs 1952
- Bir Maddede Bir Kelime Eksik, 2 Mayıs 1952
- Yer de, Gök de Soysuzlaştı mı Nedir?, 3 Mayıs 1952
- Çabuk Başka, Acele Başka!, 4 Mayıs 1952
- Tarım Hıfzıssıhhası, 5 Mayıs 1952
- Kudret ve Kuvvet, 6 Mayıs 1952
- Roma'da Dağıtılan Kalabalık, 7 Mayıs 1952
- İşi Ehline Vermek, 8 Mayıs 1952
- Bir Zamanlar Edebiyat Neymiş!, 9 Mayıs 1952
- Mühimdir, 10 Mayıs 1952
- Bir Tarafta Emlâk, Bir Tarafta Memâlik, 11 Mayıs 1952
- Ziyaretçisi, Bastığı Kitap Kadar, 12 Mayıs 1952
- Montgomery'nin Karyolasının Karşısındaki Resim, 13 Mayıs 1952
- Karagöz'ün Kafiyeleleri, 14 Mayıs 1952
- Fatma ve Zeynep, 15 Mayıs 1952
- "Târîh Köşelerinde" Edebiyat Dolu Konağı, Politika Yıktı, 15 Mayıs 1952
- Churchill Konuşuyor Sandım, 16 Mayıs 1952
- Benim Diksiyonerim, 17 Mayıs 1952
- Hekimle Hastanın Nisbeti, 19 Mayıs 1952
- Bunun da Adı Bahar mı?, 20 Mayıs 1952
- Köprüden de Güzel, Tünelden de, 21 Mayıs 1952
- Mesut "Pilav", 22 Mayıs 1952
- "Târîh Köşelerinde" Halkalarından Ölümlere, Dirilerin Başları Beraber Sarkan Zincir, 22 Mayıs 1952
- Deniz Altı Servetimiz, 23 Mayıs 1952
- Motörleşen Âsâyış, 24 Mayıs 1952
- Üçüncü Mevkî Kalkıyor, 25 Mayıs 1952
- Kadri Bey'in Şekerli Kahvesi, 26 Mayıs 1952
- Demokrat Bünyeli Devlet, 27 Mayıs 1952
- Ramazan Edebiyatı, 28 Mayıs 1952
- Yıkılan Direkler, 29 Mayıs 1952
- "Târîh Köşelerinde" Bir Sahur Sofrası, 29 Mayıs 1952
- Beyoğlu'ndaki Samatya Avrupası, 30 Mayıs 1952

- Eski Ramazanların Vâizleri, 31 Mayıs 1952
- Eski İftarların Husûsiyetleri, 1 Haziran 1952
- Eski Ramazanların Siyasî Tarafı, 2 Haziran 1952
- Eşya ve Din, 3 Haziran 1952
- Menfâlî Vatanlar, 4 Haziran 1952
- Davul Meselesi , 5 Haziran 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Fransız Kontu ve Osmanlı Paşası, 5 Haziran 1952
- Biraz Acele Değil mi? , 6 Haziran 1952
- Para ve Avukat, 7 Haziran 1952
- Baruthâne Arsaları, 8 Haziran 1952
- Mûcizeler Sarayı, 9 Haziran 1952
- Menekşe Sokağındaki Ev, 10 Haziran 1952
- Kızdıran İlânlar, 11 Haziran 1952
- Bu İsmi Silemeyiz, 12 Haziran 1952
- “Târîh Köşelerinde ” On Yedi Bin Mektuplu Bir Metres, 12 Haziran 1952
- Hesap ve Sevgi, 13 Haziran 1952
- Bir İbadetin Husûsiyeti, 14 Haziran 1952
- Ölüsüz Mezar ve Mezarsız Ölüler, 15 Haziran 1952
- Bir İntihar Karşısında, 16 Haziran 1952
- Türkçe'nin Kaderi, 17 Haziran 1952
- Yarı Yarıya Yaşıyoruz, 18 Haziran 1952
- Benim Diksiyonerim, 19 Haziran 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Kaplumbağa Kabuğundan Beşikte Yetişen Hükümdar, 19 Haziran 1952
- “Kral” ve “Kraliçe” Kelimeleri, 20 Haziran 1952
- Uyuşukluk İhtiyacı, 21 Haziran 1952
- Üç Kurbanlı Bir Suç, 22 Haziran 1952
- İçki İçerken Ne Yapacaklardı? , 23 Haziran 1952
- Köyde Karyola, 26 Haziran 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Siyasî Bir Kehânet, 26 Haziran 1952
- Bayramın Renkleri, 27 Haziran 1952
- Vatanperver Rakamlar, 28 Haziran 1952

- Bir Resmin Mânası, 29 Haziran 1952
- Devriyle Beraber Yaşamak, 30 Haziran 1952
- Yokuş da Yol Sayılmaz mı?, 1 Temmuz 1952
- Hamur Tablası mı, Bekâr Yatağı mı?, 2 Temmuz 1952
- Netameli Bir Komşu, 3 Temmuz 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Amasya’da Bir Alman, 3 Temmuz 1952
- Kültür Kardeşliği, 4 Temmuz 1952
- Bir Temsilci, 5 Temmuz 1952
- Besi Kafesi, 6 Temmuz 1952
- Bir Hâtıralar Kitabının Fıatı, 7 Temmuz 1952
- Bir Buçuk Milyon Dönüm, 8 Temmuz 1952
- Çanakkale’nin Üçüncü Âbidesi, 9 Temmuz 1952
- Benim Diksiyonerim, 10 Temmuz 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Devlet Parası ve Devlet Adamları, 10 Temmuz 1952
- Kapanan Lise, 11 Temmuz 1952
- Pis Cennet! , 12 Temmuz 1952
- Cadde ve Buse, 13 Temmuz 1952
- Türk Köyü Mesut, 14 Temmuz 1952
- Kültür Kolları Arasında Nispetler, 15 Temmuz 1952
- Beş Sporcunun İki Eli mi Var?, 16 Temmuz 1952
- Cephanelen Laboratuvara, 17 Temmuz 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Bir Saltanat Arabası ve Bir Sefaret Vapuru, 17 Temmuz 1952
- Bir Sergi Münasebetiyle, 18 Temmuz 1952
- Amerika “ Augias ”ın Ahırları mıdır?, 19 Temmuz 1952
- En Zorlu Propaganda, 20 Temmuz 1952
- Gelecek Yıla Bırakılan İbadet, 21 Temmuz 1952
- Unvanı Geç Gelen Bir Pâye, 22 Temmuz 1952
- Böyle Dalkavuğa Can Kurban, 23 Temmuz 1952
- Devletler Dostluğunun Üslûbu Vardır, 24 Temmuz 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Şart Edatı “Eğer ” ve Cezası, 24 Temmuz 1952
- Târîh Gibi Cinayetler de Tekerrürmüş, 25 Temmuz 1952

- Bu Levhalara Şaştım, Kaldım, 26 Temmuz 1952
- Çarşaf Bugünün Meselesi Olabilir mi?, 27 Temmuz 1952
- Mısır Darbesi ve Güneşin Lekeleri, 28 Temmuz 1952
- Hükümdarları Çirkin Gösteren Ayna, 29 Temmuz 1952
- Bir Tabut ve Bir Yat, 30 Temmuz 1952
- Yalnız Kelimeler Değil, Mefhumlar da Kalkmalı, 31 Temmuz 1952
- “Târîh Köşelerinde” Atatürk ve Kötümserlik Edebiyatı, 31 Temmuz 1952

- Nükte Değil, Kehânet, 1 Ağustos 1952
- Traktör mü, Şimendifer mi?, 2 Ağustos 1952
- Benim Diksiyonerim, 3 Ağustos 1952
- Bir Teşkil Vesilesiyle, 4 Ağustos 1952
- Suistimallerin En Fenası, 5 Ağustos 1952
- Taht Bozumu, Tac Dökümü, 6 Ağustos 1952
- Devlet Adamı ve Servet, 7 Ağustos 1952
- “Târîh Köşelerinde” Geçen Asırda İki Müslüman Neden Protestan Oldu?, 7 Ağustos 1952
- Tarsus’taki Hastahane, 8 Ağustos 1952
- Bir Memlekete Dış Düşman Nasıl Girer, 9 Ağustos 1952
- Dört Milyon Sakal, 10 Ağustos 1952
- Büyükada’dan Mektup, 11 Ağustos 1952
- Bir Proje Münasebetiyle, 12 Ağustos 1952
- Korkular Diyarı, 13 Ağustos 1952
- Büyükada’da Bahçe Balosu, 14 Ağustos 1952
- “Târîh Köşelerinde” Kulübede Doğan Amerika Cumhurbaşkanı, 14 Ağustos 1952
- Millî Suç Değil, Beşerî Suç, 15 Ağustos 1952
- Zavallı Belediye, Acıdım Sana!, 16 Ağustos 1952
- Mânasız Bir Kahramanlık, 17 Ağustos 1952
- Zenginlikten Evvel Sağlık, 18 Ağustos 1952
- Motörize Şımarıklık, 19 Ağustos 1952
- İnkılâplar Sâridir, 20 Ağustos 1952
- Et ve Balık Medenileşiyor, 21 Ağustos 1952
- Acaip Bir Sömürge, 21 Ağustos 1952

- Sır Saklamak, 22 Ağustos 1952
- “Delidir O!”, 23 Ağustos 1952
- Bedbahttır O Kadın ki... , 24 Ağustos 1952
- Tahtı Olan Uçak, 25 Ağustos 1952
- Bir Ölünün Gözden Düşmesi, 27 Ağustos 1952
- Ümîdin Kes... , 28 Ağustos 1952
- Rakamlara Bakmalı, 29 Ağustos 1952
- Memat Pahalılığı, 30 Ağustos 1952

- Korkuluk, 4 Eylül 1952
- Benim Diksiyonerim, 5 Eylül 1952
- Ramazan Kırk Gün müdür?, 6 Eylül 1952
- Bir Devlet Adamının Dört Rengi, 7 Eylül 1952
- Bir Harap Evidir... , 8 Eylül 1952
- Güzel Seçiminin Taaddüdü, 9 Eylül 1952
- İşportadaki Bıçaklar, 10 Eylül 1952
- İsviçre’den Getirilen Bir Tabut, 11 Eylül 1952
- Bir Kağıda Aldırmadığı İçin Başka Bir Kağıdı İmzalamak Zorunda Kaldı, 11 Eylül 1952
- Paşa’nın Dediği Dediktir, 12 Eylül 1952
- Yerliyi Tatmin Edemiyor, Nerede Kaldı Yabancıyı!, 13 Eylül 1952
- Mesafeye Galebe, 14 Eylül 1952
- Yoksa Mürettip Yanlışı mı?, 15 Eylül 1952
- Bir Kraliçenin Kaçakçılığı, 16 Eylül 1952
- Diktatörleri Kimler Yaratır?, 17 Eylül 1952
- Gücenmek mi?!, 18 Eylül 1952
- Amerika’da Reiscumhur Seçiminde Televizyonun Rolü, 18 Eylül 1952
- Bir Broşür ve Bir Rakam, 19 Eylül 1952
- Tac mı, Fes mi?, 20 Eylül 1952
- Hakikî Kaside, 21 Eylül 1952
- Sivil Olmayan İnkılâplar, 22 Eylül 1952
- Bir Diploması Târîhi, 23 Eylül 1952
- Düşmek Fena Şey, 24 Eylül 1952

- İnsanı Semirten Meçhûller, 25 Eylül 1952
- Eisenhower'ın otomobilini Üç Sene Sürdüm, 25 Eylül 1952
- Demir Perde Yok ki... , 26 Eylül 1952
- Fazla Vatanseverlik, 27 Eylül 1952
- Yevmül Hisâb, 28 Eylül 1952
- Beyaz Çizgi, 29 Eylül 1952
- Beynelmilel Bir Izdırap, 30 Eylül 1952

- İki Mesele, 1 Ekim 1952
- Şeametli ve Pahalı Bir Kelime, 2 Ekim 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Tac Giyerken Amcasını Çağırarak mı?, 2 Ekim 1952
- Gençlik ve İnkılâp, 3 Ekim 1952
- Salaş Çarşı, Fakat Anıt Çay, 4 Ekim 1952
- Paris'ten Merkez Efendi'ye, 5 Ekim 1952
- Vatanda Misafir Olmak, 6 Ekim 1952
- Bir Bilir Kişi, 7 Ekim 1950
- Solgun mu, Olgun mu? , 8 Ekim 1952
- Tercüme Türkçe, 9 Ekim 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Atom Bombası Casusu Fuchs, 9 Ekim 1952
- Deniz mi, Kara mı? , 10 Ekim 1952
- Bunun Sırası Gelmeyecek mi? , 11 Ekim 1952
- Söylememeliydi, Bulunmalıydı, 12 Ekim 1952
- Neticeler Değil, Sebepler, 13 Ekim 1952
- Memnun Olmak Günah Değil A! , 14 Ekim 1952
- Açlık ve Tokluk Rekoru, 15 Ekim 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Yırtilan Yemek Listesi, 16 Ekim 1952
- Bir Yıldönümünün Mânası, 17 Ekim 1952
- Bir Şark Memleketinde Kadınlar, 18 Ekim 1952
- Bir Sinema Artistinin Ölümü, 19 Ekim 1952
- Hatiplere Değil, Hadiselere Sormalıydı, 20 Ekim 1952
- Bir Canavarın Dirilmesi, 21 Ekim 1952
- Hakikât ve Hayâl, 22 Ekim 1952
- Ceza ve Suç İç içe, 23 Ekim 1952

- “Târîh Köşelerinde ” Bir Eşini Ne Zaman Göreceğiz? , 23 Ekim 1952
- Çiçekten Görünmeyen Kabir, 24 Ekim 1952
- Deli miydi? , 25 Ekim 1952
- Acaba Lâzım mı Bu Salon? , 26 Ekim 1952
- Bir Uyku Kitabı, 27 Ekim 1952
- Juri Olsa, Ben de Orada Olsam... , 28 Ekim 1952
- Sanatın Haysiyete ve Servete Tercüme Edilmesi, 29 Ekim 1952
- Korktuğum Kelimeler, 30 Ekim 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Eski Kine Yeni Hedef, 30 Ekim 1952
- Benim Diksiyonerim, 31 Ekim 1952

- Saray ve Sinema, 1 Kasım 1952
- Fes Merakı, 2 Kasım 1952
- 1000 Yatak, 3 Kasım 1952
- Eyüp’te Banka, 4 Kasım 1952
- Yanlış Dargınlık, 5 Kasım 1952
- Galiba Çok Hazin Bir Tören, 6 Kasım 1952
- “Târîh Köşelerinde ” Hırsızların ve Yankesicilerin Kitabı, 6 Kasım 1952
- Bazı Binaların Azîz Husûsiyetleri Vardır, 7 Kasım 1952
- Toprak Ne Zaman Vatandır, 8 Kasım 1952
- Bir Kutu Münasebetiyle, 9 Kasım 1952
- Atatürk’ün Ölümü, 10 Kasım 1952
- Bu Kabre Bu Kadar Para Harcanır mı? , 11 Kasım 1952
- Avam Adaleti, 12 Kasım 1952
- İlim Merakı mı, İntikam Hırsı mı? , 13 Kasım 1952
- Ekmek Somunu mu, Dikiş Kutusu mu?, 14 Kasım 1952
- Bununda mı Adı Nefeka, 15 Kasım 1952
- “İbrahim Cehdî ” Kimdir? , 16 Kasım 1952
- İki “ Yanlış Efendim ”in Fiatı, 17 Kasım 1952
- Radyo İle İstenen Elçi, 18 Kasım 1952
- Benim Diksiyonerim, 19 Kasım 1952
- Yalnız İnsanlar Değil... , 20 Kasım 1952
- Yaşı Kadar Yavaş! , 21 Kasım 1952

- Müteveffâyı Nasıl Bilirsiniz? , 22 Kasım 1952
- Kore’de Türk Hamamıseti, 23 Kasım 1952
- Amele ve Ev, 24 Kasım 1952
- Benim Diksiyonerim, 25 Kasım 1952
- Apartman Kapıcıları, 26 Kasım 1952
- Bazı Tâbirlerimizdeki Kuvvet, 27 Kasım 1952
- “ Târîh Köşelerinde ” Bir Bulgar Kızı Yüzünden Aleyhimize Çıkan Devletler İttifakı, 27 Kasım 1952
- Umumî Adamların, Hususî Hayatları, 28 Kasım 1952
- Vitamin Tiryâkiliği, 30 Kasım 1952

- Tabancasız Tiyatro, 1 Aralık 1952
- Mûcütler İcât Etmek Hastalığı, 2 Aralık 1952
- Güzel Bir Hassâsiyet, 3 Aralık 1952
- Bir Ziyaretin Fiâtı, 4 Aralık 1952
- “ Târîh Köşelerinde ” Hükümdarların Sözleri, Sözlerin Hükümdarlarıdır, 4 Aralık 1952
- Muharebesiz Dünya, 5 Aralık 1952
- Bir Müzayede Meselesi, 6 Aralık 1952
- Demek ki Padişahımız Burada Oturuyor, 7 Aralık 1952
- Tabanca ve Düğün, 8 Aralık 1952
- Boğaziçi Sahilleri, 9 Aralık 1952
- Kimlerin Cebinde, Kimin Resmi, 10 Aralık 1952
- İki Şebeke, 11 Aralık 1952
- “ Târîh Köşelerinde ”, Beş İnsanın Canına Kıyan Kurşunlar, 11 Aralık 1952
- Benim Diksiyonerim, 12 Aralık 1952
- Bir Vali Konağı, 13 Aralık 1952
- Camiülezhher ve Camiüzzeytûne, 14 Aralık 1952
- “Ufak Çapta da Olsa...” , 15 Aralık 1952
- Yataksız Hastalar, 16 Aralık 1952
- Mevlidi Yazana Kavuştuk, 17 Aralık 1952
- Aşk ve Dinamit, 18 Aralık 1952
- “ Târîh Köşelerinde ” Uykuda Hal’ Edilen Padişah, 18 Aralık 1952

- Kendine Fenalık Eden Millet, 19 Aralık 1952
- Şeref Duygusunun Kurbanı, 20 Aralık 1952
- Yabancılar ve Atatürk, 21 Aralık 1952
- Benim Diksiyonerim, 22 Aralık 1952
- Acı... , 23 Aralık 1952
- Hakikî Diktatör, 24 Aralık 1952
- Bir Taht ve Bir Müze Müdürü, 25 Aralık 1952
- “ Târîh Köşelerinde ” Fransa İhtilâlinde Akıl İhâlesi İlan Edilen Aktris, 25 Aralık 1952
- Kuyruk Yapanlar, Kuyruklu Olanlar, 26 Aralık 1952
- Kapkara Damsız Evler, 27 Aralık 1952
- Telefon Çaldı, 28 Aralık 1952
- Süprüntü İle Mücadele, 29 Aralık 1952
- Öğretmenle Öğrenci Arasında Arkadaşlık, 30 Aralık 1952
- Elli Yıl Önceki Noel Yortusu, 31 Aralık 1952

- Adnan Menderes’in Sesi Vatan Sesidir, 1 Ocak 1953
- Şair Gibi Konuşan Kraliçe, 2 Ocak 1953
- Bu Yılbaşı Göze Çarpan İki Şey, 3 Ocak 1953
- Ameliyat Değil Seâdet, 4 Ocak 1953
- Boşluktan Kurtulmak, 5 Ocak 1953
- Benim Diksiyonerim, 6 Ocak 1953
- Halkın Sağlığını Tehdit Eden Ev, 7 Ocak 1953
- Devleti Millet Tamamlamalı, 8 Ocak 1953
- “ Târîh Köşelerinde ” Fransa İhtilâlinde , 8 Ocak 1953
- Millî Kaderimize Karışan Sakal, 9 Ocak 1953
- Çok Değiştik, 10 Ocak 1953
- İki Defa Güzel Bir Karar, 11 Ocak 1953
- Bir Devletin Satvetinin Mânasının Bir Nüktesi, 12 Ocak 1953
- İki Çıplak, 13 Ocak 1953
- Taşra Lağvedilmelidir, 14 Ocak 1953
- Tertip Yanlıştır İnşallah, 15 Ocak 1953

- “ Târîh Köşelerinde ” Hem Külhanbeyi, Hem Baron, Hem General, Hem Papas, 15 Ocak 1953
  - İki Temenni, 16 Ocak 1953
  - Suya Dâir, 17 Ocak 1953
  - Firavunlar Diyârında Cumhuriyet, 18 Ocak 1953
  - Benim Diksiyonerim, 19 Ocak 1953
  - Şehirlere ve Binalara İman, 20 Ocak 1953
  - Akmayan Tulumbalar, 21 Ocak 1953
  - Adliye Hasbîhalleri, 22 Ocak 1953
  - “ Târîh Köşelerinde ” Elma Bulmacasıyla Seçilen Komutan, 22 Ocak 1953
  - Bir Nutuk ve Dört Mehhum, 23 Ocak 1953
  - Devletleştirilen Hizmetçi, 24 Ocak 1953
  - Bir Âbide Amelesinin Korkunç Güzelliği, 25 Ocak 1953
  - Çalınan Vizon ve Çalınan Battaniye, 26 Ocak 1953
  - Dünyada Kaç Kral Kalacak, 27 Ocak 1953
  - Meccanen Dağıtılacak Işık, 28 Ocak 1953
  - “ Târîh Köşelerinde ” Napolyon’un Bir Rezalet Şaheseri, 29 Ocak 1953
  - Fâtih’in Hançeri Paris’te, 30 Ocak 1953
  - Bir İnsanın Aylığı ve Bir Atın Fiatı, 31 Ocak 1953
-
- Az Bile! , 1 Şubat 1953
  - Bir Münazara Dolayısıyla, 2 Şubat 1953
  - Benim Diksiyonerim, 3 Şubat 1953
  - “ Târîh Köşelerinde ” Neyzen Tevfik, 5 Şubat 1953
  - Parti Terbiyesi ve Devlet Adamlığı, 6 Şubat 1953
  - Kendi Elimle... , 7 Şubat 1953
  - Bir İlim ve Devlet Adamımızın Ölüm Yılı, 8 Şubat 1953
  - Kadastromuzda Yenilikler, 9 Şubat 1953
  - Telâfisi Mümkün Olmayan Şey, 10 Şubat 1953
  - Darısı Bizim Başımıza, 11 Şubat 1953

- İnsanın Doymayan Yeri, 12 Şubat 1953
- “Târîh Köşelerinde” İkinci Mahmud’un Şahane Bir Sözü, 12 Şubat 1953
- Korkunç Mahkeme, 13 Şubat 1953
- İnsanlar ve Hayvanlar, 14 Şubat 1953
- Bir İsmi Kudreti, 15 Şubat 1953
- 28 Yıl Evvel Bilinen Bir Tâyin, 16 Şubat 1953
- Eşya İrticâ, 17 Şubat 1953
- Evi Yanmak Değil, Ocağı Sönmek, 18 Şubat 1953
- İçki ve Kahve, 19 Şubat 1953
- “Târîh Köşelerinde” Vâsıf Efendi İspanya’ya Elçi Gidişini Anlatıyor, 19 Şubat 1953
- İki Dost Arasında, 20 Şubat 1953
- Boğaziçi’nin Büyük Bir Eksiği, 21 Şubat 1953
- Adl-ü İhsan, 22 Şubat 1953
- Bir Körün Basireti, 23 Şubat 1953
- Aks-i Sedâlı Şiirler, 24 Şubat 1953
- Bir Doğum Yıldönümü ve Bir Acı, 25 Şubat 1953
- Beyaz Ev ve Nasrettin Hoca, 26 Şubat 1953
- “Târîh Köşelerinde” Yeryüzünde Eşi Görülmemiş Bir Törenle Giyilecek Olan Taç, 26 Şubat 1953
- Üç Makinenin Suistimali, 27 Şubat 1953
- Mebus mu, Cephâne mi?, 28 Şubat 1953

- Benim Diksiyonerim, 1 Mart 1953
- Haritalı Düğün, 2 Mart 1953
- İstanbul’a Saygı Göstermek, 3 Mart 1953
- Eşkîyanın Definesi, 4 Mart 1953
- Taş mı, Peri mi, Heykel mi?, 5 Mart 1953
- “Târîh Köşelerinde” Dördüncü Mehmet’in Dört Saatlik Sadrazamı, 5 Mart 1953
- “Çocuklarım Servetimdir!”, 6 Mart 1953
- Diktatörler İki Defa Ölür, 7 Mart 1953
- Politikada Lugatlar da Değişmeli, 8 Mart 1953
- Sürprizin Müterâdifi Olan Bir Kelime, 9 Mart 1953

- Neden Sürpriz? , 10 Mart 1953
- Büyük Adamlarımız Beyaz Perdede, 11 Mart 1953
- Ejder Ağzı, 12 Mart 1953
- Komaya Giren Parti, 13 Mart 1953
- İki Kararın İkisi de Güzel, 14 Mart 1953
- Paris'te Ankara, 15 Mart 1953
- Şıklık ve Şıklar, 16 Mart 1953
- Sırtı Yere Gelmeyen Millet, 17 Mart 1953
- Çok Büyük Zafer, 19 Mart 1953
- “ Târîh Köşelerinde ” Sâdeyağ Yüzünden İdama Mahkum İstanbul Kadısı, 19 Mart 1953
- Resim Olmayan Bir Karikatür, 20 Mart 1953
- Büyük Zaferden Hatıralar, 21 Mart 1953
- Târîhe Muhtaç Olmayan Merhamet, 22 Mart 1953
- Resmî Merhamet, Hususî Merhamet, 23 Mart 1953
- Dört Konferans Münasebetiyle, 24 Mart 1953
- Böyle Eyyâm-ı Gâmin..., 25 Mart 1953
- Titriyoruz, Fakat Soğuktan! , 26 Mart 1953
- “ Târîh Köşelerinde ” Husûsiyetleri Olan Bir Şeyhülislâm, 26 Mart 1953
- O da Sarıklıydı Ama... , 27 Mart 1953
- Târîhten Kopan Yaprak, 28 Mart 1953
- Hâlâ O Mektup! , 29 Mart 1953
- Bir Resim Karşısında, 30 Mart 1953
- 31 Martsız Bir Takvim İsteriz, 31 Mart

- Benim Diksiyonerim, 1 Nisan 1953
- Ne Kadar Politikacı Varsa, 2 Nisan 1953
- “ Târîh Köşelerinde ” Kara Mustafa Paşa Nasıl İdam Edildi? , 2 Nisan 1953
- Sıyânet Melekleri, 3 Nisan 1953
- Haddiâzamlar Diyârı, 4 Nisan 1953
- Geçen Asırda Atılan Tohum, 5 Nisan 1953
- Yürekler Acısı, 6 Nisan 1953
- Adam Aşırarak Merakı, 7 Nisan 1953
- Bir Bu Eksikti, 8 Nisan 1953

- Her Gün Yeniden Ölen Lider, 9 Nisan 1953
- Benim Diksiyonerim, 11 Nisan 1953
- Tahta Bacaklar, 12 Nisan 1953
- Geç Kalan Adalet, 13 Nisan 1953
- Bir Burnun Fıatı, 14 Nisan 1953
- Ankara'da Bir Ameli Konferans, 15 Nisan 1953
- “ Târîh Köşelerinde ” Elçi Mehmed Efendi Fransa'dan İstanbul'a İki Şeyle Döndü, 16 Nisan 1953
- İş Tartılmaya Kaldıysa, 17 Nisan 1953
- Mahalle Kabadayıları, 18 Nisan 1953
- Kudsî Kânun: Şehit Kânunu, 19 Nisan 1953
- Bunu da mı Suüstimâl, 20 Nisan 1953
- Nef'î Âm, Zararı Hâs, 21 Nisan 1953
- Benim Diksiyonerim, 22 Nisan 1953
- Fetih Yıldönümü ve Bir Seyahat, 23 Nisan 1953
- “ Târîh Köşelerinde ” Üç Süleymanlar ve Üç Şiir, 23 Nisan 1953
- Para ve İzdivaç, 24 Nisan 1953
- Kim Derdi ki... , 25 Nisan 1953
- Kaybolanlar, 26 Nisan 1953
- Dilenciler, 27 Nisan 1953
- İlk Romancımızın Ölüm Yılı, 28 Nisan 1953
- Yaşasın Tokat Hastanesi, 29 Nisan 1953
- Soy Adının Mânası, 30 Nisan 1953
- Zamane Hastalığına Tutulan Artist, 30 Nisan 1953

- Yakışmayan İftira, 1 Mayıs 1953
- Üstündağ'ı Kaybettik, 2 Mayıs 1953
- Fethin Âbidesi, 3 Mayıs 1953
- Adından Utansın! , 4 Mayıs 1953
- Bir Tartışma ve Bir Kânun Maddesi, 5 Mayıs 1953
- Hekimlerimizin Şikayetleri, 7 Mayıs 1953
- “ Târîh Köşelerinde ” Güzel İstanbul, Korkunç İstanbul, 7 Mayıs 1953
- İki Dâva, 8 Mayıs 1953

- Bir Resim, 9 Mayıs 1953
  - Benim Diksiyonerim, 10 Mayıs 1953
  - Makineleşen Âsayış, 11 Mayıs 1953
  - Erguvânî Çadır, 12 Mayıs 1953
  - Bir İdam Kararı, 13 Mayıs 1953
  - Ol, Ne Senindir, Ne Benim... , 14 Mayıs 1953
  - Öfkesiz Ramazan, 15 Mayıs 1953
  - Uzak Bir Ramazandan Bir Minyatür, 16 Mayıs 1953
  - Eski Ramazanlarda İftarlar, 17 Mayıs 1953
  - Aman Sakın Ha! , 18 Mayıs 1953
  - Eski Terbiye, 19 Mayıs 1953
  - İstanbul İçin, 20 Mayıs 1953
  - Yazı Hayatında Kıdem, 21 Mayıs 1953
  - Paranın Diktatörlüğü, 22 Mayıs 1953
  - Vatanperver Olmak Ne Kadar Güç! , 23 Mayıs 1953
  - Daha Ne! Yok, Deve! , 24 Mayıs 1953
  - Emekli Kânunu, 25 Mayıs 1953
  - Fâtih'in Mimarını Unutmayalım, 26 Mayıs 1953
  - Sokak ve Mahalle İsimleri, 28 Mayıs 1953
  - Fâtih ki... , (Şiir) , 30 Mayıs 1953
  - Sevindiğim Bir Tayin, 31 Mayıs 1953
-
- Bir Diksiyoner Lâzım, 1 Haziran 1953
  - Bir Medeniyet Vak'ası, 2 Haziran 1953
  - Büyük Adamların Talihsizliği de Büyüktür, 3 Haziran 1953
  - Bir Dilin Zaferi, 4 Haziran 1953
  - Permanganat Mevsimi, 5 Haziran 1953
  - İki İngiliz ve İki İrtifa, 6 Haziran 1953
  - Fâtih Radyoda, 7 Haziran 1953
  - İki Devlet Adamımızın İki Cümlesi, 8 Haziran 1953
  - El Arabaları, 9 Haziran 1953
  - Vapur Değil Medeniyet, 10 Haziran 1953

- Mâzîmizin Karşısında Bir Amerikalı, 11 Haziran 1953
- Biz mi? Biz, Biniyoruz! , 12 Haziran 1953
- Büyükkada'da Bir Mermer Sütûn, 15 Haziran 1953
- Bu da Az! , 16 Haziran 1953
- Sinek Memuru, 17 Haziran 1953
- Zalim Adalet, 18 Haziran 1953
- Müteveffayı Nasıl Bilirsiniz? , 19 Haziran 1953
- Seadetler Yabancılarınmış, İzdırplar Bizimmiş, 20 Haziran 1953
- Keşki Almasaydım, 21 Haziran 1953
- Firavunlar Diyârında Cumhuriyet, 22 Haziran 1953
- İri Hayaller, Cüce Hakîkâtler, 23 Haziran 1953
- Benim Diksiyonerim, 24 Haziran 1953
- Amerika'da İki Adliye Vak'ası, 25 Haziran 1953
- "Târîh Köşelerinde " Büyük İnsanlar Büyük Konuşurlar, 25 Haziran 1953
- Canan mı, Cihan mı? , 26 Haziran 1953
- İki Mahpus, 27 Haziran 1953
- Bir Vilayet Verdik, Bir Kulüp Aldık, 28 Haziran 1953
- Adaletin Senaryosu, 29 Haziran 1953
- On Bin Pencere Saray, 30 Haziran 1953

- Fâtih'inde mi Ticaretini Yaptılar, 1 Temmuz 1953
- Pahalı Şifa, 2 Temmuz 1953
- "Târîh Köşelerinde " İkinci Sultan Hamid Zamanında 4 Asi Sarıklı, 2 Temmuz 1953
- Avrupa'nın En Mühim Adamı Çalışmıyor, 3 Temmuz 1953
- Sayfiyelerimizi Gezerken, 4 Temmuz 1953
- Fena Bir Demir Parmaklık, 5 Temmuz 1953
- Bir Sabotaj Münasebetiyle, 6 Temmuz 1953
- Nâmütenâhi Güzel Yasak, 7 Temmuz 1953
- Dinlenme Evi Değil, Evleri Olmalı, 8 Temmuz 1953

- Bu Şaka İnsan Şakası Değil! , 9 Temmuz 1953
- Tuhaf Bir Grev, 10 Temmuz 1953
- Yaz Mevsimine Dâir, 11 Temmuz 1953
- “Ankara ” Kelimesinin Mefhumu, 12 Temmuz 1953
- Şahsiyat Meselesi, 13 Temmuz 1953
- Çıktı Haç Zir-i Bagalde, 14 Temmuz 1953
- Üsküdar ve Amerika, 15 Temmuz 1953
- Türk Güzeli, 16 Temmuz 1953
- Bir de Eski Aylıkları Düşünün, 17 Temmuz 1953
- Terbiyeli Tenkid, 18 Temmuz 1953
- Çok, Az, Yok, 19 Temmuz 1953
- Günde Yedi Kere İstedğim Şey, 20 Temmuz 1953
- Politika Kavgası ve Küfür, 21 Temmuz 1953
- 200 Çam Ağacı, 22 Temmuz 1953
- Tahtakale Yangını Münasebetiyle, 23 Temmuz 1953
- Benim Diksiyonerim, 24 Temmuz 1953
- “Heyet-i Hakime Tamam Değil de...” , 25 Temmuz 1953
- Ortaçağa Sadakat! , 26 Temmuz 1953
- Fes Meselesi, 27 Temmuz 1953
- Menfiliğin Bu Derecesine Hayret, 28 Temmuz 1953
- “Varak-ı Mihr-ü Vefâ ” mı, Reçete mi? , 29 Temmuz 1953
- İlaç Fiatları, 30 Temmuz 1953
- Cemiyeti Öldüreni Öldüren Kânun, 31 Temmuz 1953

- Bir Memleketin Kalbi Nerede Çarpar? , 2 Ağustos 1953
- Kore’den Dönecek Evlatlarımıza, 3 Ağustos 1953
- Âdet mi, Âfet mi? , 4 Ağustos 1953
- “Gidemediğin Yer Senin Değildir!” , 5 Ağustos 1953
- Hürriyetsizler, 6 Ağustos 1953
- Bu Cennet Vatan İki Kerre Cennet Olmalıdır, 7 Ağustos 1953
- Gazete Fikrası ve Cevapları, 8 Ağustos 1953
- Kavgasız Meclis Olur mu? , 9 Ağustos 1953
- Yeni Putlar, 10 Ağustos 1953

- Ölen Edebiyatın, Ölmeyen Mısraları, 11 Ağustos 1953
- Rakamlar Çıldır mı Acaba?, 12 Ağustos 1953
- Bir Yıldönümü Münasebetiyle, 13 Ağustos 1953
- Benim Diksiyonerim, 14 Ağustos 1953
- Okutalacak Bir Mevlût Münasebetiyle, 15 Ağustos 1953
- Ocak Haline Gelen Cellatlık, 16 Ağustos 1953
- Talihsizlik mi, Tedbirsizlik mi?, 17 Ağustos 1953
- Tenbakû Gibi, 18 Ağustos 1953
- Yıkıcı Kıymetler, 19 Ağustos 1953
- Kahramanlar Yaratan Acemi Ölümler, 23 Ağustos 1953
- Bir Nutuk Bir Kelime, 25 Ağustos 1953
- Sıfırları Çok Bir Kredi, 26 Ağustos 1953
- Dûlâblerle Âbler... , 27 Ağustos 1953
- Bir Hamalın Gözleri, 28 Ağustos 1953
- İlaça Hâcet Yok! , 29 Ağustos 1953
- Paranın Korkunç Olduğu Yer, 30 Ağustos 1953
- Gözlerimi Yaşartan Bir Reklam, 31 Ağustos 1953

- Kars'ta Banka, 1 Eylül 1953
- Suçta İhtisas, 2 Eylül 1953
- Tabiat, Belediye Memuru Değildir, 3 Eylül 1953
- Sanatın Büyük Kaybı, 4 Eylül 1953
- Bir Dayak İddiası Karşısında, 5 Eylül 1953
- Para Ne Zaman Maaş Olur? , 6 Eylül 1953
- Benim Diksiyonerim, 7 Eylül 1953
- Servis Merdivenleri, 8 Eylül 1953
- 2500 Senelik Bir Yemin, 9 Eylül 1953
- Aktörlük Meraklıları, 10 Eylül 1953
- İhtirastan Şikayet, 11 Eylül 1953
- Toprağı Ne Yapacaklar? , 12 Eylül 1953
- Bir Bayram Nutku, 13 Eylül 1953
- İstanbul'un İki Yakası Bir Araya Geliyor, 14 Eylül 1953
- “ Bu Resim Lâyık Olan Yere Asılacak! ” , 15 Eylül 1953

- Muharebesiz ve Zulümsüz Hükümdarlar, 16 Eylül 1953
- 19 Senelik Yabancı Bir Hoca, 17 Eylül 1953
- İnkılâpların Malzemesi, 18 Eylül 1953
- Yeni Baştan Başlayacağız Demek, 19 Eylül 1953
- Bir Resim Münasebetiyle, 20 Eylül 1953
- Tiyatrolar Açılıyor, 21 Eylül 1953
- Kırılan Şişe-i Rindân Olsun! , 22 Eylül 1953
- Hakîkî Bir Kayıp, 23 Eylül 1953
- Düşündürücü İntihar, 24 Eylül 1953
- Alenen Teşekkür, 25 Eylül 1953
- Ettin Esir-i Kahve Bizi... , 26 Eylül 1953
- Mamburi'nin Ölümünün Mânası, 27 Eylül 1953
- “İyi ki Belediye Reisi Değilim! ” , 28 Eylül 1953
- Üç Cenaze, 29 Eylül 1953
- Hayat mı Pahalı, Hayatımız mı Pahalı? , 30 Eylül 1953

- İki Sual, İki Cevap, 1 Ekim 1953
- Beyoğlu Değişti, 2 Ekim 1953
- Yabancı Dostlarımız, 3 Ekim 1953
- Bir İdam Münasebetiyle, 4 Ekim 1953
- Dille Değil, Elle Kavga, 5 Ekim 1953
- “Eğer Hâhî Selâmet ” 6 Ekim 1953
- Acı Bir Hatıra, 7 Ekim 1953
- İnce Ve Acı Bir Mektup, 8 Ekim 1953
- Ya Maçka? , 9 Ekim 1953
- “Târîh Köşelerinde ” Marie Stuart'ın Başı Nasıl Kesildi? , 9 Ekim 1953
- “Haber ” Vermeli, “Eser ” Yazmamalı, 10 Ekim 1953
- Mümkünse Şaşmayın, 11 Ekim 1953
- Bu Sefer de Tabutu Çalarlar, 13 Ekim 1953
- Suçun Derecelere Ayrılması, 14 Ekim 1953
- Kaybolma Modası, 15 Ekim 1953

- “Târîh Köşelerinde ” İntihar Eden Bavyera Kralı II. Lousi, 15 Ekim 1953
  - Ey Yumurtaya Can Veren, 16 Ekim 1953
  - Yaşlılar Kulübü, 17 Ekim 1953
  - İstanbul’un Kurtuluşunda Kurban Kesen Kafkasyalı, 18 Ekim 1953
  - Karaborsanın Fazilet-i Sıhhatkârisi, 19 Ekim 1953
  - Manav mı, Kasap mı? , 20 Ekim 1953
  - Muazzam Olması Lâzım Gelen Bayram, 21 Ekim 1953
  - Tac ve Süt, 22 Ekim 1953
  - Ses İhtiyacı 23 Ekim 1953
  - Panurge’ün Koyunları, 24 Ekim 1953
  - “Târîh Köşelerinde ” Bavyera Kralı II. Louis’nin Ölümü İntihar mı, Katil mi? , 24 Ekim 1953
  - Bir Ecnebinin Dikkati, 25 Ekim 1953
  - Alfabeden Korkuyorum! , 26 Ekim 1953
  - Saadetler de Beraber Gelir, Felaketler de ! , 27 Ekim 1953
  - Bir Düşmanımızı Yendik, 28 Ekim 1953
  - “Târîh Köşelerinde ” 80 Yaşında Başı Kesilen Venedik Doju, 28 Ekim 1953
  - Adım Değil, Tekerlek, 31 Ekim 1953
-
- Anıt-Kabrin Toprağı, 1 Kasım 1953
  - Devlet Merkezi ve Su, 2 Kasım 1953
  - “Bakkaldan Çok, Banka! ” , 3 Kasım 1953
  - Mektubun Para Etmesi, 4 Kasım 1953
  - Sınır Toprağı ve Deniz Suyu, 5 Kasım 1953
  - İşte Bu Olamaz! , 6 Kasım 1953
-
- Geciken Kânun, 7 Kasım 1953
  - “Târîh Köşelerinde ” , Rusya’nın Son Çarı Nasıl Öldürüldü, 7 Kasım 1953
  - 185 Tane Saadet, 8 Kasım 1953
  - Verene Verilir, 9 Kasım 1953
  - Atatürk’ün Büyük Ölümü, 10 Kasım 1953

- Eser İnkâr Edilemez, 11 Kasım 1953
- Bir Tarif! , 12 Kasım 1953
- Bu Hürriyet Ne Sabırlı Şey! , 13 Kasım 1953
- İttifak Edilen Adam, 14 Kasım 1953
- Zulüm Gören Adamın Sevimliliğinden Korkmalı, 15 Kasım 1953
- Devlet Adamının İki Vasfı, 16 Kasım 1953
- Heykelden Öç Alan Tablo, 17 Kasım 1953
- Merdiven Lüks müdür? , 18 Kasım 1953
- 4 Tane “F”nin Hikayesi, 19 Ekim 1953

- Yükselme Hastalığı, 20 Kasım 1953
- Fethettiği Ev, 21 Kasım 1953
- Bir Teşekkür ve Bir Temenni, 23 Kasım 1953
- 40 Altın ve 40 Sopa, 24 Kasım 1953
- Sinema Saltanatı, 25 Kasım 1953
- 177000 Aksiyonun Satış Yıldönümü, 26 Kasım 1953
- “Târîh Köşelerinde” Başını Nihânî Almak... 26 Kasım 1953
- Hatıralara Bağlılık, 27 Kasım 1953
- Ankara ve Kediler, 28 Kasım 1953
- Bizim Tanımadıklarımız ve Bizi Tanımayanlar, 29 Kasım 1953
- Kaloriferden Tandıra, 30 Kasım 1953

- Yazı Sergisi Münasebetiyle, 1 Aralık 1953
- Karadeniz Göl müdür? , 2 Aralık 1953
- Esnaf Müstebit, Artist Müstebit, 3 Aralık 1953
- Memleket Dışında Mâlum Olmak, 4 Aralık 1953
- Allah Hayra Tebdîl Etsin, 5 Aralık 1953

- Kuvvetli Adam Kimdir?, 6 Aralık 1953
- Hatırasız Cemiyet, 7 Aralık 1953
- Hırka-i Şerif Ziyareti, 8 Aralık 1953
- Gönül Hemşehrimiz Olan Bir Yabancı, 9 Aralık 1953
- Orman Kânunu Çıkarken, 10 Aralık 1953
- Sırrı Babanın Çıkarılması, 11 Aralık 1953
- Ufkî Âbide! , 12 Aralık 1953
- Mısır'da Kadın Asker, 13 Aralık 1953
- Daima Geç Kalmışız! , 14 Aralık 1953
- Coğrafyamız Kuvvetleniyor! , 15 Aralık 1953
- Habbe, Ağızlarda Nasıl Kubbe Olur! 16 Aralık 1953
- En Pahalı Şey Nedir?, 17 Aralık 1953
- Benim Diksiyonerim, 18 Aralık 1953
- Kulise Tahammülü Olmayan Sahne, 19 Aralık 1953
- Kralsız, İmparatorsuz ve Ordusuz Amerika, 20 Aralık 1953
- Devlet Sırrı, 21 Aralık 1953
- İş İnada Bindi! , 22 Aralık 1953
- İslim Sonra Gelsin! , 23 Aralık 1953
- “Târîh Köşelerinde ” 19 Kardeşini İdam Ettiren Padişah, 23 Aralık 1953
- Asılan Kağıt, 24 Aralık 1953
- Para Cezası Gibi, Para Mükafatı da Olmalı, 25 Aralık 1953
- 16'ncı Cumhurbaşkanı, 26 Aralık 1953
- Onu Unutamayız! , 27 Aralık 1953
- Falaka Derneği, 28 Aralık 1953
- Selâmünaleyküm İsmail Paşa, 29 Aralık 1953
- Heybeliada'daki Okul, 30 Aralık 1953
- Mûsiki ve Politika, 31 Aralık 1953
- “Târîh Köşelerinde ” Sokollu Katil mi Edildi, İdam mı? , 31 Aralık 1953

- Şaştım: Düşenin de Dostu Olurmuş Meğer, 1 Ocak 1954
- “Esnaf” Başka Bir Milletin mi Adı?, 2 Ocak 1954
- Yazması Kadar, Okunması Güç Olan Eser, 3 Ocak 1954
- Acayip Bir Mektup, 4 Ocak 1954
- Kira Hürriyeti, 5 Ocak 1954
- Saklambaç Oynayan Adalet, 6 Ocak 1954
- Benim Diksiyonerim, 7 Ocak 1954
- “Târîh Köşelerinde” Fransa İhtilâlinde Başı Sokakta Kesilen Kadın, 7 Ocak 1954
- Çok Güzel Bir Kânun, 8 Ocak 1954
- Ne Kendi Eyledi Rahat..., 9 Ocak 1954
- Ölmenin Bir Çeşidi, 10 Ocak 1954
- Bir Zindanın Alnında Bir İsim, 11 Ocak 1954
- Kıbrıs’tan Atatürk’e, 12 Ocak 1954
- Temas Bâzan Yıprandırır, 13 Ocak 1954
- Bunlar mı Gök Çiçekleri, 14 Ocak 1954
- “Târîh Köşelerinde” Mısır Valisi Abbas Paşa Nasıl Öldürüldü?, 14 Ocak 1954
- Bir İmza, 16 Ocak 1954
- Bilmediğimiz Şehir, 17 Ocak 1954
- Kaldırım ve Politika, 18 Ocak 1954
- Tanzim Satışına Muhtaç Bir Şey Daha!, 19 Ocak 1954
- Pahalı Dalâlet, 20 Ocak 1954
- Sahici Haşmetmeap!, 21 Ocak 1954
- “Târîh Köşelerinde” Hile İle İdam Örnekleri, 21 Ocak 1954
- Çok Tatlı Bir Haber, 22 Ocak 1954
- Kalabalık Cenaze!, 23 Ocak 1954
- Saat Çalmak, Vakit Çalmaktan Ehvendir, 24 Ocak 1954
- Bir Şaheser Nasıl Verilir Ekseriya?, 25 Ocak 1954
- İyilikten Çıkan Kötülük, 26 Ocak 1954
- “İşte Ankara’nın Bu İyiliği Var!”, 27 Ocak 1954
- Paranın Çirkin Olduğu Yer, 28 Ocak 1954
- “Târîh Köşelerinde” Gizli Sıtma Hacı İbrahim Efendi’yi Nasıl Öldürdüler?, 28 Ocak 1954
- İstanbul’da Taşra, Taşrada İstanbul, 29 Ocak 1954

- Bu Fark Neden? , 30 Ocak 1954
- Sövmek de Marifettir, Sevmek de, 31 Ocak 1954
- Köşe Pencereinden Gördüğüm Felaket, 1 Şubat 1954
- Benim Diksiyonerim, 2 Şubat 1954
- “Hasta Adam” , 3 Şubat 1954
- İhtiyacın Verdiği Haksız Sabırsızlık, 4 Şubat 1954
- Kar ve Mussolini, 5 Şubat 1954
- “Târîh Köşelerinde ” İlk İdam Edilen Osmanlı Padişahı, 5 Şubat 1954
- Bursa Müzesindeki Saat, 6 Şubat 1954
- Bir Damla Bir Haber, 7 Şubat 1954
- Hepimizi Sevindiren Evler, 8 Şubat 1954
- “Erâzî-i Mevat ” Diriliyor, 9 Şubat 1954
- Hazin Fakat Güzel Bir Kader, 10 Şubat 1954
- Bir Bu Eksikti! , 11 Şubat 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Târîhte İdamlar, 11 Şubat 1954
- Okurken Gözlerim Doldu, 12 Şubat 1954
- Bir Meslek Adamını Kaybettik, 13 Şubat 1954
- Yarısı Kopan Dağ Parçası, 14 Şubat 1954
- Yanlış İmanlar, 15 Şubat 1954
- Çok Haklı Bir Anma Töreni, 16 Şubat 1954
- Mesleğe Fenalık, 17 Şubat 1954
- Azalmak, 18 Şubat 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Müstakbel Rus Çarının Astırdığı Fare, 18 Şubat 1954
- Benim Diksiyonerim, 19 Şubat 1954
- İç Politika ve Zabıta Vak’ası, 20 Şubat 1954
- Resmî Bir Davetin Güzelliği, 21 Şubat 1954
- Güzel Bir Hassasiyet, 22 Şubat 1954
- Her Yerin Öfkesi Ayrıdır! , 23 Şubat 1954
- Üniversite Semti, 24 Şubat 1954
- “Târîh Köşelerinde ” İşkencesiz İdam Makbule Geçmiyordu, 25 Şubat 1954
- Bir Kötü, Yedi Mahalleye Yeter! , 26 Şubat 1954
- Bir Düşmenin Mânası, 27 Şubat 1954

- Tehlikeli Şey!, 28 Şubat 1954
- 31 Mart ve 1 Mart, 1 Mart 1954
- Güneşe Kaside!, 2 Mart 1954
- Buz Eğlencesi ve İşkencesi, 3 Mart 1954
- 27.000 Yüzün Gülmesi, 4 Mart 1954
- “Târîh Köşelerinde” Vatansız Şahingiray’ın İdamı, 4 Mart 1954
- Makine Düşmanlığı, 5 Mart 1954
- Kelimelerin İstirabı, 6 Mart 1954
- Mesleğin Bir Kaybı, 7 Mart 1954
- Âbidelerimizin İstirabı, 8 Mart 1954
- Sahillerin İstirabı, 9 Mart 1954
- Üç Buutlu İlimler, 10 Mart 1954
- Mukaddes Taş, 11 Mart 1954
- “Târîh Köşelerinde” İki İtiraz ve Bir İdam, 11 Mart 1954
- Kırk Milyon Sükût, 12 Mart 1954
- Şakulî Konaklar, 13 Mart 1954
- 4 Vapur Dolusu Saadet, 14 Mart 1954
- Beyaz Perde ve Ahlak, 15 Mart 1954
- Bir Devlet Adamı, 16 Mart 1954
- Bu Rivâyet Yeni mi Çıktı?, 17 Mart 1954
- Atom Yarışı Asrında Çiçek Yarışı, 18 Mart 1954
- “Târîh Köşelerinde” Milât Târîhiyle ve Aruz Vezniyle, Napolyon’a Tebrik Şiiri, 18 Mart 1954
- Bir Otomobil Cezası, 19 Mart 1954
- Duhamel’e Açık Mektup, 20 Mart 1954
- Biraz Mecâl-i Ümit, 21 Mart 1954
- Gençler ve Milletvekilliği, 22 Mart 1954
- İki Konferans Münasebetiyle, 23 Mart 1954
- Kaderin İstihzası, 24 Mart 1954
- Ne Dediler ki?, 25 Mart 1954
- “Târîh Köşelerinde” Fena Adamlar Elinde Kalan Hükümdarlar, 25 Mart 1954

- Sakaldan Uzun Saça, 26 Mart 1954
- Çamurun Çok Pis Olduğu Yer, 28 Mart 1954
- Ankara'da Güzel Bir Teşebbüs, 30 Mart 1954
- Seçime Hücum, 31 Mart 1954

- Vakıf Bankası, 1 Nisan 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Osmanlı Devleti ve Yabancı Elçiler, 1 Nisan 1954
- Yeni Mefhumlar, 2 Nisan 1954
- Muhakkak ki Kendisi Daha Büyük, 3 Nisan 1954
- Sessiz Çalışmak, 4 Nisan 1954
- Boza ve Vefa Lisesi, 5 Nisan 1954
- Osman Paşa ve Gladstone, 6 Nisan 1954
- Seyyah ve Kazino, 7 Nisan 1954
- Umulmayan Vatan, 8 Nisan 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Osmanlı Târihinde Dayak ve Müteferriatı, 8 Nisan 1954
- Tabiatın Güzelliği ve Beşeriyetin Cakası, 9 Nisan 1954
- Kod Sivil ve Medeni Kânun, 10 Nisan 1954
- Sessiz Ölen Büyükler, 11 Nisan 1954
- Meyhane ve Hapishane, 12 Nisan 1954
- Bir Yemek Daveti, 13 Nisan 1954
- Bir İmtihan Dolayısıyla, 14 Nisan 1954
- Daktilografi Kahramanlarının Yarışı Vesilesiyle, 15 Nisan 1954
- “Târîh Köşelerinde ” 3'ncü Sultan Murat Devrinde 4 Kadın, 15 Nisan 1954
- Konuşma Darlığı Kalkacak, 16 Nisan 1954
- Taaddüdü Zevcat Meselesi, 17 Nisan 1954
- Güzel Bir Hatırlama ve Anma, 18 Nisan 1954
- Pisin ve Çirkinin Yasak Olması, 19 Nisan 1954
- Et ve İstanbul, 20 Nisan 1954
- Kuyruklar, 21 Nisan 1954
- Su Meselesi ve Su Tedâîleri, 22 Nisan 1954
- Târîhimizi Yapan Takvim Yaprakları, 23 Nisan 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Yakılmasın, Yıkılsm!, 23 Nisan 1954
- Türkiye'de Sivil Amerika, 24 Nisan 1954

- Târîhi Yapan, Yazan ve Konuşan, 25 Nisan 1954
- Şeyhislâmdan Terzi Dior'a, 26 Nisan 1954
- Bu Kadarı da Fazla, 27 Nisan 1954
- Felâketler de Tekerrürden İbaret!, 28 Nisan 1954
- Emekli Sahne Sanatkârları, 29 Nisan 1954
- “Târîh Köşelerinde” Osmanlı Elçisine Birinci Napolyon'un Nasihatleri, 29 Nisan 1954
- Darüşşafaka Hikâyesi, 30 Nisan 1954
- İdamın Aleyhindeyim, Linçin Değil, 1 Mayıs 1954
- Kullanılmayan Hâkimiyet, 3 Mayıs 1954
- İçkisiz Türkiye, 4 Mayıs 1954
- Ramazan Vâizleri, 5 Mayıs 1954
- Ne Tükenmez Hazinedir!, 6 Mayıs 1954
- “Târîh Köşelerinde” Bir Kalenin Düştüğünü Öğrenince Ölen Padişah, 6 Mayıs 1954
- Evvela Fiatını Beğendim, Sonra Müddetini!, 7 Mayıs 1954
- İki Çiçek Demeti, 8 Mayıs 1954
- Sade Kardeş Değil, Dost da!, 9 Mayıs 1954
- Merhametin Mübarek Bir Köşesi, 10 Mayıs 1954
- Avrupa İle Asya'yı Birleştirecek Amerikalı, 11 Mayıs 1954
- Vaynberg'in Makinesi, 12 Mayıs 1954
- Hâlâ O Mektup!, 13 Mayıs 1954
- “Târîh Köşelerinde” Güzel Cinnetler, 13 Mayıs 1954
- Sağlık Memurları, 14 Mayıs 1954
- Niçin Muhtasar?, 15 Mayıs 1954
- Kitabın Saltanatı, 16 Mayıs 1954
- Adaletin Ta Kendisi, 17 Mayıs 1954
- Gençlerin Kaldırıldığı Cenaze, 18 Mayıs 1954
- Şöhret Her Zaman Haksız Değildir, 19 Mayıs 1954
- Bomba Asrı, 20 Mayıs 1954
- “Târîh Köşelerinde” Allah Beterinden Esirgesin!, 20 Mayıs 1954
- Şeker Fabrikalarımız, 21 Mayıs 1954

- Eskiye Yenileştirmek, 22 Mayıs 1954
- İnkılâbımız ve Kadınlar, 23 Mayıs 1954
- Her Şeyin Edebiyatı Vardır, 24 Mayıs 1954
- Paranın Güzel Olduğu Yer, 25 Mayıs 1954
- Bir Yangın Münasebetiyle, 26 Mayıs 1954
- Bir Kuruşa Binlerce Okul, 27 Mayıs 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Hal’edilen 11 Padişah, 27 Mayıs 1954
- Matbuat Mahallesi, 28 Mayıs 1954
- Aferin İzmir Kadınlarına, 29 Mayıs 1954
- Bir de Sokak İnkılâbı İster, 30 Mayıs 1954
- Bir Meşhet ve Bir Türbe, 31 Mayıs 1954

- Bir Okula Yakışan Bir İsim, 1 Haziran 1954
- Târîh Sevgisi, 2 Haziran 1954
- Belediyemizden Rica Ediyorum, 5 Haziran 1954
- Memur musun Sen? , 6 Haziran 1954
- Karaköy Köprüsü, 7 Haziran 1954
- Niçin Acaba? , 8 Haziran 1954
- Bir Seyahatin Mânasındaki Husûsiyet, 9 Haziran 1954
- İnsanların Mantığı Başka, Olayların Başka, 10 Haziran 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Hal’edilen ve Türbesi Zâirsiz Padişah, 10 Haziran 1954
- Vefalı Adam, 11 Haziran 1954
- Yabancı Kültürlü, Yerli Hüviyetli Bir Üstad, 12 Haziran 1954
- İkisi de Yardım Ama, Çok Farklı... , 13 Haziran 1954
- “Devam Edeceğiz! ” , 14 Haziran 1954
- Bir Şimendifer Hikayesi, 15 Haziran 1954
- Bir Mükafat Töreni, 16 Haziran 1954
- Âbideler ve Viraneler, 17 Haziran 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Hem Haklı, Hem Haksız Hal’edilen Padişah, 17 Haziran 1954
- Sesi Çıkmayanın Hakkı Yoktur! , 18 Haziran 1954
- Bu Terazi O Sıkleti Çekmez! , 19 Haziran 1954
- Fransa’da Bir Diktatör Var! , 20 Haziran 1954

- Mermer ve Balık, 21 Haziran 1954
- Değerli Bir Muharririn Ölümü, 22 Haziran 1954
- Güzel Bir Karar, 23 Haziran 1954
- Üç Kalem Korku, 24 Haziran 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Teceddüd Kurbanı Olarak Hal’ ve Şehit Edilen Padişah, 24 Haziran 1954
- Umumî Hastanelerde Hususî Yataklar, 25 Haziran 1954
- Mukaddes Bir Komisyon, 26 Haziran 1954
- Onlar da Köpek Balıklarıdır, 27 Haziran 1954
- İnkılâbın Adımları, 28 Haziran 1954
- Ordumuza Heykel Vücutlar Yakıştır, 29 Haziran 1954
- Seyyar Berber Niçin Yok, 30 Haziran 1954

- Sineksiz Büyükada, 1 Temmuz 1954
- Hal’edildiği İçin İntihar Eden Padişah, 1 Temmuz 1954
- Hazin Bir Karikatür, 2 Temmuz 1954
- Bilâvasıta Hükûmet, 4 Temmuz 1954
- Bir İstimlâk Münasebetiyle, 5 Temmuz 1954
- Eşya ve İnsan Münasebetleri, 6 Temmuz 1954
- Mâzî Kapı Arasından Gözetliyor, 7 Temmuz 1954
- Suç Olu ki Cezayı Sevdirebilir, 8 Temmuz 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Deli Olduğu İçin Hal’edilen İki Padişahın İkincisi, 8 Temmuz 1954
- Mukaddes İsrâf, 9 Temmuz 1954
- Meçhul Servetler Hazindir, 10 Temmuz 1954
- Elli Yaşını Doldurmadan, 11 Temmuz 1954
- Yetmez mi Temâşâ-yı Cemel, 12 Temmuz 1954
- Bayburt’un Vilayet Olması, 13 Temmuz 1954
- Teammüden Adam Öldürenler, 14 Temmuz 1954
- Küre Mihverinden Çıktı Galiba!, 15 Temmuz 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Cûlusı ve Hal’i Dağdağalı Bir Padişah, 15 Temmuz 1954
- Belediye ve Târîh, 16 Temmuz 1954
- Onlar İzale Ediyorlar, Biz İzah Ediyoruz! , 17 Temmuz 1954

- Ahşap Tarih, 18 Temmuz 1954
- Rollerin Değişmesi, 19 Temmuz 1954
- Terbiyeli Nükteler, 20 Temmuz 1954
- Mesut Gürültü, 21 Temmuz 1954
- Haddini Bilmek, 22 Temmuz 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Bir Adam Bir Devleti Nasıl Kurtardı? , 22 Temmuz 1954
- Yirmi Beş Yıllık “Poyraz” !, 23 Temmuz 1954
- Geç Kalan Bir Mükafat, 24 Temmuz 1954
- Bir İnkılâp Kahramanının Kahraman Kalabilmesi, 25 Temmuz 1954
- Tıpkı İsa Peygamber Gibi, 26 Temmuz 1954
- Cemiyetin Seksen Kabahati, 27 Temmuz 1954
- Hırsızın Hiç mi Kabahati Yok? , 28 Temmuz 1954
- Kanalın Hikâyesi, 29 Temmuz 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Osmanlı Vezirlerinin Servetleri, 29 Temmuz 1954
- Yeni Baştan mı? , 30 Temmuz 1954
- Eğlenmek Suç mudur? , 31 Temmuz 1954

- Yabancılar Bıraktığımız Şeyleri Bilmiyorlar, 1 Ağustos 1954
- Başka İskele Yıkılmasın, 2 Ağustos 1954
- “Sönmeyen Her Şey Meşaledir ” , 3 Ağustos 1954
- Gizli Sıtma, 5 Ağustos 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Türkiye’de İlk Sivil İhtilâlcilerin Karıları ve Çocukları, 5 Ağustos 1954
- Meslek Gururu, 6 Ağustos 1954
- Sever Gururu Beşer, 7 Ağustos 1954
- Bâzan Hırçın Olmak Lâzım, 8 Ağustos 1954
- Asya ve Avrupa, 9 Ağustos 1954
- İki Türü Gözyaşı Vardır, 13 Ağustos 1954
- Mağlup Memlekete Bakın! , 14 Ağustos 1954
- Benim Diksiyonerim, 15 Ağustos 1954
- “Birleşik İnsanlar ”ı Ne Zaman Göreceğiz, 16 Ağustos 1954
- Yanlış Olan Var, Hiç Yoktan da Fenadır, 17 Ağustos 1954
- Vesikasızlık, 18 Ağustos 1954

- Kendi Kendini Tenkid, 19 Ağustos 1954
- “ Târîh Köşelerinde ” Bir Memleketi Bir Tek Kişi Verebilir mi? , 19 Ağustos 1954
- Sirayet Eden Adam, 20 Ağustos 1954
- İcrası da Târîhtir, 21 Ağustos 1954
- İfritlerin de Kalbi Vardır, 22 Ağustos 1954
- Fotoğrafla Kopya Edilen Kitaplar, 23 Ağustos 1954
- Beynelmillel Bir Kına Gecesi Lâzım, 24 Ağustos 1954
- Her Yaz Biraz Daha Çıplak! , 25 Ağustos 1954
- “ Târîh Köşelerinde ” Tesadüflerin, İnsanların Felaketleriyle Eğlenmesi, 26 Ağustos 1954
- Bir Mefhumun Otuzuncu Yılı, 27 Ağustos 1954
- Bir Devlet Başkanının İntiharı, 28 Ağustos 1954
- Azmin Elinden Ne Kurtulur ki... , 29 Ağustos 1954
- Temizlik Mükafatı, 31 Ağustos 1954

- Bir Ermeni Vatandaşımıza Verilen Bir Nişan, 1 Eylül 1954
- Şoförler Hakkında Şikayet Yeri, 2 Eylül 1954
- “ Târîh Köşelerinde ” Yabancı Elçilere Dayanan Vezirler, 2 Eylül 1954
- İsmimizin Gitmesi İçin, 3 Eylül 1954
- Çıktı Haçî Zir-î- Bağalde! , 4 Eylül 1954
- Eski Göçler ve Yenileri, 5 Eylül 1954
- Adaları Güzelleştirme Cemiyetine, 6 Eylül 1954
- Çifte Sefalet, 7 Eylül 1954
- Köyün Eşyası, 8 Eylül 1954
- Vekiller de Sokakta Kalabilir, 9 Eylül 1954
- “ Târîh Köşelerinde ” Yakın Târîhimizin Tuhaf Tarafları, 9 Eylül 1954
- Şahsî Teşebbüsün Muvaffakiyetleri, 10 Eylül 1954
- Yabancı Dillerdeki Kitaplar ve Döviz, 11 Eylül 1954
- Mücadele Edilecek Bir Şey Daha Var, 12 Eylül 1954
- Benim Diksiyonerim, 13 Eylül 1954
- Binaların Dili, 14 Eylül 1954
- Çabuk Biten Resmî İş, 15 Eylül 1954

- Tanzimat Frenkçe, Suç Amerikanca! , 16 Eylül 1954
- “Târîh Köşelerinde” Sadrazamlardan Renkler ve Çizgiler, 16 Eylül 1954
- Rusya’da Din Aleyhtarlığı Nüksetmiş, 17 Eylül 1954
- Bir Türkiye Vardır, İki Değil! , 18 Eylül 1954
- Bir Filozofun Bir Sözü, 19 Eylül 1954
- Taşıt Kazalarının Bir Sebebi de... , 20 Eylül 1954
- O Makale Bir Risale Olmalı, 21 Eylül 1954
- Soyadı mı, Kaside mi? , 22 Eylül 1954
- İki Zam, 23 Eylül 1954
- “Târîh Köşelerinde” Osmanlı Târîhinde İki Kara Mustafa Paşa, 23 Eylül 1954
- Kelime Yerine Harf ve Rakam, 24 Eylül 1954
- Büyük Bir Dava, 25 Eylül 1954
- Benim Diksiyonerim, 26 Eylül 1954
- Üsküdar, 27 Eylül 1954
- Bir Bayram Münasebetiyle, 28 Eylül 1954
- Beş Yabancı, 30 Eylül 1954

- Sarı Defter Nesli, 1 Ekim 1954
- Polis ve Talebe, 2 Ekim 1954
- Bir Damacana da Maçka’ya Gönderse! , 3 Ekim 1954
- Bir Harap Evidir, 4 Ekim 1954
- Milletle Vekilleri Arasında Mesafe, 5 Ekim 1954
- Yabancı Korkusu ve Umran, 6 Ekim 1954
- Agzile Kuş Tutsa... , 7 Ekim 1954
- “Târîh Köşelerinde” Çoban Elması Adındaki Pırlanta Nasıl Kayboldu? , 7 Ekim 1954
- Beş Paradan Korkan Padişah, 8 Ekim 1954
- İstanbul’un Kurtuluş Bayramı Münasebetiyle, 9 Ekim 1954
- Propagandada Resmin Yeri, 10 Ekim 1954
- Demirbaş Bir Derdimiz, 11 Ekim 1954
- Vakıf Ne Yapsın, Belediye Neylesin! , 12 Ekim 1954
- Hayâl Peşinde, 13 Ekim 1954
- Hudâ Göstermesin... , 14 Ekim 1954

- Bir Dost Kaybettik, 15 Ekim 1954
- “Târîh Köşelerinde” Memleketimizde İlk Sivil İhtilâl Teşebbüsü, 15 Ekim 1954
- Zavallı Târih, 16 Ekim 1954
- Âbide ve Mezbele, 17 Ekim 1954
- Benim Diksiyonerim, 18 Ekim 1954
- İngiliz Soğukkanlılığı, 19 Ekim 1954
- Mesut Devlet Adamı, 20 Ekim 1954
- Zulmetçiler, 21 Ekim 1954
- “Târîh Köşelerinde” Galata’nın Mâzîsinde Araplar ve Osmanlılar, 21 Ekim 1954
- Kıyı Değil, Deniz Lâzım, 22 Ekim 1954
- Bir İstiklâlin Bayramı, 23 Ekim 1954
- Üstadın Hakkı Varmış!, 24 Ekim 1954
- Benim Diksiyonerim, 25 Ekim 1954
- Bence “İlhâmî” Fidandır... , 26 Ekim 1954
- İlmini Satmayan Adam, 27 Ekim 1954
- Evlenme ve Ayrılma Kolaylıkları, 28 Ekim 1954
- “Târîh Köşelerinde” İki Beyaz Kayık, 28 Ekim 1954
- İki Tarafın Gülemeyeceği Anlaşmalar, 29 Ekim 1954
- Dayak Millî Değildir, 30 Ekim 1954
- Mânası Artan Bayram, 31 Ekim 1954

- Parayla Ödenemeyen Meslek, 1 Kasım 1954
- İnkılâbımızın Cümle-i Asabiyesi, 2 Kasım 1954
- İki Milletin Yeni Dostluğu, 3 Kasım 1954
- Bugün Onun Günü Olmalıdır, 4 Kasım 1954
- İstanbul Belediyesi Tahvilleri, 5 Kasım 1954
- “Târîh Köşelerinde” Bir İngiliz Târîhçisine Göre Hürrem Sultan, 5 Kasım 1954
- Uzak Şarkta Bir Kadirşinaslık Vak’ası, 6 Kasım 1954
- Bir İstek ve Bir Şaşma, 7 Kasım 1954
- Benim Diksiyonerim, 8 Kasım 1954
- Servet İştahı, 9 Kasım 1954
- Atatürk ve Yabancılar, 10 Kasım 1954
- Acayıp Bir Müellif, 11 Kasım 1954

- “ Târîh Köşelerinde ” Işıklar Diyarının, Karanlıklar Deryası Olduğu Devir, 11 Kasım 1954
- Avukat ve Tokat, 12 Kasım 1954
- Dolar Yerine Akıl Versin Allah! , 13 Kasım 1954
- Geç Kalmış Bir Mücadele, 14 Kasım 1954
- Zamane Hastalığı mı? , 15 Kasım 1954
- İki Suikastten Sonra İdam, 16 Kasım 1954
- Bir Sehl-i Mümtenî, 17 Kasım 1954
- Falan Nezarete Tanıdığım Var mı? , 18 Kasım 1954
- “ Târîh Köşelerinde ” Âli Paşa ve Ömer Efendi'nin Fil Hikâyesi, 18 Kasım 1954
- Bir Teklif, 19 Kasım 1954
- Bir Gecikmenin 16'ncı Yıldönümü, 20 Kasım 1954
- İskele de Bir Şey mi? , 21 Kasım 1954
- Pahalı Memur, 22 Kasım 1954
- Çiftliğe Müşteri Çıktı!, 23 Kasım 1954
- Kara Kış ve Kömür, 24 Kasım 1954
- “ Târîh Köşelerinde ” Koca Reşit Paşa 6 Defa Niçin Sadrazam Oldu? Ve 6 Defa Sadarettten Niçin Ayrıldı, 25 Kasım 1954
- Lakırdı ve Başarı, 26 Kasım 1954
- Eksiliyor muyuz, Artıyor muyuz? , 27 Kasım 1954
- İstanbul'un Hüviyetinden Bir Kısmı Yandı, 28 Kasım 1954
- Yangın Derdi, 29 Kasım 1954
- Müstefid Olmak Felaketten, 30 Kasım 1954

- Lüzumsuz Konferanslar, 1 Aralık 1954
- Bir Tören Münasebetiyle, 2 Aralık 1954
- “ Târîh Köşelerinde ” İstanbul Yangınları, 2 Aralık 1954
- Başarıları Kopye Etmeliyiz, 3 Aralık 1954
- Tasarı ve İçtihat, 4 Aralık 1954
- Bir Dava Meselesi, 5 Aralık 1954
- Erzurum'da Topsuz Tüfeksiz Bir Kale, 6 Aralık 1954
- Yerinde Terakki, 7 Aralık 1954
- Mâsum Mücrimler, 8 Aralık 1954

- Târîh Tekerrür müdür? , 9 Aralık 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Gözlükçü Raşit Bey’in Çantası, 9 Aralık 1954
- O Zaman İstanbul Türkiye’de Değil miydi? , 10 Aralık 1954
- Cennet ve Cehennem Dünya’da da Lâzım! , 11 Aralık 1954
- Müslümanların Yortusu !! , 12 Aralık 1954
- Benim Diksiyonerim, 13 Aralık 1954
- İktisadımızda Bir Zarar Kaynağı, 14 Aralık 1954
- Çabuk Çıkacak Olan Kânun, 15 Aralık 1954
- Şaşırtan Rakkamlar, 16 Aralık 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Târîhte Dört Başı Mâmur Rezalet, 16 Aralık 1954
- Asker Vermeyen Eski İstanbul, 17 Aralık 1954
- Adalette Güçlük, 18 Aralık 1954
- Doğunun Hakîki Dâhîsi, 19 Aralık 1954
- Gevezelikten Fena Bir Sükût, 20 Aralık 1954
- “Derhal ”ci Bir Devlet Adamı, 21 Aralık 1954
- Bağımsız Mısır’ın Dostluğu, 22 Aralık 1954
- Kazanç mı Az, Hayat mı Pahalı? , 23 Aralık 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Fransız Cumhuriyeti ve Osmanlı Vezirlerinin Telaşı, 23 Aralık 1954
- Bütçe Kânunu Bir Milletın Alınyazısıdır, 24 Aralık 1954
- İthamda Hamarat Olmamalı, 25 Aralık 1954
- Eğlence ve Çiçek İsrافی, 26 Aralık 1954
- Benim Diksiyonerim, 27 Aralık 1954
- Tenkide Katlanan Adam, 28 Aralık 1954
- “Yılbaşı ” Bir İhtikarcının Adı mı? , 29 Aralık 1954
- Böyle Senenin Hayır Umulur mu Yenisinde! , 30 Aralık 1954
- Öldürende mi Kabahat, Ölende mi? , 31 Aralık 1954
- “Târîh Köşelerinde ” Sekiz Kere Serasker, 31 Aralık 1954

- Kötümser mi Olmalı, İyimser mi? , 1 Ocak 1955
- Saraysız Hükümdar, 2 Ocak 1955
- Yılm İlk Gecesi, 3 Ocak 1955
- Bir Hitabım Güçlüğü, 4 Ocak 1955

- Kimler Tutacak, 5 Ocak 1955
- Okuyor muyuz?, 6 Ocak 1955
- “Târîh Köşelerinde” “Mersüm”ün Yerine “Merkum”, 6 Ocak 1955
- Sokaklar Ayrılık Çeşmesi Oldu!, 7 Ocak 1955
- Hazin Olmayan Takvim, 8 Ocak 1955
- Bağdad-ı Behiştâbâd, 9 Ocak 1955
- Benim Diksiyonerim, 10 Ocak 1955
- İlan mı, Hakaret mi?, 11 Ocak 1955
- İlan mı, İğfal mi?, 12 Ocak 1955
- Bir Mezar ve Bir Sanatoryum, 13 Ocak 1955
- “Târîh Köşelerinde” Devlet Sırrını Piyasaya Hangi Vezir Verdi?, 13 Ocak 1955
- Menfî Kahraman, 14 Ocak 1955
- Hâkimden Avukat Olanlar, 15 Ocak 1955
- Oyuncaksız Çocuklar, 16 Ocak 1955
- Ya Hiç Olmasaydı?, 17 Ocak 1955
- Süleyman Çelebi ve Mister Lyman, 18 Ocak 1955
- Beynelmilel Kırtasiyecilik, 19 Ocak 1955
- Edebiyat Vefat Etmedi, 20 Ocak 1955
- “Târîh Köşelerinde” Osmanlı Târîhinde Ölüm, 20 Ocak 1955
- Kılıf ve Minare, 21 Ocak 1955
- Dikilmeyen Heykeller, 22 Ocak 1955
- Kadirşinaslara Kadirşinaslık, 23 Ocak 1955
- Güç Olmasın da Geç Olsun, 24 Ocak 1955
- Bıçak ve Kitap, 25 Ocak 1955
- Bir Yanlış Münasebetiyle, 26 Ocak 1955
- Menfî Terakkî, 27 Ocak 1955
- “Târîh Köşelerinde” Bir Paradan ve Bir Arabadan Çıkan Üç Ölüm, 27 Ocak 1955
- Kazalar İzah Edilememelidir, 28 Ocak 1955
- Adliyeye Verilen Firmalar, 29 Ocak 1955
- Asya’dan Bir Ses, 30 Ocak 1955
- İki Asır Yakılır mı?, 31 Ocak 1955

- Tanrı Ceninleri Korusun! , 1 Şubat 1955
- Kral Düştü, Yaşasın Kraliçe! , 2 Şubat 1955
- Yalnız Bilgi İle İş Bitmiyor, 3 Şubat 1955
- “Târîh Köşelerinde” Sultan Mecit ve Şair Lamartin, 3 Şubat 1955
- Geri Adım, 4 Şubat 1955
- Güneşsiz İnsanlar Kalktı, 5 Şubat 1955
- Buna Sevindim Doğrusu! , 6 Şubat 1955
- Hayret! , 7 Şubat 1955
- Bir Ses ve Bir Sükût, 8 Şubat 1955
- Ferruh Ali Paşa'nın Türbesi, 9 Şubat 1955
- Fena Tevazû, 10 Şubat 1955
- Devlet Düşkünü Bir Kelime, 11 Şubat 1955
- Yıldızlar ve Devlet İşleri, 12 Şubat 1955
- Dedelerini Anlamayan Torunlar, 13 Şubat 1955
- Bazı Masterlar, 14 Şubat 1955
- Dedikodu Hamidiye Suyundan Kuvvetli, 15 Şubat 1955
- Dahame Hastası Bir Miras, 16 Şubat 1955
- Gazetelerde Kelime Yerine Harf, 17 Şubat 1955
- Teşhir Cezasına Çarptırılan Suçsuzlar, 18 Şubat 1955
- Dedikodunun Çaresi, 19 Şubat 1955
- Fukaralığı Azaltmak, 21 Şubat 1955
- Bir Cami ve Bir Mebus, 22 Şubat 1955
- Dinin Kumaşla Alışverişi Ne?, 23 Şubat 1955
- Kolay Görünen Eser, 24 Şubat 1955
- “Târîh Köşelerinde” Bir Melek ve Bir Kâbus, 24 Şubat 1955
- Vatanına ve Partisine Büyük İyilik Eden Vekil, 25 Şubat 1955
- Yeşil Yurtta Kara Bir Köşe Daha, 26 Şubat 1955
- Darısı Başımıza! , 27 Şubat 1955
- Sürgün Yerinde Banka Binası, 28 Şubat 1955

- Bahtiyar Ölümler, 1 Mart 1955
- Bir Gaza Ettin ki... , 2 Mart 1955
- Asayiş Berkemal! , 3 Mart 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Bir Kütüphane, Bir Kılıç, 3 Mart 1955
- Bir Akdeniz Müessesesi, 4 Mart 1955
- “Millet-i Müsallâha ” Bu Demek Değildir, 5 Mart 1955
- Türkiye Dışında Türkiye, 6 Mart 1955
- Türbe Endüstrisi, 7 Mart 1955
- İkisini de Çoğaltmak Çok Doğrudur, 8 Mart 1955
- Karaköy Köprüsünün Ellinci Yıldönümü, 9 Mart 1955
- Şunu İsmiyle Söyleyin, 10 Mart 1955
- Taştaki Târîhi Bozmamalı, 11 Mart 1955
- Prenses Margaret’e Açık Mektup, 12 Mart 1955
- Sahici Adam, 13 Mart 1955
- Benim Diksiyonerim, 14 Mart 1955
- Temizlik Mükafatı, 15 Mart 1955
- Bazı Söylentiler, 16 Mart 1955
- Hâlâ O Kıvılcım, 17 Mart 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Padişah, Şıklığını Taklit Ettiği Vezirini Nasıl Öldürttü? , 17 Mart 1955
- Osmanoğulları ve Bir Karar, 18 Mart 1955
- Bazı Devlet Meslekleri ve Emeklilik, 19 Mart 1955
- Ne Tatlı Bir Sıcaklık, 20 Mart 1955
- Bir Kitabın Karşısında, 21 Mart 1955
- Tunus’un Bir Hatırası, 22 Mart 1955
- Ekmek ve İhtilâller, 23 Mart 1955
- Devlet İşleri ve Şahsiyetin Kuvveti, 24 Mart 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Geceyarısı Padişah Olan ve At Üstünde Ölen Birinci Mahmut, 24 Mart 1955
- Şeker ve İnsanlar, 25 Mart 1955
- Silahsızlanma Edebiyatı, 26 Mart 1955
- İki Belçika, 27 Mart 1955

- Bir Zamanlar Vakıflar Vardı... , 28 Mart 1955
- Türkler ve Amerikalılar, 29 Mart 1955
- Yabancı Dostluğu, 30 Mart 1955
- Eşya Meselesi, 31 Mart 1955
- “ Târîh Köşelerinde ” Tuhaf Bir Hattı Hümayûn, 31 Mart 1955

- Adaletin Yardımcısı, 1 Nisan 1955
- Beyaz Perdede Türkiye, 2 Nisan 1955
- Birleşen İki Uç, 3 Nisan 1955
- Silahsızlanma Vekilliği, 4 Nisan 1955
- Bahar Olsun, Bahar Olsun da... , 5 Nisan 1955
- Hâlâ O İzmir, 6 Nisan 1955
- Târîhi Eserlerin Restorasyonu, 7 Nisan 1955
- Dünya Târîhinde Bir Hadise, 8 Nisan 1955
- Bir Mareşallığın Yıldönümü Münasebetiyle, 9 Nisan 1955
- Torbalar Dolusu Kesik Kulak, 10 Nisan 1955
- Galatasaray Dün Alabildiğine Güzeldi, 11 Nisan 1955
- Kardeş Gibi Değil, Arkadaş Gibi Yaşayınız! , 12 Nisan 1955
- Yedi Yıl Geciken Adalet, 13 Nisan 1955
- İnsanların ve Malların Saklambaç Oynaması, 14 Nisan 1955
- “ Târîh Köşelerinde ” Deli İbrahim Padişahlığına da İnanmadı, Atıldığına da, 14 Nisan 1955
- Solon! , Solon! , Solon! , 15 Nisan 1955
- İmrendiğim Rûhâni, 16 Nisan 1955
- Kadınların Saçları, 17 Nisan 1955
- Avukatlıkta Yaş ve İmtihan Meseleleri, 18 Nisan 1955
- Resulzâde Dedim de... , 19 Nisan 1955
- Oturmak, 20 Nisan 1955
- Mukaddes Bir Vicdan Azabı, 21 Nisan 1955
- “ Târîh Köşelerinde ” İnsanlar Gibi Eserlerin de Kaderi Vardır, 21 Nisan 1955
- Sistem Almanya’sı, 22 Nisan 1955

- Taçlılardan Çok Asil Bir Hizmetçi Oğlu, 23 Nisan 1955
- Bir Múnazara, 24 Nisan 1955
- Benim Diksiyonerim, 25 Nisan 1955
- Eski Ramazanların Mânası, 26 Nisan 1955
- Eski Ramazanların Keyfi, 27 Nisan 1955
- Eski Ramazanlar ve Politika, 28 Nisan 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Allah Olmayı İstemeyen Taçlı, 28 Nisan 1955
- Eski Ramazanlarda Bir Havuz Safası, 29 Nisan 1955
- Eski Ramazanlarda Sahur Ziyafeti, 30 Nisan 1955

- Bir Beyefendi Örneği, 1 Mayıs 1955
- Eski Ramazan Sofrasında Bir Nükte, 2 Mayıs 1955
- Zeki Bir Ölçü, 3 Mayıs 1955
- Eski Ramazanların Edebiyatı, 4 Mayıs 1955
- Kral Faruk ve İmparator Neron, 5 Mayıs 1955
- “Târîh Köşelerinde ” 19 Şehzâde Cenazesıyla, Cenazesini Kalkan Padişah, 5 Mayıs 1955
- Bir Yabancı Ramazan Geceleri, 6 Mayıs 1955
- Oruç Öfkesi mi, Ramazan Öfkesi mi?, 7 Mayıs 1955
- Tabiatda da Tedricsizlik, 8 Mayıs 1955
- Onlar Niçin Sürmüşler, Bunlar Neden?, 9 Mayıs 1955
- Ufuklarda Güzel Bir Ses, 10 Mayıs 1955
- Eski Ramazanlar ve Mutbak Medeniyeti, 11 Mayıs 1955
- Genç İhtiyarlamak Meselesi, 12 Mayıs 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Osmanlı Devrinde Üç Sultan Düğünü, 12 Mayıs 1955
- Ramazan Mahyaları, 13 Mayıs 1955
- Ramazana Lâyık Gezintiler, 14 Mayıs 1955
- Bir İftarın Hikayesi, 15 Mayıs 1955
- Eski Bir Ramazanda Küçüksü’da Bir Tablo, 16 Mayıs 1955
- Bir Nükte ve Bir Teravih Namazı, 17 Mayıs 1955
- Bu da Bektaşî’nin Teravih Namazı, 18 Mayıs 1955
- Bir Fransız Şairine Göre Bir Ramazan Gecesi, 19 Mayıs 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Dört Şehzâdenin Sünnet Düğünü, 19 Mayıs 1955

- Eski Ramazanlarda Bir İftar Listesi, 20 Mayıs 1955
- Eski Ramazanlar ve Yeniçeriler, 21 Mayıs 1955
- Yabancı Gözüyle Eski Ramazanlarda Şekerci Dükkanı, 22 Mayıs 1955
- Bayramları Sevmem!, 23 Mayıs 1955
- Hürriyetin Fıatı, 26 Mayıs 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Büyükelçi Hapseden Şeyhülislâm, 26 Mayıs 1955
- Çok Yaşamak, 27 Mayıs 1955
- Bayram Suç mudur?, 28 Mayıs 1955
- Uyuyan Fitne! , 29 Mayıs 1955
- “Nasıl Anlaşılır?”ların Cevapları, 30 Mayıs 1955
- Bir Yıldönümü Münasebetiyle, 31 Mayıs 1955

- Kırkpınar Güreşlerinden Alacağımız Ders, 1 Haziran 1955
- Ölümler Dirilseler Ne Derler Acaba?, 2 Haziran 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Vâiz Dediğin Böyle Olur, 2 Haziran 1955
- Otelden Ziyade, Zehir Meşhur Oldu, 3 Haziran 1955
- İyi Bir Karar, Fakat... , 4 Haziran 1955
- Su Coğrafyası ve Su Medeniyeti, 5 Haziran 1955
- Cedlerimiz Memleketi Mütemediyen Fethettiler, 6 Haziran 1955
- General Peron, Kanosa’ya Gidecek mi?, 7 Haziran 1955
- Başka Memleketlerde Var mı?, 8 Haziran 1955
- Bazen Aynı Şey Hem Fenadır, Hem İyi, 9 Haziran 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Sultan İbrahim’in Çarmıha Gerdirdiği Müslüman Kadını, 9 Haziran 1955
- Mabedlerimizde Garabet! , 10 Haziran 1955
- Bir Bacağın Fıatı, 11 Haziran 1955
- Gül İstanbul’lu Değil midir? , 12 Haziran 1955
- Yirminci Yüzyılda Yenilmenin Cezası, 13 Haziran 1955
- Kadınlığın Hazır Cevap Asrı, 14 Haziran 1955
- Zabıta Vak’ası mı? Harp Hicranı mı?, 15 Haziran 1955
- İnanırım, Mutlaka Biter, 16 Haziran 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Şiir Yazarak İdama Giden Şair, 16 Haziran 1955
- Altın Anahtar, 17 Haziran 1955

- Türbe ve Kitap Bekleyen Kadın, 18 Haziran 1955
- Bir Hekimin Ölümü Karşısında, 19 Haziran 1955
- Âlimlere Bir Muziplik, 20 Haziran 1955
- İnsan Fırtınadan Daha Zalim, 21 Haziran 1955
- Gelin de Târîhe İnanın! , 22 Haziran 1955
- Altı Buçuk Dil Bilen Kral, 23 Haziran 1955
- Motörlü Posta Müvezzileri, 24 Haziran 1955
- Hilton-Âbad, 25 Haziran 1955
- Mahkeme Kararının Böylesi de Olurmuş, 26 Haziran 1955
- Günde Beş Yüz Dilekçe, 27 Haziran 1955
- Baba İle Evlat Arasındaki Uçurum, 28 Haziran 1955
- Dil Liseleri, 29 Haziran 1955
- Zeki Olmayan Öfke, 30 Haziran 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Sahte Delilik ve Sun’i Acizlik Bazan Saadet Getirir, 30 Haziran 1955

- Gürültü Ölçüsü, 1 Temmuz 1955
- Sualler ve Cevaplar, 2 Temmuz 1955
- Kitap Adamı, 3 Temmuz 1955
- Himaye-i Hayvanat Başkadır, Himaye-i Haşerat Başka! , 4 Temmuz 1955
- Bir Ölümün Mânası, 5 Temmuz 1955
- Eski ve Yeni Casuslar, 6 Temmuz 1955
- Tabiat da mı Karaborsacı Oldu?, 7 Temmuz 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Bir Milletın İki Talihsizliği, 7 Temmuz 1955
- Açıl Ey Edebiyat Târîhi! , 8 Temmuz 1955
- Bir Yangın Münasebetiyle, 9 Temmuz 1955
- Bir Yemeğin Adı Etrafında, 10 Temmuz 1955
- Vatan Memnun! Ben Menun! , 11 Temmuz 1955
- İyi 29 ve 1 Fena Zabıt, 12 Temmuz 1955
- On Kuruş ve Beş Para, 13 Temmuz 1955
- Sanattan Zanaata Kadar Dalavere, 14 Temmuz 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Kalınlaşmayan Yeşil Dosya, 14 Temmuz 1955
- Orkestra Şefi Gibi, 15 Temmuz 1955

- Kara Listesiz Bir Vatan Hicranı, 16 Temmuz 1955
- İnkılâb ve Sokak, 17 Temmuz 1955
- Batıda Menfî Kahramanlar da Unutulmuyor, 18 Temmuz 1955
- Paris'te Ankara Sokağı, 19 Temmuz 1955
- Millî Târîhimizin Bir Eksiği, 20 Temmuz 1955
- Benim Diksiyonerim, 21 Temmuz 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Kırmızı Şemsiye, 21 Temmuz 1955
- Devlet Gibi Bir Adam Öldü! , 22 Temmuz 1955
- Eskinazi'ye Kaside, 23 Temmuz 1955
- Diplomatlığın İflası, 24 Temmuz 1955
- Naylon Edebiyatı, 25 Temmuz 1955
- Manevi Adamların, Maddi Adamlığı, 26 Temmuz 1955
- Bir Vekalette Bir Hasta, 27 Temmuz 1955
- Sayıyı da Bedbaht Ettik! , 28 Temmuz 1955
- “ Târîh Köşelerinde ” İlk Kıyafet Kânununu I. Abdülmecit Çıkarmıştı, 28 Temmuz 1955
- Beğenmeye Alışalım, 29 Temmuz 1955
- Ahmet Midhat'ı Anıyoruz, 30 Temmuz 1955

- Bir Nikah Vak'ası, 3 Ağustos 1955
- Mısır'da Serpuş İnkılâbı, 4 Ağustos 1955
- “ Târîh Köşelerinde ” Türk Elçisinin I. Napolyon'a Yazdığı ve Verdiği Türkçe Şiir, 4 Ağustos 1955
- Medeniyet Tarifleri, 5 Ağustos 1955
- Bomba Hadisesinin Yıldönümü, 6 Ağustos 1955
- Mösyö Beşte Bir, 7 Ağustos 1955
- Sever Siyaseti İnsan, 8 Ağustos 1955
- Denize Hürmet Etmeli, 9 Ağustos 1955
- Bir Kadeh Tokuşturma, 10 Ağustos 1955
- Çocuk Düşürmüş! , 11 Ağustos 1955
- Eloğlu Neler Yapıyor! , 12 Ağustos 1955
- Bari Mahsubu Yapılsa! , 13 Ağustos 1955
- “ Târîh Köşelerinde ” Ragıp Paşa Neden Koca Ragıp Paşa İdi, 13 Ağustos 1955

- Ne Mutlu Onlara, 14 Ağustos 1955
- Zorla Güzellik Olmaz! , 15 Ağustos 1955
- Servet-i Fünûn'un Bir Tarafı Daha Yıkıldı, 16 Ağustos 1955
- Kışkandığım Ölü, 17 Ağustos 1955
- Hava mı Bu? Yoksa Hava-vü Heves mi? 18 Ağustos 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Kadıya Dayak Atan Celâdetli Şeyhülislâm, 18 Ağustos 1955
- Toptancılık Buna Derler! , 19 Ağustos 1955
- Çok Sevindim, Çok! , 20 Ağustos 1955
- “Zaten İsimlerinizden Anladım Ne Mal Olduğunuzu!” 21 Ağustos 1955
- Elimizdeki Nimetten Haberimiz Olmalı! , 22 Ağustos 1955
- Ormanlar ve Kânunlar, 23 Ağustos 1955
- İlim de Cebe Girmeli, 24 Ağustos 1955
- “Ağlamamak İçin Gülüyorum !” 25 Ağustos 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Büyük Adama Tahammül Eden İki Padişah, 25 Ağustos 1955
- Allah Ulemaya Zeval Vermesin, 26 Ağustos 1955
- İncir Treni, 27 Ağustos 1955
- Adem Oğlunun Memnuniyetsizliği, 28 Ağustos 1955
- Fetih Zabıta Vak'ası Değildir, 29 Ağustos 1955
- 30 Ağustos Zaferi, 30 Ağustos 1955
- İstiklâl Caddesi, 31 Ağustos 1955

- Sanatkâra İlgi, 1 Eylül 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Belalar, Kazalardan Sonra Kullanılan Bir Kelime “Eğer! ” , 1 Eylül 1955
- Cemal Tüzün Kânunu, 2 Eylül 1955
- İstifa mı, Plebisit mi?, 3 Eylül 1955
- Bir Konferans Münasebetiyle, 4 Eylül 1955
- Beğendiğim ve Beğenmediğim Bir Kitap, 5 Eylül 1955
- Memnun Görmenin Memnunluğu, 6 Eylül 1955
- Felaketten Teşe'üm İkinci Felakettir, 7 Eylül 1955
- Bir Saray, 8 Eylül 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Hünkar İmamının Anlattıkları, 8 Eylül 1955

- İki Büyük Zarar, 9 Eylül 1955
- Bir Ahlâk Faciası, 10 Eylül 1955
- Güzel Bir Teşebbüs, 11 Eylül 1955
- Bir Çocuk, 12 Eylül 1955
- Acayip Bir Merak, 13 Eylül 1955
- Bu Tebliği mi Beklemeliydik?, 14 Eylül 1955
- Niçin Böyleyiz?, 15 Eylül 1955
- “Târîh Köşelerinde” Yıldızlı Beş Çifte Kayık, 15 Eylül 1955
- İstanbul’un İki Yakası, 16 Eylül 1955
- Onlar Bizim Yerimizde Olsalardı, 17 Eylül 1955
- Kolay Para ve Kolay Şan Diyarı, 18 Eylül 1955
- Lavantalı Taşıtlar, 19 Eylül 1955
- Eski Bir Terkip, 20 Eylül 1955
- Yeller Eser Şimdi Yerinde, 21 Eylül 1955
- Atatürk’ün Ahmet Rasim İçin Bir Vecizesi, 22 Eylül 1955
- “Târîh Köşelerinde” İnsanlar Hangi Cenazelere Ağlamaktan Korkarlar? , 22 Eylül 1955
- Acayip Bir 29 Sayısı, 23 Eylül 1955
- Bir Profesör Baltayı Nereye Vurmuş?, 24 Eylül 1955
- Bu Mozayıklar Türk’e Destandır, 25 Eylül 1955
- Giyinmek mi Suç, Soyunmak mı?, 26 Eylül 1955
- Kelimelerle Teselli Bulmak, 27 Eylül 1955
- İmparatorluk Nüfusu, 28 Eylül 1955
- İlmin Mesihi, 29 Eylül 1955
- “Târîh Köşelerinde” İnsanların Selam Vermek İstemedikleri İnsan Kimdi? , 29 Eylül 1955
- Yol İmtihanı, 30 Eylül 1955

- Yabancı Bir Dost, 1 Ekim 1955
- Halkın Gıdasına Haksız Göz Dikenler, 2 Ekim 1955
- Tekerlek Asrı, 3 Ekim 1955
- Veresiyenin Kudretine Güvenmemeli, 4 Ekim 1955
- Topkapı Sarayına Gidenler, 5 Ekim 1955

- Tuhaf Bir Felaket, 6 Ekim 1955
- “Tarih Köşelerinde ” İki Meşrutiyete Oynanan İki Oyun, 6 Ekim 1955
- Kara Toprak! , 7 Ekim 1955
- Yüzde Elli! , 8 Ekim 1955
- O da Hamburg’dan Gelmişti, 9 Ekim 1955
- Hizmet Edenler Ölmüyor, 10 Ekim 1955
- Bina Âbideyse Yıkılmaz, 11 Ekim 1955
- Felakette Toptancılık, 12 Ekim 1955
- Şimendöfer Satmak, 13 Ekim 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Bir Mutlakiyet Nazırına Göre Meşrutiyet Nasıl Başladı, 13 Ekim 1955
- Zavallı Başlar, 14 Ekim 1955
- İftiraya Lâyık Olmamalıyız, 15 Ekim 1955
- Târîh Kaynağı Böyle Olur, 16 Ekim 1955
- Benim Diksiyonerim, 17 Ekim 1955
- Târîh Duygusu, 18 Ekim 1955
- Kütüphaneli Hapishane, 19 Ekim 1955
- Suya Dair Ama Sudan Değil, 20 Ekim 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Divan Edebiyatında İntihar Şiiri, 20 Ekim 1955
- Makine Korkusu, 21 Ekim 1955
- Öldüresiye Susmak, 22 Ekim 1955
- Bir İsim Münasebetiyle, 23 Ekim 1955
- Kaç Milyonuz? , 24 Ekim 1955
- Bir Takma Diş ve Bir Çene Kemiği, 25 Ekim 1955
- Teselli mi Acaba? , 26 Ekim 1955
- Dilencileri Kovmamalı, Kullanmalı, 27 Ekim 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Hükûmeti Düzelten Şair Hafız Mehmet Ağa, 27 Ekim 1955
- Bir Yabancı Tayin Münasebetiyle, 28 Ekim 1955
- Geç Kalan Bayram, 29 Ekim 1955
- Manevi Meremmet, 30 Ekim 1955
- Hem de Afrika’da Değil, Amerika’da, 31 Ekim 1955
- Kahvehaneler, 1 Kasım 1955

- Yardımcısıdır Doğruların.... , 2 Kasım 1955
- Muhtaç Olduğumuz Kitap, 3 Kasım 1955
- “Târîh Köşelerinde” Edebiyat Mâzîmizin Talihsizliği, 3 Kasım 1955
- Hâlâ Bunu Soruyorlar! , 4 Kasım 1955
- İhya Edilen Bie Kabir, 5 Kasım 1955
- Kılıç ve Tebeşir, 6 Kasım 1955
- İzdivaçlar ve Saltanat Aileleri, 7 Kasım 1955
- Benim Diksiyonerim, 8 Kasım 1955
- Yine İzdivaç ve Saltanat Aileleri, 9 Kasım 1955
- Ölmek, Yok Olmak Değildir!, 10 Kasım 1955
- Vilayet Olmaya Lâyık Değil, Elyak! , 11 Kasım 1955
- “Secde-i Sehib” ! , 12 Kasım 1955
- Levha Meraklılarına, 13 Kasım 1955
- Bahtiyarlığın Çaresi, 14 Kasım 1955
- Spor ve Uyuşturucu Maddeler, 15 Kasım 1955
- “Kaçtığın Yerden Eder İstikbâl” ! , 16 Kasım 1955
- Pahalılık Rekoru Kırıldı! , 17 Kasım 1955
- “Târîh Köşelerinde” Adanalı Jan Jak Russo, 17 Kasım 1955
- “İsterim de İsterim !” , 18 Kasım 1955
- Konuşan Vapur Çarkı, 19 Kasım 1955
- Bir Çöküntü ve Bir Hikâye, 20 Kasım 1955
- Benim Diksiyonerim, 21 Kasım 1955
- “Güneşte Şâmat Arar Gibi...” , 22 Kasım 1955
- İstanbul Maarifi, 23 Kasım 1955
- Ay’da Bahçeli Evler, 24 Kasım 1955
- “Târîh Köşelerinde” Hadım Edilirken Ölen Cafer Ağa, 24 Kasım 1955
- Bir Türlü İnanamıyorum! , 25 Kasım 1955
- Hülya Bu Ya! , 26 Kasım 1955
- Benim Diksiyonerim, 27 Kasım 1955
- Ankara’da Galatasaray, 28 Kasım 1955
- İzmir Yeşilaycılarına, 29 Kasım 1955
- “Puritain” İngiltere’de, 30 Kasım 1955

- Ben Utandım, Siz de Lütfen Utanın!, 1 Aralık 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Ölmüş Şairlerden Kimlerin Evi Var? ,1 Aralık 1955
- Serbest Meslek İffeti, 2 Aralık 1955
- Gazete Yazılarının Başlıkları, 3 Aralık 1955
- Târîhte de Ak ve Karaborsalar Var, 4 Aralık 1955
- Kesilmiş Kulaklar Diyarında Plebisit, 5 Aralık 1955
- Mülkiye Mektebi ve Kırılan Sandalya, 6 Aralık 1955
- Reşit Olmayan Eşkiyalar, 7 Aralık 1955
- Laf Ölü, İş Yaşar, 8 Aralık 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Paskalya Yüzünden Bir Vezirin İdamı, 8 Aralık 1955
- Bir Kaybımız Daha, 9 Aralık 1955
- Artık Tiyatro Denince, Salaş Hatıra Gelmeyecek, 10 Aralık 1955
- Bir Kütüphane ve Yedi Sekiz Hasan Paşa, 11 Aralık 1955
- Dayaksız Para, 12 Aralık 1955
- Bir Türbe Hikâyesi, 13 Aralık 1955
- Politika Aktörlüğü, 14 Aralık 1955
- Kıyafet İnkılâbı, 15 Aralık 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Dişlek Fevzi Efendi'nin Anlattıkları, 15 Aralık 1955
- Yeni Bir Bayrak, 16 Aralık 1955
- Hususî Suç ve Hususî Adalet, 17 Aralık 1955
- Mevlânâ İhtifalinin Bir Husûsiyeti, 18 Aralık 1955
- Benim Diksiyonerim, 19 Aralık 1955
- İki Gence Açık Mektup, 20 Aralık 1955
- Hediyersiz Düğün, 21 Aralık 1955
- Millî Düşmanımız, 22 Aralık 1955
- “Târîh Köşelerinde ” Büyük Bir Fransız Edibine Göre Napolyon Bonapart Âlî Bir Soyтары İdi, 22 Aralık 1955
- Mahviyetli Bir Taç, 23 Aralık 1955
- Yüzen Lokantalar, 24 Aralık 1955
- Politika ve Esvap, 25 Aralık 1955
- Kullanmadığımız Hazine, 26 Aralık 1955
- Yıkılsın mı? Yıkılmasın mı? , 27 Aralık 1955
- İmar, Vakıf, Târîh, 28 Aralık 1955
- Karaborsa Can Çekişiyor, 29 Aralık 1955

- “Târîh Köşelerinde ” Padişah Gibi Paşa, 29 Aralık 1955
- İstiklâl Caddesinden Ermenak'taki Sokağa Kadar, 30 Aralık 1955
- Tuvalet Kağıdı da mı Adam Oldu! , 31 Aralık 1955

- 365 Tane Beyaz Kağıt, 1 Ocak 1956
- Üsküdar Şarkısından Sonra, 2 Ocak 1956
- Benim Diksiyonerim, 3 Ocak 1956
- Memlekete Nefis Bir Yılbaşı Hediyesi, 4 Ocak 1956
- Denizin Cömertliği, 5 Ocak 1956
- “Târîh Köşelerinde ” Ahirette Yasak Yoktur! , 5 Ocak 1956
- Çocukların Büyük Tarafları, 6 Ocak 1956
- Meçhûl Uyuyanın, Meşhûr Uyandığı Memleket, 7 Ocak 1956
- Biz Az Yanmışız, 8 Ocak 1956
- Elli Yıl Evvelki Bir Vasiyet, 9 Ocak 1956
- Bazı Ölülerini Unutamayız, 10 Ocak 1956
- “Kassâb-ı Felek...” , 11 Ocak 1956
- “Renkli Kimesneler!” , 12 Ocak 1956
- “Târîh Köşelerinde ” Napolyon Bonapart'ın Bilinmeyen Tarafları, 12 Ocak 1956
- “Türkiye'nin Muhteşem Kaderi” , 13 Ocak 1956
- Maarif Yayınları, 14 Ocak 1956
- İki Güzel Haber, 15 Ocak 1956
- Müessese Kuvvetinde Bir Adam, 16 Ocak 1956
- Benim Diksiyonerim, 17 Ocak 1956
- İstanbul'un Yüzü Değişecek, 18 Ocak 1956
- Avrupa Fâtihliği, 19 Ocak 1956
- “Târîh Köşelerinde ” Jozefin'in Falcıları, 19 Ocak 1956
- Bir Mâbede Böyle Arsa Yakışır, 20 Ocak 1956
- Eski Bir Takvimin Yenden Çıkması, 21 Ocak 1956
- İki Kelimeyi Yanlış Anlamak, 22 Ocak 1956
- “Sağ Elimizi Kaybettik!” 23 Ocak 1956
- Yeni Bir Vekalet, 24 Ocak 1956

- Sermaye Sâymın Gönlünü Almalı, 25 Ocak 1956
- Bir Anayasa Münasebetiyle, 26 Ocak 1956
- “Târîh Köşelerinde ” Kundura Kralı, 26 Ocak 1956
- Renkli İspirto, 27 Ocak 1956
- Tamir Edilemeyecek Ceza, 28 Ocak 1956
- Güreşlerde de Ölçü Olmalı, 29 Ocak 1956
- Harf İnkılâbının Bir Alâmeti, 30 Ocak 1956
- Bir Derkenar, 30 Ocak 1956

- Benim Diksiyonerim, 1 Şubat 1956
- Dayak Kânunu, 2 Şubat 1956
- Hollywood’un İç Yüzü, 2 Şubat 1956
- Boks Ahlâka Uygun mu, Aykırı mı?, 3 Şubat 1956
- İş İnada Bindi! , 4 Şubat 1956
- En Gür Sesli Nutuk, 5 Şubat 1956
- Ağacın Kitabı, 6 Şubat 1956
- Bu Havada Ölmeğe de Gelmez! , 7 Şubat 1956
- Karın İlk İlhamı, 8 Şubat 1956
- Hazin Nispetler, 9 Şubat 1956
- Domates Hakkında (Şiir) , 10 Şubat 1956
- İstirapların Çoğaldığı Mevsim, 11 Şubat 1956
- Güneşe Tarziye, 12 Şubat 1956
- 10 Asır Beklenen 15 Yıl, 13 Şubat 1956
- Vâiz Hacı Pir Efendi, 14 Şubat 1956
- Siyasi Müsteşarlıklar, 15 Şubat 1956
- Gökyüzünde Zabıta Vak’ası, 16 Şubat 1956
- “Târîh Köşelerinde ” “Her Rüyayı Herkes Göremez ” Derler! , 16 Şubat 1956
- Ateş Kenarı, 17 Şubat 1956
- Rakamlar Delirdi mi? , 18 Şubat 1956
- Paranın Çok Güzel Olduğu Yer, 19 Şubat 1956
- Güzel Bir Teklif, Güzel Bir Kabul, 20 Şubat 1956
- İngiltere’de Kalkan Bir İdam ve Güzel Bir Tesadüf, 21 Şubat 1956

- Hatıraların Yanması, 22 Şubat 1956
- Sâdâbâd ve Makine, 23 Şubat 1956
- “Târîh Köşelerinde” Kul Hatasız Olmaz, 23 Şubat 1956
- Mermer ve Altın Yıldız, 24 Şubat 1956
- Yangından Çıkan Dargınlık, 25 Şubat 1956
- Ameli Bir İntihap, 26 Şubat 1956
- Eminönü Köprüsü’nden Bir Sahife, 27 Şubat 1956
- Bir Film Münasebetiyle, 28 Şubat 1956

- İstimlâk Tacirleri, 1 Mart 1956
- “Târîh Köşelerinde” Şâhîhûban Sultan, Sadrazam Lûtfî Paşa’dan Niçin Ayrılmıştı, 1 Mart 1956
- Tasarruf Hakkı, 2 Mart 1956
- İdamda Toptancılık ve Perakendecilik, 3 Mart 1956
- Ekşiyen Kin, 4 Mart 1956
- Koca Avına Giden Kadınlar, 5 Mart 1956
- Kullanılması En Güç Vakit, 6 Mart 1956
- Papuç Muadelesi, 7 Mart 1956
- Onların Resimleri, 8 Mart 1956
- “Târîh Köşelerinde” Bir Bit Sayesinde Kânûni’ye Damat Olan Rüstem Paşa, 8 Mart 1956
- Suç mu, İş mi?, 9 Mart 1956
- Fes Muadelesi, 10 Mart 1956
- Benim Diksiyonerim, 11 Mart 1956
- Karı ve Koca Arasında İş Bölümü, 12 Mart 1956
- Levhalı Çeşmeler, 13 Mart 1956
- Bir Tekzip, 14 Mart 1956
- Tebdil Gezme ve Bu Akşamki Balo, 15 Mart 1956
- “Târîh Köşelerinde” Mora Fâtihi Şehit Ali Paşa, Doğruluğun Bir Timsali İdi, 15 Mart 1956
- Türk’ün Başı (Şiir), 16 Mart 1956
- Din ve Eşya, 17 Mart 1956

- Buna ekirdeksiz Yetişme Derler, 18 Mart 1956
- Kültür ˆfeti (Şiir) , 19 Mart 1956
- Benim Diksiyonerim, 20 Mart 1956
- Ey Neşeli Mahlûk (Şiir) , 21 Mart 1956
- Bir Numaralı Muadelemiz, 22 Mart 1956
- “ Mart ”ın Adı (Şiir) , 23 Mart 1956
- Olaylar Karşısında Uyumak Yok (Şiir) , 24 Mart 1956

BÖLÜM VI

ROMAN

- ÜÇ İSTANBUL -

Üç İstanbul

Mithat Cemal'in 1938'de yayınlanan; II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinin İstanbul'unu konu alan, tek romanıdır.

Üç İstanbul'un yazılış safhası:

Bu üç dönemde toplumsal yapıda görülen ahlakî çöküntüyü anlatan romanını yazdığı sıralarda, Halit Fahri Ozansoy'a, romanıyla ilgili şunları söyler :

« Sonra sohbetimiz, şairin henüz hazırlamakta olduğu ' Üç İstanbul' isimli romanı etrafında açıldı. Çok çalıştığını söyledi ve bir köşeden büyük bir kutu getirip açtı. Kutunun içinde gayet intizamlı kestirilmiş ve istif edilmiş kartonlar vardı ve her kartonun üstünde de ince bir yazı ile notlar.

— Bunlar, dedi, romanın hazırlık notları. Şunlar da kahramanlarımın karakterleri ve çeşitli olayları notlandı, şunlarda da üç devrin levhaları ve hususiyetleri. Yavaş yavaş, günlerce düşünerek, hatırladıklarımı kendi kartonlarına geçiriyorum. Roman, sonunda çok kolay yazılacak.»¹

Bu üç dönem İstanbul'unun gündelik yaşamını, siyâsal ve toplumsal olayları, kültürel değişimi ve yozlaşmayı vermeye çalışan Mithat Cemal, eseri için bir dergiye şu açıklamada bulunmuştur :

« Ben bir muaşeret romanı yazıyorum. Çünkü İstanbul'u ilk softasından son levantenine kadar tanırım. Beyoğlu'ndaki konsolos medeniyetini, Fatih'teki kurunuvustayı yakından bilirim. Bu üç devri, ev ve insan örneklerinde göstermek. İnsanlar, evleri ile karma-karışık dururlarsa bir devri çok güzel ifade ederler. İstanbul'da on - on beş prototip ev tanırım. Avrupalı olmak isteyen gülünç ev, Avrupalı olan milliyetsiz ev ; kütüphanesiz ağıl ev, tablo diye duvarına sahibinin büyütülmüş fotoğrafı asılan kaba ev; pancurlu eve namussuz diye gazez olan kafesli ev ; 31 Mart'a gebe kalan cumbalı evler ; bir de zarif tesbihleriyle, ince kalemtraşlarıyla, Beykoz vazolarıyla, Üsküdar çatmalarıyla eski eşya medeniyetimizi gösteren derin, sessiz evler ... Bunları çizdim. »²

¹ Halit Fahri Ozansoy, Edebiyatçılar Geçiyor, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1967, s. 222-226

² Aydabir, Mithat Cemal ve Üç İstanbul, nr. 6, 1 Şubat 1936, s. 10-11

Üç İstanbul'un konusu :

93 Muharebesi'nde (1877 Türk-Rus Savaşında) şehit düşen Albay Salim Bey'in karısı ile sekiz yaşındaki oğlu Adnan, İstanbul'a göç etmiştir, Galatasaray Sultanisine girmek istediği halde, kendisini himaye eden saray müşîri İngiliz Said Paşa onun Sultanî'ye konulmasını padişaha arz edeceği sırada, Suâvî vak'ası çıkar ve Adnan Darüşşafaka'ya yerleştirilir. Darüşşafaka'yı ve Mekteb-i Hukuk'u başarıyla bitiren Adnan, “ Sabah ” gazetesinde edebiyat üzerine yazılar yazmakta, ayrıca “ Yıkılan Vatan ” adında siyasal bir roman üzerinde çalışmaktadır. Aksaray'daki küçük evinde veremden yatan annesiyle yoksul bir hayat süren genç sanatçı, hayatını yazarlık ve öğretmenlikle kazanmayı düşünmektedir. Saray adamı Hidayet'in tavsiyesiyle namuslu bir adam olan Maliye Nazırı'nın kızı Süheylâ'ya edebiyat, Abdülhamit'in adamı Erkân-ı Harp Müşîri'nin evli kızı Belkıs'a târih dersi vermeye başlar. Bu arada Selânik'te kurulan gizli İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girer. Cemiyet'in İstanbul'da güvenilir adamı olur. Süheylâ Adnan'a, Adnan'sa olağanüstü güzellikteki Belkıs'a vurulur. Süheylâ ile evlenmesi için aracılar yoluyla yapılan teklifi Adnan reddeder, fakat sonradan kıza acıyarak evlenmek isterse de bu sefer Süheylâ reddeder.

10 Temmuz inkılâbından bir müddet evvel, İttihat ve Terakki Cemiyeti'yle ilişkisi öğrenilince Adnan tutuklanır, Trablus'a sürülür. Meşrutiyet ilan edilince 10 Temmuz'da mühim bir adam olarak İstanbul'a geri döner ve İttihatçıların ileri gelen adamlarından biri olur. Avukatlığa başlar, büyük davalar alır, çok zengin olur, sürgüne gönderilen ve para sıkıntısı içinde kalan Erkân-ı Harp Müşîri'nin kızı Belkıs'la evlenir. Mütâreke devrinde saklanarak İngilizlerin elinden kurtulan Adnan, yine eskisi gibi parasız ve desteksiz kalır. Çevresinde neredeyse kendisine selam verecek adam kalmamıştır. Kendisiyle parası için evlenmiş olan Belkıs boşanır. O güne kadar sabırla bekleyen Süheylâ Adnan'a elini uzatır, onunla evlenir. Süheylâ'nın konağında yaşamaya başlarlar. Yeniden avukatlığa başlarsa da, yazihânesine eskisi gibi müşteri uğramaz. Öyle ki, yazihânenin kirasını gizli gizli Süheylâ öder. Bu arada Ankara'dan çağrılmak için haber bekler fakat beklediği bu haber hiç bir zaman gelmez. Adnan annesi gibi vereme yakalanır, ölür.

Süheylâ Adnan'ın kağıtları arasında Belkıs'ın resmini bulur, kocasının son dakikasına kadar Belkıs'ı sevmiş olduğunu anlar. Adnan'ın cenazesi o kadar kimsesiz kalır ki, bir aralık mütâreke yıllarında aldığı kalpağı, tabutunun üzerine konunca, insanlar, bu kalpağa, dolayısıyla Ankara'ya hürmeten cenazesinin peşine takılırlar.

Üç İstanbul'da tema:

Yanlış batılılaşma, batılı olmayı yalnız giyim kuşamda, eğlencede, yüzeysel yaşamda algılama, ve bu algılamanın toplum üzerindeki olumsuz etkileri üzerine kurulmuş bir eserdir. Tanzimat'tan beri, ilk roman örneklerinde de işlenen bu konuyu Mithat Cemal, geniş bir târih perspektifinden değerlendirerek, daha kapsamlı bir zamana yayarak anlatmıştır.

« Cumhuriyetin ilk yıllarında, geçmişle bir hesaplaşma gayreti ve Osmanlı cemaatçiliğine karşı ulusal kimlik sorunu, romancılarımızı yeni tür bir arayışa yöneltmiştir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kiralık Konak'ı, Mithat Cemal Kuntay'ın Üç İstanbul'u ve Memduh Şevket Esendal'ın, yakınlarda keşfedilen Miras'ı (1988) bu türün en dikkate değer örnekleridir. Aralarındaki bir çok farka rağmen bu romanların ortak özelliği, Osmanlı Devleti'nin çöküş sürecine bir kaç nesli içeren bir kapsamda tanıklık etmeleridir. Eserlerine tarihi bir boyut kazandıran özellik burada kendisini göstermektedir. »¹

Üç İstanbul'da sadece yanlış batılılaşma ve sonuçları anlatılmaz. Mithat Cemal, târihçi kişiliğinden gelen bir özellikte, son dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun bir kronolojisini de yapmıştır aynı zamanda. İstibdâd, Meşrutiyet ve Mütâreke dönemi, yeni Cumhuriyet'in oluşum dönemleri sırasıyla verilmiştir.

Üç İstanbul'da yazarın bakış açısı:

Yazarın romanda olaylara bakış açısı karamsardır. Neredeyse eserde mutlu insan yok gibidir. Kahramanların yaşadığı dönemdeki toplumsal karışıklıklar, düzensizlikler ve kültürel çatışmaların yol açtığı yozlaşma, kişilerin özel hayatlarını olumsuz olarak etkilemiştir. Dönemin karanlık tablosu, diğer sanatçıları olduğu gibi Mithat Cemal'i de karamsarlığı itmiştir.

---

¹ **Taner Timur**, Osmanlı-Türk Romanında Târih, Toplum ve Kimlik, AFA Yayınları, İstanbul 1991, s. 216

« Abdülhamid istibdâdının son yıllarının İstanbul'u, İkinci Meşrutiyet'le İttihat ve Terakki'nin İstanbul'u, Mütâreke yıllarının İstanbul'u... Üç İstanbul değil, gerçekte tek İstanbul: Çürüyen, yozlaşan İstanbul...Tevfik Fikret'in Sis'indeki “ Fâcire-i dehr ” :

**Hep levs-i riyâ dalgaları zerrelinde,
Bir zerre-i saffet bulamazsın içerinde;
Hep levs-i riyâ, levs-i hased, levs-i teneffü;
Yalnız bu... ve yalnız bunun ümmîd-i tereffü;
Milyonla barındırdığın ecsâd arasından
Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ü dırahşân ?
Örtün, evet ey hâile... örtün, evet ey şehir,
Örtün, ve müebbed uyu, ey fâcire-i dehr !..**

Çürüyen, yozlaşan İstanbul ve bu İstanbul'un çürümüş, yozlaşmış insanları... Mithat Cemal Kuntay'ın romanında, sürekli olarak bir leş kokusu gelir burnumuza. İstanbul'un birbirini izleyen üç dönemini bütünüyle yansıtmak isteyen yazar, gözlerini hep bu kokuşmuşluğa dikmiştir.

.....

Ne var ki Tevfik Fikret'le Mithat Cemal'in İstanbul'a bakışları gene de benzemez birbirine, aralarında önemli ayrımlar vardır: İlk İstanbul'u Abdülhamid istibdadının baskısını yaşayan Fikret kötümserdir, 1908'de biraz umutlanır, ama ikinci İstanbul umutlarını boşa çıkarır, gene kötümser olur. Oysa Mithat Cemal, 1885'te doğmuş olmasına rağmen, bu üç İstanbul'u yaşamaz, dışardan seyrederek, bir nesneyi seyrederek gibi seyrederek. Fikret kötümserdir, Mithat Cemal yergicidir. »¹

Karamsar bakış açısı, yazarı, toplumda sadece olumsuzlukları görmeye yöneltir. « Mithat Cemal, toplumun yalnız çürüyen yanını görmekte direnir. Bütün bir dönemi anlatmak istemesine rağmen, 1908 hareketinden hemen sonra memleketin her tarafında girişilen grev hareketlerinin, işçi-polis, işçi-jandarma çatışmalarının hiç sözünü etmez. Emekçi halk yoktur onda, olsa olsa “ fakir insanlar ” acınacak insanlar vardır.

Mithat Cemal, çürüyen toplumun içinde serpilip gelişmekte olanı göremez. »² Yazar, bu toplumsal değerlendirmeyi yapamadıysa da, onun her zaman böyle bir

¹ Fethi Naci, 50 Türk Romanı, Oğlak Yayınları, İstanbul 1997, s. 37

² Fethi Naci, a.g.e. , s. 41

kaygısı yoktur zaten. O kendi de belirttiği gibi, romanında daha çok gözlemci olmuş, « gördüklerini yazmış »tır.

Zaman zaman çok dikkat çeken tespitlerde bulunmuştur:

« İstanbul’da üç şapka vardır. Çamlıca tepesinden evvel bu üç şapka görülür. Rejideki Ramber’in, düyûn-u umûmiyeci Berje’nin, şimendiferci Hügnen’in kafasında duran üç serpûş ! Bu üç şapka, bu üç kafadan bazan kaldırıma iner, bazan bulutlara fırlar, şimdi iki elde bir topaç olur, döner. Şimdi iki çatık kaş üstünde bir umacı olur, durur. Osmanlı İmparatorluğu denen uşak odasını bu üç şapka idare eder. (s. 56) Memeleketin zaten neresi benim ? Ereğli’de kömür Fransız! Haydarpaşa’da demir Alman! Yalnız Yemen’de dökülen kan Türk! (s. 65) (Padişah) efendimiz eskiden Moskof Çarı’ndan korkuyordu, sonra elçisinden korkmaya başladı; şimdi tercümanından korkuyor. (s. 110) »

Târîhi- toplumsal olayları, eserine başarıyla yerleştiren Mithat Cemal, bunları, dipnotlar vererek, bir târihçi gibi anlatmıştır.

« Daha önce dikkate değer târih araştırmaları yapmış olan Kuntay, kişisel anılarıyla, tarihi bilgilerinin bir sentezini deneyerek yakın târihimizi gerçekçi bir ressam titizliğiyle gözlerimiz önüne sermek istemiştir. Romancının “ târihçilik ” iddiâsı öylesine ağır basmaktadır ki, böyle eserlerde hiç de âdet olmadığı üzere, yazar romanına yer yer dipnotlar koymaktan ve târihi eserlere gönderme yapmaktan kendini alamamıştır. »¹

Üç İstanbul’da üslûp:

Yazarın romanında en çok eleştiri aldığı konu, gösterişli ve süslü bir ifâde kullanmasıdır. Cevdet Kudret’e göre, çok süslü bir ifâde kullanması olumlu değildir, abartıdır:

« Yazarın gösteriş merakı, özellikle üslupta son kerteye varmıştır. Cenap Şehabettin’in Zâviye-i Felâsife, vb. adlı denemelerinde ve gezi yazılarında görülen nükteler, paradokslar, söz oyunları ile yüklü anlatımını nasıl İsmail Habip Sevük edebiyat tarihinde kullanmağa kalkışmışsa, Mithat Cemal de romanında kullanmağa özenmiş, bütün eseri Zâviye-i Felâsife üslûbuyla yazmıştır.

---

¹ **Taner Timur**, a.g.e., s.217-218

Kitap baştan sona kadar şu yolda cümlelerle doludur:

- Sessiz bir konak... Yirmi oda dolusu bir kimsesizlik.
- Oyuncak kadar küçük bir ev: Şair Raif'in evi. Bu evde, ufak odayı alniyle dolduran Raif...
- Almanya'dan geldiği halde Husrev İngiltere doluydu.
- Kayser, Bağdat hattını aldı, ona mukâbil Osmanlı ordusuna bıyığını taktı.
- Dudağında bir ses iskeleti kımıldıyordu.
- Herkes sustu. Aynı şeyi düşünen altmış insanın suratından salona bir tek sükût doldu.
- Kapı, odanın sükûtunu buruşturarak yavaş yavaş açıldı.
- Osmanlı İmparatorluğu 600 senelik sakalıyla dileniyordu. »¹

Fethi Naci'nin bu konudaki eleştirisi şöyledir:

« Bu kendini beğenmişlik romanın bütününe sinmiş; kişilere bakışını olduğu gibi üslûbunu da etkilemiş: Süslü ifade, paradoks ve vecize merakı... Adnan için söyledikleri kendisi için de söylenebilir: “ **Bunları söylerken, vücudunun içinde ikinci bir vücut bu teşbihlere bayılıyordu. Artık susamıyordu; kendi söylediği bu kadar güzel şeylerin bitmesine kendi de kıyamıyordu.** ” (s. 526) Ama zaman zaman şaşırtıcı bir deyiş ustalığına vardığı, birkaç sayfada anlatılacak şeyleri bir iki cümlede anlattığı, süsle zekayı uyumlu bir biçimde birleştirdiği de bir gerçek. »²

Mithat Cemal ise romanında özellikle süslü ifâde kullandığını söyler. Ona göre özgün bir anlatım elde edebilmek için, edebiyat yapmak, yani anlatımı süslemek gerek.

Hüseyin Cahit Yalçın'la bir söyleşisinde, üslûp konusundaki düşüncelerini şöyle açıklar:

« Sonra romanlarımızda “ edebiyat ” ikinci bir felaket. Tanzimat ve Servet-i Fünûn edebiyatları romanları da terkibinden soyunarak hâlâ var. Son bir İngiliz romancısına bir Fransız gazetecisi sormuş :

“ Sizin romanlarınız niçin bizim romanlarımızdan daha güzel ? ” İngiliz romancısı : “ Çünkü bizde üslûb yok ! ” demiş. Stendhal de bir kitabında :

¹ **Cevdet Kudret**, Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, Meşrutiyetten Cumhuriyete Kadar (1911-1922) İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1987, s. 443-444

² **Fethi Naci**, a.g.e., s. 38-39

“ Kusura bakmayın, bu satırda edebiyat yapacağım. Ne yapayım, zamanımızda bu bir âdet ! ” diyor. Benim edebiyat yapmamak elimden gelmedi. Ve romanımın ilk vak’a şahsı olan Adnan’a roman yazdırarak ona kendi edebiyatımı yaptırdım. »¹

Üç İstanbul’da dil:

Mithat Cemal, Hüseyin Cahit Yalçın’la yaptığı söyleşide, romanıyla yazımda farklılık yaratmak istediğini, fakat Türkçe dilbilgisinin, konuşma nesri kurmakta onu zorladığını ifade eder:

« Bizde sahici roman devrinin gelmediğine kâilim. Bu kitabı yazarken en çok “ lakırdı nesri ” yapmak istedim. Türkçe’de Namık Kemal’in ve Halit Ziya’nın nesirlerinden, bu iki hakim nesrinden kurtularak, kitabı yazı olmaktan kurtararak yazmak istedim. O zaman Ali Ekrem merhum, sağdı : Bu sefer de Cahid’e benzemişsin, hep: “ Di, di, di. ” dedi. Cümleleri hâl sigalariyle değil, mâzî sigalariyle yazmak istiyordum, bu “ di ” ler ondandı. Hasılı Türkçe’nin nahvi felaket. Bu felaketi azaltmağa çalışarak yazdım. Nahvimizden ifâde bozukluğu bile daha güzel. Sizin nesriniz, Falih Rıfkı’nın nesri gözlerimin önündeydi. Fakat hiç kimseye de benzememek istiyordum. Ve kitabın yazı tarafında ayrı adam olmak istedim. Kitabın, yani sizi korkutan bu 526 sayfalık umacının yazılışında bu, âmildir.»²

Üç İstanbul’da zaman:

Romanda zaman, üç târihi dönemi kapsar:

II. Abdülhamit, Meşrutiyet ve Mütareke dönemi. Olaylar, Abdülhamit’in son yıllarında başlar ve Mütareke yıllarında biter. Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışını, yeni Cumhuriyetin kuruluş aşamalarını kapsar. Romanın adı olan Üç İstanbul, üç farklı zaman kavramını karşılamaktadır.

---

¹ **Hüseyin Cahit Yalçın**, Fikir Hareketleri Dergisi, Matbuat Hayatı, Üç İstanbul, İstanbul 1938, C. 10, S. 238, s. 57

² **Hüseyin Cahit Yalçın**, a.g.e. , s. 57

Üç İstanbul'da mekân:

Mekân olarak romanda, sokak yoktur. Olaylar, yalılarda, konaklarda, varlıklı insanların yaşadığı mekânlarda geçer. Dolayısıyla, halktan kişilerin değil, zengin insanların çevresinde kümelenmiş olaylar, onların yaşamları anlatılmıştır. Romanın en önemli karakteri Adnan'ın Aksaray'daki yoksul evi, bir anlamda halkın yaşayışını yansıtır. Fakat Adnan'ın sınıf atlama düşüncesiyle, konaklarda yaşama isteğini gerçekleştirmesiyle, bu yaşantı da gözlerden silinir.

Bunun dışında bir iki basit mekân hariç, hep konaklarda geçirir olayları Mithat Cemal. Romanda başarılı tasvirlerle bu konaklar ayrıntıyla anlatılmıştır. Erkân-ı Harp Müşîri Kerim Paşa'nın ve Hidayet'in son derece pahalı döşenmiş konakları, onların zenginliğini ve gösteriş meraklarını ortaya koyar. Hidayet'in konağı, Gördes seccadeleri, Üsküdar çatması, Süleymaniye mangalı, Acem kandili gibi gibi eşyalarıyla müze gibidir. Bu ev Adnan'ı büyüleyen ilk evdir.

Erkân-ı Harp Müşîri'nin konağı ise, Cenevre kadifesi perdeler, Chippendale koltuklar, Rodos vazoları, mertebani heykeller, yeşim statüler, Hollanda tabloları ve Aubusson halılarıyla, Hidayet'in konağından kat kat üstündür.

Taner Timur, yazarın daha çok lüks mekânları anlatmasını şöyle yorumlamıştır:

«Fethi Naci, Kuntay'ın Üç İstanbul'da Abdülhak Şinasi Hisar'ın eserlerinde imrenerek baktığı konaklara, köşklere ve geçmişe “ tiksinierek, öfkelenerek ” baktığını belirtir. Fakat bu tiksinti, lüks ve konforlu bir hayat tarzından çok siyasal rejimin niteliğine yönelmiştir. Maçka'da “ eski ve seçme eşya ile döşeli güzel bir apartmanda ” oturan, yemeklerini sadece Abdullah Efendi Lokantası'nda yiyen, otomobilden başka araç kullanmayan yazarın, Osmanlı köşklarini ballandıra ballandıra anlatması boşuna değildir. Ve bu konuyla ilgili betimlemeleri, Osmanlı “ kibarzâde ”lerinin, târihçilerin pek üstünde durmadıkları konforları hakkında bize bir fikir verirler. »¹

Bu konuda yazar da aynı düşüncüyü savunur. O yakından tanıdığı mekânları ve bu mekânlarda yaşayan, bildiği insanları anlattığını söyler:

« Bilmediğim ve görmediğim hiçbir şeyden bahsetmedim. Maçka'da, Aksaray'da, Kasımpaşa'da komşularım varken, İsveç'ten, Fransa'dan, İngiltere'den adam getirmediğim... Bu üç devri eşyada ve insanlarda topladım. Eşyanın ve insanların birbirine sirâyetinden alınmış dikkatlerle romanımı yazdım. Her devrin insanları kadar eşyalarında da o devrin irtikâbını, kirli refahını, haksız fukaralığını göstermeğe çalıştım.

¹ **Taner Timur**, a.g.e. , s. 223

Bu insanları, bu eşyaları bazı aile râbitaları dolayısıyla olduğu kadar son resmi vazifemin de beni soktuğu saraylarda, konaklarda yakından tanıdım. Sonra, memleketin eşya medeniyetini de, eski tesbihlerden, eski kumaşlarından başlayarak, ölçülü sandığım bir miktarda romanıma koydum. »¹

Bu iki mekânın lüksü yanında, Maliye Nâzırı'nın « **Bozdoğan Kemerindeki sessiz ve misafirsiz konağı** » (s. 124) son derece mütevâzi döşenmiştir: « **Bu konağı eşya bile görünmeyerek düşüyordu.** » (s. 125) Yazar bu farklı evler ve bu farklı evlerde yaşayan insanlarla, toplumdaki fikir ve anlayış tezatını ortaya koymuştur.

Roman kahramanı Adnan, roman boyunca farklı mekânlarda yaşar. Bunlar temsil ettikleri değerler açısından farklılık gösterir. Taner Timur yazısında bunu şöyle açıklar:

« Kuntay, târihi olarak nasıl Üç İstanbul'a tanık olduysa, sosyolojik olarak iki İstanbul'da yaşamıştır. Bunlardan birincisi “ Camîlerin kurşun kubbelerinde fetih ordularının miğferleri duran İstanbul” dur. İkinci İstanbul Beyoğlu'dur. »²

Adnan gazetede çalışırken, eğlenmek için, arkadaşlarıyla sık sık Beyoğlu'na gider. Süleymaniye Camii'ni daha iyi görmek için Beyoğlu'na yerleşmeyi dahi düşünür. Fakat oraya gitmekten hoşlandığı halde yazdığı “ Yıkılan Vatan ” romanında Beyoğlu'nu lanetler, “ Damarsız ve kansız bir toprak ” ve “ Fethedilmeyen İstanbul ” olarak görür:

« **Çamurun bayramlık elbisesini giydiği, taşın sonradan görme olduğu bu evler, içinde Konyalı Rum'un, Antepî Ermenilerin komita oynadığı odalar. Bu terde en korkak gözler bir şapkanın gölgesinde korkunç olur ve bir şapkanın altında bu sokaklarda Samatyalı Şarlıman'lar, Tatavlah Venedik Dojları dolaşır. Bu tahta bıçaklar, bu mukavva bombalar Moskof bayrağının altında durduğu gün demirden alevdir. Şebinkarahisarlı kadar alaturka dalavereye akli eren bu yerli fernk, eski ter ve levanten kokan bu kokona, sonra bu konsolos medeniyeti, sonra bu vatansız topraklarında bir damla ecdat kanı gibi Cuma günleri bîkes dolaşan bayrak. Sonra yüzünü ağyar gözlerden dizlerinin arasına gizleyen dul kadınlar gibi yıkık Kemerhatun Camii. Beyoğlu fethedilmeyen İstanbul'dur.** » (s.76)

Adnan İttihat ve Terakkî döneminde zenginleşince evlendiği Belkıs'la, Nişantaşı'nda bir apartmanda oturur. Hıristiyan hizmetçilerin olduğu evini Avrupaî bir tarzda döşeyen Adnan, bu şekilde sınıf atlama hayalini gerçekleştirdiğini sanır.

¹ Tan, Mithat Cemal'e Sorarsanız, 9.1.1936

² Taner Timur, a.g.e. , s. 219

Üç İstanbul'da kişiler:

Mithat Cemal, romanındaki kahramanları tasarlarken, şimdiye kadar yazılan romanlardaki kahramanlardan daha farklı, daha gerçekçi tipler yaratmaya çalıştığını belirtir:

« Bir de bizde şimdiye kadar yazılan romanlarda bir şeyi sevmiyordum, bütün vak'a şahıslarının dümdüz olmalarını, kitapta başladıkları gibi bitmelerini. Bir Türk romanında beş adam varsa beş karar var demektir. Mesela Ahmed Bey 300 sayfa iyidir, ve mütemadiyen iyi. Vatanperverse iyi aile reisidir, iyi ahbabdır, iyi öder, borcunu tanır, yalan söylemez, hulâsa dümdüz iyidir. Vatanperver olur da fakat arkadaşının karısına göz kor, yahud ne bileyim, borcunu vermez filan, böyle adam, yani hayatın her günlük adamı bizim romanlarda yok. Kendi aklımcı, ben, kitabımda bunun aksini göstermek istedim. Türk romancısı yazdığı insanların bir kısmına aşiktir, bir kısmına garazdır ve romanlar da müdafaaname ve hicivdir. »¹

Roman, aslî kahramanların çevresinde yerleşmiş kalabalık bir kişi kadrosuna sahiptir. 40 kadar karakter romanda yer alır. Fakat olaylar, romanın baş kişisi Adnan etrafında kümelenmiştir. Bu yönüyle ve olay örgüsüyle, aynı dönemi anlatan, Halide Edip'in 'Sinekli Bakkal' romanındaki Rabiâ'yı karşılaştıran Rauf Mutluay, Adnan'ın anlatıcı olarak daha avantajlı olduğunu düşünerek, şu değerlendirmeyi yapar:

« Sokak çarşafına, ev kafesine, bekaret savunusuna yazgılı Rabiâ, İstanbul'u yalnız ev çerçevesinde görebilir. Adnan'ın erkekliği ise, görevleri ve özgürlüğüyle paşa konaklarından basın dünyasına, adliye koridorlarından mahalle çapkınlıklarına, siyasal çatışmalardan devlet kapısına, Beyoğlu eğlencelerinden zengin iftarlara kadar her yere uzanabilir.»²

Romanda konaklarda, köşklere yaşayan kokuşmuş, yozlaşmış, olumsuz insan tipleri daha çoktur. Bu insanların içinde namuslu, dürüst diyebileceğimiz, Şâir Raif, Dağıstanlı Hoca ve Süheylâ'yı görürüz yalnızca.

Romanın kahramanı Adnan, bulunduğu sosyal ortamı beğenmeyip, sınıf atlamak isteyen, arayış içinde bir gençtir. Yokluk içinde büyümüştür. Hukuk mezunu olmasına rağmen, adliyeye girmek istemez. Edebiyata düşkündür, o, yazar olacak, hayatını özgür bir şekilde kazanacaktır. Buradaki amacı böyle bir yaşamın ona lüksü getireceğini

¹ Hüseyin Cahit Yalçın, a.g.e. , s. 57

² Rauf Mutluay, M.C.Kuntay ve Üç İstanbul'ları, Sander Yayınları, 1976, s.15

düşünmesindedir. Yazarın dediği gibi Adnan siyahla beyaz arasında seçim yapacaktır. Beyaz zenginliğin, siyah ise sefaletin rengidir.

« sefaletin en son rengi olan siyah, pislik içinde yaşayan genç hukukçuların, yakasından paçasından sarkmaktadır. » (s.41)

Gazetede çalışan Adnan bir yandan da hiç bir zaman bitmeyecek olan “ Yıkılan Vatan ” adında bir roman yazmaktadır. « Yıllardan beri bitmeyen bu kitap, Adnan’ın kibirlerinden biriydi. » (s.242) Başka insanlara karşı bir üstünlük sağlamak istediğinde veya birini küçümsediğinde romanını öne sürer. Romanını yıllar boyu bitiremeyen Adnan’ın kibiri o kadar büyüktür ki kendisini « Bir romanını yedi yılda yazan Fransız müellifi » ne yani Flaubert’e benzetir. (s.293)

Hayatında bir düzen tutturamayan Adnan, beğenmediği Hidayet’in bulduğu derslerle geçinir. Ders verdiği evlerde yaşayan iki genç kız, Süheylâ, Belkıs ve Adnan arasında bir aşk üçgeni oluşur. Süheylâ, Adnan’a aşıktır fakat Adnan ise olağanüstü güzellikteki Belkıs’a vurulmuştur. Belkıs gibi onun içinde zenginlik, mânevi duyguların önünde gelir. İttihat ve Terakkî’nin İstanbul’daki adamı olunca, bir tutuklanma ve sürgün, ona istediği kapıları açar. Artık İttihat ve Terakkî’nin önemli adamlarından biri olarak, çok büyük davalara bakar ve çok zengin olur. Lüks bir hayata kavuşunca Belkıs onunla evlenmeyi kabul ederse de, sürekli onu aşağılar, küçümser. « Nihayet taparcasına sevdiği Belkıs’la evlenir. Ama sürgüne gönderdikleri adamın kızının karşısında hep bir aşağılık duygusu içindedir. Ekonomik bakımdan güçlenen burjuvazinin çöken aristokrasi karşısında duyduğu tipik aşağılık duygusu. Bir türlü kurtulamaz sonradan görmelik duygusundan. Belkıs’ı kendinden üstün bulur, hep Belkıs’a yaranmaya çalışır. Ama yıpranmış ayakkabılarının, eski elbiselerinin, zevksiz kravatlarının, Aksaray’daki yoksul evinin anısı yakasını bırakmaz. »¹

Mütâreke döneminde Adnan maddi ve manevi gücünü kaybedince, Belkıs onu terkeder. Süheylâ onunla evlenerek zor günlerinde ona destek olur.

İnişli çıkışlı bir hayat süren Adnan, hiç bir zaman dürüst bir insan olamamıştır. Toplumsal yozlaşmadan o da payını almıştır. Çıkar ilişkilerine dayanan dostluklar kurması, kibiri ve zenginliğe düşkünlüğü, düştüğünde yalnız kalmasına neden olur. Vatan sevgisinde bile bir çıkar hissederiz. Ankara’da yeni devletin kuruluş aşamasında dahi, göreve katılmak için davet bekler, önemsenmek ister. Bu dürüst bir vatansever tutumu değildir. Bu konuda Hüseyin Cahit şöyle diyor:

---

¹ Fethi Naci, a.g.e. , s.43

« Romanın en başlı vak'a şahsı olan Adnan Namık Kemal edebiyatının tesiri altındadır, « vatan » aşığıdır. Fakat bu vatan sevgisi, Devlet memuriyetine geçmemek, hükûmete kafa tutmak, hükûmet ve sarayla karşı karşıya durmak, memurlar kalabalığının içinde kaybolmayarak tek adam olarak kalmak gururlarının süsü ve vasıtasıdır; memleket için öleceğini mevzuu yapmak içindir ve bu zâfının farkında değildir, kendi samimiyetine kânidir. »¹

İnci Enginün bir yazısında Adnan'ı şu satırlarla anlatır:

« Yer yer onun annesine bağlılığı, ikiyüzlülük karşısında tiksinti duyduğu, güzelliğe aşık olduğu, vatan, hürriyet kavramlarına bağlılığı ile karşılaşılır. Fakat dengesiz şahsiyeti bütün bu müsbet değerlerin gelişmesine fırsat vermez. Evli, çaresiz kadınları ayartması, tertemiz bir genç kız olan Süheyla'nın duygularıyla oynaması, dalkavuklarla düşüp kalkması, onları beğenmiyor görünse de Adnan'ın sevimsizliğini arttırmaktadır. Bu sevimsizlik gördüğü bozukluklar karşısında genel hükümler vermesiyle büsbütün artar. »²

Romanın diğer bir önemli karakteri, Erkân-ı Harp Müşiri'nin kızı Belkıs'tır. Yanlış batılılaşmanın ortaya çıkardığı, yozlaşmış genç kız tipidir. Batı hayranlığı aslında onun hayatını uçuruma sürüklemiş, ihtişamlı bir hayat sürüyor görünse de, romanın başından sonuna kadar mutluluğu yakalayamamıştır. Kiralık Konak romanının Seniha'sı, Yaprak Dökümü'nün Leyla, Necla ve Ferhunde'si gibi batılı olmayı sadece giyim kuşamda, eğlencede gören gençleri gibi, yanlış bir zihniyetin sonuçlarını felaketiyle öder.

Ailesi Belkıs'ı bir Avrupalı gibi yetiştirmiştir. Fransızca, Almanca, İngilizce bilir. **“ İnsanı mustarip edecek kadar güzeldir. ”** (s.118) Güzelliğiyle erkeklerin başını döndürür, fakat onlarla düzeyli ilişkileri olmaz. Şıklık onun insanları değerlendirmesinde önemli bir ölçüdür. Bu yüzden Nâşit'i çok beğenir, çünkü Nâşit, **“ruhundan derisine kadar şık”** tır. Prens Hasan nâzır olmaya yakışmaktadır, çünkü **“ hiç olmazsa yemek yemesini bilir ! ”** (s.308)

Bunların yanında bir erkeğin maddi imkanlarının fazla olması, dolayısıyla pahalı isteklerini karşılaması, onun gözünde olumlu bir niteliktir. Bu yüzden bir zamanlar, fakir ve avam bulduğu Adnan'la, paralı olduktan sonra evlenmeyi kabul eder. Fakat bu

¹ Hüseyin Cahid Yalçın, a.g.e. , s.58

² İnci Enginün, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, Dergah Yayınları, s.126

evlilik sağlıklı bir sevgi üzerine kurulmaz. Adnan'ın tutku derecesine varan aşkı, onu Belkıs'a köle eder, gerçekleri görmezlikten gelmesine kadar vardırır. O, kocasını kaba bulur, onun gözünde Adnan hep o eski tarih öğretmenidir. Adnan'ı evlilikleri boyunca küçümser, uşaklarından bile aşağı görür:

« Adnan, diyordu; bizde uşaklar beylerden daha iyi giyiniyorlar, değil mi? Hiç olmazsa elbiselerini benimsemeyi biliyorlar.» (s.364)

Evliliklerindeki tek olumlu nokta, Belkıs'ın kocasını aldatmamasıdır. O, kocasını aldatmayı kibirinden dolayı gururuna yediremez. Nitekim Adnan parasız kalınca ondan ayrılır, bir Rus prensiyle evlenir. Eroinman olduğunu sonradan öğrendiği bu prens, onun inişli çıkışlı hayatının son basamağı olur. Romanın sonunda, onun Amerika'da sefalet içinde intihar ettiğini öğreniyoruz.

« New-York'ta çorap paketleri işleyerek geçinirmiş. Bir gün hamamda yıkanmış; en güzel geceliğini giymiş; odasının havagazı musluğunu açarak karyolasına uzanmış, ağır ağır ölmüş ! » (s.432)

Fethi Naci, onların ilişkilerini, kişiliklerini de etkileyen, sosyal durumları itibariyle değerlendirir:

« Adnan'la Belkıs'ın kişilikleri, ilişkileri, olaylar karşısındaki davranışları, “ sınıf değiştirmek isteyen bir aydın ”la, “ Çöken bir zümrenin kadını ”nın tipik kişilikleri, ilişkileri davranışlarıdır. Mithat Cemal, bunu alabildiğine ayrıntılı ve somut bir biçimde gözler önüne sermektedir. Yalnız bu iki koltuk değneği bile romanı ayakta tutmaya yeter. »¹

Romanın sayılı olumlu karakterlerinden Süheylâ, iyi eğitim almış, manevi değerlere bağlı bir genç kızdır. Adnan'a aşık olan Süheylâ, aşkına karşılık alamaz. Çünkü Adnan, alaturka bulduğu bu namuslu kızda, özendiği Avrupa'yı bulamaz. Oysa Süheylâ, Belkıs'ın dejenere olmuş batılılığının yanında, doğu-batı sentezini gerçekleştirmiş ideal bir kızdır. Yazar Süheylâ'yla Belkıs'ı karşılaştırarak, “ Bu kızın en ufak şeyden kızaran yüzünde temiz Türk kanı vardı. Altı yüz yıldan beri aktığı halde solmayan kan ! ” ifadesini kullanır.

Dişiliğiyle ön plana çıkarılan Belkıs'a karşılık Süheylâ, bilgisi, kültürü ve terbiyesiyle takdir alır. Batı edebiyatını orijinal dillerinden okuyabilecek derecede yabancı dil hakimiyeti vardır. O döneme göre düşünürsek Freud'u dahi okuyacak düzeyde bir kültür, onu mutluluk getirmez. Çünkü Süheylâ'yı fazla bilgili bulan Adnan onun aşkına karşılık vermez.

---

¹ Fethi Naci, a.g.e. , s.44

« **Sonra Süheylâ'nın malûmatı! Kısas-ı Enbiyadaki ismi hasları bu kadar doğru okuyan kadın ne feci şeydi: Bunları bir erkekten, babasından öğrendiği hatıra gelmiyor. Süheylâ'da “ cins ” kayboluyordu. Sonra babası Rumeli'de vali iken sörlerden okuyor. Süheylâ Baudelaire'i, Stendhal'ı vakıa biliyordu. Fakat Belkıs'ın “ eski iskarpin ”lerini bilmiyordu: Şık kadın “ eski iskarpin ”lerin eskidikçe hayatlaşan bu şeylerin ne demek olduğunu bilen kadındır ! diyen Belkıs'ın asâbi, yorgun iskarpinlerini !.. » (s.599)**

Belkıs'ın yanında onun giyim zevkini beğenmez. **“ Sonra Süheylâ'nın giyinmek zevki! Bu yüksele yüksele nihayet Prenses Bahire'nin zevkine varabilmişti. Ondan ötesini bilmiyordu. Halbuki bu zevkin ilerisinde Belkıs vardı.”** (s.599) Kendisinden başörtüsüz ders alan Belkıs'ın yanında Süheylâ hiç modern görünmez Adnan'a. Fakat hayatının zor günlerinde, hiç tükenmeyen aşkıyla Süheylâ ona destek olur, onunla evlenerek desteğini sonuna kadar sürdürür. Sonuçta Adnan vefâsız kişiliğini öldükten sonra da gösterir, ve nihayet bu olay Süheylâ'nın Adnan'ı kalbinden silmesini sağlar:

« **Adnan'ın romanının müsveddeleri doktorun emri ile yakılacaktır. Süheylâ, kocasına yazdığı mektubun zarfını bulur evrak arasında: “ Süheylâ o zaman Adnan'a yazdığı şeyleri bugünkü vaziyetinde tekrar okumak istedi, belki mektubun satırlarında Adnan'ın gözlerinden düşen yaşlarla bozulmuş kelimeler bulacak, mesut olacaktı. Fakat zarfın içinden solgun bir fotoğraf çıktı: Belkıs'ın Hüsrev'le av kıyafetinde çıkarttıkları resim. Süheylâ kendi zarfından çıkan Belkıs'a daldı. Onun niçin güzel, nasıl güzel, ne tarzda güzel olduğuna bakarak çenesi buruştu, gözleri doldu, ağlayacaktı. Yerde sepeti düzeltirken, deminden beri başını yukarı kaldıran, zarfı bekleyen kalfaya, Süheylâ birdenbire, ‘ dur ’ dedi. İçerdeki odada Salim ağlıyordu. Süheylâ zarfı göğsünün içinden çıkardığı Adnan'ın resmiyle kalfaya cerdi. Çocuğun odasına koştu. Kalfa arkasından soruyordu: — Bunları yakacak mıyım küçük hanım ? Süheylâ sofadan haykırdı: — evet. » (s. 639)**

Romanda bu üç asli karakterin dışında, ikinci derecede önemli diyebileceğimiz karakterler şunlardır:

Hidâyet, istibdad döneminde hafife olan ve çevresi dalkavuklarla dolu, dedikoducu biridir. Adnan, Hidâyet'i sevmiyor görünse de onun ihtişamlı konağından ve çevresinden ayrılmaz. Fethi Naci şöyle anlatır Hidâyet'i:

« Homoseksüel olan Hidâyet, kendisi gibi önemli kimseleri saraya jurnal ederek, gündüz saraydan para alır, gece konağında, saraya söver. Ama İttihat ve Terakki iktidarı alınca Hidâyet'in gücü de, gösterişi de sona erer. Mithat Cemal ne güzel anlatır Hidâyet'in ölümünü: “ **Konağına gelmeyen elçiler, arabasına selam durmayan polisler onu öldürdüler.** ” (s.337)

Adnan'ın okul arkadaşı Moiz, İttihat ve Terakki'ye göre, “ **kendi kendini yaratan adamdır.** ” (s.341) Oysa Moiz kendi kendini dürüstlükle yaratmamıştır. Selanik'teyken, ve İttihat ve Terakki zamanında çeşitli sahtekarlıklarla zenginleşir, çok büyük bir servete sahip olur. Karısını iş arkadaşlarına peşkeş çekecek kadar ahlaksız birisidir. Birinci Dünya Savaşında İttihatçı olan Moiz, savaşta yenilgiye uğradığımızda, İtalya'ya gider, fakirdir artık. Sıfırdan başlamak zor gelince intihar eder.

Raşel, Moiz'in ahlaksız karısıdır. Mükemmel bir fiziği vardır, güzelliğini kullanarak, üst mevkideki erkeklerle birlikte olmayı sever. Kocasını servetiyle gösteriş yapmaya meraklı bu kadın, sonunda işsiz güçsüz Cevad'a aşık olur, onunla İtalya'ya kaçır. Fakat bu aşk onun mahvolmasına sebep olur. Cevad, Raşel'e aşık bir uşak tarafından öldürülünce, Cevad'dan olan çocuğuyla tek başına kalır.

Şair Raif ve Dağıstanlı Hoca, romandaki sayılı namuslu insanlardandır. Adnan “ **Şair Raif'i beğeniyor, onun gibi olmak işine gelmiyor, çırpınıp duruyordu.** ” (s. 144) Mithat Cemal, romanda Adnan için, “ **Şair Raif'ten başlayan, Hidâyet'te biten bir adam: Adnan !** ” değerlendirmesini yapar. İnci Enginün, Raif'in Adnan üzerindeki etkisini şöyle tespit eder:

« Bu dönemde Adnan, dostlukları dürüst ve sıhhatli olan şair Raif'le konuşmaz. Zira Raif dürüstlüğün verdiği güç ile Adnan'ı yaralayan konuşmalar yapar. Adnan Raif'le konuşabilmek için 10 Temmuz'dan sonra onu evinde ziyaret eder, ama şu acı sözleri duyar: “ **Beş cephede yüzbinlerce Türk çocuğu bu adamlar zengin olsun diye mi on dokuz yaşında ölüyorlar ?** ” (s.405) »¹

Oğlu Sarıkamış'ta şehit düşen dağıstanlı Hoca, olgunluğu ve bilgisiyle doğru tespitlerde bulunan bir karakterdir. “ **İnkılâp yaptınız diye bugün boynunuza sarılanlar, yarım boğazınızı sıkacaklar.** ” (s.351) ifadesi, onun ileriye gören kişiliğini ortaya koyar.

---

¹ İnci Enginün, a.g.e. , s.127

Aristokrat Naşit, Adnan'a nasıl yemek yenileceğini, nasıl giyinileceğini öğreten, batılı olmayı şekilde algılayan, olumsuz tiplerdendir. O da Adnan'ı gizlice kullanarak, kaçakçılıkla zengin olur.

Zehra, Adnan'ın arkadaşı, Fransızca öğretmeni Kadri'nin karısıdır. Romandaki düşmüş kadın tiplerinden biridir. Adnan'la ilişki kurarak kocasını aldatır. Adnan'da aslında onu sevmez, sadece vücudunun isteklerini karşılar. Bu yüzden aslında Zehra, zavallı, düşmüş bir kadındır. Eserin sonunda sefalet içinde, dilencilik yaparken karşımıza çıkar.

Mâcide, Tapu Müdürü Senih Efendi'nin karısıdır. O da ahlaksız bir kadın olarak karşımıza çıkar. Yaşlı kocasını başka erkeklerle aldatır. Kocasını öldükten sonra ise evini bir genelev yapar. Genç güzel bir kadındır. Kocasını ise yaşlı ve çirkindir. Bu durum onun düşüşüne sebep olarak gösterilmek istenmiştir sanki. O, kocasını dokuz seneden beri katlanmak zorunda kaldığı bir işkence olarak görür. Mâcide Adnan ile beraberliğinden olan çocuğunu, Adnan istemese de gizlice doğurur. Fakat Adnan'ı hep sever. Adnan hapisteyken ona maddi destek olur. En sonunda verem olup ölür.

Romanda, vezirler, jurnalciler, paşalar, hocalar, aydınlar, eşler, sevgililer gibi bir sürü kahraman vardır ve bunların çoğu olumsuz tiplerdir. İyi insan örneği bir kaç kişiyle sınırlı kalmıştır. Romanda farklı üç İstanbul anlatılsa da aynı kişiler, her dönemde karşımıza çıkarlar.

Üç İstanbul romanında, Adnan'ın edebiyata meraklı, hukuk mezunu bir genç olması ve bir roman yazması otobiyografik unsurlar karşımıza çıkar.

Roman, 1984 yılında televizyon dizisi olarak çekilmiştir.

Üç İstanbul hakkında değerlendirmeler:

Fethi Naci roman hakkında son söz olarak şöyle der:

« Üç İstanbul'da o pek ilkel tesadüfler, durmadan veremden ölmeler, kaldırılan cenazeler, gereksiz ayrıntılar, süslü ayrıntılar, vecize ve paradoks çabaları romanın güçsüz yanları. Ama bunlara rağmen, üç ayrı dönemin toplum gerçeğini yansıtması, Adnan'la Belkıs gibi unutulmaz iki roman kişisi yaratması bakımından, Mithat Cemal'in bu romanı bugün de ilgiyle okunmaktadır.»¹

Taner Timur, sosyolojik açıdan eseri şöyle değerlendirir:

« Üç İstanbul'un en ilginç ve öğretici yönü, yer yer abartmalara kaçsa bile, Osmanlı yönetici zümresinin yaşam tarzını iç çelişkileri ve nüanslarıyla gözlerimiz önüne sermesidir. Ne yazık ki, yazar Türkçü bir yaklaşımla Beyoğlu'nu elinin tersiyle itmiş, Osmanlı kültürüne renk ve zenginlik katan bir semti sadece bir “beşinci kol” yuvası olarak görmüş ve bu yüzden yönetici zümrenin siyasal-ekonomik kombinezonlarını bütünlüğü içinde algılamamıza olanak vermemiştir.»²

Hüseyin Cahit Yalçın'ın roman üzerine düşünceleri şöyledir:

« Mithat Cemal burada, bazı romanların tek parçadan ibaret, eğilmez bükülmez, bir makine gibi dimdik yaşar sun'i mahluklardan ayrılarak hayata daha sokuluyor, insan psikolojisine daha sadık, canlı tasvirler yapıyor. Her halde Mithat Cemal bizi uydurma bir dünya içinde cansız mahlûkat ile ülfetten kurtararak hakikî hayat içine atmak için bütün kabiliyetini göstermiş ve evvela bundan dolayı teşekkürlerimize ve tebriklerimize hak kazanmıştır. Mithat Cemal psikoloji bakımından doğru olmağa çok ehemmiyet vermiştir. Bunda tamamiyle muvaffak olduğunu memnuniyetle görüyorum.»³

« Burada “ Abdülhamit devri ”, “ İttihatçılar zamanı ” ve “ Mütareke devrinden ” bahsedildiği, romanın kahramanı olan Adnan bu üç devirde yaşadığı için esere “Üç İstanbul” denilmiştir. İsminden de anlaşılıyor ki müellif eserdeki şahsa ve vak'adan ziyade o şahıslar ve vak'alar vesilesiyle İstanbul'un o üç devreye ait muhîti ve içtimaî hususiyetlerine ehemmiyet vermiştir. Bu haliyle eser, klâsik hüviyetli bir romandan ziyade, esprilerle süslü seri halinde birer tablo gibidir, eseri öyle bir solukta değil, üzerinde dura dura ve tadına vara vara okumak icap eder.»⁴

¹ Fethi Naci, a.g.e., s.45

² Taner Timur, a.g.e. , s. 223

³ Hüseyi Cahid Yalçın, Fikir hareketleri Dergisi, 15.5.1938 – 21.5.1938

⁴ İsmail Habip Sevük, Edebi Yeniliğimiz, Remzi kitabevi, İstanbul 1936

« Eserde, bir kişinin çevresinde kümelenmiş olaylar ve türlü tipler yoluyla üç devrin toplumsal yapısı çizilmek istenmiş. İmparatorluk'un bu çöküş yıllarında toplumun özellikle üst kat insanların korkunç ahlak bozukluğu gösterilmeğe çalışılmıştır. Şu var ki, yazar, ne olayları, ne de kişileri bir roman çatısı içinde toplamakta başarıya ulaşmış sayılmaz. »¹

« Saltanat Türkiye'sinin son yılları esaslı sarsıntılar içinde üç devre ayrılmıştır:

Abdülhamit devri, İttihatçılar zamanı ve Mütareke devri. Üç İstanbul, bu üç devrin psikolojik hususiyetlerine, bir tarihçi sadakati ile bağlanarak kaleme alınmıştır.

Romanın başlıca kahramanı olan Adnan, her devrin kalıbına girmesini bilmiş, karakteristik bir tiptir. Saltanatın ve İttihatçıların en gizli hususiyetlerine vakıf olduğu anlaşılan Mithat Cemal süslü ve esprili bir üslûbun akışında, sayısız vakaları birbirine, hiç belli etmeden eklemesini bilmiş, bazı vesikalara istinat eden hadiseleri olgun bir idrak seviyesinde inceleyerek bu uzun romanı vücuda getirmiştir. Üç İstanbul, Osmanlı İmparatorluğunun çökme sebeplerini gerçekten bîtaraf bir zihniyetle izah eden nadir bir kitaptır. »²

Son dönem yazarlarından Orhan Pamuk, Kuntay'ın romanını ve romanda işlenen konu hakkında şunları söyler:

« Bizim geleneksel romancılarımız tasvir etmeyi biliyorlar, gözlemeyi de biliyorlar. Fakat bu gözlemleri genel bir derin dünya görüşünün, genel bir anlamın içine oturtmayı da, o anlama hizmetten ayrıntılar olarak görmeyi beceremiyorlar. Türk toplumunun tarihi, dalkavukluk denen insani ilişkiye, bu çirkin şeye müsaittir. Fakat, bir romancıdan beklenir ki, bu ilişkiden bahsettiği zaman, bize insanların kendi hayat fırsatlarını özgür olarak gerçekleştirmelerine imkan vermeyen bir toplumda yaşadığımızı gösterebilir. Özgürlüğün kısıtlı olduğu bir dünyada yaşadığımızı, romanda hissedilsin. Oysa Üç İstanbul'da dalkavukluk bir toplumsal zorunluluk değil, bir insani zayıflık, bir kötülük, kaba bir ahlaksızlıktır yalnızca.

Geleneksel romanımızda tasvir edilen dünyadaki eksiklik, dalkavukluk eden kahramanların insani zaaflarından, ahlaksızlıklarından, kötülüklerinden ileri gelir hep. Böylece gözlem, daha derin bir anlama bağlanmaz. Kuntay'da ve ahlakçı romanlarda

---

¹ Cevdet Kudret, Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman II, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1987

² Ömer Faruk Toprak, Yürüyüş, 5.11.1942

kahramanları yalnızca ayıplar, yargılarız. Oysa iyi romanlar insanları ayıplamak, yargılamak için değil, anlamak için yazılır.»¹

---

¹ **Orhan Pamuk**, Öteki Renkler, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s. 113-114

BÖLÜM VII
TIYATRO ESERLERİ

Kemâl

Mithat Cemal Kuntay'ın 1912 yılında basılmış, Namık Kemal hayatından etkilenerek yazdığı 4 perdelik mensur piyestir!

I. Meşrutiyet dönemini anlatan bu eser, o dönemde yazılmış ve özellikle Abdülhamit'in kişiliğini, istibdatçı yönetimini konu edinen bir çok oyundan biridir. Yazar bu dönemi, çok beğendiği ve anayasayı kabul ettirme çabaları anlatılmıştır. « Meşrutiyet döneminde meşrutiyet ve hürriyetin iki büyük sembolü Mithat Paşa ile vatan şairi Namık Kemâl'dir. Bir çok oyunlarda özellikle Abdülhamit'in düşlerinde gördüğü, tedirgin olduğu bu iki sembol değerindeki iki ön kişi de oyunlara konu olmuştur. Ayrıca tiyatrolarda, temsillerde oyunların yanı sıra Mithat Paşa'nın savunmasıyla, Namık Kemâl'in hürriyet şiirleri okunmuştur.»²

Piyenin konusu dönemin siyasi olaylarını yansıtır: II.Abdülhamit dönemi ve olayları, Kanûn-i Esâsi'nin hazırlanması ve ilanı çabaları, V.Murat'ın ölümü, siyasi çekişmeler gibi...Bütün bu sosyal ve siyasi çalkalanmaların arasında Neriman ile Şefik Bey'in aşkları da piyesin içinde yer alır.

Olay, II. Abdülhamit'in tahta çıkışı sırasında, top sesleri arasında Kemâl ile Şefik Bey'in, Mahmut Nedim Paşa'nın konağındaki konuşmalarıyla başlar. Kemâl Bey hiç hoşlanmadığı II. Abdülhamit için atılan bu topları hayra yormaz. Gelecekle ve padişahla ilgili endişeleri vardır: « Hayır bunlar cülûs topu değil, yangın topu, muharebe topu! İşte zulüm ateşinin alevleri fırtına gibi gökleri, tufan gibi yerleri ihâta ediyor. Hayır bunlar top sesi değil, zulüm ateşi bir yıldırım, bunlar onun âteşin. sadâsı. Esaret kaydı bir zincir, bunlar onun âhenin sesi. Bunlar mezâlîm gürzlerinin mezar taşlarına sükûtundan mütehasıl sesler. Bunlar kılıçların kemiklere çarpmasından hası! olan enînler... Bunlar top sadâsı değil Şefik. Kıyametler kopuyor da bu sesler yerlerin, bulutların, göklerin, burçların, yıldızların sadâ-yı inhidamı. Bu sesler azrailin insanlara hitâb daveti. Mezarların feryâdı, mâtemlerin kahkahası. Bunlar yıldırım sadâsı. Hem de evsâka bir insan kıyafetinde bir padişah mehâbetinde Osmanlı taht-ı saltanatına sükût etti.» Bu arada padişaha biattan dönen halka bakarak, onları durumlarından haberdar olmayan bir cenaze alayına benzetir: «Ne garip cenaze alayı. Ağlamak icab ediyorken gülüyorlar. Valide-i vatani mezarına tevdi etmişler de kahkahalarla avdet ediyorlar.»

¹ **Nihat Sami Banarlı**. Resimli Türk Edebiyatı adlı eserinde Kemal'in manzum eser olduğunu yazmıştır (Fasikül 16, Milli Eğitim BasımC\-.i, İstanbul 1979, s. 1279). Nihad Sami'nin bu yanlış iddiasına ilk defa Hasan Koİcu dikkat çekmiştir. Türk Dili Ve Edebiyatı Ansiklopedisinde de aynı yanlış ifade vardır (c.s, s. 443)
² **Metin And**, Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu, 1908-1923,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlan, Sanat Dizisi. 7 Aralık 1971, 5.185

Kemâl bütün bu olumsuz düşüncelerine rağmen, Mithat Paşa ile görüşerek anayasayı padişaha kabul ettirmeye çalışır. Abdülaziz'in ölümü ve Sultan Murat'ın hal edilmesinden sorumlu tuttuğu ve padişahın adamı olan Mahmud Nedim'den de hiç hoşlanmaz. Mahmud Nedim de Kemâl'in ona olan duygularının farkındadır: «Beni bile karşınızda görünce mezar taşı görmüş gibi müteneffir oluyorsunuz.»

İlk perdede onunla II. Abdülhamid'in tahta çıkarılışı hakkında tartışırlar. Kemâl, Mahmud Nedim Paşa'yı ağır bir dille suçlar: «Tabut tahtasından kâşâne-i devlet, cenaze kemiğinden eyvân-ı ikbal yapmak istediniz.» sözleriyle, bu kötü gidişte onun da payı olduğunu hatırlatır.

Mahmud Nedim, padişahın yanına saraya çağrılır. Kemâl, Şefik Bey ile yalnız kalır. Şefik de vatanın bu durumundan son derece mutsuzdur. «Bugün bizim için en büyük devlet, bu millettten evvel ölmektir» sözleriyle umutsuzluğunu ifade eder. İki arkadaş bir süre milletin durumu hakkında konuştuktan sonra, Kemâl, Midhat Paşa'yla görüşmek üzere çıkar.

Bu arada Mahmud Nedim Paşa'nın evlatlığı Neriman ile Kemâl'in yandaşı yüzbaşı Şefik Bey arasında bir aşk yaşanmaktadır. Fakat bu, sonu olmayacak bir aşktır, çünkü Mahmud Nedim Paşa'nın da Neriman'a ilgisi vardır ve onu baştan çıkarmıştır. Ölümcül bir hastalığa yakalanmış olan Neriman son derece mutsuzdur, çünkü o, asla Şefik Bey'le bir araya gelebileceklerini bilir. İlk perdenin son sahnesinde perişan bir halde Neriman içeri girer. Şefik Bey ile konuşmaya başlarlar ve Neriman bedbaht bir halde, Şefik'e, onun için hissettiklerini açıklar. Şefik de aynı duygular içerisinde. Ne yazık ki Neriman ölmek üzeredir ve zaten «şehid olmuş iffetim bir ölüdür.» sözleriyle de ifade ettiği gibi namusunu kaybettiği düşüncesiyle, kendisini Şefik'e lâyık görmez. Duygularını acı veren bir heyecanla açıkladıktan sonra Neriman ağlamaktan bitkin bir halde düşüp, bayılır. Şefik, Mahmud Nedim'e lanetler yağdırarak bayılan Neriman'ın alnından öper. Bu sırada Mahmud Nedim Paşa içeri girer, onları bu halde görünce bütün ev halkını ayağa kaldırır ve Şefik'i zindanlarda çürüteceğine yemin eder, perde iner.

İkinci perde Yıldız Sarayı'nda geçer. Namık Kemâl, Mithat Paşa ve Ziya Paşa'nın, Kânûn-i Esâsi ile ilgili çalışmaları anlatılmıştır. Kemâl yine heyecanlıdır. Mithat Paşa ise daha temkinli davranarak Kemal'e, yapmak istediklerinin çok kolay olmadığını anlatmaya çalışır:

«Siz bir inkılâb yapmayı, bir şiir kitabı yazmak kadar kolay mı zannedersiniz?» Onlar bu konu üzerinde tartışırken Dâr'üs-saade ağası Salahaddin Ağa içeri girer ve Padişahın ikisini Huzûr-u Hümayun'a kabul edeceğini bildirir. Önce Mithat Paşa Padişahın

huzuruna çıkar, Kemal odada yalnız kalır. Uzun süre kendi kendine konuşarak, zaman zaman da ağlayarak, padişah ve devletle ilgili düşüncelerini ifade eder, II. Abdülhamid'i ağır bir dille eleştirir. Daha sonra Salahaddin Ağa tekrar odaya girer. Kemal ona da hakaretler yağdırır. Salahaddin Ağa ise hakaretlerine karşılık vermeyerek, Padişahın, Kânûn-i Esâsi'yi yazdırmak için bir meclis oluşturmak istediğini, bu mecliste Ziya Bey'le birlikte görev almayı kabul edip etmeyeceğini sorduğunu sorar. Kemâl bu teklifi heyecanla karşılar:

« Bu nasıl sual? Kemâl, Padişaha kânûn-i hürriyet katipliği etmeyecek de, peygambere vahiy katipliği mi edecek?... Padişaha söyle, Kemal Kânûn-i Esâsi'nin sahifelerini icab ederse kendi şehâdet kanıyla yazar, mürekkeplerini lazım gelirse, kendi son nefesiyle kurutur.» Ziya Paşa'ya telgraf çekilip, göreve çağrılır. Üçü bir araya gelip çalışmaya başlarlar. Kemal ile Ziya Bey hala padişaha güvenmezler, hatta Mithat Paşa'ya padişaha duyduğu güven ve bağlılıktan dolayı sitem ederler.

Üçüncü perde Mahmud Nedim Paşa konağında, mükellef bir rakı masasının kurulduğu süslü bir salonda geçer. Masayı hazırlayan evin hizmetkarlarından Mesud Ağa, Neriman'a karşılıksız bir aşkla vurgundur. Hadım edilmiş bir Arap hizmetkar olarak, aşkına karşılık almayacağını da bilmektedir. Bu çaresizlik içinde, sevdiği kadının ölmek üzere olması onu perişan eder. Masayı hazırlarken bir yandan içerek sarhoş olur, acılarıyla dolu yaşam hikayesini ve Neriman'a duyduğu hislerini evin diğer hizmetkarlarından Sâdık Bey'e açıklar.

Bu arada Mahmud Nedim Paşa Dahiliye Nazırı olmuştur. İçki sofrası da bunu kutlamak için hazırlanmıştır. Paşa'nın arkadaşları Hikmet, Zafer, İrfan Paşalar ziyafete gelirler, Paşa, Mithat Paşa'nın Taif'te öldürüldüğünü, Nâmık Kemal'in ise Magosa'ya sürgüne gönderildiğini müjdeler. Çalgılar eşliğinde, sevinçle olayı kutlarlar, onların durumlarıyla ve yapmak istedikleriyle alay ederler. Eğlence sürerken, konaktan acıklı feryatlar duyulur. Sâdık Bey, Neriman'ın öldüğünü haber verir. Mahmud Nedim bu haberin Magosa'da sürgün olan Şefik Bey'e derhal bildirilmesini emreder. Böylece onu bir kez daha yıkacaktır. Mesud Ağa da Neriman'ın üzüntüsünden kendini asar. Mahmud Nedim oralı bile olmaz, bu iki ölüm haberine rağmen eğlenceye devam ederler.

Son perde Magosa zindanında geçer. Kemâl perişan bir haldedir, Yüzbaşı Şefik kör olmuştur. Neriman'ın ölüm haberini alınca çıldırır. Oyunun sonunda Nâmık Kemal ölür.

Piyesin başlıca kahramanları, eserin başında verildiği şekliyle şunlardır:

Zevât-ı Vak'a: (Eserdeki önemli başlıca kahramanlar)

Nâmık Kemâl Bey: On dokuzuncu asrın evladı.

Neriman Hanım: Mahmud Nedim Paşa'nın evlatlığı. Kemâl mekteb-i edebinin perverde-i edebiyatı olmuş bir kız.

Şefik Bey: Mahmud Nedim Paşa'nın akrabasından, yüzbaşı rütbesinde şair tabiatlı bir zabıt. Kemâl'in de adamlarından.

Ziya Bey (Paşa) : Şâir-i meşhur.

Midhat Paşa: Şehid-i meşhur.

Bir Mecnun: Politika kurbanlarından.

Mes'ud Ağa: Mahmud Nedim Paşa Konağı'nda bir harem ağası. Okur-yazar bir Arap.

Baha Bey: Kemâl Bey'in adamlarından.

Eshas-ı Vak'a: (Eserdeki şahıslardan bazıları)

Mahmud Nedim Paşa: İbn-ül zaman

Sâdık Bey: Mahmud Nedim Paşa'nın katib-i hususisi.

Salahaddin Ağa: Dâr-'üs-saade Ağası.

Sâib Efendi: Mutasarrı mazulü.

Hikmet Paşa: Ricâlden.

Zafer Paşa: Ricâden.

İrfan Paşa: Ricâden. Maliye Nâzırı, esbâk-ı müteşâir-i meşhur.

Eserde genel olarak destansı bir ifade vardır. Uzun ve şiirsel konuşmalar, Nâmık Kemal'in orijinal ses tonunu ve coşkusunu hatırlatmaktadır. Diyaloglar daha çok Kemal'in vatanperver düşünceleri üzerine kurulmuştur:

“Cellad olmak elimden gelmez. Fakat vatan uğrunda, millet yolunda kendimin celladı olabilirim.” gibi ifadelerde Nâmık Kemal'in gerçek hayatına, sanatına yön veren düşüncelerini, ideallerini buluyoruz. "İnsanlar maksatsız doğarlar, fakat büyük yaratılmış insanlar maksatsız ölmezler." cümlesinde ifade bulan düşüncesine bakarak, piyesin Kemal'den sonra önemli bir kahramanı olan Şefik Bey de vatanperver duygulara sahip bir gençtir.

Eserin bütünü için, gerek konu edindiği vatan aşkı, beşeri aşk yönüyle; gerekse uzun tiradlardan oluşan şiirsel anlatımıyla, Nâmık Kemal'in de bağlı bulunduğu Romantizm etkilerinin görüldüğü bir eserdir, diyebiliriz.

Genel olarak kahramanların hayata bakış tarzı oldukça karamsardır. Sık sık ölü, mezar, makber, Azrail, zulmet, şehit kanı gibi sözcükler kullanılmış, olayların ve kişilerin durumlarıyla bu sözcükler aracılığıyla bağlantı kurulmuştur. Şu örneklerde olduğu gibi:

« Milletin sadâ-yı lanetine karşı kah bir şehid validesinin ak saçlarını, kah bir padişah türbesinin kara topraklarını siper etmek istiyor.»,

« Millet kabir azabı değildir ki mezarınızın kara topraklarını beklesin.», « Hiç zemindeki zelzeleden asman yıkılır mı? Azrailin pençesi bir milletin ruhunu ihâta edemez ki kabz edebilsin. Hiç bir bulut sîne-i zulmetine âsmânı nasıl sıkıştırabilir? Bu millet yaşayacak. Bu milletin yaşadığını mezarlarımızdan olsun göreceğiz.»,

« Vücûdum mermerden bir mezar, vicdanım onun içinde bir cehennem! Saçlarım bir kabza mezar toprağı, çehrem onu üzerinde adem! Yüzüm âfat-ı semâviyeden yaratılmış bir bulut. Gözlerim o bulutun içinde nur-u siyahdan halk olunmuş bir şimşek...»

Eser tiyatro tekniği açısından bakıldığında, sahnelenmeye uygun değildir. « Belli bir tiyatro dilini de yakalamayan Midhat Cemal, sık sık tiradlara yer vermiş, eserin sahnelenmesini zora sokmuştur. Namık Kemâl'den çok, onun çevresinde gelişen tarihi olaylar anlatılmış ise de eser, sanki Namık Kemal'i övmek, Mahmut Nedim Paşa'yı yermek için yazılmış gibidir»³

³ Hasan Kolcu, Yirmisekiz KiinÜTI-ı Evvel. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3141. Bilim Ve Kültür Eserleri Dizisi: 988, Türk Edebiyatı Dizisi: 69, İstanbul 1999, s.15

Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel

Mithat Cemal Kuntay'ın Çanakkale Savaşını konu aldığı, manzum tiyatro eseridir. Eserin tamamı (Fe i lâ tün Me fâ i lün Fe i lün) kalıbıyla aruz vezni kullanılarak yazılmıştır
(Fâ i lâ tün) (Fa'lün)

«Türkün gücü, Çanakkale'yi geçilmez kılınca İtilaf Devletleri önce Anafartalar ve Arıburnu'ndan birliklerini çekmeye başladılar.26-27 Kânûn-ı evvel 1331 (8-9 Ocak 1916)gecesi de Seddülbahir'i boşaltırlar. Bunun akisleri de 28 Kânûn -ı evvel 1331 (10 Ocak 1916)'da İstanbul'a ulaşır. İşte Mithat Cemal, İtilaf Devletleri'nin yenilgiyi kabul ederek Çanakkale'yi boşaltmaya başladıkları bugünün tarihini eserine ad olarak verir. 28 Kânûn -ı evvel»¹

Mekan olarak Çanakkale ve İstanbul'da geçen oyun 3 perde olarak yazılmıştır. Başlıca şahıslar, eserde verildiği şekliyle şöyledir:

Eshâs-ı Vak'a:

Paşa: Müşir mütekaidi, yetmiş beş yaşında.

Süheyla : Paşa'nın kerimesi, yirmi iki yaşında.

Adil: Binbaşı rütbesinde bir zabıt ve Süheyla'nın nişanlısı, otuz dört yaşında.

Faik : Mülâzım ve Paşa'nın yeğeni, yirmi sekiz yaşında.

Gülsüm: Faik'in hemşiresi ve Bedri 'nin mutallâkası, on dokuz yaşında.

Kâmuran : Paşa'nın halayıklarından, elli yaşında.

Zühre : Paşa'nın beslemelerinden, on üç yaşında.

Safvet : Mülâzım, yirmi yedi yaşında.

¹ Hasan Kolcu, Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3141, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 988. Türk Edebiyatı Dizisi: 69. İstanbul 999, s. 19

Bedri: Evvela ketebeden, sonra gazete muhabiri.

Ömer: Çavuş.

Hamdi: Nefer.

Neferler ve sedye bekleyenler.

Eserin konusu şöyledir:« Çanakkale bombardımanının ikinci ayında İstanbul' da yetmiş beş yaşında emekli bir paşanın konağında başlar. Paşanın kızı Süheyla, Binbaşı Adil'le nişanlıdır. Paşanın yeğeni Gülsüm hasta yatmakta , onun üç kardeşi de Seddülbahir'de çarpışmaktadır. Paşa Adil'e “kaçtınız” der. Adil kendi başına kalınca da hep bu kaçtınız suçlamasını iç sesinde duyar ve bu ses ancak Çanakkale'de susacaktır. İkinci perde Çanakkale'de Seddülbahir'de Soğanlıdere'de geçer.

Tarih 1331 yılının Aralık ayıdır. Gülsüm'ün erkek kardeşlerinin hepsi şehit olmuştur. Yaralı olan Adil düşmanın Boğaz'ı geçemeyeceğini söylerken bir bomba gelir, Adil yeniden yaralanır.Üçüncü perde gene Paşanın konağında geçer. Takvim 28 Kânûn-ı evvel'i göstermekte, dışarıda fener alayları yapılmaktadır. Adil'in sağ bacağı kesilmiştir, koltuk değnekleriyle gelir, Paşa'ya zaferin nasıl kazanıldığını anlatır. Bunu sağlayan iki adlı bir kahramandır: Subay-nefer. Adil artık sakat olduğu için Süheyla ile evlenmeyeceğini söyler. Süheyla bunları duyar, sonunda nişanlılar uzlaşır. Adil artık ölümden korkan on ay önceki kaçak Adil değildir. »¹

Mithat Cemal, şiirlerinde olduğu gibi bu eserinde de yurt sevgisi, kahramanlık gibi manevi duyguları işlemiştir. « Binbaşı Adil'in şahsında, Türk milletinin ve Türk ordusunun sahip olduğu bu değerleri buluruz. Görülüyor ki vatan için ölmeğe hazır insanlar varsa, zafer mukadderdir.»²

Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel, Çanakkale savaşları üzerine yazılan manzum bir eserdir.

Eser, Hasan Kolcu tarafından, bugünkü alfabeye çevrilerek yayınlanmıştır. Aşağıdaki değerlendirme bu eserden alınmıştır: « Birinci perdenin mekanı İstanbul Gedikpaşa'da eski, ahşap bir konaktır. Konak emekli, eşini de yitirmiş bir paşanıdır. Paşa bu konakta Süheyla, kalfa Kamuran, hizmetçi kız Zühre ve Gülsüm ile yaşamaktadır. Gülsüm, Süheyla'nın nişanlısı Adil'in kız kardeşidir. Kocasından ayrıdır. Veremdir.

¹ Metin And. Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu. 5.176

² Hasan Kolcu. a.g.e. s.28

Vakit soğuk bir kasım sabahıdır. Kahvaltı yapılmaktadır. Adil, Çanakkale'ye cepheye gidecektir. Ancak bir aksilik olmuş, yolculuk ertelenmiştir. Paşa, Çanakkale savaşlarını “Menhûs” yani uğursuz bir harp olarak değerlendirir ve Adil'i “Seneye gidersin” diye alaya alır. Dardanos'ta da durumun kötü olduğunu ileri sürer. Adil, önce bu isme itiraz eder:

Girdabıyla, dalgasıyla kanın
Ürperir fecr olan o şâhikanın
Adı artık “Hasan-Mevsûf”

der. Çünkü İngiliz'lerin" Dardanos "u bombalamaları sırasında Hasan ve Mevsûf adlı iki kahraman şehit düşmüşler ve onların anısına oraya “HasanMevsûf" adı verilmiştir.

Süheyla da salona gelir. Paşa gazeteden “Çekildik biraz...” resmi tebliğini okur. Ümitsizlik içindedir:

Üç yıl evvel zebûn olan devlet,
Yine harp etsin anlamam hayret.
Paşa, vatanın kimsesizliğine yanar:
Bu çocuklar, bu muhteris deliler,
İngiliz kim? Biraz düşünmeliler.
Biz kimiz bir? Fransız ordusu kim?
Onlar a'sâra pişvâ, hâkim,
Bizse eyyâm elinde bâziçe.
Bir alay çizme âhenin ökçe,
Ezecek parça parça memleketi.
Kal'anız yok sevâhil insan eti,
Para yok, devletin tehî kesesi,
Şu ahâliye asker elbisesi
Giydirip ismi "Ordudur" dediniz.
Üç buçuk âriyet gemiyle deniz,
Kalacak İngiliz drenotuna,
Yazık, oğlum, bu kimsesiz vatana.

Binbaşı Adil buna itiraz eder:

Ne demek kimsesiziz? Ya biz nesiyiz?
Biz ki şefkât dilerse, annesiyiz,

Oğluyuz biz ki satvet isterse?
Varsın âlemde olmasın kimse
Ben varım.

Paşa yoklukları dile getirerek bedbinliğini sürdürür. Fakat Binbaşı Adil:

Onu biz na'şımızla tard ederiz
Ölürüz, gâlibiyyet addederiz.

diyerek vatan uğruna ölmeye hazır bir kahraman tavrı sergiler. Paşa süvarilerin atının, erlerin mühimmâtının olmadığını, birinin harp etmeden kaçacaklarını, orduda bunun - Adil'i kastederek - eski bir meleke olduğunu söyler. Bunun üzerine Paşa, ümitsizliğinin kaynağını açıklar ve Adil'i Balkan savaşları sırasında Bulgar'lardan kaçmakla itham eder:

Bugün artık kırık kolum, kanadım,
Yerde titreyen bir kemik kaldım.
Çünkü ruhum, yıkıldı ümidim:
Kaçtınız bir karaltıdan hem de
Kaçtınız. Hem ne türlü? Alemde
Ne kalem muktedir o hâli ne dil
Size tasvire...

Paşa bu kaçıışı uzun uzun anlatır ve:

Ezdiniz, kaçtınız, utanmadınız,
Kaçtınız bir de Türk iken adınız.

diyerek Adil'i can evinden vurur. Adil, çevreden ve çevresindeki her eşyadan sesler duyar:

Gizli kaçtımdı, görmüş olmalılar
Bu duvarlar, bu perdeler, bu halılar,
Ki bugün hepsi bir sadâ, bir dil;
Bana" Kaçtın..." diyor durup Adil,

Adil salondaki eşyalara saldırır, kırar döker. Süheylâ şaşkındır. Adil sese kime ait olduğunu ve adını sorar. Aldığı cevap Adil'dir. Adil hıçkırıklara boğulur. Bitkindir. Süheylâ, sessiz ağlar. Evin derinlerinden " Gülsüm... Gülsüm..." feryatları gelir. Perde kapanır.

İkinci perdenin olayları cephede geçmektedir. Yer, Çanakkale' de Seddülbahir'in ..

Soğanlıdere" mevkiidir. Savaş bütün şiddeti ile devam etmekte, zaman zaman örtülü ve örtüsüz teskerelerde yaralılar taşınmaktadır. Sahne, Teğmen Fâik'in Bolayır'da yatmakta olan Süleyman Paşa'nın türbesine yönelmiş olarak söylediği güzel bir monolog ile başlar. Sonra sahneye Teğmen Safvet dahil olur. Fâik ondan arkadaşları Veli, İhsan Safa, Ziya ve Sermed'in şehit olduklarını öğrenir. Ağabeyi Nahit'i sorar. Onun da şehit olduğunu öğrendiği anda, düşman uçağının attığı bombanın bir parçası Fâik'in göğsüne. isabet eder o da şehit olur. Yirmi otuz nefer:

Fermân-ı ezelmış,
Rus münhezim oldu;

Kafkas ne güzelmiş,
Gördük bizim oldu.

Bir şanlı nefersin,
Ay: Yıldızın oldu.

Ayât-ı zafersin,
Kur'an yazın oldu.

Rus münhezim oldu,
Kafkas bizim oldu.

şarkısını söyleyerek sahneye girerler.

Karavana zamanıdır. Bir yandan düşman uçakları bomba atmaktadırlar. Bedri telaşla bombalamanın sıklaştığını söyler. Buna Ömer Çavuş şu cevabı verir:

Arıburnu'nda olmalıydın da
Patlıyorken önünde, ardında,
Görmeliydin nasıl olurmuş ateş:
Dumanından görülmüyordu güneş
Sen de şaş, ben de olmadıysam sağır.
Uyuyum der biraz yatarsın: "Gırr!..
Uyanırsın tepende: "Bum! Bum! Bum!"

Yaralandım da öyle kurtuldum.

Hamdi, Bedri'nin "Yine sıklaştı" cümlesini alayla tekrarlar. Bedri ölüm korkusu içindedir.

Hamdi alayını sürdürür:

Bilmez, ömründe gitmemiş harbe,
Yaşamaktan ölüm kolaydır be.
Yat, uzan şöyle: Yum göz, alma nefes;
Sana bez giydirip, cenazene fes;
Dört omuzdaş tutup omuzlayalım;
Yerde boş bir çukur bulup koyalım
"Koca Bedri ne kahramandı." diye,
"Eşi hiç yoktu, çok yamandı..." diye,
Yalan icad edip düzüp sayalım,
İnanıp sonra biz de ağlayalım,
Sonra bir Fatıha'yla üç ihlas,
Hakk'ı buldun düşünme gayrı halas,

Yemek bitmiştir. Bedri semada bir uçak sürüsü gösterir. Askerler terennüme başlar:

Rus münhezim oldu,
Kafkas bizim oldu.

Bedri bu sözleri hülya olarak nitelendirir: Buna karşı Ömer, Tunus'un, Trablus'un, Batum'un, Kars'ın elemelerinin sona ereceğini belirtir. Bedri:

Bırakın şöyle Kars'ı almanızı.
Gececek zorluyor herif Boğaz'ı:

Gemilerden görünmüyor körfez,
Gececek bir hücum edip...

Tam bu sırada teskereden başını kaldıran yaralı Adil bağırır:

- Geçemez!...

Bir uçak bombası düşer. Adil tekrar yaralanır. Su vermek isterler.

Bedri" İçemez! " der. Adil başını teskereden kaldırır, Bedri' nin gözlerinin içine bakarak:

- Beyim, endişe etmeyin, geçemez, der ve düşüp bayılır.

Böylece Çanakkale İngiliz'e, Fransız'a yani itilaf Devletleri'ne "Geçilmez" kılınır.

Üçüncü perdenin mekanı, birinci perdede olduğu gibi eski konağın salonudur. Çanakkale tahliyesi başlamıştır. 28 Kânûn-ı Evvel 1331 (10 Ocak1916) saat akşamın dokuzudur. Konakta Paşa, Süheyla, cepheden dönen Adil, Kamuran Kalfa ile hizmetçi kız Zühre vardır. Adil, albay kıyafeti ile ceketinin ikinci iliğinde harp madalyası ve kurdela sarkmaktadır. Koltuklarında iki uzun değnek, sağ bacağı kesilmiş... Paşa, bacağı kasığına yakın yerinde siyah bir düğümle bağlı olduğu halde gelir, salona girer.

Dışardan salâ sesleri, sokaklardan şarkılar, gürültüler, gülmeler duyulmaktadır. Paşa bunların sebebini sorar. Süheyla Çanakkale vak'asından dolayı der. Paşa birinci perdedeki ruh çöküntüsünü bu perdede yenmiş gibidir. Çanakkale zaferi Paşa 'yı da etkilemiştir. Artık ümitvar bir psikoloji içerisindedir.

Otuz üç yıl donanmayan şu evi
Yakınız, âşiyânımın alevi
Uzanıp meş'al-i sürur olsun,
Hanümânım, yolunda nur olsun,
O büyük vak'anın, o meş'alenin.
Ben ölürsem, kızım, Çanakkale'nin
Beni sahillerinde defnediniz.
Okusun kabrimin başında deniz,
Bu günün dastân-ı satvetini.
İki yüz elli bin şehit etini.
Hâle olsun, kucaklasın cesedim.
Ben ölürsem mi? Kim? Niçin? Ne dedim?
Ne demek ölmek istemek, ahmak?
Yaşamak isterim bugün yaşamak.

Paşa ve Adil birbirlerine sarılırlar. Ağlamaktadırlar. Süheyla kapıda görünür. Adil'in sakatlığını farkeder. Geri çekilir. Paşa Çanakkale zaferinin kahramanını sorar.

Adil bunun bir kişi olduğunu söyler. Paşa adını ister. Adil, adının iki olduğunu belirtir: Birincisi zabit, ikincisi neferdir. Paşa heyecanlanır şunları söyler:

Tanıdım bak o kahraman-ı zafer,
Geçiyor şimdi altı yüz yaşını.

;-'

Paşa'nın heyecanı dinmiştir. Gözyaşlarını siler. Bir sigara yakar. O sırada Binbaşı Adil'in sakatlığını fark eder. Adil'e:

Bence Fatih kadar büyüktür adı,
O bacak payitahtı kurtardı.

diyerek onunla övünmesi gerektiğini söyler.

Paşa, salondan çıkmak için kapıya yönelir. Süheyla girer. Adil'e sarılmak ister. Adil yüz vermez. Paşa ile yalnız kalma isteğini ifade eder. Paşa çıkmaktan vazgeçer. Süheyla çıkar. Adil Paşa'dan af dileyerek kızı Süheyla'yı artık istemediğini belirtir. Paşa hiddetle kızının namusundan şüphesi olup olmadığını sorar. Adil bunu şiddetle reddederek istemeyişinin sebebinin sakatlığı olduğunu açıklar. Bu haliyle Süheyla'nın kendisini sevemeyeceği inancındadır. Paşa bunu Süheyla'ya sormalı der. Süheyla bütün konuşmaları kapı aralığından dinlemektedir. Hızla içeri girer. Adil'e:

Gitme, mağlûbu olduğun vehme
Beni kurban edip, yazıktır, gel.
Gel yıkıldıkça yükselen heykel,
Seni sarsın tül olsun enzârım.

diyerek kendisini terk etmemesi için yalvarır. On aydır kendisini beklediğini söyler. Adil ise mazeretini sürdürür:

Toplam bak, topal, sakat, sersem
Utanırsın kımıldasam, yürüsem,
Titreyen şekl-i târmârımdan.
Uçurumdur, çekil, civarımdan.
Sen ufuklarda gez, şafaklara git.

Beni artık unut uzaklara git.
Sana güller açan bu toprakta,
Bana hep hufreler açılmakta.
Bari sen düşme, çık kolumdan çık,
Bana gökler açık, mezarlar açık,
Sîneler, hacleler fakat kapalı.
Bırak artık şu kimsesiz topalı.

Kendisinin on ay evvelki haremi olduğunu belirten Adil'e Süheyla:

On ay evvelki Adil'in mi?Hayır.
Ona zevcem demez bu kız, utanır...

Cevabını verir. Sebebini de:

Üç ay evvelki Adil'in nesi var?
Lüleburgaz, Edirne hâilesi.
Bu alîl Adil'in Çanakkale'si.

diyerek açıklar ve bu haliyle sevdiğini belirtir.

Bu arada konağa Gülsüm'ün eski kocası Bedri gelir. Körkütük sarhoştur. Savaş zenginidir. Küstahtır. Paşa emekli aylığı ile geçinmektedir. Yetmemektedir. Elde avuçta ne varsa satmıştır. Hatta devletin verdiği nişanları satarak eşini toprağa vermiştir. Şimdi de eski konağı rehin verecek veya satacaktır. Dostu Arif Paşa bu iş için Bedri'yi yollamıştır. Paşa, Bedri ile olan daha önceki görüşmelerini alaycı bir dille anlatırken, Süheyla masanın üstünde örtülü duran levhayı fark eder. Ne olduğunu Adil'e sorar. O da:

Bu mu? Bir kahraman ki mağlûbu
İki devlet bunun Çanakkale'de

cevabını verir. Paşa bu iki kahramanın ismini sorar. Adil:

Onu tarihe söylerim ancak
der. Paşa, resmi Kaniye gazisi Tiryaki Hasan Paşa'nın resminin hizasına asmalarını söyler. Kamuran Kalfa sandalyenin üstüne çıkar. Ancak eli Hasan Paşa'nın resminin hizasına yetişemez. Paşa eğilir, omzunu göstererek "Basın" der. Resmin asılmasını sağlar.

BÖLÜM VIII
MONOGRAFİLER

Monografi yazarı Mithat Cemal Kuntay:

Genel değerlendirme:

Monografi çalışmalarının Mithat Cemal'in edebi hayatında ayrı bir önemi vardır. Bol miktarda kaynak toplayarak, son derece titizlikle çalıştığı, Mehmet Âkif, Namık Kemal, ve Ali Suâvi hakkında hazırladığı monografilerinde kendinden çok belgeleri konuşturmuştur.

Hikmet Dizdaroğlu, onun bu tarza yönelmesinin sebebini, kendi edebi hayatında önemli yerleri olan bu insanları, geleceğe tanıtmak olduğunu söyler: «Her geçen gün irfan hazinesini biraz daha kabarttıkça, ilerisi için hazırlanışı da yeni bir amaca doğru yöneliyordu: Sevdiği ve büyük saydığı adamları tanıtmak.

Biz buna “Büyük Adam Kültü” diyoruz. Âkif hakkındaki bir benzetisi kendisi için de tekrarlayabiliriz: “Adam Arayan Adam.” Önceleri; belki de böyle bir tasarısı yoktu; Fakat Âkif, onu her tür yanlış anlaşılardan kurtarma endişesi, kendisini “Büyük Adam Kültü”ne götürdü.¹»

Mehmet Âkif hakkında 3 eseri vardır. Mehmet Âkif, Namık Kemal ve Ali Suâvi hakkında yazdığı monografilerin dışında Tevfik Fikret için de bir çalışma yapmak istemiş, gerekli belgeleri toplamış fakat ömrü bu eseri yazmaya yetmemiştir. İstanbul Belediyesine teslim edilen bu belgeler, yıllar sonra nihayet değerlendirilmiş ve 1999 yılında İstanbul Belediyesi tarafından Tevfik Fikret hakkındaki bu eser yayımlanmıştır. Bu kitabın önsözünde, eserin hazırlanış safhası şöyle anlatılır:

«Fikret'in ölümünden sonra hayatına ve şahsiyetine dair bir çok kitap, makale kaleme alınmış; dergi özel sayıları çıkmış; üzerinde pek çok araştırma ve inceleme yapılmıştır.

Bunlardan birisi de Midhat Cemal Kuntay'ın hazırlamak üzere teşebbüse geçtiği, geniş bir yelpazede, zengin bir malzeme yekûnunu bir araya getirdiği, fakat yazık ki yazmaya başlamadan hayatının sona erdiği bir eser çalışması olan **Tevfik Fikret monografisidir.**

Midhat Cemal Kuntay, daha önce kaleme aldığı ve İş Bankası tarafından neşredilen Mehmet Âkif, ve Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan Namık Kemal monografileri benzeri bir çalışma olarak düşündüğü bu Tevfik Fikret monografisi çalışması için Âşiyân Müzesi'nden ve Fikret'in yakın çevresinde bulunarak onunla yazışmış olan Ali Ekrem Bolayır, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Fâik Âli Ozansoy, Salih

---

¹ Hikmet Dizdaroğlu, Ölümünün Ardından Mithat Cemal Kuntay, Varlık Dergisi, 1 Mayıs 1956, S. 430, s. 8

Keramet gibi kendi zamanında hayatta olan isimlerden Fikret'e dair mektup, kartpostal, kartvizit, şiir müsveddesi, fotoğraf, hatta tıbbî tahlil raporları ve reçeteler... ne bulmuşsa toplayarak, titiz bir şekilde dosyalamış, fakat malzemesini işlemeye, yani eserini yazmaya başlamadan vefat etmiştir. Vefatı üzerine bu malzeme İstanbul Belediyesi tarafından satın alınmıştır.

İşte elinizdeki “ **Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi** ” isimli bu kitapta tamamı ilk defa neşredilen mektuplar, Midhat Cemal'in İstanbul Belediyesi Arşivi'nde mevcut sözkonusu Tevfik Fikret dosyasında yer alan mektuplardır.»¹

Kitap 2 cilt halinde hazırlanmıştır. İlk cildin içeriği şöyledir:

« **Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi**, XIX. Yüzyıl sonu ile XX. Yüzyıl başlarının Türk edebiyat, fikir ve siyaset arenasına ışık tutacağına, ekseriyeti bu dönemin düşünce, siyaset ve sanat ortamını teşkil eden şahsiyetlerin geniş bir yelpazede daha yakından, daha ayrıntılı olarak bilinmesine ve tanınmasına katkı sağlayacağına inandığımız toplam yüz kırk dört mektubu ihtiva etmektedir. Bu mektuplar,

- a) Fikret'inkiler,
- b) Fikret'in çevresini teşkil eden tanıdık, öğrenci, dost yahut ahabablarının yazdıkları diye iki grup halinde değerlendirildi. İkinci grubu teşkil eden mektuplar ise,
  - Birden fazla mektubu bulunanlar,
  - Yalnızca bir mektubu bulunanlar

şeklinde yine ikili bir bölümlenme etrafında ele alındı.

Kitapta Tevfik Fikret'in on bir adet mektubu yer almaktadır. Bunlardan bir kısmı, ilgili sayfalarda da görüleceği üzere, Fikret'in yazdığı mektupların ekseriyetle kurşun kalemle karalanmış müsveddeleridir.

Fikret'in mektuplarından sonra, kitabımızda, şairin çevresini teşkil eden şahısların mektuplarına yer verdik. Bunları da, yazarların isim sırasına göre alfabetik olarak sıraladık ve bir yazardan diğerine geçerken araya birer perde sayfa koyarak, burada – bütün araştırmalarımıza rağmen maalesef birkaçı hakkında yeterli mâlûmat bulamamış olsak da – mektup sahipleri hakkında tanıtıcı kısa bilgiler vermeye çalıştık. Böylece okuyucunun mektupları okumaya başlarken belli bir hazırlık içinde bulunmasını sağlamaya gayret ettik.

---

¹ **Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi**, Haz. M. Fatih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, No: 83, İstanbul, Mart 1999,

Burada Tefvik Fikret'in gençlik arkadaşı Abdülbaki'nin beş, Abdülhak Hâmid'in iki, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun dört, Őezade Ahmet Nihat'ın beş, Ali Ekrem Bolayır'ın beş, Ali Suad'ın üç, Celâl Sahir Erozan'ın iki, Cenap Şehabeddin'in on, Halid Ziya UŞaklıgil'in üç, Menemenlizâde Mehmet Rifat'ın iki, Mehmed Mnc'nin iki, Maarif Nazırı Nail Bey'in iki, Fikret'in yakın arkadaşı Zihni Paşa torunu Neyyir'in yedi, Őezade Ömer Faruk'un beş, Salih Kerâmet Nigr'ın on bir, Süleyman Nazif'in yirmi iki, Süleyman Paşazâde Mehmed Sâmi'nin beş mektubu yer almaktadır. Bu bölümde her mektup sahibinin mektupları kendi içinde tarih sırasına göre sıralanmıŐ, tarihsiz mektupların, ihtiva ettiği bazı ipuçlarından yola çıkılarak tahmini tarihleri bulunmaya çalışılmış, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise, böyle mektuplar, o grup içindeki sıralamanın sonuna konulmuŐtur.

Bu sıralamadan sonra ise, "Diğerleri" başlığı altında yalnızca birer mektubu bulunan isimlerin mektupları verilmiştir. Bu mektupların çoğu Tefvik Fikret'in öğrencileri, okuyucuları yahut hayranları tarafından gönderilmiŐ olup sayısı otuz sekizdir.

Mektuplarla Tefvik Fikret ve çevresi'nin sonunda mektuplardan faydalanmayı daha da kolaylaŐtırmak amacıyla Şahıs, yer ve eser isimlerinin yer aldığı zengin bir indeks de verilmiştir. »¹

Kitabın II. Cildi, **Kartpostallarla Tefvik Fikret ve çevresi**⁴ adıyla, aynı yazarlar tarafından hazırlanarak, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yayımlanmıştır.

---

¹ Fatih Andı, Yılmaz TaŐıođlu, Hüseyin Yorulmaz, a.g.e.

⁴ Fatih Andı, Yılmaz TaŐıođlu, Hüseyin Yorulmaz, Kartpostallarla Tefvik Fikret ve evresi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İŞleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1999, 315 s.

Mehmet Âkif

Hayatı – Seciyesi – Sanatı

Mithat Cemal Kuntay'ın Mehmet Âkif hakkında yaptığı ilk monografi çalışmasıdır. Onunla uzun yıllara dayanan derin dostluğunu sonucunda, eseri, daha çok anılarına dayandırarak yazmıştır. Bu yüzden çalışma, diğer monografilerden farklı bir özellik gösterir. Bize bu eserle yazar, Âkif'in hiçbir yerde bulamayacağımız kişisel hayatını gözler önüne serer.

“ Hayatı ” başlığıyla verdiği ilk kısımda Mithat Cemal, Âkif'in çocukluğundan başlayarak, ailesini, öğrenim hayatını, gençliğini ve hayatının diğer safhalarını verir. Onunla ilgili ilk anısını “ Dostluğumuz nasıl başladı ” başlığı altında anlatmıştır:

« 35 yıl evvel bu odaya bir Cuma günü girince koltukta vücudunun mütehakkim çizgileriyle oturan bir atlet adam gördüm; cengâver bir gövde; ilmî bir sakal.

“ Mehmet Âkif Bey'miş; Arapça bilirmiş; şairmiş de. ” Zaten bu odada ¹ Cuma günü toplananların hepsi sakallı ve şairdi. Yalnız bugünkü şair bu odanın muaşeret kaidelerine aldırılmayarak başı açık oturuyordu. (Sonra öğreniyorum; Mehmet Âkif festen rahatsız olurdu.)

Bizi birbirimizle tanıştıran ev sahibi, benim de “ kıymetli bir şair ” olduğumu ona söylemeyi unutmadı.

Bu Mehmet Âkif Bey benimle tanıştığına teşekkür etmedi. Yalnız başını salladı. Ben de içimden bir takım kararlar verdim: Bu adam, mutlaka Tanzimattan sonraki edebiyata garezdi. Mutlaka bütün bu türlü adamların hep aynı ezber bildikleri Acemce beyitler okuyacaktı; mutlaka Arapça lakırdı edecekti; hele beni yeni tanıdığı için mutlaka kendini göstermek isteyecek, “ kaleme aldığı ” gazelleri okuyacaktı. Okumasını bekleyerek içimden eğlenmeye hazırlandım. » (s. 8)

Mithat Cemal'in hayatında Âkif'in, ayrı bir yeri vardır: « Bir de benim Âkif'im var. Bu Âkif hayatımın 33 senesidir. Bu 33 senede o, bir tek defa bayağı olmadı. Onun iç yüzüne baktığım vakit gökyüzüne, denize bakar gibi ferahlardım. Sonra onun 63 senelik hayatını öğrendim; bu ne berrak 63 senedir, siyah ve pis tek bir dakikası yoktur.

Fakat dostluğumuz eskiyince, onun kusurlarını görmeye başladım. Bu kadar temiz ahlakıyla bu adam melek olmalıydı. Halbuki melek falan değildi. Herkes gibi insandı. Onu melek olmaktan kurtaran – kurtaran diyorum çünkü “ melek ” tatsız şeydir - bir

---

¹ İbnülemin Mahmut Kemal Bey'in evinin yazı odası.

tarafı vardı: Huyu! Çok çetin huyluydu: Madem ki onunla dosttunuz; “ Onun gibi düşünecektiniz; onun kızdığı şeye kızacaktınız; onun sevdiği şey sizin için de sevimli olacaktı. ” Benim puta tahammülüm yoktu. Ve onun tapılacak kadar güzel olan faziletinin lüzumsuz bir külfet olduğunu ona bazan onun sesiyle haykırıyordum, aramızda kavga çıkıyordu. » (s. 19)

Mehmet Âkif’in yenilere bakış tarzı hakkında, kendisini nasıl şaşırttığını şu satırlarla anlatmıştır: « Sonra Servet-i Fünûn’a da onu – içimden - düşman diye düşünüyordum. O, kendi haberi olmadan, Servet-i Fünûn’cuların aleyhinde bulunuyordu; ben de ona “ kıskanç! ” diyen gözlerle bakıyordum.

Bir gün:

— Bu Servet-i Fünûn’cular...

diye söze başladım. O lafımı kesti. Ben hemen anladım:Lakırdımın başındaki “ bu ” kelimesi onun Servet-i Fünûn aleyhinde içini dökmesine kuvvetli bir müsaadeydi. Artık Servet-i Fünûn’a yazanlar, Arapça bilmedikleri için şair olmayacaklardı; ben de ahlakındaki fazla meleklikten rahatsız olduğum bu adamın kıskançlığına, galiba, kim bilir, memnun olacaktım!

Fakat o, sözümü kestikten sonra Fikret’in “ Nedim ” manzumesindeki :

Açın şu perdeyi bir bezmigâh-ı nûşanûş

Diye başlayan kısmı ezber okumaya başladı: “ Bu ne tasvirdi! Bu ne lisandı! ” gücüne gitti. Servet-i Fünûn’u beğenmek biz gençlere mahsustu; bu süs yalnız bizimdi; o bizim elimizden bunu ne diye alıyordu?

“ Nedim ” manzumesinden sonra “ Resim Yaparken ” şiirini okuyordu:

Fırçam kadîd bir ağacın hasta bir dalı...

Fikret’ten sonra Cenab’a geçti: Onun “ Eytâm-ı Şühedâya ” diye “ Nûsha-i Mümtâze ” de çıkan yazısına.

— Emin ol, diyordu; Avrupalılar bizde Cenab gibi nâsir bulunduğuna ihtimal vermezler. » (s. 22)

Eserin “ Beraber okuduğumuz şeyler ” başlığıyla verdiği kısımda Âkif’in Doğu edebiyatına olduğu kadar, Batı edebiyatına da hakim olduğu ve Fransızca’yı çok iyi bildiğini öğreniyoruz:

— Her Çarşamba lakırdı edeceğimize okusak !

dedim. Bu çarşambalara sonra Pazartesi gecelerini de ilave ettik. Haftada iki kere beraber okuduğumuz şeyler bitiyor, başkaları başlıyordu:

Sefiller, Hernani, Ruy Blas, Jack, Sapho,

Lourdes, Rome, Paris,

Thais, sonra biraz Lamartine, biraz Chateaubriand,

Sonra bazı Acem şairleri, (en başta Hatifî İsfihânî'nin Tevhid'i.) Bu şiirde nabız damarından kilise çanına kadar her şey Allah'ı haykırır. Âkif bu şiirin nakarat beytindeki “ huuu! ” kelimesini bir ney gibi üflerdi. » (s. 27)

Hâmid ve Âkif hakkındaki şu anı iki şairin birbirlerini bakış tarzını çok güzel anlatır: « Hâmid, Âkif'in şiirini dinlemeyi ısrarla istedi. Sonra bu Celâl Bey'in yine o gün çok ince adam olduğu da sabit oldu: Vapurda ben ona kendimi söylemediğim halde benim de bir şiir okumamı Hâmid'in “ musırrâne rica etmesini ” temin etti.

Evvelâ Âkif okudu. Fakat ne kadar utanarak! Cevap yazmak için aylardan beri üstünde taşıdığı mektuplardan birini çıkardı; Hâmid'in gözlerinden sıkılmamak için mektuba bakarak “ Mezarlık ” ismindeki şiirini hafızasından okudu. Ben de bir şeyimi okudum. Ama ben öyle Âkif gibi değil: Hâmid'in güzel güzel suratına bakarak.

Hâmid ikimize de peltek telâffuzla itiraf etti: “ O, böyle şeyler yazamamıştı! ”

Aman yarabbi! O gün ne tali'liydim!

Fakat ne var ki dünyada saadet diye bir mefhum tanımayan Âkif beş dakika süren bu taliimi bana çok gördü; köşkten çıkınca:

— Mithat, dedi; “ Makber ” şairi ne seni beğendi, ne beni! Hattâ ikimizi de dinlemedi. O, oturduğu yerden o kadar emin ki karşısına kim çıksa, o adamdan bir an evvel kurtulmak için “ dâhî sizsiniz, ben değilim. ” diyor; meramı kendi kendine kalmak! Haklı! Kendisi varken başkası çekilir mi? » (s.63)

Mithat Cemal Kuntay henüz genç bir şairken, Mehmet Âkif'le beraber “ Acem Şahına ” isimli bir şiir yazmışlardır. Yazar kitabında bu şiirin yazılış öyküsünü şöyle anlatıyor:

« Âkif'le beraber Şehzadebaşı'ndan heyecan içinde geçiyorduk: Mehmed Ali Şah, Tahran'da Meclis-i Mebûsan'ı topa tutmuştu. Âkif müstebide bir ceza tertib etmeyi düşündü: « “ Acem Şahı ” diye seninle bir manzume yazalım. » Şaşırdım: Onunla şiir mi yazmak? Latife mi ediyordu? O, koşacaktı; ben, arkasından bakacaktım. Bu rezaleti mi görmek istiyordu?

« Hem beraber şiir nasıl yazılırdı? »

— Hayır, dedi. Sen üstünü yazarsın, ben de altını.

Rahat ettim: « Demek, ayrı yazacaktım. İşte bu olurdu. Zaten bu bir eğlence şiiri olacaktır. Basılacak değildi ki.» Âkif tashih etti: «Hayır, basılacaktı! »

O, benimle şiir mi bastıracaktı!

İçimden mahzun oldum: Yapmayacağı şeyi niçin söylüyordu?

Fakat eve dönünce “ Acem Şahı ” başımda mevzulaştı ve yazdım. Ancak Âkif’e göstermeyecektim. Çünkü « Beraber yazalım. » demesi lakırdıydı. Bu lakırdısını, o, ben manzumemi okuyunca, unutacaktı, biliyordum.

Fakat insanın kendi eserini okuması ne saadettir! Bir mektubumuza bile cevap alınca, yazdığımız şeyi bir tek kişi olsun okudu diye mesut oluruz.

Ve Âkif’e en kısa zamanda tesadüf etmemi temin ettim. Fakat Acem Şahı’nı yazacağımı bir türlü hatırlamıyordu. Nihayet İran’a acımak, Mehmed Ali Şah’a kızmak mecburiyetinde kaldım; Âkif telaşla sordu: « Gerçek, manzume ne oldu ? »

Sevgili okuyucularım, rica ederim, zebunküslük edip gülmeyin. Ben şiirimi okuyunca Âkif: « Bu kuvvette bir manzume nasıl yazacağını » samimiyetle düşündü! « Neyse, çalışayım bakayım! » dedi; gitti. Ben kendi kendime kalınca anladım: Bu sahte tevazu, benimle beraber şiir yazmamak için bahaneydi. Vaktiyle böyle bir teklifte bulunduğuna pişman olduğunu açıktan açığa söyleyecek değildi ya! Tabî bu türlü anlatacaktı.

Fakat hayret edersiniz, birkaç gün sonra Âkif, manzumenin altını yazmıştı. Dünyada mesut adam yoktur kaidesinin o gün bütün dünyada bir tek müstesnası bendim. Amma gene de mahzundum; çünkü başkalarının duymadıkları saadetlerimiz hazindir ve benim de bu saadetimi kimse duymayacaktı; çünkü emindim, Âkif benimle müşterek olan bu manzumeyi bastıracağını ne yapıp yapıp unutacaktı. İçimden ona hak da veriyordum: Artık edebiyatta benimle yan yana duracak kadar da mütevazi olamazdı.

Fakat o haftanın Perşembe sabahı gözlerime inanamadım, ikimizin imzasıyla “ Acem Şahı ” basılmıştı. Ancak ikinci bir defa daha gözlerime inanamayacaktım: Âkif Safahat’ın birinci kitabını bastıracağı zaman bu müşterek şiiri oraya da alacaktı. » (s. 77-78)

Tevfik Fikret ve Mehmet Âkif arasındaki çekişmeye, bu eserde de dikkat çekilmiştir. Kuntay, bu konudaki anılarını şöyle anlatır:

« Âkif, Fikret’le ilk defa Darülfünûn’da görüştü: Meşrutiyet’te ikisi de orada hocaydı.

Âkif’e:

— Sende ne tesir yaptı Fikret?

Dedim.

Âkif:

— Sevemedim bu adamı.

Dedi; sebebini de anlattı:

— Benim gibi ilk görüştüğü adama yirmi senelik arkadaşlarını çekiştirdi.

Bu, tuhafıma gitti. İnanmayacaktım; fakat Âkif söylüyordu; istemeye istemeye inandım. Ancak o kadar istemeyerek inandım ki bu, bende yer etmedi. Aradan birkaç sene geçti, Abdülhak Şinasi Bey’e rica ettim, beni “Aşiyân” a götürdü. Fikret’i ilk defa görüyordum. Ve ilk defa gördüğüm Fikret, bana da yirmi senelik arkadaşlarını çekiştiriyordu.

.....

Fikret’ten dönerken düşünüyordum: Âkif maateessüf, doğru söylemişti. Bu doğru olan arkadaş faslından sonra, Âkif, artık Fikret’in ismini ağzına almıyor ve Fikret’in adı geçerse, Âkif artık “Rebab”daki “Nedim’in Tasviri”nden, “Resim Yaparken”den ezbere mısralar okuyacak kadar coşmuyordu.

*

Bir gün Âkif, Fikret’in aleyhinde şu mısraları yazdı:

**Bugün Allah’a söver, sonra biraz bol para ver,
Hiç utanmaz Protestanlara zangoçluk eder.**

Ve

Herifde bandıralar çifte, tek de olsa direk.¹

Âkif’e:

— Bu mısralar sen değilsin, dedim; konuşurken bile kimsenin aleyhinde söylemeyeceğin bu sözleri niçin yazdın?

Âkif:

---

¹ Bunlar yüz mısradır.

— “Târih-i Kadîm” diye bir manzumesi var, okumadın mı? Diyor.

**Yırtılır ey kitab-ı köhne, yarın,
Maktel-i fikr olan sahîfaların,**

Beytini okuyor,

— Bu beyit beynimde aylarca öttü,

Diyerek teessürü vücudunda taşıyor,

— Bu adam Peygamberime sövdü, babama sövse affederdim, fakat peygamberime sövmek... Bunu ölürüm de hazmetmem,

Diyordu. Ve yukarıdaki mısraları yazmakta haklı olduğunu zannediyordu.

.....

Heyecanını göstermek için başkalarının arasında kavga çıkmasını bekleyecek yaşta bir genç de bu gürültüde Âkif'e sövdü: « Beynin sağır, gözün kör! » gibi lakırdılar söyleyerek.

Âkif bir şiirle cevap verdi.

**Ne yapsam, neyle kurtarsam şu yatmış inleyen halkı,
Deyip ezberden olsun gezdiğin vâkı' mıdır Şarkı?
Benim beynim sağır, yahut gözüm körmüş, peki, lâkin,
Senin görgün yolundaymış da, keskinmiş de idrâkin,
Ne gördün, söyle evlâdım, ne duydun lütfen izah et.
Hayır, hacet de yok izaha, pek meydanda mâhiyyet.
O mâhiyyet fakat iğrenç, o mâhiyyet fakat çirkin;
Niçin? Dersen, sıkılmak hiss-i insânîsi yok ilkin.
Evet beynim sağırdır, kâinatım çünkü hep feryâd!
İşitmem başka bir ses, milletim eylerken istimdâd!
Gözüm görmez, evet, zira muhitim kapkaranlıktır!
Fakat sînemde imânım müebbet fecr-i sâdıktır.
Kör olmaz ağlayan gözler, sağırlaşmaz tutuşmuş beyn;
Yaşarmaz gözle yanmaz beyni hilkat addeder bir şeyn.
Geçilmez kahkahadan her taraf yangın içindeyken,
Yanan bir sîneden lâkin ne istersin, nedir öfken?**

Beraber ağlamazsın, sonra, « kör! » dersin « sağır! » dersin:

Bu hissizlikten insanlık hem iğrensin, hem ürpersin.

Âkif bu şiiri “ Safahat ”a sokmadı. Fikret aleyhinde yazdığı şeyleri de yeniden bastırırken, “ Safahat ”dan çıkardı. Bu kavganın sanırım ki tek güzel tarafı budur. » (s.108-109-110)

Mithat Cemal, bu eserinden sonra yazdığı “ İstiklâl Şairi Mehmet Âkif ” adlı eserinde detaylı bir şekilde anlattığı, İstiklâl Marşının yazılışı konusuna, önce bu eserde değinmiştir: « İstanbul’da gazeteler manda isterken, Âkif’in göğsü, bir gün Ankara’da yazacağı istiklâl marşı ile doluydu. Yalnız marşın sesini Ankara’da buldu.

Bu henüz sesi bulunmayan marş için, Maarif Vekâleti müsabaka açtı. Fakat 724 şairin girdiği yarışa, kazanacak olan şair, tuhaf bir sebeple henüz girmiyordu. Çünkü kazanana para vereceklerdi. Âkif “ Nasıl girerdi? Memleketin kurtulacağını parayla mı söyleyecekti? ”

Maarif Vekili Hamdullah Suphi’ye göre marşı Âkif yazardı. Yalnız ikramiyeli bir işe Âkif’in girmeyeceğini biliyordu ve onun bu ikramiyeyi almamasını temin etti: « Pek aziz ve muhterem efendim,

İstiklâl marşı için açılan müsabakaya iştirâk buyurmamalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zâtı üstâdanelerinin matlûp şiiri vücuda getirmeleri maksadın husûlü için son çare olarak kalmıştır. Asîl endişenizin icap ettiği ne varsa hepsini yaparız. Memleketi bu müessir telkin ve tehyic vasıtasından mahrum bırakmamanızı rica ve bu vesile ile en derin hürmet ve muhabbetimi arz ve tekrar eylerim efendim.

5 Şubat 1337

Umuru Maarif Vekili

Hamdullah Suphi » (s. 131)

Âkif’in Mısır yılları da kitapta yer alır: « Âkif de Mısır’a gittiği zaman memleketinin bütün âbideleri onundu. Bir kişinin olacak kadar küçülen servet, onun gözünü kamaştıramazdı. Ve kolay paranın Mısır’daki coşkunluğunu Âkif, arkasında hazinelerini bırakan adamın soğukkanlılığı ile seyretti. Çünkü İstanbul’da Süleymaniye Camii, çünkü Sivas’da Keykâvus Türbesi, bu sütunlar, bu kubbeler hep onundu. İstanbul’a döndüğü zaman Mısır’da görüştüğü adamların kasırlarından, bana, bir tek

çizgi getirmedi. Salonlarının şeref mevkilerinde oturduğu prenslerin, ne vükelâ maaşlı mutbak nazırlarını biliyordu, ne de Sudan'da onların otuz bin liralık kaplan avlarını.

O, bu hususî saraylardan cebinde iki şiirle döndü. Güneşin ve paranın insan etini pelteleştirdiği refah diyarında Firavun'un karşısına bir iskelet katılığıyla dikildi; ve bir iskeletin dudaksız dişleriyle Ehramlara en güzel lânetini haykırdı: “ Firavun'la Yüzyüze ” şiiri.

Nil'in kenarında kendi bayrağını ağlayarak aradı:

Vatan-cüdâ gibiyim ceddimin diyarında;

Ne toprağında şu yurdun, ne cuyibârında, » (s.141)

Yazarı çok sevdiği Âkif'in, Mısır'da hastalıkla geçirdiği günler ve ömrünün son zamanları, bu üzüntünün verdiği duygusal anlar, kitabın satırlarında yansıtılmıştır:

« Hastalığımı ihtiyarlık sanıyordu. Halbuki o bünyenin yaşından çok geç ihtiyarlaması lazımdı. Sonra Allah'tan bir felaket bekliyordu. Günlerce bu cümleyi düşündüm: “ Bakalım Allah ne gösterecek? ” Bu cümlenin üstümdeki tesiri, günler geçtikçe azalacaktı. Fakat birkaç ay sonra kızı Feride Hanım'a bir mektup geldi:

“... Burada havalar gayet güzel gidiyor. Bununla beraber ben arkamdan paltoyu asla çıkaramıyorum. Mısır'da üşümek müsabakası açılrsa, hiç şüphe yok, ben kazanırım. Buna da hamdolsun... – 5 Kânunusâni 1936 ”

Halbuki benim bildiğim, Mısır'ın her mevsiminde, Âkif, sıcağın şikâyet edecekti. İstanbul'da kar yağarken, o, benim hesabıma şaka, kendi hesabına gerçek: “ Hava bugün, biraz serin! ” derdi. Bu latifeler, bu ciddîler hepsi gözümün önüne geldi; kendi kendime “ Âkif ölüyor. ” dedim. » (s. 157)

“Son Gün” başlığıyla yazdığı bölümde, Âkif'in öldüğü günü ve cenazesinin kaldırılışını o günkü üzüntülü duygularını da yansıtarak anlatır:

« Mısır apartmanına koştum. Odasına giremiyorum. Kapının kenarına başımı dayadım: Kızı Cemile, damadı Ömer Rıza bir köşede ağlıyorlar.

Buruşuk boş bir karyola... Yerde tabut... Diz çökerek tabutta ölüyü öpen siyah giyinmiş kadın... Ayağa kalkınca kadını tanıdım: Her gün beyazlar içinde görmeye alıştığım hasta bakıcı.

*

Cenaze Bayezid'den kalkacak. Oraya gittim. Kimseler yok; bir cenazenin geleceği belli değil.

Çok sonra birkaç kişi görüldü. Biraz sonra çıplak bir tabut geldi. “ Bir fıkara cenazesi olmalı. ” dedim. Mahir usta, elinde bir bayrakla cenazeye koştu. Sebebini anlamadım. Yine o anda yüzlerce genç peyda oldu. Üniversitenin büyük sancağına çıplak tabutu sardılar. Ellerimi yüzüme kapadım. Cenazeyi tanıyıştım.

Al sancakla siyah Kâbe örtüsüne sarılan tabut, Üniversite gençlerinin bir ürperme manzarası alan elleri üstünde gidiyordu. Cenazenin arkasında yekpâre bir karaltı yürüyordu; bunda bir damla “ teşkilât ” yoktu; bunlar, bir işaretin, bir teşekkülün topladığı insanlar değildi; kendi kendine gelenlerin saflarıydı; sırf cenazeye gelmiştiler, ve bu, şahidi olmayan güzel dostluktu. Cenaze arabası, tekerleklerinde, beygirlerinde şuurlaşan bir durgunlukla arkadan, uzaktan geliyordu. » (s. 174)

Mithat Cemal, eserinin “ Seciyesi ” adını verdiği ikinci bölümüne, Âkif'in sözcüklerle resmini çizerek başlar: « Seciye sertliğinin unsurlaşması gibi katı bir alın... Sakalında uzunluğu kaybolan yüz... Siyah gözleri yuvarlak tesirini verirken bakışları sivri... Dişleri beyaz, sık ve bir teki bile noksansız... (Bütün dişleriyle güler, fakat gülmesinde bir teessürün rikkati var ve tebessümü göz bebeklerinde toplanır.)... Başının hatırlattığı kadar omuzları enli değil... Göğsü kabarık... Vücudu ete, adale ve kemiğin galebesi... Elleri uzunca... Parmaklarının üstü kıllı... Tırnakları az pembe, az kabarık ve uzun şekilli... (Konuşurken ellerini kullanmaz.).

Tane taneliğini kaybetmeyerek çabuk bir konuşma tarzı.

İhtizazlı, temiz ve çok İstanbullu bir ses.» (s. 176)

Kuntay, onu dış görünüşüyle anlattıktan sonra, karakterinin oluşmasında önemli rol oynayan yetiştiği çevre ve okullarından bahseder. Önce ayrıntılarıyla Sarıgül'deki doğduğu evi ve ailesini anlatır: « Bu evde selamlık kapı aralığından ibaret. Bütün ev harem.

İçindekilerin beş vakit namazlarını kazaya bırakmadıkları rahat ev... Tavanları secdeyle kubbeleşen odalar...

Âkif bu evde doğdu.

.....

Bu evde doğan Âkif, bu evde ölmeyecek: Öldüğü zaman ev arsa idi.

Peygamberin yaşında ölen Âkif'in dünyaya gelmesine de sebep bir din vak'asıdır: Annesi Emine Şerife Hanım'la Hoca Tahir Efendi bir hac vesilesiyle evlendiler. » (s. 180)

Mithat Cemal, daha sonra Âkif'in eğitiminden bahsederek, onun kişiliğinde bu eğitimin de önemini yadsıyamayacağımıza dikkat çekiyor: « Manevi bir evde yetişen çocuk bu müsbet ilimli mektebin, artık bütün manasıyla içindeydi. Kimya tahlilhanesinden çıkıp nebâtat laboratuvarına giriyor, toprağın üstünü ve altını okuyor, yerden bakınca rasathaneye tırmanıyordu. Fakat gökyüzünün kaldırım kadar maddî ve malûm olmasından da usanıyor, o zaman evine koşuyordu, ölen babasının Kur'an sesiyle hâlâ dolu olan küçük eve.

Bu Kur'anlı ev... Bu rasathaneli mektep... Gökyüzüyle meşgul olan bu iki bina... İşte hep bu iki binadan baktığı için, Âkif gökyüzünü iki tane sandı.» (s. 187)

Onun kişiliğini oluşturan etkenlerden biri olarak da seyahatlerini gösterir yazar:

« Bu seyahatler Âkif'i, oturduğu yerden çabuk bıkan bir adam yaptı. Uzun müddet kaldığı memleketin havasını eski esvap gibi sırtından atmak istiyordu. (s. 202)

Âkif'in müzik sevgisi, Doğu ve Batı müziği ayırımı yapmaz.: « Bütün sevdiklerini Çamlıca'ya taşıyordu ve Şerif Muhiddin'in uduna onların da şaştığını gördükçe seviniyordu. » (s. 218) « Bu köşke her Cumartesi bir keman “ Virtuouse ”u geliyordu: Senelerden beri İstanbul'da yerleşen Macarlı Charles Berger.» (s. 219)

Âkif'in karakterinde Kur'an ve dini unsurlar çok önemlidir: « Cevdet Paşa Kur'an nâsiridir, Âkif Kur'an şairi. Ancak ikisinin arasında fark var; Kur'an Cevdet Paşa'nın yalnız kültürünü, Âkif'in kültürüyle beraber seciyesini de yaptı. » (s.230)

Yazar, Âkif'in kişiliğindeki katı çizgiyi şöyle anlatır: « Âkif için kelimelerin mefhumu tek, bu mefhumların rengi tekti. Renkler kalın çizgilerle ayrılmıştı. Birinin nerede başlayıp, ötekinin nerede bittiği belli olmayan ve bir mefhumu girmiş iki renk onun dünyasında yoktu. Bir işin “ takriben ”lığı onun gözünde yalan kadar çirkindi. “ Kırmızı ”ya “ pembe ” diyorsanız cürümdü. Ona dörtte gidecek de dördü on geç gitmişseniz geç kaldığımız bu on dakika kabahatti. Bundan, O, kocaman bir namus mefhumu çıkarıyordu. Ben de bu iriyarı namusa bazan kızıyor, bazan gülüyordum. Treni kaçıramazdınız: Namusa mugayirdi. » (s. 237)

Onun karakterinin tek rengini Şu satırlarda da anlatmıştır Kuntay:

« Âkif'in gözünde insanlar iki kısımdı: Ya iyi, ya kötü. İyi olupta kötü tarafı olanlar, kötü olup da iyi ciheti bulunabilecekler yoktu. Sonra bir adamın iyi veya fena olduğuna karar verildi mi bu karardan dönülmezdi. Meselâ ben 35 seneden beri mütemadiyen iyi idim; siz de 45 yıldan beri bir düziye fena.»

(s.240)

Âkif'in müslümanlığını, Mithat Cemal Şöyle anlatır: « Müslümanlığı Âkif, “ güzel ” diye değil, “ doğru ” diye sevdi. Bu, dini pir san'atkar gibi değil, bir mütefekkir gibi sevmekti. Onun içindir ki “ Secde, Leyla, Gece, Hicran ” gibi ihtiyarlığında yazdığı tasavvuflu Şiirlerinde bile “ his mistisizm ”i değil, “ fikir mistisizm ”i var. Âkif tekke müslümanı değil, camii müslümanıdır; onda cezbeden ziyade secde var. » (s. 250)

Yazar Âkif'in karakterinin çeşitli yönlerini, anılarıyla beraber anlattıktan sonra eserinin son kısmında sanatının özelliklerinden bahseder: « Âkif Şiire karanlık sokmadı. O, nazım Şairidir; fakat nazmında çok Şahsi bir ihtizaz vardır. Nazma getirdiği râşe, Safahat'ın tâ birinci kitabındaki bazı manzumeleriyle başlar: Hasta, Küfe, Mahalle kahvesi gibi.» (s.305)

Mehmet Âkif sanatında yerli olmaya özen gösteren bir sanatçıdır: « Şiirleri bazan mübalağayla “ mahalli ” olmak istediği için “ mahalle ” olur. (s.316)

Şiirinin Şekil özellikleri de “ sanatı ” bahsinde anlatılmıştır: « Kafiyeleri çok kere sürprizdir: “ uyanmayan ”a, “ uyan ”ı kafiye yapar:

**Düşman sesi duymak istemezsen,
Kardeş sesidir uyan bu sestem.
Kalkınca bakar ki akşam olmuş,
Vaktile uyanmayan bu sestem.¹**

Minimini bir kafiye ile bir mezarlık çizer:

**Şu mezarlar ki serilmiş yatıyor, ey yolcu,
Nereden başladı yükselmeğe, bak, nerde ucu!**

¹ Karesi'de çıkan « Ses » gazetesi için yazdığı kitadır.

«Ucu » gibi. » (s. 332)

Onun şiirinde ses de işlediği konuya göre farklı özellikler gösterir: « Üç esaslı sesi var: Konuşan ses, erkek ses, müstehzî ses.» (s. 393)

« Hayatının farikası isyandır, şiirlerinin mevzuu da menfi.» (s. 401)

Kitabın “ Bir Mecmua ” adını verdiği bölümünde, “ Sırat-ı Müstakîm ” dergisinin Âkif’in sanatını ve seciyesini etkilemesinden söz edilir.

Mithat Cemal Kuntay, eserini “Hakikat uğruna hayatını vermek” manasına gelen, Latince “ Vitam İmpendere Vero ” cümlesini başlık alan bölümle bitirir.

« “ Hakikat uğruna hayatını vermeli ” diyen Latin şairi gibi, bu Türk şairi de:

Hele hak nâmına haksızlığa ölsem tapamam!

Diyordu. Seciyesi de, sanatı da iç içe duran iki dağdı:

**Zulmu alkışlayamam, zâlimi aslâ sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam,
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâle,
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.
Yumuşak başlı isem kim demiş uysal koyunum?
Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boynum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.
Adam aldırma da geç git, diyemem aldırırım,
Çiğnerim, çiğnerim, hakkı tutar kaldırım.**

- Altıncı Safahat, S: 65 → (s. 446)

Yazar, Şairin kendini anlattığı bu mısralarla eserini bitirmiştir. Mithat Cemal Kuntay, hayatında önemli rol oynayan Mehmet Âkif hakkında yazdığı bu eserde kullandığı samimi ve sade bir üslupla başarılı bir monografi çalışması ortaya koymuştur. Eseri, diğer monografilerinden farklı olarak belgelerden daha çok, ağırlıklı olarak kendi kişisel anılarına dayanarak yazmıştır.

İstiklâl Şairi Mehmet Âkif

Mehmet Âkif'in ölümünün 6. yıldönümü nedeniyle yazılmış, 25 sayfalık bir kitaptır. Mithat Cemal Kuntay, aralarında yakın bir dostluk olan ve hayranlık duyduğu Mehmet Âkif'le, onun büyük eseri İstiklâl Marşı hakkında yazdığı bu eseri kaleme alış nedenini, "İki Âkif" adıyla başlayan ilk bölümde şöyle açıklar:

"İki Âkif vardır: Birincisi" Safahat" şairidir. İkincisi" İstiklâl Marşı" Şairi.

İkinci Âkif, 12 Mart 337' de öğleden sonra başlar.

Âkif'in yazdığı şiir, o günün ikinci yarısında Türk milletinin" İstiklâl Marşı" oldu.

O gün bütün milletvekillerinin ve o günden beri bütün milletin ayakta dinlediği bu manzume ikinci Âkif'indir. Bu kitabı ikinci Âkif için yazdım.

" İstiklâl Marşı" bir broşürden daha kalın bir esere layıktır. "¹

Eserin ilk bölümünde yazar, Âkif'in" İstiklâl Marşı benim değil milletindir" diyerek 7 Safahat'a almadığı bu şiirin yazılış ruhunu ve büyüleyici güzelliğini, Kemal'den, Ziya Paşa'dan, Fikret'ten aldığı beyitlerle kıyaslayarak ortaya koymaya çalışmıştır.

"İstiklâl Marşı Şairi İçin Bir Hitâbe" başlığıyla verilen bölümde, Âkif'in ölümünün 6. yıldönümü olan Birincikânun 1943 Pazartesi günü, İstanbul'da Eminönü Halkevi'nde, İstiklâl Marşı şairinin adına koşan Üniversite öğrencilerine söylediği hitabeye yer vermiştir. Bu hitabede Mithat Cemal, Âkif'in şiirinin özelliklerine ve kişiliğinin güzelliklerine değinmiştir: "Halbuki Âkif nazmın şairiydi; o, aruzun orkestrasyonunu yaptı. Nazmı aradı, sesi aradı, tonu aradı. Ve bulduğunu bize kendi sesi olarak bıraktı. Bu çok hususî ses yalnız onundur.

Aruzdaki Âkif'in en kuvvetli tarafı yerli olmasıdır. Şiraz'dan, Tebriz'den, İsfahan'dan, Paris'ten edebiyat alan Türk şairini Âkif sevmedi. O, şiirinde, her şeyden evvel Türk oldu; tıpkı Kemal gibi, tıpkı Hamid gibi...²

Yazar hitabesinde, yakından tanıdığı Âkif'in kişiliğini de anlatmıştır gençlere: "Âkif vitrin-adam değildi. Önünden geçenler onu göremezdi. Âkif'i görmek isteyenler içine girecekti.

O, alenen düşünen adamdı. Düşünmekle söylemek arasında mesafe vardır. O, bu mesafeyi kaldırdı. Onun bir şey söylemesi demek, o şeyi alenen düşünmesi demektir.

O, içtimai kabadayı idi. Kendi fikrinden korkmak, kendi yüzünden korkmak onda yoktu. Ne fikri, ne yüzü hayat boyunca, onun için değişmedi.³

¹ Mithat Cemal Kuntay; İstiklâl Şairi Mehmet Âkif: Ülkü Kitabevi; 1944: s.

² a.g.e: s.6

³ a.g.e; s.7

Eserin" İstiklâl Marşı Bir Şartla Yazıldı" başlığını taşıyan bölümünde; Büyük Millet Meclisinde İstiklâl Marşının kabulü sırasında konuşan 12 mebus ve taktir veren 11 mebusun isimlerini vermiş ve tartışmaların genel bir değerlendirmesini yapmıştır.Bu tartışmaların en büyüğü, ısmarlama şiir yazılamayacağı ve bu iş için para ödülü konulmasıydı:" Bir başka mebus ısmarlama şiir yazılamayacağını pek haklı olarak söyledi. YaInız söylenmemesi mümkün olan şu cümleyi de sözüne ilave etti:

- İsmarlama şiirlere memleketin verecek parası yoktur.

Bu söz şüphesiz ki prensip için söyleniyordu, şahıs için değil... Ancak müsabakaya girenler para mefumunu hemen hiç bilmeyen adamlardı.

Mehmet Âkif'e gelince...

.....Bilmem nasıl söyleyeyim? Onun isminde mefhumlaşan tevazuu bile bu şereften incinir diye korkuyorum...

Evet İstiklâl Marşını yazmayı Hamdullah Suphi'ye karşı o, bir şartla kabul etti: Para almamak şartı ile.

Hamdullah Suphi, ona para vermemeyi bir mektupla taahhüt etti ve bunu Millet Meclisinde çok vazih olarak söyledi. " ¹

. Eserin son bölümünde" İstiklal Marşı Nasıl Milli Marş Oldu?" başlığı altında, Meclis tutanaklarından, Âkif'in şiirinin kabulü için mebusların yaptıkları konuşmaları ve tartışmaları vermiştir.

Mithat Cemal Kuntay, eserini İstiklâl Marşının tamamını yazarak bitirmiştir.

---

¹ a.g.e; s.10

Mehmet Âkif
Hayatı - Sanatı - Seciyesi
Seçme Şiirleri

İstanbul'da, Şaka Matbaasında, Yeni Mecmua Yayını olarak 1948 yılı Mayıs ayında 4000 tane basılmıştır.

Mithat Cemal Kuntay, kitabının önsözünde eserini yazma sebebini açıklar: " Âkif hakkında yazdığım yazıların bir tek davası vardır: Onu gördüğüm gibi göstermek.

.....

Mehmet Âkif 3 şeye inandı: Din, vatan, sanat müminidir. Ben Âkif'te bu üç imanın en sahicisini gördüm ve onu, evvelce bunun için yazdım, şimdi de tekrar bunun için yazıyorum."

3 5 sene boyunca yakından tanıdığı Mehmet Âkif'ten övgüyle söz ettiği önsözün ardından, Âkif'in hayatını anlattığı I. bölüm yer alır. Âkif'in soy kütüğü tablosuyla başladığı bu bölümde, şairin ailesinden, eğitiminden, yetiştiği çevreden bahseder.

" Sanatı" başlığıyla verdiği II. bölümde, şiirinin şekil ve anlam özellikleri üzerinde durarak, "Türk nazımının virtüözü" olarak kabul ettiği Âkif'i sanatçı yönüyle tanıtır:

"Akif için edebiyat « manzum »dur. Nesir için « öyle bir şey var mı?» diye kendisinin nazım ittilâsıyla alay ediyordu ve bu şakayı ciddi olarak tamamlıyordu: « Nesir yazmak bana o kadar güç geliyor ki... »

"Halbuki, müstesnasız herkesi nesir yazmaya mahkum eden bir yazı şubesi vardı: Mektup. Âkif bunun çaresini buluyordu, mektuplarını manzum yazarak.,¹ ifadesiyle nazımın ne kadar kuvvetli olduğunu vurguluyor.

Nazmında, düşünce ve duyguyu mükemmel kullanan Âkif'in şiirinde şekil de kusursuzdur. "Nazımından sonra en korkunç güzelliği kâfiyeleridir. Kafiyelerini bir imza kadar şahsileştirir."² Yazar ayrıca aruz kullanmadaki ustalığına da değinmektedir.

Mithat Cemal Kuntay, onun sanatını değerlendirirken cümlelerini şöyle tamamlar: "Âkif'in sanat hayatında bir yanlış tarafı vardır: Bu, manzum trajediler yazıp, manzum tiyatrolarının vak'a şahıslarına Gazneli Mahmutları, Eyyüboğlu Selahaddinleri sokacaktı. Madem ki din destanları yazmak gibi bir ön kaderle dünyaya gelmişti, bunu yapacaktı, yapmadı, ve tarih sahnelerine kahramanlar çıkarıp bir muhavere mahşeri içinde inşâd âbideleri ürperteceğine camii kürsilerine vâizler çıkarıp onları, günlük hadiseler üstünde söyledi. Edebiyatımız için bu bir kayıptır. çünkü, o, aruz vezninin Mimar Sinan'ı idi." ³

---

¹ A.g.e; s.9

² a.g.e; 10

³ a.g.e: s.10

III. Bölümde" Seciyesi" (karakteri) başlığı altında onu kişiliğiyle tanıtmıştır. Âkif'in dış görünüşü nedeniyle yanlış tanındığını söylüyor: "Âkif'in, uzaktan çok sert olan dış manzarasına rağmen, derin bir iç nezaketi vardı."¹

.....

"Âkif'in seciyesini en çok üç şey yaptı: Kur'an sesiyle dolu ev, pehlivanlı mahalle, Rasathaneli mektep.

Babasının anlayarak, annesinin heyecanlanarak okudukları Kur'an'ın sesiyle dolu olan ev, onun evvelâ seciyesinde hakimdi, sonra sanatında.

Güleşmesinde pehlivanlı mahallenin payı çoktu. Gençliğinde şairlikten sonra esaslı zevki pehlivanlıktı."²

.....

"Seciyesini yapan üç şeyden rasathaneli mektep, Halkalı Ziraat Mektebidir.,³

Bu bölümde yazar, Âkif'le ilgili anılarına da yer vermiştir.

Mithat Cemal Kuntay, eserinin son bölümünde Âkif'ten seçtiği şiirleri almıştır. Bu şiirler sırasıyla şunlardır:

Mahalle Kahvesi

Seyfi Baba

Fıkra: Şair Huzurunda Münekkid

Hasta

Kıt'alar: Safahat İçin, Resmim İçin, Sâdi'den Tercüme, Kıssadan Hisse

Küfe

Said Paşa İmamı

Kıt'alar: Resmim İçin, Resmim İçin

Köse İmam,

Fıkra: Çocuklara

Eski Köy Düğünleri

İstiklâl Marşı

Birinci Dünya Harbinde Çanakkale Müdafaası

Birinci Dünya Harbinde Kahraman Türk Çocukları

Bülbül

Kıt'alar: Tek Hakikat, Hayat Arkadaşıma

Süleyman Nazif'e

---

¹ a.g.e; 10

² a.g.e; s.11

³ a.g.e; s.12

Beyitler

Bir Gece

Seccade

Fıkra: Ressam Haklı

Namık Kemal

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında

Mithat Cemal Kuntay'ın, Namık Kemal hakkında, belge ve mektuplara dayalı olarak yazdığı, bir monografi çalışmasıdır. II cilt halinde düzenlenmiştir. II. Cilt, I. ve II. Kısım olmak üzere, iki ayrı kitap halindedir.

Yazar eserinde sayısız belgeyi ve özel mektuplarıyla Namık Kemal'i konuşturmuştur. Eserinin önsözünde, bu kitabı oluşturma şeklini Mithat Cemal şöyle ifade eder:

« Namık Kemal'in adını taşımağa çalışan bu eser önceden verilmiş hükümlerin, memnun olmak ve etmek için yazılan kasidelerin ve hicivlerin, onun şöhretini hırpalamak, veyahut o şöhretle yan yana durmak emellerinin neticesi değildir: Vesikaların Namık Kemal'ini yazmaya çalıştım. » (s.5)

Yazar Kemal'i sadece yaptığı önemli çalışmalar ve eserleriyle değil, özel hayatıyla da değerlendirmeye çalışmıştır:

« Onun sade, kahraman olduğu meydanlarda durmadım; alelade insan olduğu köşelere de sokuldum ve, eşyalardan, kâğıtlardan, resimlerden her iki Kemal'i birer birer sordum. Ve “ vatan ” kelimesini bulan Namık Kemal kadar, sevdiği yemeği yediğine memnun olan Mehmet Kemal'i de devamlı bir sabırla aradım. » (s.5)

Mithat Cemal, eserinin adından da anlaşılacağı gibi Kemal'i devrindeki olaylar ve kişiler arasında değerlendirir:

« Namık Kemal'in hayatı kalabalıktır. Onun 48 yılına bir çok adam girdi çıktı: Taçlı, kalpaklı, şapkalı, sarıklı, fesli... O, sarayda şehzâdeyle oturdu, zindanda katille yattı; İstanbul'a sığmaz muharrir oldu; redingota sığan memur oldu; « Zindandayken sözüm Sultan Aziz kadar geçerdi » diyecek derecede nüfuzlu kalebent oldu; bir papazın ve bir softanın ezeceği kadar kimsesiz ve mazlum bir nevi büyük memur oldu; Avrupa'da saatini satmayı hatırlayacak kadar parasız kaldı; İstanbul'da gazetesinden ayda 300 altın alacak kadar paralı oldu; ve bütün bu oluşların, o devirdeki insanlarla, gâh kopan, gâh bağlanan halkaları vardır; velhasıl, onun kısa hayatına çok şey ve çok kimse sığdı: Bu esere, onun için şu ismi verdim: “ Namık Kemal – Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında ” » (s.5)

Yazar, eserini oluştururken, detaylara ne kadar dikkat ettiğini, Kemal'i uzaktan da olsa ilgilendiren hiçbir ayrıntıyı atlamadığını belirtir:

« “ Zann ”a bile bazan, vaka kadar ehemmiyet verdim. “ İllusion ”da bile, bazan, gerçeğin kırıntılarını gorebileceğimi umdum. Meselâ vezir Ali Rıza Efendi'nin oğluna Kemal'in babasının yazdığı zâieyi kendi el yazısıyla kitabıma koyarken, hem vezir olan, hem paşa olmayan adamlar bir devrin yüzünü gördüm; ve Kemal'i, babasını, evini, bu yazının klişesinde, elimle tutuyorum sandım. Meselâ Süleymaniye'de Hüseyin Galip Paşa Konağı'nda Kemal'e mahsus olan odada tek başıma oturdum, Kemal'i teneffüs ettim. Ve eserime bu odayı onun için koydum. » (s.6)

Mithat Cemal, son derece titizlik göstererek ve çok dikkatle yazdığı bu eserinde, her şeye rağmen eksikliklerin ve yanlışların bulunabileceğini söylüyor, ve ilave ederek faydalandığı vesikaları sıralıyor:

« Başkalarından önce kendim söyleyeyim ki, bu eserin eksikleri ve yanlışları az değildir. Çünkü bu kusurların az olmasına ancak 5 yıl alışabildim. Fakat Kemal'in el yazısıyla olan 1200 kağıdına dayanarak bu kitabı yazmakla, iddia edebilirim ki, yerli tarihe bir sahife de ben kattım; bunu söylemek kuvvetini şundan alıyorum: Kitabım benim değil, vesikalarıdır.

Dediğim vesikalar şunlardır:

1. Namık Kemal'in kendi el yazısıyla divanı. (Oğlu Ali Ekrem Bolayır tarafından verilen.)
2. Ali Ekrem Bolayır'ın babası hakkında yazdığı ve basılmamış 239 sahife not. (Keza kendisi tarafından verilerek.)
3. Namık Kemal'in, kendi el yazısıyla, 800 kadar mektubu. (Damadı Menemenlizâde Rifat Bey'in bir çekmecede sakladığı için “ ekmece ” diye ad taktığı ve Numan Menemencioğlu'nun verdiği mektuplar.)
4. Namık Kemal'in kendi el yazısıyla, husûsî ve resmî 400 kadar mektubu. (Namık Kemal'in gelini Celile Ekrem Bolayır tarafından verilen.)
5. Namık Kemal'in Avrupa'da hukuk hocası olan Fanton'un Kemal'e Fransızca Mektupları. (Celile Ekrem Bolayır'ın dosyasından.)
6. Namık Kemal'in kardeşi mer Naşit Bey'in, kendi el yazısıyla, 3 not defteri ve 1 zâie kitabı müsveddesi ve, “ Celâleddin-i Harzemşah ”ın bazı müsvedde tashihleri. (Ömer Naşit Bey'in oğulları Fahreddin Erasoğlu ve Ahned Erasoğlu tarafından verilen.)

7. Namık Kemal'in birinci kızı merhum Feride Hanım'ın, kocası Menemenlizâde Rifat Bey'e kendi el yazısıyla mektupları. (Rifat Bey'le Feride Hanım'ın kızı Berâet Mümtaz Savut tarafından verilen.)
8. Hasan Nef'î Lalamustafaoğlu'nun dosyası. (Kemal'in dört husûsî kâtibinden biri olan Hasan Nef'î Lalamustafaoğlu'nun oğlu avukat Asaf Nef'î Lalamustafaoğlu tarafından verilen. 9
9. Kıbrıslı Kaytaszâde merhum Nâzım Efendi'nin dosyası. (Kıbrıs'taki ailesi tarafından Maarif Vekaletine ve oradan bana gönderilen.)
10. Namık Kemal'in " Osmanlı Tarihi"nin basılmayan sahifelerinin Kemal'in el yazısıyla tashihli olan ve o zamanın Encümen-i Teftiş-ü Muayene'si tarafından mühürlenip o encümenin azasından Adanalı şair Hayret Efendi tarafından imzalanan müsveddeleri. (Celile Ekrem Bolayır tarafından verilen.)
11. Kemal'in gazel şeklinde olmayan basılmış ve basılmamış manzumelerinin damadı Menemenlizâde Rifat Bey'in el yazısıyla kopya edildiği defter. (Numan Menemencioğlu tarafından verilen.) » (s.7-8)

Eser 5 bölümdür: 1- Politika; 2- Ev; 3- Edebiyat; 4- Memur; 5- Ek.

Her iki cildin işlediği konular genel anlamda şöyledir: İlk bölümü oluşturan I. Cilt " Politika " ; Namık Kemal'in Sofya dönüşünden Avrupa dönüşüne kadar, 1857-1870 tarihine kadar olan dönemi kapsar.

II. Cilt, Namık Kemal'in Avrupa dönüşünden ölümüne kadar olan, 1870-1888 tarihleri dönemini anlatır.

Birinci cilt; çocukluğundan başlayarak, eğitimi, yetişmesini, dönemindeki edebiyat çevreleriyle ilişkilerini, gazeteciliğe başlamasını, Siyasi çevrelerle ve sarayla olan ilişkilerini, Avrupa'ya çıkışı ve Avrupa'daki 9 Türk ihtilâlcisiyle olan ilişkilerini ve Avrupa'da gazeteciliğini, ve Avrupa günlerini, nihayet Avrupa'dan yurda dönüşünü işler.

İkinci cilt II Kısımdır. I. Kısım'da, Kemal'in Avrupa'dan dönüşü, İbret gazetesini çıkarması, ve gazetenin kapatılması, Gelibolu Mutasarrıflığı günleri, Vatan piyesini yazışı, Magosa'da sürgün günleri, Beşinci Murat'ın cülûsiyle İstanbul'a dönüşü anlatılmıştır.

İkinci cilt, II. Kısım, " Abdülhamit, İnkılâpçılar ve Edebiyatçılar " konusuyla başlar. Kanun-i Esâsi'nin hazırlanması, Kemal'in hapse atılması, Midilli'ye sürgün

gitmesi, Kemal ve Mithat Paşa ilişkileri, Rodos sürülmesi, Abdülhamit'in saray adamları ve Kemal, son olarak da sevilen ve seven adam olan Kemal anlatılmıştır.

Eserde bir çok kaynak dipnotla gösterilmiş veya doğrudan kullanılmıştır. Mektupların çoğu eski yazıyla orjinalinden verilmiştir. İlk cildin basımı 1944 yılındadır. İkinci cilt I. Kısım 1949, II. Kısım 1956 yılında basılmıştır.

Sarıklı İhtilâlcî Ali Suâvî

Monografi çalışmaları Mithat Cemal'in büyük bir titizlikle çalıştığı eserlerdir. Ali Suâvî'yi her yönüyle tanıtan bu önemli eserinde; diğer monografilerinde olduğu gibi bol miktarda belgelerden faydalanmış, siyasî ve edebî tarihimiz açısından önemli bir kişi olan Suâvî'yi objektif olarak anlatmaya çalışmıştır. Monografilerinin önemli bir özelliği olan bol dipnot kullanmasını ve okuyucuyu dip notlara bağlamadaki ustalığını bu eserde de görürüz: « İşte bir cümle: “ Ve şahit Suâvî'nin aleyhinde, şahadetinden altı gün sonra Tercümân-ı Şark gazetesinde, bir yazı çıkıyordu: Bu para kokan bir makaleydi ve imzasızdı: Sahibi, cinayetinin arkasına gizleniyordu.” “ Bu beslemeyi el altından destekleyen kim? Sürgün Mithat Paşa aleyhinde, Suâvî'nin yazdığı talihsiz makaleler gibi şehit Suâvî aleyhinde yazılan bu imzasız ve hayasız satırlar, ve Midilli sürgünü (Namık Kemal) aleyhinde Üss-i İnkılâp¹'ta çıkan haksız ve şerefsiz lakırdılar gösteriyor ki, İkinci Abdülhamit, zannedildiği kadar, cimri değildir.” Son cümlenin taşıdığı zehirli istihzâ bir yana bırakılsa bile, yazar sizi öyle hazırlıyor ki, bu satırlara şahit tuttuğu belgeyi okumak artık bir zorunluluk haline giriyor. Ve okuyorsunuz da.²

Mithat Cemal kitabına önce Ali Suâvî Efendi'nin, aile soy kütüğünü vererek başlamıştır. Hayatı hakkında daha detaylı bilgiye geçmeden önce, onu genel anlamda tanıtmak amacıyla “ SUÂVÎ'NİN YÜZÜ ” başlığı altında, şu alt başlıklarla kronolojik bilgi vererek okuyucuyu konuya hazırlamıştır:

« Resmi yüzü:

Abdülaziz'in Padişahlığı zamanında;

İstanbul'da Serasker kapısında “ Dersaadet Yoklama Kalemi ”nde 3 yıl kâtip;

Bursa rüşdiye mektebinde muallimi evvel;

Simav'da rüşdiye mektebinde muallimi evvel;

Filibe'de rüşdiye mektebinde muallimi evvel ve kendi yazdığına göre ticaret mahkemesi reisi³

¹ Ahmet Mithat'ın eseridir; Namık Kemal aleyhinde bulunmuş, Abdülhamit'i temize çıkarır tarzda hareket etmiştir.

² Hikmet Dizdaroğlu, Ölümünün Ardından Mithat Cemal, Varlık Dergisi, 1 Mayıs 1956, S. 430, s. 8

³ Şurayî Ümmet gazetesi, No. 131, 31 Kânûnusânî 1324, « Ali Suâvî Merhûmun Tercüme-i Hâli ve Sergüzeşti (bizzat merhûm tarafından kaleme alınmıştır.) » başlıklı tefrika, No. 1

Abdülhamit II zamanında :

Yıldız sarayında Mütercimîn Cemiyeti âzâsından. (Suâvî işe başlamadan Abdülhamit bu cemiyeti dağıttı.)

Mektebi Sultânî Müdürü.

Husûsî yüzü :

Doğum tarihi: 1255 Ramazan bayramı ¹ 1839;

Doğum yeri: İstanbul Cerrahpaşa mahallesi ²;

Ölüm tarihi: 8 Mayıs 1294, 18 Cemâziyelevvel 1295 Pazartesi, 1878;

Öldüğü yer: Çırağan sarayı;

Ölümünün sebebi: Şehit olmak;

Mezarı: Yok;

Çocuğu: Yok;

Karısı: Bir İngiliz kadını (Madam Marie)

Mânevi yüzü:

Kültürü: Davutpaşa rüşdiyesi, ve husûsî tarzda medrese;

Bildiği diller: Arapça, Acemce, Fransızca, İngilizce;

Eserleri: 127 den fazla (Bir kısmının adı yok);

Çıkardığı gazeteler: 2 kısımdır, İstanbul'da ve Avrupa'da.

İstanbul'da çıkardıkları:

Muhbir (Bu gazeteyi Mösyö Filip çıkarmakla ve Tefvik isminde biri de (Çaylak Tefvik olması muhtemel) buraya yazmakla beraber, demirbaş muharriri Suâvî idi.)

Avrupa'da çıkardıkları: Bunlar da 3 kısımdır, Londra'da, Paris'te, Liyon'da.

Londra'da çıkardığı gazete:

Muhbir;

Paris'te çıkardığı gazete:

Türkçe Ulûm gazetesi, République ve başka Fransızca gazeteler, ve Türkçe Bâbı Âlî gazetesi;

Lion'da çıkardığı gazete:

Muvakkaten Ulûm müşterilerine.

¹ Şûrâyi Ümmet gazetesi, a.g.e.

² Şûrâyi Ümmet gazetesi, a.g.e.

Yazdığı gazeteler: Bu da 2 kısımdır, Londra'da ve İstanbul'da:

Londra'da: Türkçe Hürriyet gazetesi;

İstanbul'da: Vakit, Basiret, Müsâvat, Umran gazeteleri.»¹

Bu genel bilgileri verdikten sonra “ SARIKLI İHTİLÂLCİ NASIL YETİŞTİ ” başlığıyla, eğitiminden ve ailesinden bahseder. Onun hakkında yaptığı şu değerlendirme, tarihte değeri anlaşılmayan Suâvî'ye ödenmemiş bir vefâ borcunu ödemek ister gibidir:

«Tapılan Suâvî'lerden sövülen Suâvî'ler daha çoktur. Bu Suâvî'ler lafa ve yazıya muhtaçtır. Yazısız, lafsız ayakta duran bir tek Suâvî vardır ki, İstanbul'da ilk sivil ihtilâlin ilk şehidi olan Suâvî'dir. Bu ölümün tek mükâfatı dört sayıdır: 3495.

Suâvî'nin bir asker şehidi gibi resmini Askerî Müze'nin duvarına asan el bu resmin arkasına o numarayı koydu. Bu el Askerî Müze Müdürü rahmetli Muhtar Paşa'nındır: Bazan bir milletin borcunu bir kişi öder.

Fakat Suâvî, Askerî müzeye girmesine rağmen askersiz bir ihtilâlde öldü. Ve bu sivil ölümün husûsiyetini bozmamak ister gibi, onu mavzerle ve kasatura ile değil, sopa ile öldürdüler.

Suâvî medeni kahramanlık tabirini, Türkçe'ye kendi kanı ile tercüme etti. Bu ölümün destanını şiirin büyük sesine bırakıyorum. Benim yazdığım vesikaların Suâvî'sidir.»²

Mithat Cemal, bu değerlendirmeden sonra, Suâvî'nin doğduğu evden başlayarak, ailesini de tanıtır. Ailesinin ve yetiştiği çevrenin, kişiliği üzerindeki etkilerini saptar: « Babasının asıl fârikaları vardı: İlim sahiplerine saygı göstermesi, evinin idaresini pek iyi bilmesi, temizliği sevmesi...

Fakat Kağıtçı Hüseyin Ağa'nın en mümtaz fârikası haksızlığa isyandı. Oğlunun Çırağan Sarayı'nda şehit olarak biten hayatına, bu mukaddes isyan duygusu, babasından geçecekti.»³

Suâvî'nin eğitimi ve yaşamını sürdürdüğü ortamlardan ve çevresinden bahseden Mithat Cemal, onun en güzel meziyeti olan yenilikçiliğinin nedeniyle çevre tarafından dışlandığını belirtir. « Ali Suâvî'nin en son talihsizliği Çırağan'da şehit olduktan sonra,

¹ Mithat Cemal Kuntay, Sarıklı İhtilâlcî Ali Suâvî, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1946, s. 5- 6

² Mithat Cemal Kuntay, a.g.e. , s. 8

³ Mithat Cemal Kuntay, a.g.e. , s. 9

aleyhinde yazılan bir makaledir. Bu pis yazının en fenâ yeri de Suâvî'nin Bursa Rüşdiye muallimi evvelliğinden atılmasının sebebi olarak edilen çirkin iftiradır.¹

Ayrı adamı, muhitinin bu ilk hazmetmeyişidir. Bursa ona tahammül edemezdi, çünkü Suâvî ismindeki genç rüşdiye mualliminin iç yüzü kendinden daha gençti ve dört beş hocaya yetecek kadar büyük olan sarığına rağmen bu Suâvî Efendi çok ayrı adamdı. Ve ayrı adam, hayatının daha ilk yıllarında, o zamanın tabiriyle “ sâbık muallim ” oldu. »²

Daha sonra Suâvî'nin, Sâmi Paşa Konağı'nda geçen günleri anlatılır. Sâmi Paşa ve ailesi ona kendi ailesi gibi yakın olmuştur ve o konakta kendi evi gibi yaşamıştır. Bu konak, hiç bir zaman düzenli ev hayatı olmayan Suâvî için çok önemlidir.

Suâvî'nin gazeteciliği de hayatı gibi ilginçtir: « Tek muharrirli gazete Muhbir'dir, tek muharrir de Suâvî'dir³.

Tek muharrirli gazete üç mukaddes heyecanla çıkıyordu:

- 1- Girit'teki sürünenlere para toplamakta Suâvî'nin Bâbiâli'yi rahatsız eden hamiyeti.
- 2- Mısır valisi İsmail'in hıdivlik hırsına karşı Suâvî'nin gizli öfkesi.
- 3- Kulaklara hürriyeti fısıldarken Suâvî'nin üç kıt'alık sükûtta uğultusu büyüyen kısık sesi.»⁴

Gazeteciliği ve sivri dili yüzünden başı derde giren Suâvî'nin, gazetecilik serüveni, sürgüne gönderilmesi ve bunun üzerine Avrupa'ya kaçan Suâvî'nin, Paris ve Londra günlerini, mektuplara ve belgelere dayanarak anlatmıştır: « İstanbul'da iken, her gün bir tanesi yıkanıp ütülen iki büyük sarığını, Londra'da giymese bile Suâvî'nin isminin yarısı sarıklıydı: Hoca Suâvî ! Çıkmasına Paris'te karar verilen “

¹ **Tercüman-ı Şark** gazetesi. No. 47, 14 Mayıs 1878 (24 Cemâziyelevvel 1295), « Suâvî'nin Avrupa'da Yaşayışı » başlıklı yazı.

² **Mithat Cemal Kuntay**, a.g.e. , s. 11

³ Suâvî'nin tek muharriri olduğu gazete dört tanedir: 1- 1867 den evvel, İstanbul'da Mösyö Filip'in çıkardığı Muhbir gazetesi. 2- Suâvî'nin Londra'da Mısırlı Prens Mustafa Fazıl'ın parasile çıkardığı Muhbir gazetesi. 3- Suâvî'nin Paris'te kendi parasile çıkardığı Ulûm gazetesi (Adı gazete, kendi mecmua).4- Suâvî'nin Lion'da çıkardığı « Muvakkaten Ulûm müşterilerine » ismindeki gazete. (Bu da mecmuadır.) ve 1871 Fransız-Alman savaşı yüzünden Paris'te çıkamayan Ulûm gazetesinin devamıdır.

İstanbul'daki Muhbir'i 54 tane çıktı:

1 inci sayısı – 25 Şaban 1283. 54 üncü sayısı – 21 Muharrem 1284. Sahibi – Mösyö Filip (Filip bir zamanlar Mösyö Filip'ti, sonra Abdülhamit II den aldığı rütbeyle « İzzetlû Filip Efendi » oldu.)

⁴ **Mithat Cemal Kuntay**, a.g.e. , s. 25

Muhbir ” gazetesini, sarıklı ihtilâlcı, Londra’da çıkarıyordu: Çünkü üçüncü Napolyon’un Paris’i, Sultan Aziz’in İstanbul’undan daha hür değildi. »¹ Bu arada Avrupa’da Yeni Osmanlılar’ın faaliyetleri ve Suâvî’nin, Namık Kemal, Ziya Bey gibi Yeni Osmanlılar Cemiyeti’nin diğer adamlarıyla ilişkilerinden, çekişmelerinden bahsedilir:

« Muhbir gazetesinde Yeni Osmanlılar’ın adını kullanmamaktan Suâvî’nin maksadı galiba, bu kalabalıkta kaybolmamaktı. Ve aynı gazetede yazdığı Avrupa’daki Cemiyet-i İslâmiye’den maksadı da, galiba kendiydi, ve kendinden sonra da, haberleri olmadan, Avrupa’daki öteki ihtilâlcilerdi: Hep kendisi, ve ancak kendisinden sonra başkaları...Yani Kemaller, Ziyalar filan onun ihtilâl mâiyeti oluyorlardı.»²

Mithat Cemal’in bu eseri, sadece Suâvî’nin hayatını anlatmakla kalmayan, Yeni Osmanlılar Cemiyeti’nin Avrupa’da yaptıkları faaliyetleri, ve mücadelenin önemli kişilerinden Ziya Paşa ve Namık Kemal’le ilişkilerini anlatan önemli bir araştırmadır. Yazar Suâvî için “Sarıklı İhtilâlcı” tabirini kullanırken, Namık Kemal ve arkadaşları için “Fesli İhtilâlcı ” demektedir. Uzun uzun Kemal ile bir düzelen, bir bozulan ilişkilerini, mektuplara ve makalelere dayanarak anlatır. « Üç Suâvî’den, Avrupa’ya gitmeden evvelkisi Namık Kemal’le bir nevi dosttu; Avrupa’ya gittikten sonraki Suâvî, Kemal’le bir müddet gene bir nevi dost ve sonra samimi düşmandır: Avrupa’dan döndükten sonraki Suâvî, Kemal’e hep düşman.»³

Zaman zaman bazı satırları Mithat Cemal’in, Suâvî’ye duyduğu hayranlığı bize gösterir: « Suâvî tarihin bir çok seçkin adamları gibi, sahne san’atını biliyordu. Kıyafetindeki gelişigüzellik bile, ayna karşısında verilen bir kararın neticesidir. Sarığından medreseyi atmayı bildi. Şark’ta bu ilk şahsî sarıktı. Bu tülbent yığnında bir ihtilâl bayrağının dalgaları vardı ve bu dalgalar kat kat “ icône ” lardaki azizlerin hâlelerinden biriydi. Softalardan, en evvel, bu sarıkla ayrılan Suâvî çok sabit bakan iki gözle düşmanlarında “ Marazî adam ”, dostlarında “ ayrı adam ” tesiri yapıyordu.»⁴

Suâvî’nin, V Murad ve II Abdülhamit ile olan ilişkisinden de kitapta bahsedilir. Sanki Sultan Hamid ile iyi olan ilişkileri yazarı hayal kırıklığına uğratmış gibidir. « İstanbul’a dönen Suâvî; artık târihten çıkmış, Salnâmeye girmişti; ve artık ismi, zulmün bel kemiğini kesen, desterenin hırıltısına benzeyen “ Suâvî!...” değildi, “ İzzetlû

¹ Mithat Cemal Kuntay, a.g.e. , s. 42

² Mithat Cemal Kuntay, a.g.e. , s. 44

³ Mithat Cemal Kuntay, a.g.e. , s. 69

⁴ Mithat Cemal Kuntay, a.g.e. , s. 83

Ali Suâvî Efendi ” idi. Ve bu izzetlû Ali Suâvî Efendi, bir taraftan Sultan Hamid’in has müşâviriydi, bir taraftan da Mekteb-i Sultânî Müdürü’ydü. Artık allâme diye, artık inkılâpçı diye, artık filolog diye methedilmesini de beklemiyordu. Onun beğenilmesini beklediği şey başkaydı: Kendisinin Mekteb-i Sultânî Müdürlüğü. »¹⁷ Sonraki yıllarda Suâvî çok önemseydiği Mekteb-i Sultânî Müdürlüğü’nden atılmanın dışında, Abdülhamit’in yerine kardeşi Murad’ı tahta çıkarmaya kalkışırken, Çırağan Sarayı’nda öldürülür. Yazar Çırağan vak’asından da; o günün gazetelerinde çıkan yazılara, veya o günleri yaşayanların anılarına, çeşitli belgelere dayanarak, ayrıntılı bir şekilde bahseder.

Kitabın sonunda yazar Suâvî’yi çeşitli yönleriyle nitelendirmiş ve her bir nitelendirmesini başlık olarak alarak, ayrı ayrı değerlendirmiştir: « Bir yığın denecek kadar çok Suâvî vardır: Yepyeni Suâvî ve çok geri Suâvî, alabildiğine Türkçeci Suâvî ve alabildiğine Arapçacı Suâvî; tarafsız Suâvî ve tarafsız olmayan Suâvî; Meşrutiyetçi Suâvî ve meşrutiyet aleyhtarı Suâvî; Halifeci ve padişahçı Suâvî, Halife ve padişah aleyhtarı Suâvî. »¹⁸

Zaman zaman esere kendi duygularını da katması, ansiklopedik bilgi veren bir târih kitabı havasına girmekten kurtarmıştır. Tabii bu durum, bazan objektiflikten uzaklaştırmıştır onu: « Fakat seven insanın tarafsız kalması güçtür. **Sarıklı İhtilâlcî Ali Suâvî**’de “Bir yığın Suâvî” yi tanıtırken, “Tarafsız Suâvî” için şu yargıyı verir: “Sarıklı İhtilâlcî tenkidlerinde tarafsızdı. Fakat bu tarafsızlık tenkidinin ilmî olmasından çıkan zarûret değildi, dostluğa riâyetten çıkan nezaketti. ” Bu anlayışta olan Suâvî, dostlarının “ zühullerinden bile medih imkanları çıkardığı ” gibi, Mithat Cemal Kuntay da hayranlık duyduğu adamın kusurlarında bile meziyet aradı. »¹⁹

Yazarın, Suâvî için yakıştırdığı çelişkili nitelendirmelerde de dikkatimizi çekeceği gibi, Ali Suâvî’nin ilginç bir yaşam öyküsü vardır. Mithat Cemal, büyük bir ustalıkla bu öyküyü okuyucuyu sıkmadan, anlatmıştır. Özellikle gazete yazılarından büyük ölçüde yararlanmıştı. Suâvî’nin kendi makaleleri, Namık Kemal’in, Ziya Paşa’nın makaleleri, özel mektuplar, belgeler, titiz bir arşiv çalışması yaptığını ortaya koyuyor. Yazar, kitabını şu değerlendirmesiyle bitirir: « Son söz olarak okuyucularıma hatırlatırım ki, hâdiselerin ve belki tesadüflerin dışında olan bu zıt çehrelerin üstünde Suâvî’nin çok kendisinin olan bir tek yüzü vardır:

Çırağan’da şehit olduğu günkü simâsı. »²⁰

¹⁷ Mithat Cemal Kuntay, a.g.e., s.104

¹⁸ Mithat Cemal Kuntay, a.g.e., s. 186

¹⁹ Hikmet Dizdaroğlu, a.g.e.

²⁰ Mithat Cemal Kuntay, a.g.e., s. 191

Yazarın, Suâvî için eserin son sayfalarında yakıştırdığı çelişkili nitelendirmelerde de dikkatimizi çekeceği gibi, Ali Suâvî'nin ilginç bir yaşam öyküsü vardır. Mithat Cemal, bu öyküyü, okuyucuyu sıkmadan, büyük bir ustalıkla anlatmıştır. Eserini yazarken özellikle gazete yazılarından büyük ölçüde yararlanmıştır. Suâvî'nin kendi makaleleri, Namık Kemal'in, Ziya Paşa'nın makaleleri, özel mektuplar, belgeler, titiz bir arşiv çalışması yaptığını ortaya koyuyor. Diğer çalışmalarında olduğu gibi, bu eser de, edebiyat târihimiz için önemli bir kazançtır.

BÖLÜM IX
TERCÜME ESERLERİ

Epikür'ün Bahçesi

Mithat Cemal Kuntay'ın, Servet Yesarioğlu ile birlikte Fransız yazar Anatole France'ın¹ (Le Jardin d'Epicure) adlı eserinden yaptıkları çeviridir.

Çeşitli konularda denemeler tarzında yazılmış esere Anatole France; eski Yunan filozofu Epikuros'un,² evinin bahçesinde öğrencileri ve dostlarıyla paylaştığı öğretileri örnek alarak bu adı vermiştir. Eserde arz ve kainatın oluşumu, kainatın sonu ve bu sonu hazırlayan insanların durumu, varlığın oluşumu, din ve taassup, Hıristiyanlığın kadına bakış tarzı, kadın manastırları, kadın ve erkek ilişkilerinde kıskançlık, şairler, sanatçılar, sanat eseri ve sanat eserinin yazıldığı dönemi yansıttığı gerçeği, kitap ile tiyatro eseri arasındaki fark, ilim ve ilim adamı, alfabenin kaynağı, mucize, estetik, felsefe gibi konularda görüşler belirtilmiştir. Ayrıca yazar, bazı filozofların düşüncelerinden - Platon, Ciceron, Socrates, Seneque, Descartes, Schopenhauer v.s - bahsederek ölüm ve ruh hakkındaki düşüncelerini açıklamıştır.

Kitap, Yeni Adam'ın ilavesi olarak Sebat Matbaası tarafından 1937 yılında yayınlanmıştır. 135 sayfadır.

---

¹ **Anatole France:** Fransız yazarı. (1844-1924) Stanislas kolejinde öğrenimini bitirdikten sonra edebi çevrelerle özellikle de Parnasse şairleriyle ilişki kurdu. 1868'de Alfred de Vigny üstüne bir eser yayımladı. 1902 'de Eski Yunan ile ilgili Korent Eğlenceleri (Noces Corinthiennes) adındaki manzum dramı yayımladı. Mart 1886 ile Nisan 1893 arasında Le Temps gazetesinde edebiyat yazıları yazdı. Bu yazıların bir çoğu Edebiyat Hayatı (la Vie litteraire 1888-1892) adıyla dört cilt halinde yayımlanmıştır. 1899'da oyun haline getirilerek sahneye konan Kırmızı Zambak'ı (Le Lys Rouge), 1895'te Epikür'ün Bahçesi'ni (Le Jardin d'Epicure) ve bir hikayeler derlemesi olan Azize Claire Kuyusu'nu (Le Puits de Sainte Claire) yayımladı. Birbirinin ardı sıra yayımlanan ve bir çoğu pek büyük başarı sağlayan bu kitaplar yazarın 1896'da Fransız Akademisine seçilmesini sağladı. Dreyfus olayının ortaya çıktığı günlerde siyasi ve sosyal meselelerle ilgilenmeye başladı. Bu yoldaki ilk eseri çağdaş Tarih (L 'Histoire Contemporaine) adı altında toplanan dört ciltlik dizidir. Penguinler Adası'nda [1908] (L' ile des Pingouins) bir roman havası içinde siyasetçileri suçlar. 1921 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü aldı. (Meydan Larousse; Büyük Lugat ve Ansiklopedi; Sabah Yayınları; C. 7 ; s. 219)

² **Epikuros:** Eski Yunan filozofu. (Sisam ya da Atina İ.Ö 341'de doğdu - Ö. ? 270) Çocukluğu babasının devlet görevlisi olduğu Sisam'da (Samos) geçen Epikuros, (Epikür de denir.) Demokritos'un öğretilerine hayran kalıp ondan esinlenerek kendi öğretisini kurdu İ.Ö. 310-306 arasında Midilli ve Lampsakos'ta (Lapseki) ders verdikten sonra Atina'da satın aldığı bir bahçede öğrencileri ve dostlarıyla ortak bir yaşam sürdü. Çok verimli bir yazar olan Epikuros sisteminin (Epikurosçuluk ya da Epikürçülük) çeşitli noktaları üstüne incelemeler yazmıştır. Öğretisi, doğanın maddeden yapıldığına ve atomların birleşmesiyle oluştuğuna dayanır. Ahlak anlayışı. insanın mutluluğa varmasını amaçlar. Mutluluğa zevklerin akıllıca kullanılmasıyla ulaşılabilir.(Grolier International Americana Encyclopedia; Cilt 5 ; s. 342)

İmparatoriçe Elisabeth'in Hayatı

Avusturya İmparatoriçesi Elisabeth'in¹ hayatını bir roman üslubuyla anlatan Maureen Fleming'in bu eserini, Mithat Cemal ve S. Ziya² birlikte tercüme etmişlerdir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde tefrika edilen bu eser, 1943 yılında, 121 sayfa olarak, Güven Basımevinde, Semih Lütfi Kitabevi tarafından bastırılmış, Dünya Şaheserlerinden Tercüme Serisininin 27 No'lu kitabı olarak yayımlanmıştır.

İmparatoriçe Elisabeth'in çocukluğu ve çocukluğunda babasıyla birlikte geçirdikleri mutlu günleri anlatarak başlayan eser, gerçek olaylara ve gerçek kişilere dayandığı için, tarihi bir belge sayılacağından, alanı için önemli bir eserdir.

---

¹ Elisabeth. Wittelsbach; Avusturya imparatoriçesi. (Possenhofen. Bavyera 1837 - Cenevre 1898) Bavyera kralı Maximilian I.'in torunu olan Wittelbachlı Elisabeth, Avusturya İmparatoru Franz - Joseph ile evlendi. Başlangıçta Avusturya sarayını Avrupa'nın kültür düzeyi en yüksek saraylarından biri haline getirdiyse de, ailesinin uğradığı çeşitli yıkımların, özellikle oğlu Arşidük Rudolf'un intiharının etkisiyle gün geçtikçe içine kapandı. İsviçre'de bir gezi sırasında. İtalyan anarşist Lucheni tarafından öldürüldü.(Grolier International Americana EncycIopedia, Cilt 5 , s. 306)

² Safveti Ziya

BÖLÜM X
SOSYAL ELEŞTİRİ KONULU
BİR ESER

- İnkiler ve Ötekiler –

İkiler ve Ötekiler

Mithat Cemal Kuntay'ın 1944 'te yazdığı eleştirel bir eserdir. İki bölümden oluşan eserin ilk bölümünde, Osmanlı'dan ve Avrupa'dan örnekler vererek devletin durumunu, devlet adamlarımızı, din adamlarımızı, insanımızı, sanatçımızı, sosyal yapımızı eleştirmiştir. Avrupa ile Osmanlı'yı mukayese ederek çarpıklıkları ortaya koymaya çalışmıştır. Birbirinden bağımsızmış gibi görünen, fakat birbirini tamamlayan ufak denemeler tarzında yazdığı bu eserde Mithat Cemal, yaşanmış olaylardan ve gerçek kişilerden alarak, düşüncelerine kesinlik kazandırma ve kanıtlama yoluna gitmiştir. Bütün konulara benzer ifade şekliyle başlamıştır; önce mukayese edeceği konu ve kişileri birer cümleyle ortaya koymuş, sonra bu düşüncelerini örneklerle açıklamıştır.

İkinci bölümde ise, son Osmanlı padişahları II.Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz, V.Murad, II.Abdülhamid'i tanıttığı biyografilere yer vermiştir.

İlk bölümde mukayese edilen durumlar, konu başlıklarıyla şunlardır:

İki deli - İki dâhi

İki deli, Osmanlı padişahı V..Murad ile Bavyera kralı Lui'dir.

İki dâhi de Wagner'le, Namık Kemal'dir. Bu iki hükümdarın sanatçıya bakış açılarını karşılaştırarak, bizde sanatçıya değer verilmediğini anlatmıştır.

İki ölü - İki kitap

İki-özü, Namık Kemal ve Tolstoy'dur.

İki kitap da, "Sefiller" ve "Karamazof Kardeşler" dir. Bu ikilileri şu sebepten bir araya getirmiştir. Namık Kemal ölürken, Hugo'nun "Sefiller "i başucundaydı. Tolstoy öldüğü zaman da başucunda "Karamazof Kardeşler" vardı.

Namık Kemal'in başucunda yabancı bir eser bulunmasını, kendisini tamamlayacak milli bir deha çıkmamasına, dolayısıyla okuyacak milli bir kitap bulamamasına bağlıyor. Tolstoy ise, asrına yeten bir sanatçıydı, ölmeden bir cihan yazarı bulmuş ve onun kitabıyla baş başa ölmüştür.

İki muâhede - İki eser

İki muâhede "Sevr" ve "Lozan" iki eser de Cemil Bilsel'in "Lozan" ile Ali Naci Karacan'ın "Lozan Konferansı ve İsmet Paşa" isimli kitaplarıdır. Birbirine hiç benzemeyen fakat birbirini

tamamlayan bu kitaplar hakkındaki düşüncelerini yazmıştır.

İki papaz - İki sarıklı

İki papaz, Rousseau'nun tabii din taraftarı olan rahibiyle (Emile'deki Vicaire Savoyard), Hugo'nun merhamet ve affı seven papazıdır (Les Miserables'deki Myriel). İki papazı gerçek değil de edebiyat papazı oldukları için sevimli buluyor.

İki sarıklı ise, dönemlerinde padişahların zulmüne isyan eden, Aziz ve Hamid devirlerinin hocaları, Sarıyerli Hoca Sadık Efendi ile İncirköylü Sahip Molla'dır. Yazar onların zulme karşı koymalarını takdir ediyor.

İki devlet adam - İki edebiyat oyunu

İki devlet adamı, Tanzimatsız bir saltanatın diktatörü I.Selim ile Tanzimatlı bir hükümetin sadrazamı, Ali Paşa'dır.

İki edebiyat oyunundan birincisi, hükümdar Yavuz Selim'in Tanzimat'tan üç yüz yıl önce, iki yetime gösterdiği adaleti; ikincisi ise Tanzimat'tan otuz yıl sonra sadrazam Ali Paşa'nın bir sanat inkılapçısının (Şinasi'nin) ekmeğini elinden almasını anlatan secî oyunlarıdır. Bu olaylarda, Tanzimat'tan önce mevcut olan Tanzimat'la, Tanzimat'tan sonra yok olan Tanzimat'ı karşılaştırır.

İki boya - İki kafa

İki boya, aşı boyası ve sakal boyasıdır. İki kafa, Tanzimat'tan sonra, servetlerini ve yaşlarını bu iki boyayla saklamak isteyen devlet adamlarıdır.

Tanzimat'tan sonra bazı devlet adamları servetlerinin ihtişamını saklamak için, konaklarını ucuz aşı boyasıyla boyatıyorlardı. Binalardaki bu aldatmacanın yanında, sakallarını boyayan bunak vezirler sanki gençleşip zekâları artıyordu. Yazarın söyleyişiyle "boyanın arkasına gizlenen karanlık servet ve ak sakal" her zaman onun gözüne çarpmıştır.

İki Şark - İki Avrupa

İki Şark; biri tasavvufun güzel, biri de riyânın berbat Şark'ıdır. İki Avrupa; biri kitabın nur Avrupa'sı, biri dalaverenin çirkin Avrupa'sıdır.

Güzel Şark'ın son adamı, şair Ziya Paşa'dır. Riyâ Şark'ının son adamları, dinin ticaretini yapan halifelerdir. İyi Avrupa, Descartes'in kitap Avrupa'sıdır. Kötü Avrupa da, elçi tercümanı Samatyalı Kasbar ve Beyoğlu Gazetecisi Nikolaki'dir. Bu iki kişinin Osmanlı hanedanını küçümseyici davranışlarını eleştirmiştir.

İki kelime - İki kişi

İki kelime, edattır. "evet" ve "hayır" edatlarıdır. "Evet" en çok saltanat rejimlerinde, "hayır" en çok halk hükümetlerinde harcanır.

İki kişi iki uşaktır. Birincisi uşak-uşak, yani klasik uşaktır. İkincisi ise efendi-uşak, yani dalkavuklardır.

İki korku - İki sevgi

İki korku, son Bâbîâli'nin Avrupa'dan ve Beyoğlu'ndan duyduğu korkudur. İki sevgi, susan adama ve kımıldamayan insana karşı, son vezirlerin beslediği sevgidir.

İki mahluk - İki kabir

İki. mahlûk, binek atı ve Şark şairidir. İki kabir, binek atının türbeleşen mezarıyla, Şark şairinin yeri meçhûl olan kabridir.

Şairlere, Osmanlı sultanlarının binek atları kadar değer verilmediğini vurguluyor. Fakat bu değerlendirmede, bizzat şairlerin suçu olduğuna dikkat çekerek "Nef'î, IV. Murat'ın atı için harcadığı mürekkepten, bir kahve kaşığı miktarını Fuzûli hakkında kullanmadı." sözüyle düşüncesini örneklemiştir.

İki korkunç ölüm - İki korkunç kavim

İki korkunç ölü, Rousseau ile Neitsche'dir. İki korkunç kavim, İngilizler ve Almanlar'dır. Biri 18'inci, biri 19'uncu asrın eşiğinde yatan bu iki ölü, bu ebedi uykunun içinde, dünya ihtilallerini idare ettiler.

İki kahkaha - İki cevap

İki kahkaha, Osmanlı İmparatorluğunda iki memurun kahkahasıdır. Bir vali ile bir nahiye müdürünün, yabancı bir diplomatın oyununa gelerek komik duruma düşmeleri, fakat daha da acısı ağlanacak hallerine gülmeleri eleştirilmiştir.

İki cevaptan biri; bir buçuk asır evvel, bir Fransız generalinin düşmanın teslim teklifi karşısında cevap olarak verdiği sövgüdür. Diğeri de, yirmi beş asır evvel Atina'da, bir generale dalkavukluk etmeyi reddeden köylünün verdiği cevaptır.

İki rütbe - İki nişan

İki rütbe, Osmanlı İmparatorluğu'nda iki büyük memurun rütbesidir. İki nişan, Osmanlı İmparatorluğu'nda bir memurun aldığı nişanla, Fransa Cumhuriyeti'nde bir kaşifin (Pasteur)

almak istemediği nişandır.

Yazar Osmanlı'daki rütbe ve nişan merakının aşırılığını vurguluyor.

İki gülünç adam - İki hazin adam

İki gülünç adam, genç görünmek isteyen ihtiyar ve ihtiyar görünmek isteyen gençtir. İki hazin adam, Garplı olmak isteyen Şarklı ve Şarklı olmak isteyen Garplıdır.

İki baş şehir - İki örnek adam

İki baş şehir, eski İstanbul ve yeni Ankara'dır. Ankara'da Beyoğlu ve Bâbîâli'nin olmamasını, bu şehir için bir avantaj olarak görüyor.

İki örnek adam, eski İstanbul'un ve yeni Ankara'nın bazı münevver insanlarıdır.

Mithat Cemal Kuntay, kitabının ikinci bölümünde bazı Osmanlı padişahlarının monografilerini yazmıştır. Bu padişahlar ve hakkında yazdıkları şunlardır:

II.Mahmut

Osmanlı imparatorluğu'nda önemli yenilikler yapan, hayatının ilk yarısını yükseklerde, ikinci yarısını da yerlerde geçiren II.Mahmut'un hayatını değerlendirmiştir. Padişahlığının son dönemlerindeki, itiraza bile tahammülü olmayan olumsuz davranışlarını eleştiriyor. Yazar, II.Mahmut'un, Keçecizâde İzzet Molla'yı öldürtmek için seraskerine yazdığı irade mektubuna dayanarak, insanlara kader ve kaza dağıtmak konusunda padişahların bir nevi Tanrı rolü oynadıklarına işaret etmiştir. Fakat bu rolü oynamaya, padişahları insanların alıştırdığını düşünmektedir.

I .Abdülmecit

19. yüzyılın, delilikle dahilik arasında gidip gelen padişahı Abdülmecit'i değerlendirmiştir. Tıbben de deli sayılan Abdülmecit'in öyle sözleri ve davranışları vardır ki, onun gibi birinden beklenilmeyecek derecede dahicedir.

Bu kısımda ayrıca, 19. Asırda III.Selim'le başlayan ve II.Hamit'le biten padişahlar hakkında da genel bir değerlendirme yaparak, Osmanlı İmparatorluğunun, içlerinde dahiden deliye, büyük şairden ümmiye kadar karmakarışık örnekleri bulunan bir saltanat soyuna sahip olduğunu belirtiyor.

Abdülaziz

Mithat Cemal, bu bölümde, Abdülaziz'in karakterinin ve davranışlarının genel bir değerlendirmesini yapıyor. Bir çok yönüyle olumsuz bulunduğu Abdülaziz hakkındaki düşünceleri şöyledir:

"Abdülaziz burjuva bir hükümdardır. Çok burjuva olan Abdülaziz, bir taraftan da çok aristokrattı, çok "ahâli" idi. Bu yüzden ammenin değil, avamın padişahıydı. Abdülaziz haleflerine nispetle kibardı fakat çizgileri kalın olan bu kibarlığı, kibri adileştiriyordu. Bir devlet reisi gibi değil, çocuk gibi kibirliydi ve kompleksleri olan bir adamdı. Hem haysiyetsiz yaşamamak için intihar edecek kadar erkek, hem de hal' edilince III.Selim gibi öldürülecek diye ağlayacak kadar korkak. Nüans adamı değildi, son derece kabaydı. Müstebit ve müsrif olduğu için resmi parayı hususi bütçesine gizlice sokuyordu. Örfen değil, fakat tıbben

deliydi."¹

V. Murat

Tarihin anlattığı V. Murat ile gerçeklere dayanmayan masalın anlattığı V.Murat'ı mukayese ederek, bu ikisi arasındaki çelişkilere değinmiştir.

Masallara göre V. Murat üç farklı şekilde tanıtılır.

1- Halkın gizli konuştuğu ve halk tarafından sevilen V. Murat.

2- Bir Fransız müellifin, para karşılığı metih için yazdığı kitapta anlatılan, ideal devlet adamı V. Murat.

4- II. Abdülhamit'in tahtını koruma kaygısıyla korktuğu ve gerçekleri değiştirerek anlattığı V. Murat. Abdülhamit'in anlattığı bu Murat, bir zerre gerçeğin sırtında, bir kocaman masaldır. Gerçek, Murat'ın Aziz'i hal' ettirmek, masal da öldürmek istemesidir.

Tarihin anlattığı Murat'lar ise kısa ve azdır.

1-Çok nazik, çok terbiyeli, çok alkolik ve Avrupa'yı okumamak, yorulmamak suretiyle seven şehzade Murat Efendi.

2-Kurbağalıdere'deki köşküne Namık Kemal'in gece yatısına geldiği Mason veliaht Murat Efendi.

3-Hastalanmasaydı, kendisine meşrutiyet, galiba Abdülaziz ve Abdülhamit'ten daha kolay ilan ettirilecek olan padişah V.Murat.

---

¹ Mithat Cemal Kuntay, İkilier ve Ötekiler, s.48

II.Abdülhamit

Korkaklığı son derece ileri olan ve herkesi hafiyelere izlettirdiği için çevresini jurnalcilerin sardığı II.Abdülhamit'i, hayatında önemli yer tutan «vehim ve yalan»a dayanarak anlatmıştır.

"Abdülhamid'in hayatında büyük iki şey vardır: Vehim ve yalan. Vehim Suâvî vak'asında başladı, her gün arttı. Saltanatındaki büyük yalanlar da maarif, ordu ve donanmadır. Bu yalanların içinde de en kocamanı 2 tanedir: 1877 Meşrutiyeti ve 1908 Meşrutiyeti."¹

1877 Meşrutiyeti'ni hazırlayanlar arasına, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi adamları da sokarak yalanını güzelleştirmek istemiş ve bu yalana onları da alet etmiştir.

"Devrinde fena adamlar mesu'ddu. Fakat buna rağmen, sarayının bir ucunda Fehim Paşa varsa, öteki ucunda en şerefli adam olan Gazi Osman Paşa vardı. Ancak maskaraların mes'ud olduğu bu Padişah zamanında, aynı padişah çok namuslu adamların sadrazamlıklarına tahammül etti: Tunuslu Hayrettin Paşa, Kadri Paşa, Ethem Paşa, en hür milletlere layık olan devlet adamlarıydı."²

Yazar, II.Abdülhamit'in çelişkilerle dolu hayatını, bazı somut olayları örnek vererek anlatmıştır.

Eser, 1944 'te, İstanbul' da Ülkü Basımevi tarafından hazırlanmıştır ve 62 sahifedir. Bazı kaynaklarda adının, İlkler ve Ötekiler olarak yanlış yazıldığı görülmüştür.

---

¹ Mithat Cemal Kuntay, a.g.e.; s.54

² Mithat Cemal Kuntay, a.g.e.; s.58

Sonuç

Edebiyat târihimizin önemli bir şahsiyeti olan Mithat Cemal Kuntay hakkında bugüne kadar bilimsel anlamda yeterli bir çalışma yapılmamıştır. Onun hakkında yazılmış biyografiler yazarı; hayatı, sanatı ve eserleriyle bize tam anlamıyla aktarmaktan uzaktırlar. İlmî, kültürel ve edebî alanlarda “ilk”lere imza atan bir kişi olan Mithat Cemal Kuntay; Türkiye'nin ilk hukuk doktorudur, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk noterlerindendir, Avrupâi anlamda monografik eser yazan ilk sanatçıdır. Atatürk'ün de şair olarak çok sevdiği sanatçı, yazdığı şiirlerle halkımızın yurt sevgisi ve milliyetçilik duygularını, çok ihtiyaç duyduğumuz zamanlarda canlandırmış, edebiyatımız adına önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Araştırma, roman, tiyatro, monografi yazarı, bazı mısraları vecize niteliği almış bir şâir olarak Mithat Cemal Kuntay hakkında yazılmış tek bir monografi eseri vardır. Halil İbrahim Göktürk'ün yazdığı bu monografik eser de, bilimsel anlamda yetersiz kalmaktadır.

Çok yönlü sanatçı kişiliğiyle, edebiyatımızın bugüne kadar karanlıkta kalan bu değerini aydınlatmak ve gün ışığına çıkmamış şiir, araştırma, makale, telif ve tercüme eserlerini ortaya çıkarmak amacıyla yaptığımız bu çalışmada; araştırmamızı şu yönde gerçekleştirdik.:

1- Hayatı hakkında bilgilere ulaşmak için, kütüphanelerden edebiyat tarihleri ve ansiklopediler araştırılmış; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne ve kendi kurduğu Beyoğlu 4. Noterlik Bürosu'na gidilip hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

2- Çeşitli yazarların Mithat Cemal Kuntay hakkında yazdıkları yazılara veya anılara ulaşılp bu yazılar değerlendirilmiştir.

3- Kütüphane ve arşivler taranmış, onun için yazılmış yazılara ulaşılmaya çalışılmış ve ulaştığımız bu kaynaklar değerlendirilmiştir.

4- Kütüphane ve arşivlerden yazarın kendi yazdığı yazılar ve şiirler araştırılmış ve bulduğumuz yazılardan dil ve edebiyatla ilgili olanlarıyla, şiirlerinin tamamı çalışmamıza alınmıştır.

5- Son Posta Gazetesi'ne yazdığı yıllardaki yazıları taranmış ve bütün yazılarının tarih sırasına göre bibliyografyası verilmiştir.

6- Yazarın kitap halinde yazdığı eserlerin hepsi incelenmiş ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Yapılan bu araştırma ve değerlendirmelerle, Mithat Cemal Kuntay'ı edebiyat tarihimizde lâayık olduğu yere oturtmayı ve edebiyat tarihimizin bu alandaki bir eksiğini tamamlamaya çalıştık.

Kaynakça

- AKTAŞ, Ş, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınları, 160 s. , İstanbul 1991
- AKÜN, Ö. F, Mithat Cemal Kuntay ve Namık Kemal Mektupları, Dışişleri Bakanlığı, 1967 Yıllığı, s. 826, 1967
- AKYÜZ, K, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri(1860-1923), Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, No; 284, Ankara 1979
- AND, M, Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu 1908- 1923, İş Bankası Kültür Yayınları, s. 205-248, İstanbul 1971
- ANDI. M.F. , TAŞÇIOĞLU. Y. YORULMAZ. H. Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1999
- ANDI. M.F, TAŞÇIOĞLU. Y, YORULMAZ. H. , Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1999
- AYAŞLI, M, İştiklerim... Gördüklerim..., Bildiklerim..., Güryay Matbaacılık, İstanbul, s. 144-153, İstanbul 1973
- AYDEMİR, Ş. S. – MACLEOD. W. , Çağdaş Türk Biyografi yazarı, Michigan 1948
- BANARLI, N. S, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Ansiklopedisi, s. 408-409
- BAKIRCIOĞLU, N, Z, Başlangıcından Günümüze Türk Romanı, Ötüken Yayınları, 287 s.İstanbul 1983
- BOURNEUR, R, - QUELLET, R, Roman Dünyası ve İncelenmesi, Çev: Hüseyin GÜMÜŞ, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1085, Tercüme Eserler Dizisi: 71, 235 s. İstanbul 1989
- CANİP, A, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, s. 480-482, İstanbul 1934
- CUMBUR, M, Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Kataloğu, C. 1 , s.170 , Ankara 1987
- ÇERİ, B, Türk Romanında Kadın, 1923-38 Dönemi, Simurg Dil ve Edebiyat Dizisi:3, s. 224-245, İstanbul 1996
- ÇORUK, A, Ş, Cumhuriyet Devri Türk Romanında Beyoğlu, (1924-1980), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1993
- DEVELİOĞLU, F, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara 1987

- DÜRDER, B, Şairler, Muharrirler, Edipler, Remzi Kitabevi, 69, İstanbul 1960
- ELÇİN, Ş – TEVFİKOĞLU, M, Yeni Türk Nesri Antolojisi, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 759, Kültür Eserleri Dizisi: 97, s. 146-150, Ankara 1987
- ENGİNÜN, İ, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, Dergah Yayınları: 96, İnceleme Dizisi: 14, s. 120-130, İstanbul 1983
- EROL, C. Çınaraltı Mecmuasının Sistemik Tetkiki, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mezuniyet Tezi, İstanbul 1980
- ERSOY, M, Â, Safahat, İnkılâp ve Aka Basımevi, İstanbul 1979
- ES, H, F, Bugün de Diyorlar ki, Burhanettin Basımevi, 230 s. İstanbul 1923
- FİKRET, T, Rübâb-ı Şikeste, Hazırlayan: Asım Bezirci, Can Yayınları, İstanbul 1984
- GÖKTÜRK, H, İ, Mithat Cemal Kuntay, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 844, Türk Büyükleri Dizisi: 67, Ankara 1987
- GÖKTÜRK, H, İ, Atatürk ve Çağlarını Aşanlar, İstanbul 1981
- GÖVSA, İ, A, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, Yedigün Neşriyatı, s. 225, İstanbul 1946
- GÖZLER, H, F, Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri, İnkılâp ve Aka Yayınevi, s. 365-369, İstanbul 1981
- GROLIER INTERNATIONAL AMERICANA Encyclopedia, Copyright Medya Holding A.Ş. , C. 9, s. 113, İstanbul 1993
- IŞIK, İ, Yazarlar Sözlüğü, Risale Yayınları, s. 282, İstanbul 1988
- İNAL, İ, M, K, Son Asır Türk Şairleri II. Dergah Yayınları, Emek Matbaacılık, s. 958-959, İstanbul 1988
- İSLAM ANSİKLOPEDİSİ, Diyanet Vakfı,
- KABAKLI, A, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 3, S. 414-415, C. 5, s. 9-14
- KÂMUS-I TÜRKÎ, Şemsettin Sami,
- KAPLAN, M, Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser, Bilmen Basımevi, İstanbul 1971
- KELEŞ, S, Servet-i Fünûn, Resimli Kitap, Şehbal, İştirak Mecmualarında 1910 Yılında Çıkan Yazılar Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul 1966
- KOCATÜRK, V, M, Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Yayınevi, s.779, Ankara 1970

- KOLCU, H, Yirmisekiz Kânûn-ı Evvel, Mili Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3141, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 988, Türk Edebiyatı Dizisi:69, İstanbul 1999
- KUDRET, C, Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, Meşrutiyetten Cumhuriyete Kadar (1911-1922) İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1987
- KUNTAY, M. C, Mehmet Âkif Ersoy, Aylık Ansiklopedi, C. 1, s. 237-238, İstanbul 1944
- KURDAKUL, Ş, Çağdaş Türk Edebiyatı I, Meşrutiyet Dönemi, Özel Dizi, Bilgi Yayınevi, s. 210-212
- KURDAKUL, Ş, Şâirler Ve Yazarlar Sözlüğü, Cem Yayınevi, s.393, İstanbul 1985
- LEE, N, 1928'den 1960'a Kadar Cumhuriyet Gazetesinde Edebiyat, Tarih, Kültür ve Sanatla İlgili Yazıların Sistemik Bibliyografyası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Mezuniyet Tezi, İstanbul 1991
- MEYDAN LAROUSSE, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, Sabah Yayınları, İstanbul 1992
- MUTLUAY, R, Mithat Cemal Kuntay ve İstanbul'ları, Sander Yayınları, s. 15, İstanbul 1976
- MUTLUAY, R, 50 Yılım Türk Edebiyatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.566-571, İstanbul 1973
- MUTLUAY, R, Bende Yaşayanlar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: 169, Edebiyat Dizisi: 41, İstanbul 1997
- NACİ, F, 50 Türk Romanı, Oğlak Yayınları / Edebiyat / Eleştiri, s. 37-45, İstanbul 1997
- NECATİGİL, B, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Varlık Yayınları, s. 241, İstanbul 1983
- OKTAY, A, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı, 1923-1950, Kültür Bakanlığı Yayınları / 1562, Sanat Edebiyat Dizisi / 96-6, s. 1029-1035
- ORTAÇ, Y.Z, Bir Varmış, Bir Yokmuş, Portreler, Akbaba Yayınları, s. 85-92, İstanbul 1960
- OZANSOY, H, F, Edebiyatçılar Geçiyor, Türkiye Yayınevi, s. 222-226, İstanbul 1967
- OZANSOY, M, F, Düşündüğüm Gibi, Doğan Kardeş Yayınları, s.113, İstanbul 1957
- ÖZERDİM, S, N, Mithat Cemal Kuntay, Güvercin Kitap, s. 2-3, İstanbul 1957
- ÖZKIRIMLI, A, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Cem Yayınevi, C.3, s.776, İstanbul 1984

PAMUK, O, Öteki Renkler, Seçme Yazılar ve Bir Hikâye, İletişim Yayınları: 583, Çağdaş Türk Edebiyatı: 83, İstanbul 1999

SEVÜK, İ, H, Edebi Yeniliğimiz, Remzi Kitabevi, s. 446-448, İstanbul 1932

TANER, R – BEZİRCİ, A, Seçme Romanlar, (Yazarları, Özetleri, Eleştiriler, Kaynaklar), Hür Yayınevi, Hür Yayınlar: 69, s. 51-55, İstanbul 1973

TEPEKÖY, İ, Tasvir-i Efkâr Gazetesindeki Milli Mücadele ile ilgili Yazılar (1919), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mezuniyet Tezi, İstanbul 1980

TİMUR, T, Osmanlı Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik, Afa Yayınları / 68, s. 216-224, İstanbul 1991

TİMURTAŞ, F, K, Türkün Şehnamesi'nden Seçmeler, M.E.B. Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, s. 1-11, İstanbul 1971

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, C. 5, s. 443, İstanbul 1982

Türk ve Dünya Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C. 2, İstanbul 1993

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, C. 6, s. 3363, İstanbul 1983

Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken Yayınları, C. 5, s. 1990-1991, İstanbul 1985

ÜNLÜ, M. – ÖZCAN, Ö, 20. yy. Türk Edebiyatı, İnkılâp Kitabevi, s. 117, İstanbul 1988

DERGİ VE GAZETELER :

Ayda Bir Dergisi,

Mithat Cemal Ve Üç İstanbul, 1 Şubat 1936, Nr. 6, s. 10-11

Beyaz Kadın (Şiir) , 1 Teşrîn-i Evvel 1935, Nr. 2, s. 32

Cumhuriyet Gazetesi,

ORTAÇ, Y,Z, Kaybettiğimiz Değerler, Mithat Cemal Kuntay, 1940- 8 Nisan 1956

SAFA, P, Üç İstanbul – Mithat Cemal Bey'in Eseri Hakkında, 1 Nisan 1956, 20 Temmuz 1938

Çınaraltı Dergisi, Yıl: 1942-1948

Damla Dergisi, Yıl: 1948, Sayı: 5-8-48

Fikir Hareketleri Dergisi, YALÇIN, H, C, 1938, Matbuat Hayatı, Üç İstanbul, C. 10, s. 238-239

Güneş Dergisi, Yıl:1927

Harb Mecmuası, Yıl: 1331-1333, Sayı 5-8-15-21-22-24

Resimli Kitap, Yıl:1325-1326

Servet-i Fünûn Dergisi, Aruz Öldü mü? , Nr: 1434, 1435, 1437, 1438, 1440,1441, Yıl: 1335

Son Posta Gazetesi, Yıl: 1945-1956

Tercümân-ı Hakikat, 1324 (1908), Devr-i İstibdad Manzumesi

Türklük Araştırmaları Dergisi, ENGİNÜN, İ, Çanakkale Zaferinin Edebiyata Aksi, S. 2, Yıl 1986'dan ayrı basım, S. 119-120, İstanbul 1987

Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Ş. Kerempeli Ersöz, Noterlik Mesleğinde Düşümler, 15 Şubat 1983, S. 37

Yedigün Dergisi, 1941, ÇAMLIBEL, F, N, Mithat Cemal'i Nasıl Tanıdım? C. 18, s. 452

Yedi İklim Dergisi, KOLCU, H, Çanakkale Zaferi ve Mithat Cemal Kuntay'ın Bir Eseri, Mart 1993, Nr. 36, s. 71-72

Yeni Yayınlar Dergisi, MERCANLIGİL, İ, D, Mithat Cemal Kuntay'ın Eserleri, Yıl 1956, C.1, S. 1, s. 24

Varlık Dergisi, DİZDAROĞLU, H, Mithat Cemal Kuntay, Yıl: 1956, s.430,

ÖZGEÇMİŞ

1962 yılında Kocaeli / Gölcük'te doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Gölcük'te tamamladı. 1979 yılında girdiği, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1983 yılında mezun oldu. 1985-1997 yılları arasında Samsun, Zonguldak, Sivas ve İzmit'te Edebiyat Öğretmenliği yaptı. 1997 yılından bu yana Kocaeli Üniversitesi, Türk Dili Bölümü'nde Okutman olarak görev yapmaktadır.